

Journal of MCU Peace Studies

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร

ISSN : 2985-1556 (Online)

หลักสูตรสันติศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Vol. 12 No. 1

(January-February 2024)

ปีที่ 12 ฉบับที่ 1

(มกราคม-กุมภาพันธ์ 2567)

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร

Journal of MCU Peace Studies

ปีที่ 12 ฉบับที่ 1 (มกราคม - กุมภาพันธ์ 2567)

Vol. 12 No. 1 (January – February 2024)

ISSN: 2985-1556 (Online)

● วัตถุประสงค์

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร กำหนดเผยแพร่ปีละ 6 ฉบับ (ฉบับที่ 1 มกราคม - กุมภาพันธ์, ฉบับที่ 2 มีนาคม - เมษายน, ฉบับที่ 3 พฤษภาคม - มิถุนายน, ฉบับที่ 4 กรกฎาคม - สิงหาคม, ฉบับที่ 5 กันยายน - ตุลาคม และ ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน - ธันวาคม) ทั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา

วารสารมุ่งเน้นบทความทางด้านพระพุทธศาสนา สันติศึกษา สังคมวิทยา ศิลปศาสตร์ และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น ไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร

The Journal of MCU Peace Studies published 7 time per year (1st issue January - February, 2nd issue March - April, 3rd issue May - June, 4th issue July - August, 5th issue September – October and 6th issue November- December). It aims to promote research and disseminate academic and research articles for researchers, academicians, lecturers and graduate students.

The Journal focuses on Buddhism, Peace Studies, Sociology, Liberal Arts and Multidisciplinary of Humanities and Social Sciences. All the articles published are peer-reviewed by at least two experts. The articles are in both Thai and English.

The articles, submitted for The Journal of MCU Peace Studies, should not be Previously published or under consideration of any other journals. The author should carefully follow the submission instructions of The Journal of MCU Peace Studies including the reference style and format.

Views and opinions expressed in the articles published by The Journal of MCU Peace Studies, are of responsibility by such authors but not the editors and do not necessarily reflect those of the editors.

● **เจ้าของ**

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสันติศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม ห้อง D 423 79 หมู่ที่ 1
ถนนพหลโยธิน ตำบลลำไทร อำเภอมโนรมย์
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทรศัพท์ 035248000 ต่อ 8528,
084-320-3962, 082-551-5991
journalpeacemcu@gmail.com
โทรสาร: 035-248000 ต่อ 8528
<https://www.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace>

● **ที่ปรึกษา**

อธิการบดี
รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
คณบดีคณะพุทธศาสตร์
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
เลขาธิการสถาบันพระปกเกล้า
เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม

● **Owner**

Master of Arts Program in Peace Studies,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Zone D, D423 4th floor, School Building,
79 M.1, Phahon Yothin Road, Lam Sai,
Wang Noi, Phra Nakhon Si Ayutthaya,
13170, Thailand.
Tel: + 66 35 248 000 ext. 8528
084-320-3962, 082-551-5991
journalpeacemcu@gmail.com
Fax: + 66 35 248 000 ext. 8528
<https://www.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace>

● **Advisors**

The Rector
Vice-Rector for Academic Affairs
Dean, Faculty of Buddhism
Dean, Graduate School
The Secretary-General of King Prajadhipok's Institute
The Secretary-General of the Office of the Judiciary

- บรรณาธิการบริหาร

พระเมธีวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

- กองบรรณาธิการ

พระครูนิติธรรมบัณฑิต, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระปราโมทย์ วาทโกวิโท, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญโญ, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผศ.ดร.ขันทอง วัฒนประดิษฐ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

นายสุชนา ศิริธัญญ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผศ.ดร.อุทัย สติมัน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รศ.ดร.รัตน์ ปัญญาภา

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

รศ.ดร.นิตานาจ โสภภาพ

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ผศ.ดร.ไกรฤกษ์ ศิลาคม

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

ผศ.ดร.ปราโมทย์ ยอดแก้ว

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

ดร.สัญญา เคนาภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ผศ.ดร.พัทธธีรา นาคอุไรรัตน์

มหาวิทยาลัยมหิดล

- Executive Editor

Prof.Dr. Phra Medhivajarpundit

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

- Editorial Board

Dr.Phakru Nitithambundit

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Dr.Phra Pramote Vadakovid

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Phrakrupalad Adisak Vajirapañño

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Asst.Prof.Dr.Khantong Wattanapradith

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Mr.Suchaya Siritanyaporn

Mahachulalongkornrajavidyalaya, University

Asst.Prof.Dr.Uthai Satiman

Mahachulalongkornrajavidyalaya, University

Assoc.Prof.Dr.Rattana Panyapa

Ubon Ratchathani Rajabhat University

Assoc.Prof.Dr.Nisanart Sopapol

Ubon Ratchathani Rajabhat University

Asst.Prof.Dr.Krairoek Silakom

Udon Thani Rajabhat University

Asst.Prof.Dr.Pramote Yotkaew

Suan Dusit University

Dr.Sanya Kenaphoom

Rajabhat mahasarakham University

Asst.Prof.Dr.Padtheera Narkurairattana

Mahidol University

ดร.ชลัท ประเทืองรัตนนา

สถาบันพระปกเกล้า

รศ.ดร.พิมลพรรณ เพชรสมบัติ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

พระมหามหาวินทร์ ปุริสุตโตโม, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ดร.สุรัชย์ พุดชู

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Dr.Chalat Pratheuangrattana

King Prajadhipok's Institute

Assoc.Prof.Dr.Pimolpun Phetsombat

Rajamangala University of Technology Thanyaburi

Asst.Prof.Dr.Phramaha Maghavin Purisuttamo

Mahamakut Buddhist University

Dr.Surachai Phutchu

Mahamakut Buddhist University

● ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระสมพร ปสนโน (หลังแก้ว),

มือถือ: 084-320-3962 Line ID: Tom77725

อีเมลล์: Somporn.lang@mcu.ac.th

ดร.ประติสธิษฐ์ ประคองสาย,

มือถือ: 082-551-5991 Line ID: ohho456

อีเมลล์: Pradisist.pra@mcu.ac.th

Coordination and Management

Phra Somporn Pasanno (Langkeaw),

Tel. 084-320-3962 ID line: Tom77725

Email: Somporn.lang@mcu.ac.th

Dr. Pradisist Prakongsai,

Tel. 082-551-5991 Line ID: ohho456

Email: Pradisist.pra@mcu.ac.th

● ฝ่ายกฎหมาย (Law Department)

ดร.คชาภรณ์ คำสอนทา: Dr.Kachaporn Kumsonta

● ออกแบบปก (Cover designed)

พระมหาปิยะนัฐ ปิยรัตนโน (โสมมา): Phramaha Piyanat Piyaratano (Soma)

● จัดรูปเล่ม (Content designed)

พระสมพร ปสนโน (หลังแก้ว), ผู้ช่วยบรรณาธิการ: Phra Somporn Pasanno (Langkaew)

ดร.ประติสธิษฐ์ ประคองสาย, ผู้ช่วยบรรณาธิการ: Dr. Pradisist Prakongsai

กำหนดออกเผยแพร่

ฉบับที่ 1 มกราคม – กุมภาพันธ์

ฉบับที่ 2 มีนาคม – เมษายน

ฉบับที่ 3 พฤษภาคม – มิถุนายน

ฉบับที่ 4 กรกฎาคม – สิงหาคม

ฉบับที่ 5 กันยายน – ตุลาคม

ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน – ธันวาคม

วารสารกำหนดระบบการอ้างอิงเป็น APA เอกสารอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายบทความผู้เขียนจะต้อง
ปรับเป็นภาษาอังกฤษทั้งหมด เพื่อพัฒนาวารสารในการเตรียมเพื่อเข้าสู่ฐาน ACI และ Scopus ต่อไป

ตั้งแต่ ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2562) เป็นต้นไป ได้ยกเลิกการตีพิมพ์รูปเล่มที่เป็น
เอกสาร โดยจะเผยแพร่เฉพาะฉบับออนไลน์เพียงช่องทางเดียว สามารถดาวน์โหลดได้ที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace/index>

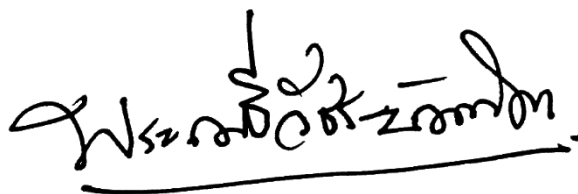
บทบรรณาธิการ

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะสนับสนุน ส่งเสริมให้คณาจารย์บุคลากร
เจ้าหน้าที่ นิสิต และผู้สนใจ ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยได้เสนอและเผยแพร่บทความ ได้แก่
บทความวิจัย บทความวิชาการ บทความหนังสือ บทความปริทรรศน์ และบทความพิเศษ ที่ได้มาตรฐาน
สู่สาธารณชน รวมทั้งยกระดับผลงานทางวิชาการให้ได้รับการยอมรับในระดับชาติและนานาชาติ ด้วยหวังให้
เป็นตลาดแห่งองค์ความรู้ที่สามารถค้นคว้า ถ่ายทอด และแลกเปลี่ยนความรู้ในด้านต่างๆ อย่างหลากหลาย
และที่สำคัญองค์ความรู้ดังกล่าวจะเป็นแนวทางไปสู่การบูรณาการ เพื่อการพัฒนาส่งเสริมสันติวิธี เนื่องจาก
สถานการณ์ด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จนเกิดช่องว่างทางเศรษฐกิจ
และความเหลื่อมล้ำในสังคม การทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปัญหาการอยู่ร่วมกันของสมาชิก
ที่มีความแตกต่างทางชาติพันธุ์ วัฒนธรรมและภาษา เป็นต้น อันก่อให้เกิดแนวโน้มนำไปสู่ความขัดแย้ง
เชิงโครงสร้างของสังคม หลักสูตรสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้เห็นถึงปัญหา
ดังกล่าว จึงได้จัดทำวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร เพื่อให้เป็นตลาดวิชาการ และเป็นช่องทางแห่งการ
ค้นหาและรวบรวม แนวคิด ทฤษฎี หลักการ แนวทาง กระบวนการ วิธีการ ขั้นตอนในการจัดการความขัดแย้ง
และหลักการ แนวทางในการเสริมสร้างสันติวิธี เพื่อพัฒนาไปสู่สันติสุขหรือสันติภาพ ดังนั้น ขุตอนค์ความรู้จาก
บทความวิชาการ บทความวิจัย เป็นต้น ที่ทางวารสารได้รับตีพิมพ์เผยแพร่จากผู้เชี่ยวชาญในด้านต่างๆ
หลากหลายสาขามาไว้ด้วยกัน จะเกิดการสร้างสรรค์และค้นพบเครื่องมือการจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี
จะทำให้บุคคล องค์กร สังคม ชุมชน สังคม หรือประเทศชาติให้เกิดสันติสุขได้ อีกทั้งยังเป็นการสร้างภูมิคุ้มกัน
หรือเตรียมความพร้อมให้กับบุคคลหรือสังคมเพื่อเผชิญหน้ากับสถานการณ์ความขัดแย้ง ความรุนแรงที่จะ
ตามมา

ทั้งนี้ วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ได้เปิดรับบทความด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นด้านพระพุทธศาสนา ปรัชญา สันติศึกษา สังคมวิทยา นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ มานุษยวิทยา ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม การพัฒนาชุมชน การศึกษา จิตวิทยา และรวมถึงสหวิทยาการ เชิงประยุกต์ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยเผยแพร่ ปีละ 6 ฉบับๆ ละ 33 บทความ โดยบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 2 ท่าน ทั้งนี้เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

ปีที่ 12 ฉบับที่ 1 (มกราคม - กุมภาพันธ์ 2567) เป็นฉบับที่ผ่านการพิจารณาจากกองบรรณาธิการและผู้ทรงคุณวุฒิ จัดว่าเป็นผลงานที่ผ่านการพัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่องในเชิงวิชาการ ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ที่มุ่งพัฒนามหาวิทยาลัย เป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาในระดับนานาชาติ โดยจัดการศึกษาและพัฒนาองค์ความรู้บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ให้นำไปสู่การพัฒนาจิตใจและสังคมอย่างยั่งยืนซึ่งวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ได้รับความไว้วางใจ และความเชื่อถือของนักวิชาการ ดังจะเห็นได้จากบทความที่นำมาเผยแพร่เป็นบทความวิจัย และบทความวิชาการที่มาจากหลากหลายสถาบันหรือหน่วยงานที่ได้เข้าร่วมตีพิมพ์เผยแพร่บทความ ซึ่งเป็นการเอื้อเพื่อแบ่งปันชุดองค์ความรู้เชิงวิชาการ เพื่อจะร่วมกันพัฒนาชีวิต องค์กร ชุม และสังคม ให้เจริญก้าวหน้าอย่างอารยธรรมยิ่งขึ้นไป

กองบรรณาธิการวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ขอขอบพระคุณผู้บริหาร คณาจารย์ นักวิชาการ ตลอดจนนิสิต นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่างๆ ที่ให้ความสนใจส่งบทความวิชาการเข้ามาร่วมตีพิมพ์เผยแพร่ในครั้งนี้ และกองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกผู้ติดตามอ่านทุกท่าน หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นกองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดี

(พระเมธีวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.)

บรรณาธิการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า

บทบรรณาธิการ	(5)

บทความวิจัย: Research Articles

Art, Craft and Design as a Soft Power toward Creative Economy in Thailand.....	1-13

Supawinee Charungkiattikul and Eakachat Joneurairatana

Guideline for Grassroots Social and Economic Development by Using the Northeastern Way of Life to Integrate Public Participation in Cultural Tourism of Khong River in Central and Northern Areas.....	14-23

Pennapa Palapin and Suwannee Horsaengchai

Scenarios for the Development of Buddhist International Organization Networks for the Sustainable Propagation of Buddhism.....	24-36

Phrakhusamu Sanitwong Vuddhivamsa, Phra Thamvatcharabundit and Khanthong Wattanapradit

บทความวิจัย: Research Articles

แนวทางการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์แบบการเล่าเรื่องด้วยสื่อวีล็อก เพื่อส่งเสริมทักษะความเป็นพลเมืองรักถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย: Vlog Storytelling Learning Management in History to Promote Local Citizenship Skills of Secondary School Students.....	37-51

ชัยวัฒน์ แก้วดำ, ชรินทร์ มั่งคั่ง และ แสง แสนบุตร:

Chaiwach Kaewdam, Charin Mangkhang and Sawaeng Saenbutr

เรื่อง	หน้า
การพัฒนาแบบแผนการฝึกอบรมครูเขียนหลักสูตรรายวิชาซีพระบบการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาคุณภาพหลักสูตรอาชีวศึกษา: The Development of Learning Management System for Self Training Model for Teachers to Write Course Syllabus to Improve the Quality of Vocational Education Curriculum.....	52-62
<i>ศิวาวุธ แสงสวัสดิ์, พิลิฐ เมธาทรร และ วิทวัส ทิพย์สุวรรณ:</i> <i>Siwawut Sangsawasdi, Pisit Methapatara and Wittawat Tipsuwan</i>	
ปัจจัยและพฤติกรรมที่ส่งผลต่อการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษา: กรณีศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ: Factor and Behaviors Affecting Alcohol Consumption of Students: A Case Study of Meajo-Phrae Campus.....	63-76
<i>ธันท์ฐิตา สะปู, อัญชลี รัตนธรรม และ นิติกาญจน์ นาคประสม:</i> <i>Tanunthita Sapoo, Anchalee Rattanatham and Nitikan Nakprasom</i>	
การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสำหรับผู้ดูแลเด็กปฐมวัยในโรงเรียนคาทอลิกของอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ ที่ตั้งอยู่จังหวัดกรุงเทพมหานคร: The Development of Transformational Leadership Training Program for Early Childhood Caregivers of the Catholic Schools Located in Bangkok under the Archdiocese of Bangkok.....	77-89
<i>ศศิกร ทรวงบุญกุล, บุญเรียง ขจรศิลป์ และ ธนินาฏ ณ สุนทร:</i> <i>Sasikorn Suangburanakul, Boonreang Kajornsinsin and Taneenart Na-Soontorn</i>	
การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาในสถานการณ์การแพร่ระบาดโควิด-19 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เรื่อง งานและพลังงาน โดยการจัดการเรียนรู้แบบ สเต็มศึกษา: Development of Problem-solving Abilities in the Situation of the COVID-19 Epidemic of Mathayomsuksa 4 Students on Work and Energy by Using STEAM Education.....	90-104
<i>ปฐมวงศ์ เกาเยะบุตร, อรุณรัตน์ คำแหงพล และ หารรรษกร วรธนะสาร:</i> <i>Pathomwong Thaoyabut, Arunrat Khamhaengpol and Hassakorn Wattanasarn</i>	

เรื่อง	หน้า
กระบวนการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายของเกษตรกรในการพัฒนาตนเองให้เป็นเกษตรกร อัจฉริยะ: Learning Process for Self-development to Become a Smart Farmer via the Farmers' Network.....	105-116
ปัญญิกา งามเจริญ และ หลี่ เหมินเหลียง: <i>Pannika Ngamcharoen and Li Renliang</i>	
องค์ประกอบการบริหารการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่รองรับการเปลี่ยนแปลงใน ศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาอาชีวศึกษากลุ่มภาคเหนือ: Administrative Factors of the Bilateral Vocational Education System Supporting Changes in the 21 st Century of the Vocational Education Institutes in the Northern Region.....	117-130
สุวารี แพงฉวีวงศ์ และ สมเกียรติ ตุ่นแก้ว: <i>Suwaree Pangneewong and Somkiet Tunkaew</i>	
การจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีการสอนแบบเอ็กซพลีซิท เสริมด้วยการตั้งคำถาม 5W1H ต่อความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2: Learning Management Through the Explicit Teaching Method Supplemented by 5W1H Questioning Technique in Relation to the Reading Comprehension Ability of The Second-grade Elementary School Students.....	131-140
ศุรดา พรหมโคตร และ จุฬามาศ จันทศรีสุคต: <i>Surada Phrommakot and Julamas Jansrisukot</i>	
แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดประเด็นทางวิทยาศาสตร์และสังคมผสมผสานกับ กระบวนการสืบสอบเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืน เรื่อง ชีวิตในสิ่งแวดล้อม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4: Guidelines for Managing Socio-scientific Inquiry-based Learning to Promote the Competencies of Sustainable Coexistence with Nature and Science on the Subject of Life in the Environment for Fourth-grade Secondary School Students.....	141-154
ณัฐพร แสนอินทร์ และ สุรีย์พร สว่างเมฆ: <i>Nutaporn Saenin and Sureeporn Sawangmek</i>	

เรื่อง	หน้า
การพัฒนาแบบการส่งเสริมกลุ่มผู้เลี้ยงโคขุนวิสาหกิจชุมชนจังหวัดศรีสะเกษ: The Development of a Model to Promote the Group of Fattening Beef Cattle Community Enterprises in Sisaket Province.....	155-168
พนม พรประเสริฐ, มาลี ไชยเสนา และ รัชตาภรณ์ ลุนสิน: <i>Panom Promprasert, Malee Chaisena and Ratchataporn Lunsin</i>	
แผนกลยุทธ์การเพิ่มขีดความสามารถขององค์กรการศึกษาของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน ปีที่ 3: Strategic Plans to Enhance the Capability of Community Educational Organizations in Chiang Mai Province within the ASEAN Community Framework, Phase 3.....	169-181
นฤมล คำปัญญา, ทศนีย์ อารมย์เกลี้ยง และ รุ่งทิวา คนการณ: <i>Narumon Khampanya, Tasanee Arromkliang and Rungthiwa Khonkarn</i>	
รูปแบบการบริหารจัดการความเสี่ยงของสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษามุทมนาน: Risk Management Model of Educational Institutions in Pathumthani Primary Educational Service Area Office.....	182-193
ณัชฎิยา ปัทมทัตตานนท์, ศักดิ์ชัย นิรัญทวิ, อัจฉรา วัฒนานรงค์ และ สมศักดิ์ เอี่ยมคงสี: <i>Nuttiya Pattamatattanon, Sakchai Niranthawee, Achara Whattananarong and Somsak Aeamkongsee</i>	
พุทธสันติวิถีการสร้างสันติภายในสำหรับ “บุคลากรทางการแพทย์ผู้ให้การดูแลผู้ป่วย โรคมะเร็งแบบประคับประคองด้านจิตวิญญาณ”: Buddhist Peaceful Means for Build Inner Peace in Medical Personnel Providing Spiritual Palliative Care to Cancer Patients.....	194-209
สุธิดา สุวรรณเวช, ขันทอง วัฒนประดิษฐ์ และ พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปัญญา: <i>Suthida Suwanvecho, Khantong Wattanapradith and Phrakhrupalad Adisak Vajirapañño</i>	

เรื่อง	หน้า
รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะที่จำเป็นของนักเรียนในสถานศึกษาบนพื้นที่สูง ในถิ่นทุรกันดาร: An Educational Management Model to Promote Necessary Skills of Students in Highland Schools in Remote Areas.....	210-221
เจษฎาภรณ์ สอนทะ และ จิติมา วรณศรี: <i>Jesadaporn Sorntha and Jitima Wannasri</i>	
การพัฒนากระบวนการประเมินการสอนด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอาชีวศึกษา: The Development of a Self-assessment System for Teaching to Enhance the Quality of Vocational Students.....	222-232
กุลิสรา สุวรรณ, ไพโรจน์ สติรยากร และ พิสิฐ เมธาทรร: <i>Kulisara Suwan, Pairote Stirayakorn and Pisit Methapatara</i>	
การพัฒนาสปปายะสถานที่เอื้อต่อการพัฒนาเยาวชนโดยพุทธสันติวิธี: The Development of Sappāya-sathan Contributing to Youth Development by Buddhist Peaceful Means.....	233-243
ศิริขวัญ แวนิลานนท์, พระมหาวีรศักดิ์ อภินนทเวที และ ชันทอง วัฒนประดิษฐ์: <i>Sirikhwan Waewnilanon, Phramaha Weerasak Abhinandavedi, and Khantong Wattanapradith</i>	
รูปแบบการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ของวิทยาลัยครูสงฆ์ ในประเทศสาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว: A Personnel Management Model for the Modern Age, at the Sangha Teacher College, Lao People's Democratic Republic.....	244-258
พระมุนทะวี วงวิจิตรดี, ชวนคิด มะเสนะ และ พงษ์ธร สิงห์พันธ์: <i>Phra Mounthavy Vongvichitdy, Chaunkid Masena and Pongthorn Singpan</i>	
แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดเลย: Guidelines for the Adaptation of Farmers in Community Enterprise Groups in Loei Province.....	259-269
นริศรา ธรรมรักษา: <i>Narisara Thamraksa</i>	

เรื่อง	หน้า
กระบวนการพัฒนาพ่อแม่ เพื่อนที่ปรึกษาสำหรับวัยรุ่น เพื่อเสริมสร้างครอบครัวสันติสุข โดยพุทธสันติวิธี: The Development Process of Parents as a Counselor for Teenager to Strengthen Peaceful Family Through Buddhist Peaceful Means.....	270-283
อรณพ ชนินทรวงศ์ศิริ, ชันทอง วัฒนะประดิษฐ์ และ พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญโญ: <i>Annop Chaninwongsiri, Khantong Wattanapradith and Phrakhrupalad Adisak Vajirapañño</i>	
สันตินวัตกรรมการเสริมสร้างศักยภาพผู้ให้คำปรึกษาเพื่อนครอบครัวของกรมกิจการสตรี และสถาบันครอบครัว: Peace Innovation for Enhancing the Potential of Family Counselors in the Department of Women's Affairs and Family Development.....	284-296
กมลทิพย์ โมกขาว, ชันทอง วัฒนะประดิษฐ์ และ พระปราโมทย์ วาทโกวิโท: <i>Kamolthip Mokekhao, Khanthong Wattanapradit and Phra Pramote Vadakovido</i>	
สันตินวัตกรรมการเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชน: Peace Innovation for Increasing the Potential of the Elderly to Serve as Community Economy Leaders.....	297-309
ชาญเดช จันทรังษาน, ชันทอง วัฒนะประดิษฐ์ และพระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญโญ: <i>Chandeck Junsanguan, Khanthong Wattanapradit and Phrakhrupalad Adisak Vajirapañño</i>	
สันตินวัตกรรมเพื่อการเสริมสร้างความศรัทธาในการศึกษาบาลีของสามเณรสำนักเรียนวัด นิมมานรดี: Peace Innovation for Increasing Faith in the Pali Studies of Novices at Wat Nimmanoradee.....	310-321
พระมหาสุนทร ธมฺมสุนทร (เฉลยชัย), พระธรรมวัชรบัณฑิต และ ชันทอง วัฒนะประดิษฐ์: <i>Phramaha Sunthorn Dhammasuntaro, Phra Thamvatcharabundit and Khantong Watanapradith</i>	

เรื่อง	หน้า
การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานราก โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนตามหลักพุทธสันติวิธี ตำบลหันตรา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา: The Development of Tourist Attractions to Enhance the Grassroots Economy Through Community Participation Based on the Buddhist Peaceful Means of Hatra Sub-district Community, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province.....	322-335
กนกพร เชื้อมสุข, ชันทอง วัฒนะประดิษฐ์ และ พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญโญ: <i>Kanokporn Chuemsuk, Khanthong Wattanapradit and Phrakhrupalad Adisak Vajirapañño</i>	
การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของครูสอนพระปริยัติธรรมเพื่อพัฒนาสันติวัฒนธรรมในชั้นเรียน: The Building of Professional Learning Community for Phra Pariyattidhamma Teachers to Foster a Culture of Peace in the Classroom.....	336-348
พระมหาพงศ์ธร ธมฺมภาณี (คลังสอน) และ ชันทอง วัฒนะประดิษฐ์: <i>Phramaha Phongsathorn Thammapanee (Klangson) and Khanthong Wattanapradith</i>	
การพัฒนาภาวะผู้นำโดยพุทธสันติวิธีของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จังหวัดกาญจนบุรี: Leadership Development by Buddhist Peaceful Means of Village Public Health Volunteers in Kanchanaburi Province.....	349-358
วัชร วัฒนาสุทธิวงศ์: <i>Vatcharee Wattanasutiwong</i>	
การออกแบบและพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้เครื่องมือการคิดกับนักศึกษาวิชาชีพครู: Designing and Developing Learning Activities by Using Thinking Tools with Student Teachers.....	359-369
ชาญณรงค์ วิเศษสัตย์, ประสาท เนืองเฉลิม และ วาสนาไทย วิเศษสัตย์: <i>Channarong Wisetsat, Prasart Nuangchalerm and Wassanathai Wisetsat</i>	

บทความวิชาการ : Articles

การคิดเชิงระบบแบบพุทธบูรณาการเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ: Systematic Thinking According to the Buddhist Integrated Approach for Peaceful Coexistence.....	370-381
ยุดิธรรม สินธุ และ อุทัย สติมัน:	
<i>Yutitham Sinthu and Uthai Satiman</i>	
บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ: มุมมองจากเส้นงบประมาณทางเศรษฐศาสตร์: State Welfare Card: Perspectives from the Budget Line in Economic.....	382-392
กอบกาญจน์ ปั่นพงษ์ และ ชีราภรณ์ วงศ์แสน:	
<i>Kobkan Panphong and Chiraporn Wongsan</i>	
กฎของธรรมชาติในมุมมองของพระพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์: The Laws of Nature from the Perspective of Buddhism and Science.....	393-401
พระมหามิตร ฐิตปัญโญ, จันทร์ศิริ พลอยงาม และ กิตติคุณ แก้วภิรมย์:	
<i>Phramaha Mit Thitapanyo, Jansiri Ployngam and Kittikun Keawpirom</i>	
สะเปา: จากศรัทธาสู่การพัฒนาเศรษฐกิจวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำวัง: Sapao: From Faith to Economic and Cultural Development in the Wang River Basin.....	402-409
พระครูโสภณวีรบัณฑิต และ พระครูโกวิทธรรมวาทิ:	
<i>Phrakrusophonveerabunthit and Phrakrukavit Attawatee</i>	

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร
เป็นสมาชิกเครือข่ายวารสารวิชาการ
ด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ (JSH)

Art, Craft and Design as a Soft Power toward Creative Economy in Thailand*

¹Supawinee Charungkiattikul and Eakachat Joneurairatana

Faculty of Decorative Arts, Silpakorn University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: charungkiattikul@gmail.com

Abstract

Art, Craft and Design have played as significant roles in creative research for a long period of time. Nowadays, they have the potential to drive the creative economy and continue to create sustainability in future economy and society. In addition, creative research and development of knowledge in Art, Craft and Design are also importance for Thailand's competitiveness in terms of knowledge integration to creative works, from quality research to novel innovation. This research consists of three objectives 1) To analyze the key related issues of creative research results in Art, Craft and Design that to related creative economy, 2) To implement the design concept and research methods of creative research in Art, Craft and Design to drive the creative economy, 3) To introduce an integrative process of creative research in Art, Craft and Design as a cultural soft power tools to enhance economics value based on research knowledge and creativity. This research is based on a qualitative research method. Data were collected from reference documents and related key issues to study methods and process of creative research approach, case studies of doctoral dissertation of Ph.D. Program in Design Arts (International Program), Faculty of Decorative Arts, Silpakorn University. An analysis method was used to analyze both data, which was combined with the concepts of creative economy and Bio-Circular-Green Economy model.

The results showed that;

1) The key issues of creative research outcome in Art, Craft and Design are based on the use of research knowledge, inventions design and innovations to advance the environment, community, society and economy. It contributes to sustainable development goals within the framework of creative economy.

2) The concept and research methods of creative research output comprised environmental art, innovation craft and cultural design. Research output is considered as soft power that will lead to be value-added innovation development in creative economy

3) An integrative process of creative research will support the economy development plan and exchange the importance of creative research in Thailand by introducing the core values of the practice-based research in the role of Art, Craft and Design in improving the environment, community, society and economy. Finally, the results of this research provide a possible direction for developing creative economy from Thailand's 4.0 model which intended

*Received April 30, 2023; Revised June 1, 2023; Accepted June 6, 2023

to align with the Sustainable Development Goals (SDGs) and conforms with Bio-Circular-Green Economy (BCG) as well as the Sufficiency Economy Philosophy (SEP).

Keywords: Art, Craft and Design; Creative Economy; Soft Power

Introduction

In a creative economy scenario, the concept of driving the economy based on the use of knowledge, creativity and the use of intellectual property is linked to culture, technology and innovation. Many countries around the world recognize that using creativity for economic development is important to create and add value to products and services based on cultural production of unique and high-end quality products, following the creative economy. Examples are the United Kingdom, which is a model for the creative economy, and, Italy, where there is a lot of cultural capital. Alternatively, South Korea uses soft cultural marketing strategies through music, movies, food, and travel as well as Southeast Asian countries like Malaysia, Indonesia and Thailand (Leinphairoj, Thamsatitdej, Techawiboonwong, and Ngamsirichit, 2013). In Thailand, Office of the National Economics and Social Development Council (NESDC, 2009) defines Creative Economy as “The concept of driving the economy based on the use of knowledge, education, creation and the use of intellectual property linked to cultural fundamentals, knowledge, technology and new innovation” to combine cultural capital with creative personal identity as key principles of creating added value to strengthen the economy. In other words, it means leading the research to the creation of artworks, innovation and new design that supports furthering the designs to develop Thailand's economy, society, and culture for sustainable development

Thailand's economic development along the lines of the original industry means it cannot respond to the needs of the industry of globalization. In the meantime, creative-focused industries play a vital role in driving Thailand's economy and social development. This indicates that creative research will be a key factor for the country's economic development. Currently, Thai government have emphasized of promoting the new economy, including Bio-Circular-Green Economy (BCG) to enhance and drive Thailand's development with a creative economy in responding to the Sustainable Development Goals (SDGs), promoting Thai soft power and creative economy for driving the economy (Creative Economy Agency (CEA), 2022). This is complemented by the driving support for the development of the creative economy to keep pace with the global economy according to Thailand's Policy 4.0, Thailand's economic development plan. Therefore, creative research has played an important role in the development of Thailand under the government's creative economy policy. Developing knowledge from creative research, human resource development, researchers, creative designers has been the starting point for the creation of integrated academic knowledge. It can also solve the problems of the country while driving support for the

development of the creative economy and keeping pace with the global economy, according to Thailand Policy 4.0; Thailand's economic development policy vision.

In accordance with the framework of the organization United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD, 2008), creative industries refer to the framework of creation, production and distribution of creativity and intellectual capital as primary inputs. Toward becoming Thailand 4.0, the government has focused on furthering development in the technology and industry sectors. The creative, cultural, and service industries are among five different sectors driving Thailand's development. It can be seen that creative industry is the heart of the creative economy. Therefore, it is evident that the importance of developing the country in policy influences its actual development, it could lead to further new knowledge development for creative research in higher education.

It will point out the criteria for driving Thailand's economy and National Development plan in four contexts as follows: Thailand's direction on Sustainable Development Goals (SDGs), Bio-Circular-Green Economy model (BCG), Sufficiency Economy Philosophy (SEP) and creative economy through creative research of Art, Craft, and Design. The research outcome will create a new body of knowledge that is expected to be a guideline for enhancing the environment through eco-friendly, energy-saving, local materials and the community from natural resources, as well as supporting the needs of economy and social development at both national and global levels. This research concentrates on identifying good practice-based research, which is one of the key factors to creative research in higher education. Nevertheless, the results of synthesis through the research methodology in fields of Art, Craft and Design are highly contributory to consider and develop the doctorate student's research as to be engaged in their dissertation as the explicable process of research methodology (Joneurairatana et al., 2017).

The development approach to driving the creative economy is an important source of income in the future of that country. It is necessary to create readiness at the academy level as well as the production of researchers in the field of Art, Craft, Design. At the heart of the creative economy is a cognitively-based creativity that comes from learning, research studies, and conventional wisdom that blends with culture. It is produced as a product and service with technology and innovation to create added value. It is considered that creative research produces the knowledge that will lead to innovation, inventions that play a role in promoting the creative economy, creative industries business development, added value for products creation, new products or inventions in society. Additionally, it will help to sustainably further drive the macroeconomics and economies of the country in the future. This will be under the Bio-Circular-Green Economic (BCG) development framework and the Sufficiency Economy Philosophy (SEP) for social, economic and environmental development in accordance with the Sustainable Development Goals (SDGs).

Objectives of the Research

1. To analyze the key related issues of research output in Art, Craft and Design that to related creative economy.
2. To implement the concept and research methods of creative research in Art, Craft and Design to drive the creative economy.
3. To introduce an integrative process of creative research in Art, Craft and Design as a cultural soft power tools to enhance economics value based on research knowledge and creativity.

Research Methodology

Research methodology can be divided into three stages as follows:

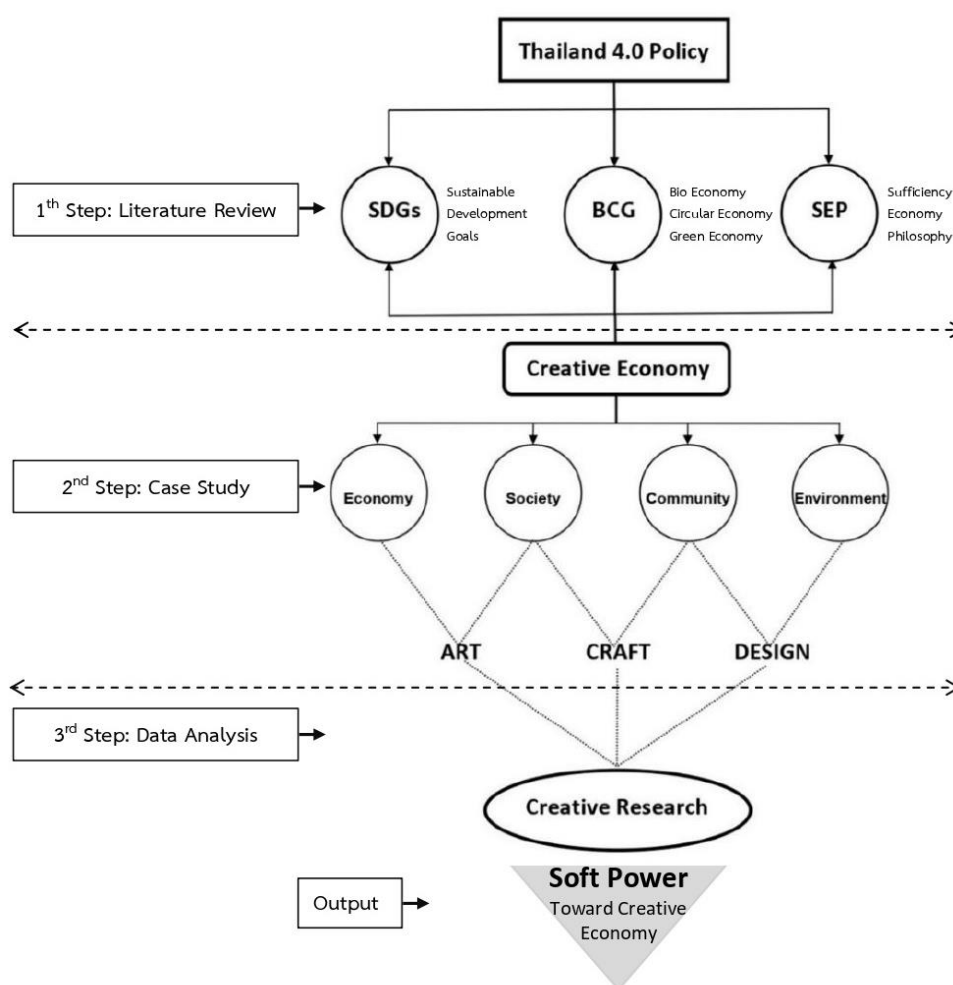

Figure 1: Research Methodology Framework

1st Step: Literature Review

Literature review on specific topics on reviewing the key related issues of creative research output in Art, Craft and Design fields that related to driving the creative economy intended to align with national strategy, Thailand 4.0 Policy. The literature review consisted of

three critical areas, 1) Thailand's direction on Sustainable Development (SDGs), 2) Bio-Circular-Green Economy (BCG), and 3) Sufficiency Economy Philosophy (SEP).

2nd Step: Case Studies

The data are analyzed from three case studies of doctoral dissertation of Doctor of Philosophy Program in Design Arts (International Program), Faculty of Decorative Arts, Silpakorn University. Creative research in the area of Art, Craft and Design disciplines from the case studies will be analyzed through the concept, research methodology and design process. The research results, creative work, and outcome will support to creative economy development that contributes to the economic growth of the country, intended to align with the Sustainable Development Goals (SDGs) and conforms with Bio-Circular-Green Economy (BCG) and the Sufficiency economy Philosophy (SEP). Creative Research in higher education is a fundamental education which embraces a range of professional fields for researchers and designers of social and culture context for their country, as well as institutions to support research systems and creative knowledge in each country towards sustainable development goals. This research aims to study the design process through the cultural context. Hence, the data collecting, document reviews, and in-depth interviews with Ph.D. graduated students were conducted to a primary stage followed by site visits and observations through analyzing the processes of factors which contribute to the creative process.

3rd Step: Data Analysis

The significant content of creative research roles for country development, an integrative process of creative research as a soft power according to creative economy development. An analysis method was used to analyze both data, combined with the concepts of creative economy and Bio-Circular-Green Economy (BCG), in order to obtain salient points of creative research development guidelines.

Research Results

The 1st objective; From the research results, it was found that the key related issues of creative research results in Art, Craft and Design are based on the use of research knowledge, design and creation of inventions and innovations to progress in the environment, community, society and the economy. From the research results, it was considered that the creative research produces the knowledge that will lead to supporting the creative economy that built on Thailand's 4.0 model, intended to align with the Sustainable Development Goals (SDGs) and conforms with Bio-Circular-Green Economy (BCG) as well as the Sufficiency Economy Philosophy (SEP).

1) Thailand's direction on Sustainable Development (SDGs); According to the evidence in September 2015, the United Nations and more than 196 member countries agreed on all 17 Sustainable Development Goals (SDGs), on "The 2030 Agenda for Sustainable Development" as a framework for the global sustainable development from 2016- 2030

(Bunnag, 2022). In summary, 17 goals in accordance with the U.N. Sustainable Development Guidelines are large global normative frameworks covering both economic, social, and environmental aspects. Thailand has been actively using the concept of Sustainable Development Goals (SDGs) for helping communities, cities and regions as shown in the national development plan such as the 20-year national strategy (2018-2037) and national economic and social development plan. These activities have been aimed towards progressing appropriate national development to move the country in the direction of a sustainable quality of life in order to achieve the sustainable social, economic and environmental development goals. The researchers believe in the importance of sustainable development, and, therefore, this guided the study. The researchers reviewed the sustainable development framework as per the above goals to analyze issues related to research and in accordance with Thailand's social economic development.

2) Bio Circular Green Economy (BCG); The BCG Economy model has been introduced by the research community and promoted by the Thai government as a new economic model for inclusive and sustainable growth. The BCG Economy model capitalizes on the country's strengths in biological diversity, cultural richness, and it employs technology and innovation to transform Thailand into a value-based and innovation-driven economy. The model also conforms with the Sustainable Development Goals (SDGs) and is intended to align with the Sufficiency Economy Philosophy (SEP), which is also the key principle of Thailand's social and economic development (Office of National Higher Education Science Research and Innovation Policy Council, n.d.).

The BCG Economy is one of the economic models that Thailand has adopted for the sustainable development of the country. This stage has been described by Maesince (2020) explaining that the BCG Economy model is the development of three essential economics, which will drive Thailand in a concrete way. The BCG Economy model focuses on economic development in three main areas; 1) The Bio Economy, which focuses on making the most of bio-resources, increasing productivity and creating additional value, 2) The Circular Economy, which focuses on resource utilization by using resource-saving and cost effectivity as much as possible, and 3) The Green Economy, which focuses on balanced development in three aspects: economic, social, and environmental. It places importance on developing all three areas simultaneously to drive the competitiveness of domestic people in the country, which covers important industries within the country. At the same time, the environment is taken into account and it moves toward sustainable development. The researchers are of the opinion that if the BCG Economy model approach is adopted in the research process in the field of Art, Craft and Design. This will support the comprehensive research in various dimensions, which support the furthering of the use of natural resources and it can also meet the needs of sustainable environmental development in the future.

3) Sufficiency Economy Philosophy (SEP); It is one of the principles that has been implemented into the National Development Plan and a National Strategy as a model for the sustainable development of Thailand. The Sufficiency Economy Philosophy (SEP) is based on the traditional Thai way of life which can survive a crisis for the stability and protrusion of development. It consists of three characteristics: 1) Moderation, production, and consumption; 2) Reasonableness: rational decisions considered as the relevant factors by taking into account the expected consequences of such actions; and 3) Self-immunity: considering the impact and supporting unexpected changes. The philosophy of Sufficiency Economy is harmoniously aligned with the Sustainable Development Goals (SDGs). Both SEP and SDGs aim to develop and balance the relevant social, economic and environmental aspects. The overlapping part is that SEP also emphasizes the cultural aspect, while in SDG's focus on cultural context plus a part of peace and cooperation for development. The adoption of the Sufficiency Philosophy is to develop a balanced and sustainable development, readily available to embrace change in all aspects of economic, social, environmental, and technological aspects. The researchers considered that the concept of Sufficiency Economy Philosophy (SEP) can be applied in education and in creative research. It can also be applied as a framework for creative processes, developing artistic and design research.

The 2nd objective; From the research results, it was found that the case studies of doctoral dissertation were shown that the researchers featured creative research in accordance with the sustainable development. The researcher implemented the design concept and research methods of creative research in Art, Craft and Design fields to driving creative economy. There were four key issues identified through the research methodology, these included 1) economy; 2) society; 3) community; and 4) environmental context in creating innovative productivity, valuable artifacts, and creative design. In addition, creative research has an inclusive significance to the philosophical principles of knowledge and the aesthetic beauty through the imagination towards the process of creativity. It is not only responding to the functions of utilities and design. It includes concepts, procedures, research methodologies, and processes from practicing, experimenting regarding the environmental, social, and cultural contexts through the skill and wisdom in creating bodies of new knowledge, creative works or innovations. This section presents examples of creative research from three case studies of the doctoral dissertation in Art, Craft and Design by classification as the themes as follows; Environmental Art, Innovation Craft and Cultural Design.

1) Environmental Art; Research topic on “Leaf Exploration: Visual Element Through Natural Resources, Khao Nam Khang National Park, Thailand” (Thawornwijit, 2019). This research is based on an ecology system to provide awareness of natural resources located in a quiet and peaceful tropical rainforest called Khao Nam Khang national park in the south of Thailand. This research aims to explore the significance of the leaf in each season which has been applied into visual elements by using fundamentals of the L-system and the Fibonacci

theory integrated with motion picture and VR technology to create the effect of leaf damage by the growth of the urban city. The visual elements of leaves represent the fertility of trees and ecology in the forest and also demonstrate a small universe of natural life and beauty. Furthermore, a leaf is a sign that tells us about climate change, seasons, and ecology. This research starts from collecting data of leaf elements such as shape, form, color, and its veins' patterns to decode and develop in visual communication design. The target is to assemble all data collected from the designer to present the concerns and awareness of climate change in the forest as well as offer the benefit of storytelling. The motion picture makes us realize why we should protect and preserve our environment.

2) Innovation Craft; Research topic on “Design Conceptual and Analysis of Tie and Knot Techniques Use in Product, Furniture and Decorative Art” (Aromdee, 2021). Under the concept of the BCG model as a holistic economic model focusing on sustainable development plan, this creative design research has been developed with Thailand's creative economic drive by using domestic materials, and resource management, including the production of environmental and community skills, to produce art and design products in the global market. This provides opportunities, including increasing incomes, and offering stability to local communities in general as a sustainable development based on the principles of the Sufficiency Economy Philosophy (SEP).

This creative research intended to develop contemporary art and design perception and value from a knot and tie with an appropriate material such as bamboo ligament. The research provided the method and process of using knot and tie to create products starting from decorative items interior furnishings and architecture by dividing it into the four processes of a design thinking model: exploration, inspiration, ideate implementation, and delivery. The research results provided a context of Thai craft and folk arts in a local wisdom of knot and tie in an art aesthetic for creative craft and innovation design; it also demonstrated how to shift from local handicraft to contemporary. The result of research about enriched handicrafts from the local community and preserving the local wisdom in supporting the global market at the same time is illustrated. This research brings three aspects of knowledge: 1) Natural resources, raw materials in the community from bamboo, 2) Human resources from community labor, and 3) Local knowledge from fishermen such as knot and tie techniques into an international context. The knowledge made use of local wisdom in accordance with the principles of the Sufficiency Economy Philosophy (SEP) using bamboo as a natural resource, which can be found in the community, combined with the creativity and innovative design to create a work of art as a lifestyle product that is cost-effective and reduces waste to value and benefit the economy. Natural bamboo combined with local hand making skills techniques offer craft beauty and innovative design from local products to generate income for people in the community for a better quality of life. This creative research advances the community in both the aesthetic way of living and in its design field.

3) Cultural Design; Research topic on “New Value of Local Material: Artistic Expression in Textile Art and Craft” (Charungkiattikul, 2020). This research is a practice- based research. The area of research is located on Northeast Thailand known as “Isan”. It is Thailand’s ancient weaving culture area. Isan handwoven fabric represents Thai local wisdom of the region that exists alongside rural life, Thai tradition, and the cultural heritage of Northeastern communities. It shows that natural fiber materials are used in Thai weaving communities as it is a hub of silk production. The weavers have traditional skills and the ability to use the basic technology with man-made equipment to produce fibers for their weaving such as high-quality silk yarn and eco-friendly handspun cotton. This knowledge and wisdom display the uniqueness of Isan hand-woven fabric with delicate patterns, a variety of natural dyed colors and different techniques. This represents a cultural capital which develops into contemporary textile art and design, which, in turn, generates income for the community and the national economy.

This creative research aims to examine a material in textile art, especially “Eri Silk”, a local material for Thai weaving communities known as “Peaceful Silk”. This contains unique fibrous properties when it is processed without killing the silkworm in Khon Kaen province. It is also an organic fiber that has an environmentally friendly production process. The research aimed to develop a new perspective of textile art and craft through art practice and artistic expression. The research results showed that “Eri Silk” carries aesthetic value and inherent texture through visual aspects by utilizing textile technique and craft skill in the cultural context. The body of knowledge has highlighted the importance of cultural weaving development by using local materials. The knowledge obtained from this research helped identify the material and contributed to sustainable development in communities which conforms with the Sustainable Development Goals (SDGs) aligned with the Sufficiency Economy Philosophy (SEP) which is also known as the key principle of Thailand’s social and economic development. Therefore, the result of this research is integration of creativity, aesthetics and philosophy to create new values, and economic, social and national development to thrive on sustainable advancement.

The 3rd objective; From the research results, it was found that an integrative process of creative research in Art, Craft and Design approach considered as an essential component on developing the national economy development band on knowledge and creativity in responding to the sustainable development. This is implemented for driving the development of Thailand’s creative economy; the design research concept needs to include environment; culture and innovation context which based on research knowledge and creativity. The results show that creative research have the potential to enhancing economic value. It could be considered as Thailand’s soft power according to creative economy that related to environment, culture and innovation which based on research knowledge and creativity.

The New Body of Knowledge

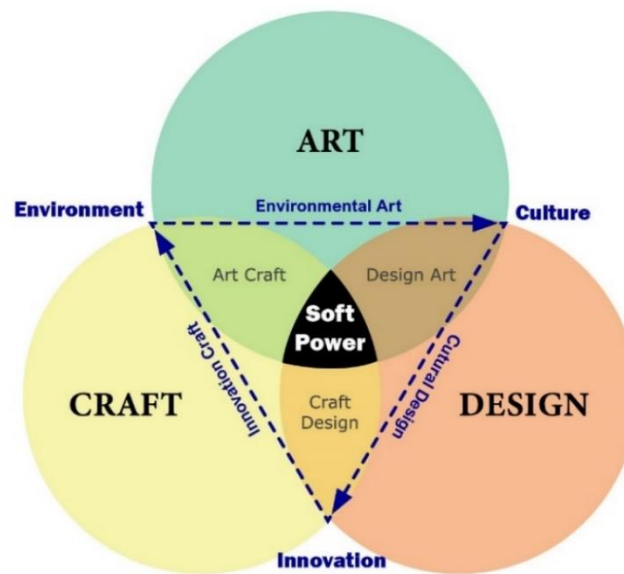

Figure 2: New Knowledge Model

According to the results of the study, creative research in Art, Craft and Design fields is considered frontier research which will lead to knowledge-based economic development.

The new body of knowledge is formulated by this research in the addition of implementation of design research process of creative research design introduced as a soft power for driving the creative economy which shows on the diagram of the new knowledge model. Moreover, it is an integrative process of creative research that will lead to develop the nation based on culture, innovation, environment, research knowledge and creativity. Findings can be used as a resource for policy development in creative economy in Thailand also provide innovation ideas for researchers in other related contexts.

Discussion of Research Results

From the research result of the 1st objective, it was found that Art, Craft and Design research to be the study of integration knowledge through the research methodologies in the characteristic of creative design into the innovations, and new knowledge to progress of the creative economy development. Therefore, the knowledge obtained from creative research can bring a positive impact for driving creative economy, being consistent with the concept of Sustainable Development Goals (SDGs), Bio-Circular-Green Economy (BCG) and the Sufficiency Economy Philosophy (SEP). The Art, Craft and Design was knowledge-based research to creating artworks, intellectual property, ideas and imagination which was incorporated into the creative economy model (UNCTAD, 2008).

From the research result of the 2nd objective, it was found that implementation of the design concept and research methods of creative research in Art, Craft and Design fields will drive creative economy as a soft power. This is because the results of creative design and

knowledge was a key factor for driving the creative economy, being consistent with the four significant aspects economy, society, community and environmental context.

From the research result of the 3rd objective, it was found that creative research in Art, Craft and Design has a high potential to thoroughly enhance the creative economy. This is because an integrative process of creative research in Art, Craft and Design according to creative economy as a soft power in developing the Nation based on cultural, research knowledge and creativity, being consistent with the concept of creative economy (Creative Economy Agency (CEA), 2022). The new knowledge model developed can be used in comparative studies of Art, Craft and Design education that are responsive to the needs of national development toward creative economy development.

Conclusion

Along with the growth of the creative economy, the Thai government has emphasized the necessity of promoting Thai soft power and creative economy as one of the essential mechanisms for driving the economy. The key driving force on the soft power process is the utilization of creativity and knowledge from creative research to increase economic value and build on the cultural assets and wisdom to improve both income and quality of life of people.

The knowledge obtained from the creative research plays an important role in offering a new research concept through design process based on practical research in order to support the sustainable development, as well as for driving the national economic and social development plan. The case studies from the creative research in Art, Craft and Design show searching the new knowledge under the creative practices and theoretical study through the process of research methodology, the integration of aesthetics, cultural contexts and creativity for driving Thailand's creative economy. Subsequently, the outcome of creative research is capable of bringing about the development in society, community, economy, and environment aspects. It also conforms with the Sustainable Development Goals (SDGs), Bio-Circular-Green Economy (BCG) and they align with the Sufficiency Economy Philosophy (SEP), which is the key principle of Thailand's social and economic development. Finally, the body of knowledge obtained from Art, Craft and Design research can be used as a soft power for driving force of creative economy in Thailand as well as exchange knowledge for exporting culture to maximize the country's worldwide potential.

Suggestions

From the results of the research, the researcher has the suggestions as follows:

1. The suggestions from the research

From the research result of the 1st objective, it was found that there were several aspects identified that key issues were applied to drive creative economy, as summarized

above. Therefore, the first objective is that these aspects should be integrated in to the creative research for developing creative economy that built on Thailand's 4.0 policy.

From the research result of the 2nd objective, it can be recommended there are four areas to implement in the Art, Craft and Design for driving creative economy. Therefore, these key areas as follows economy, society, community, and environment should be applied in the creative research in Art, Craft and Design based on the use of research knowledge.

From the research result of the 3rd objective, it was found that the outcome of Art, Craft and Design considered as soft power will lead toward the creative economy. Therefore, the related institute should apply as follow to integrate process of creative research according to creative economy; this will help raise contribution to the sustainable lifelong learning under creative economy framework in driving Thailand's sustainable development.

2. The suggestions for the future research

The future research should involve the following issues:

2.1 To build the output of creative research to be productivity research as an efficiency tool to support the country's development under the concept of creative economy. It should aim to bring research knowledge combined with innovation and creativity. The benefits of driving the country with knowledge-based research in arts, craft and design will be beneficial for the economy, community, society and the environment.

2.2 To support frontier research in the area of Art, Craft and Design in line with the direction of driving the country according to the Bio-Circular Economy model (BCG) strategy, it will drive research results with knowledge leading to excellence. 3) And apply the Sufficiency Economy Philosophy (SEP) such as self-reliance, strengthening the community level or society for quality growth of the country. Finally, this will lead to sustainable development in the future in accordance with the Sustainable Development Goals (SDGs).

References

- Aromdee, K. (2021). *Design Conceptual and Analysis of Tie and Knot Techniques Use in Product, Furniture and Decorative Art*. (Doctoral Dissertation). Silpakorn University. Bangkok.
- Bunnag, C. (2022). *SDG MOVE: SDG Research and Support Programme*. Retrieved December 5, 2023, from <http://www.sdgmove.com/ความเป็นมาของ-sdgs/>
- Charungkiattikul, S. (2021). *New Value of Local Material "Eri Silk": Artistic Expression in Textile Art and Craft*. (Doctoral Dissertation). Silpakorn University. Bangkok.
- Creative Economy Agency. (2022). *Soft Power: The Driving Force of Creative Economy*. Retrieved March 11, 2023, from <https://www.cea.or.th/th/news/soft-power>

- Joneuratana, E. et al. (2017). *Art & Design Research the Fundamental Research Methodology for the Doctor of Philosophy Program in Design Arts, Faculty of Decorative Arts, Silpakorn University: Instruction Methods Through Program Case Studies*. Bangkok: OS Printing.
- Leinphairoj, K., Thamsatitdej, P., Techawiboonwong, A., & Ngamsirichit, W. (2013). *Creative Economy: Thailand's Context Revealed by Office of Knowledge Management and Development (Public Organization)*. Bangkok: Active Print.
- Maesincee, S. (2020). *The World Change, People Adjusting Self-sufficiency in the Post-COVID World*. Bangkok: Ministry of Higher Education, Science, Research and Innovation.
- Office of National Higher Education Science Research and Innovation Policy Council. (n.d.). *BCG in Action*. Retrieved February 18, 2023, from <https://www.nxpo.or.th/th/en/bcg-in-action/>
- Office of the National Economics and Social Development Council. (2009). *The Creative Economy: Preliminary Study Report*. Bangkok: Office of the National Economics and Social Development Council.
- Thawornwijit, P. (2019). *Exploring Visual Element through Natural Resources: Forest, Tree and Leaf at Khao Nam Khang National Park, Thailand*. (Doctoral Dissertation). Silpakorn University. Bangkok.
- United Nations Conference on Trade and Development. (2008). *Creative Economy Report 2008*. Retrieved January 12, 2023, from https://unctad.org/system/files/official-document/ditc20082cer_en.pdf

Guideline for Grassroots Social and Economic Development by Using the Northeastern Way of Life to Integrate Public Participation in Cultural Tourism of Khong River in Central and Northern Areas*

¹Pennapa Palapin and Suwannee Horsaengchai

Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: pennapa.pa@ssru.ac.th

Abstract

The objectives of this research article aimed: 1) to find guidelines for grassroots social and economic development by using the northeastern way of life to integrate public participation in the cultural tourism of Khong River in central and northern areas, and 2) to design guidelines for grassroots social and economic development by using the northeastern way of life to integrate public participation in the cultural tourism of Khong River in central and northern areas. The qualitative data were collected from interviewing with a sample group of 90 persons via semi-structured interview. The key informants and focus groups included representatives of people, government, and private sectors.

The results of the study are as follows:

1) Guidelines for grassroots social and economic development by using the northeastern way of life to integrate public participation in the cultural tourism of Khong River in central and northern areas reveal that people have been significantly affected by development. For the tourism dimension, development must be a balance between the way of life and tourism development, which must include the ancestors of the villagers, tourism that brings prosperity to the local community through income and other investments, and other creative tourism activities.

2) The guidelines for grassroots social and economic development through the utilization of the northeastern way of life must integrate a total of 20 products of a community's local identity, which include social capital, culture and local resource capital. The participation of the people and government sectors can be done by integrating the concept of sustainable social and economic development, i.e. emphasizing joint thinking, planning, acting, following, judging and benefiting.

Keywords: Development; Grassroots Economy; Grassroots Society; Participation of People; Way of Life

*Received March 17, 2023; Revised June 26, 2023; Accepted July 12, 2023

Introduction

The poverty situation and inequality. In Thailand, in 2016. (Office of the National Economy and Social Development Council, 2016) according to that poverty has still been crowded in Eastern-North, South, and North. By having a ratio of the poor at 12.96, 12.35, and 9.83 percentages, respectively. As a result, of the problem of poverty and inequality, the government has a policy clearly to give significant tourism for making income and income distribution into local and community by supporting the tourists to take a trip from the major city to the secondary city more to have income at the secondary city and distribute into local, support to tourism for distributing income among 55 secondary cities. To plan the basic structure and facility to fit for traveling and support the tourists (Tungjaisathaphat, 2018). Thereby, the first development has been the community economy building or grassroots economy to be strong before, to make the people survive themselves and their families first. Let's bring to the development of a local social community overall. "The participation of the public sector to be public participation from 5 sectors, need to role both government and private sector, the academic sector, the civil society sector, and the people sector have to collaborate on developing the people who have been the grassroots social or low end to access local resource can develop to be goods or product, and bring to support tourism resource, it has been the tool for the sale of community.

The research plan is to have 2 goals namely, first North-Eastern tourism in Udonthani, tourism from Udonthani province, and the way of Nongkhay to Lay province. Second, namely Central of North-Eastern, from Bueng Kan to Nakhon Phanom and Mukdahan. The most thing that the researcher would learn is the potential of the community to connect the important tourism resource of each province, to find the identity of each province by using the participation of local people, significantly. It has made the research of the project have main goal 3 bodies of knowledge for finding the way to be appropriate with development and motivation the grassroots economy to grow sustainable for improving community economy to well-being, reduce inequality in community, North of Khong River with the process of public participation by using the body of knowledge to occur from the research namely "Wisdom/Intelligence" the grassroots to be the way of local community culture, to create the product that has the story of tourism resource to show the shop of people's grassroots to use the public participation move on development and improve the economy of community to become well-being of grassroots social economy like the way of local culture. Thereby, the research finds a way to grassroots social development. The grassroots economy by the way of North-eastern life and Public Participation is stationed on cultural tourism resources of Central and North of Khong River which has been the research to use participation of civil state groups or people who have powered to be driven the grassroots social development, community economy or grassroots economy from start to end. By using the adding concept from basing on social resources with the innovative way of social community to be strong.

The identity of people in the community for local tourism of Central and North of Khong River for making income further. There is the story of locals about that product, to be able to develop the potential of community without poverty of grassroots social citizen. This research aimed to start from Udonthani province which has been the center of traveling, convenience, and starting point for connecting tourism of people to tourism of the Khong River. To be building stable, wealthy, and sustainable, to make people, and communities to be happiness, to grassroots social well-being and peace, to depend on government less, take care of themselves more. To have enhancing to civil state to be able to develop economy stably, income more, for making the nature conservation stably.

Objective of the Research

1. to find the guideline for grassroots social development and economy by using the way of North-Eastern life to integrate public participation in the cultural tourism of Khong River in Central and North Areas.
2. to design the guideline of grassroots social development and economy basically by using the way of North-Eastern life to integrate public participation in the cultural tourism of Khong River in Central and North Areas.

Research Methodology

Survey and collection documentary about social capital, culture and resource capital about tourism resource of Udonthani province is “Red Lotus Sea” and “Khamchanod” which is to connecting point cultural tourism resource of Khong River on North and on field for collecting data by in depth interview to the representative from 5 sections of public participation namely government sector, private sector, people sector, academic sector, and social public sector totally 25 people, meeting like focus group and have open stage to discussion of people in community with process of AIC (It is the processes of the Participatory Planning; A = Appreciation, I= Influence, and C = Control) by key-informant to be the developer of district, leader who is village headman or representative, senile, vendors in tourism area, whoever involve directly with tourism resource development here---Red Lotus Sea and Khamchanod totally 30 person, to collect quantitative data with tool to be questionnaire totally 400 samples (calculating formular of Taro Yamane (Yamane, 1973) bring to analyze, synthesis and to present by description.

1st Step: Collection of data

To collect the primary data from a historical document, and literature to talk about social capital, culture, and resource capital of tourism resource “Red Lotus Sea” and “Khamchanod” into setting for collecting data by tools, composed of the questionnaire, interview, focus group and use the stage of villagers by processing “AIC*”, during the time to short note, take photo, record and collect secondary data. To manage by studying and

synthesis data from textbooks, academic papers, journals, articles, reports of research, thesis, Independent Studies, Tourism Development Plans, and other information from the government sector.

2nd Step: Data of Analysis

The qualitative data that has got from a survey of the community area and structural interview, analysis content by interpretation to hide in activity or the way of life or repeating action of people. For the focus group and managing the stage of villagers with process AIC*, to synthesize data and explain the phenomena that involve researching areas that occurred to be causal, from that to present by the descriptive method.

3rd Step: Method

The quantitative data from the questionnaire to examine the accuracy of data, evaluation, and analysis with the program SPSS (Statistical Package for the Social Science). To analyze data by using descriptive statistics namely Frequency, Percentage, Means, and Standard Deviation. After that, to present by description method.

Research Result

The 1st objective is to find the guideline of grassroots social development and economy basically by using the way of North-Eastern life to integrate with people in tourism culture of Khong analyze River in Central and North areas. From the result of research found that Geosocial, Cultural landscape, Knowledge which is called the Way of People's Bandung. It is the way of whoever to make grain field, salt-farm, mixing farm between grain and sugar cane, grain and palm. The way of someone finds something in the forest of community. The way of country people, the way of villagers mixed city people, the way of textile, Baisri (Thai tradition about blessing). These things are the way of life and grassroots of Bandung's people previously. It is the identity of simple being, emigrate to move other places for being together, belief, social value, life style including career of people in local area to have involving with topography, climate and to be plentiful of water, food from nature. Multiple cropping, domestication for food, make a living, for changing goods. The commerce of people in the past succeed to people in the present with location geologically, which is the salt land at Bandung. It has made to be the way of agriculture namely "Way of Agriculture 3 Water" to be "Salt Water" (Salt field/produce Rock Salt), "Brackish Water", and "Fresh Water" (Grain field, engaged in farming) by having cultural tourism in Bandung District to be "Wang Na Kin Kham Chanod" which is the popular place, well-known both Thai people and internationally, situate at Ban Noonmuang, Moo 11, Banmuong Sub-district, it is a tourism resource which has involved with history of local.

The 2nd objective is to design the guideline of grassroots social development and economy basically by using the way of North-Eastern life to integrate with people in tourism culture of Khong analyze River in Central and North areas. From the result of research to be

design the product from identity knowledge to indicate the geography of tourism resource “Khamchanod” and “Red Lotus Sea” by involving with geography which reflects to way of grassroot life, quality existence, career, local wisdom, social capital, culture, and local resource capital to be important in local community, including to make story for telling history and adding value of product. By the time, Geosocial, Cultural landscape, Knowledge which is called the Way of People’s Kumphawapi. It has reflected through local literature of North-Eastern (Isan) that Kumphawapi is traditional community to birth since previously historical and development continuously to the present. The appearance to be evidence as archaeological site, antiques that was found in other places widely. Which most of antiques were tool, baked clay, and metal. From studying of academic about archeologist, to suppose that area of resource, which has surveyed these antiques, to be traditional community like hunting and make agriculture since prehistorical period until the historical period. The size of the community is rather large, using metal, iron, and bronze as well as connecting relationships to other communities near the area to depend on, changing the main factors in exist. The way of villagers depends on the natural model from Nong Han--Kumphawapi. At present, it has become the biggest water resource of Udon Thani Province and to be the large wetlands, the second in the North-Eastern, be a source of water that was with species of fish, species of birds, and aquatic plants plentifully. The ecosystem is the identity, source of water for agriculture, and consummation of the community to live around. Anymore, it is significant at the international level to be an immigrant resource for birds in winter, Europe, China, and the Middle East. Furthermore, the nature of Nong Han still appeared to Talay Bua Daeng (or sea of red lotuses). In the present, Nong Han--Kumphawapi became a tourism resource at the province level under the name “Talay Bua Daeng” which brings to use benefits from the area and develops economic and social highs. To become a tourism resource, natural tourism resource, and historical learning resource of the community, which has reflected the way of people’s life, animals, and wonderful nature of Nong Han--Kumphawapi.

The New Body of Knowledge

The guideline of grassroots social development and economy basically by the way of North-Eastern life integrate to people in tourism resources “Kham Chanod” and “Talay Bua Daeng” to be this development has to base on thinking “the happiness of the villagers comes first.” In the local community development, which model or method? Beginning, we should start from every sector to think of happiness and thought the feeling of people as the priority. Anymore, the government sector should express sincerity and invite people to participate in moving development including policies level, project level, or activities. For the purpose that making to percept and understands together, the awareness community is happy meanwhile, community cultural tourism “Kham Chanod” and “Talay Bua Daeng” for building a basic economy and basing on a “Balance” between community and tourism development. It means

that the community tourism activities have to be creative and reflect the way people live in the community through the activity model of tourism, that is “Isan Ban Hao” to make the visitors can get to enchant local people from local tourism activities “Kham Chanod” and “Red Lotus Sea” through eating culture, to live in homestay style, dialectal language speaking, etc. (Chart 1)

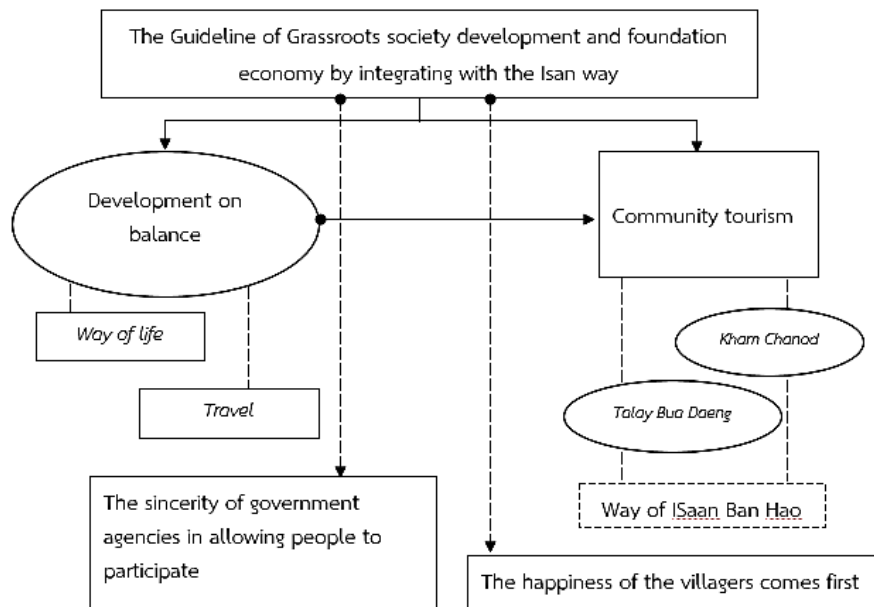

Chart 1: The guideline of grassroots social development and foundation economy by Integrating with the Isan Way

Any more, developing the model of participating integration for developing tourism resources follows a way of culture “Khamchanod” and “Red Lotus Sea” based on thinking, of a “Civil state” to integrate with the developing economy to be sustainable. Every sector can think, plan, follow, check, and evaluate including getting effect which has been the cooperation of the people sector, public sector, academic sector, private sector, and civil society for driving to develop tourism resources the way of culture to be sustainable every dimension namely social, economy, and environment. The cooperation model of the Civil State is to bring prominent points of each section to support tasks for developing cultural resources “Khamchanod” and “Red Lotus Sea”.

Discussion of Research Results

From the research result of the 1st objective, it was found that the guideline of grassroots social development and economy basically by the way of North-Eastern life to integrate public participation in the tourism culture of Khong River in Central and North areas. It has brought geosocial, cultural, wisdom, values, and grassroots of local people in North-Eastern to connect for designing the guideline of development “Way of Isan people” which

has culture and tradition specifically, way of life simply, ideology and belief in lifestyle that has been descendant from the ancestor who has had local knowledge/wisdom and uses it for career to be suitable with weather atmosphere, environment, and geographical features to depend on together because of being dwdiness community and depend on nature to be a majority, to have a social connection by Sufficiency Economy Philosophy (Jirayukul, and Phothiawat, 2015). This is because the guideline of grassroots social development and economy basically by the way of North-Eastern life to integrate people living in tourism resource “Khamchanod” and “Red Lotus Sea” based on thinking “Happiness of people first”. Which model will be developed for the local community, with the method should start from all sectors, have to be aware happiness and feeling of people first? To study the problem and needs of the community currently for reducing and threatening of local to develop community economy because of the cause and threat of local to develop community economy like depending on namely participation of the community. Because people in the community lack of knowledge in principles of a self-reliant community economy. (Tungkittithavorn, 2007). For this purpose, to protect before a problem of development is unsuitable for the happiness and needs of people in the community namely other sectors especially, the government sector should show sincerity to persuade people to participate in driving development policy, structure, or activities. So, the government sector has to make perceptions and understand together by making relationships with the community as well as selecting activities that perform appropriately, to cooperate and return that body of knowledge to the community. (Singhalert, and Uthakorn, 2016). Furthermore, developing group of community economy in participation management of members for processing to achievement. This performance is to make participation to be sustainable. (Yam, Sirasiriraj, Duangchan, and Chaleysub, 2018)

As well as the title of local community development by awareness to the community be happy to get along with tourism as community culture “Khamchanod” and “Red Lotus Sea” for building a grassroots economy. Development must have the concept; of “Balance” as a “Way of Life” and “Tourism Development” Developing tourism to motivate community economy, should not focus on the compensation of economy such as income over, make to impact social, cultural, resource, and environment in the community. It is called This tourism development has no balance and unfair to villagers and communities, it is development to be not sustainable. (Kanchanaphun, 2015)

From the research result of the 2nd objective, it was found that the product from knowledge/wisdom, which is the local identity point to the geography of tourism “Khamchanod” and “Red Lotus Sea” to bring the way of grassroots life, being style, career, knowledge, social capital, culture, and local resource capital that is important in the local community to be the inspiration of thinking for product design which is identity and create a story. This is to show that the villagers can use their stock of knowledge to fit in the context

of society to be changeable. Anyway, it can be applied to use the prominent point of culture and change the culture to become a tourism product, making the product to be different from other areas. (Noivangklang, 2005). This is because of the developing tourism resource, the way of culture “Khamchanod” and “Red Lotus Sea” to be sustainable in all of the dimensions. With cooperating of the Civil state, composed of the people sector, government sector, academic sector, private sector, and civil society brings the prominent point of each sector to support tasks and missions to develop, which means to think, plan, action, follow, check, evaluate and get an effect, which is the concept to make getting the process of communication or changing information between members in society or community conveniently. A strong community can be created by the participation of members in the community to communicate, and change ideas together. It will be the empowerment of the community that pushes to get supporting and processing other activities for developing steps of community to be an achievement. (Kasemsuk, 2018)

Conclusion

The guideline of development “Way of Isan people” is the way of life simply, ideology and belief in lifestyle that has been descendant from the ancestor to be suitable with weather atmosphere, environment and geographical to depend on nature in social Sufficiency Economy Philosophy by the way of North-Eastern life to integrate people live in tourism resource “Khamchanod” and “Red Lotus Sea” based on thinking “Happiness of people first”. Because people in the community have no knowledge of the principles of self-reliance community economy. So, the government sector has to make perceptions and understand together by making relationships with the community. The local community development by awareness the community is happy to get along with tourism as community culture “Khamchanod” an “Red Lotus Sea” or (Bua Daeng Sea) for building a grassroots economy. Development must have the concept; of “Balance” as a “Way of Life” and “Tourism Development” by developing tourism.

Suggestions

From the results of the research, the researcher has the suggestions as follows:

1. The suggestions from the research

From the research result of the 1st objective, it was found that any activities aimed at the development of the area, Khamchanod, and the Red Lotus Sea. The real problems and needs of the community should be studied. It emphasizes the community's happiness, parallel to cultural tourism, to build a foundation economy. At the same time, government agencies should express their sincerity to invite people to participate in the development drive to build awareness and understanding between them. To jointly analyze the needs and select activities that will be implemented appropriately.

From the research result of the 2nd objective, it was found that the public must urgently realize to come together, plan, co-act, take responsibility, and benefit the government so that the direction of tourism development can benefit the local community to the maximum so that the community can reap the benefits of tourism to its full potential.

2. The suggestions for the future research

Future research should involve the following issues:

2.1 The development of the Grassroots Social Development and Economy should be done in another place such as South Areas.

2.2 The activities of government for developing the Grassroots Social Development and Economy should be done in small zone therefore the utility has still been in this area the most.

Honorary Announcement

Thank you. Local Leaders, the chief of the community, as well as representatives of the people. Government representatives and private sector representatives (5 public sectors) in tourist attractions Khamchanod and Bua Daeng Sea. To study the information, complete the information, and get all important information that is useful for this research.

References

- Jirayukul, S., & Phothiwat, W. (2015). *The Development of Learning Process in Good Management and Product Design of Dhonburi District Community Enterprise by Community Participation for Enhancing the Strength of Sustainable Community Economy Based on The Philosophy of Sufficiency Economy*. (Research Report). Bangkok: Dhonburi Rajabhat University.
- Kasemsuk, C. (2018). *Public Participation Approach for Sustainable Community Development. Academic Journal of Humanities and Social Sciences, Burapha University*, 26(50), 169-186.
- Noivangklang, P. (2005). *The Commodification of Culture in the Tourism Industry in Northeast Thailand*. (Report Research). Bangkok: Ministry of Culture.
- Singhalert, R., & Uthakorn, S. (2016). *A Model of Community Economic Development for Self-sufficiency and Sustainable*. (Research Report). Mahasarakham: Rajabhat Mahasarakham University.
- Tungjaisathaphat, P. (2018). *Article: Policy to Drive Tourists from the Main City to the Secondary City*. Bangkok: The Government Public Relations Department.
- Tungkittithavorn, N. (2007). *Problems and Obstacles of Locality in the Development of Self-reliant Community Economy: Case Study, Bangrakum District, PhitSaanulok Province*. (Master's Thesis). Uttaradit Rajabhat University. Uttaradit.

- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. (3rd ed.). New York: Harper and Row Publication.
- Yam, N., Sirasiriraj, J., Duangchan, S., & Chaleysub, S. (2018). Strategies for Developing of Sustainable Creative Tourism for the Tourism along the Economic Route in the Upper Greater Mekong Sub-region. *Vocational Education Innovation and Research Journal*, 2(2), 103-115.

Scenarios for the Development of Buddhist International Organization Networks for the Sustainable Propagation of Buddhism*

¹Phrakhusamu Sanitwong Vuddhivaṃso, Phra Dhamvajarabanthid
and Khanthong Wattanapradit

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: sw2000@hotmail.com

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) To study the investigate the context, problems, concepts, theories, and the Buddhist peaceful means conducive to the propagation of Buddhism by Buddhist international organizations during the year B.E. 2566 - 2575; and 2) To study the present a scenario for the development of Buddhist international organization networks for the sustainable propagation of Buddhism. The study employed Ethnographic Delphi Futures Research (EDFR) through in-depth interviews and a questionnaire. Key informants included experts on Buddhist international organizations in Thailand and other 13 countries, for a total of 25 persons. The obtained data were analyzed by median, mode, and interquartile range.

From the study, the following results are found:

1) Problems in the development of Buddhist international organization networks for the propagation of Buddhism arise from the Covid-10 situation and war, which lead to economic recession and effect on the propagation of Buddhism. Each organization has to adapt themselves by using technology and social media, as well as collaborating through network. The modern science theories that are used as the guidelines for developing the network include network management, risk management, and human resource management. The Buddhist peaceful means conducive to the development of Buddhist international organizations can be categorized into three Dhamma sections, namely (1) On organizational management including *Padhāna* (effort), *Aparihāṇiyadhamma* (conditions of welfare), *Sārāṇiyadhamma* (states of conciliation); (2) On the development of propagation work including *Ovādapāṭimokkha* (the fundamental teaching); and (3) On developing the inner peace of personnel including *Ariyasacca* (the four noble truths), *Tisikkhā* (the threefold learning), *Gharāvāsa-dhamma* (four virtues for a good household life), *Iddhipāda* (the four noble truths), *Sanṅahavatthu* (four bases of social solidarity), and *Brahmavihāra* (the four sublime states of mind), and

*Received July 6, 2023; Revised November 27, 2023; Accepted December 4, 2023

2) A scenario for the development of Buddhist international organization networks for the propagation of Buddhism consists of 8 components and 40 points which are identifying proactive vision and mission; Dhamma for proactive propagation; engaged Buddhism; inner peace; personnel potential development; communication, innovation, and technology; Buddhist network collaboration; and network organization development. A body of knowledge from the study is 'Vision of Buddhist Scenario'.

Keywords: Scenario; Buddhism Propagation; Network; Buddhist International Organization

Introduction

The Buddha established the strategies or approaches that have been used to spread Buddhism for thousands of years up to the present. He also paved the way to protect Buddhism from harm, as his word "*caratha bhikkhave cārikam bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānam mā ekena dve agamittha desetha bhikkhave dhammam ādikalyāṇam majjhekalyāṇam pariyosānakalyāṇam sāttham sabyañjanaṃ kevalaparipuṇṇam parisuddham brahmacariyam pakāsetha,*" (Pali Tripitakas: 4/32/39) which means "Wander forth, Bhikkhus, for the wellbeing of many, for the happiness of many, out of compassion for the world, for the benefit, the welfare and happiness of gods and men. No two should wander together the same direction. Proclaim, Bhikkhus, the Dhamma which is beneficial in the beginning, beneficial in the middle, and beneficial in the end, with correct wording full of meaning, complete in itself, utterly pure and displaying the holy life" (Pali Tripitakas: 4/32/40). At present, Buddhism is spread in both individual and Buddhist organization forms, which has led to its global expansion with Buddhist international networks spanning continents.

The world of the 26th century is one of change and rapid progress as a result of the use of technology to connect information from all over the world (Tuntirojanawong, 2017). The direction of educational management in the twenty-first century is a collaborative working process at both the local and global levels, particularly with regard to the rapid advent of disruptive technology, which has resulted in significant changes in human life and education that are considerably different from the original (Obadan, 2010). At the same time, there are still 4 remaining challenges: 1) The spread of Coronavirus disease (Covid-19); 2) War and conflicts within and between countries, such as Sri Lanka, Myanmar, and the Russian-Ukrainian war; 3) Natural disasters, as well as global warming and greenhouse effect; and 4) Economic threats. This requires all countries to adapt, as well as Buddhist international organizations all over the world to prepare for these changes, as they will have an impact on the continuation of Buddhism in the future.

Disease, war and conflicts, natural disasters, and economic threats have caused stress and anxiety throughout the world, prompting individuals to seek wisdom and peace via

meditation, mindfulness cultivation, and Dhamma studies. According to Buddhism, every problem is caused by worldly conditions (8 types of *loka-dhamma*); thus, regardless of the situation, the root causes of all problems arise from 3 types of defilements: greed, hatred, and delusion, which can be solved by the Buddhadhamma. There is no fixed formula for propagation as adaptability based on each situation is required, namely the use of online communication, such as meeting via Zoom application, live Dhamma preaching on Facebook, YouTube, Twitter, etc. Many organizations agree that this method has resulted in positive outcomes as more individuals can attend and have easier access. However, after each crisis has been resolved, the original approach remains, which involves face-to-face interactions, organizing activities at the temple and on-site seminars, etc.

The researcher is interested in the current state of Buddhism propagation by Buddhist international organizations, the problems and future networking of Buddhist international organizations over the next 10 years, including approaches and methods for developing Buddhist organizations to ensure the strength of Buddhist international networks to propagate and maintain Buddhism.

Objectives of the Research

1. To investigate the context, problems, factors, and trends in the next 10 years (B.E. 2566 – 2575), including concepts, theories, and Buddhist peaceful means conducive to the propagation of Buddhism by Buddhist international organizations.
2. To present scenarios for the development of Buddhist international organization networks for the sustainable propagation of Buddhism.

Research Methodology

The study employed Ethnographic Delphi Futures Research (EDFR)

1st Step: Documentary research based on data analyzed from the Tipitaka commentaries of the Mahachulalongkornrajavidyalaya University Edition, other Buddhist texts and books, modern science concepts from related books, internet information on network management theories, risk management theories, human resource management theories, and Buddhist peaceful means conducive to the development of Buddhism propagation by Buddhist international organizations. All of this served as a framework for the creation of research tools.

2nd Step: Qualitative research in which data were collected using a semi-structured in-depth interview that passed the quality inspection. The research tools for conducting EDFR included the questionnaire with 5-point rating scale. 5 experts employed content validity to calculate the index of item-objective congruence (IOC), which was found to be 0.80 - 1.00.

3rd Step: In the first phase of the EDFR, in-depth interviews with experts from Buddhist international organizations were conducted. The key informant selection criteria were based

on McMillian and resulted in 25 experts with a range of error of 0.50 - 0.48. The expert selection criteria were: 1) Abbots or executives of Buddhist organizations in America, Europe, Asia, or Oceania (either previously or currently) with at least 2 years of experience; 2) Educational level not less than a bachelor's degree, academic position not less than assistant professor, or previous position as head of department associated with Buddhist studies; 3) Purposive sampling was used to choose the experts, who were chosen based on the established criteria, from among those who held management positions in temples or Buddhist organizations located in America, Europe, Asia, or Oceania. When selecting the temples or organizations, lecturers from the Peace Studies department at Mahachulalongkornrajavidyalaya University, as well as advisors and specialists, were consulted. The researcher also looked up the histories of temples and Buddhist organizations on the internet; and 4) The selection criteria and name list of experts were proposed to advisors for consideration and amended depending on their suggestions. This resulted in 25 experts from 13 countries/ regions/ continents: Bangladesh, Cambodia, the European Union, Hong Kong, India, Indonesia, Japan, South Korea, Mongolia, Myanmar, Nepal, Oceania, Sri Lanka, Sri Lanka, Taiwan, Thailand, the United States, and Vietnam.

4th Step: Key informants included networks of Buddhist international organizations, temple executives, Buddhist international organizations, and experts in Mahayana, Vajrayana, and Theravada Buddhism in America, Europe, Oceania, and Asia. 25 key informants were divided into 3 groups and from 13 countries/ regions/ continents: Bangladesh, Cambodia, the European Union, Hong Kong, India, Indonesia, Japan, South Korea, Mongolia, Myanmar, Nepal, Oceania, Sri Lanka, Sri Lanka, Taiwan, Thailand, the United States, and Vietnam. The 3 groups included: 1) Buddhist international organizations in Thailand which were World Buddhist University, National Committee for Dissemination of Buddhism, representatives of Dhammaduta organizations, Thai Plum Village, Dhammakaya temple and Dhammakaya foundation, and World Fellowship of Buddhists; 2) Buddhist international organizations in other countries which were Fo Guang Shan temple and Buddha's Light International Association (BLIA), Tzu Chi Foundation of Taiwan, World Buddhist Sangha Youth of Sri Lanka, Nation Army Monk of Korean, the Council of Thai Bhikkhus in the USA, The Union of Thai Sanghas in Europe, The Union of Thai Sanghas in Oceania, Center of Tibetan Studies, Buddhist Society of India, The Central Institute of Higher Tibetan Studies of India (Vajrayana, Nichiren Shū, and Mongol-India Friendship Association in Mongolia; and 3) The Sangha Supreme Council of each country and experts on Buddhism from 7 organizations which were The Sangha Supreme Council of Thailand, The Sangha Supreme Council of Nepal, The Sangha Supreme Council of Bangladesh, Cambodian Sangha administrators, the Senate Standing Committee on Religions, Morals, Ethics, Arts and Culture, Yanasangvorn Research Institute, and Vimuttayalaya Institute.

5th Step: Data collection via in-depth interviews and participant observation with key informants of 25 experts/ 13 countries who were chosen by purposive sampling. The semi-

structured interview was employed in the first phase of the EDFR, and though there were certain restrictions on traveling to some countries, the researcher used VDO conference, namely Zoom and Line, to conduct interview. In the second phase of the EDFR, questionnaires were used to collect data; although the researcher obtained data from specific experts by himself, the others were collected via email and Google Forms via Line. Most experts in other countries were able to complete the questionnaires on their own or with the assistance of their coordinators.

6th Step: Data analysis, in which the obtained data from the first phase of EDFR were transcribed, summarized, and categorized. This phase provided 7 scenarios and 80 trends, which were then discussed, analyzed, and exchanged with advisors. This was followed by the second summary, which created 8 scenarios and 40 trends for the second phase of EDFR. This second phase used questionnaires on a 5-point rating scale, with 1 being the lowest and 5 being the highest. The obtained data were analyzed by SPSS Statistics including median, mode, interquartile range, as well as content analysis.

7th Step: Summarizing the research and presenting by descriptive method.

Research Results

The 1st objective: In terms of the context, problems, factors, and trends in the next 10 years (B.E. 2566 – 2575), the findings found that the number of monks around the world is dropping since new generations are disinterested in Buddhist teachings, and global changes have slowed the Buddhist international organizations in propagating Buddhism. The Buddhist international organizations should propagate Buddhism based on the management theory according to Peter F. Drucker and Henry Fayol, which includes identifying mission, vision, culture, and common values. This involves risk management in terms of strategies, human resource management in order to build a learning organization, as well as the Buddhist peaceful means conducive to the propagation of Buddhism. Several organizations have adapted by utilizing technology to propagate Buddhism via social media. The Buddhist peaceful means conducive to scenarios of propagating Buddhism sustainably can be categorized into three Dhamma sections, namely 1) On organizational management including *Padhāna* (four efforts), *Aparihāṇiyadhamma* (conditions of welfare), *Sārāṇīyadhamma* (states of conciliation); 2) On the development of propagation work including *Ovādapāṭimokkha* (the fundamental teaching); and 3) On developing the inner peace of personnel including *Ariyasacca* (the four noble truths), *Tisikkhā* (the threefold learning), *Gharāvāsa-dhamma* (four virtues for a good household life), *Iddhipāda* (the four noble truths), *Sanṅahavatthu* (four bases of social solidarity), and *Brahmavihāra* (the four sublime states of mind). *Padhāna* (four efforts) are essential for Buddhist international organizations to manage risk in propagating Buddhism in terms of restoring, developing, and furthering. They can be applied as follows: 1) Preventing problems; 2) Eliminating problems or threats; 3) Strengthening and developing the

organization, personnel, networks, and Buddhist work; and 4) Maintaining and furthering the good things sustainably. The research results of this first objective came from the first round of EDFR, which led to the development of a framework for questions in collecting quantitative data for the second round of EDFR, which served as the results of the second objective.

The 2nd objective: In terms of scenarios of Buddhist international organization networks for propagating Buddhism sustainably, the results of the second phase of EDFR indicated data collected via questionnaires with 25 experts from the first phase of the EDFR, with a range of error of 0.2. The obtained data were analyzed by median, mode, and interquartile range (Q3 – Q1) to consider possible trends on a higher level. The results revealed as follows: median ≥ 3.5 , while trends that are aligned with experts' opinions have an interquartile range of ≤ 1.5 . In summary, the scenario of Buddhist international organization networks for propagating Buddhism sustainably comprises of the following 8 scenarios and 40 trends:

1) Identifying a shared vision and mission for the proactive propagation of Buddhism (Vision & Mission)

Buddhist organization networks must prepare to prevent and solve problems which can be divided into two points, namely 1) In terms of negative situations including (1) A decrease in the number of Buddhists as a result of consumerism, which causes individuals to overlook the benefits of Buddhist practice; (2) Negative news about monks undermines faith; (3) A decrease in the number of new ordination; (4) Buddhism is perceived as distant by younger generations; (5) New diseases compel Buddhists to conduct less merit-making, donating, attending Buddhist activities, and doing propagation work; (6) Government policies are not supportive of proactive propagation work, and 2) In terms of seeing opportunities in social situations that can be used to proactively propagate Buddhism through the following methods: (1) Using the lessons acquired from pandemic crises to further the usage of technology; (2) Proactive communication with government sectors, the positive outcomes of which will support the budget and Buddhist activities; (3) Using scientifically proven ideas and reasoning as a tool to explain Buddhist practice more concretely; and (4) Using problems that affect mental health to emphasize the significance of studying Buddhism so that one has the wisdom to live life mindfully.

2) Having a shared ideology to practice the Dhamma in order to proactively propagate Buddhism (Dhamma Cultivation)

Buddhist organization networks must use the Dhamma to propagate Buddhism as follows: 1) Using *Ovādapāṭimokkha* (the fundamental teaching) as an ideology to propagate Buddhism holistically; (2) Putting *Ariyasacca* (the four noble truths) into practice in order to live life rationally and leading to the cessation of suffering; (3) Using *Brahmavihāra* (the four sublime states of mind) to propagate Buddhism for serving and helping society; and (4) Using mindfulness and concentration as a tool to build inner peace.

3) Trends of propagating Buddhism proactively in line with social context (Engaged Buddhism)

Buddhist organization networks must have policies for the current situations as follows: 1) Creating new areas in propagating Buddhism through various platforms; and 2) Creating new networks within Buddhist international organizations in order to spread and strengthen Buddhism.

4) Developing inner peace of those who propagate Buddhism (Inner Peace)

Personnel should be encouraged to meditate as follows: 1) Providing places and chances for individuals of faith to propagate Buddhism and take care of the organizations; 2) Creating an organization with a culture that fosters and encourages faith of people based on the Dhamma Vinaya (discipline); 3) Using *Tisikkhā* (the threefold learning) and *Ariyasacca* (the four noble truths) to cultivate wisdom in individuals; and 4) Creating an organizational culture in which individuals practice mindfulness in their daily lives in order to develop inner peace.

5) Developing the potential of personnel in the spirit of spreading Buddhism (Soul Development)

Buddhist organization networks should focus on personnel development by: 1) Promoting the organization's identity and culture; 2) Promoting language skills that allow access to communities, areas, and various groups of people; 3) Promoting technology-use skills for creating and disseminating media; and 4) Promoting skills for integrating the Dhamma with propagation activities so that individuals can live rationally.

6) Communication, innovation, and technology (Innovation and Communication)

Buddhist organization networks should promote the following aspects: 1) Promoting the use of VDO conference for Sangha meeting, conducting ceremony, and Dhamma talk; 2) Promoting the use of social media for public relations and Dhamma dissemination, such as Facebook, Twitter, Instagram, YouTube, Zoom, and so on; 3) Producing media such as animation, 3D movies, and a metaverse on the history of Buddhism, *Jāṭaka* (tales), the Dhamma, and Buddhist festival traditions that can reach people of all ages and backgrounds, online candlelight procession, online chanting, and online alms; 4) Creating an application of organizations for the propagation of Buddhism, such as Dalai Lama channel, GBN TV, Dhammacakka channel, 佛光山 (Fo Guang Shan), 慈濟 (Tzu Chi), Da Ai TV; and 5) Creating online systems for making donations (E-donate) or making merits, such as through the use of websites and QR codes.

7) Network collaboration of proactive Buddhist organizations (Network Collaboration)

Buddhist organization networks should work together in the following methods: 1) Working across boundaries, both directly and through the use of online technologies, seminars, exchange of knowledge, including building relationships and helping between organizations; 2) Promoting an exchange of personnel in order to learn culture, propagation methods, and

the use of technology between organizations; 3) Attending annual academic seminar of network organizations regularly; 4) Providing assistance and public welfare in times of disasters; and 5) Promoting the work of networks to be widely adopted, such as preserving ancient scriptures, translating the Tipitaka into various languages, etc.

8) Developing the management potential within the organizations of network partners (Organization Development)

Buddhist organization networks should develop their potential to propagate Buddhism as follows: 1) Leaders should have a clear vision and goal, be open-minded, and be able to collaborate with Buddhist international organization networks; 2) Personnel should adhere to their ideologies and organizational cultures while also having propagation skills (quality) and a sufficient number of people to work on propagation (quantity); 3) Managing resources efficiently, such as budget; 4) Developing organizations to proactively propagate Buddhism consistently; 5) Managing and taking care of personnel in a friendly manner; and 6) Creating a culture of peace inside organizations in order to sustainably propagate Buddhism.

The New Body of Knowledge

A new body of knowledge gained from the study is called ‘Visioned of Buddhist Scenarios’

The presentation of ‘**Scenarios for the Development of Buddhist International Organization Networks for the Sustainable Propagation of Buddhism**’ that results from this study is not a forecast but a summary and compilation of ‘scenarios and trends’ in developing Buddhist organization networks based on the opinions of experts from Buddhist international organizations, including Theravada, Mahayana, and Vajrayana. These experts viewed that if Buddhist international organizations want to develop the propagation of Buddhism in the future in an efficient and sustainable manner, each organization should manage the following 8 elements according to a new body of knowledge acquired.

Figure 1: A new body of knowledge, ‘Visioned of Buddhist Scenarios’

Figure 2: A new body of knowledge, ‘Visioned of Buddhist Scenarios’

This new body of knowledge ‘Visioned of Buddhist Scenarios’ can be explained as follows:

‘V’ stands for Vision and Mission: Identifying shared vision and mission in proactively propagating Buddhism.

‘I’ stands for Inner Peace: Developing inner peace of those who propagate Buddhism.

‘S’ stands for Soul Development: Developing potential of personnel in the spirit of spreading Buddhism.

‘I’ stands for Innovation and Communication: Community, Innovation, and Technology

‘O’ stands for Organization Development: Developing the management potential within the organizations of network partners.

‘N’ stands for Network Collaboration: Collaboration among networks of proactive Buddhist organizations.

‘E’ stands for Engaged Buddhism: Trends of propagating Buddhism proactively in line with social context.

‘D’ stands for Dhamma Cultivation: A shared ideology to practice the Dhamma in order to proactively propagate Buddhism.

Discussion of Research Results

From the research result of the 1st objective, it was found that Buddhism is facing challenges on all fronts, including internal factors such as new generations being distant from the Dhamma, a decline in monk ordination, an increase in negative news about monks, as well as external factors like diseases, war and conflict, the economy, and so forth. Buddhist international organization networks should share a common vision and mission as they must work together to manage risks based on *Padhāna* (four efforts) for preventing, restoring, developing, maintaining, and furthering. This includes sharing the common ideology and goal based on *Ovādapāṭimokkha* (the fundamental teaching) by not troubling and hurting one another, having patience, and aiming for Nibbāna. The propagation of Buddhism, whether Theravada, Mahayana, or Vajrayana, will be in the same direction if the principles of affection, loving-kindness, compassion, unity, and forgiveness are followed in order to cultivate inner peace and world peace. This is aligned with the remarks made by The Duddh (2023), Somdet Phramahathirachan Member of the Sangha Supreme Council and President of the Regulatory Office for Overseas Dhammaduta Bhikkhus, at the Thai Sangha Assembly meeting in Japan, No. 1/ B.E. 2566, at Wat Paknam Japan, Chiba Province, Japan. He said “The propagation of Buddhism is the enhancement of peace and making benefits and happiness for human beings, particularly on building inner peace of individuals based on *sīla* (morality), *samādhi* (concentration), and *paññā* (wisdom). Dhammadutas should follow the Dhamma and Vinaya (discipline), laws, and culture of each country. May Dhammadutas have the knowledge, good conduct, patience, and sacrifice in order to build faith and wisdom in Thais and non-Thai people.” This is in line with Prof. Dr. Phra Brahmapundit who gave a lecture on ‘A process of building peace in Buddhist perspectives based on *Padhāna*,’ (Wat Prayurawongsawas Waraviharn, 2022). which goes in the same direction with Vajrayana Buddhism, as stated by Lama Geshe Lhakdor, Director of Library of Tibetan Works and Archives, “All monks should preach in the same direction as the 14th Dalai Lama, who teaches about love, loving-kindness, compassion, well wishes, unity, forgiveness, and without causing trouble for one another.” Venerable Hui Lun, Member of the Management Committee of Fo Guang Shan Monastery, also argued “The propagation of Buddhism aims at solving the present problems without

troubling or fighting one another, working together by viewing all Buddhist schools as colorful flowers, which is the beauty of Buddhism.” This is aligned with the viewpoints of Thai Sangha Theravada members, comprising Phra Phrom Wachirapanyachan, Phra Theppavaramethi, Phra Kittisophonvides, and Phramaha Chatchai Suchattajayo, who hold the opinion that *Ovādapāṭimokkha* is the fundamental teaching in propagating Buddhism by abstaining from bad deeds, performing good deeds, purifying the mind, not accusing or hurting one another, being patient, and having Nibbāna as the goal in self-training and propagating Buddhism.

From the research result of the 2nd objective, it was found that there are 8 scenarios and 40 trends for the development of Buddhist international organization networks for the sustainable propagation of Buddhism. Efficient propagation requires the following skills for communication, referred to as the SMCR Model by David K. Berlo: Monks or propagators who send the Dhamma messages (S – Sender) must revise the content and use modern language that is easy to understand (M – Message) by employing new technology (C – Channel) through accessible social online platforms that are friendly with audiences or receivers (R – Receiver). Both senders and receivers must have 4 essential foundations: communication skills, an open-minded attitude, a level of knowledge, and an awareness of society and culture. This is consistent with Yeamhongpapha, and Phra Suthirattanapundit (2018), who stated in their dissertation titled "The Social Communication for the Learning Process Development of Buddhist Organizations" that the transfer of Dhamma knowledge to the general public requires the use of SMCR Model by David K. Berlo. The communication will work if the receivers share a similar attitude, level of knowledge, social and cultural background as the senders. This entails knowledge management, which includes people, technology, and a knowledge process for transferring knowledge from knowledge sources to users in order to improve and innovate. Buddhist teachings such as *Bhāvanā* (four developments), which include *Kāya-bhāvanā* (physical development), *Sīla-bhāvanā* (moral development), *Citta-bhāvanā* (emotional development), and *Paññā-bhāvanā* (intellectual development), can be employed in communication.

The propagation of Buddhism must take into account the social context in the form of engaged Buddhism, or living Buddhism, or concern for what is going on in society. This is in line with the teaching of Phra Metheevachirodom (Wutthichai Vajiramedhi), a Pali IX graduate and the President of the Vimuttayalaya Institute, to put the Dhamma into action. Prof. Dr. Phrakhrupalad Paññāvoravat (Hansa Dhammhaso), Director of International Buddhist Studies College at Mahachulalongkornrajavidyalaya University, agrees with the idea of putting the Dhamma into action to solve daily and social problems. This includes sharing limited resources, offering efficient help, and fostering a positive environment both inside oneself and across Buddhist international organizations based on love, compassion, and togetherness. Individuals should be encouraged to cultivate "inner peace" in order to spread and establish

"world peace" through collaboration. This is aligned with the words of Luangpor Dhammajayo of Wat Phra Dhammakaya, who stated "world peace began with inner peace."

Conclusion

Buddhist international organizations can collaborate to sustainably propagate Buddhism through 8 scenarios and 40 trends, which can be summarized as 'Visioned of Buddhist Scenarios', which include: 1) Identifying a shared vision and mission for the proactive propagation of Buddhism (Vision & Mission); 2) Developing inner peace of those who propagate Buddhism (Inner Peace); 3) Developing the potential of personnel in the spirit of spreading Buddhism (Soul Development); 4) Communication, innovation, and technology (Innovation and Communication); 5) Developing the management potential within the organizations of network partners (Organization Development); 6) Network collaboration of proactive Buddhist organizations (Network Collaboration); 7) Trends of propagating Buddhism proactively in line with social context (Engaged Buddhism); and 8) Having a shared ideology to practice the Dhamma in order to proactively propagate Buddhism (Dhamma Cultivation). As a result, Theravada, Mahayana, and Vajrayana Buddhism will be propagated in the same direction and promotes both inner peace and world peace.

Suggestions

From the study, the researcher has the following suggestions:

1. The suggestions from the research

1.1 Even in the face of problems and crises, Buddhist international organizations continue to carry out activities continually by utilizing technology, personnel development, and collaboration with Buddhist organization networks at all levels. This involves network management theories, risk management theories, human resource management theories, as well as the Buddhist peaceful means, such as *Ovādapāṭimokkha* (the fundamental teaching), *Paḍhāna* (four efforts), *Aparihāṇiyadhamma* (conditions of welfare), etc. Organizations in Thailand must carry out activities on a continuous basis, both onsite and online, to keep people and faith alive, and the government should support the work of Buddhist organization networks because Thailand is known as the "Center of World Buddhism." This support includes a budget as well as places for arranging activities in order to collaborate with Buddhist organizations both within and outside of Thailand.

1.2 Networks of Buddhist international organizations, both leaders and organizations, must share the same vision and mission, collaborate to exchange knowledge in terms of personnel, knowledge, and technology, develop personnel both inner peace and potential to propagate Buddhism that is aligned with social context, and develop organization to be efficient. The use of technology and social media will make propagation more effective,

particularly on new platforms for propagation that are the domain of new generations, such as Facebook, YouTube, Twitter, TikTok, Metaverse, Applications, and so on.

2. The Suggestions for future research

2.1 Investigating the comparison of Buddhist international organization networks (Theravada, Mahayana, and Vajrayana) for Buddhism propagation in the digital age, such as, Institute of Theravada-Mahayana Buddhism (Fo Guang Shan), Plum Village Foundation, Tibetan-Vajrayana Sangha, Willpower Institute, Wat Phra Dhammakaya, etc.

2.2 Exploring approaches for protecting, restoring, developing, sustaining, and furthering when there are fake or negative news about monks.

2.3 Assessing the satisfaction of groups and individuals who have gained knowledge and Dhamma through propagation, as well as their application and practice in order achieve happiness, tranquility, and purity, in order to evaluate the results of propagation.

References

- Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission. (2017). *Enterprise Risk Management Integrating with Strategy and Performance Executive Summary*. Retrieved July 28, 2022, from <https://www.coso.org/SitePages/Home.aspx>
- Drucker, F. P. (2010). *The Practice of Management*. Bangkok: Expertnet.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Pali Tripitaka*. Bangkok: MCU Press.
- Ngimruksa, A. (2019). *The Scenario of Administration of Research Centers for Buddhist Studies in Asia*. (Doctoral Dissertation). Silpakorn University. Bangkok.
- Redram, V. (2019). *Enterprise Risk Management in the 21st Century*. Retrieved August 1, 2022, from <http://journalgrad.ssrui.ac.th/index.php/miniconference/article/view/2050>
- The Duddh. (2023). *Somdej Phra Mahathirachan Reiterated in The Forum of the Thai Sangha Assembly in Japan to Propagate Buddhism is to Build Peace*. Retrieved May 9, 2023, from <https://thebuddh.com/?p=71035>
- Wat Prayurawongsawas Waraviharn. (2022). *Prof. Dr. Phra Brahmapundit Who Gave a Lecture on "A Process of Building Peace in Buddhist Perspectives Based on Padhāna"*. Retrieved October 3, 2022, from https://www.watprayoon.com/main.php?url=news_view&id=3238&cat=B&table=news
- Wattanapradit, K. (2021). Local Peace Engineers: A Model of Leadership for Community Peace. *Journal of MCU Peace Studies*, 9(2), 446-457.
- Yeamhongpapha, W., & Phra Suthirattanapundit. (2018). *The Social Communication for the Learning Process Development of Buddhist Organization*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.

แนวทางการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์แบบการเล่าเรื่องด้วยสื่อวีล็อก เพื่อส่งเสริมทักษะความเป็นพลเมืองรักษถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย*

Vlog Storytelling Learning Management in History to Promote Local Citizenship Skills of Secondary School Students

¹ชัยวัฒน์ แก้วดำ, ²ชรินทร์ มั่งคั่ง และ ³แสวง แสนบุตร

¹Chaiwach Kaewdam, ²Charin Mangkhang and ³Sawaeng Saenbutr

^{1,2}คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

³คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

^{1,2}Faculty of Education, Chaing Mai University, Thailand.

³Faculty of Humanities, Chaing Mai University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: chaiwach.nu@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาวิธีการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์แบบการเล่าเรื่องด้วยสื่อวีล็อก เพื่อส่งเสริมทักษะความเป็นพลเมืองรักษถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย 2. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์แบบการเล่าเรื่องด้วยสื่อวีล็อก เพื่อส่งเสริมทักษะความเป็นพลเมืองรักษถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นการวิจัยปฏิบัติการ ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือกลุ่มผู้เชี่ยวชาญประเมินแนวการจัดการกระบวนการเรียนรู้ ได้แก่ คณาจารย์และครูผู้สอนสังคมศึกษา จำนวน 9 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วยแบบวิเคราะห์เอกสาร และแบบประเมินแนวทางการจัดการเรียนรู้ วิเคราะห์ข้อมูล เชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. วิธีการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์แบบการเล่าเรื่องด้วยสื่อวีล็อกเป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ในรูปแบบกิจกรรมที่ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้ที่สร้างเนื้อหา ออกไปค้นคว้าหาข้อมูล ทำความเข้าใจกับบริบทและสัมผัสชาวบ้านในชุมชน จากนั้นผู้เรียนจึงนำข้อมูลที่ได้กลับมาประมวลผล จัดลำดับความคิดเพื่อนำเสนอเป็นเรื่องราวโดยการเล่าเรื่องด้วยสื่อวีล็อก

2. แนวทางการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์แบบการเล่าเรื่องด้วยสื่อวีล็อก เพื่อส่งเสริมทักษะความเป็นพลเมืองรักษถิ่นของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นเรียกว่า UBTE Model ซึ่งมี 4 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 การสร้างความเข้าใจ (Understanding) ขั้นที่ 2 การสร้างความรู้ (Building knowledge) ขั้นที่ 3 การลงมือปฏิบัติ (Taking Action) และขั้นที่ 4 การประเมินผล (Evaluation) ซึ่งมีผลการประเมินความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์; การเล่าเรื่องด้วยสื่อดิจิทัล; วีล็อก; ทักษะความเป็นพลเมืองรักษถิ่น

*Received March 5, 2023; Revised June 9, 2023; Accepted June 14, 2023

Abstract

The purposes of this article are: 1. Study the narration-based Vlog storytelling learning management in history to promote local citizenship skills of secondary school students; 2. Study the guideline for narration-based Vlog storytelling learning management in history to promote local citizenship skills of secondary school students. This study is action research, using nine social studies teachers selected by purposive sampling and document analysis and education management guideline assessment form as tools. Content analysis was conducted for qualitative data assessment, whilst the mean and standard deviation were used for quantitative data assessment.

The study revealed that;

1. the narration-based history education management using Vlog was a learner-centered approach in that the learner had to create content, research data, understand the context and interview the locals. Then, the locals had to process the data, organize the thought process and present the story as a Vlog;
2. The researcher developed a guideline for narration-based Vlog storytelling learning management in history to promote local citizenship skills of secondary school students, called UBTE, which had four steps: 1. Understanding, 2. Building knowledge, 3. Taking action, and 4. Evaluation. The expert assessment was shown to have the highest level.

Keywords: History Learning Management; Digital Storytelling; Vlog; Local Citizenship Skills

บทนำ

การทบทวนบริบทการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ในปัจจุบันพบว่า การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของผู้เรียนส่วนใหญ่มาจากส่วนกลางที่เน้นความสำคัญของประวัติศาสตร์ความขัดแย้งของมหาอำนาจ ที่ส่งผลต่อกิจกรรมการเรียนรู้ส่วนใหญ่ ที่เป็นการท่องจำเนื้อหาในบทเรียน ทำให้การจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์กลายเป็นรายวิชาที่ไกลตัว โดยเฉพาะการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งขาดกระบวนการคิดวิเคราะห์ การคิดวิจารณ์ การหาข้อสรุปจากหลักประวัติศาสตร์ทำให้สภาพการศึกษาประวัติศาสตร์ของสถานศึกษาไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ในขณะเดียวกันประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งเป็นตัวตนและ อัตลักษณ์ของผู้เรียนที่แท้จริงในพื้นที่ กลับไม่ได้ให้ความสำคัญมากเท่าประวัติศาสตร์ชาติและมีบทบาทน้อยในการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาทั้งที่ชุมชนมีทรัพยากรที่สำคัญคือ ปรากฏชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งถือเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ ที่ผู้เรียนควรได้มีโอกาส แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และถ่ายทอดประสบการณ์ (Anukunwathaka, Mangkhang, and Saenbutr, 2021) ประกอบกับปัจจุบันภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ วัฒนธรรมท้องถิ่นถูกละเลยและมีการถ่ายทอดไปสู่คนรุ่นใหม่ น้อย ไม่ว่าจะเป็น การแต่งกาย ภาษา ภูมิปัญญาด้านคติความเชื่อ ภูมิปัญญาด้านการประกอบอาชีพ รวมทั้งประเพณีและวิถีชีวิตที่ดีงามไม่ได้รับการสืบสานและอนุรักษ์ฟื้นฟู และพัฒนาต่อยอดให้เกิดคุณค่าทางสังคมและจิตใจ ทำให้คุณค่าทางมรดกวัฒนธรรมลดน้อยจนแทบจะสูญหาย การส่งเสริมการเรียนรู้ อนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาไทยในท้องถิ่น ดังนั้นกระบวนการสร้างและพัฒนาผู้เรียน จึงเป็นสิ่งสำคัญเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้สามารถนำมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ ในชีวิตประจำวัน ตลอดจนสนับสนุนให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงความสำคัญ

ของภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความเข้าใจรากเหง้าความเป็นวัฒนธรรม แบ่งปัน เกื้อกูลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการศึกษาเรียนรู้วิถีการดำรงชีวิตของชุมชนที่มีมาช้านาน ซึ่งเกี่ยวพันสอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน (Sarayongorn, 2017) และส่งผลให้ผู้เรียนมีทักษะความเป็นพลเมืองรักถิ่นคือมีความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรมและจริยธรรม มีความรับผิดชอบ มีจิตสำนึก ที่มีส่วนร่วมในการคิด การลงมือทำร่วมแก้ไขปัญหา ร่วมพัฒนาท้องถิ่น และรักษาภูมิปัญญาวัฒนธรรมของตนเอง (Torlang Municipality Office, 2020)

การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์แบบการเล่าเรื่องด้วยสื่อวีล็อกเป็นการจัดการเรียนรู้ที่เป็นกิจกรรม ที่ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้ที่สร้างเนื้อหา นำเสนอเนื้อหาให้เพื่อนในชั้นเรียนหรือผู้ชมได้เข้าใจในสิ่งที่ผู้เรียนต้องการ นำเสนอ ซึ่งเป็นวิธีการเรียนรู้ที่ผู้เรียนต้องมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ตั้งแต่การหาข้อมูลพื้นฐาน การรวบรวม ความคิด จนไปถึงการจัดทำเนื้อหา และวิธีการนำเสนอให้เข้าใจได้ง่ายและน่าสนใจ ซึ่งผู้เรียนจะต้องออกไปทำ ความเข้าใจกับบริบทชุมชนและค้นคว้าหาข้อมูล สัมภาษณ์ชาวบ้านในชุมชน หลังจากนั้นผู้เรียนนำข้อมูลที่ได้ กลับมาประมวลผล จัดลำดับความคิด เพื่อนำเสนอเป็นเรื่องราวโดยการเล่าเรื่องด้วยสื่อวีล็อก ซึ่งสื่อวีล็อก (Vlog) เป็นสื่อดิจิทัลที่เป็นคลิปวิดีโอประเภทหนึ่งที่มีความนิยมสูงในปัจจุบัน เนื้อหาส่วนมากเป็น การบันทึกวิดีโอเกี่ยวกับวิถีชีวิตประจำวัน ไลฟ์สไตล์ ความชอบ รวมถึงการทำกิจกรรมต่างๆ โดยประเภทของ วีล็อกตามความนิยมในปัจจุบันสามารถแบ่งออกได้หลายประเภท เช่น วีล็อกแบบไดอารี่ประจำวัน รายการท่องเที่ยวในประเทศและต่างประเทศ หรือวีล็อกเกี่ยวกับความสวยงาม แฟชั่น สุขภาพ และการศึกษา เป็นต้น (Devineni, 2017) สำหรับการเล่าเรื่องด้วยสื่อวีล็อกถูกนำมาใช้ในการเรียนรู้ในห้องเรียน ผ่านการสร้าง เรื่องราวด้วยตัวผู้สอนเอง หรือให้ผู้เรียนได้นำเอาเทคโนโลยีมาช่วยในการเล่าเรื่องราวให้กับเพื่อนร่วมชั้นเรียน โดยมีเป้าหมายคือให้ผู้เรียนสามารถแสดงความคิดสร้างสรรค์จากการบอกเล่าเรื่องราวด้วยวิธีที่หลากหลาย จึงเห็นได้ว่าเทคโนโลยีที่นำมาประยุกต์ใช้กับการศึกษา ทำให้การเรียนรู้ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงในหนังสือเรียน เท่านั้น แต่ผู้เรียนยังสามารถเรียนรู้ได้ในรูปแบบภาพ เสียง วิดีโอ 3D พร้อมเพิ่มความตื่นเต้นด้วยการเล่าเรื่อง หลายรูปแบบ และยังส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะต่างๆ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตได้ อย่างหลากหลายอีกด้วย (TOT Public Company Limited, 2020)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่าแนวทางจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์แบบการเล่าเรื่องด้วยสื่อวีล็อก เพื่อส่งเสริม ทักษะความเป็นพลเมืองรักถิ่นจะเป็นแนวทางที่สำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนผู้เรียนใน กระแสโลกา-ภิวัตน์เห็นคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่นได้อย่างถ่องแท้ เข้าใจอย่างลึกถึงรากวัฒนธรรมและสร้างสรรค์ วัฒนธรรมได้อย่างรู้คุณค่า อีกทั้งช่วยให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าที่แสดงแนวทางอันเป็นประโยชน์ต่อสังคม ตระหนัก ถึงบริบทที่เข้ามามีบทบาทต่อชีวิต และที่สำคัญคือแสดงพรรณนาอันมีคุณค่าต่อท้องถิ่นเพื่อเป้าหมายสู่การ พัฒนาที่ยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิธีการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์แบบการเล่าเรื่องด้วยสื่อวีล็อก เพื่อส่งเสริมทักษะ ความเป็นพลเมืองรักถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย
2. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์แบบการเล่าเรื่องด้วยสื่อวีล็อก เพื่อส่งเสริม ทักษะความเป็นพลเมืองรักถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องแนวทางการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์แบบการเล่าเรื่องด้วยสื่อวีล็อก เพื่อส่งเสริม ทักษะความเป็นพลเมืองรักถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นการวิจัยโดยใช้วิธีการดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งในประเทศและต่างประเทศที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการ การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์แบบการเล่าเรื่องด้วยสื่อวีล๊อค

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาบริบทแวดล้อม (Context study) ผ่าน 3 ประเด็น ได้แก่ 1) บริบทชุมชนและจุดเน้นขององค์กรที่เกี่ยวข้อง 2) ธรรมชาติของวิชาประวัติศาสตร์ 3) สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง เช่น บริบทของผู้เรียนและผู้สอน บรรยากาศการจัดการเรียนการสอน ปัญหาที่เกิดระหว่างจัดการเรียนรู้ โดยใช้แบบสังเกตและแบบสอบถาม เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างและผู้ที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ

3.1) แบบวิเคราะห์เอกสาร (Document analysis) เพื่อรวบรวมข้อมูลในประเด็นการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์แบบการเล่าเรื่องด้วยสื่อวีล๊อคโดยอาศัยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) เพื่อวิเคราะห์ สังเคราะห์ สำหรับพัฒนาเป็นแบบในงานวิจัย (Wannaphaisan, 2019)

3.2) แบบประเมินแนวการจัดการเรียนรู้ ประเมินความเหมาะสมของแนวทางการจัดการเรียนรู้ผ่านการประเมินจากคณะผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ คณาจารย์และครูผู้สอนสังคมศึกษา จำนวน 9 ท่าน โดยหาค่าสัมประสิทธิ์ ความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) คำนวณค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 4 รวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูล (Collect and analyze data) รวบรวมข้อมูลจาก เอกสารที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ข้อมูลแยกแยะเนื้อหาสาระ (Message) ของข้อความหรือหัวข้อที่ศึกษา แปลความหมายนำมาพัฒนาเครื่องมือแบบประเมินแนวทางการจัดการเรียนรู้ เพื่อสังเคราะห์รูปแบบ และหลักการจากการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นตอนที่ 5 เป็นการสรุปผลการศึกษาในการวิจัย เรื่องแนวทางการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์แบบการเล่าเรื่องด้วยสื่อวีล๊อค เพื่อส่งเสริมทักษะความเป็นพลเมืองรักษถิ่น ในลักษณะการบรรยาย (Descriptive Presentation) โดยแสดงถึงแนวคิด หลักการดำเนินงาน เพื่อนำไปสู่การประยุกต์ใช้ในห้องเรียนสังคมศึกษา

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาวิธีจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์แบบการเล่าเรื่องด้วยสื่อวีล๊อค เพื่อส่งเสริมทักษะความเป็นพลเมืองรักษถิ่นของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า การเล่าเรื่องด้วยสื่อดิจิทัล (Chetsantikun, 2016) เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้ที่สร้างเนื้อหา และนำเสนอเนื้อหาให้เพื่อนๆ ในชั้น หรือผู้ชมได้เข้าใจในสิ่งที่ผู้เรียนต้องการนำเสนอ และสิ่งที่สำคัญเป็น การเรียนที่ผู้เรียนจะต้องนำเสนอเนื้อหาและแสดงความเห็น ซึ่งเป็นการวิธีการเรียนรู้ที่ผู้เรียนต้องมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ตั้งแต่การหาข้อมูลพื้นฐาน การรวบรวมความคิด จนไปถึงการทำเนื้อหา และวิธีการนำเสนอ ให้เข้าใจได้ง่ายและน่าสนใจ ซึ่งในการค้นหาข้อมูล ผู้เรียนจะต้องออกไปทำความเข้าใจกับบริบทและสัมภาษณ์ชาวบ้านในชุมชน ซึ่งเป็นการพัฒนาทักษะทางด้านสังคมและทักษะในการฟังจับใจความไปในเวลาเดียวกัน หลังจากนั้น ผู้เรียนก็ต้องนำข้อมูลที่ได้กลับมาประมวล ลำดับความคิด เพื่อนำเสนอเป็นเรื่องราวผ่านสื่อดิจิทัล การผลิตสื่อดิจิทัลก็เป็นการพัฒนาทักษะอีกชุดหนึ่ง ทำให้ผู้เรียนได้มีโอกาใช้เครื่องมือผลิตสื่อเพื่อนำเสนอเรื่องราวและแง่มุมของตนเองให้เพื่อนๆ ฟัง การเล่าเรื่องแบบดิจิทัลทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะกับสื่อประเภทต่างๆ เช่น การตัดต่อวิดีโอ ภาพนิ่ง การให้เสียงประกอบเป็นต้น การเล่าเรื่องด้วยสื่อดิจิทัลตามความมุ่งหมายแล้ว จึงไม่ใช่แค่การผลิตคลิปวิดีโอ หรือพัฒนาคนทำสื่อ แต่มุ่งหวังว่า ผู้เรียนจะได้มีโอกาสพัฒนาทักษะหลายๆ ด้านผ่านกระบวนการนี้ มีโอกาสค้นคว้าและฝึกการเรียนรู้และหาคำตอบได้ด้วยตัวเอง การผลิตสื่อเป็นกิจกรรมที่ทำให้นักเรียนต้องมี

ความเข้าใจเนื้อหา และมีความสามารถในการที่จะเล่าออกมาให้คนเข้าใจได้ ซึ่งหวังว่า กระบวนการนี้จะเปลี่ยนการเรียนรู้จากการที่ผู้เรียนเป็นผู้รับความรู้อย่างเดียว (Passive learner) เป็นผู้เรียนที่มีส่วนร่วม (Active learner) และสามารถที่จะสร้างเนื้อหาใหม่ที่ไม่เคยมีใครทำมาก่อนได้ (Original content)

การจัดการเรียนรู้แบบการเล่าเรื่องดิจิทัล (Songkram, 2011) การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ คอนสตรัคติวิสต์คือการสอนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เอง คิดเองและสร้างมโนทัศน์ได้ด้วยตนเองผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ ทำให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้ใหม่และสามารถนำมาเชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิม ทำให้ผู้เรียนสามารถคิดและเชื่อมโยงความรู้ เกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้เมื่อผู้เรียนมีส่วนร่วมในการสร้างชิ้นงาน ผู้เรียนจะสร้างความรู้และความรู้ที่สร้างขึ้นนี้สามารถนำไปสู่การสร้างชิ้นงานที่ซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ทำให้ผู้เรียนสามารถเพิ่มพูนความรู้มากขึ้นไปด้วย

วีล็อก (Zort, 2022) คือ สื่อดิจิทัลที่มีการเล่าเรื่องราว หรือการนำเสนอโดยหยิบยกเอาเรื่องต่างๆ ขึ้นมาจัดทำในรูปแบบของสื่อบีบีโอในรูปแบบต่างๆ ทั้งแบบที่เน้นการใช้ความรู้ การให้คำแนะนำ หรือรีวิว รวมถึงความบันเทิงและอื่นๆ อีกมากมายโดยขึ้นอยู่กับความถนัดของผู้ที่นำเสนอซึ่งจะใช้สื่อโซเชียลมีเดีย เช่น เว็บไซต์ ยูทูบ ติ๊กต็อก เฟสบุ๊ก อินตราแกรม หรือทวิตเตอร์ รวมถึงการไลฟ์ต่างๆ

จากความหมายและคำนิยามข้างต้น การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์แบบการเล่าเรื่องด้วยสื่อวีล็อก เพื่อส่งเสริมทักษะความเป็นพลเมืองรักถิ่น เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง ผู้เรียนได้เรียนรู้เอง คิดเองและสร้างมโนทัศน์ได้ด้วยตนเองผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ โดยเป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้ที่สร้างเนื้อหา และนำเสนอเนื้อหาให้เพื่อนในชั้น หรือผู้ชมได้เข้าใจในสิ่งที่ผู้เรียนต้องการนำเสนอ ซึ่งลักษณะการเรียนรู้เช่นนี้เป็นวิธีการเรียนรู้ที่ผู้เรียนต้องมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ตั้งแต่การหาข้อมูลพื้นฐานจากการรวบรวมความคิด จนไปถึงการเรียบเรียงเนื้อหาและวิธีการนำเสนอให้เข้าใจได้ง่ายและน่าสนใจ ซึ่งผู้เรียนจะต้องออกไปทำความเข้าใจกับบริบทและค้นหาข้อมูลสัมภาษณ์ชาวบ้านในชุมชน หลังจากนั้นผู้เรียนต้องนำข้อมูลที่ได้กลับมาประมวล จัดลำดับความคิด เพื่อนำเสนอเป็นเรื่องราวโดยการเล่าเรื่องด้วยสื่อวีล็อก เมื่อผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ค้นหาและเก็บข้อมูลจากสัมภาษณ์จากปราชญ์ชุมชนและแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญในชุมชน ทำให้ผู้เรียนสามารถเพิ่มพูนทักษะความเป็นพลเมืองรักถิ่นเพิ่มขึ้นด้วย

จากข้างต้นพบว่าการจัดการเรียนรู้ด้วยการเล่าเรื่องด้วยสื่อวีล็อกเป็นการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยที่ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้ที่สร้างเนื้อหา ออกไปค้นคว้าหาข้อมูล ทำความเข้าใจกับบริบทชุมชนและสัมภาษณ์ชาวบ้านในชุมชน จากนั้นผู้เรียนจึงนำข้อมูลที่ได้กลับมาประมวลผล จัดลำดับความคิด เพื่อนำเสนอเป็นเรื่องราวโดยการเล่าเรื่องด้วยสื่อวีล็อก

ตารางที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบระหว่างการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์แบบเดิมและการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์แบบการเล่าเรื่องด้วยสื่อวีล๊อค

การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์แบบเดิม	การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์แบบการเล่าเรื่องด้วยสื่อวีล๊อค
การจัดการเรียนรู้จัดเพียงในห้องเรียน	การจัดการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนออกไปศึกษาตามสถานที่จริง แหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของชุมชนและปราชญ์ชาวบ้าน
ผู้เรียนฟังการบรรยายจากครู	ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้ที่สร้างเนื้อหาเอง ออกไปทำการค้นคว้าหาข้อมูลและทำความเข้าใจกับบริบทชุมชน สัมภาษณ์ชาวบ้านในชุมชน จากนั้นนำข้อมูลที่ได้กลับมาประมวลผล จัดลำดับความคิด เพื่อนำเสนอเป็นเรื่องราวโดยการเล่าเรื่องด้วยสื่อวีล๊อค
สื่อและแหล่งเรียนรู้ในการจัดการเรียนรู้ใช้ตำราจากส่วนกลาง	สื่อการเรียนรู้คือสถานที่สำคัญ แหล่งเรียนรู้ในชุมชนและปราชญ์ชาวบ้าน

จากตารางที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบระหว่างการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์แบบเดิมและการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์แบบการเล่าเรื่องด้วยสื่อวีล๊อค จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ตามพื้นฐานทางทฤษฎีการเรียนรู้ต่างๆ จะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์แบบการเล่าเรื่องด้วยสื่อวีล๊อคมีการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ รูปแบบในการจัดการเรียนรู้และสื่อในการจัดการเรียนรู้ ปรับเปลี่ยนไปจากการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์แบบเดิม คือปรับมาให้ผู้เรียนออกไปศึกษาตามสถานที่จริงและแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญในชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้ที่สร้างเนื้อหาเอง ออกไปทำการค้นคว้าหาข้อมูลและทำความเข้าใจกับบริบทชุมชน สัมภาษณ์ชาวบ้านในชุมชน จากนั้นนำข้อมูลที่ได้กลับมาประมวลผล จัดลำดับความคิดเพื่อนำเสนอเป็นเรื่องราวโดยการเล่าเรื่องด้วยสื่อวีล๊อคและสื่อในการจัดการเรียนรู้คือสถานที่สำคัญ แหล่งเรียนรู้ในชุมชนและปราชญ์ชาวบ้าน

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์แบบการเล่าเรื่องด้วยสื่อวีล๊อค เพื่อส่งเสริมทักษะความเป็นพลเมืองรักษ์ถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จากการศึกษาและการสังเคราะห์แนวคิดวิธีการทางประวัติศาสตร์ แนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบการเล่าเรื่องด้วยสื่อดิจิทัล และแนวคิดการจัดทำสื่อวีล๊อค พบว่าแนวทางการเรียนรู้ประวัติศาสตร์แบบการเล่าเรื่องด้วยสื่อวีล๊อค เพื่อส่งเสริมทักษะความเป็นพลเมืองรักษ์ถิ่นของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ส่งผลให้เกิด องค์ความรู้ใหม่อย่างหลากหลาย ที่เกี่ยวข้องและมีความสัมพันธ์กัน ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ การลงมือปฏิบัติและการประเมินผล ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงการสังเคราะห์การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์แบบการเล่าเรื่องด้วยสื่อวีล็อก

วิธีการทางประวัติศาสตร์ (Narasat, and Nakhirak, 2012)	การจัดการเรียนรู้ แบบการเล่าเรื่อง ด้วยสื่อดิจิทัล (Songkram, 2011)	การจัดทำสื่อวีล็อก (Chang-soon, 2022)	การจัดการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ แบบการเล่าเรื่อง ด้วยสื่อวีล็อก
1) การกำหนดประเด็น ศึกษาเป็นจุดเริ่มต้นของการ ศึกษาเรื่องราวในอดีตที่ น่าสนใจ เพื่อเป็นแนวทางที่ จะนำไปสู่การค้นคว้าและ สืบค้นข้อมูลต่างๆ	1) การระดมสมองเป็น ขั้นตอนของการที่ผู้เรียน ร่วมกันระดมความคิดเห็น ปรึกษาหารือในการ กำหนดโครงร่างของเรื่อง	1) การวางแผนล่วงหน้า เป็นขั้นตอนในการเลือก ประเภทวีล็อกตามที่ ตนเองถนัดและมีความ สนใจ แล้วนำไปสู่การ กำหนดเนื้อหาและเขียน บทก่อนที่จะถ่ายทำ	1) การสร้างความเข้าใจ (Understanding) คือ อธิบายลักษณะ สำคัญ แนวทางและ วัตถุประสงค์ในการ จัดการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์แบบการ เล่าเรื่องด้วยสื่อวีล็อก
2) การรวบรวมหลักฐาน เป็นการสืบค้นข้อมูลจาก แหล่งต่างๆ ที่มีอยู่อย่าง หลากหลายและแตกต่างกัน เพื่อให้ทราบข้อมูล เกี่ยวกับเรื่องราวที่ต้องการ ศึกษาค้นคว้า	2) วางแผนในการปฏิบัติ เป็นขั้นตอนในการแบ่ง หน้าที่ความรับผิดชอบของ สมาชิกในกลุ่ม เช่น ฝ่าย ค้นคว้า ข้อมูล และ องค์ประกอบของสื่อต่างๆ ที่จะนำมาใช้ในการสร้าง เรื่อง	2) การรวบรวมอุปกรณ์ เป็นขั้นตอนในการเลือก อุปกรณ์ที่ต้องการใช้ตาม สไตล์วีล็อกและประเภท เนื้อหา แต่จะต้องมีชิ้นส่วน สำคัญเหล่านี้คือ กล้อง ขา ตั้งกล้อง ไมโครโฟน ชุดไฟ ส่องสว่าง และโปรแกรม สร้างวิดีโอ	2) การสร้างความรู้ (Building knowledge) จัดการเรียนรู้เนื้อหาที่ เกี่ยวข้องกับการจัดการ เรียนรู้ประวัติศาสตร์ แบบการเล่าเรื่องด้วยสื่อ วีล็อกเช่นวิธีการทาง ประวัติศาสตร์ การ จัดทำสื่อวีล็อก เป็นต้น
3) การประเมินคุณค่าของ หลักฐานเป็นการตรวจสอบ หลักฐาน โดยเน้นวิเคราะห์ และตีความเพื่อให้ได้ ข้อเท็จจริงที่น่าเชื่อถือและ ได้รับการยอมรับมากที่สุด	3) นำเสนอและ ประเมินผล โดยการ นำเสนอและประเมินผลมี รายละเอียดว่าเรื่องการ เล่าเรื่องด้วยสื่อดิจิทัลที่ สร้างขึ้นตอบสนอง วัตถุประสงค์ของผู้สร้าง และทำให้ผู้ชมสนใจได้ หรือไม่และทำการ ประเมินผลด้วยแบบ ประเมินแบบรูบริคส์ รวมทั้งใช้แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์และการ สังเกต	3) การนำเสนอและบันทึก เป็นการเตรียมพร้อมใน การสร้างความบันเทิง ใน วีล็อกให้ดึงดูดสายตาผู้ชม เริ่มตั้งแต่การตั้งค่าพื้นหลัง ที่เหมาะสมในรูปแบบของ ตนเองและในการบันทึก วีล็อกให้ใช้ทักษะและ ความสามารถในดึงดูด ผู้ชมด้วยทักษะการเล่า เรื่องและบุคลิกภาพที่ดี	3) การลงมือปฏิบัติ (Taking Action) นำความรู้ที่เกิดจากการ เรียนรู้ในเรื่อง ประวัติศาสตร์ นำไป สร้างคลิปวิดีโอแบบ วีล ็อกโดยการเล่าเรื่องด้วย สื่อดิจิทัล

วิธีการทางประวัติศาสตร์ (Narasat, and Nakhirak, 2012)	การจัดการเรียนรู้ แบบการเล่าเรื่อง ด้วยสื่อดิจิทัล (Songkram, 2011)	การจัดทำสื่อวีล็อก (Chang-soon, 2022)	การจัดการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ แบบการเล่าเรื่อง ด้วยสื่อวีล็อก
4. การสรุปและเชื่อมโยง ข้อเท็จจริง เป็นการประมวลข้อมูลจาก หลักฐานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วน และได้ข้อเท็จจริงที่สมบูรณ์		4) การปรับปรุงแก้ไข เมื่อบันทึกวีล็อกแล้ว จะต้องแก้ไขให้เป็น รูปแบบที่น่าสนใจ ซึ่งการ สร้างสรรค์และ ตัดแต่งวีล อนั้นจะต้อง มีการ จัดเรียงและเพิ่มการแก้ไข ข้อความ และเพลงลงไป ด้วย	4) การประเมินผล (Evaluation) ประเมินผลการเรียนรู้ จากการจัดการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ใน 3 ด้าน 1. ด้านความรู้ 2. ด้านพฤติกรรม 3.ด้าน ความ คิด เห็น และ ความรู้สึกร ในรูปแบบที่ หลากหลาย
5. การนำเสนอข้อเท็จจริง นำเสนอข้อเท็จจริงที่ได้จาก การศึกษามา เรียบเรียงและ อธิบายอย่างสมเหตุสมผล โดยจะต้องบอกที่มาของ หลักฐานหรือแหล่งข้อมูล อย่างถูกต้องและเปิดเผย เพื่อให้สามารถตรวจสอบได้		5. แบ่งปันเมื่อบันทึกและ แก้ไข วีล็อกเรียบร้อยแล้ว สามารถอัปโหลดไปยัง ยู ทูบหรือเว็บไซต์แบ่งปัน วิดีโอที่ตนเองชื่นชอบและ สนใจ	

จากตารางแสดงการสังเคราะห์การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์แบบการเล่าเรื่องด้วยสื่อวีล็อกสามารถนำมาจัดเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์แบบการเล่าเรื่องด้วยสื่อวีล็อกในห้องเรียนสังคมศึกษา ซึ่งครูสังคมศึกษาจะต้องเป็นผู้ขับเคลื่อน และส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เกิดเป็นทักษะความเป็นพลเมืองรักษถิ่น โดยแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอนตามกระบวนการยูบีทีอี (UBTE) ดังนี้

ตารางที่ 3 แนวทางการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์แบบการเล่าเรื่องด้วยสื่อวีล็อก เพื่อส่งเสริมทักษะความเป็นพลเมืองรักษสัน

ขั้นที่	ขั้นตอน	หลักการปฏิบัติ
1	การสร้างความเข้าใจ (Understanding)	ครูอธิบายให้ผู้เรียนให้เข้าใจถึงลักษณะสำคัญ แนวทางและวัตถุประสงค์ในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์แบบการเล่าเรื่องด้วยสื่อวีล็อก เป็นการเรียนรู้ที่ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์เป็นฐานร่วมกับการใช้เทคโนโลยีในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้เทคนิคการเล่าเรื่องผ่านสื่อดิจิทัลที่เป็นที่นิยมในปัจจุบันนั้นคือวีล็อก เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเป็นพลเมืองรักษสัน
2	การสร้างความรู้ (Building knowledge)	ครูจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนในเนื้อหาประวัติศาสตร์ไทยโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์และสอดแทรกเนื้อหาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น หลักการในการใช้เทคโนโลยีในการทำกิจกรรม การเรียนรู้การสร้างคลิปวิดีโอแบบวีล็อกและการเล่าเรื่องด้วยสื่อดิจิทัล
3	การลงมือปฏิบัติ (Taking Action)	ผู้เรียนนำความรู้ที่เกิดจากการเรียนรู้จากครูในเรื่องประวัติศาสตร์ไทย วิธีการทางประวัติศาสตร์ การสร้างคลิปวิดีโอแบบวีล็อกโดยการเล่าเรื่องด้วยสื่อดิจิทัลสู่การปฏิบัติ โดยมีขั้นตอนดังนี้ 1.กำหนดหัวข้อ 2.ระดมสมอง 3.วางแผนปฏิบัติ 4.ดำเนินการ 5.แบ่งปัน
4	การประเมินผล (Evaluation)	ครูและผู้เรียนร่วมกันประเมินผลการเรียนรู้จากการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ใน 3 ด้านและในรูปแบบที่หลากหลาย โดยด้านที่ 1. ด้านความรู้ ทำแบบการประเมินด้วยแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน แบบประเมินทักษะและพฤติกรรมการทำงาน แบบประเมินผลงาน ด้านที่ 2. ด้านพฤติกรรม ประเมินจากแบบสังเกต แบบสอบถาม ด้านที่ 3. ด้านความคิดเห็นและความรู้สึก โดยการทำแบบวัดเจตคติ

ทั้งนี้ผลการประเมินแนวทางการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์แบบการเล่าเรื่องด้วยสื่อวีล็อก เพื่อส่งเสริมทักษะความเป็นพลเมืองรักษสันในห้องเรียนสังคมศึกษาตามกระบวนการยูบีทีอี (UBTE) โดยคุณาจารย์และครูผู้สอนสังคมศึกษา จำนวน 9 ท่าน พบว่า มีความเหมาะสมของแนวทางการจัดการเรียนรู้ ตามตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4 การประเมินแนวทางการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์แบบการเล่าเรื่องด้วยสื่อวีล็อก เพื่อส่งเสริมทักษะความเป็นพลเมืองรักษสัน

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการแปลผล
1. ขั้นที่ 1 การสร้างความเข้าใจ (Understanding)	4.62	0.50	เหมาะสมมากที่สุด
2. ขั้นที่ 2 การสร้างความรู้ (Building knowledge)	4.70	0.46	เหมาะสมมากที่สุด
3. ขั้นที่ 3 การลงมือปฏิบัติ (Taking Action)	4.78	0.44	เหมาะสมมากที่สุด
4. ขั้นที่ 4 การประเมินผล (Evaluation)	4.35	0.59	เหมาะสมมาก
รวมค่าเฉลี่ยทั้งสิ้น	4.61	0.48	เหมาะสมมากที่สุด

จากตาราง พบว่า ผลการประเมินแนวทางการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์แบบการเล่าเรื่องด้วยสื่อวีล็อก เพื่อส่งเสริมทักษะความเป็นพลเมืองรักษสันตามกระบวนการยูบีทีอี (UBTE) มีความเหมาะสมมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{X} = 4.67$) เมื่อพิจารณารายข้อของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ทั้ง 4 ขั้นตอน พบว่า

แนวทางการจัดการเรียนรู้ ขั้นที่ 1 การสร้างความเข้าใจ (Understanding) มีความเหมาะสมระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.62$) ขั้นที่ 2 การสร้างความรู้ (Building knowledge) มีความเหมาะสมระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.70$) ขั้นที่ 3 การลงมือปฏิบัติ (Taking Action) มีความเหมาะสมระดับมากที่สุดมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.78$) ขั้นที่ 4 การประเมินผล (Evaluation) มีความเหมาะสมระดับมากมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.35$)

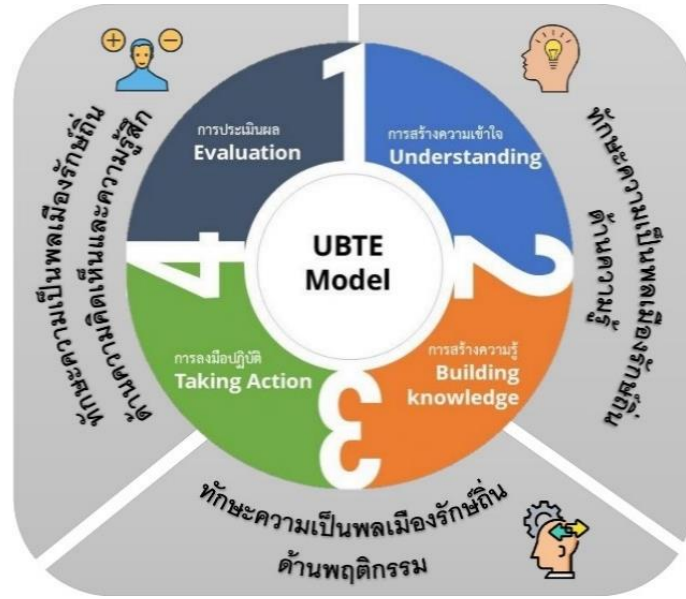
องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยนี้จากการสังเคราะห์แนวคิดการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ แนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบการเล่าเรื่องด้วยสื่อดิจิทัล และแนวคิดการจัดทำสื่อวีล็อกจึงทำให้ได้องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์แบบการเล่าเรื่องด้วยสื่อวีล็อก เพื่อส่งเสริมทักษะ ความเป็นพลเมืองรักษัถิ่นหรือ UBTE Model โดยมี 4 ขั้นตอนคือ ขั้นที่ 1 การสร้างความเข้าใจ (Understanding) นั้นเป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจโดยอธิบายลักษณะสำคัญ แนวทางและวัตถุประสงค์ในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์แบบการเล่าเรื่องด้วยสื่อวีล็อกเพื่อเตรียมความพร้อมในการเรียนรู้ ขั้นที่ 2 การสร้างความรู้ (Building knowledge) โดยสร้างความรู้ในเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้เช่นวิธีการทางประวัติศาสตร์และ สอดแทรกเนื้อประวัติศาสตร์ท้องถิ่น หลักการในการใช้เทคโนโลยีในการทำกิจกรรม ขั้นที่ 3 การลงมือปฏิบัติ (Taking Action) คือการนำความรู้ที่เกิดจากการเรียนรู้มาสร้างคลิปวิดีโอแบบวีล็อกโดย การเล่าเรื่องด้วยสื่อดิจิทัล โดยหลักการลงมือปฏิบัตินั้นจะต้องเป็นผู้ที่สร้างเนื้อหาเอง ออกไปทำการค้นคว้า หาข้อมูลและทำความเข้าใจกับบริบทชุมชน สัมภาษณ์ชาวบ้านในชุมชน จากนั้นนำข้อมูลที่ได้กลับมาประมวลผล จัดลำดับความคิด เพื่อนำเสนอเป็นเรื่องราว และขั้นตอนสุดท้าย ขั้นที่ 4 การประเมินผล (Evaluation) คือการประเมินการจัดการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน ด้านที่ 1. ด้านความรู้ ด้านที่ 2. ด้านพฤติกรรม ด้านที่ 3. ด้านความคิดเห็นและความรู้สึก ในรูปแบบที่หลากหลาย

ทักษะความเป็นพลเมืองรักษัถิ่นด้านความรู้ คือ มีความรู้ ความสามารถ เกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาในท้องถิ่นของตนเอง

ทักษะความเป็นพลเมืองรักษัถิ่นด้านพฤติกรรม คือ สามารถปฏิบัติตามหลักวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาในท้องถิ่นของตนเองและมีความรับผิดชอบ การลงมือทำร่วมแก้ไขปัญหา ร่วมพัฒนาท้องถิ่น และรักษาภูมิปัญญาวัฒนธรรมของตนเอง

ทักษะความเป็นพลเมืองรักษัถิ่นด้านความคิดเห็นและความรู้สึก คือ มีทัศนคติและมีจิตสำนึกที่มีส่วนร่วมในการคิดอนุรักษ์ ร่วมพัฒนาท้องถิ่น และรักษาภูมิปัญญาวัฒนธรรมของตนเอง

Picture 1: Vlog Storytelling Learning Management in History to Promote Local Citizenship Skills (UBTE Model)

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 วิธีการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์แบบการเล่าเรื่องด้วยสื่อวีล็อกจากการสังเคราะห์แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ ประกอบกับการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่ามีความแตกต่างจากการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์แบบเดิมที่เป็นการจัดการเรียนรู้จัดเพียงในห้องเรียน ผู้เรียนฟังการบรรยายจากครู สื่อและแหล่งเรียนรู้ในการจัดการเรียนรู้ใช้ตำราจากส่วนกลาง ซึ่งการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์แบบการเล่าเรื่องด้วยสื่อวีล็อกนั้นมีหลักการที่สำคัญคือเป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง และจุดเด่นคือการจัดการเรียนรู้ที่เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้ที่สร้างเนื้อหา นำเสนอเนื้อหาให้เพื่อนในชั้นเรียนหรือผู้ชมได้เข้าใจในสิ่งที่ผู้เรียนต้องการนำเสนอ ซึ่งเป็นวิธีการเรียนรู้ที่ผู้เรียนต้องมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ตั้งแต่การหาข้อมูลพื้นฐาน การรวบรวมความคิด จนไปถึงการจัดทำเนื้อหา และวิธีการนำเสนอให้เข้าใจได้ง่ายและน่าสนใจ ซึ่งผู้เรียนจะต้องออกไปทำความเข้าใจกับบริบทชุมชนและค้นคว้าหาข้อมูล สัมภาษณ์ชาวบ้านในชุมชน หลังจากนั้นผู้เรียนนำข้อมูลที่ได้กลับมาประมวลผล จัดลำดับความคิด เพื่อนำเสนอเป็นเรื่องราวโดยการเล่าเรื่องด้วยสื่อวีล็อก ดังนั้นวิธีการจัดการเรียนรู้อิงประวัติศาสตร์แบบการเล่าเรื่องด้วยสื่อวีล็อกจึงเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความเป็นพลเมืองรักถิ่นได้อย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับ Kadembo (2014) นำเสนอว่าการสื่อสารโดยวิธีการเล่าเรื่องเป็นการถ่ายทอดที่เป็นธรรมชาติตามพฤติกรรมความคิดของมนุษย์ โดยกระบวนการนำเสนอเกิดจากความทรงจำเป็นพื้นฐานข้อมูลของการเล่าเรื่องแล้วนำเสนอให้แก่ผู้ชม โดยผู้นำเสนอมีความรู้สึกและถ่ายทอดได้อย่างราบรื่นเหมือนเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตอันจะสร้างความน่าเชื่อถือต่อผู้ชมได้เป็นอย่างดี ในการสร้าง Content ผ่านช่องทางในการนำเสนอผ่านสื่อดิจิทัลได้ และสอดคล้องกับ Sujitra (2019) ทำการวิจัยเรื่องการจัดการเรียนรู้ด้วยเกมมิฟิเคชันการเล่าเรื่องดิจิทัลแบบร่วมมือผ่านสังคมคลาวด์ เพื่อส่งเสริมทักษะการทำงานเป็นทีมของผู้เรียนระดับประถมศึกษา พบว่างานวิจัยการจัดการเรียนรู้ด้วยเกมมิฟิเคชันการเล่าเรื่องดิจิทัลแบบร่วมมือผ่านสังคมคลาวด์ สามารถส่งเสริมทักษะการทำงานเป็นทีมของผู้เรียนระดับประถมศึกษา ซึ่งผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าผู้เรียน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าผู้เรียนที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

โดยเฉพาะยิ่งการจัดการเรียนรู้ด้วยเกมมีพิเคชันการเล่าเรื่องดิจิทัลแบบร่วมมือผ่านสังคมคลาวด์ เน้นการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการทำงานเป็นทีมทำให้ผู้เรียนมีคะแนนการทักษะการทำงานเป็นทีมที่อยู่ในระดับสูงอีกด้วย สอดคล้องกับ Chaweewan (2012) นำเสนอว่า การรักษาและสืบทอดวัฒนธรรมไทยเป็นหน้าที่สำคัญของคนทุกคนในชาติ แต่ในปัจจุบันกลับเป็นเรื่องที่ถูกกลืนและมองข้ามความสำคัญจากกลุ่มเยาวชน ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการรักษาและสืบทอดวัฒนธรรมไทย นอกจากนี้วัฒนธรรมไทยยังเป็นวัฒนธรรมที่มี ความหลากหลายตามภูมิภาคและท้องถิ่น ดังนั้นการรักษาวัฒนธรรมให้เข้มแข็งนั้นจะต้องวางรากฐานจากการให้เยาวชนตระหนักในคุณค่า เกิดความรักและหวงแหนในวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนตนเองก่อน ซึ่งถึงเวลาแล้วที่ทุกชุมชน ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องเข้ามามีบทบาท และมีส่วนรับผิดชอบโดยการกำหนดหรือจัดทำกิจกรรมใดๆ ขึ้นมาเพื่อเป็นการช่วยกันรักษาและสืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไป สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎีและวิจัยของ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า แนวทางการจัดเรียนรู้ประวัติศาสตร์แบบการเล่าเรื่องด้วยสื่อวีล็อกเพื่อส่งเสริมทักษะความเป็นพลเมืองรักษถิ่นของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น เรียกว่ากระบวนการ UBTE Model มี 4 ขั้น ดังนี้ ขั้นที่ 1 การสร้างความเข้าใจ (Understanding) ขั้นที่ 2 การสร้างความรู้ (Building knowledge) ขั้นที่ 3 การลงมือปฏิบัติ (Taking Action) ขั้นที่ 4 การประเมินผล (Evaluation) ซึ่งจากแนวทางในการจัดการเรียนการรู้ประวัติศาสตร์ที่ส่งเสริมทักษะความเป็นพลเมืองรักษถิ่น ทั้ง 3 ด้านคือด้านความรู้ ด้านพฤติกรรมและด้านความคิดเห็นและความรู้สึก ซึ่งมีเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ของผู้เรียนในยุคปัจจุบันที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เอง โดยให้ผู้เรียนออกไปศึกษาตามสถานที่จริงและแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้ที่สร้างเนื้อหาเอง ออกไปทำการค้นคว้าหาข้อมูลและทำความเข้าใจกับบริบทชุมชน สัมภาษณ์ชาวบ้านในชุมชน จึงเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะความเป็นพลเมืองรักษถิ่นทั้ง 3 ด้านเนื่องจากผู้เรียนได้เป็นผู้ที่สร้างความรู้เอง ลงมือปฏิบัติเอง และนอกจากนี้ยังมีการนำการเล่าเรื่องผ่านสื่อดิจิทัลที่เรียกว่าวีล็อกซึ่งเป็นสื่อดิจิทัลที่เป็นที่นิยมในปัจจุบันมาประยุกต์ใช้ในการเรียนซึ่งเป็นวิธีการที่ทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะความเป็นพลเมืองรักษถิ่นทั้ง 3 ด้านขึ้นไปอีก จึงมีสอดคล้องกับ Sisisopha (2020) ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนโดยการเล่าเรื่องผ่านสื่อดิจิทัลเพื่อพัฒนาการออกเสียง พบว่า ผลการวิจัยพบว่า 1.รูปแบบการเรียนการสอนโดยการเล่าเรื่องผ่านสื่อดิจิทัลเพื่อพัฒนาการออกเสียงภาษาอังกฤษและความคิดสร้างสรรค์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ (1) หลักการ (2) วัตถุประสงค์ (3) สารการเรียนรู้ (4) การจัดกิจกรรม (5) การประเมินผล กิจกรรมการจัดการเรียนการสอน มี 5 ขั้นตอน คือ 1) รู้จักปัญหา 2) ค้นคว้าจากสื่อ 3) ลงมือร่วมกัน 4) สร้างสรรค์ชิ้นงาน 5) ประสานความคิด สอดคล้อง Kitsupat (2019) ทำการวิจัยเรื่อง องค์ประกอบและสถาปัตยกรรมระบบของระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนการสอนด้วยการเล่าเรื่องแบบดิจิทัลสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูพบว่า 1) รูปแบบระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัลประกอบด้วย องค์ประกอบหลัก 3 ส่วน คือ (1) Digital Learning Ecosystem ซึ่งประกอบด้วย Digital Learning Environment และ Digital Storytelling (2) Digital Storytelling Learning Ecosystem และ (3) Digital Storytelling Learning & Teaching Community 2) การออกแบบและกำหนดองค์ประกอบของระบบฯ ประกอบด้วย (1) ด้านการสอน การให้ความรู้และให้คำปรึกษาดูแล ได้แก่ อาจารย์ผู้สอนอาจารย์ฝ่ายสนับสนุน ด้านไอทีอาจารย์ที่ปรึกษาอาจารย์นิเทศก์ครูนิเทศก์และครูพี่เลี้ยงการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู (2) ด้านการเรียนรู้ คือ การใช้อุปกรณ์ดิจิทัลเชื่อมต่อเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อสร้างการเรียนรู้ โดยผู้เรียนสามารถควบคุมเรื่องเวลา สถานที่และทิศทางการเรียนรู้ของตนเองได้ โดยผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียน การนำเสนอชิ้นงาน

ของตนเองผ่านการผลิตสื่อเรื่องเล่าดิจิทัล จนทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะการค้นคว้า การเล่าเรื่องราวการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล เกิดทักษะการสื่อสาร การนำเสนอ การจัดระเบียบความคิด การคิดตั้งคำถามและการทำงานเป็นทีม (3) ด้านการสนับสนุน คือ ส่วนที่คอยช่วยเหลืออยู่เบื้องหลัง คอยดูแลให้คำปรึกษา และให้กำลังใจในการเรียนทั้งในชีวิตจริงและการเรียนรู้ในระบบนิเวศดิจิทัล โดยในส่วนนี้ได้แก่ กลุ่มเพื่อน พ่อแม่ ผู้ปกครอง ผลการศึกษาข้อที่ 3) สถาปัตยกรรมระบบฯ ของระบบการจัดการเรียนการสอนด้วยการเล่าเรื่องแบบดิจิทัลสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู ประกอบด้วยตัวระบบ DTL-ecoLMS และระบบ Cloud Service Provider และรวมถึง Digital Learning Environment ต่างๆ ในระบบนิเวศดิจิทัล

สรุป

แนวทางการเรียนรู้ประวัติศาสตร์แบบการเล่าเรื่องด้วยสื่อวีล็อกเป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง การพัฒนานิเวศการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เอง คิดเองและสร้างมโนทัศน์ได้ด้วยตนเองผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการออกแบบกิจกรรมที่ต้องการให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง นำเสนอเนื้อหาให้เพื่อนในชั้นเรียนหรือผู้ชมได้เข้าใจในสิ่งที่ผู้เรียนต้องการนำเสนอ ซึ่งการเรียนรู้ที่ผู้เรียนต้องมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ตั้งแต่การหาข้อมูลพื้นฐาน การรวบรวมความคิด จนไปถึงการทำเนื้อหา และวิธีการนำเสนอให้เข้าใจได้ง่ายและน่าสนใจ ซึ่งผู้เรียนจะต้องออกไปทำความเข้าใจกับบริบทชุมชนและค้นคว้าหาข้อมูล สัมภาษณ์ชาวบ้านในชุมชน หลังจากนั้นผู้เรียนนำข้อมูลที่ได้กลับมาประมวลผล จัดลำดับความคิด เพื่อนำเสนอเป็นเรื่องราวโดยการเล่าเรื่องด้วยสื่อวีล็อก กระบวนการนี้ จะเปลี่ยนการเรียนรู้จากการที่ผู้เรียนเป็นผู้รับความรู้อย่างเดียว (Passive Learner) เป็นผู้เรียนที่มีส่วนร่วม (Active Learner) และสามารถที่จะสร้างเนื้อหาใหม่ที่ไม่เคยมีใครทำมาก่อนได้ (Original Content) ดังนั้นครูควรสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องของประวัติศาสตร์ควบคู่ไปกับการฉลาดใช้เทคโนโลยี ส่งเสริมให้เด็กทำกิจกรรมการเรียนรู้ภายในชุมชนของตนเองโดยใช้แหล่งเรียนรู้ภายในท้องถิ่นของผู้เรียน ซึ่งจะ เป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้เรียน มีความรู้ ความสามารถ คุณธรรม และจริยธรรม มีความรับผิดชอบ การเรียนรู้ มีจิตสำนึกที่มีส่วนในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไขปัญหา ร่วมพัฒนาท้องถิ่น รักษาภูมิปัญญาวัฒนธรรม อนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญของพลเมืองรักถิ่นอย่างแนบแน่น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 ครูผู้สอนในรายวิชาประวัติศาสตร์ ควรนำแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบการเล่าเรื่องด้วยสื่อวีล็อกไปบูรณาการข้ามสาระวิชาการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ข้ามศาสตร์จากกิจกรรมที่ผู้เรียนได้ทำด้วยตนเองและได้พัฒนาทักษะในหลายๆด้าน และที่สำคัญควรสอนเป็นทีมเพื่อออกแบบกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ร่วมกับชุมชนในการต่อยอดความรู้ความรู้อันเป็นกลยุทธิ์สำคัญ ของการเกิดความรักความหวงแหนและทักษะการเรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นของตนเอง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 ครูควรทำการศึกษาค้นคว้าและลงพื้นที่ภาคสนามก่อนที่จะมาออกแบบจัดการเรียนรู้ ตลอดจนการพัฒนาสื่อและการใช้เครื่องมือดิจิทัลร่วมกับการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์แบบการเล่าเรื่องด้วยสื่อวีล็อก โดยการเข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการนำทักษะกระบวนการคิดมาใช้กับผู้เรียนและตนเอง การสร้างนิเวศการเรียนรู้ที่สร้างสรรค์ในชั้นเรียน การพัฒนาการสอนเทคนิควิธีการ

ที่เหมาะสมกับธรรมชาติของผู้เรียน รวมไปถึงการวัดและประเมินผลที่หลากหลายตามลีลาการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่น่าสนใจและมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพิ่มมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีการเรียนรู้ที่หลากหลายวิธี สื่อ เทคโนโลยี ขั้นตอนเทคนิคการสร้างนวัตกรรม แล้วนำมาประยุกต์ใช้ในบทเรียน เพื่อสร้างนวัตกรรมนิเวศการเรียนรู้สังคมศึกษาที่เสมอภาคในการส่งเสริมความเป็นพลเมืองสำหรับห้องเรียนยุคดิจิทัล

2.2 ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้ข้ามพหุสยของผู้เรียน หลังจากการใช้แนวทางจัดการเรียนรู้แบบการเล่าเรื่องด้วยสื่อวีล็อกให้เกิิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ดีมากขึ้นกว่าเดิม

References

- Anukunwathaka, C., Mangkhang, C., & Saenbutr, S. (2021). Guidelines for Organizing Historical Learning Activities to Promote the Citizenship of the Community Role Model for Local Cultural Conservation among High School Students. *Journal of Humanities and Social Sciences University of Phayao*, 9(2), 23-40.
- Chang-soon, J. (2022). *How to Make a Vlog in 5 Easy Steps*. Retrieved March 5, 2023, from <https://animoto.com>blog>video-tips>how-to-make-a-vlog>
- Chetsantikun, C. (2016). *Why Digital Storytelling Is a Part of Our Learning Process?* Retrieved March 5, 2023, from <http://www.samsungslc.org/article/digital-storytelling/>
- Devineni, M. (2017). *10 Different Popular Types of Vlogs*. Retrieved October 12, 2020, from <http://vloglikepro.com/10-different-popular-types-vlogs>
- Kadembo, E. (2014). *The Narrative/Storytelling Approaching Branding a Place: An Analytical Study of Oldham*. (Doctoral Dissertation). University of Huddersfield. England.
- Narasat, W., & Nakhirak. C. (2012) *Basic Course Textbook History Mathayomsuksa 3 (Version Orn.)*. Bangkok: Institute for Academic Quality Development (PhD).
- Pongsripian, W. (2000). *Handbook of Teaching History Activities*. Bangkok: Religious Affairs Department Religion.
- Sarayongorn, S. (2017). *Report Project Results According to the Strategic Plan, Mae Jo University Annual Budget 2017 Subject Project "Promotion of Learning Conservation and Carry on Local Wisdom"*. Retrieved March 5, 2023, from <https://erp.mju.ac.th>
- Songkram, N. (2011). *Project-based Learning Model Development and Collaborative Learning or Building Innovative Knowledge for Students Bachelor of Education Students in Public Higher Education Institutions*. Bangkok: Office of the Higher Education Commission.
- Sungkawadee, R., & Keawurai, R. (2017). The Development of E-learning Courseware Integrated with Activities on Facebook in the Ways of Living in the Digital Age Course: The Ethics of Living in the Digital Era of Living for Bachelor Degree Students, Naresuan University. *Journal of Education Naresuan University*, 19(3), 133–146.

- TOT Public Company Limited. (2020). *5 Amazing Educational Technology*. Retrieved March 5, 2023, from <https://www.tot.co.th>
- Torlang Municipality Office. (2020). *Empowerment Project Create a Sense of Love for the Place of Birth for the Ta Lang Community, 2020*. Retrieved March 5, 2023, from <http://www.torlang.go.th>
- Tumnanchit, B. (2022). The Instruction with Online Lessons Combined with Cooperative Learning by Using Learning Through Digital Storytelling. *Technical Development*, 34(123), 8-10.
- Wannaphaisan, C. (2019). *Social Studies Research Tools*. (3rd ed.). Chiang Mai: Administration Center Research, Chiang Mai University.
- Zort. (2022). *Deep Down the Line of Content People Who Are Interested in Creating a Vlog that Has Just Begun*. Retrieved March 5, 2023, from <https://zortout.com/how-do-vlogs>

การพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมครูเขียนหลักสูตรรายวิชาชีพระบบการจัดการเรียนรู้ ด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาคุณภาพหลักสูตรอาชีวศึกษา*

The Development of Learning Management System for Self Training Model for Teachers to Write Course Syllabus to Improve the Quality of Vocational Education Curriculum

¹ศิวาวุธ แสงสวาสดี, พิสิฐ เมธาภัทร และ วิทวัส ทิพย์สุวรรณ

¹Siwawut Sangsawasdi, Pisit Methapatara and Wittawat Tipsuwan

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

Faculty of Technical Education, King Mongkut's University of Technology North Bangkok, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: siwawut.s@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมครูเขียนหลักสูตรรายวิชาชีพ ระบบการจัดการเรียนรู้ ด้วยตนเองเพื่อพัฒนาคุณภาพหลักสูตรอาชีวศึกษา 2) พัฒนาและประเมินความเหมาะสมรูปแบบการฝึกอบรมครูเขียนหลักสูตรรายวิชาชีพระบบการจัดการเรียนรู้ ด้วยตนเองเพื่อพัฒนาคุณภาพหลักสูตรอาชีวศึกษา เป็นการวิจัยเชิงทดลอง กลุ่มตัวอย่างได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม ได้แก่ ครูผู้สอนของสถานศึกษาอาชีวศึกษาและผู้บริหารของสถานศึกษาอาชีวศึกษา เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNI_{Modified})

ผลการวิจัย พบว่า

1. สภาพปัญหาในภาพรวม ของผลการวิเคราะห์สภาพปัญหาการเขียนหลักสูตรรายวิชาชีพและความต้องการจำเป็นในการฝึกอบรมครูเขียนหลักสูตรรายวิชาชีพ ระบบการจัดการเรียนรู้ ด้วยตนเองเพื่อพัฒนาคุณภาพหลักสูตรอาชีวศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง และความรู้ทักษะที่ควรจะมีในภาพรวม พบว่า ความรู้ทักษะที่ควรจะมีอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมครูเขียนหลักสูตรรายวิชาชีพระบบการจัดการเรียนรู้ ด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาคุณภาพหลักสูตรอาชีวศึกษา ประกอบไปด้วย 1) การกำหนดรหัสวิชา 2) การกำหนดชื่อวิชา 3) การกำหนดหน่วยกิต 4) การเขียนจุดประสงค์รายวิชา 5) การเขียนสมรรถนะรายวิชา 6) การเขียนคำอธิบายรายวิชา เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาหลักสูตรฯ

2. การพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมครูเขียนหลักสูตรรายวิชาชีพระบบการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาคุณภาพหลักสูตรอาชีวศึกษา มีดังนี้ 1) ขั้นตอนการวิเคราะห์ความต้องการ 2) การกำหนดวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม 3) การคัดเลือกและออกแบบการฝึกอบรมระบบการจัดการเรียนรู้ 4) การฝึกอบรมระบบการจัดการเรียนรู้ 5) เกณฑ์สำหรับการประเมินผล 6) ประเมินผล 7) ความแม่นยำของผลที่ได้รับจากการฝึกอบรมระบบการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง อยู่ในระดับมากที่สุด

*Received April 18, 2023; Revised July 23, 2023; Accepted May 22, 2023

คำสำคัญ: รูปแบบการฝึกอบรมครูเขียนหลักสูตรรายวิชาชีพ; ระบบการจัดการเรียนรู้; หลักสูตรอาชีวศึกษา

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to investigate problems and need for the development of a training model for teachers to write course syllabus based on a self-learning management system to improve the quality of vocational education curriculum; and 2) to develop and evaluate the propriety of a training model for teachers to write course syllabus based on a self-learning management system to improve the quality of vocational education curriculum. An experimental research approach was used in the study. A group sample was selected using cluster sampling, which included teachers and administrators from vocational educational institutions. The tool used was a questionnaire. The statistics used for data analysis were percentage, mean, standard deviation, and Priority Needs Index Modified (PNI_{Modified}).

The results of the study are found as follows:

1) After analyzing the problems of writing course syllabus and the need for training teachers to write course syllabus based on a self-learning management system to improve the quality of vocational education curriculum, it was found that the overall problem conditions are at a moderate level. The required knowledge and skills are overall at the highest level. The need to develop a training model for teachers to write course syllabus based on a self-learning management system to improve the quality of vocational education curriculum comprise: (1) identifying course codes; (2) identifying course names; (3) identifying credits; (4) writing course objectives; (5) writing course competencies; and (6) writing course descriptions. This will help provide information for curriculum development.

2) The development of a training model for teachers to write course syllabus based on a self-learning management system to improve the quality of vocational education curriculum includes the following steps: (1) analysis of need; (2) identification of training objectives; (3) selection and design of the learning management system training; (4) the training of the learning management system; (5) evaluation criteria; (6) evaluation; and (7) the accuracy of the training results. The self-learning management system is at the highest level.

Keywords: Training Model for Teachers to Write Course Syllabus; Learning Management System; Vocational Education Curriculum

บทนำ

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรกลางที่สถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาทั้งภาครัฐเอกชน สามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยแบ่งออกเป็น 2 ระดับ ประกอบด้วย ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) จำนวน 10 ประเภทวิชา และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) จำนวน 12 ประเภทวิชา (Office of the Vocational Education Commission, 2023)

โดยเมื่อพิจารณาหลักสูตรทั้ง 2 ระดับ จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงไม่มากนัก ชื่อหลักสูตรยังคงใช้เหมือนเดิมเป็นส่วนใหญ่ และในหลักสูตรในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) มีการปรับเปลี่ยนชื่อหลักสูตร และมีการเพิ่มหลักสูตรขึ้นมาใหม่ 1 หลักสูตร แต่ในโครงการหลักสูตร รวมถึงลักษณะรายวิชา พบว่ายังไม่มี การเปลี่ยนแปลงตามมาตรฐานอาชีพที่ระบุเป็นสมรรถนะตามความต้องการของเจ้าของอาชีพ (The Secretariat of The Senate, 2022) ซึ่งหลักสูตรยังเป็นรูปแบบและรายละเอียดแบบเดิม เนื่องจากการ พัฒนาหลักสูตร โดยครูผู้สอนในสาขาวิชานั้น มาร่วมเป็นคณะกรรมการ ซึ่งยังไม่ได้เป็นผู้ปฏิบัติงานจริง ทำให้ หลักสูตร จะมีการเน้นเนื้อหาแต่ยังขาดความเข้มข้นในการพัฒนาหลักสูตรให้เป็นฐานสมรรถนะ

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาดำเนินการฝึกอบรมเพื่อให้ครูวิชาชีพมีความรู้ และ ความ เข้าใจในกระบวนการ และขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตร และการเขียนหลักสูตรรายวิชา รวมถึงการจัด ฝึกอบรมที่มีความเกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตรในระบบ On Site ที่ผ่านมา ประสบปัญหาในหลายด้าน เพราะเนื่องจากครूमิภาระในการสอน และมีการกิจที่อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบหลายหน้าที่ทำให้ครูไม่สามารถ เข้ารับการฝึกอบรมได้ตามกำหนดการ ทำให้ครูเสียโอกาสในการพัฒนาความรู้ และไม่สามารถฝึกอบรมครู จำนวนมากได้พร้อมกัน โดยรูปแบบการฝึกอบรมครูวิชาชีพเพื่อพัฒนาหลักสูตรอาชีวศึกษา ระบบการจัดการ เรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถบริหารจัดการการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง เพราะสามารถกำหนดช่วงเวลา การฝึกอบรม ได้ตามช่วงเวลาที่สะดวก และทุกสถานที่ อีกทั้งยังเป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรม รวมทั้ง ประหยัดเวลาในการเดินทาง และสามารถอบรมได้ครั้งละจำนวนมาก โดยการฝึกอบรมครูเขียนหลักสูตร รายวิชาในระบบการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อพัฒนาคุณภาพหลักสูตรอาชีวศึกษา เป็นการอบรมระบบ การจัดการเรียนรู้ ด้วยตนเอง โดยหลักสูตรนี้ประกอบด้วยหัวข้อวิชาจำนวน 6 หน่วย ดังนี้ 1. การเขียน คำอธิบายรายวิชา 2. การเขียนสมรรถนะรายวิชา 3. การเขียนจุดประสงค์รายวิชา 4. การกำหนดชื่อวิชา 5. การกำหนดหน่วยกิต 6.การกำหนดรหัสวิชา ซึ่งผู้เข้ารับการฝึกอบรม จะต้องศึกษาและทำความเข้าใจ ขั้นตอนการอบรมของชุดฝึกอบรมระบบการจัดการเรียนรู้ ด้วยตนเอง ประกอบด้วย วิธีการและรายละเอียด การฝึกอบรม โดยมีรายละเอียดดังนี้ 1. ทำแบบทดสอบก่อนเรียน โดยครูต้องผ่านการประเมินและวัดระดับ ความรู้ก่อนการอบรมในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ 2. ศึกษาบทเรียนออนไลน์ด้วยตนเองผ่าน โดยวิธี/ศึกษา จากเอกสาร/ศึกษาจากคลิปวิดีโอ 3. ทำแบบฝึกหัด ครูผู้เข้าอบรมต้องทำแบบฝึกหัด และประเมินความรู้และ ความเข้าใจและสามารถตรวจความถูกต้อง ตามแบบฟอร์มที่กำหนดไว้และประเมินความรู้และความเข้าใจ 4. ทำแบบทดสอบหลังเรียน ครูจะต้องผ่านการวัดระดับความรู้หลังการอบรมในแต่ละชุดวิชา (Post-Test) เพื่อประเมินผลการศึกษาอบรมประจำหน่วยการเรียนรู้ ต้องผ่านเกณฑ์ มีผลคะแนนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70% จึงสามารถศึกษาบทเรียนต่อไปได้ และหากไม่ผ่านเกณฑ์ ผู้ไม่ผ่านการประเมิน (Brahmawong, 2020) จะต้อง ศึกษาอบรมในชุดวิชานั้นๆ อีกครั้ง และทำการวัดระดับความรู้หลังการอบรม (Post-Test) อีกครั้งตามที่ กำหนดไว้ เมื่อจบบทเรียนในแต่ละหัวข้อจะมีแบบประเมินความรู้ในการเข้ารับการฝึกอบรมโดยจะมอบหมาย งาน และมีการติดตามผล ทำให้ทราบข้อมูลการเข้าอบรม ข้อมูลแบบทดสอบ และข้อมูลการส่งงาน ภายใต้การ บริหารจัดการผ่านระบบการจัดการเรียนรู้

จากเหตุผลและความสำคัญดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยได้ศึกษาและพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเป็นแบบ การศึกษาด้วยตนเองด้วยระบบการจัดการเรียนรู้ เพื่อเพิ่มศักยภาพครูในการพัฒนาหลักสูตร ให้สามารถนำ ความรู้ไปจัดทำหลักสูตรฐานสมรรถนะอย่างมีระบบเพื่อนำไปสู่การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมครูเขียนหลักสูตรรายวิชาชีพ ระบบการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อพัฒนาคุณภาพหลักสูตรอาชีวศึกษา
2. เพื่อพัฒนาและประเมินความเหมาะสมรูปแบบการฝึกอบรมครูเขียนหลักสูตรรายวิชาชีพ ระบบการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อพัฒนาคุณภาพหลักสูตรอาชีวศึกษา

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงทดลอง ดำเนินการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology) โดยแบ่งเป็น 2 ระยะดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมครูเขียนหลักสูตรรายวิชาชีพ ระบบการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อพัฒนาคุณภาพหลักสูตรอาชีวศึกษา เป็นการศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Study) และวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารทางวิชาการต่างๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ นำความรู้ที่ได้มาพัฒนาแบบสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการการพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมครูเขียนหลักสูตรรายวิชาชีพ ระบบการจัดการเรียนรู้ ด้วยตนเองเพื่อพัฒนาคุณภาพหลักสูตรอาชีวศึกษา และกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคลากรผู้รับผิดชอบด้านการพัฒนาหลักสูตร สำนักมาตรฐานการอาชีวศึกษาและวิชาชีพ จำนวน 23 คน ครูผู้สอนในสถานศึกษาภาครัฐ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จำนวน 920 คน ผู้บริหารในสถานศึกษาภาครัฐ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จำนวน 852 คน ได้รับแบบสอบถามที่สมบูรณ์จำนวน 1795 ชุด สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า PNI Modified และค่าความสอดคล้อง

ระยะที่ 2 การพัฒนาและประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการฝึกอบรมครูเขียนหลักสูตรรายวิชาชีพ ระบบการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อพัฒนาคุณภาพหลักสูตรอาชีวศึกษา ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลจากเอกสารตำรา บทความทางวิชาการ และงานวิจัย ร่วมกับผลการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมครูเขียนหลักสูตรรายวิชาชีพ ระบบการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อพัฒนาคุณภาพหลักสูตรอาชีวศึกษา และดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และร่างรูปแบบการฝึกอบรมครูเขียนหลักสูตรรายวิชาชีพ ระบบการจัดการเรียนรู้ ด้วยตนเองเพื่อพัฒนาคุณภาพหลักสูตรอาชีวศึกษา เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนารูปแบบฯ และประเมินความเหมาะสมโดยใช้แบบประเมินความเหมาะสมของระบบประเมินการสอนด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอาชีวศึกษา ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ซึ่งประเมินโดย ผู้เชี่ยวชาญอาจารย์จากมหาวิทยาลัย จำนวน 3 คน ด้านการฝึกอบรม ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญการพัฒนาหลักสูตรและการฝึกอบรม จำนวน 3 คน และด้านคอมพิวเตอร์ ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญการพัฒนาคอมพิวเตอร์ระบบการเรียนการสอนออนไลน์ จำนวน 3 คน รวมทั้งหมดจำนวน 9 คน ประเมินความเหมาะสมเพื่อเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการฝึกอบรมครูเขียนหลักสูตรรายวิชาชีพระบบการจัดการเรียนรู้ ด้วยตนเองเพื่อพัฒนาคุณภาพหลักสูตรอาชีวศึกษา ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) จำนวน 4 ฉบับ แบ่งเป็น 1) แบบประเมินความเหมาะสมของการพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมครูเขียนหลักสูตรรายวิชาชีพระบบการจัดการเรียนรู้ ด้วยตนเองเพื่อพัฒนาคุณภาพหลักสูตรอาชีวศึกษา 2) แบบประเมินความเหมาะสมขั้นตอน 3) แบบประเมินความ

เหมาะสมขั้นตอน Process และ 4) แบบประเมินความเหมาะสมขั้นตอน Output โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนดำเนินการวิจัยมีดังนี้ 1) การศึกษาสภาพปัญหาการเขียนหลักสูตรรายวิชาซีฟระบบการจัดการเรียนรู้ ด้วยตนเองเพื่อพัฒนาคุณภาพหลักสูตรอาชีวศึกษา 2) สร้างเครื่องมือวิจัย 3) ประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการฝึกอบรมครูเขียนหลักสูตรรายวิชาซีฟระบบการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อพัฒนาคุณภาพหลักสูตรอาชีวศึกษา 4) สรุป อภิปรายผลการวิจัยและข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมครูเขียนหลักสูตรรายวิชาซีฟระบบการจัดการเรียนรู้ ด้วยตนเองเพื่อพัฒนาคุณภาพหลักสูตรอาชีวศึกษา ผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษาเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ตารางที่ 1 สภาพปัญหาการเขียนหลักสูตรรายวิชาซีฟและความต้องการจำเป็นในการฝึกอบรมครูเขียนหลักสูตรรายวิชาซีฟ ระบบการจัดการเรียนรู้ ด้วยตนเองเพื่อพัฒนาคุณภาพหลักสูตรอาชีวศึกษา

รายการหัวข้อเรื่องความรู้/ทักษะ	ความรู้/ทักษะที่มีในปัจจุบัน (D)		ความรู้/ทักษะที่ควรจะมี (I)		PNI _{Modified} (I-D/D)	ลำดับความ ต้องการ จำเป็น
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1. การกำหนดรหัสวิชา	4.58	0.49	3.35	0.70	0.37	6
2. การกำหนดชื่อวิชา	4.48	0.48	3.22	0.79	0.39	4
3. การกำหนดหน่วยกิต	4.57	0.50	3.31	0.81	0.38	5
4. การเขียนจุดประสงค์รายวิชา	4.49	0.50	3.21	0.84	0.40	3
5. การเขียนสมรรถนะรายวิชา	4.53	0.50	3.20	0.88	0.41	2
6. การเขียนคำอธิบายรายวิชา	4.64	0.50	3.28	0.91	0.42	1
รวม	3.36	ปานกลาง	4.82	มากที่สุด	-1.46	

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพปัญหาการเขียนหลักสูตรรายวิชาซีฟและความต้องการจำเป็นในการฝึกอบรมครูเขียนหลักสูตรรายวิชาซีฟ ระบบการจัดการเรียนรู้ ด้วยตนเองเพื่อพัฒนาคุณภาพหลักสูตรอาชีวศึกษา พบว่า ความรู้/ทักษะที่มีในปัจจุบัน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.36) และความรู้/ทักษะที่ควรจะมีในภาพรวม พบว่า ความรู้/ทักษะที่ควรจะมี อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.82) และเมื่อพิจารณาลำดับความต้องการจำเป็น พบว่า การเขียนคำอธิบายรายวิชา มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุด (PNI_{Modified} = 0.42) รองลงมา คือ ด้านการเขียนสมรรถนะรายวิชา (PNI_{Modified} = 0.41) และ การเขียนจุดประสงค์รายวิชา (PNI_{Modified} = 0.40) ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการพัฒนาและประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการฝึกอบรมครูเขียนหลักสูตรรายวิชาซีพ ระบบการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อพัฒนาคุณภาพหลักสูตรอาชีวศึกษา

รายการประเมิน	ผลการประเมิน		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
(1) การวิเคราะห์ความต้องการ	4.56	0.53	มากที่สุด
(2) การกำหนดวัตถุประสงค์			
(3) คัดเลือกและออกแบบการฝึกอบรม ระบบการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง			
(4) การฝึกอบรมระบบการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง			
(5) เกณฑ์สำหรับการประเมินผล			
(6) ประเมินผล			
(7) ความแม่นยำของผลที่ได้รับจากการฝึกอบรมระบบการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีความครบถ้วนสมบูรณ์			
การพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมครูเขียนหลักสูตรรายวิชาซีพ ระบบการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อพัฒนาคุณภาพหลักสูตรอาชีวศึกษา ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน มีความถูกต้อง	4.67	0.50	มากที่สุด
การพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมครูเขียนหลักสูตรรายวิชาซีพ ระบบการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อพัฒนาคุณภาพหลักสูตรอาชีวศึกษา ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน มีความเหมาะสม	4.78	0.44	มากที่สุด
ขั้นตอนทั้ง 7 ขั้นตอน ของการพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมครูเขียนหลักสูตรรายวิชาซีพ ระบบการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อพัฒนาคุณภาพหลักสูตรอาชีวศึกษา ที่พัฒนาขึ้น จัดเรียงลำดับตามกระบวนการได้อย่างเหมาะสม	4.67	0.50	มากที่สุด
การพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมครูเขียนหลักสูตรรายวิชาซีพ ระบบการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อพัฒนาคุณภาพหลักสูตรอาชีวศึกษา ที่พัฒนาขึ้น สามารถนำไปดำเนินการพัฒนาครูเขียนหลักสูตรรายวิชาซีพได้จริง อย่างเหมาะสม	4.44	0.73	มาก
การพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมครูเขียนหลักสูตรรายวิชาซีพ ระบบการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อพัฒนาคุณภาพหลักสูตรอาชีวศึกษา ที่พัฒนาขึ้น สามารถทำให้ผู้สำเร็จการศึกษาสามารถเขียนหลักสูตรรายวิชาซีพได้ตรงตามหลักการ และมาตรฐานการศึกษาวิชาชีพ อย่างถูกต้องเหมาะสม	4.67	0.50	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม	4.63	0.53	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 ผลการพัฒนาและประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการฝึกอบรมครูเขียนหลักสูตรรายวิชาซีพ ระบบการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อพัฒนาคุณภาพหลักสูตรอาชีวศึกษา ภาพรวมของรูปแบบฯ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.63) และการพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมครูเขียนหลักสูตรรายวิชาซีพ ระบบการ

จัดการเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อพัฒนาคุณภาพหลักสูตรอาชีวศึกษา ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน มีความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.78) รองลงมา คือ การพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมครูเขียนหลักสูตรรายวิชาชีพ ระบบการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อพัฒนาคุณภาพหลักสูตรอาชีวศึกษา ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน มีความถูกต้อง อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.67) และขั้นตอนทั้ง 7 ขั้นตอน ของการพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมครูเขียนหลักสูตรรายวิชาชีพ ระบบการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อพัฒนาคุณภาพหลักสูตรอาชีวศึกษา ที่พัฒนาขึ้น จัดเรียงลำดับตามกระบวนการได้อย่างเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.67) ตามลำดับ

องค์ความรู้ใหม่

จากแนวคิดการวิจัยที่ใช้รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมของ ชูชัย สมितिไกร เป็นกรอบแนวคิด ซึ่งจะนำไปเป็นหลักในการพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมครูเขียนหลักสูตรรายวิชาชีพ ระบบการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อพัฒนาคุณภาพหลักสูตรอาชีวศึกษา โดยมีรายละเอียดดังภาพที่ 1 ดังนี้

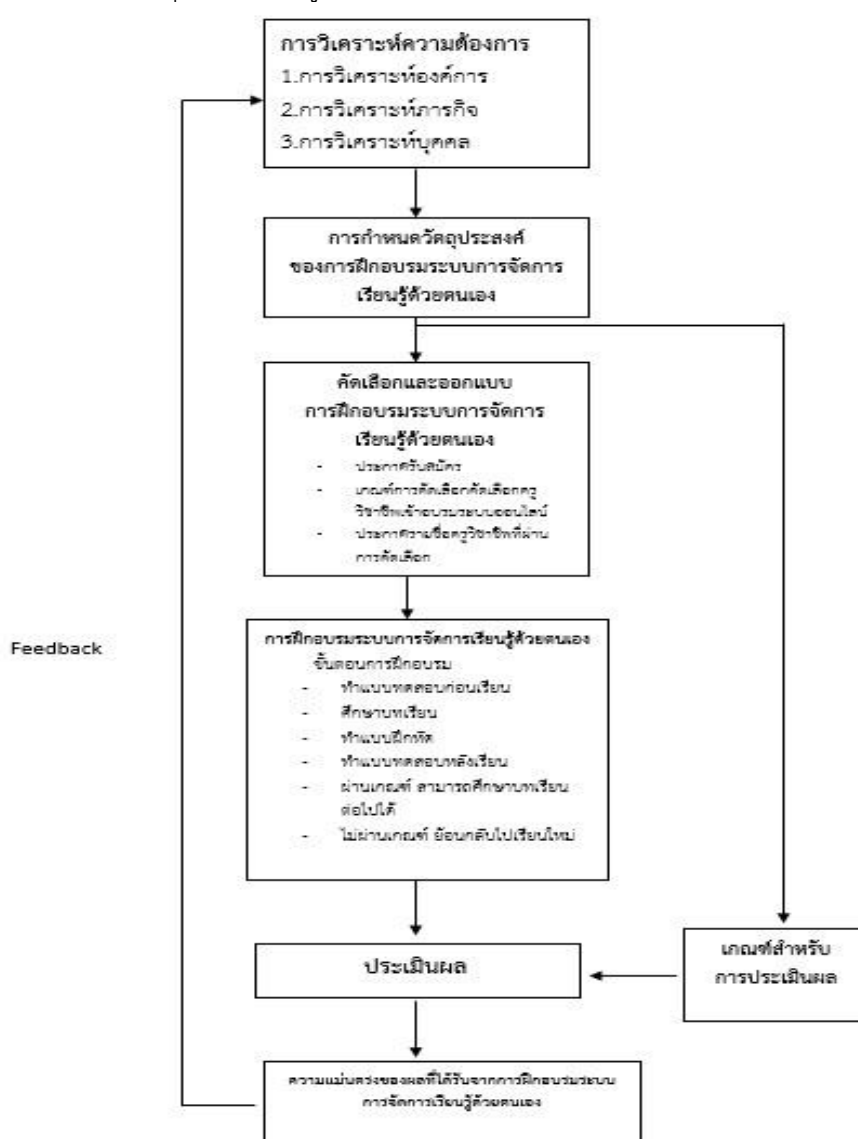

Figure 1: The Development of Learning Management System for Self Training Model for Teachers to Write Course Syllabus to Improve the Quality of Vocational Education Curriculum

จากแผนภาพที่ 1 แสดงให้เห็นถึงขั้นตอนการฝึกอบรมครูเขียนหลักสูตรรายวิชาชีว ระบบการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อพัฒนาคุณภาพหลักสูตรรายวิชาชีวศึกษา จำนวน 7 ขั้นตอน ประกอบด้วย

1. การวิเคราะห์ความต้องการ มี 3 ขั้นตอนย่อย ประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์องค์การ 2) การวิเคราะห์ภารกิจ 3) การวิเคราะห์บุคคล
2. การกำหนดวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมระบบออนไลน์ ประกอบไปด้วย 1) มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการเขียนหลักสูตรรายวิชาชีวระบบออนไลน์ด้วยตนเอง 2) มีทักษะเกี่ยวกับการเขียนหลักสูตรรายวิชาชีวระบบออนไลน์ด้วยตนเอง 3) มีเจตคติและกิจนิสัยที่ดีเกี่ยวกับการเขียนหลักสูตรรายวิชาชีวระบบออนไลน์ด้วยตนเอง
3. การคัดเลือกและออกแบบการฝึกอบรมระบบออนไลน์ มี 3 ขั้นตอนย่อย 1) การประกาศรับสมัคร 2) เกณฑ์การคัดเลือกครูวิชาชีวเข้าอบรมระบบออนไลน์ 3) ประกาศรายชื่อครูวิชาชีวที่ผ่านการคัดเลือก
4. การฝึกอบรมระบบออนไลน์ มี 6 ขั้นตอนย่อย 1) ทำแบบทดสอบก่อนเรียน 2) ศึกษาบทเรียน 3) ทำแบบฝึกหัด 4) ทำแบบทดสอบหลังเรียน 5) ผ่านเกณฑ์สามารถศึกษาบทเรียนต่อไปได้ 6) ไม่ผ่านเกณฑ์ย้อนกลับไปเรียนใหม่
5. เกณฑ์สำหรับการประเมินผล ครูผู้เข้าอบรมจะต้องผ่านการวัดระดับความรู้หลังการอบรมในแต่ละชุดวิชา(Post-Test) เพื่อประเมินผลการศึกษาอบรมประจำหน่วยการเรียนรู้ในแต่ละชุดวิชาจะต้องมีผลคะแนนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70% จึงสามารถศึกษาบทเรียนต่อไปได้
6. ประเมินผล ครูผู้เข้ารับการฝึกอบรมต้องทำแบบประเมิน รวมทั้ง 6 หัวข้อ ในแบบฟอร์มที่กำหนด และสามารถเขียนหลักสูตรรายวิชาชีวได้อย่างถูกต้อง
7. ความแม่นยำของผลที่ได้รับจากการฝึกอบรมในแต่ละชุดฝึกอบรม ผู้เข้าอบรมผ่านเกณฑ์ในการฝึกอบรมแต่ละชุดฝึกอบรม

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า สภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมครูเขียนหลักสูตรรายวิชาชีว ระบบการจัดการเรียนรู้ ด้วยตนเองเพื่อพัฒนาคุณภาพหลักสูตรรายวิชาชีวศึกษา ประเด็น การเขียนคำอธิบายรายวิชา มีความต้องการจำเป็นสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการเขียนสมรรถนะรายวิชา และ การเขียนจุดประสงค์รายวิชา ตามลำดับ ทั้งนี้เป็นเพราะครูวิชาชีว ยังขาดทักษะในการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาในหลักวิชาการ และเนื่องจากการเขียนคำอธิบายรายวิชามีความจำเป็นเนื่องจากผู้เรียนได้ศึกษาเรียนรู้และหรือฝึกปฏิบัติเพื่อให้บรรลุตามจุดประสงค์รายวิชาและสมรรถนะรายวิชา ซึ่งครูผู้สอนจะต้องทำความเข้าใจในคำอธิบายรายวิชาของรายวิชาที่รับผิดชอบ เพื่อนำมาจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ โดยแบ่งเป็นหน่วยการเรียนรู้ภาคทฤษฎีและหรือภาคปฏิบัติ กำหนดสมรรถนะรายหน่วย จุดประสงค์การเรียนรู้รายหน่วย กิจกรรมการเรียนรู้และการวัดประเมินผลการเรียนรู้รายหน่วย ขอบข่ายของเนื้อหาสาระหรือองค์ความรู้ที่นำมาเรียบเรียงเป็นคำอธิบายรายวิชา จะใช้เป็นแนวทางในการไปกำหนดวัตถุประสงค์ และสมรรถนะรายวิชา ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน ทั้งนี้ เนื่องมาจากผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผลการวิจัยที่พบสอดคล้องกับของ Wongdaeng, and Sethachan (2018) ที่ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักศึกษาครูมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ โดยการศึกษาสภาพและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 นักศึกษาครูมีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 อยู่ในระดับน้อย ส่วนความต้องการความจำเป็นในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 อยู่ในระดับมาก และหลักสูตรฝึกอบรม

ที่พัฒนาขึ้นมีทั้งหมด 7 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ หลักการ จุดมุ่งหมาย เนื้อหาและโครงสร้างเนื้อหาของ หลักสูตร ระยะเวลา กิจกรรมการฝึกอบรม สื่อ ประกอบการฝึกอบรม การวัดผลและประเมินผล เนื้อหาของ หลักสูตรฝึกอบรม ดังนั้น ขั้นตอนการศึกษาสภาพและความต้องการจำเป็นจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นในการพัฒนา หลักสูตรฝึกอบรมออนไลน์ด้วยตนเองและสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kerdthawon (2020) ที่ศึกษาการพัฒนา หลักสูตรฝึกอบรมการสร้างบทเรียนออนไลน์ โดยใช้ LMS Moodle สำหรับนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ครู คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการและเหตุผล 2) วัตถุประสงค์ของหลักสูตร 3) กระบวนการฝึกอบรม 4) กิจกรรมการเรียนรู้ 5) สื่อและแหล่งเรียนรู้และ 6) การวัดและประเมินผลการอบรม โดยกิจกรรมการเรียนรู้ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) กำหนด เป้าหมาย 2) วางแผนการดำเนินงาน 3) การพัฒนาผลงาน 4) นำเสนอผลงานและ 5) แลกเปลี่ยนเรียนรู้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า รูปแบบการฝึกอบรมครูเขียนหลักสูตรรายวิชาชีพ ระบบ การจัดการเรียนรู้ ด้วยตนเองเพื่อพัฒนาคุณภาพหลักสูตรอาชีวศึกษา ภายใต้รูปแบบของ ชูชัย สมितिไกร เป็นกรอบการพัฒนา ซึ่งแสดงให้เห็นถึงโครงสร้างและองค์ประกอบของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง กับกระบวนการและ ขั้นตอนที่มีความครอบคลุมทั้ง 7 ขั้นตอน ซึ่งในแต่ละขั้นตอน จะมีรูปแบบและวิธีการที่สอดคล้องและเชื่อมโยง กันทั้งหมด โดยขั้นตอนการวิเคราะห์ความต้องการจะทำให้ทราบถึง ข้อมูลความต้องการอย่างแท้จริง ซึ่งข้อมูล ในส่วนนี้จะนำไปกำหนดวัตถุประสงค์ และทำให้สามารถคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายที่ตรงกับความต้องการที่จะ พัฒนา รวมถึงกระบวนการออกแบบหลักสูตรฝึกอบรม สามารถสร้างเกณฑ์การประเมินผล และประเมินผล ซึ่งรูปแบบฯ ได้รับการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยได้ทำการสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมครู เขียนหลักสูตรรายวิชาชีพระบบการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อพัฒนาคุณภาพหลักสูตรอาชีวศึกษา โดยศึกษาความต้องการจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องในทุกภาคส่วนโดยตรง รวมถึงได้ศึกษาเอกสารและ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง แล้วนำข้อมูลมาสังเคราะห์ ตามขั้นตอน จากนั้นจึงทำการพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมครู เขียนหลักสูตรรายวิชาชีพระบบการจัดการเรียนรู้ ด้วยตนเองเพื่อพัฒนาคุณภาพหลักสูตรอาชีวศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ Tonghom, and Sripahol (2017) ที่ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรออนไลน์ เพื่อเสริมสร้างทักษะสร้างสรรค์นวัตกรรมโดยผลการวิจัยทำให้ได้หลักสูตรออนไลน์ กระบวนการจัดการเรียนรู้ จินตวิศกรรม และแนวทางการพัฒนาทักษะสร้างสรรค์นวัตกรรมของผู้เรียน ตรวจสอบประสิทธิภาพของ หลักสูตรออนไลน์โดยใช้แบบแผนการทดลอง แบบ One Group Pre-test Post-test Design ซึ่งผลการ ประเมินหลักสูตรออนไลน์มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด รวมถึงภายหลังจากการทดลองได้ดำเนินการ ปรับปรุงหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น และจัดทำเป็นหลักสูตรออนไลน์เพื่อเสริมสร้างทักษะสร้างสรรค์นวัตกรรมฉบับสมบูรณ์ อีกทั้งยังพบว่า สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Taradolrattanakorn, and Rampai (2020) โดยได้ศึกษาพบว่า รูปแบบการ ฝึกอบรมออนไลน์ด้วยเทคโนโลยีมัลติมีเดียเชิงปฏิสัมพันธ์ตามแนวคอนสตรัคติวิซิม ที่พัฒนาขึ้นมีความ เหมาะสมอยู่ในเกณฑ์ดี ซึ่งประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า (Input) ประกอบด้วย การฝึกอบรมออนไลน์ (Online Training) และเทคโนโลยีมัลติมีเดียเชิงปฏิสัมพันธ์ (Interactive Multimedia technology) กระบวนการ (Process) ประกอบด้วย การฝึกอบรมที่เน้นให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ลงมือ กระทำ (Active training) การเรียนรู้ร่วมกัน (Collaboration) การชี้แนะ (Coaching) และผลผลิต (Output) โดยเว็บฝึกอบรมตามรูปแบบการฝึกอบรมออนไลน์ที่พัฒนาขึ้นนี้มีคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด

สรุป

การพัฒนาแบบแผนการฝึกอบรมครูเขียนหลักสูตรรายวิชาซีพระบบการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาคุณภาพหลักสูตรอาชีวศึกษา โดยการฝึกอบรมด้วยระบบการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผ่านเครือข่าย อินเทอร์เน็ต ที่มีเครื่องมือที่สำคัญสำหรับผู้สอน ผู้เรียน และผู้ดูแลระบบ ประกอบด้วย ระบบจัดการรายวิชา ระบบจัดการ ข้อมูลบทเรียน ระบบจัดการการสร้างเนื้อหารายวิชา ระบบจัดการเครื่องมือ วัดผลการเรียนรู้ระบบจัดการข้อมูลผู้เรียน ระบบเครื่องมือช่วยจัดการสื่อสารและปฏิสัมพันธ์และจัด กระบวนการเรียนรู้ ซึ่งรูปแบบการฝึกอบรมครูเขียนหลักสูตรรายวิชาซีพ ระบบการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาคุณภาพหลักสูตรอาชีวศึกษา สามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาซีพของ สถานศึกษา และยังเป็นการพัฒนาศักยภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษา ของสถานศึกษาในสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เพื่อให้การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาซีพมีคุณภาพและตรงตามความ ต้องการของสถานประกอบการ และเป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาวิชาชีพ และมาตรฐานอาชีพ โดยผลการ ประเมินความเหมาะสมของรูปแบบในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด จึงมีความเหมาะสมที่จะไปใช้เป็นแนวทาง ในการฝึกอบรมฯ ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไปซึ่งรูปแบบที่พัฒนาขึ้นผ่านการประเมินความเหมาะสม โดยผู้เชี่ยวชาญในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ด้านความต้องการพัฒนา ในหัวข้อการเขียนคำอธิบายรายวิชา มีความต้องการจำเป็นสูงสุด รองลงมาคือด้านการเขียนสมรรถนะรายวิชา และการเขียนจุดประสงค์รายวิชา ดังนั้น สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ควรนำข้อมูลความต้องการไปนำดำเนินการฝึกอบรมครู เพื่อให้ สามารถเขียนหลักสูตรรายวิชาให้เป็นไปตามหลักวิชาการและสอดคล้องกับสมรรถนะอาชีพ เพื่อเป็นประโยชน์ ในการปรับปรุงหลักสูตรและพัฒนาหลักสูตรในครั้งต่อไป

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่าการพัฒนาแบบแผนการฝึกอบรมครูเขียนหลักสูตรรายวิชาซีพ ระบบการจัดการเรียนรู้ ด้วยตนเองเพื่อพัฒนาคุณภาพหลักสูตรอาชีวศึกษา ทั้ง 7 ขั้นตอน ประกอบไปด้วย 1) การวิเคราะห์ความต้องการ 2) การกำหนดวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมระบบการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง 3) การคัดเลือกและออกแบบการฝึกอบรมระบบการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง 4) การฝึกอบรมระบบการจัดการ เรียนรู้ด้วยตนเอง 5) ประเมินผล 6) เกณฑ์สำหรับการประเมินผล 7) ความแม่นยำตรงของผลที่ได้รับจากการ ฝึกอบรมในแต่ละชุดฝึกอบรม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ดังนั้น สำนักงานคณะกรรมการ การอาชีวศึกษา ควรดำเนินการพัฒนาครูวิชาชีพ ให้มีความเข้าใจในกระบวนการ เขียนหลักสูตรรายวิชาซีพ ในแต่ละประเภทวิชา ตามหลักสูตรในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพและประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เพื่อให้ครูวิชาชีพ สามารถเขียนหลักสูตรรายวิชาซีพได้ตรง ตามสมรรถนะของอาชีพในแต่ละประเภท และเป็นไปตามความต้องการของสถานประกอบการ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาของสถานศึกษา เพื่อให้การพัฒนา หลักสูตรรายวิชาที่มีสมรรถนะเป็นไปตามความต้องการของตลาดแรงงานและสถานประกอบการได้ในอนาคต

2.2 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการติดตามและประเมินผล การฝึกอบรมครูเขียนหลักสูตรรายวิชาซีพ ระบบการจัดการเรียนรู้ ด้วยตนเองเพื่อพัฒนาคุณภาพหลักสูตรอาชีวศึกษา เพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุงและ

พัฒนาฝึกอบรมครูเขียนหลักสูตรรายวิชาชีพ เพื่อให้มีคุณภาพและเป็นประโยชน์ต่อการจัดการอาชีวศึกษาต่อไป

References

- Brahmawong, C. (2020). *Curriculum Development and Instructional Media*. (9th ed.). Bangkok: Sukhothai Thammathirat Open University.
- Kerdthawon, P. (2020). Development of Online Lessons Creation Training Course Using LMS Moodle for Students Practicing Teacher Professional Experience in the Faculty of Education, Chaiyaphum Rajabhat University. *Journal of MCU Ubon Review*, 5(1), 139-148.
- Office of the Education Council. (2020). *Thailand Education Scheme in Brief (2017-2036)*. Bangkok: Office of the Education Council.
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2021). *National Economic and Social Development Plan*. Bangkok: Office of the National Economic and Social Development Council.
- Office of the Vocational Education Commission. (2017). *Vocational Education Development Plan 2022*. Bangkok: Office of the Vocational Education Commission.
- Office of the Vocational Education Commission. (2023). *Developing the Curriculum*. Bangkok: Office of the Vocational Education Commission.
- Taradolrattanakorn, N., & Rampai, N. (2020). Development Model of Online Training by Using Interactive Multimedia Technology Based on Constructivism to Enhance In-service Teacher's Computer and Technology Competency. *NRRU Community Research Journal*, 14(3), 247-260.
- The Secretariat of The Senate. (2022). *Eastern Economic Corridor: EEC*. Bangkok: The Secretariat of The Senate.
- Tonghom, J., & Sripahol, S. (2017). Develop of Online Curriculum to Enhance Creative Innovation Skills. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 10(2), 138-156.
- Wachirawin, A., Onming, R., Kasemnet, L., & Seekheio, D. (2017). An Efficiency of Online Training Curriculum on How to Apply Web 2.0 in Classroom by Using Online Collaborative Learning Theory to Enhance the Ict competencies of Teachers. *Journal of Education: Faculty of Education, Srinakharinwirot University*, 18(1), 182-197.
- Wongdaeng, S., & Sethachan, P. (2018). The Development of a Training Curriculum to Enhance the 21st Century Learning Skills for Teacher Student in Rattanakosin Rajabhat University. *Social Sciences Research and Academic Journal*, 13(37), 75-90.

ปัจจัยและพฤติกรรมที่ส่งผลต่อการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษา: กรณีศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ*

Factor and Behaviors Affecting Alcohol Consumption of Students: A Case Study of Meajo-Phrae Campus

¹ธันท์ฐิตา สะปู, อัญชลี รัตนธรรม และ นิติกานจน์ นาคประสม

¹Tanunthita Sapoo, Anchalee Rattanatham and Nitikan Nakprasom

มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

Meajo-Phrae Campus, MeajoUniversity, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: pasusapoo2557@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1. พฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในอดีต 2. ระดับพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในรอบ 12 เดือนที่ผ่านมา 3. ผลกระทบจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ 4. ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์กับผลกระทบที่เกิดขึ้น และ 5. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยกับระดับพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ วิธีการศึกษาเชิงพรรณนา กลุ่มตัวอย่าง คือนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้ - แพร่ เฉลิมพระเกียรติ อำเภอวังทอง จังหวัดแพร่ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2553 จำนวน 334 คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (f) หาค่าร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และสถิติทดสอบไคสแควร์ (Chi-Square)

ผลการวิจัย พบว่า

1. กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เป็นนักศึกษาสายวิทยาศาสตร์ เพศชายเคยดื่มแอลกอฮอล์มากกว่าเพศหญิง และเริ่มดื่มแอลกอฮอล์ครั้งแรกที่อายุน้อยกว่าเพศหญิง โดยครั้งแรกที่อายุ 7 ปี โดยมีอายุเฉลี่ย 16 ปี นิยมดื่มกับเพื่อน เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่นิยม คือเบียร์ มีปริมาณมากกว่า 3 แก้วต่อครั้ง เหตุจูงใจในการดื่มคือการทดลองดื่ม
2. ระดับพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในรอบ 12 เดือนที่ผ่านมา เพศชายส่วนใหญ่ มีพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ในระดับเสี่ยงปานกลาง และเพศหญิงมีพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ในระดับเสี่ยงน้อย
3. กลุ่มตัวอย่างยอมรับและผลกระทบจากการดื่มแอลกอฮอล์ ทำให้เกิดปัญหาทางการเงิน ทำให้มีความรู้สึกผิดหรือเสียใจเมื่อดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และทำให้เกิดผลเสียต่อการเรียนและการทำงาน
4. ความสัมพันธ์ระหว่างระดับพฤติกรรมการดื่มแอลกอฮอล์กับระดับการยอมรับผลกระทบจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05
5. ปัจจัยด้านเพศ ชั้นปี และที่อยู่อาศัย มีความสัมพันธ์กับระดับพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < .05$) ผู้ที่มีพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในระดับ

อันตรายมากเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง ชั้นปีที่สูงกว่าจะมีผู้ที่มีพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในระดับอันตรายมาก และผู้ที่อยู่หอพักภายนอกมหาวิทยาลัยมีพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในระดับอันตรายมากกว่าผู้ที่พักในมหาวิทยาลัย ส่วนปัจจัยด้าน อายุ สาขาวิชา กลุ่มวิชาและหลักสูตร ไม่มีความสำคัญกับระดับพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

คำสำคัญ: ปัจจัย; พฤติกรรม; เครื่องดื่มแอลกอฮอล์

Abstract

The research article included the following objectives: 1) to examine past alcohol consumption; 2) to explore the level of alcohol consumption in the previous 12 months; 3) to study the effects of alcohol consumption; 4) to investigate the correlation between alcohol consumption and subsequent effects; and 5) to explore the correlation between factors and the behavior of alcohol consumption. The study used a descriptive approach with a sample group of 334 students from Maejo University Phrae Campus who were in the first semester of the academic year B.E 2553. The tool utilized was a questionnaire. The obtained data were examined using descriptive statistics including frequency, percentage, mean, standard deviation (S.D.), and Chi-square.

From the study, the following results were found:

1) The majority of the sample group were students in scientific fields, and men consumed more alcohol than women. Men began drinking alcohol at a younger age than women, on average at 16 years old, starting at age 7. They liked to drink with their friends and preferred beer, of which they drank more than 3 glasses each time. Their motivation for drinking alcohol was experimentation.

2) The level of alcohol consumption in the last 12 months showed that most men consumed alcohol at medium risk, while women consumed alcohol at low risk.

3) A sample group recognized the effects of alcohol consumption, which included financial problems, feelings of guilt or sadness after drinking, and negative effects on their studies and work.

4) The behavior of alcohol consumption and acceptance of the effects from alcohol consumption were correlated with a statistical significance of 0.05.

5) Gender, year of education, and place of residence were correlated with alcohol consumption behavior with a statistical significance of 0.05. Men were more likely to engage in dangerous alcohol consumption than women. The year of education was correlated with dangerous alcohol consumption. Those who lived in dorms outside the university consumed alcohol at greater danger than those who lived on campus. The factors of age, field of study, and curriculum had no significance on consumption of alcohol.

Keywords: Factor; Behavior; Alcoholic Beverages

บทนำ

ในปัจจุบันพบว่า คนไทยดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เพิ่มมากขึ้น สถิติการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ย้อนหลัง (Centre for Alcohol Studies (CAS) by SCT, 2020) พบว่า คนไทยบริโภคสุรากลั่นเป็นเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มากที่สุด โดยในปี พ.ศ. 2560 ดื่มไป 4.86 กรัม และอยู่ในระดับทรงๆ ตัว คือ 4.00, 4.78, 5.67 และ 5.01 กรัมต่อหัวประชากรรายปีจนถึงปีพ.ศ. 2564 ตามลำดับ เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่คนไทยดื่มคือ เบียร์ โดยมีแนวโน้มค่อยๆ เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี 2560-2564 นอกจากนี้ สถิติจำนวนนักดื่มหน้าใหม่ในปี 2564 เพิ่มขึ้นเป็นเท่าตัวจากปี พ.ศ. 2560 อยู่ที่ร้อยละ 3 เป็นร้อยละ 6 และ (National Statistical Office, 2023) พบว่า ในปี พ.ศ. 2564 ประชากรไทยอายุตั้งแต่ 15 ปี ขึ้นไป มีอัตราการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมา จำนวน 15.96 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 28 โดยลดลงเล็กน้อยจากปี พ.ศ. 2560 จากเดิมที่อัตราร้อยละ 28.41 โดยพบว่า ผู้หญิงมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นเล็กน้อยจากร้อยละ 10.6 ในปี 2560 เป็นร้อยละ 10.8 ในปี 2564 ในขณะที่ผู้ชายมีอัตราการดื่มฯ ลดลงจากร้อยละ 47.5 ในปี 2560 เป็นร้อยละ 46.4 ในปี 2564 ทั้งนี้พบว่า บรรดานักดื่มไทยมีค่าใช้จ่ายในการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เฉลี่ยต่อคนประมาณ 1,677.23 บาทต่อเดือน เมื่อเปรียบเทียบกับปริมาณการดื่มแอลกอฮอล์ต่อหัวประชากรประเทศไทยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 7.7 ลิตรต่อคนต่อปีเลยทีเดียว เมื่อสำรวจปัจจัยการเติบโตของอุตสาหกรรมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศ พบว่ามีผู้ผลิตรายใหญ่เข้าครอบครองส่วนแบ่งในตลาด เนื่องจากต้องใช้เงินลงทุนสูงและเทคโนโลยีการผลิตที่ทันสมัย อีกทั้งกฎระเบียบและมาตรฐานโรงงานผลิตเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จึงเป็นอุปสรรคในการเข้าสู่อุตสาหกรรมของผู้ประกอบการ SME โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมการผลิตสุราและเบียร์ โดยมีคู่แข่งบริษัทครองตลาดรายใหญ่ คือ บจก.บุญรอดบริวเวอรี่ และ บมจ.ไทยเบฟเวอเรจ ที่ครองส่วนแบ่งตลาดสูงสุดถึงกว่าร้อยละ 80 คิดเป็นมูลค่าการส่งออกสูงถึง 370 ล้านบาท เมื่อวิเคราะห์ถึงสาเหตุและพฤติกรรมที่โดดเด่นในแต่ละภาคกัน พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์แบ่งได้หลายปัจจัย คือ ปัจจัยส่วนบุคคล เช่น เพศ อายุ รายได้ต่อเดือน ทักษะชีวิตที่มีต่อแอลกอฮอล์ ปัจจัยด้านครอบครัว เช่น อิทธิพลจากพ่อ แม่ หรือบุคคลในครอบครัว ส่งผลให้เกิดการลอกเลียนแบบ ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม เช่น อิทธิพลจากเพื่อน สื่อ หรือการเข้าถึงแหล่งซื้อ-ขาย ได้ นอกจากนี้ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้แล้ว ยังมีวัตถุประสงค์ในการดื่มเข้ามาเกี่ยวข้องอีกด้วย โดยส่วนใหญ่การดื่มมักเกิดจาก 2 วัตถุประสงค์ คือ ดื่มเพื่อลดความเครียดหรือเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาของตนเอง และการดื่มเพื่อเข้าสังคม โดยทั้ง 2 วัตถุประสงค์ดังกล่าวเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้ผู้คนหันมาดื่มแอลกอฮอล์กันมากขึ้นโดยพบว่ายังมีระดับความเครียดมากเท่าไร อัตราการดื่มยิ่งสูงมากขึ้นเท่านั้น เช่นเดียวกันกับการดื่มเพื่อเข้าสังคม ยิ่งระดับการเข้าร่วมและจำนวนคนในสังคมนั้นมากเท่าไรอัตราการดื่มย่อมสูงตามไปด้วยเช่นกัน

อัตราการดื่มของประชากรในเขตภาคเหนือสูงถึงร้อยละ 33 เหตุผลที่ทำให้ภาคเหนือมีสัดส่วนนักดื่มเยอะเป็นอันดับหนึ่งของประเทศนั้น คาดว่าเป็นเพราะภาคเหนือเป็นแหล่งรวมวัฒนธรรมประเพณีที่มีความหลากหลาย ส่งผลให้เกิดการดื่มเฉลิมฉลองในบางเทศกาลหรืองานรื่นเริงบ่อยครั้ง นอกจากนี้ด้วยบรรยากาศทัศนียภาพ ประกอบกับภูมิศาสตร์ต่างๆ ที่ไม่เอื้อให้เกิดกิจกรรมอื่นๆ มากนัก ทำให้ผู้คนในชุมชนจึงมักเลือกการสังสรรค์เป็นกิจกรรมในการเพิ่มระดับความสัมพันธ์ของพวกเขารวมทั้งด้วยสภาพเศรษฐกิจในระดับภาคยังมีความกระจุยและเติบโตน้อย ส่งผลให้สัดส่วนคนจนมีเยอะ ซึ่งสภาพเศรษฐกิจเหล่านี้เองที่ส่งผลต่อระดับความเครียดของผู้คนและอาจทำให้เกิดการดื่มเพื่อบรรเทาความเครียดได้เช่นกัน ประกอบกับจังหวัดต่างๆ ในภาคเหนือ มีการทำสุราท้องถิ่นมากเป็นอันดับต้นๆ ของประเทศอีกด้วย โดยจังหวัดน่านเป็นจังหวัดที่มีสัดส่วนนักดื่มเยอะมากที่สุดในประเทศไทย โดยมีมากถึงร้อยละ 43 อีกปัจจัยหนึ่งที่ถือว่ามีผลอย่างมากคือ อิทธิพลจากสื่อ โฆษณา ต่างๆ ในเมืองที่ผู้คนเข้าถึงโซเชียลมีเดียกันเป็นประจำ สิ่งเหล่านี้มีผลต่อ

ทัศนคติเชิงบวกต่อการดื่ม การเลือกแบรนด์ในการดื่ม และการตัดสินใจดื่มของผู้คนในพื้นที่นั้นๆ เป็นอย่างมาก เมื่อเปรียบเทียบกับสัดส่วนนักดื่มในแต่ละภาค พบว่ามีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากปัจจัยแวดล้อมต่างๆ ที่ส่งผลให้ผู้คนตัดสินใจที่จะบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์กันมากขึ้น (Boonsomboonsakul, 2022) สถานการณ์ที่น่าเป็นห่วงในปัจจุบันนี้ พบว่านักศึกษาที่เป็นวัยรุ่นตอนปลายและเยาวชนหันมานิยมดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จนเป็นเรื่องปกติในสังคม และนับวันอายุของคน que เริ่มดื่มแอลกอฮอล์ครั้งแรกก็ลดลงเรื่อยๆ จนเป็นเรื่องที่น่าตกใจ ซึ่งทำให้เกิดปัญหาตามมาหลายด้าน ไม่เพียงแต่การทะเลาะวิวาท อุบัติเหตุทางร่างกายเท่านั้น จากการศึกษาพฤติกรรมและการทำความเข้าใจของเด็กและเยาวชนในสถานพินิจของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ พบว่า ร้อยละ 40.8 ยอมรับว่าก่อคดีภายใน 5 ชั่วโมงหลังดื่มแอลกอฮอล์ โดยร้อยละของการก่อเกิดคดีต่างๆ ต่อไปเกิดขึ้นระหว่างการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ร้อยละ 55.9 ของคดีความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย ร้อยละ 46.2 ของคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ ร้อยละ 41.1 ของคดีเกี่ยวกับอาวุธและวัตถุระเบิด นอกจากนี้ผลการสำรวจจากประชาชนไทยเกี่ยวกับการได้รับผลกระทบจากคนดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในสังคม (Waleewong, 2014) พบว่ามีผลกระทบหลายๆ ด้าน เช่น รู้สึกไม่ปลอดภัยเมื่ออยู่ในที่สาธารณะ ถูกคุกคามตามท้องถนน ถูกทำร้าย เกิดอุบัติเหตุทางถนน เกิดการสูญเสียทรัพย์สินต่างๆ จากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นต้น (Delgado-Lobete et al. 2020) ได้ทำการศึกษาในต่างประเทศเรื่องการดื่มแอลกอฮอล์ในกลุ่มนักเรียน นักศึกษาเช่นกัน โดยทำการศึกษาเรื่องปัจจัยส่วนบุคคลและสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการสูบบุหรี่ ดื่มสุราและการใช้ยาอย่างผิดกฎหมายในนักศึกษามหาวิทยาลัย ระดับปริญญาตรี ในประเทศสเปน ปี พ.ศ. 2562 พบว่า นักศึกษาชายมีพฤติกรรมการดื่มแอลกอฮอล์สูงกว่านักศึกษาหญิง และมีพฤติกรรมดื่มแอลกอฮอล์ในระดับเสี่ยงมีแนวโน้มที่จะเพิ่มความเสี่ยงต่อการใช้ยาเสพติดอย่างผิดกฎหมาย และเกิดปัญหาสุขภาพขึ้นบ่อย ร้อยละ 84.9 ของนักศึกษาดื่มแอลกอฮอล์อย่างน้อยเดือนละครั้ง และร้อยละ 54.2 มีการบริโภคเป็นประจำตาม AUDIT-C (เช่น อย่างน้อย 2-4 ครั้งต่อเดือน) การใช้แอลกอฮอล์เป็นที่แพร่หลายอย่างมากในหมู่นักศึกษามหาวิทยาลัย ในสเปน การละเมิดแอลกอฮอล์ในรูปแบบใหม่และซับซ้อนมีอยู่ในหมู่นักศึกษามหาวิทยาลัย และปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาด้านสาธารณสุขที่สำคัญเช่นเดียวกับประเทศไทย

มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ ตั้งอยู่ในจังหวัดแพร่เขตภาคเหนือที่มีประเพณีวัฒนธรรมหลากหลาย และส่วนใหญ่ใช้สุราพื้นบ้าน หรือที่เรียกกันว่า “เหล้า” เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในวัฒนธรรม ประเพณี เคียงคู่วิถีชีวิตชาวบ้านชนบทพื้นเมืองของจังหวัดมากกว่าสองร้อยปีมาแล้ว ชุมชนใช้เหล้าเป็นตัวประกอบพิธี เช่น การตั้งขัน หรือการยกครู เป็นต้น เพื่อให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์ สุราหรือเหล้าเดือนห้า (เหนือ) เก็บไว้กับบ้านเพื่อป้องกันฟ้าผ่าซึ่งเป็นตำนานเล่าต่อกันมาว่า ถ้ามีฝนตกหวัปปแล้วเกิดปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ คือ ฟ้าผ่าให้ดื่มเหล้าเดือนห้านิดหน่อย หรือให้เอาเหล้าเดือนห้าที่บริเวณศีรษะก็ป้องกันฟ้าผ่าได้ นอกจากนี้ยังมีความเชื่อว่าสุรายังเป็นตัวยาดัวหนึ่งซึ่งใช้ในการผสมกับสมุนไพรใช้ดื่มหรือทาแก้โรคบางอย่างได้ตามตำราหมอพื้นบ้าน เช่น โรคลมพิษ ฯลฯ และยังสามารถนำมาเป็นเครื่องดื่มในการต้อนรับแขก การเฉลิมฉลองในกิจกรรมต่างๆ ในอดีตไม่ได้หาซื้อกันได้โดยง่ายเพราะไม่ได้จัดขึ้นทะเบียน แต่ปัจจุบันได้รับการส่งเสริมให้เกิดการสนับสนุนจากองค์กรรัฐบาลให้ทำเป็นวิสาหกิจชุมชนหลายชุมชน เช่น สุราแก่งเสือเต้น เป็นธุรกิจผู้ผลิตและจัดจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ประเภทสุรากลั่นชุมชน และสุราแช่พื้นบ้านที่มีชื่อเสียงในจังหวัดแพร่และใกล้เคียง จัดจำหน่ายสินค้าในรูปแบบของขวดแก้ว มีการบรรจุและปิดฝาภาชนะไปตามขั้นตอนการผลิต ซึ่งสะอาดและผ่านกรรมวิธีที่ถูกต้อง โดยการนำวัตถุดิบในท้องถิ่นที่หาได้ง่ายอย่างข้าวเหนียวและสมุนไพร มาทำตามบรรพบุรุษตามที่พบเห็นมาตั้งแต่สมัยโบราณ นำมาเป็นแบบอย่างพัฒนารูปแบบให้ทันสมัยและพัฒนาคุณภาพให้สามารถออกสู่ตลาดจนเป็นที่รู้จักและยอมรับ (Bio-based Economic Development Office (Public

organization), 2023) ซึ่งจะเห็นได้ว่าบริบททางประเพณีวัฒนธรรมล้วนเป็นการส่งเสริมให้เยาวชนรู้สึกคุ้นชินและเห็นเป็นเรื่องปกติในการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทำให้เกิดการเลียนแบบพฤติกรรมของผู้ปกครองจึงใช้เครื่องดื่มแอลกอฮอล์จนเป็นเรื่องปกติโดยที่ไม่ได้ตระหนักถึงผลกระทบที่จะตามมาในอนาคต การศึกษาของต่างชาติก็ไม่ได้มีความแตกต่างกันเช่นการศึกษาของ (Ksinan et al. 2023) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการจัดหาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของผู้ปกครองกับการใช้เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของวัยรุ่นในภายหลังภายใต้บริบทที่ผู้ปกครองอนุญาต พบว่า การจัดหาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของวัยรุ่นเป็นตัวทำนายการใช้แอลกอฮอล์ที่เพิ่มขึ้นของวัยรุ่น จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษา ปัจจัยและพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษา มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ เนื่องจากเล็งเห็นถึงความสำคัญของการป้องกันและการแก้ไขปัญหาจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในนักศึกษา เพราะเป็นเรื่องที่สำคัญที่ควรแก้ไขอย่างเร่งด่วนเนื่องจากบุคคลในวัยนี้กำลังเติบโตเป็นผู้ใหญ่และเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่มีบทบาทในการพัฒนาประเทศในอนาคต การจะดำเนินการป้องกันแก้ไขปัญหให้ได้ผลดีและประสบความสำเร็จนั้น ส่วนหนึ่งจะต้องมีข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับปัญหา ผู้ศึกษาเป็นบุคคลหนึ่งในสายงานพยาบาลจึงสนใจที่จะทำการศึกษาในเรื่องนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในอดีต
2. เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในรอบ 12 เดือนที่ผ่านมา
3. เพื่อศึกษาผลกระทบจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษา
4. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์กับผลกระทบที่เกิดขึ้น
5. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยกับระดับพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาปัจจัยและพฤติกรรมที่ส่งผลต่อการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษา กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่-เฉลิมพระเกียรติ ผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี (Documentary Study) โดยการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน หลักการคิดและทฤษฎีปัจจัยและพฤติกรรมผู้บริโภคของศาสตราจารย์ ฟิลลิป คอตเลอร์ เป็นหลัก (Kotler, 1997 as cited in Serirat et al. 1998) รวมถึงรวบรวมข้อมูล จากเอกสาร ตำรา วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ บทความและเอกสารทางวิชาการ รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยและพฤติกรรมที่ส่งผลต่อการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โดยการสืบค้นจากเอกสารงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) ได้แก่ 1) การสังเกต ร้านค้าที่จำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์บริเวณรอบมหาวิทยาลัย โดยการออกสำรวจจำนวนร้านค้า/บริการเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โดยรอบมหาวิทยาลัย ในระยะไม่เกิน 5 กิโลเมตร 2) การเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) กลุ่มเป้าหมายในการสอบถาม คือ นักศึกษาที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรี ภาคปกติ ปีการศึกษา 2553 ของมหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ จำนวน 334 คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างใช้สูตรยามาเน $n = \frac{N}{1 + Ne^2}$ (Yamane, 1973 as cited in Kitpreedasutsut, 2010) โดยใช้ฐานข้อมูลบัญชีรายชื่อนักศึกษาจากกองทะเบียนและประมวลผล มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มตามความสะดวก (Convenience Sampling)

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา

แบบสอบถาม ซึ่งแบ่งเป็น 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ประกอบด้วย เพศ อายุ ชั้นปีที่ศึกษา สาขาวิชา กลุ่มวิชา หลักสูตร ที่อยู่

ตอนที่ 2 ปัจจัยที่มีผลต่อการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และพฤติกรรมการดื่มแอลกอฮอล์ ได้แก่
1) พฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ครั้งแรก คำถามจำนวน 11 ข้อ แบบจัดลำดับ (Ranking) และแบบเลือกตอบ 2) การเข้าถึงแหล่งจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ คำถามจำนวน 1 ข้อใหญ่ 5 ข้อย่อย รูปแบบคำถามแบบผิดถูก

ตอนที่ 3 พฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมา ใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับการดื่มแอลกอฮอล์ในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมา (Assanangkornchai, 2006) จำนวน 10 ข้อคำถาม รูปแบบประมาณค่า (Rating) โดยแต่ละข้อจะมีคะแนนตั้งแต่ 0-4 คะแนน โดยมีค่าคะแนนรวม ทั้งหมด 40 คะแนน

การแปลผลโดยกำหนดเกณฑ์ในการแบ่งระดับการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ 4 ระดับ ดังนี้

คะแนน	0-7	คะแนน	หมายถึง เป็นผู้ที่ไม่ดื่มหรือดื่มแบบมีความเสี่ยงน้อย
คะแนน	8-15	คะแนน	หมายถึง เป็นผู้ที่ดื่มแบบมีความเสี่ยงปานกลาง
คะแนน	16-19	คะแนน	หมายถึง เป็นผู้ที่ดื่มแบบมีความเสี่ยงมาก
คะแนน	20	คะแนน	ขึ้นไป หมายถึง เป็นผู้ที่ดื่มแบบก่อให้เกิดอันตรายและติดสุรา

ตอนที่ 4 ผลกระทบที่เกิดจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โดยใช้ (Consequences of drinking and drug us) (Substance Abuse and Mental Health Service Administration, 1998) ข้อคำถามปลายปิด (Close Ended Question) รูปแบบถูกผิด จำนวน 13 ข้อ

การหาคุณภาพของเครื่องมือ

1. ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) ผู้ศึกษานำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ซึ่งเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำวิจัยด้านการบริโภค ด้านพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และมีตำแหน่งวิชาการในระดับผู้ช่วยศาสตราจารย์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหา จากนั้นนำมาปรับปรุงและแก้ไขตามคำแนะนำ

2. หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นและได้รับการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับนักศึกษา จำนวน 30 คน หลังจากนั้นนำแบบสอบถาม มาคำนวณหาความเชื่อมั่น โดยใช้สัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามดังนี้

- ปัจจัยและพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ค่าความเชื่อมั่น 0.865
- พฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในรอบ 12 เดือนที่ผ่านมาค่าความเชื่อมั่น 0.929
- ผลกระทบที่ตามมาจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ค่าความเชื่อมั่น 0.801

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยและนักศึกษาศาสตรบัณฑิตชั้นปีที่ 3 เก็บข้อมูลร่วมกัน

- ลงพื้นที่สำรวจร้านจำหน่าย/บริการ เครื่องดื่มแอลกอฮอล์
- ชี้แจงรายละเอียดในการเก็บข้อมูลแก่นักศึกษาศาสตรบัณฑิต
- นักศึกษาศาสตรบัณฑิต นำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูล
- นักวิจัยตรวจสอบแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมา ให้มีความครบถ้วนสมบูรณ์
- นักวิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามทั้งหมดมารวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistic analysis)

- ข้อมูลทั่วไป วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ

- ปัจจัย พฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ วิเคราะห์โดยแจกแจงความถี่ (f) หาค่าร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
- พฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในรอบ 12 เดือนที่ผ่านมา วิเคราะห์โดยแจกแจงความถี่ (f) หาค่าร้อยละ (%)
- ผลกระทบที่ตามมาจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ วิเคราะห์โดยแจกแจงความถี่ (f) หาค่าร้อยละ (%)
- หาความสัมพันธ์ระหว่าง ระดับพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์กับการยอมรับผลกระทบที่เกิดจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติทดสอบ ไคสแควร์ (Chi-square)
- หาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยกับระดับพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติทดสอบ ไคสแควร์ (Chi-square)

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัยและการนำเสนอผลการศึกษาวิจัยเชิงพรรณนาตามวัตถุประสงค์การศึกษาวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 50.6 และเพศชาย ร้อยละ 49.4 อายุระหว่าง 18-26 ปี ส่วนใหญ่ศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 3 ร้อยละ 32.3 สาขาวิชาเกษตรป่าไม้ ร้อยละ 21.9 รองลงมาคือสาขาวิชารัฐศาสตร์ 10.5 ส่วนใหญ่ศึกษาในหลักสูตร 4 ปี ร้อยละ 77.8 และส่วนใหญ่พักหอพักภายนอกมหาวิทยาลัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในอดีต ผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่เคยดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ร้อยละ 91.02 ซึ่งแบ่งเป็นสายวิทยาศาสตร์ ร้อยละ 49.67 รองลงมาสายบริหารศาสตร์ และสายสังคมศาสตร์ เพศชาย เคยดื่ม ร้อยละ 52.30 และเพศหญิง ร้อยละ 47.70 กลุ่มตัวอย่างไม่เคยดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ร้อยละ 8.98 กลุ่มตัวอย่างที่ไม่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ มีเหตุผล 3 ลำดับแรก คือ การดื่มแอลกอฮอล์ไม่มีประโยชน์และทำให้สูญเสียเงินการดื่มแอลกอฮอล์อาจเกิดอันตรายต่อสุขภาพ เกิดอุบัติเหตุและการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์อาจก่อปัญหาในครอบครัว แนวโน้มในการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ใน 1 ปีต่อไปของกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์นั้น มีความไม่แน่ใจ ร้อยละ 43.30 รองลงมาคือ ไม่มีโอกาสดื่ม อายุของที่เริ่มดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ครั้งแรกอายุ 7 ปี ร้อยละ 0.73 อายุที่เริ่มดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ครั้งแรกเมื่ออายุ 15 ปี ร้อยละ 24.18 รองลงมาได้แก่อายุ 18 ปี ร้อยละ 19.41 อายุเฉลี่ยในการดื่มครั้งแรก 16.01 ปี เมื่อเปรียบเทียบอายุที่เริ่มดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นครั้งแรก พบว่า นักศึกษาชายจะเริ่มดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่อายุน้อยกว่านักศึกษาหญิงระยะเวลาที่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์พบว่า อยู่ในระหว่าง 1-14 ปี โดยเริ่มดื่ม 1 ปี ร้อยละ 16.80 รองลงมาคือ 2 ปี ร้อยละ 15.75 เฉลี่ย 4.29 ปี ผู้ร่วมดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ครั้งแรก พบว่า ดื่มกับเพื่อน ร้อยละ 85.38 รองลงมาดื่มกับญาติ ร้อยละ 5.32 เหตุจูงใจในการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ครั้งแรก พบว่า ทดลองดื่ม ร้อยละ 46.86 รองลงมาคือเพื่อเข้าสังคม ร้อยละ 23.43 และเพื่อนชวนดื่ม ร้อยละ 14.85 ประเภทของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์นิยมดื่ม คือ เบียร์ ร้อยละ 38.28 รองลงมาคือ เหล้าสี ร้อยละ 30.69 และเหล้าขาว ร้อยละ 11.88 ปริมาณการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์พบว่า ดื่มมากกว่า 3 แก้ว ร้อยละ 30.46 รองลงมาคือ ดื่ม 2-3 แก้ว ร้อยละ 22.52

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในรอบ 12 เดือนที่ผ่านมา ผลการวิจัยพบว่า เพศชายส่วนใหญ่มิ่พฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในระดับเสี่ยงปานกลาง ร้อยละ 34.46 (สังคมศาสตร์ ร้อยละ 35.71 วิทยาศาสตร์ ร้อยละ 34.38 และบริหารศาสตร์ ร้อยละ 33.33) เพศหญิง

ส่วนใหญ่ มีพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ในระดับเสี่ยงน้อย ร้อยละ 40.31 (วิทยาศาสตร์ ร้อยละ 56.52 บริหารศาสตร์ ร้อยละ 37.25 และสังคมศาสตร์ ร้อยละ 21.88)

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อศึกษาผลกระทบจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษาผลการวิจัยพบว่า ยอมรับเรื่องปัญหาและผลกระทบจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์โดย 3 ลำดับแรก คือ การดื่มแอลกอฮอล์เคยทำให้เกิดปัญหาทางการเงิน ร้อยละ 47.60 รองลงมาคือ มีความรู้สึกผิดหรือเสียใจเมื่อดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ร้อยละ 42.51และการดื่มแอลกอฮอล์เคยทำให้เกิดผลเสียต่อการทำงาน การเรียน หรือโอกาสที่จะได้งานทำ ร้อยละ 36.23 กลุ่มตัวอย่างได้รับผลกระทบจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ 3 ข้อขึ้นไป เพศชาย ร้อยละ 64.24 เพศหญิง ร้อยละ 43.20 โดยเพศชายทุกกลุ่มวิชาการเรียนรู้ ส่วนใหญ่มีผลกระทบ 3 ข้อขึ้นไป กลุ่มสังคมศาสตร์ ร้อยละ 67.74 รองลงมากลุ่มวิทยาศาสตร์ ร้อยละ 65.09 และกลุ่มบริหารศาสตร์ ร้อยละ 57.14 ส่วนเพศหญิงมีผลกระทบ 3 ข้อ ขึ้นไป ได้แก่ กลุ่มสังคมศาสตร์ ร้อยละ 56.82 กลุ่มบริหารศาสตร์ ร้อยละ 50.00 ส่วนกลุ่มวิทยาศาสตร์ มีผลกระทบ 1-2 ข้อ ร้อยละ 47.46

วัตถุประสงค์ที่ 4 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์กับผลกระทบที่เกิดขึ้นผลการวิจัยพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างระดับพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์กับระดับการยอมรับผลกระทบจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 (Chi-square 26.76 p-value .00) โดยพบว่า นักศึกษาที่ยอมรับว่ามีผลกระทบจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มากกว่า 3 ข้อ ขึ้นไป จะมีพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่มากกว่านักศึกษาที่ไม่มีปัญหาหรือผลกระทบจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ (ร้อยละ 79.59 และร้อยละ 6.12)

วัตถุประสงค์ที่ 5 ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยกับระดับพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านเพศ ชั้นปี และที่อยู่อาศัย มีความสัมพันธ์กับระดับพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p-value< .05) โดยพบว่า ผู้ที่มีพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในระดับอันตรายมากเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง ชั้นปีที่สูงกว่าจะมีผู้ที่มีพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในระดับอันตรายมาก ปัจจัยด้านที่อยู่อาศัย พบว่า ผู้ที่อยู่หอพักภายนอกมหาวิทยาลัยมีพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในระดับอันตรายมากกว่าหอพักมหาวิทยาลัยส่วนปัจจัยด้าน อายุ สาขาวิชา กลุ่มวิชา หลักสูตร ไม่มีความสำคัญกับระดับพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

องค์ความรู้ใหม่

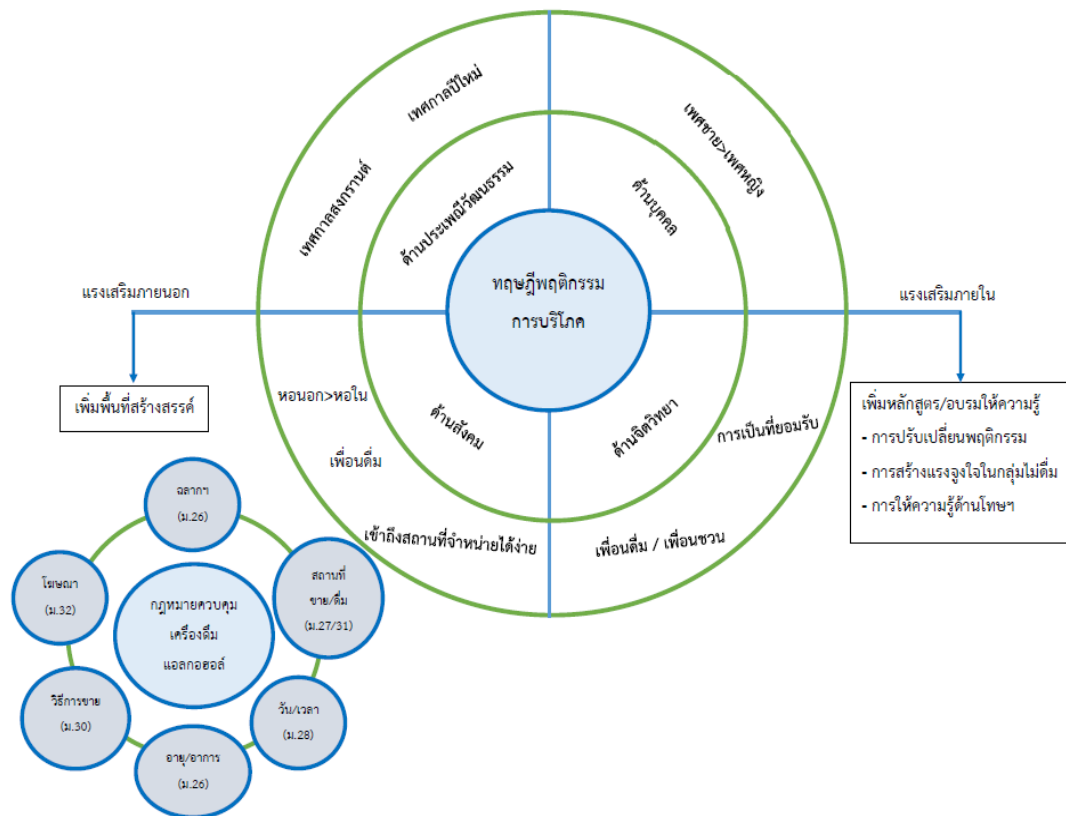

Figure 1: The new body of knowledge

จากการศึกษาสามารถสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ใหม่ 4 มิติ คือ 1. มิติด้านบุคคล 2. มิติด้านจิตวิทยา 3. มิติด้านวัฒนธรรมประเพณี และ 4. ด้านสังคม ซึ่งจากการศึกษาจะพบว่าในแต่มีมิติล้วนมีปัจจัยที่ทำให้เกิดการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในนักศึกษา การศึกษามุ่งเน้นการนำผลไปใช้ในการแก้ไขปัญา ปรับลดพฤติกรรม การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ จึงแบ่งแรงเสริมออกเป็น 2 ด้าน คือแรงเสริมภายใน โดยแนะนำให้เพิ่มหลักสูตร โครงการอบรมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การสร้างแรงจูงใจ การให้ความรู้ด้านโทษของแอลกอฮอล์เป็นต้น และแรงเสริมภายนอกในมิติด้านสังคม วัฒนธรรมประเพณี เช่นการที่นักศึกษาอยู่หอภายนอกมหาวิทยาลัย มีการใช้เครื่องดื่มแอลกอฮอล์มากกว่าการพักอยู่หอพักในมหาวิทยาลัย รวมถึงการเข้าถึงแหล่งจำหน่าย เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ได้ง่าย สามารถให้แรงเสริมในการปรับลดการใช้เครื่องดื่มแอลกอฮอล์โดย การเพิ่มพื้นที่ สร้างสรรค์ให้นักศึกษาได้ทำกิจกรรมมากขึ้น การร่วมมือของหลายภาคส่วนในการเข้มงวดให้ความรู้เรื่อง กฎหมายควบคุมแอลกอฮอล์แก่ร้านค้า ซึ่งครอบคลุมถึงเรื่อง การโฆษณา การกำหนดวันเวลาขาย วิธีการขาย อายุผู้ซื้อ ฉลากสินค้า สถานที่ขาย เป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า พฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่ผ่านมา เคยดื่ม เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ร้อยละ 91.02 เป็นเพศชาย ร้อยละ 52.30 และเพศหญิง ร้อยละ 47.70 ซึ่งสอดคล้อง กับรายงานสถานการณ์สุราประจำปี พ.ศ. 2553 ของศูนย์วิจัยปัญหาสุรา ที่พบว่า เยาวชนในกลุ่มมัธยมศึกษา และระดับอาชีวศึกษา เพศชายเคยดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มากกว่าเพศหญิง ในการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่าง ไม่เคยดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ร้อยละ 8.98 และกลุ่มที่ไม่เคยดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มีเหตุผลที่ไม่ดื่ม

3 ลำดับแรก คือ การดื่มแอลกอฮอล์ไม่มีประโยชน์และทำให้สูญเสียเงินการดื่มแอลกอฮอล์อาจเกิดอันตรายต่อสุขภาพ เกิดอุบัติเหตุและการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์อาจก่อปัญหาในครอบครัว และมีแนวโน้มในการดื่มแอลกอฮอล์ใน 1 ปีต่อไป คือ มีความไม่แน่ใจ ร้อยละ 43.30 รองลงมาคือ ไม่มีโอกาสดื่ม ร้อยละ 36.70 และมีโอกาสดื่ม ร้อยละ 20.00 ซึ่งสามารถทำนายได้ว่ากลุ่มที่ไม่เคยดื่มมีแนวโน้มจะเป็นผู้ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์สูงถึง ร้อยละ 63.30 พฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ครั้งแรก พบว่าเริ่มดื่มครั้งแรกอายุ 7 ปี ส่วนใหญ่เริ่มดื่มที่อายุ 15 ปี อายุเฉลี่ยในการดื่มครั้งแรก 16.01 ปี ซึ่งใกล้เคียงกับการศึกษาของ Sihapark et al. (2020) ที่ทำการศึกษาสถานการณ์การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และการรับรู้นโยบายควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ระดับจังหวัด จังหวัดขอนแก่น พบว่า อายุเฉลี่ยที่ประชาชนเริ่มดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ คือ 17.4 ปี กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ดื่มกับเพื่อน เหตุจูงใจในการดื่ม คือ ทดลองดื่ม รองลงมาคือเพื่อเข้าสังคม เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในการดื่มครั้งแรกพบว่า นิยมดื่มเบียร์ รองลงมา คือ เหล้าสี ปริมาณการดื่มพบว่า ดื่มมากกว่า 3 แก้ว รองลงมาคือ ดื่ม 2-3 แก้ว ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัย Chaikan, and Chaikan (2017) ที่ศึกษาพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา พบว่า ส่วนใหญ่ดื่มกับเพื่อน และกลุ่มที่มีเพื่อนดื่มแอลกอฮอล์มีโอกาสเสี่ยงที่จะดื่มแอลกอฮอล์มากกว่าเป็น 6.43 เท่าของกลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีเพื่อนดื่มแอลกอฮอล์ เครื่องดื่มที่นักศึกษานิยมดื่มคือเบียร์ สาเหตุที่ดื่ม เพราะอยากลอง เพื่อเข้าสังคม และยังสอดคล้องกับการศึกษาของ Htet et al. (2020) ที่ทำการศึกษาในประเทศพม่า เรื่องความชุกของการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และปัจจัยเสี่ยงของนักศึกษามหาวิทยาลัย 6 แห่งในเมืองมัณฑะเลย์ ประเทศเมียนมาร์ ที่พบว่า เพศชายดื่มแอลกอฮอล์มากกว่าเพศหญิง และส่วนใหญ่ดื่มกับเพื่อน และเพศหญิงมีประสบการณ์การดื่มแอลกอฮอล์ครั้งแรกที่อายุเพียง 10 ปี

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า พฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในปัจจุบันพบว่า กลุ่มตัวอย่างยังคงดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์อยู่ จำนวน 168 คน ร้อยละ 55.26 หยุดดื่มชั่วคราว ร้อยละ 37.50 และเลิกดื่มเด็ดขาด ร้อยละ 7.24 ซึ่งเหตุผลที่หยุดดื่มชั่วคราว/เลิกโดยเด็ดขาด เพราะรู้สึกว่าการดื่มแอลกอฮอล์ไม่ดี อยากลองหยุดดื่ม และรู้สึกว่าการดื่มแอลกอฮอล์เสียเงินไปกับการดื่มมากเกินไป โอกาสที่กลุ่มตัวอย่างนิยมดื่ม คือ เทศกาลปีใหม่ รองลงมาอยากดื่มเอง ชนิดเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่นิยม เหล้าสี รองลงมาเบียร์ หากจำแนกตามเพศ พบว่า เพศชายนิยมดื่มเบียร์มากกว่าเพศหญิง และเพศหญิงนิยมดื่มเหล้าสี ปริมาณการดื่ม ส่วนใหญ่ดื่มมากกว่า 3 แก้ว ค่าใช้จ่ายในการดื่ม 201-300 บาท เฉลี่ย 280.59 บาทต่อครั้ง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Pathumsriwirot (2018) ที่พบว่า ส่วนใหญ่นิยมดื่มเบียร์ ปริมาณ 1-3 ขวด/ครั้ง สาเหตุเพื่อพบปะสังสรรค์ สถานที่ดื่มที่ผับและหอพัก เช่นเดียวกับการศึกษาของ Sornpaisarn et al. (2010) รายงานสถานการณ์สุราประจำปี พ.ศ. 2553 ของศูนย์วิจัยปัญหาสุรา พบว่า เยาวชนในกลุ่มมัธยมศึกษาและระดับอาชีวศึกษา ที่พบว่า เครื่องดื่มแอลกอฮอล์สามอันดับแรกที่เยาวชนชายนิยมดื่มได้แก่ เบียร์ รองลงมาคือ เหล้าแดง ขณะที่เยาวชนหญิงนิยมดื่มเบียร์ และดื่มน้ำผลไม้ผสมแอลกอฮอล์กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ดื่มกับเพื่อน สถานที่ดื่มคือบ้านหรือหอพักเพื่อน การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ครั้งล่าสุด น้อยกว่า 1 สัปดาห์ เหตุจูงใจในการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ คือ เพื่อนชวน รองลงมา อยากดื่มเอง และมีเรื่องกลุ่มใจไม่สบายใจ ส่วนใหญ่เข้าถึงแหล่งซื้อ-ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ได้ง่าย มากถึงร้อยละ 86.20 ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Pukcharoen (2016) ที่พบว่า นักศึกษาสามารถเข้าถึงร้านจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ได้ง่ายถึงร้อยละ 71.4 บุคคลที่ดื่มด้วยคือเพื่อน/รุ่นพี่ ร้อยละ 100 และจากการลงพื้นที่เพื่อสำรวจจำนวนร้านจำหน่าย/บริการเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักวิจัย พบว่าโดยรอบมหาวิทยาลัยรัศมี ประมาณ 5 กิโลเมตรนั้น มีร้านจำหน่าย/บริการเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มากกว่า 15 ร้าน แต่ไม่พบร้านจำหน่าย/บริการเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในรัศมี ที่น้อยกว่า 300 เมตร ตามที่ พ.ร.บ.ควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 ได้กำหนดไว้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ปัญหาและผลกระทบจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โดย 3 ลำดับแรก คือ การดื่มแอลกอฮอล์เคยทำให้เกิดปัญหาทางการเงิน รองลงมาคือ มีความรู้สึกผิดหรือเสียใจเมื่อดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และการดื่มแอลกอฮอล์เคยทำให้เกิดผลเสียต่อการทำงาน การเรียน หรือโอกาสที่จะได้งานทำ และได้รับผลกระทบจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ 3 ข้อขึ้นไป มีความสอดคล้องกับการศึกษาของ Pathumsriwiro (2018) ที่พบว่า ปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับกลุ่มผู้ดื่ม คือ ประสบปัญหาทางการเงินและรองลงมาคือ ทำให้มีปัญหาสุขภาพระยะยาว และการศึกษาของ Suparan (2019) ที่พบว่า นักศึกษาชายมีอัตราความชุกในการดื่มและความถี่ของการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์สูงกว่านักศึกษาหญิง และมีความสัมพันธ์เชิงลบต่อปัจจัยสุขภาพ ความถี่ที่เพิ่มมากขึ้นสัมพันธ์กับพฤติกรรมการขับขีหลังการดื่มและเกิดอุบัติเหตุหลังการดื่ม และมีความสัมพันธ์เชิงลบด้านการเรียนของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างระดับพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์กับระดับการยอมรับผลกระทบจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 โดยพบว่า นักศึกษาที่ยอมรับว่ามีผลกระทบจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มากกว่า 3 ข้อ ขึ้นไป จะมีพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่มากกว่านักศึกษาที่ไม่มีปัญหาหรือผลกระทบจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Pathumsriwiro (2018) ที่พบว่า กลุ่มที่ดื่มเป็นประจำเกิดอุบัติเหตุมาแล้วขับ รองลงมาคือเสี่ยงต่อการก่ออาชญากรรมทางเพศ การคุกคามและล่วงละเมิดทางเพศ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 5 พบว่าปัจจัยด้านเพศ ชั้นปี และที่อยู่อาศัย มีความสัมพันธ์กับระดับพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < .05$) โดยพบว่า ผู้ที่มีพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในระดับอันตรายมากเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง ชั้นปีที่สูงกว่าจะมีผู้ที่มีพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในระดับอันตรายมาก และผู้ที่อยู่หอพักภายนอกมหาวิทยาลัยมีพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในระดับอันตรายมากกว่าหอพักมหาวิทยาลัย ส่วนปัจจัยด้านอายุ สาขาวิชา กลุ่มวิชา หลักสูตร ไม่มีความสำคัญกับระดับพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์สอดคล้องกับการศึกษาของ Htet et al. (2020) ที่ทำการศึกษา นักศึกษามหาวิทยาลัย 6 แห่งในเมืองมันตะเลย์ ประเทศเมียนมาร์ พบว่า เพศชายดื่มแอลกอฮอล์มากกว่าเพศหญิงและอยู่ในระดับอันตราย การรับมือกับสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัยใหม่ การใช้ชีวิต ห่างจากครอบครัว การเฝ้าดูของผู้ปกครองในระดับที่ต่ำกว่า และแรงกดดันจากเพื่อน ปัจจัยเหล่านี้อาจทำให้นักศึกษามหาวิทยาลัยมีพฤติกรรมการใช้สารเสพติดในระดับที่สูงกว่าเยาวชนในวัยเรียน

สรุป

การวิจัยเรื่องปัจจัยและพฤติกรรมที่ส่งผลต่อการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษา: กรณีศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้แพร่-เฉลิมพระเกียรตินี้ พบว่า พฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในอดีต ส่วนใหญ่เคยดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โดยกลุ่มตัวอย่างเพศชายจะมีพฤติกรรมชอบดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มากกว่ากลุ่มตัวอย่างเพศหญิง พฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ครั้งแรก พบว่าเริ่มดื่มครั้งแรกอายุ 7 ปี ส่วนใหญ่เริ่มดื่มที่อายุ 15 ปี โดยมีปัจจัยที่ส่งผลต่อการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มาจาก การทดลองและเพื่อนชวนดื่ม นิยมดื่มเบียร์ ในปัจจุบันนั้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ยังคงดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์อยู่ ส่วนใหญ่มีความต้องการที่จะหยุดดื่มชั่วคราว เหตุผลเพราะรู้สึกตัวไม่สบายไม่อยากลองหยุดดื่ม การดื่มแอลกอฮอล์เคยทำให้เกิดปัญหาทางการเงิน และเคยทำให้เกิดผลเสียต่อการทำงาน การเรียน ผู้ที่มีพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในระดับอันตรายมากเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง ชั้นปีที่สูงกว่าจะมีผู้ที่มีพฤติกรรมการดื่ม

เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในระดับอันตรายมาก และผู้ที่อยู่หอพักภายนอกมหาวิทยาลัยมีพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในระดับอันตรายมากกว่าหอพักมหาวิทยาลัย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างไม่เคยดื่มเครื่องดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มีแนวโน้มจะเป็นผู้ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์หน้าใหม่สูงถึง ร้อยละ 63.30 ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจัดโครงการให้ความรู้เกี่ยวกับโทษภัยของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ปลุกฝังให้มีความภาคภูมิใจในตนเองและไม่อยากลองดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เข้าถึงแหล่งซื้อ-ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ได้ง่าย ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งสถาบันการศึกษาและหน่วยงานสาธารณสุข ควรจัดประชาสัมพันธ์และให้ความรู้เกี่ยวกับกฎระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการควบคุม จำหน่ายและให้บริการเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โดยเฉพาะกฎ ระเบียบที่เกี่ยวกับสถานที่ห้ามจำหน่าย/ให้บริการ ช่วงเวลาห้ามจำหน่าย/ให้บริการ บุคคลที่ห้ามจำหน่าย/ให้บริการ รวมทั้งควรมีการควบคุมการออกใบอนุญาตจำหน่าย/ให้บริการเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์อย่างชัดเจน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า มีพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในระดับอันตรายมากหรือเสี่ยงมากสูง ซึ่งจะเกิดผลกระทบต่อสุขภาพในหลายๆ ด้าน ดังนั้นหน่วยงานอนามัย ในสถาบันการศึกษาสามารถจัดกระบวนการที่จะทำให้การบำบัดรักษาที่เกิดจากปัญหาการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มีประสิทธิภาพ ควรเริ่มจากการคัดกรองและให้คำแนะนำปรึกษา

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 4 พบว่า นักศึกษาที่ยอมรับว่ามีผลกระทบจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มากกว่า 3 ข้อ ขึ้นไป จะมีพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่มากกว่านักศึกษาที่ไม่มีปัญหาหรือผลกระทบจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ดังนั้นหน่วยงานอนามัย ในสถาบันการศึกษาควรร่วมมือกับหน่วยงานสาธารณสุข ตำรวจ และสำนักงานขนส่ง ควรจัดกิจกรรมรณรงค์และประชาสัมพันธ์เรื่องการลด ละ เลิกดื่มเครื่องดื่ม รongลงมา คือ ควรรณรงค์เกี่ยวกับการขับขีปลอดภัยเมาไม่ขับ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 5 พบว่า ผู้ที่มีพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในระดับอันตรายมากเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง ชั้นปีที่สูงกว่าจะมีผู้ที่มีพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในระดับอันตรายมาก และปัจจัยด้านที่อยู่อาศัย พบว่า ผู้ที่อยู่หอพักภายนอกมหาวิทยาลัยมีพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในระดับอันตรายมากกว่าหอพักมหาวิทยาลัย จากผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 4-5 ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น หน่วยงานอนามัยในสถาบันการศึกษา ควรให้ความรู้เชิงลึกเรื่องอันตรายของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ต่อสุขภาพแก่กลุ่มนี้ และอาจใช้โปรแกรมเพื่อช่วยให้นักศึกษาสมัครใจเลิกดื่มแอลกอฮอล์ สถานศึกษาผลิตสื่อและประชาสัมพันธ์ เกี่ยวกับผลกระทบจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เช่น ผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไป ควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษาในเชิงลึก โดยนำทฤษฎีโครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม มาเป็นแนวทางในการศึกษาครั้งต่อไป

References

- Assanangkornchai, S. (2006). *Alcohol Screening*. Chiangmai: Plan to Develop a Care System for People with Alcohol Problems.
- Bio-based Economic Development Office (Public organization). (2023). *Keang Suea Ten Community Enterprise, Ban Mae Ten, Saiap Subdistrict, Song District, Phrae Province*. Retrieved June 15, 2023, from <http://bedocommunity.com/?p=5276>
- Boonsomboonsakul, M. (2022). *How Much Alcohol Do Thai People Consumption?* Retrieved June 15, 2023, from <https://www.agenda.co.th/social/alcohol-consumption-thailand/>
- Centre for Alcohol Studies (CAS) by SCT. (2020). *Annual per Capita Consumption; APC*. Retrieved June 15, 2023, from https://alcoholstudy.in.th/index.php?ct=report_drinker&proc=main&year1=2564&year2=5&chart_id=2
- Chaikan, A., & Chaikan, A. (2017). Alcohol Drinking Behaviors among Undergraduate Students of Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University, Phranakhon Si Ayutthaya Province. *Valaya Alongkorn Review (Humanities and Social Science)*, 7(1), 103-113.
- Delgado-Lobete, L. et al. (2020). *Individual and Environmental Factors Associated with Tobacco Smoking, Alcohol Abuse and Illegal Drug Consumption in University Students: A Mediating Analysis*. Retrieved June 15, 2023, from <https://www.mdpi.com/1660-4601/17/9/3019>
- Htet, H. et al. (2020). *Prevalence of Alcohol Consumption and Its Risk Factors among University Students: A Cross-sectional Study Across Six Universities in Myanmar*. Retrieved June 15, 2023, from <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0229329>
- Kitpreedasutsut, B. (2010). *Research Guide Report Writing Research and Thesis*. (10th ed.). Bangkok: Department of Education Faculty of Social Sciences and Humanities Mahidol University.
- Ksinan, A. J. et al. (2023). Association Between Parental Supply of Alcohol and Later Adolescent Alcohol Use in a Highly Permissive Context. *Journal of Students on Alcohol and Drugs*, 84(1), 27-36.
- National Statistical Office. (2023). *National Health Literacy Survey 2022*. Retrieved June 15, 2023, from <http://www.nso.go.th/sites/2014/Pages/ActivityNSO/2563/12/A22-12-63-3.aspx>
- Pathumsriwirot, W. (2018). Impact Resulting of Alcohol Behaviors among of Rangsit University Student. *Journal of Rangsit Graduate Studies and Social Sciences*, 4(2), 258-272.
- Pukcharoen, V. (2016). Factors Related to Beer Drinking among University Students. *Public Health & Health Laws Journal*, 2(2), 161-172.
- Serirat, S. et al. (1998). *Marketing Management in the New Era*. Bangkok: Thira Film and Saitex Co., Ltd.

- Sihapark, S. et al. (2020). Alcohol Consumption Situations and Perceptions Regarding Provincial Alcohol Control in Khon Kaen Province. *Health Promotion Center 9 Journal*, 14(35), 362-373.
- Sornpaisarn, B. et al. (2010). *Thailand Annual Report Alcohol 2010 of Center of Alcohol Studies*. Nonthaburi: Center of Alcohol Studies Nonthaburi.
- Suparan, K. (2019). A Study of the Association between Alcohol Consumption, Road Accidents, Learning Behavior and Academic Achievement in University Students. *Chiang Mai Medical Journal*, 58(3), 133-143.
- Waleewong, O. (2014). Alcohol's Harm to Others in Thailand: Concept, Situation and Gap in Knowledge Health Promotion Policy Research Center, International Health Policy Program (IHPP). *Journal of Health Systems Research*, 8(2), 111-119.

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสำหรับผู้ดูแลเด็กปฐมวัยใน โรงเรียนคาทอลิกของอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ ที่ตั้งอยู่จังหวัดกรุงเทพมหานคร*

The Development of Transformational Leadership Training Program for Early Childhood Caregivers of the Catholic Schools Located in Bangkok under the Archdiocese of Bangkok

¹ศศิกร ทรวงบุรณกุล, บุญเรียง ขจรศิลป์ และ ธนินาฏ ณ สุนทร

¹Sasikorn Suangburanakul, Boonreang Kajornsins and Taneenart Na-Soontorn

วิทยาลัยนวัตกรรมทางการศึกษา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

College of Educational Innovation, Saint John's University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: plesasikornsju@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสำหรับผู้ดูแลเด็กปฐมวัยในโรงเรียนคาทอลิก 2. เพื่อทดลองใช้และประเมินหลักสูตร 3. เพื่อปรับปรุงหลักสูตรการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา วิธีดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน 1) การพัฒนาหลักสูตร โดยศึกษาความต้องการจำเป็นจากประชากร คือ ผู้อำนวยการโรงเรียนหรือผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายปฐมวัย และกลุ่มตัวอย่างของครูและพี่เลี้ยงผู้ดูแลเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนคาทอลิกสังกัดอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ ที่ตั้งอยู่ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร จำนวนทั้ง 13 โรงเรียน 2) การทดลองใช้หลักสูตรและประเมินผล กับ ผู้อำนวยการหรือผู้บริหาร ครูและพี่เลี้ยงผู้ดูแลเด็กปฐมวัย จากโรงเรียนเซนต์ปีเตอร์ ธนบุรี และ โรงเรียนคาเบรียลอุปถัมภ์ 3) การปรับปรุงหลักสูตร โดยวิเคราะห์ผลที่ได้จากการทดลองใช้หลักสูตร

ผลการวิจัยพบว่า

1. หลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วย 7 โมดูล (1) ผู้บริหาร VS ภาวะผู้นำ (2) แนวคิดและองค์ประกอบพฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (3) องค์ประกอบด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ (4) องค์ประกอบด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (5) องค์ประกอบด้านการกระตุ้นทางสติปัญญา (6) องค์ประกอบด้านการสร้างแรงบันดาลใจ และ (7) การไตร่ตรอง การตั้งเป้าหมาย การทำข้อตกลงของกลุ่ม

2. ผลการทดลองใช้และประเมินหลักสูตร พบว่า หลักสูตรนี้เป็นหลักสูตรระยะสั้นที่จุดประกายการตระหนักรู้เรื่องภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในผู้ดูแลเด็กปฐมวัยได้เป็นอย่างดี นำไปสู่การปรับปรุงที่ดีขึ้นในตัวผู้ดูแลเด็กปฐมวัยต่อการพัฒนาตนเองในเรื่องภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านความรู้และพฤติกรรม

3. การปรับปรุงหลักสูตรส่งผลในการเพิ่มเวลาการอบรมเล็กน้อย โดยให้การอบรมเริ่มเร็วขึ้นทำให้มีเวลามากขึ้น เพื่อครอบคลุมเนื้อหาตามหลักสูตรได้ครบถ้วนสมบูรณ์

คำสำคัญ: การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง; ผู้ดูแลเด็กปฐมวัย; โรงเรียนคาทอลิก

Abstract

The research article included the following objectives: 1) to develop a transformational leadership training program for early childhood caregivers in Catholic schools; 2) to experiment and evaluate the program; and 3) to improve the program. The study used a research and development approach, and it was divided into three phases, which were: 1) Program development by identifying the needs of directors or administrators and assistant directors of the early childhood department, as well as a sample group of teachers and nannies in 13 Catholic schools under the Archdiocese of Bangkok; 2) Program experimentation and evaluation with directors or administrators, teachers, and nannies of St. Peter Thonburi School and Gabriel Uthatham School; and 3) Program improvement by analyzing the outcomes of program experimentation.

From the study, the following results are found:

1) The training program consists of 7 modules, which are: (1) administrators versus leadership, (2) concepts and transformational leadership behavior, (3) ideological influence, (4) consideration of individuality, (5) intellectual stimulation, (6) building motivation, and (7) reflection, goal setting, and group agreement.

2) The results of program experimentation and evaluation show that this short-term program can raise awareness of transformational leadership among caregivers, leading to their improvement in transformational leadership in terms of knowledge and behavior.

3) The program improvement includes allocating more time for training by starting it earlier so that all the content of the program can be covered.

Keywords: Development of a Transformational Leadership Training Program; Early Childhood Caregivers; Catholic Schools

บทนำ

บริบทความเป็นมาของงานวิจัยในครั้งนี้ เนื่องจากความสำคัญของเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นอนาคตของชาติและเป็นอนาคตของโลกที่เราอยู่ร่วมกัน ผู้ดูแลเด็กและเยาวชนไม่ว่าในช่วงชั้นใดหรืออายุเท่าไร ล้วนมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านต่างๆ ของเด็กตามวัย จากงานวิจัยของ Center on the Developing Child มหาวิทยาลัย Harvard (Caplan, 2013) เรื่องระบบประสาทและงานวิจัยเชิงพฤติกรรมในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่า สมรรถนะของมนุษย์มีการพัฒนามากที่สุดในช่วงแรกเกิดจนถึงอายุประมาณ 5-6 ปี ซึ่งจะเป็พื้นฐานของชีวิตของแต่ละบุคคลในด้านสติปัญญา สุขภาพร่างกาย รวมทั้งพฤติกรรมไปตลอดชีวิต ส่งผลต่อความรุ่งเรืองและความมั่นคงในสังคมที่อาศัยอยู่ ซึ่งหมายความว่า การลงทุนด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาสมองและระบบต่างๆ ของร่างกายในช่วงปฐมวัย เป็นช่วงที่คุ้มค่ามากที่สุด ดังนั้น ผู้ดูแลเด็กปฐมวัยจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของโลก โลกของเราซึ่งในปัจจุบันที่มีความเปลี่ยนแปลงและผันผวนอย่างรวดเร็ว ไม่สามารถคาดเดาได้ หรือที่หลายๆ ภาคส่วนเรียกกันว่ายุค VUCA World คุณสมบัติใดที่พึงจะมีในผู้นำ หรือ บุคลากรขององค์กรให้สามารถรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลง ทบทวนตัวเอง และปรับตัวได้อย่างต่อเนื่องและทันท่วงที บุคลากรทุกส่วน

ในองค์กรต้องพร้อมเรียนรู้และเปิดกว้างสำหรับความท้าทายใหม่ๆ ร่วมมือ มีส่วนร่วม และนำองค์กรให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ (Boonchote, 2022)

สภาพปัญหาและอุปสรรคในยุคปัจจุบัน Pearson (2012) ได้กล่าวว่า สำหรับโลกที่มีความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 บุคคลทุกคนสามารถสร้างความเปลี่ยนแปลงให้แก่โลกของเราให้ดีขึ้นได้ ไม่ว่าจะเป็นในตำแหน่งผู้นำที่ยิ่งใหญ่ หรือ ไม่ว่าจะเป็นบุคคลใดก็ตาม ซึ่งรวมถึงนักศึกษา ผู้ดูแลเด็กปฐมวัย ทุกคนต้องพัฒนาทักษะของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยจะต้องพัฒนาทุกภาคส่วนของชีวิต ทั้งทางด้านจิตใจ อารมณ์ ความรู้สึก จินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้เชื่อมโยงต่อจิตวิญญาณความเชื่อภายในจนบุคคลนั้นต้องเป็นแบบอย่างและนำผู้คนรอบข้างเพื่อร่วมสร้างความแตกต่างที่ยิ่งใหญ่ให้โลกของเรา

หลักการ แนวคิดและแนวทางปฏิบัติ เนื่องจากภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะส่งเสริมการเรียนรู้และปรับตัวได้อย่างมีประสิทธิภาพอย่างทันท่วงทีโดยมีเป้าหมายที่ชัดเจน โดยจะได้รับความร่วมมือจากการสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้ตามในการสร้างความเปลี่ยนแปลงและพัฒนาตนเองเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์สูงสุดตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ในบริบทของตน (Bass, 2006) สำหรับบริบททางด้านการบริหารการศึกษาจะเห็นได้ว่า การให้การศึกษาเป็นการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนซึ่งมีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของผู้เรียนสัมพันธ์เชิงบวกโดยตรงกับภาวะผู้นำของครู อาจารย์ ผู้ดูแลซึ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการการเรียนรู้ตามงานวิจัยการวิเคราะห์ห่อภิมาน เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำของครูและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนของ Shen et al. (2020) และ Myers, and Pickeral (1997) ได้ศึกษาและแสดงให้เห็นว่า การฝึกฝนภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงให้แก่ครู ผู้ให้การศึกษามีความจำเป็นและสำคัญต่อการพัฒนาและปฏิรูกระบบการศึกษาของชาติ

เนื่องจากการให้การศึกษาในช่วงชั้นต่างๆ มีเป้าหมาย จุดประสงค์ที่แตกต่างกันไปในแต่ละช่วงอายุของผู้เรียนเป็นลำดับ โดยเด็กช่วงปฐมวัยเป็นวัยที่มีความสำคัญที่สุดเป็นรากฐานเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังที่ Heckman (2009) นักเศรษฐศาสตร์รางวัลโนเบล ปี พ.ศ. 2543 กล่าวไว้ว่า การลงทุนพัฒนาเด็กปฐมวัย เป็นการลงทุนที่คุ้มค่าส่งผลต่อบุคคลไปจนตลอดชีวิต ให้ผลตอบแทนแก่สังคมที่ดีที่สุดในระยะยาว และ พระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2562 (The Development of Early Childhood Act B.E. 2562, 2019) มาตรา 5 ข้อ 3 กล่าวไว้ว่า “ให้เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการที่ครอบคลุมทั้งทางร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัย เพื่อให้เกิดทักษะพื้นฐานในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สามารถเรียนรู้อย่างสอดคล้องกับหลักการพัฒนาศักยภาพของแต่ละบุคคลและความต้องการจำเป็นพิเศษ” ปฐมวัยเป็นช่วงเวลาของพัฒนาการด้านต่างๆ เป็นไปได้อย่างก้าวกระโดด ในสมองของเด็กถูกพัฒนาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อายุในครรภ์ 4 เดือน (Rosenfeld, 2015) การส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยได้รับการกระตุ้นด้วยกิจกรรมที่เหมาะสมเพื่อพัฒนาสมรรถนะของเขาให้เจริญเติบโตเต็มศักยภาพจากผู้ดูแลในรูปแบบต่างๆ จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง

นอกเหนือจากการพัฒนาให้ทรัพยากรบุคคลให้เป็นคนเก่งแล้วนั้น การจะพัฒนาให้เยาวชนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สิ่งที่ขาดไม่ได้ คือ การปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณธรรม ความดีงาม ความรัก ความเอื้อเฟื้อรับใช้เพื่อส่วนรวมควบคู่ไปกับการให้ความรู้ทางการศึกษา สถาบันการศึกษาของคาทอลิกเป็นแบบอย่างที่ดีมาโดยตลอด ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกให้ความสำคัญอย่างยิ่งในด้านการศึกษา ซึ่งเป็นการพัฒนาทุนมนุษย์ที่ส่งผลต่อทุกภาคส่วนในสังคมและส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในโลกเพื่อสันติสุขและความยุติธรรมในอนาคต พระสันตะปาปาฟรานซิส ประมุขผู้นำคริสตจักรโรมันคาทอลิกได้ริเริ่มและเชื้อเชิญทุกภาคส่วนให้เกิดความร่วมมือการพัฒนาเพื่อความยั่งยืนด้านการศึกษา (Global Compact on Education) ซึ่งได้การตอบรับและความขอบคุณจากองค์การเพื่อการการศึกษา

วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) (Vatican News, 2020) และคริสตจักรโรมันคาทอลิกในประเทศไทยมีบทบาทสำคัญในการให้การศึกษาแก่ประชาชนชาวไทย โดยมีวิสัยทัศน์คือ “บุคคลแห่งการเรียนรู้ ชุมชนที่รักและเอื้ออาทร มุ่งสู่ความเป็นเลิศแห่งความเป็นมนุษย์ ตามหลักพระคริสตธรรม” (Thongpiyaphoom, 2017) สถิติในประเทศไทยทั่วทุกภูมิภาค ปีการศึกษา 2563 ภายใต้อาการศึกษาคาทอลิกแห่งประเทศไทยมีจำนวนสถาบันการศึกษา 367 สถาบัน จำนวนนักเรียน 514,645 คน (Catholic Education Council of Thailand, 2020). สถาบันการศึกษาของคาทอลิกจึงมีบทบาทสำคัญไม่น้อยต่อการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของประเทศโดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติศาสนาโดยตลอดอย่างเป็นที่ประจักษ์

แรงจูงใจสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงซึ่งมีความจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการเรียนรู้และเสริมสร้างทักษะพฤติกรรมของผู้ดูแลเด็กปฐมวัย ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาเด็กปฐมวัย ในขณะที่โลกของเรามีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและฉับพลัน จากงานวิจัยการวิเคราะห์ห่อภิมาณเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำของครูและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนของ Shen et al. (2020) และ Myers, and Pickeral (1997) ที่กล่าวข้างต้นเป็นเหตุผลสำคัญที่ผู้วิจัยให้ความสำคัญต่อการพัฒนาเด็กปฐมวัย ซึ่งเป็นรากฐานในการเรียนรู้ไปตลอดชีวิต ส่งผลต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนของประเทศชาติและโลกของเราในระยะยาว โดยมีผู้ดูแลเด็กปฐมวัยเป็นผู้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยเกิดการพัฒนาเต็มศักยภาพ ดังนั้น ผู้วิจัยมีความคาดหวังว่าการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสำหรับผู้ดูแลเด็กปฐมวัยจะมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งและเป็นประโยชน์ในการพัฒนาผู้ดูแลเด็กปฐมวัยให้มีความรัก ความเข้าใจ ในความเป็นปัจเจกบุคคล เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ทางการให้การศึกษาตามวัยด้วยความสนุกสนานประทับใจ และได้รับแรงบันดาลใจต่อความใฝ่รู้ไปตลอดชีวิตของผู้เรียน ส่งผลต่อสังคมในระยะยาวและทำให้ผู้ดูแลมีความรู้เรื่องภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และสามารถนำมาปรับใช้ในบริบทของผู้ดูแลเด็กปฐมวัย ปรับพฤติกรรมของตนในหน้าที่การทำงานทำให้ผู้ดูแลเด็กปฐมวัยเห็นคุณค่าในการทำงานและทำงานได้อย่างมีชีวิตชีวามากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสำหรับผู้ดูแลเด็กปฐมวัยในโรงเรียนคาทอลิก
2. เพื่อประเมินผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสำหรับผู้ดูแลเด็กปฐมวัยในโรงเรียนคาทอลิก
3. เพื่อศึกษาแนวทางการปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสำหรับผู้ดูแลเด็กปฐมวัยในโรงเรียนคาทอลิก

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยประกอบไปด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสำหรับผู้ดูแลเด็กปฐมวัย

ขั้นตอนที่ 1.1 วิเคราะห์สังเคราะห์เอกสารและงานวิจัย

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์สังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสำหรับผู้ดูแลเด็กปฐมวัย

ขั้นตอนที่ 1.2 การประเมินความต้องการความจำเป็นในการฝึกอบรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสำหรับผู้ดูแลเด็กปฐมวัย การวิเคราะห์องค์กร พันธกิจ และบุคคล

1.2.1 การวิเคราะห์องค์กร

ประชากร คือ ผู้อำนวยการหรือผู้บริหารโรงเรียนขององค์กรสังกัดกรุงเทพมหานคร ที่มีระดับชั้นปฐมวัยทั้งหมด 13 แห่ง จำนวนทั้งหมด 13 คน ที่ตั้งอยู่จังหวัดกรุงเทพมหานคร เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยวิเคราะห์ความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องของแต่ละข้ออยู่ระหว่าง 0.80-1.00 โดยผลรวมเฉลี่ยเท่ากับ 0.92 การรวบรวมข้อมูลใช้วิธีสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

1.2.2 การวิเคราะห์พันธกิจ

ประชากร คือ ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายปฐมวัย 11 คน ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ 1 คน และ ครูผู้มีความเชี่ยวชาญที่ได้รับมอบหมายในการสัมภาษณ์แทน 1 คน รวม 13 คน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยวิเคราะห์ความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องของแต่ละข้ออยู่ระหว่าง 0.80-1.00 โดยผลรวมเฉลี่ยเท่ากับ 0.9077 การรวบรวมข้อมูลใช้วิธีสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

1.2.3 การวิเคราะห์บุคคล

ประชากร คือ ผู้ดูแลเด็กปฐมวัย ประกอบไปด้วย ครู และพี่เลี้ยง จำนวน 266 คน จำนวนห้องเรียน 140 ห้องของโรงเรียนในองค์กรสังกัดกรุงเทพมหานครที่มีระดับชั้นปฐมวัยทั้งหมด 13 แห่ง ที่ตั้งอยู่จังหวัดกรุงเทพมหานคร โดยสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งเป็นชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ร้อยละ 53 ของจำนวนประชากร เป็นจำนวน 142 คน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยวิเคราะห์ความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องของแต่ละข้ออยู่ระหว่าง 0.80-1.00 โดยผลรวมเฉลี่ยเท่ากับ 0.9077 การรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการส่งแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงบรรยาย โดย ตอนที่ 1 ข้อมูลภูมิหลัง วิเคราะห์ค่าความถี่ และร้อยละ ตอนที่ 2 คะแนนองค์ประกอบ วิเคราะห์ข้อมูลด้วย การคำนวณหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และ วิธีเรียงลำดับความสำคัญแบบปรับปรุง (Priority Needs Index-modified) (Wongwanich, 2019)

ขั้นตอนที่ 1.3 ร่างหลักสูตรการฝึกอบรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสำหรับผู้ดูแลเด็กปฐมวัย

ขั้นตอนที่ 1.4 การวิพากษ์ความเหมาะสมของร่างหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญ

ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ประกอบไปด้วย ผู้เชี่ยวชาญที่มีวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาเอก ด้านภาวะผู้นำ จำนวน 1 คน; ผู้เชี่ยวชาญด้านการฝึกอบรมและด้านเด็กปฐมวัย จำนวน 2 คน; ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตร จำนวน 1 คน; ผู้บริหารสถานศึกษาคาทอลิก และผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 1 คน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ ประเด็นคำถามในการสนทนากลุ่ม บันทึกการสนทนากลุ่ม การรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์ข้อมูลการสังเกตการณ์และการจดบันทึกข้อมูลของผู้วิจัยและเจ้าหน้าที่ ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 1.5 การปรับปรุงหลักสูตร

ผู้วิจัยได้ปรับปรุงหลักสูตรตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นตอนที่ 2 การทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสำหรับผู้ดูแลเด็กปฐมวัย และประเมินผล

ขั้นตอนที่ 2.1 การทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสำหรับผู้ดูแลเด็กปฐมวัย ประชากร คือ ผู้ดูแลเด็กปฐมวัย โรงเรียนเซนต์ปีเตอร์ ธนบุรี กรุงเทพมหานคร จำนวน 34 คน ประกอบไปด้วย ครูจำนวน 18 คน พี่เลี้ยงจำนวน 16 คน และ ผู้ดูแลเด็กปฐมวัย โรงเรียนคาเบรียลอุปถัมภ์ กรุงเทพมหานคร จำนวน 5 คน ประกอบไปด้วย ครูจำนวน 4 คน พี่เลี้ยงจำนวน 1 คน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย 1) แบบทดสอบความรู้เรื่องภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสำหรับผู้ดูแลเด็กปฐมวัย 2) แบบวัดภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง 3) หลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสำหรับผู้ดูแลเด็กปฐมวัย 4) คู่มือวิทยากร 5) เอกสารประกอบการอบรม 6) อุปกรณ์การฝึกอบรมต่างๆ สื่อ และกิจกรรมการรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการทดลองแบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อน-หลัง (One-Group Pretest-Posttest Design) การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ พบว่า แบบทดสอบความรู้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง 11 ข้อ มีค่าระดับความยากง่าย เท่ากับ 0.33-0.91 ค่าอำนาจจำแนกมีค่าเท่ากับ 0.15-0.53 และค่าความเที่ยงของเครื่องมือ (Reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ของ Cronbach มีค่าเท่ากับ 0.60 และวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้เรื่องภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงก่อนและหลังการอบรม ด้วยการคำนวณดัชนีประสิทธิผล (Kidrakarn, and Pattiyatane, n.d.)

ขั้นตอนที่ 2.2 การประเมินการใช้หลักสูตรโดยใช้รูปแบบ CIPPIest ของ Stufflebeam, and Shinkfield (2007)

ประชากร คือ ผู้บริหารโรงเรียน และ ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายปฐมวัย ของโรงเรียนเซนต์ปีเตอร์ ธนบุรี และ โรงเรียนคาเบรียลอุปถัมภ์ เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง โดยใช้รูปแบบ CIPPIest ของ Stufflebeam, and Shinkfield (2007) ประเมินตัวชี้วัดความสำเร็จ 4 ด้านหลัก CIPP ด้านบริบท (Context Evaluation) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) ด้านกระบวนการ (Process Evaluation) และด้านผลผลิต (Product Evaluation) โดยด้านผลผลิตจะแบ่งย่อยออกเป็น 4 ด้าน (CIPPIest) คือ ด้านผลกระทบ (Impact Evaluation) ด้านประสิทธิผล (Effectiveness Evaluation) ด้านความยั่งยืน (Sustainability Evaluation) และด้านการถ่ายทอดส่งต่อ (Transportability Evaluation) การรวบรวมข้อมูลใช้การสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาจากการสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์และการจดบันทึกข้อมูลของผู้วิจัย

ขั้นตอนที่ 3 การปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสำหรับผู้ดูแลเด็กปฐมวัย

ผู้วิจัยปรับปรุงหลักสูตรโดยพิจารณาจากผลการประเมินที่ได้จากการทดลองใช้นำมาปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสำหรับผู้ดูแลเด็กปฐมวัยในโรงเรียนคาทอลิกให้มีประสิทธิภาพและเหมาะสมยิ่งขึ้นและเพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้ดูแลเด็กปฐมวัยในโรงเรียนคาทอลิกทั่วทุกภูมิภาคในประเทศไทยต่อไป

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสำหรับผู้ดูแลเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนคาทอลิก ผลการวิจัยพบว่า 1. หลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสำหรับผู้ดูแลเด็กปฐมวัยในโรงเรียนคาทอลิก ประกอบไปด้วย 7 โมดูล (1) ผู้บริหาร VS ภาวะผู้นำ (2) แนวคิดและองค์ประกอบพฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (3) องค์ประกอบพฤติกรรมด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ (4) องค์ประกอบพฤติกรรมด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (5) องค์ประกอบพฤติกรรมด้านการ

กระตุ้นทางสติปัญญา (6) องค์ประกอบพฤติกรรมด้านการสร้างแรงบันดาลใจ (7) การไตร่ตรอง ตั้งเป้าหมาย และแบ่งปันแนวคิด จัดทำข้อตกลงของกลุ่ม หลักสูตรเป็นการให้ความรู้แก่บุคลากรใหม่ทั้งคุณครูและพี่เลี้ยง โดยไม่เน้นการบรรยายทฤษฎีแต่เน้นเป็นกิจกรรม โดยผู้วิจัยได้จัดทำคู่มือการอบรมที่มีการสรุปเนื้อหาและเอกสารอ้างอิงสำหรับแต่ละโมดูลเพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมสามารถศึกษาอ่านและสืบค้นเพิ่มเติมได้ และเนื่องจากพื้นฐานทางความรู้ของผู้รับการอบรมแตกต่างกัน ในการอบรมจึงจะจัดให้มีการจับกลุ่มระหว่างครู และพี่เลี้ยงที่ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเดียวกันกลุ่มละ 5-6 คน เพื่อจะได้ส่งเสริมและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อทดลองใช้และประเมินหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสำหรับผู้ดูแลเด็กปฐมวัยในโรงเรียนคาทอลิก ผลการวิจัยพบว่า

2.1 ผลการทดลองใช้หลักสูตรจากการทำแบบสอบถามความรู้เรื่องภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง หลังการอบรมพบว่า มีค่าดัชนีประสิทธิผล 0.25 แสดงว่า หลังการอบรมผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้เพิ่มขึ้นจากคะแนนที่มากขึ้นกว่าก่อนการอบรมร้อยละ 25 และ จำนวนของผู้เข้ารับการอบรมส่วนใหญ่มีความรู้มากขึ้น ก่อนการอบรมผู้รับการอบรมส่วนใหญ่มีความรู้ในระดับปานกลาง หลังการอบรมผู้เข้ารับการอบรมส่วนใหญ่มีความรู้ในระดับมาก และมีผู้มีความรู้ในระดับมากที่สุดเพิ่มขึ้นเช่นกัน สำหรับผลการวัดพฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ร้อยละ 61 ของผู้เข้ารับการอบรมมีคะแนนพฤติกรรมที่สูงขึ้น และทั้งก่อนการอบรมและหลังการอบรมส่วนใหญ่ผู้เข้ารับการอบรมมีพฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับมาก แต่จำนวนผู้เข้ารับการอบรมที่อยู่ในระดับมากในช่วงของการฝึกอบรมมีจำนวนมากกว่าหลังการฝึกอบรม ในขณะที่จำนวนผู้เข้ารับการอบรมที่อยู่ในระดับมากที่สุดในช่วงหลังการฝึกอบรมมีจำนวนมากกว่าก่อนการฝึกอบรม แสดงว่า ผู้เข้ารับการอบรมมีพฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีมากขึ้น

2.2 ผลการประเมินหลักสูตรโดยใช้แนวคิดการประเมินแบบ CIPPIest ของ Stufflebeam, and Shinkfield (2007) พบว่า

2.2.1 ด้านบริบท หลักสูตรการอบรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสำหรับผู้ดูแลเด็กปฐมวัย เป็นเรื่องใหม่ของโรงเรียน ซึ่งผู้บริหารทุกคนของโรงเรียนที่ให้สัมภาษณ์ให้ความสนใจและเห็นความสำคัญของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในผู้ดูแลเด็กปฐมวัย

2.2.2 ด้านปัจจัยนำเข้า วิทยากรในแต่ละหัวข้อมีความชำนาญ มีทักษะในการอบรมอย่างดียิ่ง และมีความเป็นกันเอง ทำให้ผู้รับการอบรมเข้าถึงง่ายและเรียนรู้ได้ดี การเตรียมการฝึกอบรมมีรายละเอียดเพียงพอทำให้เกิดการประสานงานในส่วนของวิทยากร และส่วนของการจัดเตรียมการฝึกอบรมเป็นไปได้อย่างเป็นระบบ เอกสารประกอบการฝึกอบรมมีเนื้อหาและรายการเอกสารอ้างอิงครอบคลุมตามหลักสูตร อุปกรณ์ในการฝึกอบรมครบถ้วนและมีความพร้อม ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพและการมีส่วนร่วมในการอบรม

2.2.3 ด้านกระบวนการ วิธีการและกิจกรรมที่หลากหลายที่ใช้ในการฝึกอบรมทำให้ผู้เข้ารับการอบรมเรียนรู้อย่างบูรณาการสนุกสนานและมีส่วนร่วม ได้รับประสบการณ์ตรงจากการทำกิจกรรมและได้คิดวิเคราะห์ ทำให้เข้าใจเนื้อหาและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง เกิดประสิทธิผลต่อการใฝ่รู้ ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมเปลี่ยนทัศนคติต่อการอบรมและพร้อมที่จะเข้ารับการอบรมด้วยความเต็มใจ โดยจะเห็นได้จากที่ผู้เข้ารับการอบรมเข้าอบรมตามตารางเวลาอย่างพร้อมเพียงโดยไม่ต้องมีการย่ำเตือน และจากการประเมินจากผู้บริหารโรงเรียน ผู้เข้ารับการอบรมมองเห็นภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นรูปธรรมเข้าถึงได้ง่ายขึ้นจากความคาดหวังและความสงสัยก่อนการอบรม กลุ่มเป้าหมายเป็นประชากรที่ผสมระหว่างครูและพี่เลี้ยงผู้มีความรู้ไม่เท่ากัน ผู้วิจัยได้จัดกลุ่มในการเข้ารับการอบรมให้เป็นกลุ่มที่ทำงานร่วมกัน โดยแบ่งตามห้องที่คุณครูและพี่เลี้ยงมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กกลุ่มเดียวกัน เช่น ชั้นอนุบาล 1 ห้อง 1 และ 2 อยู่กลุ่มเดียวกัน กลุ่มละ 5-6 คน ทำให้เกิดการเกื้อหนุนสนับสนุนกันในช่วงการอบรม รวมทั้งทำให้กระบวนการตามหลักสูตรในการ

คิดวิเคราะห์ ตั้งเป้าหมายและการวางแผนการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ได้จากการอบรมนำไปใช้ได้ทันทีหลังการอบรม ตารางเวลาการจัดกิจกรรมมีความกระชับมากจนวิทยากรสามารถให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ทำกิจกรรมตามรายละเอียดสำหรับวิทยากรได้ร้อยละ 80 -90 การสรุปประเมินการเรียนรู้ในตอนท้ายโดยไม่กำหนดรูปแบบในการนำเสนอทำให้ผู้เข้ารับการอบรมสนุกที่ได้สร้างสรรค์และนำเสนอผลงาน โดยได้ปรึกษาคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ร่วมกันในกลุ่มทำงาน และได้้นำสิ่งที่นำเสนอไปเป็นแผนการทำงานต่อไปได้ทันที

2.2.4 ด้านผลผลิต

การประเมินด้านผลกระทบและการประเมินด้านประสิทธิผล เบื้องต้นมีความเหมาะสมครอบคลุมในระยะสั้น จากการทดสอบความรู้หลังจากการอบรมมีดัชนีประสิทธิผล (Kidrakarn, and Pattiyatane, n.d.) เท่ากับ 0.25 แสดงว่าผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้เพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 25 โดยคะแนนรวมก่อนการอบรมเท่ากับ 210 คะแนน และคะแนนรวมหลังการอบรมเท่ากับ 261 คะแนน จากผู้ทำแบบทดสอบความรู้ 11 ข้อ จำนวน 38 คน พฤติกรรมของผู้ดูแลเด็กปฐมวัยโดยรวมเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ส่งผลต่อการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยโดยตรง เป็นที่พึงพอใจของผู้บริหารอย่างมาก เด็กปฐมวัยผู้เรียนมีการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ของตนเองได้ง่ายขึ้น เด็กนักเรียนเข้าเรียนใหม่ในช่วงการเรียนพิเศษภาคฤดูร้อนใช้เวลาปรับตัวในการมาโรงเรียนสั้นลง เด็กมีความสุขในการเรียนรู้มากขึ้น และมีพัฒนาการที่ดีขึ้นในอัตราที่สูงกว่าเดิมตามการประเมินของผู้บริหารของโรงเรียนทั้ง 2 โรงเรียน

การประเมินด้านความยั่งยืน เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้ดูแลเด็กปฐมวัยในระยะสั้น 2 สัปดาห์ และโรงเรียนมีกระบวนการติดตามอย่างต่อเนื่องในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ดูแลเด็กปฐมวัยอย่างเป็นรูปธรรม โดยจัดให้มีการประชุมกลุ่มอย่างสม่ำเสมอทุกวัน ประชุมกับผู้บริหารทุกสัปดาห์ รวมทั้งการติดตามทำงานวิจัยในชั้นเรียนของเด็กปฐมวัยเป็นรายบุคคลและจะมีการระบุสิ่งที่ได้เรียนรู้เข้าเป็นหลักสูตร 5 ปีของโรงเรียนคาเบรียลอุปถัมภ์

การประเมินด้านการถ่ายทอดส่งต่อ ผู้บริหาร ฝ่ายการศึกษาขององค์กรสังคมพลกรุงเทพรับทราบผลการทดลองใช้หลักสูตร เห็นถึงประโยชน์ของการฝึกอบรมและเห็นชอบให้จัดการฝึกอบรมในโรงเรียนอื่นๆ เบื้องต้นจะมีการเผยแพร่ประโยชน์ของหลักสูตรฝึกอบรมนี้โดยหัวหน้าฝ่ายการศึกษา เขต 3 ขององค์กรสังคมพลกรุงเทพรูสู่โรงเรียนอื่นต่อไป

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสำหรับผู้ดูแลเด็กปฐมวัยในโรงเรียนคาทอลิก ผลการวิจัยพบว่าจากการประเมินการอบรมในระยะสั้นโดยภาพรวมเป็นที่พึงพอใจทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ สำหรับการอบรมระยะสั้นซึ่งมีเนื้อหาและกิจกรรมค่อนข้างมาก เพื่อให้สามารถครอบคลุมเนื้อหาและกิจกรรมได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น จึงมีการปรับตารางเวลาให้มีระยะเวลาสำหรับวิทยากรในแต่ละโมดูลมากขึ้น โดยจะเพิ่มเวลาโดยให้การอบรมเริ่มเร็วขึ้น และเพิ่มรายละเอียดเรื่องการจัดกลุ่มจัดสถานที่ในการอบรมซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพการอบรมและนำความรู้และการตั้งเป้าหมายระยะสั้นระยะยาวจากการอบรมไปใช้ได้ทันที และย้ายตารางการทำแบบทดสอบความรู้เรื่องภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงไปทำหลังจากได้รับการอบรมครบทุกโมดูลแล้ว

องค์ความรู้ใหม่

Figure 1: Early Childhood Caregivers Transformation Leadership Training Program Model

ผลจากงานวิจัยการพัฒนาหลักสูตรภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสำหรับผู้ดูแลเด็กปฐมวัยสังเคราะห์ได้ หลักสูตรฝึกอบรมดังแผนภาพข้างต้น โดยในหลักสูตรประกอบไปด้วยกระบวนการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมที่หลากหลายในรูปแบบบูรณาการ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ในหลักสูตร ดังนี้

1. **KNOW WHY** ประกอบไปด้วย การปฐมนิเทศหลักสูตร เพื่อให้ผู้รับการอบรมเข้าใจถึงความสำคัญของปัญหา และโดยเฉพาะอย่างยิ่งให้ตระหนักถึงคุณค่า ทัศนคติในบทบาทหน้าที่ของผู้ดูแลเด็กปฐมวัยที่เป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญมากในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งส่งผลต่อสังคมมากที่สุดในระยะยาว; โมดูลที่ 1 ผู้บริหาร VS ภาวะผู้นำ เพื่อให้ผู้รับการอบรมทราบถึงความสำคัญของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ควรจะมีในบุคคลทุกระดับทุกบทบาท

2. **KNOW WHAT** ประกอบไปด้วย โมดูล 2-6 ซึ่งเป็นการให้ความรู้ในรูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลายในเรื่องภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและความรู้ที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมให้เกิดองค์ประกอบพฤติกรรมในบริบทของผู้ดูแลเด็กปฐมวัย

3. **PLAN HOW** โมดูล 7 เมื่อได้รับทราบความสำคัญและได้รับความรู้แล้วนั้น จึงนำมาไตร่ตรอง คัดวิเคราะห์ การตั้งเป้าหมายในการพัฒนาดตนเองในระยะสั้นและระยะยาว โดยการปรึกษาหารือร่วมกันในกลุ่มที่ทำงานร่วมกันและตั้งข้อตกลงของกลุ่มในการทำงาน

4. IN PRACTICE & FOLLOW UP เป็นการนำแผน เป้าหมายและข้อตกลงที่ตั้งไว้มาปฏิบัติ และมีการปรึกษาหารือติดตามผลในกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ โดยมีผู้บริหารคอยสนับสนุนและประเมินผลติดตามอย่างต่อเนื่อง

หลักสูตรนี้จะเป็นการพัฒนาผู้ดูแลเด็กปฐมวัยในด้านความรู้และพฤติกรรมซึ่งส่งผลโดยตรงต่อเด็กปฐมวัยในความดูแล ส่งผลต่อการปรับตัวและประสิทธิภาพในการเรียนรู้ พัฒนาการของเด็กปฐมวัย ซึ่งเป็นพื้นฐานของเด็กปฐมวัยในการเรียนรู้ไปจนตลอดชีวิต ซึ่งส่งผลต่ออนาคตของตัวเด็กเอง สังคม และโลกของเรา

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่าสำหรับหลักสูตรในการส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านการกระตุ้นทางสติปัญญา ยังมีการจัดกิจกรรมในรูปแบบ Active Learning ที่น่าสนใจอื่นๆ เช่น การจัดกิจกรรมการสอน แบบไฮสโคป High Scope การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) เป็นต้น ทั้งนี้เพราะการวิจัยนี้เป็นการอบรมในระยะสั้นมีเวลาจำกัด ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาและหยิบยกการจัดกิจกรรมแบบวิธีการส่งเสริมการเรียนรู้การพัฒนาทักษะสมองเพื่อชีวิตที่สำเร็จ หรือ Executive Functions (EF) เป็นการส่งเสริมพัฒนาการด้านวินัย ซึ่งพัฒนาการด้านวินัยเป็นเรื่องใหม่ที่กำหนดขึ้นตามพระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2562 และ การสอนแบบโครงงาน (Project Approach) ซึ่งเป็นที่ยอมรับว่าเป็นการให้การศึกษาที่ส่งผลต่อกระบวนการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยไปตลอดชีวิต ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่สำคัญของบุคคลในโลกปัจจุบันและอนาคต สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยของ Chutabhakdikul (2017); RLG Institute (2020); The Development of Early Childhood Act B.E. 2562 (2019); Sarakitprija (2007)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การจัดหลักสูตรที่มีวิธีการและกิจกรรมที่หลากหลายเกิดประสิทธิผลต่อการให้ผู้เข้ารับการอบรมเปลี่ยนทัศนคติต่อการอบรมและพร้อมที่จะเข้ารับการอบรมด้วยความเต็มใจ ทั้งนี้เพราะเห็นได้จากที่ผู้เข้ารับการอบรมเข้าอบรมตามตารางเวลาอย่างพร้อมเพียงโดยไม่ต้องมีการย่ำเตือน ในการอบรมเนื่องจากผู้เข้ารับการอบรมประกอบไปด้วยครูและพี่เลี้ยงจึงมีพื้นฐานความรู้ที่ไม่เท่ากัน และโดยเฉพาะพี่เลี้ยงเป็นกลุ่มที่ไม่ค่อยมีโอกาสได้รับการอบรมมากนัก การจัดกลุ่มตามหลักสูตรที่ผู้วิจัยกำหนดไว้จึงมีความสำคัญส่งผลต่อประสิทธิผลและการนำไปใช้หลังการอบรม และเป็นโอกาสอันดีที่พี่เลี้ยงจะได้รับความรู้เพิ่มเติมโดยได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนจากครูผู้เข้ารับการอบรมในกลุ่มเดียวกันเกิดความช่วยเหลือในกลุ่ม สร้างความผูกพันมากขึ้น สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี การเรียนรู้ Integrative Learning (2021); Middleton (2023)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่าตารางเวลาที่จัดการอบรมระยะสั้นมีความกระชับมากจนวิทยากรจัดการอบรมได้ตามกระบวนการในหลักสูตรได้ร้อยละ 80-90 ซึ่งยังไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ จึงส่งผลต่อการปรับปรุงหลักสูตรให้มีเวลามากขึ้นอีกเล็กน้อย จากการประเมินด้านผลผลิตจะเห็นได้ว่า หลังการอบรมผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้มากขึ้นตามดัชนีประสิทธิผลที่ร้อยละ 25 ซึ่งอาจจะเป็นตัวเลขที่ไม่มากนัก ทั้งนี้เพราะการกำหนดการทำแบบทดสอบหลังการอบรมได้กำหนดไว้หลังการอบรมเพียง 1 วัน ซึ่งได้รับความรู้เฉพาะเรื่องภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและความรู้ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ เป็นเพียง 3 โมดูลจากทั้งหมด 7 โมดูล จึงต้องปรับปรุงตารางเวลาในการทำแบบทดสอบเป็นหลังการอบรมครบทั้ง 7 โมดูล สำหรับการวัดพฤติกรรมของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงหลังการอบรมอยู่ในเกณฑ์ที่สูงขึ้นและผู้บริหารมีความพึงพอใจเป็นอย่างมาก แต่อย่างไรก็ดีการพัฒนาด้านพฤติกรรมจำเป็นต้องใช้เวลาในการปฏิบัติต่อเนื่องและสม่ำเสมอเป็นระยะเวลาพอสมควร ในกระบวนการที่มีการติดตามผลและประเมินต่อเนื่องในระยะยาว

จะสามารถทำให้เกิดประสิทธิผลอย่างยั่งยืนได้ และจากการวัดภาวะผู้นำก่อนการอบรมแสดงให้เห็นว่า ผู้ดูแลเด็กปฐมวัยส่วนใหญ่ของโรงเรียนคาทอลิกที่สำรวจมีพฤติกรรมที่สอดคล้องกับพฤติกรรมของภาวะผู้นำอยู่ในเกณฑ์สูงอยู่แล้ว จึงทำให้ผลประเมินหลังการอบรมเห็นถึงความแตกต่างได้น้อย แต่อย่างไรก็ดีก็ยังคงเกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นจนเป็นที่พอใจอย่างยิ่งของผู้บริหารทุกคนและส่งผลต่อการเรียนรู้ของเด็กโดยตรงอย่างเห็นได้ชัดทั้ง 2 โรงเรียนที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยของ Shen et al. (2020); Myers, and Pickeral (1997)

สรุป

หลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสำหรับผู้ดูแลเด็กปฐมวัยในโรงเรียนคาทอลิกขององค์กรสังคมมูลนิธิกรุงเทพฯ ที่ตั้งอยู่ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร เป็นหลักสูตรระยะสั้นที่สามารถจุดประกายการตระหนักรู้เรื่องภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในตัวบุคคลของผู้ดูแลเด็กปฐมวัยได้เป็นอย่างดี ทำให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อความรู้เรื่องภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในตัวบุคคลทุกระดับ เข้าใจถึงคุณค่าของบทบาทหน้าที่ของผู้ดูแลเด็กปฐมวัยจนเกิดเป็นความภาคภูมิใจในการทำงานมีความสุขต่อการทำงานของตน หลักสูตรการจัดการอบรมในลักษณะบูรณาการกิจกรรมที่หลากหลาย โดยมีวิทยากรที่เหมาะสม ความเอาใจใส่ให้เกียรติและความเป็นกันเองของวิทยากรและผู้วิจัย การให้ความสำคัญและการสนับสนุนการจัดการอบรมของผู้บริหารโรงเรียน ทั้งหมดที่กล่าวมาส่งผลต่อประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของผู้รับการอบรมโดยตรง ทำให้เรื่องที่เราคิดว่าเข้าใจยากกลับจับต้องได้ เข้าถึงได้ง่ายและเป็นการเรียนรู้ที่สนุกสนาน ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมและการใฝ่เรียนรู้ของผู้เข้ารับการอบรม ถึงแม้จะเป็นการอบรมระยะสั้นเพียง 2 วัน แต่สามารถส่งผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมในการทำงานของผู้ดูแลเด็กปฐมวัย ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อการปรับตัวของเด็กปฐมวัยในสิ่งแวดล้อมใหม่ของโรงเรียนได้เร็วขึ้น และเด็กปฐมวัยเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัยนี้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า หลักสูตรฝึกอบรม ประกอบไปด้วย 7 โมดูล เป็นการอบรมระยะสั้นเพื่อให้ตระหนักถึงคุณค่าของบริบทของตนเองในการดูแลเด็กปฐมวัย และเรียนรู้ เข้าใจพฤติกรรมของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ซึ่งจำเป็นที่จะต้องมีในบุคลากรทุกระดับและพร้อมที่จะพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของตนเองอย่างสม่ำเสมอ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้ โรงเรียนผู้บริหาร ควรให้ผู้ดูแลเด็กปฐมวัยได้รับโอกาสในการเข้ารับการอบรมนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การทดลองใช้เพื่อให้การอบรมครบถ้วนสมบูรณ์ตามหลักสูตร การติดต่อประสานงานเรียนเชิญวิทยากรต้องให้ความสำคัญและให้เวลาในการพูดคุยอธิบายรายละเอียดของหลักสูตร และให้เวลาวิทยากรในการเตรียมตัวสำหรับการอบรมให้เพียงพอเพื่อสร้างความเข้าใจและแนวทางปฏิบัติตามหลักสูตรที่วางไว้ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้ ผู้วิจัยต้องมีการเผื่อเวลาให้มากพอสำหรับเตรียมการติดต่อประสานงานสำหรับการสื่อสารสร้างความเข้าใจในหลักสูตรให้กับวิทยากร

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า ในการวิจัยนี้มีข้อจำกัดเรื่องเวลา แต่ผลที่เกิดขึ้นคือผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้และพฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์เพิ่มมากขึ้นและมีแนวโน้มที่ดีขึ้น แต่การเปลี่ยนแปลงของความรู้และพฤติกรรมในตัวบุคคลจำเป็นต้องอาศัยเวลาในการศึกษาและปฏิบัติ

อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ดังนั้นหลังจากผ่านการฝึกอบรมแล้ว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้ ผู้บริหารควรมีการกำกับติดตามอย่างเป็นระบบ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 จากหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นนี้ สามารถนำไปทำวิจัยต่อโดยนำแต่ละโมดูลขยายผลเป็นการอบรมแต่ละครั้ง เพื่อลงรายละเอียดทั้งเนื้อหา ทฤษฎี และปฏิบัติ เพื่อเป็นการเน้นย้ำเฉพาะแต่ละเรื่องได้อย่างเข้มข้น ในการพัฒนาพฤติกรรมที่ละหวัชข้อและยังได้ทบทวนความรู้ที่เกี่ยวข้อง และได้ศึกษาความรู้ใหม่ๆ ในการนำมาปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม

2.2 งานวิจัยต่อไป สามารถศึกษาและพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสำหรับผู้ดูแลเด็กปฐมวัย ในสังกัดอื่นๆ โดยเปลี่ยนแปลงเนื้อหาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของคาทอลิกให้เป็นไปตามบริบทของสังกัดของแต่ละโรงเรียน

2.3 สำหรับโลกในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและคาดเดาได้ยาก ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในตัวบุคคลทุกคนจึงมีความสำคัญต่อประสิทธิภาพในการทำงาน การอบรมหลักสูตรภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสำหรับผู้ดูแลเด็กปฐมวัยนี้ สามารถนำไปเป็นแนวทางสำหรับงานวิจัยการพัฒนาหลักสูตรภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมตามบริบทของบุคลากรการศึกษาในช่วงชั้นอื่นๆ และสามารถเป็นแนวทางการวิจัยที่นำไปประยุกต์ใช้ในการอบรมบุคลากรขององค์กรอื่นๆ ได้ต่อไป

References

- Bass, B. M. (2006). *Transformational Leadership*. (2nd ed.). Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Boonchote, T. (2022). *VUCA for Leader in Future Work: 4 Techniques for Coping with Uncertainty for Modern Leaders*. Retrieved September 20, 2020, from <https://th.hrnote.asia/orgdevelopment/vuca-for-leader-in-future-work-03032021/>
- Caplan, R. (2013). *In Brief: The Science of Early Childhood Development. Policy Implications: Exit Strategies and State Building*. Retrieved March 7, 2020, from <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199760114.003.0017>
- Catholic Education Council of Thailand (2020). *Statistical Data of the Number of Students, Teachers, Catholic Schools and Institutions for the Academic Year 2020*. Retrieved May 5, 2021, from http://catholic-education.or.th/home/phocadownload/Annual_statistics/สถิติ%202563.pdf
- Chutabhakdikul, N. (2017). *Assessment of the Development of Executive Function (EF) in Early Childhood*. *Pediatric Nurses Association of Thailand*. Retrieved May 13, 2021, from <http://www.thaichildhealth.com/wp-content/uploads/2017/08/การประเมินพัฒนาการด้านการคิดเชิงบริหาร-EF-ในเด็กปฐมวัย-รศ.-ดร.-นวลจันทร์-จุฑาภักดีกุล-1.pdf>
- Heckman, J. (2009). *Invest in the Very Young*. In *Encyclopedia on Early Childhood Development* (pp. 1-5). University of Chicago. Retrieved May 5, 2021, from https://www.researchgate.net/publication/255601449_Invest_in_the_Very_Young
- Integrative Learning. (2021). *Wikimedia Foundation, Inc*. Retrieved May 7, 2023, from https://en.wikipedia.org/wiki/Integrative_learning

- Kidrakarn, P., & Pattiyatane, S. (n.d.). *Effectiveness Index: E.I. Journal of Educational Measurement Mahasarakham University: JEM-MSU*. Retrieved March 25, 2023, from <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jemmsu/article/download/154725/112520/>
- Middleton, T. (2023). *The Importance of Teamwork (As Proven by Science)*. *Work Life by Atlassian*. Retrieved May 7, 2023, from <https://www.atlassian.com/blog/teamwork/the-importance-of-teamwork>
- Myers, C., & Pickeral, T. (1997). *Service-learning: An Essential Process for Preparing Teachers as Transformational Leaders in the Reform of Public Education*. In Erickson, J. A., & Anderson, J. B. (Ed). *Learning with the Community: Concepts and Models for Service-learning in Teacher Education* (pp. 13-41). Sterling, VA: Stylus Publishing LLC.
- Pearson, C. S. (2012). *The Transforming Leader: New Approaches to Leadership for the Twenty-First Century*. San Francisco, CA: Bernett-Koehler.
- RLG Institute. (2020). *What is EF and Why Is It More Important to Your Child than EQ and IQ?*. RLG Institute (Rakluke Learning Group) Retrieved May 13, 2021, from <https://www.rakluke.com/child-development-all/kid-development/item/ef-eq-iq.html>
- Rosenfeld, J. (2015). *10 Amazing Facts About the Infant Brain*. Retrieved March 7, 2020, from <http://mentalfloss.com/article/70105/10-amazing-facts-about-infant-brain>
- Sarakitprijia, V. (2007). *Project Approach. Preschool Education Association of Thailand under the Royal Patronage of Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn*. Retrieved May 10, 2021, from https://www.preschool.or.th/knowledge_project_approach.php
- Shen, J. et al. (2020). *The Association between Teacher Leadership and Student Achievement: A meta-analysis*. Retrieved May 3, 2021, from <https://doi.org/10.1016/j.edurev.2020.100357>
- Stufflebeam, D. L., & Shinkfield, A. J. (2007). *Evaluation Theory, Models and Applications*. (1st ed.). San Francisco, CA: John Wiley & Sons, Inc.
- The Development of Early Childhood Act B.E. 2562. (2019). *The Government Gazette*. Retrieved May 4, 2021, from http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2562/A/056/T_0005.PDF
- Thongpiyaphoom, C. (2017). *Catholic Education Identity. Catholic Education Council of Thailand*. Retrieved May 8, 2020, from <http://thaicatholiceducation.blogspot.com/2017/08/11-4.html?m=1>
- Vatican News. (2020). *“Global Compact on Education”*. Together to Look Beyond. Retrieved May 6, 2021, from <https://www.youtube.com/watch?v=vHtwQ2NKVIs>
- Wongwanich, S. (2019). *Needs Assessment Research*. Bangkok: Chulalongkorn University.

การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาในสถานการณ์การแพร่ระบาดโควิด-19
 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เรื่อง งานและพลังงาน
 โดยการจัดการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษา*

Development of Problem-solving Abilities in the Situation of the COVID-19
 Epidemic of Mathayomsuksa 4 Students on Work and Energy
 by Using STEAM Education

¹ปฐมวงศ์ เถายะบุตร, ²อรุณรัตน์ คำแหงพล และ ³หรรษกร วรณะสาร

¹Pathomwong Thaoyabut, ²Arunrat Khamhaengpol and ³Hassakorn Wattanasarn

^{1, 2}คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

³คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

^{1, 2}Faculty of Education, Sakon Nakhon Rajabhat University, Thailand.

³Faculty of Science and Technology, Sakon Nakhon Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: pathomwong.th519@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างแผนการจัดการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษา เรื่อง งานและพลังงาน ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 2) เปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน 3) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน และ 4) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 โรงเรียนดงมะไฟวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร จำนวน 26 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษา 2) แบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหา 3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ 4) แบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบค่าทีแบบกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เป็นอิสระต่อกัน

ผลการวิจัยพบว่า

1) แผนการจัดการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษา เรื่อง งานและพลังงาน มีประสิทธิภาพเท่ากับ 81.48/80.27 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้

2) ความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01

4) ความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.70$)

คำสำคัญ: ความสามารถในการแก้ปัญหา; โควิด-19; สติมศึกษา

Abstract

The purposes of this research were to 1) construct lesson plans based on STEAM education on the topic of Work and Energy to meet the efficiency criteria of 80/80, 2) to compare the students' problem-solving abilities before and after the intervention, 3) to compare the students' learning achievement before and after the intervention, and 4) to examine the satisfaction of students toward the learning activity management based on STEAM education. The sample was obtained through cluster random sampling and consisted of 26 students from Mathayomsuksa 4/2 at Dongmafiwittaya School under The Secondary Educational Service Area Office Sakon Nakhon, in the second semester of academic year 2022. The instruments included: 1) lesson plans based on STEAM education, 2) problem-solving abilities test, 3) learning achievement test, and 4) a satisfaction questionnaire. The statistic for data analysis were percentage, mean, standard deviation, and t-test for Dependent Sample.

The results were found as follows:

- 1) The efficiency of the lesson plans based on STEAM education on the topic of Work and Energy was 81.48/80.27, which met the specified criteria of 80/80.
- 2) The problem-solving abilities of students after the intervention was higher than that of before the intervention at the .01 level of significance.
- 3) The learning achievement of students after the intervention was higher than that of before the intervention at the .01 level of significance.
- 4) The satisfaction of students toward the learning activity management based on STEAM education was at the highest level. ($\bar{X} = 4.70$)

Keywords: Problem-solving Abilities; COVID-19; STEAM Education

บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือที่มีความสำคัญในการสร้างคน สังคม และชาติ เป็นกลไกหลักในการพัฒนา กำลังคนให้มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างสงบสุข ในการเปลี่ยนแปลง อย่างรวดเร็วของโลกศตวรรษที่ 21 ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษา การพัฒนาศักยภาพ ของคนไทยให้มีทักษะ ความรู้ ความสามารถ และสมรรถนะที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน (Office of the Education Council, 2017) การเตรียมพร้อมของกำลังคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สำหรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ตลอดจนการยกระดับคุณภาพของการศึกษาสู่ความเป็นเลิศ (Office of the National Economic and Social Development Council, 2017) ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ วิทยาศาสตร์ควรส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหาสาระทางวิทยาศาสตร์ควบคู่กับการทำกิจกรรม และปฏิบัติการต่างๆ ผ่านกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ เพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และทักษะที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 จนเกิดสมรรถนะด้านวิทยาศาสตร์ และสามารถ

นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตได้ (The Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology (IPST), 2017)

ความสามารถในการแก้ปัญหาเป็นหนึ่งในทักษะที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นการใช้กระบวนการคิด ความรู้ ประสบการณ์ หรือทักษะต่างๆ เพื่อใช้ในการแก้ปัญหา (Seejantuek, Phaksunchai, and Panpae, 2022) เนื่องจากมนุษย์ต้องการดำรงชีวิตอย่างปกติสุขและมีคุณภาพ ในขณะที่ทรัพยากรโลกมีอยู่อย่างจำกัด ดังนั้นมนุษย์จึงต้องแก้ปัญหาโดยใช้วิธีการหรือสิ่งประดิษฐ์ที่ดีและเหมาะสมที่สุดกับสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้น ด้วยเหตุนี้ในการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพื่อพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาคควรมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง โดยมีกิจกรรมการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนได้เผชิญหน้ากับสถานการณ์ปัญหาเพื่อหาวิธีการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น (Chimkul, Kaewdee, and Disyatat, 2017) ในปัจจุบันสถานการณ์การแพร่ระบาดโควิด-19 ทำให้มีผู้ติดเชื้อและเสียชีวิตจำนวนมากส่งผลกระทบต่อในทุกภาคส่วน สถานศึกษาต้องปรับการจัดการเรียนรู้เป็นแบบปกติใหม่ (New Normal) โดยครูผู้สอนต้องออกแบบการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับการศึกษา สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน และมีความสัมพันธ์กับชีวิตจริง ฝึกให้ผู้เรียนสามารถแก้ปัญหาได้ (Boonphak, 2020)

จากรายงานผลการประเมินความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียนเทียบกับนานาชาติและอาเซียน (Programme for International Student Assessment: PISA) มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินคุณภาพของระบบการศึกษา โดยเน้นการประเมินสมรรถนะของผู้เรียนในการใช้ความรู้และทักษะเพื่อการแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิต จากผลการประเมิน PISA ปี 2018 พบว่า นักเรียนไทยมีคะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศสมาชิก (IPST, 2018) สะท้อนให้เห็นถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนไทยอยู่ในระดับต่ำและยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากผู้เรียนไม่สามารถนำความรู้หรือทักษะไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาได้ (Kuaklung, Kessaratikoon, and Prasitpong, 2018) สอดคล้องกับรายงานผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินขั้นพื้นฐาน (Ordinary National Education Test: O-NET) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 วิชาวิทยาศาสตร์ ปีการศึกษา 2561-2563 พบว่า นักเรียนของโรงเรียนดงมะไฟวิทยามีคะแนนต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยของระดับประเทศและต่ำกว่าร้อยละ 50 (Dongmafaiwittaya School, 2020) ดังนั้นควรมีการส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้วิชาวิทยาศาสตร์มากขึ้น และเมื่อพิจารณาวิชาฟิสิกส์ซึ่งเป็นพื้นฐานของวิทยาศาสตร์หลายแขนง ยังคงพบปัญหาในการจัดการเรียนรู้ เนื่องจากเนื้อหาวิชามีความซับซ้อนเป็นนามธรรม และต้องใช้ความรู้ทางคณิตศาสตร์ในการศึกษาร่วมด้วย จึงยากต่อการเรียนรู้และทำความเข้าใจ จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการคิดขั้นสูง ความสามารถในการเชื่อมโยงองค์ความรู้ ความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการสื่อสาร และความสามารถในการตัดสินใจโดยใช้ข้อมูลที่หลากหลาย (Sriwibunrat, and Onthenee, 2019) ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ที่ช่วยพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหจะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้องค์ความรู้ต่างๆ ควบคู่กับการลงมือปฏิบัติจริง

สเต็มศึกษา (STEAM Education) เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ต่อยอดมาจากสะเต็มศึกษา (STEM Education) โดยเป็นการบูรณาการศาสตร์ 5 สาขาวิชา ได้แก่ วิทยาศาสตร์ (Science) เทคโนโลยี (Technology) วิศวกรรมศาสตร์ (Engineering) ศิลปะ (Arts) และคณิตศาสตร์ (Mathematics) (Buaphan, Jaradrawiwat, and Jenjit, 2020) ซึ่งศิลปะเป็นศาสตร์ที่ช่วยเสริมสร้างแรงบันดาลใจ ทำให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบวิธีการแก้ปัญหา มีกิจกรรมการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับปัญหาในชีวิตจริง ผู้เรียนสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ในการแก้ปัญหาได้ โดยใช้กระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม (Khamhaengpol, Sriprom, and Chuamchaitrakool, 2021) สเต็มศึกษาเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ไม่เน้นการท่องจำเนื้อหาแต่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกการคิด และการนำความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหา เพื่อเสริมสร้าง

ประสบการณ์ (Tayea, Mophan, and Waedrama, 2017) ผู้เรียนได้เรียนรู้แบบบูรณาการสามารถเชื่อมโยงความรู้และเข้าใจเนื้อหาในระดับลึกอย่างครอบคลุม (Sriboon, and Pongen, 2019) ทำให้เกิดความคงทนในการเรียนรู้ และสามารถพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาของผู้เรียนได้ (Intavimolsri, Kaewdee, and Pattaradilokrat, 2019) จากงานวิจัยของ Seejantuek, Phaksunchai, and Panpae (2022) ได้ศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษาที่มีต่อทักษะการแก้ปัญหา เรื่อง ธาตุและสารประกอบ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในการจัดการเรียนรู้วิชาเคมี ซึ่งผู้เรียนยังขาดทักษะการแก้ปัญหา เช่น การระบุปัญหา การวางแผนการแก้ปัญหา ผู้เรียนไม่สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง แต่ต้องได้รับคำชี้แนะจากครูผู้สอน เมื่อมีการปรับเปลี่ยนสถานการณ์ทำให้ผู้เรียนไม่สามารถเชื่อมโยงความรู้ไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ได้ ผลการวิจัยพบว่า ทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษา หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้งานวิจัยของ Wongthong (2020) ได้ศึกษาการเรียนรู้บูรณาการสเต็มศึกษา เพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา ผลการประเมิน PISA ปี 2018 ทำให้ทราบว่านักเรียนยังไม่สามารถนำองค์ความรู้และทักษะไปใช้ในการแก้ปัญหาได้ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยของการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษา สามารถพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นทักษะที่มีความสำคัญต่อการเรียนรู้และการดำรงชีวิตของผู้เรียน ในศตวรรษที่ 21

จากเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาในสถานการณ์การแพร่ระบาดโควิด-19 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เรื่อง งานและพลังงาน โดยการจัดการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษา เพื่อให้ให้นักเรียนได้พัฒนาองค์ความรู้ ฝึกการคิด การลงมือปฏิบัติ และการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง สามารถนำองค์ความรู้มาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาในสถานการณ์การแพร่ระบาดโควิด-19 และปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างและพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เรื่อง งานและพลังงาน ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80
2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เรื่อง งานและพลังงาน ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยการจัดการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษา
3. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เรื่อง งานและพลังงาน ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยการจัดการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษา
4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ต่อการจัดการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษา เรื่อง งานและพลังงาน

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี

- 1) ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ผลการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพิ่มเติม รายวิชาฟิสิกส์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

2) ศึกษาแนวคิดของ Jampong, and Prammanee (2017) เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษา และแนวคิดของ Sung (2017) เกี่ยวกับความสามารถในการแก้ปัญหา นำไปสู่การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษาที่สอดคล้องกับการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เรื่อง งานและพลังงาน

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม

สถานที่ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ คือ โรงเรียนดงมะไฟวิทยา ตำบลหมื่น อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/2 โรงเรียนดงมะไฟวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 26 คน ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยมีผู้เชี่ยวชาญทางด้านวิทยาศาสตร์ การสอน และการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ จำนวน 3 คน ตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเที่ยงตรงของเนื้อหา และประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1) แผนการจัดการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษา เรื่อง งานและพลังงาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 6 แผน รวม 20 ชั่วโมง วิเคราะห์ผลการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้กับจุดประสงค์การเรียนรู้ (IOC) จากนั้นนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/1 โรงเรียนดงมะไฟวิทยา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 32 คน ทำการตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขแผนการจัดการเรียนรู้ให้มีความสมบูรณ์ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง

2) แบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นแบบปรนัย 4 ตัวเลือก โดยกำหนดสถานการณ์ปัญหา จำนวน 8 สถานการณ์ สถานการณ์ละ 5 ข้อ รวม 40 ข้อ (40 คะแนน) วิเคราะห์ผลการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบทดสอบกับจุดประสงค์การเรียนรู้ (IOC) จากนั้นนำไปทดลองใช้ (Try Out) เพื่อวิเคราะห์หาคุณภาพของเครื่องมือ พบว่า ค่าความยาก (p) อยู่ในช่วง 0.38-0.78 ค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ในช่วง 0.25-0.69 และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับของคูเดอร์ ริชาร์ดสัน (Kuder-Richardson) โดยใช้สูตร KR-20 เท่ากับ 0.98 ซึ่งถือว่าผ่านเกณฑ์ จากนั้นผู้วิจัยทำการเลือกแบบทดสอบมา 6 สถานการณ์ สถานการณ์ละ 5 ข้อ รวม 30 ข้อ (30 คะแนน) เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง งานและพลังงาน เป็นแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ (40 คะแนน) วิเคราะห์ผลการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบทดสอบกับจุดประสงค์การเรียนรู้ (IOC) จากนั้นนำไปทดลองใช้ (Try Out) เพื่อวิเคราะห์หาคุณภาพของเครื่องมือ พบว่า ค่าความยาก (p) อยู่ในช่วง 0.28-0.78 ค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ในช่วง 0.25-0.56 และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับของคูเดอร์ ริชาร์ดสัน (Kuder-Richardson) โดยใช้สูตร KR-20 เท่ากับ 0.96 ซึ่งถือว่าผ่านเกณฑ์ จากนั้นผู้วิจัยทำการเลือกแบบทดสอบมา 30 ข้อ (30 คะแนน) เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

4) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ต่อการจัดการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษา เรื่อง งานและพลังงาน แบบสอบถามความพึงพอใจชนิดมาตราส่วนประมาณค่าของลิเคิร์ท (Likert Rating Scale) 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด จำนวน 20 ข้อ มีการวัดความพึงพอใจทั้งหมด 4 ด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหาสาระการเรียนรู้ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านสื่ออุปกรณ์การเรียนรู้

และด้านการวัดและประเมินผล วิเคราะห์ผลการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ (IOC) ทำการตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขให้มีความสมบูรณ์ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง มีขั้นตอนการดำเนินการ ดังต่อไปนี้

1) ดำเนินการขออนุญาตจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ต่อสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ซึ่งได้รับเลขที่หนังสือรับรองโครงการวิจัย คือ 112/2565

2) จัดทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครไปยัง โรงเรียนดงมะไฟวิทยา ซึ่งเป็นโรงเรียนของกลุ่มตัวอย่าง ประสานงานกับผู้บริหารโรงเรียน เพื่อกำหนดวัน เวลา ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3) ชี้แจงและอธิบายวิธีการเรียนการสอน โดยการจัดการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษา เพื่อให้นักเรียน เกิดความเข้าใจและเป็นการเตรียมความพร้อมก่อนการจัดการเรียนรู้

4) นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) โดยแบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหา 6 สถานการณ์ จำนวน 30 ข้อ และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 30 ข้อ

5) ดำเนินการทดลองใช้แผนการจัดการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษา เรื่อง งานและพลังงาน ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

6) นักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียน (Post-test) โดยแบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหา และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งเป็นฉบับเดียวกันกับการแบบทดสอบก่อนเรียน (Pre-test)

7) นักเรียนทำแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษา เรื่อง งานและพลังงาน

8) นำผลคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผล และอภิปรายผลต่อไป

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

1) วิเคราะห์สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนระหว่างเรียน แบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหา แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบสอบถาม ความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษา เรื่อง งานและพลังงาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

2) วิเคราะห์หาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษา เรื่อง งานและพลังงาน ของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยหาประสิทธิภาพของกระบวนการและผลลัพธ์ (E_1/E_2) ตามเกณฑ์ 80/80

3) การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนของความสามารถในการแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษา เรื่อง งานและพลังงาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 4 ระหว่างคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้สถิติทดสอบค่าทีแบบกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เป็นอิสระต่อกัน (t-test for Dependent Sample)

4) การวิเคราะห์แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ต่อการจัดการเรียนรู้ แบบสเต็มศึกษา เรื่อง งานและพลังงาน โดยการหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัย และการนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

1) สรุปผลการศึกษาวิจัย โดยนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาเขียนสรุปตามความมุ่งหมายของการวิจัย

2) การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย มีการจัดลำดับขั้นตอนการนำเสนอโดยยึดตามความมุ่งหมายของการวิจัย นำเสนอข้อมูลในรูปแบบของตาราง ซึ่งแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติและมีการบรรยาย ลักษณะข้อมูลในตาราง

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ผลการวิเคราะห์หาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษา เรื่อง งานและพลังงาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ตามเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ โดยหาประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) จากการทำกิจกรรม ใบกิจกรรม ชิ้นงาน และแบบทดสอบหลังเรียนในแต่ละแผน และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) จากการทำแบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหา และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์หาประสิทธิภาพ (E_1/E_2) ของแผนการจัดการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษา เรื่อง งานและพลังงาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

ประสิทธิภาพ	จำนวนนักเรียน	คะแนน	$\bar{X}$	S.D.	ร้อยละ
ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1)	26	120	97.77	2.08	81.48
ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2)	26	60	48.16	4.84	80.27

จากตารางที่ 1 พบว่า ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) คิดเป็นร้อยละ 81.48 และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) คิดเป็นร้อยละ 80.27 แสดงว่า ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษา เรื่อง งานและพลังงาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ เท่ากับ 81.48/80.27 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้

วัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ผลการวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เรื่อง งานและพลังงาน ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยการจัดการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษา ซึ่งใช้สถิติทดสอบค่าทีแบบกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เป็นอิสระต่อกัน (t-test for Dependent Sample) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เรื่อง งานและพลังงาน ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยการจัดการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษา

ความสามารถในการแก้ปัญหา	จำนวนนักเรียน	คะแนน	$\bar{X}$	S.D.	ร้อยละ	t-test
ก่อนเรียน	26	30	8.08	2.38	26.93	19.95**
หลังเรียน	26	30	23.58	2.79	78.60	

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (ค่าวิกฤตของ t ที่ระดับ .01; df = 25, $t_{25} = 2.49$)

จากตารางที่ 2 พบว่า ความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน มีค่าเฉลี่ยของคะแนน เท่ากับ 8.08 และ 23.58 ตามลำดับ ค่า t จากการคำนวณ เท่ากับ 19.95 และค่าวิกฤตของ t_{25} จากตาราง เท่ากับ 2.49 ซึ่งมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สรุปได้ว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษา เรื่อง งานและพลังงาน มีความสามารถในการแก้ปัญหาลงเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

ผลการวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบคะแนนแบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน พิจารณากระบวนการแก้ปัญหา 5 ขั้นตอน คือ การระบุปัญหา การวิเคราะห์ปัญหา การวางแผนการแก้ปัญหา การดำเนินการแก้ปัญหา และการเฝ้าผลการแก้ปัญหา (Sung, 2017) ของนักเรียน

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เรื่อง งานและพลังงาน ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยการจัดการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษา ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เรื่อง งานและพลังงาน ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยพิจารณากระบวนการแก้ปัญหา 5 ขั้นตอน

ความสามารถในการแก้ปัญหา	คะแนน	ก่อนเรียน			หลังเรียน			t-test
		$\bar{X}$	S.D.	ร้อยละ	$\bar{X}$	S.D.	ร้อยละ	
1. การระบุปัญหา	6	1.73	1.34	28.83	4.96	0.92	82.67	10.25**
2. การวิเคราะห์ปัญหา	6	1.65	1.02	27.50	4.92	0.93	82.00	18.14**
3. การวางแผนการแก้ปัญหา	6	1.62	1.10	27.00	4.46	1.03	74.33	9.58**
4. การดำเนินการแก้ปัญหา	6	1.50	1.07	25.00	4.50	0.81	75.00	11.53**
5. การเมินผลการแก้ปัญหา	6	1.58	1.30	26.33	4.73	1.04	78.83	10.43**
รวม	30	8.08	2.38	26.93	23.58	2.79	78.60	19.95**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (ค่าวิกฤตของ t ที่ระดับ .01; $df = 25$, $t_{25} = 2.49$)

จากตารางที่ 3 พบว่า ความสามารถในการแก้ปัญหานักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน โดยพิจารณากระบวนการแก้ปัญหา 5 ขั้นตอน ในแต่ละขั้นตอนมีค่า t จากการคำนวณ เท่ากับ 10.25, 18.14, 9.58, 11.53, และ 10.43 และค่าวิกฤตของ t_{25} จากตาราง เท่ากับ 2.49 ซึ่งมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เรื่อง งานและพลังงาน ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยการจัดการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษา ซึ่งใช้สถิติทดสอบค่าที่แบบกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เป็นอิสระต่อกัน (t-test for Dependent Sample) ดังตารางที่ 4

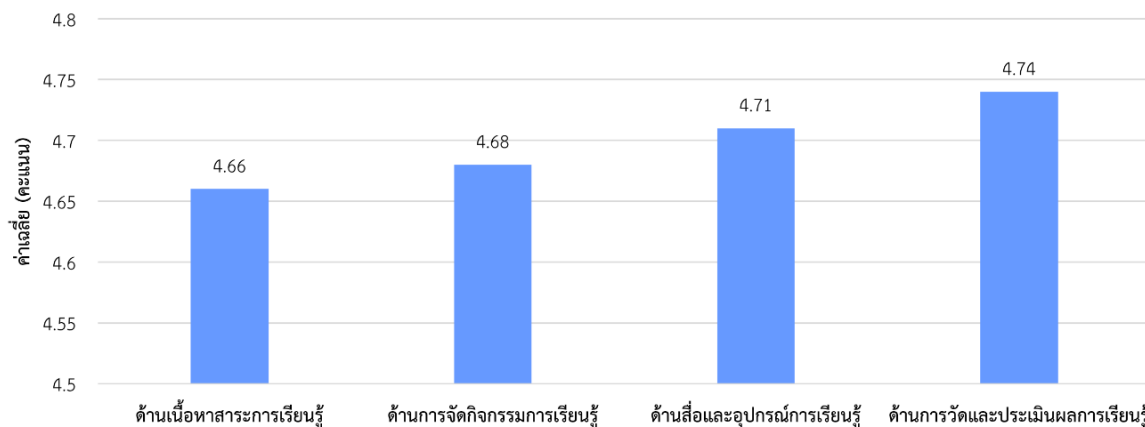
ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เรื่อง งานและพลังงาน ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยการจัดการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษา

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	จำนวนนักเรียน	คะแนน	$\bar{X}$	S.D.	ร้อยละ	t-test
ก่อนเรียน	26	30	9.96	2.71	33.20	26.88**
หลังเรียน	26	30	24.58	2.21	81.93	

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (ค่าวิกฤตของ t ที่ระดับ .01; $df = 25$, $t_{25} = 2.49$)

จากตารางที่ 4 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียน มีค่าเฉลี่ยของคะแนน เท่ากับ 9.96 และ 24.58 ตามลำดับ ค่า t จากการคำนวณ เท่ากับ 26.88 และค่าวิกฤตของ t_{25} จากตาราง เท่ากับ 2.49 ซึ่งมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สรุปได้ว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษา เรื่อง งานและพลังงาน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

วัตถุประสงค์ที่ 4 พบว่า ผลการวิเคราะห์เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ต่อการจัดการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษา เรื่อง งานและพลังงาน โดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังรูปภาพที่ 1

Picture 1: The Average Satisfaction Ratings Across Dimensions of Mathayomsuksa 4 Students by Using STEAM Education on Work and Energy

จากรูปภาพที่ 1 พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ต่อการจัดการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษา เรื่อง งานและพลังงาน พิจารณาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความพึงพอใจรายด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย คือ ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.74$, S.D. = 0.48) ด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.71$, S.D. = 0.58) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.68$, S.D. = 0.56) และด้านเนื้อหาสาระการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.66$, S.D. = 0.56) มีความพึงพอใจเฉลี่ยทั้ง 4 ด้าน ($\bar{X} = 4.70$, S.D. = 0.54) ซึ่งอยู่ในระดับความพึงพอใจมากที่สุด

องค์ความรู้ใหม่

การจัดการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษา เป็นการบูรณาการศาสตร์ทั้ง 5 สาขาวิชาเข้าด้วยกัน ได้แก่ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ ศิลปะ และคณิตศาสตร์ ศิลปะเป็นศาสตร์ที่ช่วยให้นักเรียนได้ใช้จินตนาการเพื่อออกแบบและสร้างสรรค์ชิ้นงานหรือวิธีการแก้ปัญหา ผสมผสานกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ มีการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีในการสืบค้นข้อมูล และใช้กระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรมทำให้นักเรียนสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างเป็นระบบ

ความสามารถในการแก้ปัญหา หมายถึง กระบวนการจัดการกับปัญหาอย่างเป็นระบบ โดยผ่านการคิดอย่างมีแบบแผนเป็นขั้นตอน จำเป็นต้องอาศัยความรู้ ความเข้าใจ สติปัญญา การตัดสินใจ และประสบการณ์ ในการพิจารณาปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อหาวิธีการที่เหมาะสม นำไปสู่การแก้ปัญหาให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่ต้องการ มีกระบวนการแก้ปัญหา 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การระบุปัญหา หมายถึง การกำหนดประเด็นปัญหา มีการรับรู้ และทำความเข้าใจถึงสถานการณ์ปัญหา รวมทั้งตระหนักถึงสภาพจริงของปัญหาที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์ปัญหาได้ ตัวอย่างเช่น นักเรียนสามารถระบุปัญหาที่เกิดขึ้นจากการกดเจลล้างมือโดยใช้มือกด คือ ทำให้เกิดการติดเชื้อโควิด-19

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์ปัญหา หมายถึง การพิจารณาถึงสาเหตุของปัญหาหรือปัจจัยที่เป็นต้นเหตุของปัญหา มีการระบุแจกแจงลักษณะของปัญหาที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์ปัญหาได้ ตัวอย่างเช่น นักเรียนสามารถระบุสาเหตุหรือปัจจัยที่ทำให้เกิดการติดเชื้อโควิด-19 จากการกดเจลล้างมือ คือ การกดเจลล้างมือโดยใช้มือกด เพราะอาจทำให้สัมผัสเชื้อที่ติดอยู่ที่ขวดเจลล้างมือ

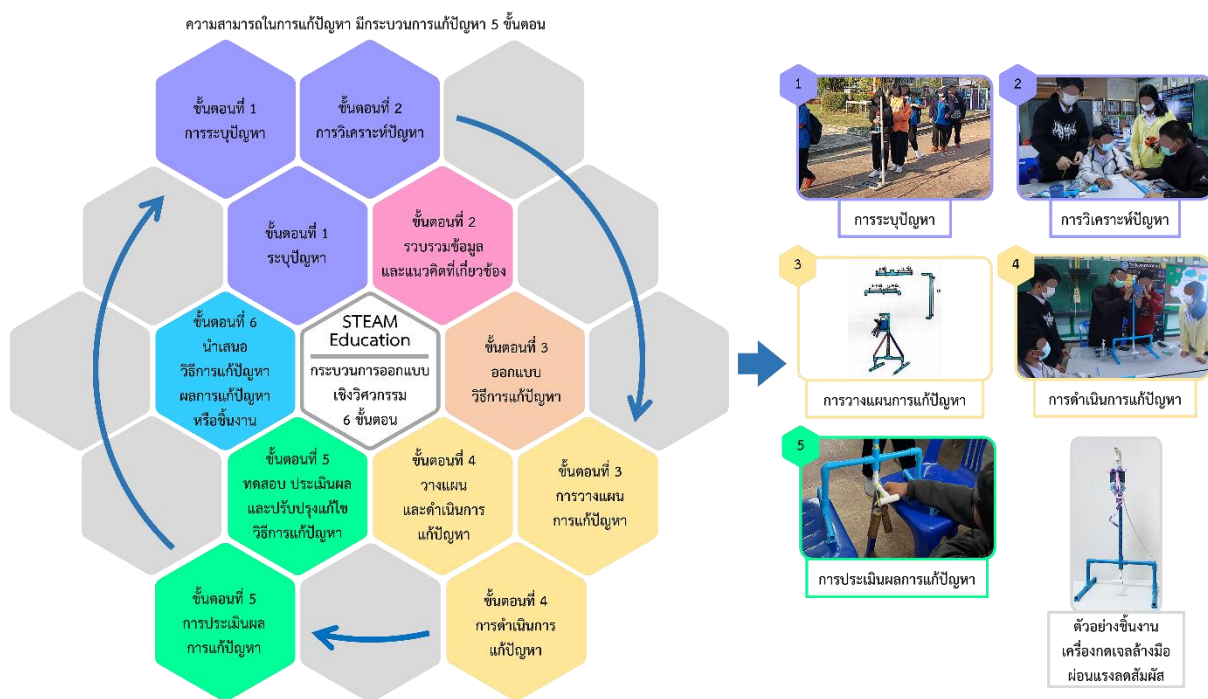
ขั้นตอนที่ 3 การวางแผนการแก้ปัญหา หมายถึง การกำหนดวิธีการแก้ปัญหาที่เหมาะสม วางแผนอย่างเป็นขั้นตอน โดยมีความสอดคล้องกับปัญหาและสาเหตุของปัญหา ตัวอย่างเช่น นักเรียนมีการวางแผน

และออกแบบเครื่องกดเจลล้างมือแบบเหยียบที่ช่วยผ่อนแรงขณะใช้งาน ลดการสัมผัสด้วยมือ เพื่อป้องกันการสัมผัสเชื้อที่ติดอยู่ที่ขวดเจลล้างมือ

ขั้นตอนที่ 4 การดำเนินการแก้ปัญหา หมายถึง การลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาตามแบบแผนวิธีการแก้ปัญหา เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ตามที่ต้องการ ตัวอย่างเช่น นักเรียนทำการสร้างเครื่องกดเจลล้างมือแบบเหยียบตามที่ออกแบบไว้ เพื่อแก้ปัญหาคัดเชื้อโควิด-19 จากการสัมผัสเชื้อที่ติดอยู่ที่ขวดเจลล้างมือ

ขั้นตอนที่ 5 การประเมินผลการแก้ปัญหา หมายถึง การนำผลลัพธ์ที่ได้จากการดำเนินการแก้ปัญหา มาเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ หากเกิดข้อบกพร่องควรมีการปรับปรุง เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ดีและเหมาะสมที่สุด โดยมีความสอดคล้องกับปัญหา และสามารถแก้ปัญหามาจากสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ตัวอย่างเช่น นักเรียนทำการทดสอบการใช้งานของเครื่องกดเจลล้างมือและปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้สามารถใช้งานได้จริง

จากความสามารถในการแก้ปัญหา จะเห็นได้ว่ากระบวนการดังกล่าวมีความสอดคล้องกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม ซึ่งเป็นขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษา ดังรูปภาพที่ 2 ดังนั้นเมื่อผู้เรียนได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษาจะสามารถพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาให้สูงขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ

Picture 2: The New Body of Knowledge in Development of Problem-solving Abilities of Students by Using STEAM Education

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า แผนการจัดการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เรื่อง งานและพลังงาน มีประสิทธิภาพ เท่ากับ 81.48/80.27 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 80/80 ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษาอย่างเป็นขั้นตอน มีการศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ผลการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพิ่มเติม รายวิชาฟิสิกส์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษา

และความสามารถในการแก้ปัญหา แผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นผ่านกระบวนการตรวจสอบจากคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ มีการปรับปรุงและพัฒนาตามคำแนะนำเพื่อให้เกิดความถูกต้องสมบูรณ์ ผ่านการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มีการทดลองใช้กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อตรวจสอบคุณภาพและแก้ไขข้อบกพร่องให้กิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้แผนการจัดการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษา ส่งเสริมให้ผู้เรียนฝึกการคิดและเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองและสามารถเชื่อมโยงความรู้เพื่อใช้ในการแก้ปัญหา ทำให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาสาระการเรียนรู้มากขึ้น มีความสุขในการเรียน มีความมุ่งมั่นตั้งใจในการทำกิจกรรมและสร้างสรรค์ชิ้นงาน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Jampong, and Prammanee (2017) ได้ศึกษาการพัฒนาชุดฝึกทักษะแบบสเต็มศึกษา เรื่อง พลังงานรอบตัวเรา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า ชุดฝึกทักษะแบบสเต็มศึกษาช่วยส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนมีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง เพื่อสร้างสรรค์ชิ้นงานด้วยวิธีการที่เหมาะสม มีประสิทธิภาพ เท่ากับ 80.76/81.54 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ 80/80

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เรื่อง งานและพลังงาน โดยการจัดการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษา หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาของผู้เรียน โดยการจัดการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษา ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม เพื่อให้ผู้เรียนได้สร้างสรรค์ชิ้นงานหรือวิธีการแก้ปัญหาจากสถานการณ์การแพร่ระบาดโควิด-19 ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกการระบุปัญหา วิเคราะห์ปัญหา วางแผนการแก้ปัญหา ดำเนินการแก้ปัญหา และประเมินผลการแก้ปัญหาได้ ทำให้ผู้เรียนสามารถแก้ปัญหาได้อย่างเป็นระบบ เมื่อพิจารณากระบวนการแก้ปัญหา 5 ขั้นตอน พบว่า ผู้เรียนมีการระบุปัญหาและวิเคราะห์ปัญหาจากสถานการณ์ปัญหาได้เป็นอย่างดี ซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงสุดและใกล้เคียงกัน เท่ากับ 4.96 และ 4.92 ตามลำดับ เนื่องจากการระบุปัญหาเป็นหนึ่งในขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษา ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถรับรู้และเข้าใจถึงปัญหาที่เกิดขึ้น รวมถึงสาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหาของสถานการณ์ปัญหานั้น อีกทั้งผู้เรียนสามารถตรวจสอบการแก้ปัญหาเพื่อประเมินผลความสำเร็จของการแก้ปัญหา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.73 โดยผู้เรียนสามารถพิจารณาข้อมูลที่ได้จากการระบุปัญหาและวิเคราะห์ปัญหา ทำให้ผู้เรียนทราบถึงความเป็นไปได้ของการแก้ปัญหาว่ามีความถูกต้องและเหมาะสมหรือไม่ นอกจากนี้การวางแผนและดำเนินการแก้ปัญหาของผู้เรียน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดและใกล้เคียงกัน เท่ากับ 4.46 และ 4.50 ตามลำดับ เนื่องจากการวางแผนการแก้ปัญหา ผู้เรียนจำเป็นต้องอาศัยหลักการ กฎ ทฤษฎีทางฟิสิกส์ และความรู้ทางคณิตศาสตร์ร่วมด้วย เพื่อใช้ในการกำหนดวิธีการแก้ปัญหา โดยมีความสอดคล้องกับปัญหาและสาเหตุของปัญหา ซึ่งผู้เรียนมีพื้นฐานเกี่ยวกับการแก้สมการทางคณิตศาสตร์ที่น้อย ทำให้ไม่สามารถจัดรูปสมการเพื่อหาค่าที่ต้องการได้ถูกต้องเท่าที่ควร ส่งผลให้การดำเนินการแก้ปัญหาของผู้เรียนผิดพลาดตามไปด้วย จะเห็นได้ว่าการวางแผนและการดำเนินการแก้ปัญหา มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Seejantuek, Phaksunchai, and Panpae (2022) พบว่า ทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียน โดยการจัดการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษา หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องจากระบวนการแก้ปัญหาได้แทรกอยู่ในขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษา กิจกรรมการเรียนรู้มีการกำหนดสถานการณ์เพื่อให้ผู้เรียนได้แก้ปัญหาอย่างเป็นขั้นตอน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และทักษะการแก้ปัญหาของผู้เรียนถูกพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เรื่อง งานและพลังงาน โดยการจัดการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษา หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญ

ทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน โดยการจัดการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษา ซึ่งเป็นการบูรณาการศาสตร์ 5 สาขาวิชา มีศิลปะเป็นศาสตร์ที่ช่วยให้ผู้เรียนได้ใช้จินตนาการในการออกแบบและสร้างสรรค์ชิ้นงานหรือวิธีการแก้ปัญหา ผสมผสานกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีในการสืบค้นข้อมูล โดยใช้กระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม เพื่อแก้ปัญหาในสถานการณ์การแพร่ระบาดโควิด-19 ทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและจดจำเนื้อหาสาระการเรียนรู้ได้ดีขึ้นจากการแก้ปัญหา ครูผู้สอนให้คำแนะนำ อำนวยความสะดวก และสนับสนุนความคิดและจินตนาการของผู้เรียน สอดคล้องกับ Khamhaengpol, Sriprom, and Chuamchaitrakool (2021) ได้กล่าวว่า สเต็มศึกษามีศิลปะเป็นศาสตร์พื้นฐานในการเรียนรู้ช่วยเสริมสร้างแรงบันดาลใจ ทำให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบวิธีการแก้ปัญหา มีกิจกรรมการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับปัญหาในชีวิตจริง ผู้เรียนสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ในการแก้ปัญหา โดยใช้กระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม นอกจากนี้สเต็มศึกษา ยังช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนให้สูงขึ้น ผลให้ผู้เรียนมีการคิดแบบนักวิทยาศาสตร์ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Tayea, Mophan, and Waedrama (2017) พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยการจัดการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษา หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เนื่องจากการจัดการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษา ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหาสาระวิทยาศาสตร์จากสิ่งที่สนใจและเกิดขึ้นจริง ไม่ใช้การเรียนแบบท่องจำ ครูเป็นผู้ให้คำปรึกษาและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงออกอย่างเต็มที่ ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ และเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริงทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในเนื้อหาวิชามากยิ่งขึ้น

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ต่อการจัดการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษา เรื่อง งานและพลังงาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.70 อยู่ในระดับความพึงพอใจมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากการจัดการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษาเป็นการจัดการเรียนรู้ที่แปลกใหม่สำหรับผู้เรียน มีการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติและการทำงานร่วมกับผู้อื่น ผู้เรียนได้สร้างสรรค์ชิ้นงานเพื่อแก้ปัญหาจากสถานการณ์การแพร่ระบาดโควิด-19 มีสื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้ที่น่าสนใจ เหมาะสม และเพียงพอต่อจำนวนผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนมีความตื่นตัวและกระตือรือร้นในการทำกิจกรรม ผู้เรียนมีการประสานงานและแบ่งหน้าที่การทำงานภายในกลุ่มอย่างชัดเจน มีรอยยิ้ม เสียงหัวเราะในระหว่างทำกิจกรรม ส่งผลให้บรรยากาศในชั้นเรียนมีความสนุกสนานและไม่น่าเบื่อ เมื่อพิจารณาความพึงพอใจรายด้าน พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจในด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้สูงสุด ซึ่งมีค่าเท่ากับ 4.74 เนื่องจากมีการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย เช่น การประเมินความสามารถในการแก้ปัญหา การประเมินพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม การประเมินชิ้นงาน เป็นต้น อีกทั้งมีเกณฑ์การประเมินที่ชัดเจนและเข้าใจง่าย ทำให้ผู้เรียนเกิดความท้าทายในการทำกิจกรรมและสร้างสรรค์ชิ้นงานเพื่อให้ได้คะแนนตามที่คาดหวังไว้ และในด้านเนื้อหาสาระการเรียนรู้ นักเรียนมีความพึงพอใจน้อยที่สุด ซึ่งมีค่าเท่ากับ 4.66 เนื่องจากความยากของเนื้อหาวิชาฟิสิกส์ที่มีความสัมพันธ์กับสถานการณ์การแพร่ระบาดโควิด-19 และมีข้อคำถามจำนวนมาก ซึ่งผู้เรียนต้องใช้เวลาพอสมควรในการศึกษาและตอบข้อคำถาม สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Thammayod, Khamhaengpol, and Pansuppawat (2022) พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ต่อการจัดการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษาร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากกิจกรรมการเรียนรู้มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองและฝึกการทำงานเป็นกลุ่มร่วมกันสร้างและพัฒนาผลงาน ส่งผลให้เกิดความภูมิใจในผลงานและมีความสุขในการเรียน

สรุป

จากผลการวิจัยการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาในสถานการณ์การแพร่ระบาดโควิด-19 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เรื่อง งานและพลังงาน โดยการจัดการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษา พบว่าแผนการจัดการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษา มีประสิทธิภาพ เท่ากับ 81.54/80.27 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 ความสามารถในการแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.70$) นอกจากนี้การจัดการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษายังส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาองค์ความรู้ ฝึกการคิด การลงมือปฏิบัติ และการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง สามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้เพื่อใช้ในการแก้ปัญหา โดยใช้กระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม ทำให้นักเรียนแก้ปัญหาได้อย่างเป็นระบบ สามารถสร้างสรรค์นวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาในสถานการณ์การแพร่ระบาดโควิด-19 และรับมือกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า การจัดการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษา มีขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลายขั้นตอน ซึ่งต้องใช้เวลานานในการทำกิจกรรม ดังนั้นครูผู้สอนอาจมีการปรับเปลี่ยนระยะเวลาให้เหมาะสมกับสถานการณ์และสภาพของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถทำกิจกรรมได้สำเร็จตามเวลาที่กำหนด

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ขั้นตอนการวางแผนและดำเนินการแก้ปัญหา มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ดังนั้นครูผู้สอนควรสอนปรับพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ให้กับผู้เรียน ก่อนการทำกิจกรรมการเรียนรู้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า การจัดการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษา ทำให้ผู้เรียนสามารถจดจำเนื้อหาสาระการเรียนรู้ได้ดีขึ้นจากการแก้ปัญหา ดังนั้นครูผู้สอนควรส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิด จินตนาการอย่างอิสระและเต็มความสามารถ เพื่อออกแบบและสร้างสรรค์ชิ้นงานหรือวิธีการแก้ปัญหา

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 4 พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษา ในด้านเนื้อหาสาระการเรียนรู้น้อยที่สุด ดังนั้น ครูผู้สอนควรเรียบเรียงเนื้อหาของใบกิจกรรมการเรียนรู้ให้กระชับและเข้าใจง่าย เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับเวลาในการจัดการเรียนรู้อย่างยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาการจัดการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษา เพื่อพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหากับผู้เรียนในระดับชั้นอื่นๆ หน่วยการเรียนรู้อื่นๆ และสถานการณ์ปัญหาอื่นๆ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถและเพิ่มความน่าสนใจของเนื้อหาสาระการเรียนรู้วิชาฟิสิกส์มากยิ่งขึ้น

2.2 นำการจัดการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษาไปใช้พัฒนาผู้เรียนในด้านอื่นๆ เช่น การคิดวิเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์ ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เป็นต้น เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้ความสามารถรอบด้านอย่างมีประสิทธิภาพ

References

- Boonphak, K. (2020). Review Article on Learning Learning Management in the New Normal Era. *Journal of Industrial Education*, 19(2), 1-6.
- Buaphan, M., Jaradrawiwat, S., & Jenjit, A. (2020). Effects of Learning Management by Using STEAM on Learning Achievement, Creative Thinking and Attitude of Prathomsuksa 4 Students. *Journal of Education Studies*, 48(2), 203-224.
- Chimkul, A., Kaewdee, S., & Disyatat, N. R. (2017). Effects of Biology Learning Management based on the STEM Education Approach on Problem-Solving Ability and Biology Learning Achievement of Upper Secondary. *An Online Journal of Education*, 12(1), 324-342.
- Dongmafaiwittaya School. (2020). *School Curriculum of Dongmafaiwittaya School*. Sakon Nakhon: Academic Department of Dongmafaiwittaya School.
- Intavimolsri, S., Kaewdee, S., & Pattaradilokrat, S. (2019). Effects of Using the STEAM Education Approach in Biology on Scientific Creativity and Learning Achievement of Tenth Grade Students. *Journal of Education Studies*, 47(2), 410-429.
- Jamong, M., & Prammanee, N. (2017). The Development of Work Creation through STEAM Education Approach on Energy. *EAU Heritage Journal Social Science and Humanity*, 7(3), 81-92.
- Khamhaengpol, A., Sriprom, M., & Chuamchaitrakool, P. (2021). Development of STEAM Activity on Nanotechnology to Determine Basic Science Process Skills and Engineering Design Process for High School Students. *Thinking Skills and Creativity*, 39, 1-7.
- Kuaklung, K., Kessaratikoon, P., & Prasitpong, S. (2018). The Study of Archivement by STEM Education on Equilibrium and Elasticity for Grade 11 Students. *Journal of Education Thaksin University*, 18(2), 124-135.
- Office of the Education Council. (2017). *The National Scheme of Education B.E. 2560-2579 (2017-2036)*. Bangkok: Prikwan Graphic.
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2017). *Summary of The Twelfth National Economic and Social Development Plan (2017-2021)*. Bangkok: Office of the National Economic and Social Development Council.
- Seejantuek, S., Phaksunchai, M., & Panpae, K. (2022). The Effects of STEAM Education on Problem Solving Skills in Elements and Compounds of Mathayomsuksa 4 Students. *Journal of Educational Technology and Communications*, 5(16), 19-31.
- Sriboon, S., & Pongen, W. (2019). The Learning Outcomes of STEAM Education based on Problem Based Learning to Developing Mathematical Skills and Process for Seventh Grade Students. *Journal of Education Studies*, 47(1), 526-543.
- Sriwibunrat, T., & Onthene, A. (2019). A Development of Learning Activities by Using STEM Education to Enhance Problem-Solving Ability on Work and Energy in Physics for Grade 10 Students. *Humanity and Social Science Journal*, 25(2), 197-207.

- Sung, E. (2017). The Influence of Visualization Tendency on Problem-solving Ability and Learning Achievement of Primary School Student in South Korea. *Thinking Skills and Creativity*, 26, 168-175.
- Tayea, F., Mophan, N., & Waedrama, M. (2017). Effect of STEAM Education on Science Learning Achievement, Creative Thinking and Satisfaction of Grade 5 Students towards the Learning Management. *Princess of Naradhiwas University Journal of Humanities and Social Sciences*, 4(2), 1-14.
- Thammayod, A., Khamhaengpol, A., & Pansuppawat, T. (2022). Development of Creative Thinking of Mathayomsuksa 2 Students on the Topic of Separation of Substances Using STEAM Education combined with the Philosophy of Sufficiency Economy. *Journal of MCU Peace Studies*, 10(1), 142-159.
- The Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology (IPST). (2017). *The Curriculum Manual of Additional Science Subjects*. Bangkok: Ministry of Education.
- The Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology (IPST). (2019). *PISA 2018 Results : Executive Summary*. Bangkok: Ministry of Education.
- Wongthong, P. (2020). Integrated Steam Education Teaching Practice for Improving Critical Thinking and Problem Solving Abilities of First Grade Students in Small Primary School. *Journal of Education Khon Kaen University*, 43(2), 3-16.

กระบวนการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายของเกษตรกรในการพัฒนาตนเอง ให้เป็นเกษตรกรอัจฉริยะ*

Learning Process for Self-development to Become a Smart Farmer via the Farmers' Network

¹ปณณิกา งามเจริญ และ หลี่ เหมินเหลียง

¹Pannika Ngamcharoen and Li Renliang

คณะพัฒนาสังคมและยุทธศาสตร์การบริหาร สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
Graduate School of Social Development and Management Strategy,
National Institute of Development Administration, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: pannika.nga@gmail.com

บทคัดย่อ

การเรียนรู้จากเครือข่ายเป็นปัจจัยสำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนาภาคส่วนของการทำเกษตรกรรม เนื่องจากกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนที่ทุกคนมีส่วนร่วมจะนำไปสู่การสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกร โดยเน้นการนำแนวคิดการเรียนรู้ ประสบการณ์ทางเกษตรของสมาชิกในกลุ่มเครือข่ายมาใช้ในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายของเกษตรกรในการพัฒนาตนเองให้เป็นเกษตรกรอัจฉริยะ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา 2) ศึกษาปัญหา อุปสรรค ในกระบวนการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายของเกษตรกร ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการศึกษาแบบคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างควบคู่ไปกับการสังเกตการณ์จากกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม คือ กลุ่มเจ้าของฟาร์มผักกอกแฉก กลุ่มพนักงานข้าราชการท้องถิ่นและกลุ่มเจ้าหน้าที่หรือพนักงานในสถานศึกษาในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง จำนวน 12 คน ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาและการตีความ โดยการรวบรวม ข้อมูลที่ได้มาจัดแบ่งประเภทหมวดหมู่ จัดระบบของข้อมูลและแยกประเภทของข้อมูลตามประเด็นที่กำหนดไว้และวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า

1) กระบวนการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายของเกษตรกรจะเริ่มจาก เกิดปัญหาในตนเองหรือความต้องการที่จะพัฒนาตนเองของสมาชิกในเครือข่าย ลำดับที่สองคือสมาชิกในเครือข่ายมีการแลกเปลี่ยนปัญหาร่วมกัน ลำดับที่สามคือมีการสร้างพื้นที่สำหรับการแลกเปลี่ยนความรู้ สรุปบทเรียนและนำไปปฏิบัติร่วมกัน ลำดับที่สี่คือการประเมินผลและปรับปรุงให้เหมาะสมลำดับที่ห้าคือกิจกรรมมีความต่อเนื่องและขยายขอบเขตความร่วมมือเพื่อสร้างความสัมพันธ์และแสวงหาองค์ความรู้

2) ปัญหาและอุปสรรคที่พบคือกิจกรรมไม่เกิดความต่อเนื่องเมื่อเกิดปัญหาจึงค่อยกลับมารวมกลุ่มหารือกันทำให้การแก้ไขเป็นไปอย่างล่าช้า เช่น ปัญหาศัตรูพืช นอกจากนี้ยังพบปัญหาการทำงานที่ทับซ้อนกันของภาครัฐรวมถึงการขาดการประสานงานอย่างต่อเนื่องในระหว่างองค์กรทำให้การให้ความรู้ไม่ต่อเนื่อง ดังนั้นเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการเรียนรู้ของเกษตรกรภาครัฐจึงมีบทบาทสำคัญในการผลักดันและส่งเสริมการทำกิจกรรมในระดับท้องถิ่นเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ควรใช้การบูรณาการและประสานงานกันในทุกภาค

*Received May 23, 2023; Revised June 17, 2023; Accepted June 20, 2023

ส่วนทั้งภาครัฐ สถานศึกษา รวมถึงกลุ่มความร่วมมือของเกษตรกรเอง ผลลัพธ์ที่ได้จากการเรียนรู้ในกลุ่มเครือข่ายสามารถนำไปปรับปรุงพัฒนาสร้างองค์ความรู้เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของเกษตรกร อันจะหมายถึงความมั่นคงในการดำเนินชีวิต ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจและยกระดับคุณภาพการทำเกษตรกรรมให้ดีขึ้น

คำสำคัญ: การเรียนรู้; เครือข่าย; เกษตรกร; เกษตรอัจฉริยะ

Abstract

Network Learning is an essential and necessary factor to agricultural sections' development since learning process which all community members can participate would strengthen agriculturists by applying learning attitudes and experiences of network members to develop their learning process. This research article aims to: 1) Study learning process through farmers' learning network in Pak Chong District, Nakhon Ratchasima Province, who aim to transform themselves into a smart farmer; and 2) Analyze problems and obstacles in learning process through farmers' network from 3 sample groups, namely organic vegetable farm owner group, local governor group, and related local academic institute staff group, by using structural deep interview with observation from qualitative research methods. The data analysis method used content analysis and interpretation by collecting the acquired data, classifying the data, organizing the data system, and classifying the data according to the issues defined and analyzing the data. Data were collected from 12 key informants.

The results are as follows:

1) Learning process through agriculturist network initiated from occurrence of individual problem or requirement of self-development of members in network; secondly, exchanging problems among network members; thirdly, establishing space for exchanging knowledge and concluding lessons learned to operate altogether; fourthly, evaluation and adjusting; fifthly, continuation of activities and expansion of cooperation region to build relationship and pursue for more explicit knowledge.

2) Problems and obstacles found were intermittence of activities; gathering and consulting happened only when issues, such as pest problem, occurred, the solution would be operated sluggishly. Besides, the issue of overlapped work from government and lack of continuous coordination among organization caused the discontinuous giving knowledge accordingly. Consequently, to establish the highest advantages in learning for agriculturists, government holds the key role to promote and support local level activities exceedingly. For proper solution would be integration and coordination in all sections such as public and academic sector including cooperation of agriculturist group, as the results from learning among network group can be adapted and create more explicit knowledge to improve the quality of life of agriculturists which lead to the stability of life, the abundance of economic and elevate the quality of agriculture itself as well.

Keywords: Learning; Network; Farmer; Intelligent Agriculture

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในด้านต่างๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมถือเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อทิศทางการพัฒนาประเทศในอนาคต การปรับตัวเพื่อเพิ่มทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 จึงกลายเป็นหัวใจสำคัญของความสำเร็จที่มนุษย์ต้องใส่ใจและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทำให้ทิศทางการพัฒนาประเทศจึงต้องให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันในภาคการผลิตเพื่อเตรียมความพร้อมของประเทศต่อการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นและรักษาระดับการเจริญเติบโตให้มีเสถียรภาพ รวมทั้งมีความสามารถในการแข่งขันสูงสามารถสร้างรายได้ทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ และสร้างฐานเศรษฐกิจและสังคมแห่งอนาคต

จากแนวโน้มการคาดการณ์ของจำนวนประชากรโลกที่จะเพิ่มขึ้นเป็น 9 พันล้านคน ในปี 2050 ซึ่งจะส่งผลให้สังคมเมือง (United Nations, 2022) มีขนาดใหญ่เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 70 ของทั้งหมด ซึ่งจะส่งผลไปถึงความต้องการอาหารของมนุษย์ที่จะต้องเพิ่มขึ้นตามมาด้วย ซึ่งทำให้ภาคการเกษตรต้องผลิตอาหารและพัฒนาคุณภาพเพื่อให้เพียงพอกับจำนวนความต้องการของมนุษย์ที่มากขึ้นตามไปด้วย ประเด็นดังกล่าวทำให้นานาประเทศได้หันกลับมามองเรื่องของการพัฒนาด้านการเกษตรที่จะกลายเป็นการพัฒนาแห่งอนาคตในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเกษตรกรรม เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม จะถูกพัฒนาไปอย่างควบคู่กันอย่างผสมกลมกลืน (Kerdcharoen, 2007) สำหรับในประเทศไทยภาคเกษตรเป็นภาคการผลิตหนึ่งที่มีความสำคัญคิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 8 ของ GDP ของประเทศประชากรของประเทศที่อยู่ในภาคเกษตรมีถึง 25.07 ล้านคน ในปี 2558 หรือคิดเป็นร้อยละ 38.14 ของประชากรทั้งประเทศ (65.73 ล้านคน) (Office of the National Economic and Social Development Council, 2017) ซึ่งต้องมีการปรับตัวรองรับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นทั้งจากบริบทภายนอกและภายในประเทศ อีกทั้งต้องเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมอาหารซึ่งมีการแข่งขันค่อนข้างสูงมากขึ้น

ประเทศไทยมีสภาพอากาศที่เอื้ออำนวยต่อการเพาะปลูก แต่เกษตรกรรมในประเทศไทยยังประสบปัญหาหลายด้าน โดยเฉพาะในมิติของการผลิต ระดับผลิตภาพ (Productivity) ยังอยู่ในเกณฑ์ที่ไม่สูงนักและรายได้เกษตรกรมีอัตราเฉลี่ยค่อนข้างต่ำสาเหตุหลักเกิดจากการที่เกษตรกรไม่มีความรู้เพียงพอ ขาดข้อมูลเชิงลึกด้านการตลาดสำหรับวางแผนการผลิต (Jingjit, 2013) รวมทั้งความรู้ในการผลิตสินค้าเกษตรคุณภาพสูงที่มีความปลอดภัยต่อผู้บริโภคและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ประเด็นปัญหาดังกล่าวสะท้อนว่าอาชีพเกษตรกรในประเทศไทยยังขาดการพัฒนาอย่างยั่งยืน เกษตรกรจึงไม่สามารถยึดการเกษตรเป็นแหล่งรายได้ที่มั่นคง ถึงแม้ว่ารายได้สุทธิครัวเรือนของเกษตรกรจะเพิ่มขึ้น แต่รายจ่ายการผลิตและค่าครองชีพก็ขยับสูงขึ้นตาม นอกจากนั้น ราคาผลผลิตที่จำหน่ายยังผันผวน ส่งผลให้หนี้สินเกษตรกรแนวโน้มเพิ่มขึ้น ความเปราะบางหลายประการที่ได้กล่าวมาก่อนหน้านั้นมีส่วนที่ทำให้การพัฒนาเกษตรกรขาดความยั่งยืนนั้น ส่วนหนึ่งมีความสัมพันธ์กับนโยบายของภาครัฐ แนวทางในการพัฒนาส่วนหนึ่งเริ่มจากการพัฒนาตัวเกษตรกรเอง โดยเฉพาะการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาว แนวคิดเกษตรอัจฉริยะ (Smart Farming) จึงเป็นกลไกสำคัญในการตอบโจทย์การพัฒนาดังกล่าว

อำเภอปากช่องเป็นอำเภอขนาดใหญ่และมีความสำคัญมากอำเภอหนึ่งในจังหวัดนครราชสีมา ทั้งในด้านประชากรที่มีมากเป็นอันดับสองรองจากอำเภอเมือง และในด้านพื้นที่ที่เป็นเหมือนเมืองหน้าด่านของภาคอีสานที่เชื่อมต่อกับภาคกลาง อำเภอปากช่อง มีพื้นที่ทั้งหมด จำนวน 1.1 ล้านไร่ โดยเป็นพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด จำนวน 5 แสนไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 50.29 ของพื้นที่ทั้งหมด (Office of the Permanent

Secretary for Interior, 2019) ดังนั้นประชากรส่วนใหญ่จึงมีอาชีพเกษตรกรรมอีกทั้งยังมีการรวมกลุ่มของเกษตรกรในการถ่ายทอดความรู้ทางด้านการเพาะปลูก เช่น กลุ่มเกษตรกรที่ปลูกพืชอินทรีย์ กลุ่มเกษตรกรที่ทำพื้นที่เกษตรเป็นแหล่งเรียนรู้ จากการสำรวจเริ่มเบื้องต้นพบว่าเกษตรกรที่มีเงินทุนหรือกลุ่มเกษตรกรขนาดใหญ่ มีการนำแนวทางเกษตรอัจฉริยะเข้ามาใช้ในกระบวนการเกษตรกรรม คือจะมีการนำเทคโนโลยีมาช่วยในกระบวนการการเพาะปลูก ตลอดจนการควบคุมคุณภาพของผลผลิตซึ่งแนวทางดังกล่าวได้ถูกนำมาปรับใช้หลายสิบปีแล้ว แต่เกษตรกรรายย่อยหลายรายยังมองว่าแนวทางดังกล่าวต้องอาศัยเงินทุนจำนวนมาก จึงทำให้ไม่กล้าที่จะเริ่มปรับเปลี่ยนแนวคิด ทั้งนี้ภาครัฐทั้งในส่วนของการส่งเสริมการเกษตรและกระทรวงอุตสาหกรรมได้ดำเนินงานสร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ เพื่อยกระดับการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ เน้นกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการสร้างเครือข่าย โดยให้เกษตรกรในอำเภอปากช่องเป็น “ศูนย์กลางเรียนรู้ด้วยตนเอง” มีเป้าหมายหลักในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้มีความสามารถด้านการเกษตร ทดแทนเกษตรกรผู้สูงอายุ และสร้างแรงจูงใจให้คนรุ่นใหม่หันมาประกอบอาชีพเกษตรกรรมโดยนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและการตลาด จนเป็นเกษตรกรมืออาชีพที่เป็นผู้นำทางการเกษตรในท้องถิ่น และสร้างเครือข่ายความร่วมมือในทุกระดับขับเคลื่อนงานส่งเสริมการเกษตรและองค์กรเกษตรกรให้มีความเข้มแข็ง และดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ทั้งนี้ กระบวนการเรียนรู้ของเกษตรกรอาจจะมีรูปแบบที่แตกต่างกันออกไปซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 เป็นต้นมา ที่ได้กำหนดยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และสังคมให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศโดยให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการ กระบวนการชุมชนเข้มแข็งด้วยการส่งเสริมการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำในรูปแบบที่หลากหลายและจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องตามความพร้อมของชุมชน มีกระบวนการจัดการองค์ความรู้และระบบการเรียนรู้ของชุมชนอย่างเป็นขั้นตอน มีเครือข่ายการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกชุมชน มีกระบวนการเสริมสร้างศักยภาพชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถพัฒนาต่อยอดให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนในการนำไปสู่การพึ่งตนเองรวมทั้งการสร้างภูมิคุ้มกันให้ชุมชนพร้อมเผชิญการเปลี่ยนแปลง (Office of the National Economic and Social Development Council, 2021) จากแนวทางการพัฒนาดังกล่าวทำให้เกิดแนวคิดการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนขึ้น ซึ่งคุณลักษณะของชุมชนที่เป็นชุมชนเรียนรู้ สมาชิกของชุมชนจะต้องเรียนรู้ต่อความเป็นไปของโลก รู้ข่าวสารด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง รวมทั้งเพิ่มพูนความรู้ต่างๆ ที่จำเป็นและสมาชิกมีวัตถุประสงค์ร่วมกันในการทำกิจกรรม มีความเอื้ออาทรต่อกันและมีการกระทำร่วมกัน

การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนมีกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเป็นหัวใจสำคัญ สมาชิกของชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาในชุมชน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความสัมพันธ์กัน อันจะก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนซึ่งกระบวนการพัฒนาความรู้จะเป็นกระบวนการที่ไม่หยุดนิ่ง แต่จะมีการพัฒนาต่อเนื่องตลอดเวลาเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ การนำความรู้และประสบการณ์มาเป็นข้อมูลในการเรียนรู้ เป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน มีกระบวนการแลกเปลี่ยนและกระบวนการสร้างความรู้ที่สามารถนำความรู้ที่นำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ ซึ่งการจะพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ใหม่การดำเนินการอย่างต่อเนื่องและมีความยั่งยืนได้นั้น การนำกระบวนการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์มาใช้จึงเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนา เครือข่ายการเรียนรู้ให้ประสบผลสำเร็จ โดยการเน้นกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสร้างองค์ความรู้และการนำความรู้ที่นำไปใช้เพื่อแก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการของชุมชนได้อย่าง ต่อเนื่องและยั่งยืน ตลอดจนสอดคล้องเหมาะสมกับวิถีชีวิตของชุมชน ด้วยหลักการและเหตุผลดังกล่าวจะเห็นว่าสังคมไทยปัจจุบันมีความจำเป็นต้องพัฒนาและให้ความสำคัญกับเครือข่ายการเรียนรู้ให้เกิดขึ้น

เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน โดยให้ความสำคัญกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนที่เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วม โดยนำแนวทางการเรียนรู้จากประสบการณ์ทางเกษตรมาใช้ในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเครือข่ายการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่การสร้าง ความเข้มแข็งให้ชุมชน เกิดการรวมกลุ่มที่มั่นคงนำไปสู่การสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษากระบวนการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายของเกษตรกรในการพัฒนาตนเองให้เป็นเกษตรกรอัจฉริยะ ในอำเภอบางช่อง จังหวัดนครราชสีมา
2. ศึกษาปัญหา อุปสรรค ในกระบวนการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายของเกษตรกรในการพัฒนาตนเองให้เป็นเกษตรกรอัจฉริยะ ในอำเภอบางช่อง จังหวัดนครราชสีมา

วิธีการดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วย งานวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ดำเนินการด้วยการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการกับผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จากนั้นนำข้อมูลมาสังเคราะห์ วิเคราะห์ โดยมีวิธีการศึกษาดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี (Documentary Study) ค้นคว้าจากเอกสาร ศึกษาจาก แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับ กระบวนการเรียนรู้จากเครือข่าย การทำเกษตรกรอัจฉริยะ นโยบายของภาครัฐที่สนับสนุนการทำเกษตร รวมถึงการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับบริบทพื้นที่ของอำเภอบางช่อง จังหวัดนครราชสีมา

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) เข้าสังเกต ศึกษา สัมภาษณ์บริบทพื้นที่ ซึ่งจะครอบคลุมในประเด็น รูปแบบการทำเกษตร ความเป็นอยู่ การรวมกลุ่มและการเรียนรู้จากกลุ่มเครือข่ายของเกษตรกรในอำเภอบางช่อง จังหวัดนครราชสีมา

โดยใช้เกณฑ์ในการพิจารณาพื้นที่ดังนี้

เกณฑ์ในการพิจารณาเลือกฟาร์มฟาร์มขนาดใหญ่ มีพื้นที่ในการเพาะปลูกมากกว่า 50 ไร่ มีประสบการณ์ในการเพาะปลูกมากกว่า 5 ปีขึ้นไป ผลผลิตได้รับรองเครื่องหมายการค้าเกษตรอินทรีย์จากกระทรวงเกษตร มีระบบการดำเนินงานที่ชัดเจนตั้งแต่การเลือกพันธุ์พืช ไปจนถึงการจัดจำหน่าย รวมถึงผลผลิตทางการเกษตรมีการต่อยอดมากกว่าการจำหน่ายแค่ในชุมชน เช่น ส่งออกต่างประเทศ หรือพัฒนาต่อยอดไปสู่ผลิตภัณฑ์อื่นที่มากกว่าการแปรรูปอาหาร มีการนำนวัตกรรมหรือเทคโนโลยีมาใช้ในการบวนการผลิตหรือจัดจำหน่าย

เกณฑ์ในการพิจารณาเลือกฟาร์มฟาร์มขนาดกลาง มีพื้นที่ในการเพาะปลูกไม่เกิน 50 ไร่ มีประสบการณ์ในการเพาะปลูกมากกว่า 5 ปีขึ้นไป ผลผลิตได้รับรองเครื่องหมายการค้าเกษตรอินทรีย์จากกระทรวงเกษตร มีระบบการดำเนินงานที่ชัดเจนตั้งแต่การเลือกพันธุ์พืช ไปจนถึงการจัดจำหน่าย รวมถึงผลผลิตทางการเกษตรมีการต่อยอดมากกว่าการจำหน่ายแค่ในชุมชน หรือต่อยอดไปสู่ผลิตภัณฑ์อื่น เช่น การแปรรูปอาหาร

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) คือกลุ่มเกษตรกรที่นำแนวความคิดการทำเกษตรอัจฉริยะมาปรับใช้ในพื้นที่การเกษตรของตน มีประสบการณ์ในการปลูกผักออแกนิกส์มากกว่า 5 ปี ขึ้นไป และที่มี

พื้นที่ทำการเกษตรตั้งอยู่ใน อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา รวมไปถึงเจ้าหน้าที่หน่วยงานของภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการนำแนวคิดเกษตรอัจฉริยะมาใช้ในพื้นที่ จำนวน 12 คน

ขั้นตอนที่ 4 การจัดทำเครื่องมือแบบสอบถาม การศึกษาวิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 12 ท่าน ในการพูดคุยจะมีกรอบแนวทางของคำถามอย่างคร่าวๆ แต่จะให้ผู้ตอบคำถามสามารถตอบอย่างอิสระ โดยเน้นคำถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้ตอบไม่รู้สีกกกดดันและสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างกว้างขวาง

การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ใช้การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างตายตัว แต่มีแนวคำถามหลักสำหรับการสัมภาษณ์ เป็นวิธีการหลักสำหรับการรวบรวมข้อมูลซึ่งเกิดจากการดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังที่กำหนดไว้ในกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ เช่น เจ้าของกิจการฟาร์มผักอินทรีย์ ข้าราชการในท้องถิ่น เป็นต้น โดยใช้กระบวนการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ (Informal Interview) ตามแนวคำถามที่ได้จัดเตรียมไว้เพื่อให้ได้ข้อมูลสำคัญ รวมถึงสังเกตพฤติกรรมและท่าทางในระหว่างการสัมภาษณ์ด้วย คำถามอาจเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ และเป็นคำถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลได้ตอบคำถามอย่างละเอียดที่สุด ตามมุมมองของผู้ให้ข้อมูล (Emic View) ผู้ศึกษาได้กำหนดแนวประเด็นการสัมภาษณ์แบบกว้างๆ โดยมีพื้นฐาน จากทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมาแปลงเป็นคำถามสำหรับการเก็บข้อมูล โดยมีประเด็นสำคัญ 4 ประเด็น ดังนี้

- กระบวนการเรียนรู้จากกลุ่ม
- ปัญหาและอุปสรรคในกระบวนการเรียนรู้ผ่านกลุ่ม
- การพัฒนาตนเอง
- ข้อเสนอแนะในการเรียนรู้จากกลุ่ม

การสังเกต (observation) ผู้วิจัยสังเกตเหตุการณ์ต่างๆ ในฐานะของคนในพื้นที่ ทำให้สามารถเข้าไปร่วมสังเกตการทำกิจกรรมต่างๆ ของพื้นที่ศึกษาเพื่อเก็บเกี่ยวข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษได้อย่างครอบคลุม

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล ศึกษาค้นคว้าข้อมูลและทบทวนวรรณกรรมจากเอกสาร (Document Study and Literature Review) การศึกษาค้นคว้าข้อมูล และทบทวนวรรณกรรมจากเอกสาร ได้แก่ รายงานการวิจัย บทความ หนังสือทั่วไปที่เกี่ยวข้อง ควบคู่ไปกับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเป็นการลงพื้นที่วิจัยภาคสนามเพื่อการค้นคว้าประเด็นตามข้อคำถามของผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ และการสังเกต (Observation) ประเด็นที่สังเกตครอบคลุมบริบทต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้จากกลุ่มและการนำเกษตรอัจฉริยะมาใช้ในพื้นที่ ตลอดจนพฤติกรรมและปฏิกิริยาของผู้ให้ข้อมูล ซึ่งข้อมูลที่ได้จะนำมาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลที่ได้ด้วยวิธีการอื่นๆ

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาและการตีความ โดยการรวบรวม ข้อมูลที่ได้มาจัดแบ่งประเภทหมวดหมู่ (Categories) จัดระบบของข้อมูลและแยกประเภทของข้อมูลตามประเด็นที่กำหนดไว้และวิเคราะห์ข้อมูล โดยกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลจะทำความเข้าใจกับการเก็บข้อมูล และวิเคราะห์เพิ่มเติมหลังจากการเก็บข้อมูลแล้วเสร็จซึ่งใช้การวิเคราะห์ข้อมูล โดยอิงแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกับบริบทของพื้นที่ที่ศึกษา ภายหลังจากการวิเคราะห์ข้อมูลมีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษากระบวนการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายของเกษตรกรในการพัฒนาตนเองให้เป็นเกษตรกรอัจฉริยะ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา กระบวนการเรียนรู้จากเครือข่ายของเกษตรกรในการพัฒนาตนเองให้เป็นเกษตรกรอัจฉริยะในพื้นที่อำเภอปากช่อง มีความเชื่อมโยงกับแนวคิดการพัฒนาตนเองและการเรียนรู้ของตนเอง กล่าวคือ การเรียนรู้ในการพัฒนาตนเองที่เริ่มจากการมองเห็นปัญหาและต้องการไปสู่การเปลี่ยนแปลง ซึ่งปัจจัยในการเกิดปัญหามีสาเหตุดังนี้ การต้องการพัฒนาตนเองเพื่อให้ตนเองและครอบครัวมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและการต้องการขยายขอบเขตและเครือข่ายทางธุรกิจ

อย่างไรก็ตามการที่กลุ่มจะมีการแลกเปลี่ยนความรู้อย่างเข้มข้นและต่อเนื่องต้องมีการผลักดันจากผู้นำและสมาชิกของกลุ่มที่จะช่วยกระตุ้นให้เห็นถึงความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงเรียนรู้เพื่อแก้ไขปัญหาพร้อมกับการพยายามปรับตัวและหาแนวทางใหม่ในการพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นกระบวนการเรียนรู้จากเครือข่ายในการพัฒนาตนเองของเกษตรกรในอำเภอปากช่องจึงอาจแบ่งได้ 2 รูปแบบคือ

1. กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากปัญหาและต้องการหาหนทางในการแก้ไขปัญหาโดยใช้ประสบการณ์จนนำไปสู่การพัฒนาตนเอง เกษตรกรบางรายเป็นผู้มีประสบการณ์ในการทำเกษตรแบบอินทรีย์มากกว่า 10 ปี เมื่อเกิดปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการทำการเกษตรจะสามารถสอบถามจากผู้รู้ที่อยู่ในแวดวงการทำการเกษตร รวมถึงการไปเรียนเพิ่มเติมในด้านที่สามารถจะนำมาพัฒนาการเกษตรของตน เช่น การบริหารการจัดการ การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเพิ่มมูลค่า

2. กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการถ่ายทอดองค์ความรู้โดยการสอบถามและเรียนรู้จากผู้รู้เกษตรกรบางรายไม่ได้มีพื้นฐานการทำการเกษตรมาก่อนแต่เมื่อเกิดปัญหาหรือมีความต้องการที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับการทำการเกษตรก็จะสอบถามรวมถึงค้นคว้าหาข้อมูลด้วยตนเองว่าที่ใดมีผู้รู้หรือที่ใดสามารถให้คำตอบจากนั้นจึงไปค้นคว้าหาคำตอบให้เกิดองค์ความรู้ของตน เกษตรกรบางรายไม่ได้มีพื้นฐานด้านการทำการเกษตรแต่เริ่มต้นมาจากการปลูกผักในครัวเรือนจนนำไปสู่การพัฒนาในระดับครอบครัวและนำไปสู่ระดับธุรกิจ กระบวนการเรียนรู้จึงเริ่มมาจากการสอบถามจากครอบครัวถึงเทคนิควิธีการและองค์ความรู้ใหม่ใหม่ในการทำการเกษตรอินทรีย์

วัตถุประสงค์ที่ 2 ศึกษาปัญหา อุปสรรค ในกระบวนการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายของเกษตรกรในการพัฒนาตนเองให้เป็นเกษตรกรอัจฉริยะ ในอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา จากการศึกษาพบว่าปัญหาและอุปสรรคในการเรียนรู้จากกลุ่มเครือข่ายคือการขาดความต่อเนื่องในการเรียนรู้ คือ เมื่อมีปัญหาสมาชิกในกลุ่มก็จะคอยหันมาปรึกษาหารือกันกล่าวคือการเรียนรู้ส่วนใหญ่ในเครือข่ายมักเกิดจากสมาชิกในกลุ่มมีปัญหาจึงค่อยมีการประชุม ระดมกลุ่มเกิดขึ้น จึงทำให้เกิดขาดความต่อเนื่องในการเรียนรู้และการรวบรวมความรู้

ปัญหาการขาดแคลนบุคลากรที่ทำหน้าที่ประสานงาน ถึงแม้ว่าการรวมกลุ่มเครือข่ายในพื้นที่อำเภอปากช่องจะมีรูปแบบการรวมกลุ่มที่หลากหลายและค่อนข้างชัดเจน แต่เนื่องจากสมาชิกทุกคนเป็นเกษตรกรจึงทำให้ทุกคนมีภาระหน้าที่อื่นที่ต้องดูแล รูปแบบของการบริหารจัดการจึงอาจจะไม่ใช่หน้าที่หลักที่สมาชิกทุกคนต้องรับทำ กล่าวคือการทำงานเครือข่ายจะเป็นงานรองจากที่ทุกคนว่างเว้นจากการภารกิจหลักของตนทำให้งานขาดความต่อเนื่องและด้วยภาระหน้าที่ทำให้เวลาว่างของสมาชิกไม่ตรงกันการจัดกิจกรรมกลุ่มที่ต้องพบปะกันจึงเป็นไปได้ยาก อีกทั้งรูปแบบการทำงานยังอยู่ในรูปแบบจิตอาสา คือขาดการทำงานแบบองค์กรหรือการมีค่าตอบแทนที่ชัดเจนจึงทำให้ขาดแรงจูงใจในรูปแบบของค่าตอบแทนให้บุคลากรที่จะต้องเข้ามาทำหน้าที่ประสานงานทำให้ขาดความต่อเนื่องของการทำงาน

ปัญหาที่เกิดจากผลกระทบช่วงโควิด เนื่องจากการเรียนรู้ทางด้านการเกษตรส่วนใหญ่เน้นการลงมือปฏิบัติในพื้นที่จริง การเรียนรู้ อบรม หรือแก้ไขปัญหาต่างๆ เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายภาครัฐการเรียนรู้

จึงต้องเว้นระยะห่าง งดการพบปะพูดคุย การพูดคุยผ่านทางออนไลน์จึงไม่สามารถตอบโต้และทำให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพสมบูรณ์แบบ

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาเรื่องกระบวนการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายในการพัฒนาตนเองให้เป็นเกษตรกรอัจฉริยะ เป็นการศึกษาที่มุ่งทำความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายของเกษตรกรโดยเน้นการทำความเข้าใจกับการพัฒนาตนเองของเกษตรกรในพื้นที่เพื่อสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้มาช่วยแก้ปัญหาการเกษตรและปัญหาทางเศรษฐกิจของประชาชนในพื้นที่ การพัฒนาตนเองมีพื้นฐานมาจากความต้องการของบุคคลที่จะนำไปสู่เป้าหมายที่ตนเห็นว่ามีคุณค่าตามที่ตนกำหนดไว้และกระบวนการที่จะนำตนเองไปสู่เป้าหมายนั้น เป็นกระบวนการที่บุคคลแต่ละคนเห็นว่าเหมาะสมกับศักยภาพและความสามารถตน หรืออาจกล่าวได้ว่าการพัฒนาตนเองเป็นการยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคลในด้านความต้องการแรงจูงใจ ตลอดจนวิธีการที่บุคคลใช้ในการเรียนรู้อันเป็นแบบฉบับเฉพาะตนของแต่ละบุคคล เริ่มจากการศึกษาความต้องการการเรียนรู้ของตน เพราะบุคคลทุกคนถ้ามีความต้องการก็จะเกิดการพัฒนาขึ้น จากนั้นต้องมีการวินิจฉัยตนเองเพื่อหาข้อเด่นข้อด้อยของตนเพื่อนำมาแก้ไขปรับปรุงเริ่มตั้งเป้าหมายในการพัฒนาตนเอง จึงอาจกล่าวได้ว่าแนวทางการพัฒนาตนเอง ประกอบไปด้วย 5 องค์ประกอบ ดังนี้

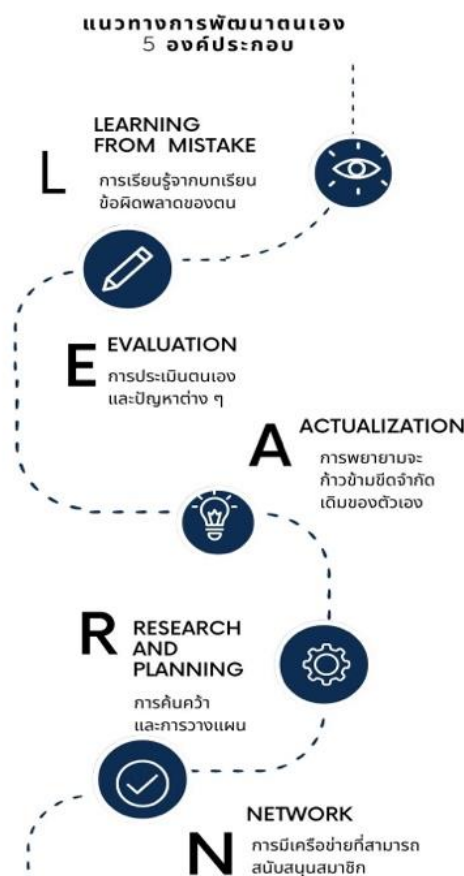

Figure 1: The new body of knowledge

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายเกษตรกรในการพัฒนาตนเองให้เป็นเกษตรกรอัจฉริยะ สามารถอภิปรายเพิ่มเติมโดยสามารถแบ่งประเด็นอภิปรายได้ ดังนี้

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการถ่ายทอดองค์ความรู้โดยการสอบถามและเรียนรู้จากผู้รู้เกษตรกรบางรายไม่ได้มีพื้นฐานการทำการเกษตรมาก่อนแต่เมื่อเกิดปัญหาหรือมีความต้องการที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับการทำการเกษตรก็จะสอบถามรวมถึงค้นคว้าหาข้อมูลด้วยตนเองว่าที่ใดมีผู้รู้หรือที่ใดสามารถให้คำตอบ จากนั้นจึงไปค้นคว้าหาคำตอบให้เกิดองค์ความรู้ของตน เกษตรกรบางรายไม่ได้มีพื้นฐานด้านการทำการเกษตรแต่เริ่มต้นมาจากการปลูกผักในครัวเรือนจนนำไปสู่การพัฒนาในระดับครอบครัวและนำไปสู่ระดับธุรกิจกระบวนการเรียนรู้จึงเริ่มมาจากการสอบถาม จากคนรอบตัวถึงเทคนิควิธีการและองค์ความรู้ใหม่ในการทำการเกษตรแบบอินทรีย์ นอกจากกระบวนการเรียนรู้ในการเฝ้าหาความรู้เฉพาะตน การมีทักษะของการเป็นผู้นำและความมุ่งมั่นที่จะนำพาคนในทีมและองค์กรก็เป็นอีกคุณลักษณะหนึ่งที่ทำให้กระบวนการเรียนรู้ประสบความสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Fry (2005) ที่กล่าวว่าผู้นำสามารถทำให้ผู้ตามเกิดแรงดลใจในการทำงาน และพยายามที่จะทำงานให้ได้มากกว่าที่คาดหวังไว้ ซึ่งเป็นภาวะผู้นำที่เน้นการสร้างแรงจูงใจภายใน ซึ่งทำให้รู้สึกว่าการได้ทำงานจนสำเร็จเป็นรางวัลตอบแทนแล้ว และมีการเข้าใจในเรื่องความต้องการขั้นพื้นฐานต่างๆ ของผู้ตาม ทำให้เกิดแรงจูงใจในการทำงานมากขึ้น ซึ่งตรงกับการศึกษาหลายงานซึ่งชี้ชัดว่านอกจากแรงจูงใจแล้ว พนักงานยังต้องการความหมาย จุดประสงค์และการเติมเต็มจากวัฒนธรรมองค์กร ผู้นำในการทำงาน และกระบวนการในการทำงานอีกด้วย การได้รับการสนับสนุน ทั้งจากครอบครัว เครือข่ายเกษตรกร ภาครัฐเอกชน นโยบายทางด้านการเกษตรและความทันสมัยของเทคโนโลยี ล้วนมีผลต่อการพัฒนาตนเองให้ประสบความสำเร็จ โดย Maikaensarn and Mhunkham (2014) ได้เสนอว่า เกษตรกรต้องเปลี่ยนแนวทางการประกอบการ ทั้งนี้เพราะว่า เมื่อบริบทของโลกทั้งในปัจจุบันและในอนาคตมีทิศทางการเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างมากย่อมส่งผลให้การดำเนินงานทางด้านการเกษตรของเกษตรกรก็ต้องปรับรูปแบบการดำเนินธุรกิจการเกษตรของตนโดยคำนึงถึงว่า พันธมิตรคือความสำเร็จ เพราะเกษตรกรจะไม่สามารถทำงานคนเดียวได้ เพราะในโลกยุคใหม่เราไม่สามารถรู้ทุกๆ อย่างหรือทำทุกๆ อย่างได้ด้วยตัวเองเพื่อตอบสนองต่อความต้องการในด้านต่างๆ จากผู้บริโภคได้อย่างครบถ้วน เกษตรกร ภาครัฐและภาคธุรกิจควรรวมตัวกันเพื่อเรียนรู้การทำงานร่วมกันในระบบที่มีความซับซ้อนมากขึ้น เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของสภาพแวดล้อมและนวัตกรรม เกษตรกรจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานจากเดิมที่ทำการเกษตรโดยลำพังและพึ่งพาองค์ความรู้และวิธีการเดิมไปสู่รูปแบบที่ตอบสนองความต้องการในระยะโดยสามารถพึ่งพาตนเองและอยู่บนพื้นฐานของความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่าการเรียนรู้จะเกิดขึ้นในกระบวนการที่ได้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาระหว่างกันในชุมชนด้วยกัน เพราะสมาชิกแต่ละคนล้วนมีองค์ความรู้ ประสบการณ์ ความเชี่ยวชาญ ที่แตกต่างกันนอกจากการเรียนรู้กระบวนการดังกล่าวจะทำให้สมาชิกเกิดความยอมรับในความแตกต่าง ความคิดเห็นและตัวตนของกันและกัน เนื่องจากคนที่มาเรียนรู้ร่วมกันเป็นคนในพื้นที่เดียวกัน ทำให้เขายอมรับและเป็นผู้ที่รู้ดีที่สุดเกี่ยวกับปัญหาของตนเองและชุมชน

โดยสามารถอธิบายเพิ่มเติมในส่วนของการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายได้ใน 3 ประเด็น คือ เครือข่ายและองค์กรชาวบ้าน ระบบข้อมูลและสารสนเทศ สถาบันการเรียนรู้ของชุมชน มีรายละเอียดดังนี้

เครือข่ายและองค์กรชาวบ้าน ในอำเภอปากช่องนอกจากจะมีการรวมกลุ่มของเกษตรกรที่สนใจการเพาะปลูกพืชแบบอินทรีย์ และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เป็นเสมือนกลุ่มหลักที่ให้ความรู้แก่

ชาวบ้านและเกษตรกรที่สนใจการปลูกพืชแบบอินทรีย์ อำเภอปากช่องยังมีการรวมกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ กลุ่มสหกรณ์การเกษตรซึ่งการรวมกลุ่มต่างๆ นี้ถือเป็นการสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็งและสามารถกระจายข้อมูลข่าวสารและองค์ความรู้ให้ทั่วถึงสมาชิกในชุมชนได้เป็นอย่างดี เพราะคนในชุมชนล้วนแล้วแต่เป็นสมาชิกของกลุ่มต่างๆ มากกว่า 1 กลุ่ม เครือข่ายองค์กรชาวบ้านจึงเป็นเหมือนเครื่องมือทางสังคมที่สำคัญในการเชื่อมสมาชิกในชุมชนเข้าด้วยกัน เพราะในแต่ละกลุ่มเครือข่ายล้วนแล้วแต่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการของสมาชิกในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นด้านความรู้ เงินทุน การพึ่งพาทรัพยากรและการสร้างอำนาจต่อรองกับคนนอกเครือข่าย ดังนั้นเครือข่ายและองค์กรชาวบ้านในพื้นที่จึงเป็นสิ่งที่มิมีบทบาทในการส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งในเรื่องของการกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ รวมถึงการเสริมสร้างให้กระบวนการเรียนรู้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องอยู่เสมอ

ระบบข้อมูลสารสนเทศ ปัจจัยสำคัญในการทำให้เกิดการเรียนรู้ของเกษตรกรในอำเภอปากช่อง คือ ความรู้ ข้อมูล และข่าวสาร ทั้งที่ได้มาจากการพบปะพูดคุยกันภายในกลุ่มทั้งในรูปแบบไม่เป็นทางการ และรูปแบบที่เป็นทางการคือการจัดการประชุม การจัดเวทีอบรม การเรียนรู้ภายในชุมชน การดูงาน ซึ่งในระยะแรกอาจเกิดขึ้นจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันภายในกลุ่ม ทั้งนี้ยังรวมถึงการถ่ายทอด การตรวจสอบข้อมูลที่เกิดขึ้นร่วมกันเพื่อให้ความรู้ที่ได้จากกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นสามารถนำไปใช้ได้เกิดประโยชน์สูงสุด รวมถึงการมีความเข้าใจร่วมกันว่าความรู้ที่เกิดขึ้นจะสามารถเปลี่ยนแปลงได้เมื่อมีความรู้ใหม่ที่สามารถพิสูจน์ได้ กล่าวคือไม่ยึดติดกับองค์ความรู้ ตัวบุคคล หรือหลักการเดิม รวมถึงการเปิดรับความรู้จากเครือข่ายอื่นนอกชุมชน อีกประการที่สำคัญคือการจัดเก็บองค์ความรู้ สมาชิกแต่ละคนในเครือข่ายจะมีการจดบันทึก การเก็บรวบรวมรูปภาพ ข้อมูลต่างๆ ลงในระบบคอมพิวเตอร์เพื่อให้ง่ายต่อการสืบค้น แต่ทั้งนี้การจัดเก็บข้อมูลในแต่ละเครือข่ายยังขาดความต่อเนื่อง เนื่องจากปัญหาการขาดแคลนบุคลากรที่จะทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลต่างๆ เนื่องจากสมาชิกแต่ละคนมีข้อจำกัดเรื่องเวลา ทำให้การรวมองค์ความรู้หรือการสืบค้นข้อมูลบางส่วนยังต้องใช้ความช่วยเหลือจากภาครัฐเป็นหลัก

สถาบันการเรียนรู้ของชุมชน นอกเหนือจากการรวมกลุ่มการทำเกษตรในพื้นที่อำเภอปากช่อง สถาบันในชุมชนถือเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งเสริมให้การเรียนรู้สำเร็จไปได้ด้วยดี ไม่ว่าจะเป็นสถาบันการศึกษา โรงเรียน มหาวิทยาลัย องค์การบริหารในท้องถิ่น วัด ตลาดเพื่อการเกษตร ที่กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ ทั้งการจัดกิจกรรมให้ความรู้ การสอนการทำเกษตร การอบรม การจัดกิจกรรมตลาดชุมชน ล้วนเป็นการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนให้เกิดความมั่นคงต่อเนื่องอันเป็นปัจจัยที่นำไปสู่การเรียนรู้ของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kamphaengphet (2017) ที่ได้ให้ความเห็นว่าการส่งเสริมเกษตรกรอย่างครบวงจร คือ การขับเคลื่อนกลุ่มฯ ให้สมาชิกมีรายได้ที่พอเพียงและพึ่งพาตนเองได้ ปรับระบบเกษตรการทำเกษตรเคมีมาทำเกษตรอินทรีย์ มีกรรมการกลุ่มซึ่งเป็นเกษตรกรอินทรีย์เป็นสมาชิกและมีบทบาทในการดำเนินการและตัดสินใจ มีการส่งเสริมจัดกระบวนการเรียนรู้ต่อเนื่องและหลากหลายประเด็นที่เกี่ยวข้อง เช่น การอบรมพัฒนาศักยภาพ การแลกเปลี่ยนดูงานพื้นที่ต่างๆ ฯลฯ โดยเป็นการทำงานลักษณะเครือข่ายที่มีทั้งเกษตรกรในพื้นที่ นักวิชาการ นักพัฒนา เข้ามาส่งเสริมและสนับสนุนซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่องและยาวนาน นอกจากนี้ภาครัฐควรสนับสนุนและส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์อย่างครบวงจรและต่อเนื่อง และในการส่งเสริมเรื่องตลาดสีเขียว ภาครัฐควรดำเนินการออกแบบโดยการคิดร่วมกันของเกษตรกรอินทรีย์ นักพัฒนาแต่ละพื้นที่ นักวิชาการ โดยเฉพาะการทำตลาดเขียวที่เข้าใจฐานแนวคิดเรื่องเกษตรกรรมยั่งยืนที่ชัดเจน

สรุป

กระบวนการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายเกษตรกรในการพัฒนาตนเองให้เป็นเกษตรกรอัจฉริยะ พบว่าเกษตรกรมีความต้องการที่จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการทำเกษตรอินทรีย์ของตนกับสมาชิกในกลุ่ม ภายใต้ความสัมพันธ์ของความเชื่อใจบนพื้นฐานของคนในชุมชนเดียวกัน ในอำเภอปากช่องนอกจากเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ซึ่งมีการเพิ่มขึ้นของสมาชิกอย่างต่อเนื่อง ยังมีเครือข่ายอื่นที่สามารถตอบสนองความต้องการของเกษตรกรในพื้นที่ ทั้งเครือข่ายการท่องเที่ยว เครือข่ายสหกรณ์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการเพิ่มขึ้นของสมาชิกที่มีความหลากหลายไม่จำกัดอยู่ภายใต้เครือข่ายที่เหมือนกันสามารถทำให้เกิดประสิทธิผลและตอบสนองความต้องการของเกษตรกรในมิติต่างๆ นอกจากนี้การเปิดช่องทางการสื่อสารที่ทันสมัยและสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีระหว่างสมาชิกในชุมชนที่มีความแตกต่างกันทำให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกและการเปลี่ยนความรู้ข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน ทำให้เกษตรกรมีข้อมูลที่หลากหลายในการตัดสินใจหรือพิจารณาในสิ่งต่างๆ มีการตรวจสอบอย่างรอบด้าน รวมถึงทำให้เกิดอำนาจต่อรองเป็นการเพิ่มความสามารถในการเข้าถึงตลาดได้ในระยะยาว

ทั้งนี้เกษตรกรแต่ละรายล้วนแล้วแต่มีองค์ความรู้เฉพาะตัวเพื่อนำมาถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนให้เกษตรกรรายอื่นสามารถต่อยอดจากองค์ความรู้ของตนได้ รวมไปถึงเกษตรกรยังมีทุนที่เข้มแข็ง อันประกอบไปด้วย ทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม และลักษณะของความเป็นผู้ประกอบการที่อยู่ในตนเองของเกษตรกร ซึ่งนำไปสู่การนำพาธุรกิจของตนไปสู่ความสำเร็จ

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีประเด็นข้อเสนอแนะจากการวิจัย ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนการเรียนรู้จากเครือข่าย เพราะปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การเรียนรู้จากเครือข่ายประสบความสำเร็จคือการสนับสนุนจากภาครัฐ จากการศึกษาค้นพบว่าการรวมกลุ่มของเกษตรกรเกิดจากการมีความสนใจในสิ่งเดียวกันจึงได้เริ่มรวมกลุ่มด้วยตนเอง ทำให้รูปแบบของความร่วมมือต่างๆ เช่น ความร่วมมือจากหน่วยงานการศึกษา หรือหน่วยงานภาครัฐบางแห่งเป็นไปอย่างล่าช้า ซึ่งหากเจ้าหน้าที่ของรัฐสามารถเข้ามาดูแลหรือมีบทบาทในการช่วยวางแผนหรือการประสานงานความร่วมมือระหว่างเครือข่าย จะสามารถทำให้วงการเกษตรของไทยพัฒนาไปได้มากขึ้น

สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา การพัฒนาเกษตรกร และหน่วยงานระดับท้องถิ่น ควรส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกิดเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้โดยการวางแผนการพัฒนาศูนย์ข้อมูลสารสนเทศทางการเกษตร เพื่อให้เป็นศูนย์กลางในการดำเนินการเกี่ยวกับข้อมูลด้านการเกษตร ออแกนิกส์ ทั้งในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ระดับจังหวัด จนถึงระดับท้องถิ่นและบูรณาการทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเกิดเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางด้านการเกษตร โดยอาจบูรณาการร่วมกับกระทรวง DE หรือบูรณาการร่วมกับศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ที่มีอยู่ทุกอำเภอทำให้เข้าถึงข้อมูลได้ง่าย ส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อการพัฒนาตนเองและพัฒนาอาชีพของเกษตรกร

1.2 ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

เพื่อให้การเรียนรู้จากกลุ่มเครือข่ายของเกษตรกรเป็นไปตามแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน การส่งเสริมศักยภาพเกษตรกรจึงควรมีความจำเป็นและสามารถดำเนินการในด้านต่างๆ โดยสามารถแบ่งรายละเอียดได้ดังต่อไปนี้

ประเทศไทยกับการเกษตร เพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ที่มีเป้าประสงค์คือการยกระดับคุณภาพและผลิตภัณธ์ทางการเกษตรกรรม การส่งเสริมพัฒนามาตรฐานสินค้า ให้สอดคล้องกับการพัฒนากฎหมายเพื่อสร้างระบบความปลอดภัย และมาตรฐานสินค้าทางด้านเกษตรกรรมที่หลากหลาย เช่น การพัฒนาความรู้และทักษะในการใช้เทคโนโลยีการบริหารจัดการโครงการยกระดับคุณภาพการบริการและผลิตภัณธ์ของระบบสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรสู่มาตรฐานและขยายสู่สากล

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการเรียนรู้จากกลุ่มจากเกษตรกรในพื้นที่อื่นให้ครอบคลุมบริบททั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย

2.2 ควรมีการต่อยอดจากงานวิจัยในด้านการพัฒนาเกษตรกรให้เป็นผู้ประกอบการด้านการเกษตร เพื่อให้สอดคล้องกับมิติของเศรษฐกิจและการพัฒนาที่ครอบคลุมมากขึ้น

References

- Fry, L. W. (2005). Toward a Theory of Spiritual Leadership. *The Leadership Quarterly*, 14, 693-727.
- Jingjit, R. (2013). *Insight into "Smart Farmer" Just a New Concept or to Transform Thai Agriculture*. Retrieved June 10, 2022, from <http://tpso.moc.go.th/img/news/1074-img.pdf>
- Kamphaengphet, M. (2017). *Development Model of Establishing Smart Farmer in Organic Farm Business of Thailand 4.0*. (Doctoral Dissertation). Silpakorn University. Nakhon Pathom.
- Kerdcharoen, T. (2007). Smart Farm, Part 1. *Update Journal*, 22(241), 93-96.
- Maikaensarn, W., & Mhunkham, M. (2014). Changes in the Agribusiness Sector under the Context of the Future World. *Panyapiwat Journal*, 5(Special Issue (May)), 244-254.
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2021). *Summary of the Development Plan*. National Economy and Society Twelfth Edition 2017-2021. Bangkok: Development Committee National Economic and Social Leadership for Prime Minister.
- _____. (2017). *National Strategy Phase 20 Years (2017-2036)*. Bangkok: Development Committee National Economic and Social Leadership for Prime Minister.
- Office of the Permanent Secretary for Interior. (2019). *Local Development Plan 2018-2022*. Retrieved March 7, 2021, from <https://www.pakchongsao.go.th/fileupload/6165.pdf>

**องค์ประกอบการบริหารการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่รองรับ
การเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาอาชีวศึกษากลุ่มภาคเหนือ***
**Administrative Factors of the Bilateral Vocational Education System
Supporting Changes in the 21st Century of the Vocational Education
Institutes in the Northern Region**

¹สุวารี แพงณีวงศ์ และ สมเกียรติ ตุ่นแก้ว

¹Suwaree Pangneewong and Somkiet Tunkaew

สาขาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

Educational Administration, Faculty of Education, Chiang Rai Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: 639814004@crru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี 2. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของการบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาในสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จำนวน 432 คน ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ นักการศึกษาที่มีความเชี่ยวชาญทางการบริหารการศึกษา จำนวน 24 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันและการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. การศึกษาองค์ประกอบของการบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่รองรับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาอาชีวศึกษากลุ่มภาคเหนือ ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ ด้านบุคลากร ด้านหลักสูตร ด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านความร่วมมือกับสถานประกอบการ ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ประกอบด้วย หลักการบริหารและวัตถุประสงค์ องค์ประกอบการบริหาร กระบวนการการบริหารจัดการ และประเมินผลการดำเนินการของรูปแบบ รูปแบบมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด

2. ผลการตรวจสอบความตรงของรูปแบบ พบว่า รูปแบบมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยมีค่า Chi-Square = 80.41 ค่า $p = 0.20$ ค่า $df = 71$ ค่ารากของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณค่า (RMSEA) = 0.012 ดัชนีวัดระดับความสอดคล้องเหมาะสม (GFI) = .99) แสดงว่ารูปแบบมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ถือเป็นองค์ประกอบที่มีความเหมาะสมเมื่อเทียบกับเกณฑ์การวิจัยทางสังคมศาสตร์

คำสำคัญ: องค์ประกอบการบริหาร; ระบบทวิภาคี; การเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to investigate the administrative factors of the bilateral vocational education system; and 2) to analyze the confirmatory factors for the administration of bilateral vocational education system. The study employed both quantitative and qualitative methods. A sample group comprised 432 administrators in the office of the Vocational Education Commission and 24 experts who were students and specialized in educational administration. The instruments used were a questionnaire and an interview form. The statistics used were frequency, percentage, mean, standard deviation, confirmatory factor analysis, and content analysis.

From the study, the following results are found:

1) The administrative factors of the bilateral vocational education system that support changes in the 21st century to the vocational educational institutes in the Northern region consist of five aspects, which are: personnel, curriculum, measurement and evaluation, teaching and learning management, and cooperation with enterprises. The results of the administrative model for the bilateral vocational education system comprise administrative principles and objectives, administrative factors, administrative processes, and the evaluation of model results. A model is of propriety and feasibility at the highest level.

2) When testing the validity of a model, the results show that a model is congruent with the empirical data (Chi-square = 80.41, $p = 0.20$, $df = 71$, RMSEA = 0.012, GFI = .99). This shows that a model is congruent with the empirical data, which proves that the factors are of propriety compared to the criteria of social science research.

Keywords: Administrative Factors; Bilateral System; Changes in the 21st Century

บทนำ

พระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2551 สถานศึกษาอาชีวศึกษาหรือสถาบันสามารถทำได้ 3 รูปแบบ คือ ในระบบ นอกระบบและระบบทวิภาคี โดยจัดรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง หรือหลายแบบรวมกันก็ได้ แต่ต้องมุ่งเน้นการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีเป็นสำคัญเพื่อประโยชน์ ในการผลิตและพัฒนาากำลังคน สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจึงได้จัดตั้ง "ศูนย์อาชีวศึกษาทวิภาคี" ขึ้นเป็นหน่วยงานภายในเพื่อเป็นหน่วยงานกลางในการติดต่อประสานงานระหว่างสถานศึกษาและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องให้สัมฤทธิ์มากยิ่งขึ้น ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2551 โดยดำเนินการจัดทำประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ประกาศเมื่อวันที่ 17 ตุลาคม พ.ศ. 2557 เพื่อให้สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาและสถานศึกษานำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาหรือปรับปรุงหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน และการพัฒนาคุณภาพการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี นอกจากนั้น กระทรวงศึกษาธิการได้จัดตั้งคณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชนเพื่อสนับสนุนการทำงานของคณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชน (กรอ.อศ) 33 กลุ่มเพื่อการขับเคลื่อนการจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ให้สัมฤทธิ์ผลตามที่ภาคเอกชนต้องการ และได้กำหนดภาระหน้าที่เรื่องการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ใช้เป็นบทบาทหนึ่งด้วย สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาได้กำหนดเป็นนโยบายให้สถานศึกษาทุกแห่ง

จำนวน 428 แห่ง ดำเนินการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีอย่างมีคุณภาพ ทั้งการเพิ่มปริมาณผู้เรียนและการเพิ่มจำนวนสถานประกอบการ ให้เข้าร่วมจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีร่วมกับสถานศึกษาให้เพิ่มมากขึ้น โดยได้กำหนดมาตรการเพิ่มผู้เรียนทวิภาคีและมาตรการเพิ่มสถานประกอบการ (Office of the Vocational Education Commission, 2015)

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาได้จัดประชุมและจัดทำรายงานการศึกษาไทย พ.ศ. 2561 (Education in Thailand, 2018) โดยรายงานสถานการณ์และความก้าวหน้าของการศึกษาของประเทศไทย ในภาพรวม นำเสนอความเป็นมาของการดำเนินงานด้านการจัดการศึกษาและการพัฒนาการศึกษาตั้งแต่สมัยอดีตเชื่อมต่อกันถึงสมัยปัจจุบัน นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงประเด็นท้าทายต่างๆ ที่เกิดขึ้นในประเทศไทยที่ส่งผลกระทบต่อทิศทางการพัฒนาการศึกษาของประเทศ พบว่า คุณภาพผู้เรียนและผู้สำเร็จการอาชีวศึกษามีสมรรถนะไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้รวมทั้งขาดทักษะความรู้พื้นฐานที่จำเป็น ได้แก่ ทักษะการสื่อสารความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ขาดความสามารถในการคิด วิเคราะห์ การแก้ปัญหาและการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ผู้เรียนไม่นิยมเรียนอาชีวศึกษาโดยเฉพาะผู้เรียนที่มีความสามารถสูง ทำให้ขาดแคลนกำลังคนระดับกลาง (ปวช., ปวส.) ที่มีคุณภาพค่อนข้างมาก การจัดการอาชีวศึกษาไม่เน้นการฝึกปฏิบัติและสมรรถนะทางวิชาชีพและความเชื่อมโยงกับสถานประกอบการมากเท่าที่ควร ทำให้ผู้สำเร็จการศึกษามีสมรรถนะไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ขาดการจัดการหลักสูตรที่หลากหลายสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายต่างๆ รวมทั้งการเชื่อมโยงกับการทำงาน (Office of the Secretariat of the Council of Education, 2018)

จากข้อมูลการศึกษาของ Butsaenlee (2018) พบว่า การจัดการอาชีวศึกษาเพื่อผลิตกำลังคนสนับสนุนภาคอุตสาหกรรม เกษตร และบริการรวมทั้งการพัฒนาอาชีพแก่ประชาชนในท้องถิ่นต่างๆ ของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา มีจุดอ่อนหลายประการ ในด้านผู้เรียน ผู้เข้าศึกษาในสายอาชีพมีจำนวนลดลง ผู้ปกครองส่วนใหญ่ให้ความสนใจเข้าศึกษาในสายสามัญมากกว่าเนื่องจากทัศนคติและค่านิยมในการเรียนอุดมศึกษา ผู้สำเร็จการศึกษาระดับ ปวช. ที่เข้าสู่การทำงานส่วนใหญ่เลือกที่จะเรียนต่อระดับสูงขึ้น เกิดการดึงตัวของกำลังแรงงานระดับ ปวช. แนวโน้มของผู้สำเร็จ ปวส. นิยมเรียนต่อปริญญาตรีกระทบต่อสายการผลิตมีจำนวนลดลงเรื่อยๆ จนถึงขั้นขาดแคลน สังคมไทยตกอยู่ในยุคกระแสวัตถุนิยมและบริโภคนิยมที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการศึกษา โดยเฉพาะพฤติกรรมของเยาวชนในด้านทัศนคติและการบริหารจัดการเวลา ในด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอน หลักสูตรไม่ทันสมัยไม่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในโลกการทำงานจริง การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีเป็นไปอย่างรวดเร็วทำให้ระบบการศึกษาไม่สามารถปรับเปลี่ยนได้ทันขาดความสมดุลระหว่างภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ความไม่สมดุลของความรู้พื้นฐานในแนวกว้างกับความรู้ลึกในวิชาชีพเฉพาะทาง ขาดการใช้สื่อวัตกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสม รวมทั้งขาดความพร้อมด้านอุปกรณ์การเรียนการสอนเครื่องมืออุปกรณ์ ห้องปฏิบัติการล้ำสมัยขาดแคลนไม่สอดคล้องกับเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปขาดการวิจัยและพัฒนาเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ทางวิชาการและเทคโนโลยีวิชาชีพที่สอดคล้องกับการพัฒนาอุตสาหกรรม กำลังคนเชิงคุณภาพในระดับพื้นฐาน

ตามกรอบความคิดเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มีเป้าหมายให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะในศตวรรษที่ 21 โดยผู้เรียนจะใช้ความรู้ในสาระหลักไปบูรณาการสังสมประสบการณ์กับทักษะ 3 ทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 คือ ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยีและทักษะชีวิตและอาชีพ ซึ่งการจัดการศึกษาจะใช้ระบบส่งเสริมการเรียนรู้ ในศตวรรษที่ 21 จำนวน 5 ระบบ คือ ระบบมาตรฐานการเรียนรู้ ระบบการประเมินผลทักษะการเรียนรู้ ระบบหลักสูตรและวิธีการสอน ระบบการพัฒนางานอาชีพ และระบบแหล่งเรียนรู้และบรรยากาศการเรียนรู้ (Office of the Basic Education Commission,

2016) ในการบริหารจัดการระบบอาชีวศึกษา มีกระทรวงศึกษาธิการเป็นหน่วยงานระดับกระทรวงของภาครัฐรับผิดชอบการกำหนดนโยบายและควบคุมการดำเนินงานของหน่วยงานระดับรองที่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ให้สอดคล้องกับทิศทางและเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของประเทศ ดังนั้น เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายพัฒนากำลังคน คณะอนุกรรมการส่งเสริมและพัฒนากิจการศึกษาระบบทวิภาคีกับการทำงาน จึงเสนอแนวทางการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบการจัดการเรียนการสอน หลักสูตรทวิภาคีในสถานประกอบการและการแก้ปัญหาเชิงรุกที่ควรจะทำกับอาชีวศึกษา ทั้งการเปลี่ยนค่านิยมของนักเรียนและผู้ปกครองและเป็นการเตรียมความพร้อมของนักเรียนนักศึกษาที่จะเข้าสู่ตลาดแรงงาน คือ การสร้างทักษะด้านวิชาชีพให้มีความทันสมัยตลอดเวลา (Thai Government, 2020)

ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าการศึกษาระบบทวิภาคีขององค์ประกอบการบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่รองรับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาอาชีวศึกษากลุ่มภาคเหนือ ซึ่งจะนำไปสู่ความเป็นเลิศให้ได้นั้นจะต้องมีองค์ประกอบ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านบุคลากร ด้านหลักสูตร ด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านความร่วมมือกับสถานประกอบการ ในการบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของสถานศึกษาที่จะต้องนำมาพัฒนาให้เป็นรูปแบบมาตรฐานที่ต้องใช้ในการจัดการสถานศึกษาและนำเอากระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมาเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนให้เกิดคุณภาพ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่จะการศึกษาระบบทวิภาคีขององค์ประกอบการบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่รองรับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาอาชีวศึกษากลุ่มภาคเหนือด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมซึ่งจะทำให้สถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ได้นำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนากระบวนการจัดการที่มีประสิทธิภาพและการขับเคลื่อนการพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรมและเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับมาตรฐาน การอาชีวศึกษาของประเทศไทยให้สูงขึ้นเทียบเท่ากับนานาชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระบบทวิภาคีขององค์ประกอบการบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่รองรับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาอาชีวศึกษากลุ่มภาคเหนือ
2. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของการบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่รองรับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาอาชีวศึกษากลุ่มภาคเหนือ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง องค์ประกอบของการบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่รองรับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาอาชีวศึกษากลุ่มภาคเหนือ ผู้วิจัยใช้ระเบียบการวิจัยออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบของการบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่รองรับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาอาชีวศึกษากลุ่มภาคเหนือ โดยดำเนินการดังนี้

1. การศึกษาระบบทวิภาคีและแนวทางการบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่รองรับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาอาชีวศึกษากลุ่มภาคเหนือ ประกอบด้วยองค์ประกอบ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านบุคลากร ด้านหลักสูตร ด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านความร่วมมือกับสถานประกอบการ โดยจัดทำชุดคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม เป็นชุดคำถามแบบมีโครงสร้างที่จัดเตรียมไว้สำหรับการสนทนากลุ่ม โดยใช้โครงสร้างแนวคำถามที่มีความยืดหยุ่น สามารถปรับเปลี่ยนได้ตาม

สถานการณ์ของกลุ่มและสภาพจริงในสนามที่ศึกษา ซึ่งประกอบด้วย คำถามหลัก (Main questions) และ คำถามขยาย (Probe questions) ที่มีความยืดหยุ่นสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ของกลุ่มและสภาพจริงในสนาม โดยใช้กระบวนการ SWOT ในการสรุปหาจุดแข็ง (Strength) จุดอ่อน (Weakness) โอกาส (Opportunity) อุปสรรค (Threat)

2. การสนทนากลุ่มกับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 24 คน ซึ่งเป็นนักการศึกษาที่มีความเชี่ยวชาญทางการบริหารการศึกษาการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ตามความเชี่ยวชาญ คือ 1) ด้านนโยบายการบริหารการศึกษา หรือผู้มีผลงานทางวิชาการเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา 2) ด้านการวิจัยหรือนักวิชาการหรืออาจารย์มหาวิทยาลัยที่มีระดับการศึกษาระดับปริญญาเอก ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง

3. นำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับองค์ประกอบและแนวทางการบริหารการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่รองรับการเปลี่ยนแปลง ในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาอาชีวศึกษากลุ่มภาคเหนือ

ระยะที่ 2 การศึกษาสภาพการดำเนินงานในการบริหารการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่รองรับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาอาชีวศึกษากลุ่มภาคเหนือ โดยดำเนินการดังนี้

1. สร้างแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานในการบริหารการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่รองรับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาอาชีวศึกษากลุ่มภาคเหนือ จำนวน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านบุคลากร ด้านหลักสูตร ด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านความร่วมมือกับสถานประกอบการ เป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) แบบลิเคิร์ต (Likert) เลือกตอบ ปฏิบัติมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และไม่ปฏิบัติ

2. การหาคุณภาพของเครื่องมือการวิจัย นำแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) แล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เลือกข้อคำถามที่มีตัวดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป นำแบบสอบถามมาปรับปรุงใหม่ แล้วไปทดสอบ (Try-out) กับกลุ่มทดลองที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มที่จะศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้บริหารสถานประกอบการ หัวหน้างานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ครูฝึกในสถานประกอบการ นักเรียน นักศึกษาระบบทวิภาคี ประเภทวิชาช่างอุตสาหกรรม จำนวน 30 แห่ง และนำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบและวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (Item analysis) ความเชื่อมั่น (Reliability) แล้วนำแบบสอบถามไปหาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สูตร KR 20 ของ คูเดอร์-ริชาร์ดสัน (Kuder-richardson) ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.97

3. นำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูล โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารและบุคลากรสถานศึกษาอาชีวศึกษากลุ่มภาคเหนือสู่การจัดการศึกษาที่รองรับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาอาชีวศึกษากลุ่มภาคเหนือ รวม 17 จังหวัด จำนวน 86 วิทยาลัย ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 1 คน ผู้บริหารสถานประกอบการ จำนวน 1 คน หัวหน้างานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี จำนวน 1 คน ครูฝึกในสถานประกอบการ จำนวน 1 คน และนักศึกษาระบบทวิภาคี จำนวน 1 คน รวมวิทยาลัยละ 5 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 432 คน ใช้วิธีการสุ่มหลายขั้นตอน (Multistage random sampling)

4. นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันการศึกษาสภาพการดำเนินงานในการบริหารการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่รองรับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาอาชีวศึกษากลุ่มภาคเหนือ โดยวิเคราะห์ค่าสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง องค์ประกอบการบริหารการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่รองรับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาอาชีวศึกษากลุ่มภาคเหนือ ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยตามลำดับดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 องค์ประกอบของการบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่รองรับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาอาชีวศึกษากลุ่มภาคเหนือ 5 ด้าน ได้แก่

องค์ประกอบที่ 1 ด้านบุคลากร ประกอบด้วย 4 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) ส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรมีการศึกษา ควบคู่กับหน่วยงานต้นแบบทวิภาคี และสถานประกอบการเพื่อนำความรู้และประสบการณ์มาพัฒนาในการจัดการเรียนการสอน 2) มีการอบรมสัมมนาครูในสถานศึกษาและครูฝึกในสถานประกอบการในการกำกับดูแลนักเรียน นักศึกษาในการฝึกอาชีพ 3) สถานศึกษามีการส่งครูเข้าไปฝึกประสบการณ์ในสถานประกอบการในสาขาวิชาที่เปิดสอนในระบบทวิภาคี และ 4) สถานศึกษามีการจัดอบรมให้กับนักเรียน นักศึกษา ในการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่การฝึกอาชีพในสถานประกอบการโดยผู้เชี่ยวชาญในแต่ละสาขาวิชา

องค์ประกอบที่ 2 ด้านหลักสูตร ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) การจัดทำหลักสูตรร่วมกัน ระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการในการเรียนระบบทวิภาคีในแต่ละสาขาวิชา 2) สถานศึกษาและสถานประกอบการมีการจัดหลักสูตรที่สอดคล้องตามบริบทของสถานประกอบการในการจัดการเรียนการสอนในระบบทวิภาคี และ 3) มีการพัฒนาหลักสูตรในด้านความรู้ และด้านทักษะของนักเรียน นักศึกษา สอดคล้องกับต้องการแรงงานของสถานประกอบการ

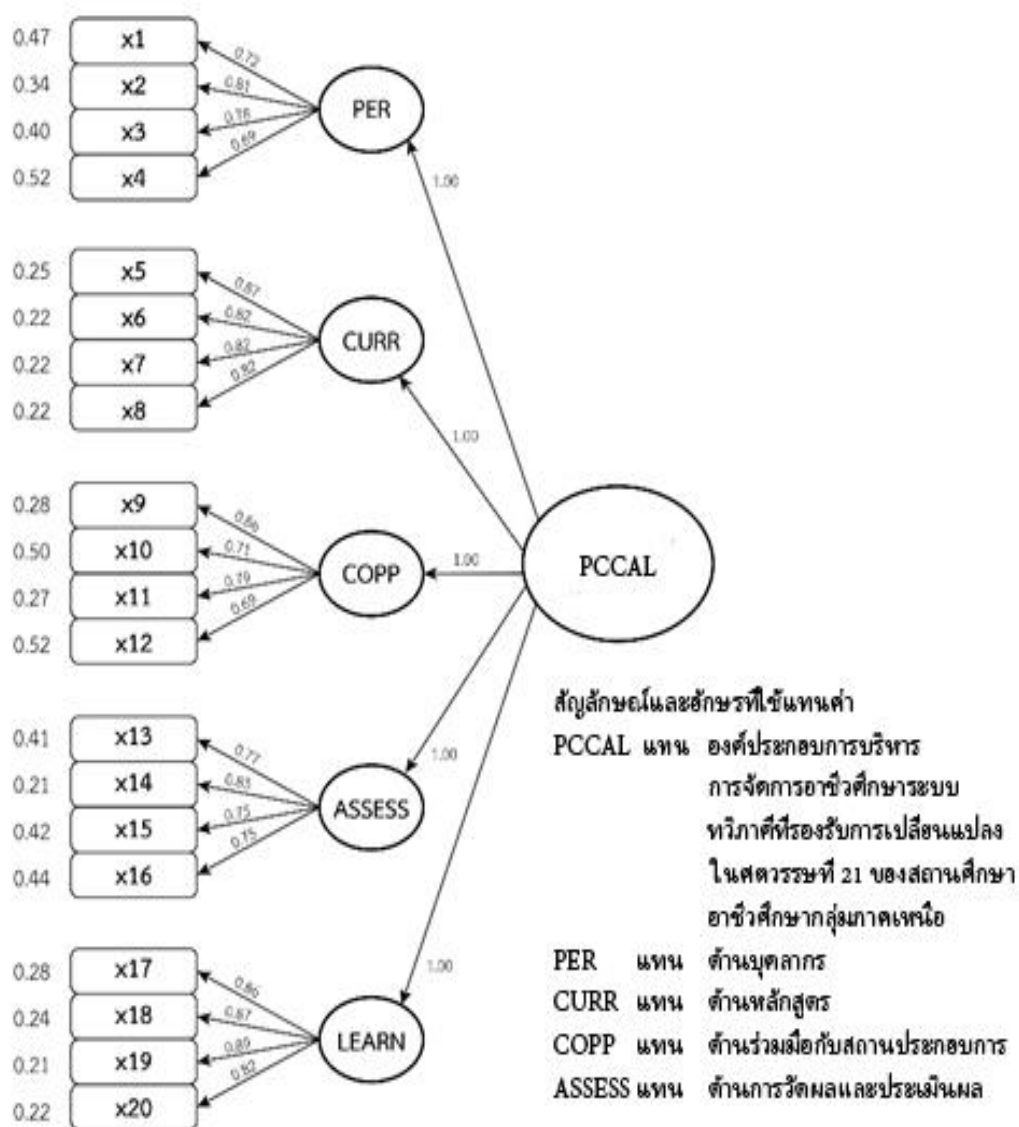
องค์ประกอบที่ 3 ด้านการวัดผลและประเมินผล ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) มีการจัดอบรมให้กับครูผู้สอน และครูฝึกมีความรู้และเข้าใจในการวัดผลและประเมินผลในรายวิชาฝึกอาชีพในสถานประกอบการตามเกณฑ์ที่กำหนด 2) มีเครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผลที่ครอบคลุมในแต่ละรายวิชาที่ฝึกอาชีพในสถานประกอบการ และ 3) มีการนำผลการประเมินในแต่ละภาคเรียนมาประชุมเพื่อปรับปรุงและพัฒนาการประเมินผลในครั้งต่อไป

องค์ประกอบที่ 4 ด้านการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย 4 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) สถานประกอบการมีส่วนคัดเลือกนักเรียน นักศึกษาในระบบทวิภาคีก่อนเข้าฝึกอาชีพในสถานประกอบการ 2) มีการกำหนดระยะเวลาในการฝึกอาชีพระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการเพื่อให้เป็นไปตามหลักสูตรที่กำหนด 3) สถานศึกษาและสถานประกอบการมีการกำหนดกฎระเบียบร่วมกัน เพื่อเป็นแนวปฏิบัติของทุกฝ่าย และ 4) มีการประชุมสัมมนาในการจัดการเรียนการสอนของนักเรียน นักศึกษา เมื่อสิ้นสุดภาคเรียน

องค์ประกอบที่ 5 ด้านความร่วมมือกับสถานประกอบการ ประกอบด้วย 4 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) มีการจัดทำบันทึกข้อตกลง (MOU) ระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการก่อนการฝึกอาชีพ 2) มีการแต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบในการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีร่วมกัน 3) สถานศึกษาและสถานประกอบการมีการเตรียมความพร้อมด้านอาคารสถานที่ เครื่องมือ วัสดุ และอุปกรณ์ในการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีร่วมกัน และ 4) สถานศึกษาและสถานประกอบการมีการสัมมนาในการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี เพื่อหาทางแก้ไข ปัญหาร่วมกันระหว่างบุคลากรในสถานศึกษาและบุคลากรในสถานประกอบการอย่างต่อเนื่อง

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการตรวจสอบความตรงของรูปแบบ พบว่า รูปแบบมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยมีค่าสถิติไค-สแควร์ (χ^2) มีค่าเท่ากับ 80.41 ค่าความน่าจะเป็น (p) เท่ากับ .20 ที่ชั้นความเป็นอิสระ (df) เท่ากับ 71 นั่นคือ ค่าสถิติไค-สแควร์ (χ^2) มีค่าแตกต่างจากศูนย์อย่างไม่มีนัยสำคัญ

ทางสถิติ (ตามเกณฑ์การพิจารณาความกลมกลืน ค่า p มีค่ามากกว่า .05) แสดงว่ายอมรับสมมติฐานหลักที่ว่า โมเดล การวัดมีความเหมาะสมพอดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ นอกจากนี้ยังได้พิจารณาได้จากค่าอัตราส่วนระหว่างค่าสถิติไค-สแควร์ (χ^2) กับชั้นความเป็นอิสระ (χ^2/df) เท่ากับ 1.13 (ตามเกณฑ์การพิจารณาความกลมกลืน ควรมีค่าน้อยกว่า 2.00) เมื่อพิจารณาค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) มีค่าเท่ากับ 0.99 และค่าดัชนีวัดระดับความเหมาะสมพอดีที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ 0.97 (ตามเกณฑ์การพิจารณาความกลมกลืน ควรมีค่ามากกว่า 0.90) ส่วนค่า RMSEA เท่ากับ .012 และค่า SRMR เท่ากับ .005 (ตามเกณฑ์การพิจารณาความกลมกลืนควรมีค่าน้อยกว่า.05) เมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบมีหลักฐานแสดงความเที่ยงตรงของตัวชี้วัดในแต่ละตอน ดังนี้ ด้านบุคลากร มีความเที่ยงตรงอยู่ระหว่าง 0.69-0.81 ด้านหลักสูตร ความเที่ยงตรงอยู่ระหว่าง 0.82-0.87 ด้านการวัดผลและประเมินผล มีความเที่ยงตรงอยู่ระหว่าง 0.69-0.85 ด้านการจัดการเรียนการสอน มีความเที่ยงตรงอยู่ระหว่าง 0.75-0.83 ด้านความร่วมมือกับสถานประกอบการ มีความเที่ยงตรง อยู่ระหว่าง 0.82-0.89 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกค่า แสดงว่ารูปแบบมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังภาพที่ 2

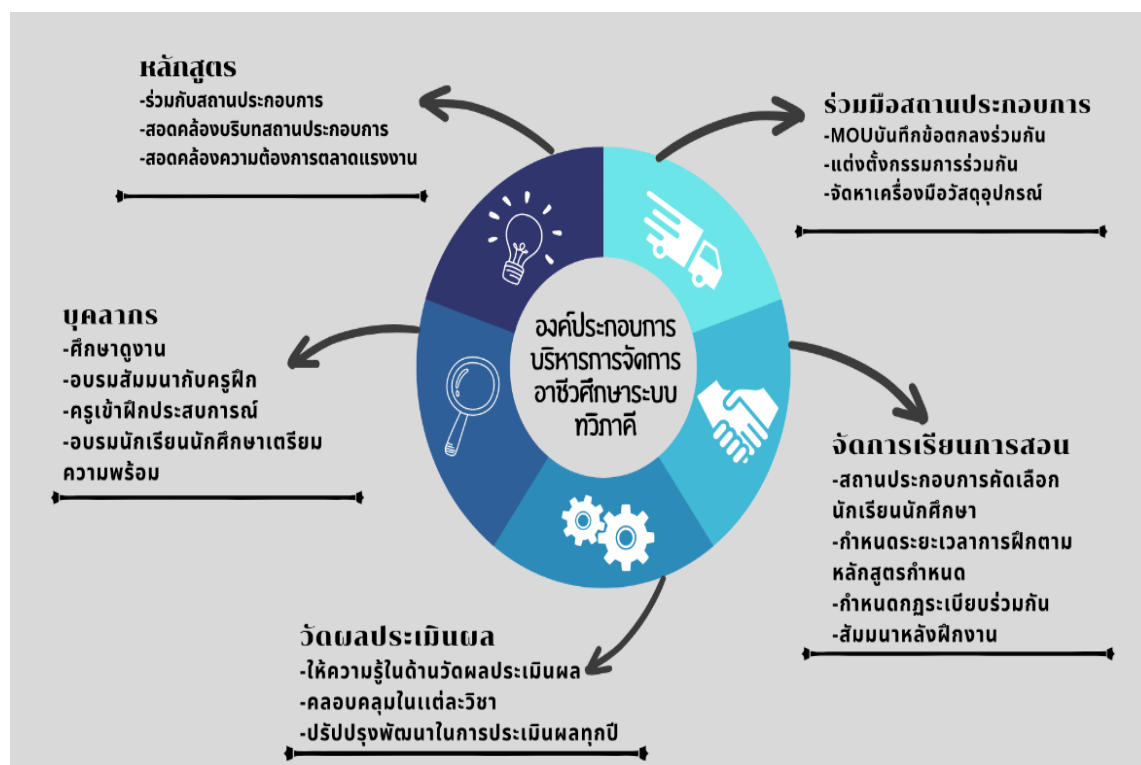

Chi Square 80.41, $df=71$, p-value = 0.20, RMSEA = 0.012

Picture 1: Validation of Analytical Data Integrity of Factors of the Bilateral Vocational Education Administration System to Support Changes in the 21st Century of the Institute of Vocational Education in the Northern Region

องค์ความรู้ใหม่

จากงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้ใหม่ได้ดังนี้

Picture 2: The new body of knowledge

องค์ประกอบการบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่รองรับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาอาชีวศึกษากลุ่มภาคเหนือ มีองค์ประกอบ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านหลักสูตรมีวิธีการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของสถานประกอบการ ด้านบุคลากร มีการจัดไปศึกษาดูงานในสถานประกอบการ อบรมให้ความรู้แก่นักศึกษาในเตรียมตัวเข้าฝึกประสบการณ์ในสถานประกอบการ ด้านความร่วมมือกับสถานประกอบการ สำรวจความต้องการจากสถานประกอบการและทำความร่วมมือบันทึกข้อตกลงร่วมกัน ด้านการจัดการเรียนการสอน ทำแผนฝึกประสบการณ์ร่วมกับสถานประกอบการให้ชัดเจนตามหลักสูตรกำหนด ด้านวัดผลประเมินผล ให้ความรู้ด้านการวัดผลประเมินแก่ครูฝึกในสถานประกอบการให้ครอบคลุมทุกรายวิชาและมีการพัฒนาเกณฑ์การวัดผลประเมินผลตามสภาพจริง

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 จากการศึกษาขององค์ประกอบของการบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่รองรับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาอาชีวศึกษากลุ่มภาคเหนือ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 ด้านบุคลากร ประกอบด้วย 4 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) ส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรมีการศึกษา ดูงานกับหน่วยงานต้นแบบทวิภาคี และสถานประกอบการเพื่อนำความรู้และประสบการณ์มาพัฒนาในการจัดการเรียนการสอน 2) มีการอบรมสัมมนาครูในสถานศึกษาและครูฝึกในสถานประกอบการในการกำกับดูแลนักเรียน นักศึกษาในการฝึกอาชีพ 3) สถานศึกษามีการส่งครูเข้าไปฝึกประสบการณ์ในสถานประกอบการในสาขาวิชาที่เปิดสอนในระบบทวิภาคี และ 4) สถานศึกษามีการจัดอบรม

ให้กับนักเรียน นักศึกษา ในการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่การฝึกอาชีพในสถานประกอบการโดยผู้เชี่ยวชาญ ในแต่ละสาขาวิชา องค์ประกอบที่ 2 ด้านหลักสูตร ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) การจัดทำหลักสูตรร่วมกัน ระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการในการเรียนระบบทวิภาคีในแต่ละสาขาวิชา 2) สถานศึกษาและสถานประกอบการมีการจัดหลักสูตรที่สอดคล้องตามบริบทของสถานประกอบการในการจัดการเรียนการสอน ในระบบทวิภาคี และ 3) มีการพัฒนาหลักสูตรในด้านความรู้ และด้านทักษะของนักเรียน นักศึกษา สอดคล้องกับ ต้องการแรงงานของสถานประกอบการ องค์ประกอบที่ 3 ด้านการวัดผลและประเมินผล ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) มีการจัดอบรมให้กับครูผู้สอน และครูฝึกมีความรู้และเข้าใจในการวัดผลและประเมินผลในรายวิชา ฝึกอาชีพในสถานประกอบการตามเกณฑ์ที่กำหนด 2) มีเครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผลที่ครอบคลุม ในแต่ละรายวิชาที่ฝึกอาชีพในสถานประกอบการ และ 3) มีการนำผลการประเมินในแต่ละภาคเรียนมาประชุม เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการประเมินผลในครั้งต่อไป องค์ประกอบที่ 4 ด้านการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย 4 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) สถานประกอบการมีส่วนคัดเลือกนักเรียน นักศึกษาในระบบทวิภาคีก่อนเข้าฝึก อาชีพในสถานประกอบการ 2) มีการกำหนดระยะเวลาในการฝึกอาชีพระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการเพื่อให้เป็นไปตามหลักสูตรที่กำหนด 3) สถานศึกษาและสถานประกอบการมีการกำหนด กฎระเบียบร่วมกัน เพื่อเป็นแนวปฏิบัติของทุกฝ่าย และ 4) มีการประชุมสัมมนาในการจัดการเรียนการสอน ของนักเรียน นักศึกษา เมื่อสิ้นสุดภาคเรียน และองค์ประกอบที่ 5 ด้านความร่วมมือกับสถานประกอบการ ประกอบด้วย 4 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) มีการจัดทำบันทึกข้อตกลง (MOU) ระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการก่อนการฝึกอาชีพ 2) มีการแต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบในการจัดการอาชีวศึกษาระบบ ทวิภาคีร่วมกัน 3) สถานศึกษาและสถานประกอบการมีการเตรียมความพร้อมด้านอาคารสถานที่เครื่องมือ วัสดุ และอุปกรณ์ในการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีร่วมกัน และ 4) สถานศึกษาและสถานประกอบการ มีการสัมมนาในการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี เพื่อหาทางแก้ไข ปัญหาาร่วมกันระหว่างบุคลากร ในสถานศึกษาและบุคลากรในสถานประกอบการอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การจัดการอาชีวศึกษา เป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งผลิตและพัฒนากำลังคนตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงานที่เปลี่ยนแปลง ไปตามภาวะของเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และวัฒนธรรม ในศตวรรษที่ 21 ดังนั้น การบริหารการจัดการ อาชีวศึกษาระบบทวิภาคีจึงต้องมีการกำหนดหลักการ ความมุ่งหมาย และแนวทางในการจัดการอาชีวศึกษา ให้ทันสมัยอยู่เสมอ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้พัฒนาออกแบบเพื่อให้ทุกส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนาในการบริหารจัดการ อาชีวศึกษาระบบทวิภาคีให้มีคุณภาพ โดยความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน โดยการใช้กระบวนการที่สำคัญที่ทำให้ประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน ประกอบด้วย การให้ความรู้และความ เข้าใจในการใช้รูปแบบ และตัวบ่งชี้ในการบริหารการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี มีการวิเคราะห์ตามสภาพ ความเป็นจริง เปรียบเทียบกับสภาพที่ต้องการใช้วิธีการ (SWOT analysis) นำมาใช้ในการสนับสนุนที่ต้องการ ได้อย่างมีคุณภาพ มีกระบวนการ และผลลัพธ์ ตัวบ่งชี้ เกณฑ์ ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น และดำเนินการตามระบบ ของการประกันคุณภาพ ประกอบด้วย การควบคุมคุณภาพ การตรวจสอบหรือทบทวนภายใน และการประเมิน คุณภาพ โดยในแต่ละขั้นตอนของระบบ ประกอบด้วย วงจร 4 ขั้นตอนหลัก คือ การวางแผน (Planning) การลงมือปฏิบัติงาน (Action) การสังเกตผลการปฏิบัติงาน (Observation) และการสะท้อนกลับ การปฏิบัติงาน (Reflection) และมีปฏิบัติอย่างต่อเนื่องและสอดคล้องกับมาตรฐานการบริหารจัดการ อาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ตามประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ จากผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ Srichomphu (2014) ที่ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา พบว่า การบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษา

สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการผลิต และปัจจัยเงื่อนไขความสำเร็จ โดยมีกระบวนการในการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์กร การนำหรือการสั่งการ การลงมือปฏิบัติ การควบคุมตรวจสอบและประเมิน และการปรับปรุงและพัฒนา สอดคล้องกับ Mungmuang (2017) ศึกษาการพัฒนาความร่วมมือการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ของวิทยาลัยการอาชีพในภาคเหนือตอนบน พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความร่วมมือในการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ตามองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ ด้านบุคลากร การจัดการเรียนการสอน การบริหารและหลักสูตร ส่วนแนวทางการพัฒนาความร่วมมือในการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของวิทยาลัยการอาชีพ ประกอบด้วย การค้นหาปัญหา การวางแผนการพัฒนา การตัดสินใจพัฒนาและแก้ปัญหา การทำงานร่วมกัน และการติดตามและประเมินผล นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Rinthaluek, and Saengsawang (2021) ได้ศึกษาการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสู่ความเป็นเลิศในสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า ระดับการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสู่ความเป็นเลิศในสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีองค์ประกอบ คือ ด้านคุณภาพผู้เรียนและผู้สำเร็จการศึกษา ด้านคุณภาพการบริหารจัดการ ด้านคุณภาพการจัดการเรียนการสอน และด้านคุณภาพความร่วมมือระหว่างสถานประกอบการกับสถานศึกษา และการศึกษาของ Dawreong (2017) ศึกษาอนาคตภาพการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2559-2569) พบว่า มีกระบวนการ จำนวน 14 ข้อ ได้แก่ (1) การจัดการองค์การและระบบบริหารจัดการ (2) การสร้างความร่วมมือในการจัดการศึกษา (3) วิธีการจัดการศึกษาและฝึกอบรม (4) ระยะเวลาในการจัดการศึกษาและฝึกอบรม (5) ระบบการวัดผลและประเมินผล (6) การสร้างข้อตกลงร่วมกันกับผู้ที่มีประโยชน์ร่วมกัน (7) การจัดการศึกษาที่มุ่งสู่ความเป็นเลิศ (8) การสื่อสารที่ดี (9) การบูรณาการการจัดการศึกษาด้านอาชีวศึกษากับการศึกษาสายสามัญศึกษาและอุดมศึกษา (10) การจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับโลกของงาน (11) ความช่วยเหลือในการสร้างผู้ประกอบการใหม่ให้แก่ผู้เรียน (12) หลักสูตร (13) ภาวะผู้นำ และ (14) แรงจูงใจ

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการตรวจสอบความตรงของรูปแบบ พบว่า รูปแบบมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยมีค่า Chi-Square = 80.41 ค่า $p = 0.20$ ค่า $df = 71$ ค่ารากของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณค่า (RMSEA) = 0.012 ดัชนีวัดระดับความสอดคล้องเหมาะสม (GFI) = .99 แสดงว่ารูปแบบมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ถือเป็นองค์ประกอบที่มีความเหมาะสมเมื่อเทียบกับเกณฑ์การวิจัยทางสังคมศาสตร์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ในการศึกษาองค์ประกอบของการบริหารการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ได้มีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของการบริหารการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี โดยเก็บรวบรวมข้อมูลในสถานการณ์จริงและทดลองใช้รูปแบบที่พัฒนาในสถานการณ์จริง ช่วยให้ทราบอิทธิพลหรือความสำคัญขององค์ประกอบย่อยหรือตัวแปรต่างๆ ในรูปแบบและอิทธิพลของกลุ่มองค์ประกอบหรือกลุ่มตัวแปรในรูปแบบที่พัฒนาขึ้น ซึ่งถึงแม้ว่าจะพัฒนาโดยมีรากฐานจากทฤษฎี แนวคิดรูปแบบ และผลการวิจัยที่ผ่านมาแล้ว หรือแม้กระทั่งได้รับการกลั่นกรองจากผู้เชี่ยวชาญแล้วก็ตาม แต่ก็ยังเป็นเพียงรูปแบบตามสมมติฐาน ซึ่งจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลในสถานการณ์จริงหรือทำการทดลองนำไปใช้ในสถานการณ์จริงเพื่อทดสอบว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ โดยผู้วิจัยได้นำคะแนนค่าความสัมพันธ์ของตัวชี้วัดในแต่ละตอนขององค์ประกอบย่อย เพื่อนำมาสร้างเมตริกซ์สหสัมพันธ์ของคะแนนดิบ (Correlation matrix) ในการวิเคราะห์เพื่อแสดงหลักฐานของความเที่ยงตรงของตัวชี้วัดที่อยู่ในองค์ประกอบย่อยทั้ง 5 องค์ประกอบ มีความเกี่ยวข้องกับรูปแบบการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่รองรับ

การเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาอาชีวศึกษากลุ่มภาคเหนือ โดยการทดสอบความกลมกลืนของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในแต่ละองค์ประกอบย่อย และในกรณีนี้ที่โมเดลของการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับแรกไม่กลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เนื่องจากตัวชี้วัดในแต่ละตอนอาจมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ผู้วิจัยจึงทำการปรับปรุงโมเดลใหม่จนผลสุดท้ายข้อมูลในแต่ละองค์ประกอบย่อย มีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจากค่าดัชนีการปรับปรุงโมเดล (Modification indices) ตามวิธีของ โจเรสคอกและซอร์บอม (Jöreskog and Sörbom, 1989) ซึ่งผลการสอดคล้องกับการวิจัยของ Preewan (2015) ที่ได้ศึกษารูปแบบโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงสาเหตุขององค์ประกอบที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี พบว่า โมเดลการวิเคราะห์มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ($\chi^2 = 82.876$, $df = 48$, $P\text{-value} = 0.0013$, $GFI = 0.963$, $AGFI = 0.925$, $\chi^2 / df = 1.726$) แสดงว่า โมเดลองค์ประกอบที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ดี นอกจากนี้ Saohin (2018) ได้ศึกษาการพัฒนาารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในระบบทวิภาคีของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการวางแผนและการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการประเมินผลและพัฒนา และการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ซึ่งอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 67.306 และมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และสอดคล้องกับ Phoomchusak, Wannasri and Chaowachai (2021) ที่ได้ศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาที่บูรณาการการเรียนรู้กับการทำงานของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา พบว่า รูปแบบการจัดการศึกษาที่บูรณาการการเรียนรู้กับการทำงานในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา รูปแบบการจัดการศึกษาที่บูรณาการการเรียนรู้กับการทำงานในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 1 ด้านการจัดการ มี 2 องค์ประกอบย่อย องค์ประกอบที่ 2 ด้านกระบวนการบริหาร มี 3 องค์ประกอบย่อย องค์ประกอบที่ 3 ด้านผลประโยชน์จากความร่วมมือ มี 2 องค์ประกอบย่อย องค์ประกอบที่ 4 ด้านหลักสูตร มี 2 องค์ประกอบย่อย องค์ประกอบที่ 5 ด้านหลักสูตร มี 2 องค์ประกอบย่อย โดยผลการตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบ พบว่า มีความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากและมีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติจริงอยู่ในระดับมาก

สรุป

จากการศึกษาองค์ประกอบของการบริหารการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่รองรับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาอาชีวศึกษากลุ่มภาคเหนือ มีองค์ประกอบหลักอยู่ 5 ด้านด้วยกัน ซึ่งได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 ด้านบุคลากร ประกอบด้วย 4 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบที่ 2 ด้านหลักสูตร ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบที่ 3 ด้านการวัดผลและประเมินผล ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบที่ 4 ด้านการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย 4 ตัวบ่งชี้ และองค์ประกอบที่ 5 ด้านความร่วมมือกับสถานประกอบการ ประกอบด้วย 4 ตัวบ่งชี้ ซึ่งเมื่อตรวจสอบรูปแบบแล้วมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งจะสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อสร้างความร่วมมือของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืนต่อไปได้

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา สภาอุตสาหกรรม สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานและสถานประกอบการ ควรสร้างกลไกให้เกิดความร่วมมือกันทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ตลอดจนสถาบันการศึกษาที่ชัดเจนมีมาตรการแรงจูงใจให้ภาคชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาแบบยั่งยืน

1.2 ควรมีการประชาสัมพันธ์และการสร้างแรงจูงใจให้กับสถานประกอบการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ในการได้รับสิทธิและผลประโยชน์ที่ได้รับให้มีความชัดเจนและเห็นความแตกต่างระหว่างสถานประกอบการที่ร่วมจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี และส่วนที่ไม่ร่วมในการจัดการศึกษา

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินการจัดการศึกษาในระบบทวิภาคีที่ส่งผลต่อการประเมินสมรรถนะคุณวุฒิชีพนักศึกษาระดับอาชีวศึกษาในแต่ละสาขาวิชาที่ร่วมกับสถาบันคุณวุฒิชีพ มีส่วนร่วมในการพัฒนาด้านฝีมือแรงงาน

2.2 ควรมีการพัฒนาตัวบ่งชี้ในการประกันคุณภาพการบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่รองรับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาอาชีวศึกษากลุ่มภาคเหนือ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาในด้านการวัดผลและประเมินผลระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการให้สอดคล้องกับหลักสูตรและการเปลี่ยนแปลงด้านการจัดการเรียนแบบทวิภาคีในการพัฒนาประเทศไปสู่อนาคตของประเทศต่อไป

References

- Butsaenlee, N. (2018). *A Development of Dual Vocational Education Management Model Effectiveness Base under Vocational Education Commission by the Process Participatory Action Research*. (Master's Thesis). Burapha University. Chonburi.
- Dawreong, J. (2017). *A Scenario of Dual Vocational Education in the Colleges under the Office of the Vocational Education Commission in the Next Decade (2016-2026)*. (Doctoral Dissertation). Rajanagarindra Rajabhat University. Chachoengsao.
- Jöreskog, K. G., & Sörbom, D. (1989). *LISREL 7: A Guide to the Program and Applications*. Chicago: SPSS.
- Mungmuang, N. (2017). Collaboration Development of Dual Vocational Education Management of Industrial and Community Education Colleges in Upper Northern Region. *Ganesha Journal*, 13(1), 133-146.
- Office of the Basic Education Commission. (2016). *Approaches to Learning Management in the 21st Century*. Bangkok: Office of the Basic Education Commission.
- Office of the Secretariat of the Council of Education. (2018). *Thai Study Report 2018*. Bangkok: Office of the Secretariat of the Council of Education.
- Office of the Vocational Education Commission. (2015). *Educational Quality Assurance Criteria and Practice Guidelines*. Bangkok: Office of the Vocational Education Commission.

- Phoomchusak, C., Wannasri, J., & Chaowachai, S. (2021). The Management Model for Work Integrated Learning of School under Office of Vocational Education Commission. *Journal of MCU Peace studies*, 10(7), 3143-3155.
- Preewan, P. (2015). Causal Relationship Structural Model of Factors Affecting the Effectiveness of Dual Vocational Training Administration. *VRU Research and Development Journal Humanities and Social Science*, 10(3), 327-338.
- Rinthaluek, S., & Saengsawang, W. (2021). Dual vocational Training System Management toward Excellence in Schools under Chachoengsao Vocational Institutes. *Journal of MCU Social Science Review*, 10(3), 39-53.
- Saohin, T. (2018). The Development of a Participatory Management Model in Dual System of Educational Institutions under the Office of Vocational Education Commission. *Electronic Journal of Open and Distance Innovative Learning*, 9(1), 95-105.
- Srichomphu, T. (2014). The Model Development of Administration for Dual Vocational Training in Education Institutes under the Office Vocational Education Commission. *Journal of Education Naresuan University*, 16(3), 120-131.
- Thai Government. (2020). *Cooperative Education and Integrated Education Management*. Retrieved January 3, 2023, from <https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/24520>

การจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีการสอนแบบเอ็กซ์พลิซิท เสริมด้วยการตั้งคำถาม 5W1H ต่อความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2*

Learning Management Through the Explicit Teaching Method Supplemented by 5W1H Questioning Technique in Relation to the Reading Comprehension Ability of the Second-grade Elementary School Students

¹ศรดา พรหมโคตร และ จุฬามาต จันทรศรีสุต

¹Surada Phrommakot and Julamas Jansrisukot

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

Faculty of Education Udonthani Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: mizujang_2840@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนโดยวิธีการสอนแบบเอ็กซ์พลิซิทเสริมด้วยการตั้งคำถาม 5W1H ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน และ 2) เปรียบเทียบความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนด้วยวิธีการสอนแบบเอ็กซ์พลิซิท เสริมด้วยการตั้งคำถาม 5W1H ก่อนเรียน-หลังเรียนและการเปรียบเทียบหลังเรียนกับเกณฑ์ ร้อยละ 80 ดำเนินการวิจัยโดยใช้แบบแผนวิจัยแบบกลุ่มเดียว กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 25 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม ดำเนินการวิจัยโดยใช้แผนการวิจัยแบบ Non-equivalent Control Group Pretest-posttest Design เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการสอนแบบเอ็กซ์พลิซิท เสริมด้วยการตั้งคำถาม 5W1H 2) แบบทดสอบความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจวิชาภาษาไทย การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าร้อยละ การเปรียบเทียบก่อนและหลังเรียนใช้การทดสอบทีแบบไม่อิสระ และเปรียบเทียบกับเกณฑ์โดยใช้การทดสอบทีแบบกลุ่มเดียว

ผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการสอนแบบเอ็กซ์พลิซิท เสริมด้วยการตั้งคำถาม 5W1H มีคะแนนทดสอบความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน
2. นักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการจากการทดลองความสามารถในการอ่านวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เรียนด้วยวิธีการสอนแบบเอ็กซ์พลิซิท เสริมด้วยการตั้งคำถาม 5W1H พบว่ามีความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80

*Received May 17, 2023; Revised June 2, 2023; Accepted June 7, 2023

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการสอนแบบเอ็กซ์พลิซิท; การตั้งคำถาม 5W1H; ความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจ

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to explore the pretest and posttest on reading comprehension ability of the second-grade elementary school students who received learning management using the explicit teaching method, supplemented by 5W1H questioning technique; and 2) to compare the pretest and posttest of Thai reading comprehension ability of the second-grade elementary school students who received learning management using the explicit teaching method, supplemented by 5W1H questioning technique, as well as comparing with the criteria of 80%. The study used a pretest-posttest non-equivalent comparison group design with a sample group of 25 elementary school students in the second-grade semester of academic year B.E. 2565, who were selected by cluster sampling. The tools used in the study included 1) learning management plan using explicit teaching method and supplemented by 5W1H questioning technique; and 2) test of Thai reading comprehension ability. The obtained data were analyzed by mean, standard deviation, percentage, pre-test and post-test, t-test dependent and one sample t-test.

From the study, the following results are found:

- 1) The second-grade elementary school students who received learning management using the explicit teaching method, supplemented by 5W1H questioning, had a higher posttest reading comprehension score than the pretest.
- 2) Students that received learning management using the explicit teaching method, supplemented by 5W1H questioning, had higher reading comprehension ability than the 80% criteria.

Keywords: Learning Management Through the Explicit Teaching Method; 5W1H Questioning Technique; Reading Comprehension Abilities

บทนำ

การอ่าน เป็นเครื่องมือสำคัญในการแสวงหาความรู้ การรู้และใช้วิธีอ่านที่ถูกต้องจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้อ่านทุกคน การรู้จักฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอจะช่วยให้ผู้อ่านมีพื้นฐานในการอ่าน ที่ดีทั้งจะช่วยให้เกิดความชำนาญและมีความรู้กว้างขวางด้วย ดังนั้นการที่นักเรียนจะเป็นผู้อ่านที่ดีจึงขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมที่ครูเป็นผู้จัดเตรียมให้ อีกทั้งยังต้องผสมผสานกับความสนใจของผู้อ่านเพื่อเป็นแรงจูงใจที่จะช่วยให้เด็กเรียนได้อ่านอย่างสม่ำเสมอ (Hapinun, 1999) การอ่านที่ดีมีประสิทธิภาพจะต้องอ่านแล้วจับใจความได้สรุปสาระสำคัญของเรื่องที่อ่านได้ ทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากเพราะจุดหมายที่แท้จริงของ การอ่านคือ มุ่งให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจในเรื่องที่อ่านเป็นสำคัญ ถ้าผู้อ่านไม่เข้าใจสิ่งที่ตนอ่าน ก็นับได้ว่าการอ่านนั้นไม่มีประสิทธิภาพ การอ่านจึงต้องเน้นความเข้าใจเป็นพื้นฐานสำคัญ (Munsetavit, 2002) ประโยชน์ของการอ่านเพื่อความเข้าใจว่าการอ่านหนังสือหรือเอกสารใดๆ ก็ตามย่อมเกิดประโยชน์ 3 ประการ คือ ให้ความรู้ ให้ความเข้าใจ และให้ความบันเทิงแก่ผู้อ่าน (Autawawuttichai et al., 2006)

ซึ่งการพัฒนาทักษะการอ่าน เพื่อสามารถให้เข้าใจความหมาย เข้าใจเรื่องที่อ่าน ได้ย่อมแสวงหาความรู้และศึกษาหาความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้การอ่านอย่างเข้าใจจะช่วยให้ผู้อ่านรู้จักคิด ตัดสินใจ แก้ปัญหาและวินิจฉัยเหตุการณ์ต่างๆ ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีเหตุผล ดังนั้นความสามารถในการอ่าน เพื่อความเข้าใจ จึงเป็นทักษะที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการเรียนเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาระดับสูงต่อไป

การจัดการเรียนการสอนในรายวิชาภาษาไทยของโรงเรียนของผู้วิจัยในปัจจุบันยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ซึ่งพบว่าคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในด้านการอ่านเพื่อความเข้าใจ อยู่ในระดับ พอใช้ คิดเป็นร้อยละ 64 จากจำนวนนักเรียนในห้อง ปัญหาที่พบมากที่สุดเป็นปัญหาด้านการอ่านของผู้เรียน คือ ผู้เรียนสามารถอ่านหนังสือได้เป็นคำๆ แต่ไม่สามารถอ่านหรือทำความเข้าใจเนื้อหาที่บทความยาวๆ ได้ เมื่ออ่านจบผู้เรียนไม่สามารถตีความหรืออธิบายหรือตอบคำถามจากเรื่องที่อ่าน ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นครูผู้สอนจึงมีความสนใจที่จะหาวิธีการแก้ไขปัญหาคำอ่านเพื่อความเข้าใจในการอ่านภาษาไทย ให้ผู้เรียนมีผลการเรียนรู้บรรลุตามเป้าหมาย ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 ซึ่งวิธีการสอนที่เพิ่มความสามารถในการอ่านภาษาไทยเพื่อความเข้าใจให้กับนักเรียนได้อีกวิธีหนึ่งคือวิธีการสอนแบบเอ็กซ์พลลิซิท ที่ช่วยให้ผู้เรียนได้ พัฒนาการอ่านเพื่อความเข้าใจได้อย่างละเอียดและแม่นยำ เรียนรู้ในแต่ละขั้นตอนอย่างละเอียดและแม่นยำ เพราะมีการทบทวน และคอยสังเกตการณ์จากครูผู้สอนในทุกขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีการสอนการอ่านเพื่อความเข้าใจภาษาไทย ผู้วิจัยเห็นควรว่า วิธีการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมและสามารถนำมาแก้ปัญหาวิธีการอ่านที่เหมาะสมและสามารถแก้ปัญหาข้างต้นได้คือ วิธีการสอนแบบเอ็กซ์พลลิซิท (Explicit instruction) เป็นวิธีการสอนที่มีการจัดการสอนที่ค่อนข้างชัดเจนละเอียด และมีการเน้นการทบทวนความรู้ ย้ำคิด ย้ำทำ ซึ่งเป็นกระบวนการที่เหมาะสมในเด็กระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น ที่ต้องมีการทบทวนบ่อยๆ และย้ำคิดย้ำทำ ให้เกิดความชำนาญ ซึ่งวิธีการนี้พัฒนาโดย บาร์ค โรเซนไชน์และโรเบิร์ต สตีเวนส์ (Rosenshine and Stevens, 1986) ได้ทำการศึกษาวิจัย รวมทั้งสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับการเรียนการสอนในรายวิชาต่างๆ เช่น ภาษาศาสตร์ การอ่าน ไวยากรณ์ หลักภาษา คำศัพท์ โดยที่โรเซนไชน์ได้กล่าวไว้ว่า ครูที่มีประสิทธิภาพจะใช้กระบวนการสอนและหลักการสอนแบบ “explicit” อย่างสม่ำเสมอ ซึ่งมีขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 6 ขั้นตอน (Laowreandee, 2013) คือ 1) ขั้นการทบทวนความรู้เดิม 2) ขั้นการนำเสนอเนื้อหาใหม่ 3) ให้คำแนะนำแนวทางการปฏิบัติ 4) ขั้นการแก้ไขและข้อเสนอแนะ 5) ขั้นปฏิบัติอิสระ และ 6) ขั้นการทบทวนเป็นรายสัปดาห์ และรายเดือน การจัดการเรียนรู้แบบเอ็กซ์พลลิซิท ช่วยพัฒนานักเรียน ให้มีทักษะการอ่านสะกดคำที่สูงขึ้น และเกิดการเรียนรู้ที่คงทนเนื่องจากมีการทบทวนความรู้แนะนำช่วยเหลือนักเรียนเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติประกอบกับการตรวจสอบและให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาที่เรียนในแต่ละครั้งเมื่อมั่นใจแล้วจึงสอนเนื้อหาใหม่ส่งผลให้นักเรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ที่เรียนแล้วกับเนื้อหาใหม่ได้อย่างถูกต้อง ซึ่งส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นและมีเจตคติที่ดีต่อวิชาที่เรียน (Majumnair, 2010) และเพื่อให้ผู้เรียนนำความสามารถการอ่านที่คงทนและถูกต้องไปทำในแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจได้สูงขึ้น ผู้วิจัยเห็นสมควรที่จะเพิ่มการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้เทคนิคการใช้คำถาม 5W1H เป็นการใช้อำนาจเพื่อการคิดวิเคราะห์ การคิดลึกซึ้ง คิดอย่างละเอียด จากเหตุไปสู่ผล ตลอดจนเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในเชิงเหตุและผล เชื่อมโยงความรู้เก่าไปหาความรู้ใหม่ ความแตกต่างระหว่างข้อโต้แย้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้อง เป็นการใช้อำนาจประกอบด้วย ใคร (Who), ทำอะไร (What), ที่ไหน

(Where), เมื่อไร (When), เพราะเหตุใด...ทำไม (Why), อย่างไร (How) ซึ่ง Suksawang (2019) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการคิดวิเคราะห์ตามหลักเทคนิค 5W1H คือ ทำให้รู้ ข้อเท็จจริง รู้เหตุผลเบื้องหลังของสิ่งที่เกิดขึ้นเข้าใจความเป็นมาเป็นไปของเหตุการณ์นั้น ดังนั้น เทคนิคการใช้คำถาม 5W1H จึงเป็นเทคนิคที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้ฝึกตอบคำถาม เพื่อพัฒนาความรู้ ความจำ และความเข้าใจ ส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการสอนแบบเอ็กซ์พลลิซิท เป็นวิธีการสอนที่มีค่านึงถึงหลักการเรียนรู้พฤติกรรม การเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้มีความชัดเจนช่วยพัฒนาความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจได้ดียิ่งขึ้น

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่าผลของการจัดการเรียนการสอนแบบเอ็กซ์พลลิซิท (Explicit instruction) พัฒนาโดย บาร์ค โรเซ็นไชน์และโรเบิร์ต สตีเวนส์ (Rosenshine and Stevnts, 1986) มาเสริมด้วยการตั้งคำถาม 5W1H ต่อความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจนั้น ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมีการพัฒนาความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจภาษาไทย หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนหรือไม่ ซึ่งผลการวิจัยจะเป็นแนวทางในการพัฒนาความสามารถในการอ่านภาษาไทยเพื่อความเข้าใจแก่ผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนโดยวิธีการสอนแบบเอ็กซ์พลลิซิทเสริมด้วยการตั้งคำถาม 5W1H ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน
2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนโดยวิธีการสอนแบบเอ็กซ์พลลิซิทเสริมด้วยการตั้งคำถาม 5W1H หลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 80

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ เป็นการดำเนินการวิจัยโดยใช้แผนการวิจัยแบบ Non-equivalent Control Group Pretest-posttest Design โดยมีลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาด้านเนื้อหา เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับการจัดวิธีการสอนแบบเอ็กซ์พลลิซิท โดย บาร์ค โรเซ็นไชน์และโรเบิร์ต สตีเวนส์ (Rosenshine and Stevnts, 1986) การตั้งคำถาม 5W1H และความสามารถในการอ่านวิชาภาษาไทย หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ในมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่สอดคล้องต่อการจัดการเรียนการสอนแบบเอ็กซ์พลลิซิท

2. ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง แบบกลุ่ม โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม ดังนี้ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนประถมศึกษาแห่งหนึ่ง ในกลุ่มเครือข่ายเมือง 2 ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 จังหวัดหนองคาย จำนวน 25 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนประถมศึกษา ในกลุ่มเครือข่ายเมือง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 ประจำปีการศึกษา 2565 จำนวนนักเรียน 25 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่มโดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยการสุ่ม

3. สร้างแบบเครื่องมือที่ใช้ในการทดลองคือ แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบเอ็กซ์พลลิซิทเสริมด้วยการตั้งคำถาม 5W1H วิชาภาษาไทย จำนวน 3 แผนๆ 5 ชั่วโมง รวมเป็น 15 ชั่วโมง โดยมีขั้นตอน

ทั้งหมด 6 ชั้น ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 ขั้นทบทวนความรู้เดิม ขั้นตอนที่ 2 ขั้นการนำเสนอความรู้ใหม่ ขั้นตอนที่ 3 ขั้นฝึกปฏิบัติโดยครูแนะนำ ขั้นตอนที่ 4 ขั้นแก้ไข ขั้นตอนที่ 5 ขั้นฝึกอิสระเป็นขั้นที่เสริมด้วยการตั้งคำถาม 5W1H และขั้นที่ 6 ขั้นการทบทวนเป็นรายสัปดาห์และรายเดือน และสร้างแบบทดสอบวัดความสามารถอ่านเพื่อความเข้าใจ เป็นแบบทดสอบแบบปรนัย ชนิด 3 ตัวเลือก มีจำนวน 30 ข้อ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความเข้าใจในการอ่าน ที่เกิดจากการได้เรียนรู้ตามวิธีการสอนแบบเอ็กซ์พลิชิต เสริมด้วยการตั้งคำถาม 5W1H นักเรียนจะได้ทำการทดสอบหลังจากการจัดการเรียนการสอนครบตามขั้นตอนแล้ว

4. ดำเนินการทดลองเพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบเอ็กซ์พลิชิต เสริมด้วยการตั้งคำถาม 5W1H

4.1 ทดสอบก่อนเรียน (Pretest) กับกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบทดสอบความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจ สัปดาห์แรกก่อนทำการสอนและบันทึกผลของคะแนนเพื่อนำไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

4.2 ผู้วิจัยดำเนินการสอนตามแผนการจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีการสอนแบบเอ็กซ์พลิชิต เสริมด้วยการตั้งคำถาม 5W1H เวลาที่ใช้ทดลองสอน 3 สัปดาห์ๆ ละ 1 แผนๆ ละ 5 ชั่วโมง รวมเป็น 15 ชั่วโมง

4.3 ผู้วิจัยทำการทดสอบหลังเรียน (Posttest) กับกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบทดสอบความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจ ชุดเดียวกันกับแบบทดสอบก่อนเรียนและจดบันทึกผลของคะแนน จากนั้นนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติต่อไป

5. เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการจัดการเรียนการสอนมาวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

5.1 สถิติพื้นฐานของคะแนนจากแบบทดสอบ คำนวณผลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติสำหรับข้อมูล

1) ค่าเฉลี่ย (Mean)

2) ร้อยละ (Percentage)

3) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

5.2 สถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐานการเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจระหว่างก่อนและหลังเรียน โดยการทดสอบที่แบบไม่อิสระ (t-test for Dependent Sample)

5.3 สถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐานการเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจหลังเรียนกับเกณฑ์ ร้อยละ 80 โดยการทดสอบที่แบบกลุ่มเดียว (One Sample t-test)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการสอนแบบเอ็กซ์พลิชิต เสริมด้วยการตั้งคำถาม 5W1H ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจวิชาภาษาไทย ก่อนเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 12.24 คิดเป็นร้อยละ 40.8 และคะแนนหลังเรียนมีคะแนน 24.80 คิดเป็นร้อยละ 82.66 เมื่อนำคะแนนเฉลี่ยมาเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการสอนแบบเอ็กซ์พลิชิต เสริมด้วยการตั้งคำถาม 5W1H มีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบคะแนนความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการสอนแบบเอ็กซ์พลีซิท เสริมด้วยการตั้งคำถาม 5W1H

การทดสอบ	จำนวนนักเรียน	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	ร้อยละ	ผลต่างค่าเฉลี่ย	t	P-value
ก่อนเรียน	25	30	12.24	40.8	12.24	18.315**	0.05
หลังเรียน	25	30	24.80	82.66			

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ซึ่งมีขั้นตอนการจัดเรียนการสอนที่เหมาะสม 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นทบทวนความรู้ เป็นขั้นที่ผู้เรียนได้เกิดการทบทวนความรู้เดิมที่เคยเรียนผ่านมาแล้ว และเป็นการกระตุ้นการเตรียมความพร้อมเพื่อรับความรู้ในขั้นต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นนำเสนอเนื้อหาความรู้ใหม่ เป็นขั้นที่ผู้วิจัยเกริ่นนำเสนอความรู้ในเรื่องใหม่ๆ พอสังเขป เพื่อเตรียมความพร้อมรับในการเชื่อมโยงความรู้เก่าและความรู้ใหม่

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นการฝึกปฏิบัติโดยครูคอยแนะนำ เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยปฏิบัติให้ผู้เรียนปฏิบัติตามอย่างถูกวิธี หลังจากนั้นผู้วิจัยคอยซักถามเพื่อให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติอย่างถูกต้องตามวิธีการ

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นการแก้ไขและข้อเสนอแนะ เป็นขั้นที่ผู้วิจัยสังเกตการณ์ความถูกต้องของผู้เรียนจากการตอบสนองและความถูกต้องของคำตอบของผู้เรียน หากผู้เรียนยังตอบไม่มั่นใจ หรือยังไม่ชัดเจน ซึ่งจะทำให้คำตอบผิดพลาด ผู้วิจัยควรทำการปฏิบัติวิธีที่ถูกต้องให้ดูอีกครั้ง และถามตอบอีกรอบเพื่อสังเกตการตอบคำถามที่ถูกต้อง

ขั้นตอนที่ 5 ขั้นฝึกอิสระ เป็นขั้นที่ผู้วิจัยให้ผู้เรียนฝึกอ่านโดยตัวเองเพื่อให้เกิดความชำนาญ และทดสอบการตอบคำถาม ในใบงานถาม-ตอบ แบบอัตนัย ที่ใช้วิธีการตั้งคำถามแบบ 5W1H จำนวน 5 ข้อ โดยมีผู้วิจัยคอยกระตุ้นและสังเกตอารมณ์ของผู้เรียน ในขณะปฏิบัติงาน

ขั้นตอนที่ 6 ขั้นทบทวนรายสัปดาห์และรายเดือน เป็นขั้นที่ผู้วิจัยจะทำการทดสอบความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจ โดยมีข้อสอบแบบปรนัย 3 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ เป็นการทบทวนความรู้ที่ผู้เรียนได้เรียนผ่านมาแล้วเมื่อครบสัปดาห์ และเมื่อครบเดือนก็จะมีทดสอบอีกครั้งเพื่อช่วยเพิ่มความเข้าใจที่แม่นยำในการตอบแบบทดสอบได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งเป็นการย้ำคิด ย้ำทำ เพื่อให้เกิดความชำนาญและความจำที่คงทน

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการสอนแบบเอ็กซ์พลีซิท เสริมด้วยการตั้งคำถาม 5W1H ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจ หลังเรียนเท่ากับ 24.80 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 4.35 เมื่อเปรียบเทียบคะแนนหลังเรียนเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 80 พบว่า มีความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจไม่ต่างจากเกณฑ์ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบคะแนนทดสอบความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เรียนด้วยวิธีการสอนแบบเอ็กซ์พลีซิท เสริมด้วยการตั้งคำถาม 5W1H หลังเรียนเทียบกับเกณฑ์ ร้อยละ 80

การทดสอบ	ความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจ		ร้อยละ 80	t- test	P-value
	$\bar{X}$	S.D.			
หลังเรียน	24.80	4.35	24	1.175**	0.125

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

โดยมีตารางร้อยละของคะแนนหลังเรียนที่ผ่านเกณฑ์และไม่ผ่านเกณฑ์ ดังนี้

การทดสอบ	จำนวนนักเรียน	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	ร้อยละ	ผ่านเกณฑ์ (ร้อยละ)	ไม่ผ่านเกณฑ์ (คนร้อยละ)
หลังเรียน	25	30	24.80	82.67	64	36

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาการจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีการสอนแบบเอ็กซ์พลีซิท เสริมด้วยการตั้งคำถาม 5W1H ต่อความสามารถของการอ่านเพื่อความเข้าใจ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ดังนี้

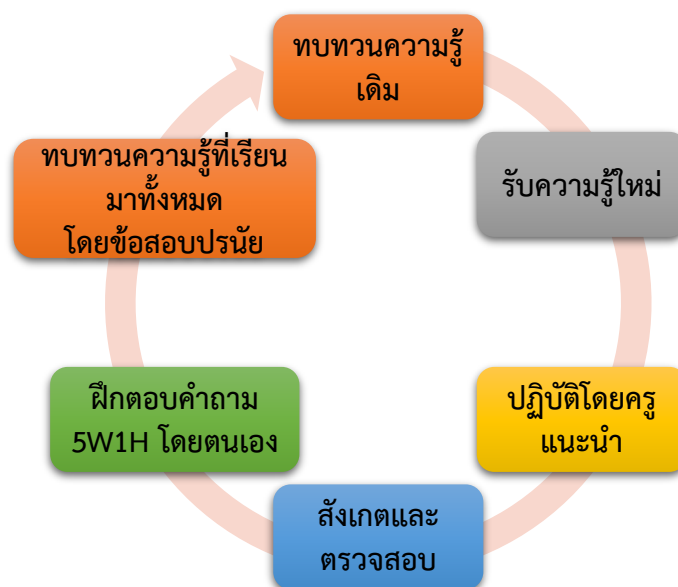

Figure 1: Explicit Instruction Supplemented with 5W1H Question Technique on Thai Reading Comprehension Ability of Prathomsuksa 2 Students

การจัดการเรียนการสอนแบบเอ็กซ์พลีซิท เสริมด้วยการตั้งคำถาม 5W1H ต่อความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ประกอบด้วยขั้นตอนการเรียนรู้ 6 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นการทบทวนความรู้เดิม 2) ขั้นนำเสนอความรู้ใหม่ 3) ขั้นปฏิบัติโดยครูคอยแนะนำ 4) ขั้นการแก้ไขและข้อเสนอแนะ 5) ขั้นฝึกอิสระ 6) ขั้นการทบทวนรายสัปดาห์และรายเดือน ซึ่งในการจัดการเรียนการสอน

ดังกล่าว ทำให้ความสามารถในการอ่านของผู้เรียนได้พัฒนายิ่งขึ้น เนื่องจากในแต่ละขั้นตอนมีการเรียนการสอนที่ละเอียด มีการย้ำคิดย้ำทำ และเข้าใจง่าย เหมาะกับความสามารถในการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมต้น และยังมีการเสริมด้วยการตั้งคำถาม 5W1H ให้แก่ผู้เรียนได้ฝึกหัดในการตอบคำถามจากความเข้าใจของผู้เรียนเองด้วย ดังนั้น ในรูปแบบการเรียนการสอนนี้ จึงส่งผลให้ผลหลังเรียนเพิ่มขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย เรื่อง การจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีการสอนแบบแอ็กซีฟลิชิต เสริมด้วยการตั้งคำถาม 5W1H ต่อความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ 2 ข้อ ซึ่งค้นพบผลวิจัย มีประเด็นที่น่าทำมาอภิปรายผล ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่าผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการสอนแบบแอ็กซีฟลิชิต เสริมด้วยการตั้งคำถาม 5W1H ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจวิชาภาษาไทย เมื่อนำคะแนนเฉลี่ยมาเปรียบเทียบกับความแตกต่างระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการสอนแบบแอ็กซีฟลิชิต เสริมด้วยการตั้งคำถาม 5W1H มีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน เพราะจากกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่มีความชัดเจนและละเอียด ในแต่ละขั้นตอนของรูปแบบการสอน ทำให้การฝึกอ่านเพื่อความเข้าใจ มีผลหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ซึ่งสอดคล้องกับ Salae (2016) พบว่านักเรียนความสามารถในการอ่านวิชาภาษาไทยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และ Chaiboon (2015) พบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์การอ่านโดยภาพรวมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อาจเนื่องจากวิธีการสอนแบบแอ็กซีฟลิชิต ได้กำหนดขั้นตอนการสอนไว้อย่างชัดเจน ระบุพฤติกรรมการสอนของครูและพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนในแต่ละประเด็นไว้อย่างละเอียด และสามารถแก้ปัญหาให้นักเรียนอ่านหนังสือไม่ได้ อ่านหนังสือไม่คล่อง อ่านสะกดคำไม่เป็น ซึ่งมีขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 6 ขั้นตอน (Laowreandee, 2013) คือขั้นตอนที่ 1 ขั้นการทบทวนความรู้เดิม เป็นการพูดคุย อภิปราย ซักถาม แลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับความรู้ที่เดิมที่เรียนผ่านไป เพื่อให้มีความเชื่อมโยงกับความรู้ใหม่ จึงเริ่มขั้นตอนที่ 2 ขั้นการนำเสนอเนื้อหาใหม่ ขั้นตอนนี้ครูมีหน้าที่อธิบายหรือบรรยายเนื้อหาใหม่ที่จะเรียน ให้นักเรียนได้เริ่มในขั้นตอนที่ 3 โดยให้นักเรียนได้ฝึกอ่าน คำศัพท์ประจำบทใหม่และหัดอ่านเนื้อเรื่อง มีครูให้คำแนะนำแนวทางการปฏิบัติเพื่อสร้างเข้าใจที่ถูกต้องเพื่อเริ่มในขั้นที่ 4 ผู้สอนคอยสังเกตการอ่านและการตอบคำถามจากความเข้าใจ หากผู้เรียนยังไม่เข้าใจในเนื้อหา ผู้สอนแนะนำให้ผู้เรียนได้กลับไปอ่านทบทวนอีกครั้ง เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องและแม่นยำ เมื่อผู้เรียนเข้าใจถูกต้องแล้ว ผู้สอนเข้าสู่ขั้นตอนที่ 5 ขั้นฝึกอิสระโดยผู้สอนมีแบบทดสอบที่เป็นคำถามตอบเสริมด้วยการตั้งคำถาม 5W1H เพื่อทดสอบความเข้าใจ และการอ่านเนื้อหาให้ผู้สอนฟังเป็นรายบุคคล และเมื่อผู้เรียนทำการเรียนรู้ตามขั้นตอนทั้ง 5 เมื่อครบสัปดาห์ผู้สอนก็จะทำการดำเนินการในขั้นตอนที่ 6 ขั้นการทบทวนเป็นรายสัปดาห์และรายเดือน โดยทำการทดสอบแบบทดสอบการอ่านเพื่อความเข้าใจที่ผู้สอนเป็นผู้สร้างขึ้น ทำให้ผลสัมฤทธิ์สูงขึ้น สอดคล้องกับ Klinhom (2021) ครูใช้ชุดกิจกรรมรวมกับกระบวนการเรียนการสอนที่มีการบูรณาการรายวิชา และมีความยืดหยุ่นในการดำเนินกิจกรรมจึงทำให้นักเรียนสนใจ มุ่งมั่น ตั้งใจเรียน มีความสุขในการเรียนและมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มมากขึ้น

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่านักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการสอนแบบแอ็กซีฟลิชิต เสริมด้วยการตั้งคำถาม 5W1H ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีคะแนนความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจ เมื่อเปรียบเทียบกับคะแนนหลังเรียนเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 80 พบว่า มีความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจ ไม่แตกต่างจากเกณฑ์ร้อยละ 80 ซึ่งไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ด้วยระยะเวลาในการศึกษาหาข้อมูลอาจจะ

ยังเพียงพอในการฝึกความสามารถในการอ่านที่แตกต่างกันของผู้เรียนให้ห้องเรียนที่มีการละความสามารถ ทำให้สอดคล้องกับ Rattana, Vipavin, and Naphatthalung (2013) พบว่าผลการเรียนหลังเรียนไม่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .005

สรุป

จากการวิจัยการจัดการเรียนการสอนแบบเอ็กซ์พลีซิท เสริมด้วยการตั้งคำถาม 5W1H ที่มีขั้นตอนการสอนทั้งหมด 6 ขั้นตอน ทำให้ผลการวิจัยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ในแต่ละขั้นตอนได้มีการอธิบายการเรียนรู้และพฤติกรรมของครูผู้สอนและผู้เรียน ไว้อย่างชัดเจน โดยเริ่มต้นจากการทบทวนความรู้เดิม เติมความรู้ใหม่ที่ละน้อย เพื่อกระตุ้นความอยากรู้และแนวทางการเชื่อมโยงความรู้เก่ากับความรู้ใหม่ จากนั้นสอนความรู้ใหม่โดยมีครูคอยให้คำแนะนำและตรวจสอบความถูกต้อง (หากยังมีการตอบคำถามที่ยังไม่ชัดเจน ให้ย้อนกลับไปทบทวนอ่านใหม่อีกครั้ง เพื่อความแม่นยำ) ผู้เรียนต้องอ่านเองจนเกิดความชำนาญและตรวจสอบความเข้าใจเนื้อเรื่องโดยการตอบคำถามแบบ เพื่อเน้นย้ำความเข้าใจที่ชัดเจน จากนั้นทดสอบความสามารถของผู้เรียนหลังจากได้ปฏิบัติตามขั้นตอนทั้งหมดแล้ว ซึ่งพบว่าการปฏิบัติตามขั้นตอนทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจสามารถแก้ไขปัญหาการอ่านเพื่อความเข้าใจในภาษาไทย มีผลการเรียนที่ดีขึ้น และในเรื่องของระยะเวลาที่ใช้ ทำให้ความสามารถที่ละกันของผู้เรียนในห้องเรียนมีผลวิจัยที่ไม่แตกต่างจากเกณฑ์

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 ขั้นตอนในการจัดการเรียนการสอนแบบเอ็กซ์พลีซิท เสริมด้วยการตั้งคำถาม 5W1H มีขั้นตอนที่ละเอียดชัดเจน และย้ำคิดย้ำทำ ซึ่งเหมาะสำหรับการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนชั้นประถมต้น ครูผู้สอนควรศึกษาและจัดรูปแบบให้เหมาะสม

1.2 ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 ในขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ทำให้ทราบถึงความสามารถของเด็ก ครูผู้สอนอาจมีการให้เพื่อนช่วยเพื่อน หรือแบ่งกลุ่มเพื่อละความสามารถ ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับความสามารถของเด็กแต่ละคนมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการใช้สื่อ การอ่านในรูปแบบอื่น หรือจากสื่ออื่นๆ เพื่อเพิ่มความน่าสนใจของผู้เรียน

2.2 จากผลการวิจัยพบว่าในขั้นที่ 3 เป็นขั้นที่ปฏิบัติโดยครูผู้แนะนำ ครูผู้สอนอาจจะนำวิธีการอื่นๆ เข้ามาร่วมใช้ในกระบวนการได้ เช่น การใช้เกมร่วมในกระบวนการเรียนรู้ เพิ่มความสนใจและความสนุกสนาน แต่ได้ความรู้แก่ผู้เรียนได้

2.3 การสร้างแบบทดสอบอาจมีการสร้างแบบทดสอบที่สามารถทดสอบได้ทักษะมากกว่านี้ เพื่อความชัดเจนของความสามารถของผู้เรียน เนื่องจากความสามารถของผู้เรียนในแต่ละบุคคลมีไม่เท่ากัน

References

- Auttawawuttichai, K. et al. (2006). *Thai Language Usage 1*. (4th ed). Bangkok: Thammasat University.
- Chaiboon, V. (2015). *The Explicit Learning Management for Development Thai Word Spelling Achievement of Prathomsuksa 2 Students Banmongluang School, Maechaem District, Chiangmai Province*. (Master's Thesis). Chiang Mai Rajabhat University. Chiang Mai.
- Hapinun, S. (1999). *Reading and Reading Promotion*. (1st ed.). Bangkok: Silpabunnakan.
- Klinhom, P. (2021). The Development of Learning Activity Package to Improve Reading and Writing Skills of Elementary School Grade 1-4 at Wat Pa Thampootei School Thong Pha Phum District Kanchanaburi. *Journal of MCU Peace Studies*, 9(1), 290-303.
- Laowreandee, V. (2012). *Thinking Skills Instructional Models and Strategies*. (7th ed). Bangkok: Silapakron University.
- Majamnair, V. (2010). *The Effects of Explicit Teaching Method on Chemistry Achievement and Attitudes toward Science of Mutthayomsuksa 5 Students*. (Master's Thesis) . Nakhonsawan Rajabhat university. Nakhonsawan.
- Munsetavit, S. (2002). *Principles and Methods for Teaching Reading Thai Language*. (4th ed). Bangkok: Thai Watana Panich Co., Ltd
- Rattana, W., Vipavin, V., & Naphatthalung, N. (2013). Mathematics Learning Achievement and Problem Solving Skill Taught by Explicit Teaching Method Together with a Skills Practice Packge of Mathayomsuksa 3 Students. *Research for the Development of Thai Society*, 2013(330), 399-407.
- Rosenshine, B., & Stevent, R. (1986). Synthesis of Research on Explicit on Teaching. *Educational Leadership: Journal of the Department of Supervision and Curriculum Development*, 43(7), 1-9.
- Salae D. (2016). Effects of Explicit Teaching Method on Thai Reading Skill of Grade 2 Students Speaking Thai as a Second Language. (Master's Thesis). Songkla University. Songkla.
- Suksawan, S. (2019). *Creative Thinking for Problem Solving*. Retrieved June 2, 2023, from <https://www.sasimasuk.com/>

**แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดประเด็นทางวิทยาศาสตร์และสังคม
ผสมผสานกับกระบวนการสืบสอบเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและ
วิทยาการอย่างยั่งยืน เรื่อง ชีวิตในสิ่งแวดล้อม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4*
Guidelines for Managing Socio-scientific Inquiry-based Learning to Promote
the Competencies of Sustainable Coexistence with Nature and
Science on the Subject of Life in the Environment
for Fourth-grade Secondary School Students**

¹ณัฐพร แสนอินทร์ และ สุรีย์พร สว่างเมฆ

¹Nutaporn Saenin and Sureeporn Sawangmek

สาขาวิทยาศาสตร์ศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Science Education, Faculty of Education, Naresuan University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: Nuttaporns64@nu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดประเด็นทางวิทยาศาสตร์และสังคมผสมผสานกับกระบวนการสืบสอบเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืน เรื่อง ชีวิตในสิ่งแวดล้อม และ 2. เพื่อศึกษาผลการส่งเสริมสมรรถนะการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืน เรื่องชีวิตในสิ่งแวดล้อม ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดประเด็นทางวิทยาศาสตร์และสังคมผสมผสานกับกระบวนการสืบสอบ โดยกลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 22 คน และใช้รูปแบบการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน จำนวน 3 วงจรปฏิบัติการ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดประเด็นทางวิทยาศาสตร์และสังคมผสมผสานกับกระบวนการสืบสอบ เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืน เรื่อง ชีวิตในสิ่งแวดล้อม 2) แบบสะท้อนการจัดการเรียนรู้ 3) ใบกิจกรรม และ 4) แบบประเมินสมรรถนะการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืน

ผลการวิจัยพบว่า

1. แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดประเด็นทางวิทยาศาสตร์และสังคมผสมผสานกับกระบวนการสืบสอบ มีขั้นตอนสำคัญ 7 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การให้ประเด็นปัญหาทางวิทยาศาสตร์และสังคมที่ยากต่อการตัดสินใจ 2) การสร้างความคิดเห็นเบื้องต้นให้นักเรียนจัดกลุ่มปัญหา และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับประเด็นปัญหา 3) การตั้งคำถาม การจัดกลุ่มนักเรียนตามปัญหาที่สนใจ การรับบทบาทตามกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและออกแบบวิธีการสืบค้นและแนวทางการประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูล 4) การสืบสอบ 5) การอภิปรายผล การวิเคราะห์ผลการสืบค้น 6) การตัดสินใจและการปฏิบัติ การออกแบบแนวทางการจัดทำโครงการสร้างนวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหา และแนวทางการประเมินนวัตกรรม และ 7) การสะท้อน เป็นการนำเสนอแนวทางการจัดทำโครงการ และร่วมกันสรุปแนวทางการแก้ปัญหาของห้องเรียน

*Received May 1, 2023; Revised May 21, 2023; Accepted May 22, 2023

2. นักเรียนมีระดับสมรรถนะการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืนก่อนเรียนอยู่ในระดับเริ่มต้น ระหว่างเรียนและหลังเรียนอยู่ในระดับระดับสามารถ เมื่อพิจารณาแต่ละองค์ประกอบ พบว่า ระดับสมรรถนะในแต่ละองค์ประกอบมีการเปลี่ยนแปลงดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 การเข้าใจปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นบนโลกและในเอกภพก่อนเรียนอยู่ในระดับเริ่มต้น หลังเรียนอยู่ในระดับเหนือความคาดหวัง องค์ประกอบที่ 2 การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์เพื่อการอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติอย่างยั่งยืนก่อนเรียนอยู่ในระดับกำลังพัฒนา หลังเรียนอยู่ในระดับสามารถ องค์ประกอบที่ 3 การสร้าง ใช้และรู้เท่าทันวิทยาการเทคโนโลยี ก่อนเรียนอยู่ในระดับกำลังพัฒนา หลังเรียนอยู่ในระดับสามารถ และ องค์ประกอบที่ 4 การมีคุณลักษณะทางคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์สำหรับการเข้าใจระบบธรรมชาติและ การอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืน ระหว่างเรียนกับหลังเรียนอยู่ในก่อนเรียนอยู่ในระดับเริ่มต้น หลังเรียนอยู่ในระดับสามารถ

คำสำคัญ: แนวคิดประเด็นทางวิทยาศาสตร์และสังคมผสมผสานกับกระบวนการสืบสอบ; สมรรถนะการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืน; ชีวิตในสิ่งแวดล้อม

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to investigate the guidelines for managing socio-scientific inquiry-based learning to promote the competencies of sustainable coexistence with nature and science on the subject of life in the environment; and 2) to explore the results of promoting the competencies of sustainable coexistence with nature and science on the subject of life in the environment by using socio-scientific inquiry-based learning management. The target group consisted of 22 fourth-grade secondary students. The study used action research in the classroom, with three operating cycles. The tools used were: 1) lesson plans by using socio-scientific inquiry-based learning management to promote the competencies of sustainable coexistence with nature and science on the subject of life in the environment; 2) learning management reflection form; 3) activity worksheets; and 4) form for assessing the competencies of sustainable coexistence with nature and science.

From the study, the following results are found:

1) The guidelines for managing socio-scientific inquiry-based learning include seven steps, which are as follows: (1) identifying socio-scientific issues that are difficult to make decisions; (2) formulating initial comments by dividing students into groups and allowing them to categorize problems and identify stakeholders; (3) forming questions by dividing students into groups based on the problems that they are interested in and play the role of stakeholder, followed by designing inquiry methods and approaches to assess the credibility of information; (4) inquiry process; (5) discussion and analysis of the inquiry; (6) decision making and implementation, the design of an innovation project to solve problems, and guidelines for evaluating the innovation; and (7) reflection on the proposed project and summary of approaches to solving problems in the classroom.

2) Before and during receiving socio-scientific inquiry-based learning management, students have competencies to coexist sustainably with nature and science at the beginning level. However, after acquiring the aforementioned learning management, they have a higher level. When each component is examined, the competencies in each component change as follows: (1) The first component refers to understanding of phenomena occurring in the world and the universe that is in the beginning level; nevertheless, after receiving the aforementioned learning management, students have a higher level than what was expected; (2) The second component refers to the ability to link the relationships between mathematics and science for sustainable coexistence with nature that is in the developing level; however, after receiving the aforementioned learning management, students have a higher level than what was expected; (3) The third component refers the ability to create, use, and be aware of the technology science that is in the developing level; nevertheless, after receiving the aforementioned learning management, students have a higher level than what was expected; and (4) The fourth level refers to having the characteristics of mathematics and science to understand the system of nature and coexist with it sustainably that is in the beginning level; however, after receiving the aforementioned learning management, students have a higher level than what was expected.

Keywords: Socio-scientific Inquiry-based Learning; Competencies to Coexist with Nature and Science Sustainably; Life in the Environment

บทนำ

ปัญหาที่สำคัญระดับโลกที่มนุษย์กำลังประสบอยู่ในปัจจุบันที่สำคัญได้แก่ ปัญหาการลดลงของทรัพยากรธรรมชาติ และปัญหาของระบบนิเวศ ซึ่งทวีความรุนแรงขึ้นทุกขณะจนเกิดผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของผู้ในสังคม (Environment Office Region 13, Chonburi, 2018) สาเหตุปัญหาสิ่งแวดล้อมส่วนใหญ่มาจากการที่มนุษย์ขาดความตระหนัก และทักษะการประยุกต์ใช้องค์ความรู้และวิทยาการที่เจริญก้าวหน้าในการใช้จัดการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ การจัดการศึกษานักเรียนส่วนใหญ่จะไม่แสดงพฤติกรรมที่เป็นผลมาจากความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอื่นๆ ที่บ่งบอกความสามารถในการแก้ปัญหาและอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน ทำให้นักเรียนซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการรักษาและพัฒนาทรัพยากรอย่างยั่งยืนทั้งในปัจจุบัน และอนาคต แต่ไม่ได้รับการพัฒนาให้มีความตระหนักใส่ใจในปัญหาสิ่งแวดล้อมมากนัก (Sitthichok, 2016) ดังนั้นจึงควรมีการพัฒนาให้ มีทักษะการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ และวิทยาการเทคโนโลยี คุณลักษณะที่เหมาะสมในการใช้ทรัพยากร มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาทางสิ่งแวดล้อม หรือสร้างสรรค์นวัตกรรมได้เพื่อการดำรงชีวิตและอยู่ร่วมกับธรรมชาติ หรือสมรรถนะการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ และวิทยาการอย่างยั่งยืน (Office of the Basic Education Commission Ministry of Education, 2021)

การจัดการศึกษาในปัจจุบันไม่ประสบความสำเร็จในการส่งเสริมสมรรถนะดังกล่าวโดยสะท้อนผลจากการทดสอบของ โปรแกรมประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล (Programme for International Student Assessment หรือ PISA) ในปี 2018 ในการประเมินสมรรถนะการอยู่ในสังคมโลก (Global Competence) พบว่าประเทศไทยมีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยรวม และ ในมิติที่ 1 นักเรียนไทยที่มีค่า

ดัชนีความตระหนักรู้เกี่ยวกับประเด็นปัญหาระดับโลกอยู่ในระดับต่ำมาก (-0.25) และในมิติที่ 4 ความรู้ความเข้าใจด้านการมีส่วนร่วมในประเด็นต่างๆ ทางสังคมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน และอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก นักเรียนไทยมีสัดส่วนการตอบถูกร้อยละ 25 ซึ่ง อยู่ในกลุ่มต่ำ (The Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology, 2021) สอดคล้องกับรายงานผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินั้นพื้นฐาน (O-NET) ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายของการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ชีวภาพ ในมาตรฐานการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม และการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมรวมทั้ง การนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ พบว่า ในปี 2564 มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 23.45 คะแนน ซึ่งลดลงจาก ปี 2563 ที่มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 85.25 คะแนน (National Institute of Educational Testing Service, 2021) และ จากผลการเรียนเฉลี่ยในรายวิชาวิทยาศาสตร์ชีวภาพ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ปีการศึกษา 2564 ซึ่งมีผลการเรียนเฉลี่ย 3.16 โดยลดลงจากปี 2563 ซึ่งมีผลการเรียนเฉลี่ย 2.83 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้เดิมที่เน้นการบรรยาย ยังไม่สามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะในเรื่อง ชีวิตในสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมและปัญหาสิ่งแวดล้อมได้ หรือยังไม่ส่งเสริมให้เกิดสมรรถนะการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืนได้ ทั้งนี้ Office of the Basic Education Commission, Ministry of Education (2021) เสนอว่าการจัดการศึกษาจะต้องมีการพัฒนาให้นักเรียนเกิดสมรรถนะการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืนที่มีกรอบแนวคิดในการสร้างนักเรียนให้เป็นพลเมืองโลกที่ตระหนักรู้ในการรักษาสมดุลระหว่างการนำความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์วิทยาการมาใช้ในการดำรงชีวิต และอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างยั่งยืน

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดประเด็นวิทยาศาสตร์กับสังคมผสมผสานกับกระบวนการสืบสอบ (Socio-Scientific Inquiry-Based Learning: SSIBL) ซึ่งเป็นหนึ่งในแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นโดย EEC (European Network for Environmental Citizenship) เป็นการเรียนรู้จากประเด็นทางสังคมและวิทยาศาสตร์ ด้วยการสืบสอบ และใช้วิธีการแก้ไขปัญหา ซึ่งสามารถส่งเสริมความเป็นพลเมืองสิ่งแวดล้อม (Levinson et al. 2017 as cited in Amos et al. 2018) ที่มีความสอดคล้องกับสมรรถนะการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ยังพบว่า SSIBL สามารถกระตุ้นให้นักเรียนสามารถบูรณาการประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม เข้ากับการศึกษาวิทยาศาสตร์ได้ โดยร้อยละ 90 ของครูวิทยาศาสตร์ที่เข้าร่วมในโครงการพบว่า SSIBL ไปใช้ในห้องเรียนได้ผลดี (Rauch, 2020) และ Knippels, and Van Harskamp (2018) ได้นำ SSIBL ที่มีชั้นการเรียนรู้ 7 ขั้นไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ และพบว่าเป็นการจัดการเรียนรู้แบบสหวิทยาการซึ่งเป็นการสอบถามทางวิทยาศาสตร์ สังคม ส่งเสริมให้นักเรียนมองปัญหาในสิ่งแวดล้อม สังคมในท้องถิ่น ผ่านบทบาทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีการสืบสอบหาความรู้ ส่งเสริมการสร้างความคิดเห็นและทักษะการตัดสินใจในปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ซับซ้อนได้ โดยการเป็นพลเมืองสิ่งแวดล้อมนั้นเป็นการพัฒนาให้นักเรียนเกิดทักษะชีวิตในด้านต่างๆ ที่ทำให้นักเรียนเรียนรู้อย่างเท่าทัน และปรับตัวที่จะอยู่รอดได้ในสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปในทุกขณะโดยไม่เบียดเบียนสังคมและสิ่งแวดล้อมรอบตัว (Department of Environmental Quality Promotion, 2018) ซึ่งมีความสอดคล้องกับสมรรถนะการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืน

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ด้วยแนวคิดประเด็นทางวิทยาศาสตร์ และสังคมผสมผสานกับกระบวนการสืบสอบเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืน เรื่อง ชีวิตในสิ่งแวดล้อม เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนสามารถเชื่อมโยงเนื้อหาในบทเรียนวิทยาศาสตร์เข้ากับชีวิตประจำวัน และสามารถวิเคราะห์และเข้าใจประเด็นทางสังคมที่เกี่ยวกับปัญหา

สิ่งแวดล้อมในชีวิตประจำวัน บุคลากรใช้เทคโนโลยีเหมาะสม ถูกต้องในการแก้ปัญหาหรือสร้างสรรค์นวัตกรรมได้เพื่อการดำรงชีวิตและอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดประเด็นทางวิทยาศาสตร์ และสังคมผสมผสานกับกระบวนการสืบสอบเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืน เรื่อง ชีวิตในสิ่งแวดล้อม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

2. เพื่อศึกษาผลการส่งเสริมสมรรถนะการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืน เรื่อง ชีวิตในสิ่งแวดล้อม ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดประเด็นทางวิทยาศาสตร์และสังคมผสมผสานกับกระบวนการสืบสอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหา เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี

ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ฉบับปรับปรุง 2560 ที่สอดคล้องต่อการจัดการเรียนรู้ ความหมายของสมรรถนะการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืน คือ มีความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับปรากฏการณ์ของโลกและเอกภพและความสัมพันธ์ของคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และธรรมชาติในชีวิตประจำวัน ใช้และรู้เท่าทันวิทยาการเทคโนโลยีมีความอยากรู้อยากเห็น ช่างสังเกต เห็นคุณค่า สามารถแก้ปัญหา หรือสร้างสรรค์นวัตกรรมได้เพื่อการดำรงชีวิตและอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างยั่งยืน (Office of the Basic Education Commission, Ministry of Education, 2021) และองค์ประกอบของสมรรถนะประกอบด้วย 1) การเข้าใจปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นบนโลกและในเอกภพ 2) การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์เพื่อการอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติอย่างยั่งยืน 3) การสร้าง ใช้ และรู้เท่าทันวิทยาการเทคโนโลยี 4) การมีคุณลักษณะทางคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์สำหรับการเข้าใจระบบธรรมชาติและการอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืน แนวทางการส่งเสริมสมรรถนะการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืน คือการจัดการเรียนรู้เน้นที่ทำให้นักเรียนสามารถนำความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะมาประยุกต์ใช้ในการทำงาน การแก้ปัญหา และการใช้ชีวิต ผู้สอนต้องบูรณาการความรู้หลายสาขาวิชา และจัดการเรียนรู้เชิงรุก ที่เน้นให้ความสำคัญกับนักเรียน แนวทางการวัดและประเมินผล คือสามารถใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น การสังเกต การทำแบบทดสอบหรือแบบประเมินตามเกณฑ์ที่กำหนดตามความเหมาะสมของบริบทเนื้อหา และนักเรียน และสร้างเครื่องมือการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดประเด็นวิทยาศาสตร์กับสังคมผสมผสานกับกระบวนการสืบสอบ โดยในการทำแบบประเมินสมรรถนะ มีขั้นตอนดังนี้ กำหนดสมรรถนะ นิยามสมรรถนะ กำหนดพฤติกรรมบ่งชี้ วิธีการประเมิน และศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนตามแนวคิดของ Kemmis (1988) (as cited in Kijkuakul, 2014) ซึ่งดำเนินการเป็นวงจรปฏิบัติการที่ต่อเนื่องกัน 3 วงจร แต่ละวงจรประกอบด้วย ขั้นตอนวางแผน (Plan) ขั้นตอนปฏิบัติการ (Act) ขั้นตอนสังเกตการณ์ (Observe) และขั้นตอนสะท้อนผล การปฏิบัติ (Reflect) ตามลำดับ เมื่อผู้วิจัย ดำเนินการจัดการเรียนรู้มาถึงขั้นสะท้อนผลการปฏิบัติ ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้นำมาสรุปเป็นแนวทางการออกแบบการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นในวงจรปฏิบัติการถัดไป

ขั้นตอนที่ 3 กลุ่มเป้าหมาย

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ห้องเรียนสายการเรียนศิลป์-ภาษาอังกฤษ โรงเรียนมัธยมศึกษาแห่งหนึ่ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาแพร่ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ปีการศึกษา จำนวน 22 คน (นักเรียนชาย 2 คน และนักเรียนหญิงจำนวน 20 คน)

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา

1) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดประเด็นทางวิทยาศาสตร์และสังคมผสมผสานกับกระบวนการสืบสอบ เรื่อง ชีวิตในสิ่งแวดล้อม จำนวน 3 แผน ซึ่งแต่ละแผนนำขั้นตอนของ Knippels, and Van Harskamp (2018) มาปรับประยุกต์ ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การให้ประเด็นปัญหาทางวิทยาศาสตร์และสังคม ที่ยากต่อการตัดสินใจ (Introduction of dilemma) 2) การสร้างความคิดเห็นเบื้องต้น (Initial opinion-forming) 3) การตั้งคำถาม (Raising questions) 4) การสืบสอบ (Inquiry) 5) การอภิปรายผล (Dialogue) 6) การตัดสินใจและการปฏิบัติ (Decision-making and action) และ 7) การสะท้อน (Reflection)

2) แบบสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้ เป็นเครื่องมือให้ผู้วิจัยและครูชำนาญการที่มีประสบการณ์การสอนชีววิทยามากกว่า 12 ปี มาเป็นผู้ร่วมสังเกตและสะท้อนผล จำนวน 1 คน โดยการจดบันทึกสิ่งที่พบจากการจัดการเรียนรู้ในแต่ละชั้น รวมถึงปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งนำมาสะท้อนแลกเปลี่ยนกันเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขแผนการจัดการเรียนรู้ครั้งต่อไป

3) ใบกิจกรรมระหว่างเรียนซึ่งประกอบด้วย ใบกิจกรรมที่ 1 เรื่อง ป่าฝนอมซอนจุดเปลี่ยนที่อาจเป็นทุ่งหญ้าสะวันนา ใบกิจกรรมที่ 2 เรื่อง กำแพงคลื่น คือความตายของชายหาด และใบกิจกรรมที่ 3 เรื่อง การทำเหมืองกะเบอะดิน

4) แบบประเมินสมรรถนะการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืนเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสะท้อนการเกิดสมรรถนะของนักเรียน ที่มีสถานการณ์ปัญหาเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย

ข้อคำถามแบบอัตนัย จำนวน 7 ข้อโดยข้อ 1-2 ประเมินองค์ประกอบที่ 2 การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์เพื่อการอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติอย่างยั่งยืน ข้อ 3-5 ประเมินองค์ประกอบที่ 1 การเข้าใจปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นบนโลกและในเอกภพ และองค์ประกอบที่ 3 การสร้าง ใช้ และรู้เท่าทันวิทยาการเทคโนโลยี และข้อที่ 6-7 ประเมินองค์ประกอบที่ 4 การมีคุณลักษณะทางคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์สำหรับการเข้าใจระบบธรรมชาติและที่อยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืน โดยผลการประเมินค่าความสอดคล้องเฉลี่ย เท่ากับ 0.97 สามารถนำไปใช้ได้ โดยนักเรียนทำก่อนการจัดการเรียนรู้และหลังการจัด การเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนการดำเนินการทดสอบก่อนเรียน การจัดการเรียนรู้ตามตามวงจรปฏิบัติการทั้ง 3 และทดสอบหลังเรียน ดังรูปภาพที่ 1

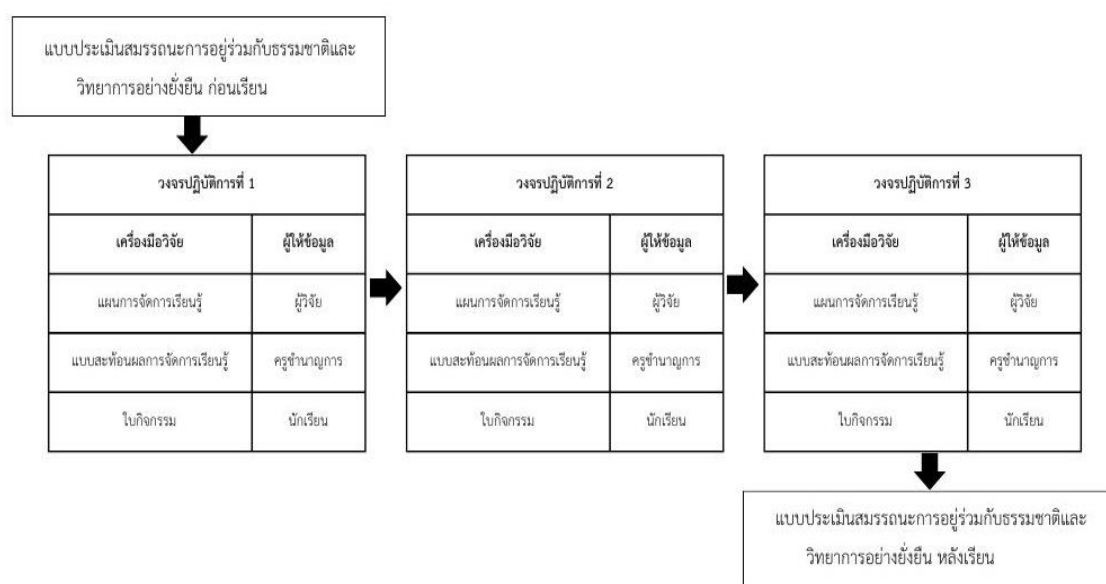

Figure 1: Data Collection Steps

ในแต่ละวงจรปฏิบัติการประกอบด้วย 1) การวางแผน (Plan) เป็นขั้นตอนการสร้างและออกแบบการปฏิบัติว่าจะมีลักษณะใด 2) การลงมือปฏิบัติ (Action) เป็นการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ 3) การสังเกต (Observe) เป็นการสังเกตการจัดการเรียนรู้ ผลจากการปฏิบัติ และ 4) การสะท้อนผล (Reflect) สะท้อนสิ่งที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติกิจกรรม อุปสรรคของการจัดการเรียนรู้ของผู้วิจัย และมีการปรับปรุงและพัฒนาในการสอนครั้งต่อไป

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

1) การวิเคราะห์แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดประเด็นทางวิทยาศาสตร์และสังคมผสมผสานกับกระบวนการสืบสอบ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากแบบสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้ เพื่อจับใจความ ตีความและจับประเด็นโดยอ่านสิ่งที่ผู้สะท้อนได้บันทึกลงไป ในแบบสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้ จัดระเบียบข้อมูล เขียนข้อสรุปชั่วคราว สร้างบทสรุปผลภาพรวมของการจัดการเรียนรู้ ว่ามีภาพรวมเป็นอย่างไร บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ มีข้อบกพร่องอย่างไร เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืน ในวงจรปฏิบัติการครั้งต่อไป และการวิเคราะห์นี้ของผู้วิจัยและครูชำนาญการว่าให้ข้อมูลในประเด็นที่สอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกันหรือไม่ โดยเป็นการตรวจสอบแบบสามเส้าด้านแหล่งข้อมูล (Resource triangulation) จากนั้นสรุปเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับสภาพจริงของนักเรียน

2) การวิเคราะห์สมรรถนะการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืนผู้วิจัยนำข้อมูลจากใบกิจกรรม และแบบประเมินสมรรถนะการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืนของนักเรียนมาทำการตรวจให้คะแนน โดยเกณฑ์การให้คะแนนแต่ละข้อ แบ่งเป็นระดับ 1-4 คะแนนตามพฤติกรรมบ่งชี้ที่ได้กำหนด จากนั้นนำมาเป็นคะแนนรวมและหาค่าคะแนนเฉลี่ยแล้วแปลผลการจัดระดับสมรรถนะการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืน ตามเกณฑ์ที่ประยุกต์มาจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้ โดยคะแนนเฉลี่ย 1.0 – 1.4 ระดับ สมรรถนะระดับเริ่มต้น คะแนนเฉลี่ย 1.5– 2.4 ระดับ สมรรถนะระดับกำลังพัฒนา คะแนนเฉลี่ย 2.5 – 3.4 ระดับ สมรรถนะระดับสามารถ และคะแนนเฉลี่ย 3.5 – 4.0 ระดับ

สมรรถนะระดับเหนือความคาดหวัง (Office of the Basic Education Commission Ministry of Education, 2021)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดประเด็นทางวิทยาศาสตร์และสังคมผสมผสานกับกระบวนการสืบสอบ เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืน เรื่อง ชีวิตในสิ่งแวดล้อม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีแนวทางการจัดการเรียนรู้ใน 7 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 การให้ประเด็นปัญหาทางวิทยาศาสตร์และสังคมที่ยากต่อการตัดสินใจ (Introduction of dilemma) ที่สอดคล้องกับบทเรียนและใกล้ตัวนักเรียน เช่นปัญหาในชุมชน ในการนำเสนอสถานการณ์ใช้วิดีโอ หรือแหล่งข้อมูลอื่นๆกัน จะทำให้นักเรียนได้สังเกตและรับรู้ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายสามารถเชื่อมโยงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่ม

ขั้นที่ 2 การสร้างความคิดเห็นเบื้องต้น (Initial opinion-forming) ผู้สอนต้องกระตุ้นให้นักเรียนได้วิเคราะห์และจัดกลุ่มประเด็นปัญหาที่พบจากสถานการณ์ที่นำเสนอ ใช้แอปพลิเคชันที่ทำให้นักเรียนร่วมกันแสดงความคิดเห็น เช่น Padlet และวิเคราะห์บุคคลผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยใช้คำถามและใบกิจกรรมตอนที่ 2 การระดมความคิด กระตุ้นการคิดทำให้นักเรียนสามารถการระบุปัญหาจากประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์และสังคม และวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลของประเด็นปัญหาที่มีผลต่อมนุษย์ได้

ขั้นที่ 3 การตั้งคำถาม (Raising questions) ผู้สอนให้นักเรียนจัดกลุ่มตามปัญหาที่สนใจ และรับบทบาทตามกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่ตนสนใจ นักเรียนได้การออกแบบวิธีการสืบค้นข้อมูลในใบกิจกรรมตอนที่ 3 ระดมความคิด โดยนักเรียนสามารถระบุสิ่งที่ต้องการสืบค้นได้ครอบคลุม สังเกตและรับรู้ข้อมูลผ่านการออกแบบวิธีการในการรวบรวมข้อมูล และออกแบบการประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูลได้ โดยการให้ความรู้เพิ่มเติมในการประเมินแหล่งข้อมูลรูปแบบต่างๆ

ขั้นที่ 4 การสืบสอบ (Inquiry) พบว่า ผู้สอนได้ให้นักเรียนสืบค้นข้อมูลตามที่ตั้งคำถาม และแนวทางที่ออกแบบไว้ ลงในใบกิจกรรม ตอนที่ 4 เรื่อง การค้นหาข้อมูล นักเรียนได้รวบรวมข้อมูลตามวิธีการที่ออกแบบไว้ มีการประเมินจุดแข็งของชุดข้อมูลโดยใช้แบบประเมินของตนเอง และมีการกำหนดระยะเวลาให้เหมาะสมในการทำกิจกรรมตามบริบทของนักเรียน มีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี โดยใช้โทรศัพท์ แท็บเล็ต คอมพิวเตอร์ ในการสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งที่นักเรียนแต่ละกลุ่มได้กำหนดไว้เพื่อเป็นข้อมูล

ขั้นที่ 5 การอภิปรายผล (Dialogue) พบว่า ผู้สอนต้องกระตุ้นให้นักเรียนในกลุ่มร่วมกันอภิปรายผลการสืบค้นข้อมูล ลงข้อสรุปต่อประเด็นปัญหาของกลุ่ม และร่วมกันกำหนดแนวทางการแก้ปัญหาตามบทบาทของตนเอง ลงในใบกิจกรรม ตอนที่ 4 เรื่อง การค้นหาข้อมูล ทำให้นักเรียนได้วิเคราะห์ หลักการหรือทฤษฎีที่ได้จากการสืบค้นเพื่อกำหนดแนวทางการแก้ปัญหา

ขั้นที่ 6 การตัดสินใจและการปฏิบัติ (Decision-making and action) พบว่า นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอผลการลงข้อสรุปการแก้ปัญหาของตน และลงมือปฏิบัติโดยการออกแบบแนวทางการจัดทำโครงการและนวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาทางวิทยาศาสตร์และสังคมที่บูรณาการศาสตร์ด้านต่างๆ ทั้งนี้ออกแบบจะต้องให้ผู้เรียนเชื่อมโยงกับวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ เทคโนโลยี และอื่นๆ โดยต้องเป็นการต่อยอดและแตกต่างจากเดิมจึงจะสะท้อนความคิดสร้างสรรค์ ใบกิจกรรม ตอนที่ 5 ตามบทบาทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ตนได้รับ มีการออกแบบการประเมินนวัตกรรมหรือวิธีการแก้ปัญหาร่วมกัน

ขั้นที่ 7 การสะท้อน (Reflection) นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอผลการออกแบบแนวทางการจัดทำโครงการเพื่อแก้ไขปัญหาตามบทบาทที่ตนได้รับมอบหมาย สมาชิกในห้องร่วมกันอภิปรายถามตอบ การนำเสนอในขั้นนี้สามารถสะท้อนแสดงความเข้าใจปัญหา โดยการนำเสนอมีแนวทางตามใบกิจกรรมตอนที่ 5 ที่ให้นักเรียนมีการอธิบายสาเหตุของประเด็นปัญหา ความสัมพันธ์กับระบบธรรมชาติและศาสตร์ต่างๆ การนำเสนอสามารถและการตั้งคำถามเกี่ยวกับการแนวทางการแก้ปัญหาจะส่งผลอย่างไรต่อสิ่งแวดล้อมและจำทำอย่างไรให้เกิดความยั่งยืนของครู การตอบคำถามของนักเรียนสามารถสะท้อนแนวความคิดการปกป้องหรือฟื้นฟูธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความตระหนักการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสมและยั่งยืนของนักเรียนได้ และมีช่วงเวลาให้สมาชิกในห้องได้ประเมินวิธีการแก้ปัญหาของแต่ละกลุ่ม และให้เวลาการปรับปรุงนวัตกรรมของแต่ละกลุ่ม แล้วร่วมกันสรุปแนวทางการแก้ปัญหาของห้องเรียนโดยใช้เทคโนโลยีที่ทำให้ให้นักเรียนทำงานด้วยกันได้ และผู้สอนตั้งถามคำถามเพื่อทบทวนเกี่ยวกับสิ่งที่ได้เรียนรู้ การสรุปวิธีการแก้ปัญหาร่วมกันของห้อง

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ศึกษาผลการส่งเสริมสมรรถนะการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืน เรื่อง ชีวิตในสิ่งแวดล้อม ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดประเด็นทางวิทยาศาสตร์และสังคมผสมผสานกับกระบวนการสืบสอบ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ได้ดำเนินการเก็บข้อมูลจากใบกิจกรรมระหว่างเรียน และแบบทดสอบสมรรถนะการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืน วิเคราะห์และผลในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงระดับสมรรถนะการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืนก่อนจัดการเรียนรู้ระหว่างการจัดการเรียนรู้ และหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดประเด็นทางวิทยาศาสตร์และสังคมผสมผสานกับกระบวนการสืบสอบ

องค์ประกอบของสมรรถนะ	คะแนนเฉลี่ย					
	ก่อนเรียน		ระหว่างเรียน		หลังเรียน	
	คะแนน	ระดับ	คะแนน	ระดับ	คะแนน	ระดับ
การเข้าใจปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นบนโลกและในเอกภพ	1.10	เริ่มต้น	2.59	สามารถ	3.59	เหนือความคาดหวัง
การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของคณิตศาสตร์วิทยาศาสตร์เพื่อการอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติอย่างยั่งยืน	1.50	กำลังพัฒนา	2.60	สามารถ	3.43	สามารถ
การสร้าง ใช้และรู้เท่าทันวิทยาการเทคโนโลยี	1.61	กำลังพัฒนา	2.62	สามารถ	3.20	สามารถ
การมีคุณลักษณะทางคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์สำหรับการเข้าใจระบบธรรมชาติและการทำงานอย่างยั่งยืน	1.10	เริ่มต้น	2.04	กำลังพัฒนา	3.14	สามารถ

องค์ประกอบของสมรรถนะ	คะแนนเฉลี่ย					
	ก่อนเรียน		ระหว่างเรียน		หลังเรียน	
	คะแนน	ระดับ	คะแนน	ระดับ	คะแนน	ระดับ
รวม สมรรถนะการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืน	1.33	เริ่มต้น	2.46	สามารถ	3.34	สามารถ

องค์ความรู้ใหม่

แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดประเด็นทางวิทยาศาสตร์และสังคมผสมผสานกับกระบวนการสืบสอบที่สามารถส่งเสริมสมรรถนะการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืนมี 7 ขั้นตอน ดังรูปภาพที่ 1

Figure 2: The guideline of socio-scientific inquiry-based learning management to promote competency of sustainable coexistence with living in the harmony of nature and science

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดประเด็นทางวิทยาศาสตร์และสังคมผสมผสานกับกระบวนการสืบสอบเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืน เรื่องชีวิตในสิ่งแวดล้อม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งค้นพบผลวิจัย 2 ข้อ ตามวัตถุประสงค์ มีประเด็นที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดประเด็นทางวิทยาศาสตร์ และสังคมผสมผสานกับกระบวนการสืบสอบ เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืน เรื่อง ชีวิตในสิ่งแวดล้อม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่า

ขั้นที่ 1 การให้ประเด็นปัญหาทางวิทยาศาสตร์และสังคมที่ยากต่อการตัดสินใจ การเลือกใช้ประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อมและสังคมที่ใช้ใกล้ตัวนักเรียน จะช่วยให้นักเรียนเกิดความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับ Nuangchaleram (2015) ที่พบว่าการใช้สถานการณ์จริงในสังคมที่มีความน่าสนใจจะทำให้ นักเรียนได้ความรู้ที่แท้จริงและเกิดความสุขสนุกสนานในการเรียนรู้

ขั้นที่ 2 การสร้างความคิดเห็นเบื้องต้น การให้นักเรียนได้วิเคราะห์จัดกลุ่มประเด็นปัญหา รวมถึงบุคคลผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา ได้ระบุผลของปัญหาที่ส่งผลต่อสิ่งแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจและอื่นๆ ส่งเสริมให้นักเรียนสามารถระบุปัญหาและวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลของประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อมนุษย์ได้ซึ่งสอดคล้องกับ Ariza et al. (2021) ที่พบว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้ SSIBL สามารถทำให้นักเรียนคิดเชื่อมโยงปัญหาที่ซับซ้อนได้

ขั้นที่ 3 การตั้งคำถาม ให้นักเรียนจัดกลุ่มตามปัญหาที่สนใจ และรับบทบาทเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในประเด็นปัญหา ได้การออกแบบการสืบค้นข้อมูล และการประเมินความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนได้ตั้งคำถามจากการวิเคราะห์ปัญหาเบื้องต้นถึงสาเหตุ สิ่งที่มีผลเกี่ยวข้องกับปัญหา รวมถึงหาวิธีการแก้ปัญหา เป็นการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองซึ่งสอดคล้องกับ Ariza et al. (2021) ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ SSIBL ส่งเสริมการตั้งคำถามจากปัญหา นำไปสู่การหาเหตุผลทางวิทยาศาสตร์และสังคม ที่เกี่ยวข้องปัญหาและการให้บทบาททำให้นักเรียนมีส่วนร่วม และมีแรงจูงใจในการแก้ปัญหามากขึ้น

ขั้นที่ 4 การสืบสอบ ให้นักเรียนทุกกลุ่มสืบค้นข้อมูลให้ครบถ้วนตามแนวทางที่ออกแบบไว้โดยใช้เทคโนโลยีที่หลากหลายตามบริบทของผู้เรียน ซึ่งช่วยส่งเสริมให้นักเรียนดำเนินการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการแก้ปัญหา มีการประเมินความน่าเชื่อถือของชุดข้อมูล โดยมีการบูรณาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ในการสืบค้นข้อมูล สอดคล้อง Levinson (2018) ที่กล่าวว่า SSIBL เป็นการจัดการเรียนรู้ที่สร้างความรู้ทางวิทยาศาสตร์ผ่านการสืบค้น และหาคำตอบแบบบูรณาการ

ขั้นที่ 5 การอภิปรายผล นักเรียนในกลุ่มร่วมกันอภิปรายผลการสืบค้นข้อมูล และร่วมกันวิเคราะห์แนวทางการแก้ปัญหา ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนได้ร่วมกันสามารถวิเคราะห์หลักการ ทฤษฎีในศาสตร์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหา สอดคล้องกับ Ariza et al. (2021) ที่พบว่ามี SSIBL ทำให้นักเรียนเกิดการค้นคว้า และประเมินผลจากการสืบค้นที่เกี่ยวข้องกับปัญหา เชื่อมโยงกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และสามารถเสนอวิธีการที่สร้างสรรค์ในการปัญหาได้

ขั้นที่ 6 การตัดสินใจและการปฏิบัติ นักเรียนออกแบบแนวทางการจัดทำโครงการ นวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหา ออกแบบการประเมินนวัตกรรม ซึ่งส่งเสริมให้นักเรียนมีการบูรณาการความรู้และทักษะทางวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ เทคโนโลยีเพื่อแก้ปัญหาย่างมีประสิทธิภาพสร้างสรรค์ สอดคล้องกับ Thongaim (2015) ที่พบว่าการเรียนรู้โดยใช้โครงการส่งเสริมให้นักเรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง สามารถเชื่อมโยงความรู้เดิมหรือประสบการณ์เดิมกับความรู้ใหม่แล้วสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้

ขั้นที่ 7 การสะท้อน นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอผลการออกแบบแนวทางการจัดทำโครงการเพื่อแก้ไขปัญหาตามบทบาทที่ได้รับ ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนได้นำเสนอแนวทางการแก้ปัญหา นวัตกรรมของตน ขั้นนี้สามารถสะท้อนความตระหนักในการอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างยั่งยืนได้ และการร่วมกันสรุปแนวทางการแก้ปัญหาของห้องเรียน ส่งเสริมการมีคุณลักษณะทางคณิตศาสตร์และ วิทยาศาสตร์สำหรับการอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างยั่งยืนได้ ซึ่งสอดคล้องกับ Birmingham, and Barton (2014) ที่พบว่า SSIBL จะช่วยให้นักเรียนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและภูมิใจที่ได้ใช้ความรู้ของตนเองช่วยแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาผลการส่งเสริมสมรรถนะการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืน เรื่อง ชีวิตในสิ่งแวดล้อม ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดประเด็นทางวิทยาศาสตร์ และสังคมผสมผสานกับกระบวนการสืบสอบ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่า หลังการจัดการเรียนรู้สามารถส่งเสริมให้นักเรียนมีระดับสมรรถนะการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืนที่สูงกว่าก่อนเรียน โดยผู้วิจัยขออภิปรายผลการส่งเสริมสมรรถนะในแต่ละองค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

องค์ประกอบที่ 1 การเข้าใจปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นบนโลกและในเอกภพ ในขั้นการให้ประเด็นปัญหาทางวิทยาศาสตร์และสังคมที่ yak ต่อการตัดสินใจ ขั้นการแสดงความคิดเห็นเบื้องต้น ขั้นการตั้งคำถามขั้นสืบสอบ และขั้นอภิปรายผล ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการสังเกตและการรับรู้ข้อมูล และการจัดการและสื่อความหมายข้อมูล โดยนักเรียนทำการรวบรวมข้อมูลตามวิธีการที่ออกแบบไว้ ซึ่งจากการประเมินสมรรถนะของนักเรียนที่มีการเปลี่ยนแปลงก่อนและหลังคือ จากระดับเริ่มต้น เป็นระดับเหนือความคาดหวัง ซึ่งสอดคล้องกับ Levinson (2018) ที่กล่าวว่า SSIBL เป็นการสร้างความรู้ทางวิทยาศาสตร์ผ่านการสืบค้นข้อมูลโดยความสนใจของนักเรียน และส่งเสริมให้สามารถอธิบายสาเหตุของปัญหาได้

องค์ประกอบที่ 2 การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์เพื่อการอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติอย่างยั่งยืน ในขั้นแสดงความคิดเห็นเบื้องต้น ขั้นการอภิปรายผลการสืบค้นข้อมูล และขั้นตัดสินใจและลงมือปฏิบัติ ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการมองเห็นปัญหาและความเชื่อมโยงกับความอยู่รอดของมนุษย์จากการประเมินสมรรถนะการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืนของนักเรียนที่มีการเปลี่ยนแปลงก่อนและหลังคือ จากระดับกำลังพัฒนาเปลี่ยนเป็นระดับสามารถ ซึ่งสอดคล้องกับ Ariza et al. (2021) ที่พบว่า SSIBL ทำให้นักเรียนคิดเรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ซับซ้อน และพบว่านักเรียนมีการประยุกต์ใช้ความรู้และทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ เทคโนโลยีในการแก้ปัญหาเพื่ออยู่ร่วมกับธรรมชาติ และสอดคล้องกับ Amos, Knippels, Kyza, and Levinson (2018) กล่าวว่า SSIBL ส่งผลให้นักเรียนศึกษาข้อมูลทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี นวัตกรรมในสามารถเสนอวิธีการแก้ไขปัญหาได้

องค์ประกอบที่ 3 การสร้าง ใช้และรู้เท่าทันวิทยาการเทคโนโลยี จากการทำกิจกรรมในขั้นสืบสอบ และขั้นตัดสินใจและลงมือปฏิบัติ ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการออกแบบวิธีการแก้ปัญหาโดยใช้เทคโนโลยีเข้ามามีส่วนร่วมจากการประเมินสมรรถนะของนักเรียนที่มีการเปลี่ยนแปลงก่อนและหลังพบว่า จากระดับกำลังพัฒนาเปลี่ยนเป็นระดับสามารถ โดยนักเรียนยังต้องกระตุ้นการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหามากขึ้น เช่น การออกแบบให้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นส่วนหนึ่งของนวัตกรรมมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ Marie-Christine et al. (2017) ที่พบว่า SSIBL ในการออกแบบชิ้นงานช่วยพัฒนาทักษะต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นดิจิทัล การสื่อสารซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในพฤติกรรมบ่งชี้ของ การสร้าง ใช้และรู้เท่าทันวิทยาการเทคโนโลยี

องค์ประกอบที่ 4 การมีคุณลักษณะทางคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์สำหรับการเข้าใจระบบธรรมชาติและการอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืนจากการทำกิจกรรมขั้นตั้งคำถาม นักเรียนมีการออกแบบแนวทางในการรวบรวมข้อมูล และขั้นสืบสอบ นักเรียนดำเนินการรวบรวมข้อมูล ขั้นอภิปรายผล และขั้นตัดสินใจและลงมือปฏิบัติ โดยมีการออกแบบแนวทางการจัดทำโครงการเพื่อสร้างนวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์

และสังคม ส่งเสริมให้นักเรียนมีความมุ่งมั่นและเต็มใจในการแสวงหาความรู้ วิธีการแก้ปัญหา จากการประเมินสมรรถนะของนักเรียนที่มีการเปลี่ยนแปลงก่อนและหลังพบว่า จากระดับเริ่มต้นเปลี่ยนแปลงเป็นระดับสามารถ โดยนักเรียนเกิดความมุ่งมั่นในการคิดค้นแสวงหาความรู้และวิธีการใหม่ๆ เพื่อแก้ปัญหา และสามารถส่งเสริมให้นักเรียน มีความตระหนักและมุ่งมั่นในการสร้างจิตสำนึกในอยู่ร่วมกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน สอดคล้องกับ Birmingham, and Barton (2014) กล่าวว่า SSIBL ทำให้เกิดการตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม ช่วยให้นักเรียนภูมิใจที่ได้ใช้ความรู้ในการแก้ปัญหา

สรุป

จากผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดประเด็นทางวิทยาศาสตร์ และสังคมผสมผสานกับกระบวนการสืบสอบที่มีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 7 ขั้น พบว่าสามารถส่งเสริมสมรรถนะการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืน เรื่องชีวิตในสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ได้ โดยนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยและระดับของสมรรถนะการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืนหลังการจัดการเรียนรู้สูงขึ้นกว่าก่อนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงระดับสมรรถนะจากระดับเริ่มต้นเป็นระดับสามารถ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 การใช้ประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์และสังคมสอดคล้องกับบริบทชุมชนของผู้เรียน

1.2 ควรมีกิจกรรมที่ทำให้เกิดการเรียนรู้วิธีการประเมินแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ และการทบทวนการเขียนที่มาและความสำคัญของโครงงานให้กับนักเรียน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน เพื่อเพิ่มการพัฒนาสมรรถนะในองค์ประกอบที่ 2 การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของคณิตศาสตร์วิทยาศาสตร์เพื่อการอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติอย่างยั่งยืน องค์ประกอบที่ 3 การสร้าง ใช้และรู้เท่าทันวิทยาการเทคโนโลยี และองค์ประกอบที่ 4 การมีคุณลักษณะทางคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์สำหรับการเข้าใจระบบธรรมชาติและการอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืน สู่ระดับเหนือความคาดหวัง

2.2 ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สามารถบูรณาการกับรายวิชาอื่นได้เช่น วิชาโครงงาน หรือรายวิชาการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้แบบบูรณาการยิ่งขึ้น

References

- Amos, R., Knippels, M.-C.P.J., Kyza, E., & Levinson, R. (2018). Science with and for Society. *Science and Society December*, 100(371), 29.
- Ariza, R. M. et al. (2021). Socio- scientific Inquiry- based Learning as a Means toward Environmental Citizenship. *Sustainability 2021*, 13(20), 1-22.
- Birmingham, D., & Calabrese Barton, A. (2014). Putting on a Green Carnival: Youth Taking Educated Action on Socio-scientific Issues. *Journal of Research in Science Teaching*, 51(3), 286-314.

- Environment Office Region 13, Chonburi. (2018). *Environmental Pollution Problems, as Well as Good Prevention and Correction Guidelines*. Retrieved July 22, 2022, from <http://www.mnre.go.th/reo13/th/news/detail>
- Kijkuakul, S. (2014). *Science Learning Management for Teachers in 21st Century*. Phetchabun: Junraditkranpim.
- Marie-Christine, K. et al. (2017). *Science and Society in Education*. Retrieved July 3, 2022, from <https://www.parrise.eu/wp-content/uploads/2018/04/parrise-en-rgb.pdf>
- National Institute of Educational Testing Service. (2021). *Basic National Education Test Report (O-NET)*. Retrieved August 22, 2022, from <https://www.niets.or.th/th>
- Nuangchalerm, P. (2015). Guidelines for Learning Science in the 21st Century. *Journal of Rangsit University: Teaching and Learning*, 9(1), 136-154.
- Office of the Basic Education Commission, Ministry of Education. (2021). *Sustainable Coexistence with Living in the Harmony of Nature and Science Competency*. Retrieved July 22, 2022, from <https://cbethailand.com>
- Rauch, F. (2020). How Socio-scientific Inquiry Based Learning (SSIBL) Promotes Inquiry in Climate Issues. *Action Research and Innovation in Science Education*, 3(2), 43-45.
- Levinson, R. (2018). *Introducing Socio-scientific inquiry-based learning (SSIBL)*. *Science and Society* December, 100(371), 31-35.
- Sitthichok, T. (2016). The Learning Process of Environmental Education in Place of Education. *Journal of Humanities and Social Science, Thaksin University*, 11, 177-195.
- The Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology. (2021). *PISA 2018 Assessment Results Reading, Mathematics and Science, Bangkok*. Retrieved July 3, 2022, from <https://pisathailand.ipst.ac.th/pisa2018-fullreport/>
- Thongaime, A. (2015). Project Based Learning for Developing Student in the 21st Century. *Valaya Alongkorn Review (Humanities and Social Science)*, 8(3), 185-199.

การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมกลุ่มผู้เลี้ยงโคขุนวิสาหกิจชุมชนจังหวัดศรีสะเกษ*

The Development of a Model to Promote the Group of Fattening Beef Cattle Community Enterprises in Sisaket Province

¹พนม พรหมประเสริฐ, มาลี ไชยเสนา และ รัชตากรณ์ ลุนสิน

¹Panom Promprasert, Malee Chaisena and Ratchataporn Lunsin

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's. Email: panom.pg63@ubru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพการส่งเสริมกลุ่มผู้เลี้ยงโคขุนวิสาหกิจชุมชนจังหวัดศรีสะเกษ 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการส่งเสริมกลุ่มผู้เลี้ยงโคขุนวิสาหกิจชุมชนจังหวัดศรีสะเกษ และ 3) เพื่อประเมินรูปแบบการส่งเสริมกลุ่มผู้เลี้ยงโคขุนวิสาหกิจชุมชนจังหวัดศรีสะเกษ เป็นงานวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือผู้เลี้ยงโคขุนวิสาหกิจชุมชนจังหวัดศรีสะเกษจำนวน 305 คน ได้มาโดยใช้การสุ่มอย่างง่าย ผู้เชี่ยวชาญในการพัฒนารูปแบบ จำนวน 12 คน และผู้ทรงคุณวุฒิในการประเมินรูปแบบ จำนวน 17 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถาม แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม และแบบประเมินรูปแบบ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. การส่งเสริมกลุ่มผู้เลี้ยงโคขุนวิสาหกิจชุมชนจังหวัดศรีสะเกษ อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 2.76 2. รูปแบบการส่งเสริมกลุ่มผู้เลี้ยงโคขุนวิสาหกิจชุมชนจังหวัดศรีสะเกษ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินการและเงื่อนไขความสำเร็จ ในส่วนของวิธีการดำเนินการ ประกอบด้วย 1) ด้านความรู้ โดยการส่งเสริมความรู้เรื่องเทคโนโลยีในการผลิตโค การคัดเลือกพันธุ์ การป้องกันและรักษาโรค 2) ด้านการผลิต โดยการส่งเสริมการผลิตโคขุนคุณภาพสูงและได้มาตรฐาน การจัดการด้านสุขภาพ การเลี้ยงด้วยอาหารโภชนาการสูงและแร่ธาตุอาหารเสริม 3) ด้านการตลาด โดยการส่งเสริมระบบตลาดในหลากหลายรูปแบบ การสร้างเอกลักษณ์ของโคขุนไทย การแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า และพัฒนาการส่งออกแบบครบวงจร 4) ด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยการส่งเสริมเกษตรกรในด้านเงินทุน การรวมกลุ่มและการพัฒนาศักยภาพ การจัดตั้งศูนย์สารสนเทศและการจัดทำยุทธศาสตร์โค 3. ผลการประเมินรูปแบบ พบว่า รูปแบบมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ความเป็นไปได้ในระดับมาก และความเป็นประโยชน์ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: โคขุน; วิสาหกิจชุมชน; จังหวัดศรีสะเกษ

Abstract

The article aimed 1) to study the state of promoting the group of fattening beef cattle community enterprises in Sisaket Province; 2) to develop the model; and 3) to evaluate the model. This was a mixed method research with a sample group of 305 people from the group

*Received May 4, 2023; Revised May 21, 2023; Accepted May 23, 2023

of fattening beef cattle community enterprises in Sisaket Province who were selected by simple sampling, 12 experts to consider draft of model and 17 professionals to evaluate model. The research instruments were questionnaires, focus group discussion, and model evaluation. Collected data were analyzed by using mean, standard deviation, and content analysis.

The research findings were as follows;

1. The state of promoting the group of fattening beef cattle community enterprises in Sisaket Province was found to be at a medium level with a mean of 2.76.

2. The model development consisted of 5 main components. These include principles, objectives, methods of operation, and conditions for success. The method of operation consists of 1) knowledge by promoting knowledge of technology in cattle production, selective breeding, disease prevention and treatment; 2) production by promoting the production of high quality and standard fattening cattle, health management, fed with highly nutritious feed and mineral supplements; 3) marketing by promoting a variety of market systems, creating the identity of Thai cattle, processing to add value, and developing a comprehensive export; 4) support from related agencies by supporting farmers in financing, integration and capacity development, establishing information centers and developing cattle strategies.

3. The model assessed by experts resulted in the highest level of propriety, high level of feasibility and highest level of utility.

Keywords: Fattening Beef Cattle; Community Enterprises; Sisaket Province

บทนำ

เนื้อโคถือได้ว่าเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของประชากรโลก จากข้อมูลพบว่าประเทศที่มีการเลี้ยงโคเนื้อมากที่สุด 5 อันดับแรกของโลกคือ บราซิล จีน สหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป สำหรับปริมาณการผลิตเนื้อโคของประเทศในอาเซียนนั้น พบว่า ประเทศที่มีปริมาณการผลิตเนื้อโคมากที่สุด คือ อินโดนีเซีย รองลงมา ได้แก่ เวียดนาม ฟิลิปปินส์ พม่า ไทย กัมพูชา มาเลเซีย และลาว ตามลำดับ (Taengphukieo, and Issarapong, 2019) สำหรับประเทศไทยโคนอนับเป็นสัตว์เศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศจัดเป็นอาชีพของเกษตรกรฐานรากซึ่งมูลค่าสินค้าโคเนื้อและผลิตภัณฑ์เฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 20,000 ล้านบาทต่อปี จำนวนโคเนื้อในประเทศมีทั้งสิ้น 4.5 ล้านตัว แต่จากสถิติกรมปศุสัตว์พบว่า การเลี้ยงโคเนื้อที่มีแนวโน้มลดลง ซึ่งเป็นผลมาจากพื้นที่ในการเลี้ยงสัตว์ลดลง โดยในปี พ.ศ. 2555 มีโคเนื้อจำนวน 6.333 ล้านตัว ต่อมาในปี พ.ศ. 2558 โคเนื้อเหลือจำนวน 4.407 ล้านตัว (Opaspattanakit, 2019) สวนทางกับความต้องการของผู้บริโภคในประเทศที่เพิ่มขึ้น จึงทำให้มีการนำเข้าเนื้อโคคุณภาพดีเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง จึงเป็นแรงผลักดันให้มีการผลิตโคเนื้อเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะโคขุน เพราะโคขุนเป็นโคเนื้อที่มีคุณภาพดีการเลี้ยงโคขุนจะใช้เวลาน้อยกว่าการเลี้ยงโคเนื้อโดยทั่วไปที่ผู้เลี้ยงสามารถใช้วัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรมาเป็นปัจจัยในการผลิต จึงถือได้ว่าโคขุนมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศชนิดหนึ่ง (Bureau of Agricultural Economic Research, 2017) ด้วยความที่เนื้อโคขุนมีความนุ่มกว่าเนื้อโคทั่วไปเพราะมีไขมันแทรกตามเส้นใยกล้ามเนื้อ โดยเฉพาะโคขุนสายพันธุ์ต่างประเทศจะมีคุณภาพซากที่ดีมีไขมันแทรกสูง นุ่ม รสชาติดี เนื้อละเอียด หน้าตัดเนื้อใหญ่ ผลผลิตสูง คลอดง่าย เชื่องปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้ จึงเป็นเนื้อโคขุนคุณภาพสูง (Premium grade) การผลิตโคขุนคุณภาพดีต้องเป็นสายพันธุ์ต่างประเทศซึ่งมีสายเลือดโคยุโรปร้อยละ 50 เป็นทางเลือกที่ดีที่สุดในการส่งเสริมให้เกษตรกร

ผลิตเนื้อโคคุณภาพ (Premium grade) (Department of Livestock Development, 2021) แต่จากสภาพที่ผ่านมาพบว่า การเลี้ยงและจำหน่ายโคเนื้อ มีปัญหาที่สำคัญคือ พื้นที่ในการปลูกพืชอาหารสัตว์ แหล่งวัตถุดิบอาหารที่มีอยู่ค่อนข้างจำกัด เกษตรกรขาดความรู้ในด้านการจัดการเลี้ยงดูโคเนื้ออย่างเป็นระบบ ทำให้ผลผลิตเนื้อที่ได้มีคุณภาพค่อนข้างต่ำ (Chaturasittha, 2019) อีกทั้งการซื้อ-ขายโค ไม่ได้มาตรฐาน ไม่ยุติธรรมต่อเกษตรกร จากการซื้อลดราคาทำให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคขายโคได้ในราคาที่ต่ำไม่ได้กำไรเท่าที่ควร และที่สำคัญคือขาดการรวมกลุ่มกัน ทำให้มีอำนาจต่อรองต่ำ ไม่สามารถรวบรวมโคในปริมาณมากและส่งเข้าตลาดโคเนื้ออย่างสม่ำเสมอ การขายเป็นในลักษณะต่างคนต่างขาย ไม่มีหน่วยงานที่เข้ามารับผิดชอบอย่างจริงจัง ขาดการประสานงาน ขาดการประชาสัมพันธ์ต่อผู้บริโภค และขาดการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้กับเกษตรกร (Thaspongse, 2012) รวมทั้งการส่งเสริมจากภาครัฐที่ผ่านมาประสบปัญหานโยบายขาดความต่อเนื่องทั้งในด้านการปรับปรุงพันธุ์ ที่ภาครัฐยังบริการไม่ทั่วถึงทำให้ขาดแคลนพ่อพันธุ์และแม่พันธุ์ที่ดีในการผลิตลูกโคเนื้อคุณภาพเพื่อนำมาเลี้ยงเป็นโคขุนได้อย่างเพียงพอ ด้านพืชอาหารสัตว์ จากการขาดแคลนน้ำและขาดความรู้ในการผลิตและถนอมพืชอาหารสัตว์ และด้านการป้องกันและควบคุมโรคระบาด จากระบบการเลี้ยงไม่ได้มาตรฐาน โรคพยาธิมีอัตราสูง และการผลิตวัคซีนป้องกันโรคระบาดยังมีปริมาณไม่เพียงพอในการป้องกันโรค (Department of Livestock Development, 2021) รวมทั้งโครงสร้างการทำงานของวิสาหกิจชุมชน ขาดการควบคุมและกำกับในการออกกฎระเบียบให้กรรมการและสมาชิกถือปฏิบัติและขาดความเข้มแข็ง (Chantra, Phrakru Arunsutalangkan, and Phrakruviratdhammachot, 2022) (Agarak, and Kason, 2017) และเกษตรกรไม่มีการถ่ายพยาธิโคและการรักษาโคเนื้อที่ป่วย (Phongchongmit, and Norrapoke, 2019) โดยเฉพาะจังหวัดศรีสะเกษ ในปี พ.ศ. 2565 มีเกษตรกรผู้เลี้ยงโคมากกว่า 45,000 ราย มีจำนวนโคทั้งสิ้น ประมาณ 435,800 ตัว จึงถือเป็นแหล่งที่เลี้ยงโคมากเป็น อันดับ 2 ของประเทศ อีกทั้งช่วงเดือน พฤษภาคม 2565 ในจังหวัดศรีสะเกษ พบการระบาดของโรคล้มปัส (SLD) โดยพบสัตว์ป่วย (โค) ระบาดในพื้นที่ 22 อำเภอ 204 ตำบล เกษตรกรได้รับผลกระทบ 21,001 ราย สัตว์ป่วยสะสมจำนวน 52,899 ตัว รักษาหายสะสมจำนวน 45,738 ตัว ตาย 6,643 ตัว สัตว์ป่วยคงเหลือ 471 ตัว (Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives, Sisaket Province, 2022) ดังนั้น เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ ควรได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการผลิตและการจัดการด้วยการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม การป้องกันโรคระบาดและรักษาโรคสัตว์ เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพตามความต้องการของตลาดหรือผู้บริโภคภายใต้การบริหารจัดการของสถาบันเกษตรกร ในรูปของสหกรณ์หรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชน (Opaspattanakit, 2019) รวมทั้ง การพัฒนาศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน ต้องมีในด้านการจัดการสินค้าหรือบริการมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการบริหารการตลาด ด้านทิศทางการวิสาหกิจชุมชน ด้านบริหารสมาชิกชุมชนและลูกค้า ด้านการจัดการความรู้และข้อมูล และด้านการวางแผนการดำเนินการ ตามลำดับ (Bungpransri, Aruksomboon, and Narathapananon, 2017) ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าวเกิดทั่วทุกภูมิภาค รวมทั้งภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

แนวคิดและทฤษฎีที่ได้นำมาใช้ในการวิจัยนี้ ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน ซึ่งหมายถึง การประกอบกิจการเพื่อจัดการทุนของชุมชนอย่างสร้างสรรค์เพื่อการพึ่งตนเอง ซึ่งทุนของชุมชนไม่ได้หมายถึงเพียงตัวเงิน แต่ยังรวมถึงทรัพยากร ผลผลิต ความรู้ ภูมิปัญญา ทุนทางวัฒนธรรม และทุนทางสังคมที่ทำให้ผู้คนมีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกัน และอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน ซึ่งหลักการที่สำคัญของวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของประชาชน การส่งเสริมเครือข่ายองค์กรพัฒนาผู้นำ การบูรณาการทุนและสินทรัพย์ของชุมชน การเรียนรู้และเชื่อมโยงการพัฒนา การบริหารจัดการและตัดสินใจโดยชุมชน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผลประโยชน์ร่วม การติดตาม ตรวจสอบความโปร่งใสและ

ยุติธรรม การต่อยอดและขยายผล การวิจัยและพัฒนา และการพึ่งตนเอง (Community Development Department, 2003) แนวคิดและทฤษฎีการส่งเสริมการเกษตร ซึ่งหมายถึง กระบวนการให้การศึกษาจากระบบเพื่อบริการความรู้และประสบการณ์ใหม่ๆ เกี่ยวกับการเกษตร รวมทั้งการบริการเกี่ยวกับบุคคลเป้าหมายที่เป็นเกษตรกร ครอบครัว ชุมชน และกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้อง ให้เรียนรู้จากการปฏิบัติด้วยตนเอง เพื่อให้เกษตรกรช่วยเหลือตนเองได้ พัฒนาการผลิตและชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นอย่างยั่งยืน ซึ่งวิธีการส่งเสริมมีทั้งการส่งเสริมแบบรายบุคคล ที่มีข้อดีคือได้ผลแน่นอน สามารถเข้าใจและแก้ไขปัญหาได้ถูกต้อง และสร้างความคุ้นเคยกับเกษตรกรได้มากกว่าวิธีอื่นๆ แต่ก็มีข้อเสีย ค่าใช้จ่ายสูง เสียเวลามาก และทำให้เกิดความเข้าใจผิดได้ง่ายหากเจ้าหน้าที่ให้ความสนใจเกษตรกรไม่ทั่วถึง การส่งเสริมโดยกลุ่มบุคคลมีข้อดีคือสามารถถ่ายทอดความรู้ให้เกษตรกรได้ครั้งละหลายๆ ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย แต่มีข้อเสียคือไม่สามารถถ่ายทอดความรู้ได้อย่างทั่วถึง การแก้ไขปัญหาอาจไม่ตรงความต้องการของเกษตรกรได้ทั้งหมด และการส่งเสริมแบบมวลชลมีข้อดีคือส่งข่าวสารได้ทุกแห่ง ค่าใช้จ่ายต่ำ แต่มีข้อเสียคือไม่สามารถทราบได้ว่าเกษตรกรเข้าใจความรู้ที่ส่งไปหรือไม่ (Department of Agricultural Extension, 2016) และแนวคิดเกี่ยวกับโคขุน ซึ่งหมายถึง โคที่ได้รับอาหารที่มีพลังงานสูงเกินความต้องการของร่างกายเป็นเวลานานเพื่อให้มีการสะสมไขมันภายในมัดกล้ามเนื้อ และเป็นโคที่มีอายุไม่เกิน 3 ปี โดยได้รับอาหารที่ค่อนข้างดีอย่างเต็มที่ในช่วงระยะเวลา 4 - 12 เดือน คือนอกจากจะให้โคกินอาหารหยาบ (หญ้าหรือฟาง) แล้วยังมีการให้อาหารข้น (อาหารผสม) เพิ่มเติมอีกด้วยทำให้โคเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ซึ่งประโยชน์ของการเลี้ยงโคขุน ประกอบด้วย ลดการเสียดุลการค้าทดแทนการนำเข้าจากต่างประเทศ แก้ปัญหาการขาดแคลนเนื้อสำหรับบริโภคในประเทศ ส่งเสริมอาชีพและเพิ่มรายได้แก่เกษตรกร และทำให้อาชีพการเลี้ยงโคเนื้อเป็นระบบมากขึ้น (Thaspongse, 2012)

จากความสำคัญของการพัฒนาการผลิตเนื้อโคที่มีคุณภาพ มูลค่าสูงและเกษตรกรรายย่อยสามารถทำการผลิตได้ตามมาตรฐาน และจากสภาพปัญหาทั้งในด้านการขาดความรู้ของเกษตรกร ขาดการส่งเสริมในด้านการผลิต การตลาดและการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งจากการสำรวจเอกสารงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องพบว่า ยังไม่ปรากฏงานที่ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการส่งเสริมกลุ่มผู้เลี้ยงโคขุนวิสาหกิจชุมชนจังหวัดศรีสะเกษและไม่มีรูปแบบการส่งเสริมกลุ่มผู้เลี้ยงโคขุนวิสาหกิจชุมชนจังหวัดศรีสะเกษที่ชัดเจน ดังนั้นบทความนี้จะเสนอผลการศึกษารูปแบบการส่งเสริมกลุ่มผู้เลี้ยงโคขุนวิสาหกิจชุมชนจังหวัดศรีสะเกษ โดยมีเป้าหมาย เพื่อให้มีรูปแบบการส่งเสริมการเลี้ยงโคขุนที่มีความเหมาะสมกับสภาพปัญหาของพื้นที่เกิดการส่งเสริมในด้านความรู้ความเข้าใจของเกษตรกร ส่งเสริมการผลิตและการตลาดที่มีประสิทธิภาพอย่างเป็นรูปธรรม และเป็นแนวทางที่เป็นประโยชน์ต่อเกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุนในจังหวัดศรีสะเกษ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุนในเขตกลุ่มจังหวัดอื่นที่มีบริบทใกล้เคียงกันสามารถนำไปดำเนินการได้จริง ซึ่งจะก่อให้เกิดการสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรผู้เลี้ยง เพิ่มปริมาณเงินหมุนเวียนในชุมชน พัฒนาเศรษฐกิจในจังหวัดและประเทศที่จะส่งผลดีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีแก่คนในชุมชนท้องถิ่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการส่งเสริมกลุ่มผู้เลี้ยงโคขุนวิสาหกิจชุมชนจังหวัดศรีสะเกษ
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการส่งเสริมกลุ่มผู้เลี้ยงโคขุนวิสาหกิจชุมชนจังหวัดศรีสะเกษ
3. เพื่อประเมินรูปแบบการส่งเสริมกลุ่มผู้เลี้ยงโคขุนวิสาหกิจชุมชนจังหวัดศรีสะเกษ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการส่งเสริมกลุ่มผู้เลี้ยงโคขุนวิสาหกิจชุมชนจังหวัดศรีสะเกษ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี มีวิธีดำเนินการวิจัย 3 ระยะตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพการส่งเสริมกลุ่มผู้เลี้ยงโคขุนวิสาหกิจชุมชนจังหวัดศรีสะเกษ ประชากรคือกลุ่มสมาชิกผู้เลี้ยงโคขุนวิสาหกิจชุมชนจังหวัดศรีสะเกษจำนวน 1,290 คน คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรการคำนวณของ Taro Yamane ที่ระดับของความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และกำหนดความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้เท่ากับ .05 ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 305 คน และทำการสุ่มแบบง่าย (Simple random sampling) จับสลากสุ่มอำเภอในจังหวัดศรีสะเกษ 22 อำเภอ สุ่มได้อำเภอวังหินและกลุ่มตัวอย่างเป็นสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้เลี้ยงโคขุนในอำเภอวังหิน จำนวน 30 กลุ่ม (Department of Agricultural Extension, 2022) เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม 3 ตอน ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของตัวอย่าง ตอนที่ 2 ข้อมูลการเลี้ยงโค ตอนที่ 3 แบบสอบถามสภาพการส่งเสริมกลุ่มผู้เลี้ยงโคขุนวิสาหกิจชุมชนจังหวัดศรีสะเกษ 3 ด้าน ได้แก่ การส่งเสริมด้านการให้ความรู้ในการเลี้ยงโค ด้านวิธีการเลี้ยงโค และด้านการสนับสนุนในการเลี้ยงโค โดยการนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ด้านเนื้อหา สถิติและการส่งเสริมกลุ่มผู้เลี้ยงโคขุน จำนวน 5 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและความตรงเชิงโครงสร้าง ค่า IOC แบบสอบถามทั้ง 3 ตอนในช่วง 0.6 – 1.0 และนำไปทดลองใช้ (Try out) กับสมาชิกกลุ่มผู้เลี้ยงโคขุนที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 30 คน ในพื้นที่วิสาหกิจชุมชนโคเนื้อ ต้นน้ำตำบลศรีสำราญ อำเภอวังหิน จังหวัดศรีสะเกษ ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ตามวิธีของ Cronbach ทั้งฉบับเท่ากับ 0.83 สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลคือ สถิติพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมกลุ่มผู้เลี้ยงโคขุนวิสาหกิจชุมชนจังหวัดศรีสะเกษ การวิจัยในระยะที่ 2 นี้เป็นการพัฒนารูปแบบด้วยการสนทนากลุ่ม (Focus groups discussion) กลุ่มเป้าหมายเลือกแบบเจาะจงจากผู้เชี่ยวชาญที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบ และมีประสบการณ์ในการส่งเสริมการทำงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้เลี้ยงโคขุนอย่างน้อย 5 ปีขึ้นไป จำนวน 12 คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบบันทึกสนทนากลุ่ม (Focus-group Record Form) ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมกลุ่มผู้เลี้ยงโคขุนวิสาหกิจชุมชนจังหวัดศรีสะเกษ ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านการผลิต ด้านการตลาด และด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ระยะที่ 3 การประเมินรูปแบบการส่งเสริมกลุ่มผู้เลี้ยงโคขุนวิสาหกิจชุมชนจังหวัดศรีสะเกษ กลุ่มเป้าหมายเลือกแบบเจาะจงจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์ในเรื่องการส่งเสริมกลุ่มผู้เลี้ยงโคขุนวิสาหกิจชุมชน จำนวน 17 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการนำเนื้อหาของรูปแบบและแบบประเมินไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิทำการประเมิน สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ สถิติพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 สภาพการส่งเสริมกลุ่มผู้เลี้ยงโคขุนวิสาหกิจชุมชนจังหวัดศรีสะเกษ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สภาพการส่งเสริมกลุ่มผู้เลี้ยงโคขุนวิสาหกิจชุมชนจังหวัดศรีสะเกษ โดยรวม (N=305)

สภาพการส่งเสริมกลุ่มผู้เลี้ยงโคขุนวิสาหกิจชุมชน จังหวัดศรีสะเกษในแต่ละด้าน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านการให้ความรู้ในการเลี้ยงโค	2.45	0.75	ปานกลาง
2. ด้านวิธีการเลี้ยงโค	3.04	0.77	น้อย
3. ด้านการสนับสนุนในการเลี้ยงโค	2.78	0.83	ปานกลาง
โดยรวม	2.76	0.79	ปานกลาง

ผลการวิจัยพบว่า สภาพการส่งเสริมกลุ่มผู้เลี้ยงโคขุนวิสาหกิจชุมชนจังหวัดศรีสะเกษโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.76) และเมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า ด้านวิธีการเลี้ยงโค อยู่ในระดับสูงสุด (ค่าเฉลี่ย 3.04) รองลงมาคือด้านการสนับสนุนในการเลี้ยงโค (ค่าเฉลี่ย 2.78) และด้านการให้ความรู้ในการเลี้ยงโค (ค่าเฉลี่ย 2.45) ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ที่ 2 การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมกลุ่มผู้เลี้ยงโคขุนวิสาหกิจชุมชนจังหวัดศรีสะเกษ ดังแผนภาพที่ 1 จากภาพสรุปผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบของรูปแบบการส่งเสริมกลุ่มผู้เลี้ยงโคขุนวิสาหกิจชุมชนจังหวัดศรีสะเกษ มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ การดำเนินการและเงื่อนไขความสำเร็จ ดังนี้ 1) หลักการของรูปแบบคือ การดำเนินการส่งเสริมกลุ่มผู้เลี้ยงโคขุนวิสาหกิจชุมชนจังหวัดศรีสะเกษแบบมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้เลี้ยงโคขุนวิสาหกิจชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในด้านความรู้ ด้านการผลิต ด้านการตลาด และด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ เพื่อส่งเสริมกลุ่มผู้เลี้ยงโคขุนวิสาหกิจชุมชนจังหวัดศรีสะเกษในด้านความรู้ ด้านการผลิต ด้านการตลาด และด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 3) การดำเนินการ ประกอบด้วย 3.1) ด้านความรู้ ประกอบด้วย การส่งเสริมความรู้การบริหารจัดการในการผลิตโค เทคโนโลยีในการผลิตโค การคัดเลือกพ่อพันธุ์แม่พันธุ์โคที่ดี อากาศของโรคโค การป้องกันโรคโค การรักษาโรคโค พยาธิในโคและวิธีการป้องกันรักษา และปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพของเนื้อโค 3.2) ด้านการผลิต ประกอบด้วย การส่งเสริมการผลิตโคขุนอย่างครบวงจรการผลิตโคขุนคุณภาพสูงและได้มาตรฐาน การผลิตเนื้อโคภายใต้มาตรฐานความปลอดภัย การใช้โคพันธุ์ดีในการผสมพันธุ์ การจัดการด้านสุขภาพโค เกษตรกรผลิตอาหารโค วิธีการปลูกหญ้าเพื่อเป็นอาหารโค การนำวัสดุการเกษตรเหลือใช้มาเป็นอาหารโค การเลี้ยงโคด้วยอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการและแร่ธาตุอาหารเสริม 3.3) ด้านการตลาด ประกอบด้วย การส่งเสริมการตลาดเนื้อโคขุน ระบบตลาดโคขุนในหลากหลายรูปแบบ การใช้พันธุ์โคตามความต้องการของตลาด การสร้างเอกลักษณ์ของโคขุนไทย การกำหนดราคาเนื้อโคที่เหมาะสม การแปรรูปเนื้อโคเพื่อเพิ่มมูลค่าทางการตลาด การประชาสัมพันธ์การบริโภคเนื้อโคขุน การพัฒนาการส่งออกเนื้อโคแบบครบวงจร การจำหน่ายเนื้อโคโดยใช้ประโยชน์จากการค้าเสรีอาเซียน 3.4) ด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย การส่งเสริมให้เกษตรกรเลี้ยงโคขุนเป็นอาชีพเสริม การเลี้ยงโคขุนของเกษตรกรแบบครบวงจร การควบคุมป้องกันโรคระบาดในโค การสนับสนุนงบประมาณให้กับเกษตรกรในการเลี้ยงโคขุน การรวมกลุ่มเกษตรกรในการเลี้ยงโคขุน การพัฒนาศักยภาพเกษตรกรผู้เลี้ยงโค การผลิตโคคุณภาพ การจัดตั้งศูนย์สารสนเทศโคเนื้อ การปรับปรุงกฎหมายให้อำนวยความสะดวกในการผลิตและจำหน่ายโค การจัดทำยุทธศาสตร์โคเนื้อ และ 4) เงื่อนไขความสำเร็จ ได้แก่ วิสาหกิจชุมชนโคขุนจังหวัดศรีสะเกษต้องให้

ความสำคัญกับการส่งเสริม ให้ความร่วมมือในดำเนินการ ประสานความร่วมมือกับเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง และ ภาครัฐต้องสนับสนุนในด้านทั้งงบประมาณ องค์ความรู้และบุคลากร ดังแผนภาพที่ 1

วัตถุประสงค์ที่ 3 การประเมินรูปแบบการส่งเสริมกลุ่มผู้เลี้ยงโคขุนวิสาหกิจชุมชนจังหวัดศรีสะเกษ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การประเมินรูปแบบการส่งเสริมกลุ่มผู้เลี้ยงโคขุนวิสาหกิจชุมชนจังหวัดศรีสะเกษ

รายการประเมิน	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้			ความเป็นประโยชน์		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
หลักการ	4.67	0.61	มากที่สุด	4.04	0.63	มาก	4.59	0.62	มากที่สุด
วัตถุประสงค์	4.59	0.58	มากที่สุด	4.00	0.54	มาก	4.60	0.60	มากที่สุด
การดำเนินการ	4.57	0.59	มากที่สุด	3.97	0.56	มาก	4.64	0.55	มากที่สุด
เงื่อนไขความสำเร็จ	4.44	0.53	มาก	3.81	0.57	มาก	4.67	0.50	มากที่สุด
รวม	4.57	.53	มากที่สุด	3.96	.57	มาก	4.63	0.50	มากที่สุด

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการส่งเสริมกลุ่มผู้เลี้ยงโคขุนวิสาหกิจชุมชนจังหวัดศรีสะเกษ มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.57) ความเป็นไปได้ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.96) และความเป็นประโยชน์ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.63) เมื่อพิจารณาในแต่ละองค์ประกอบแล้วพบว่า หลักการของรูปแบบ มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.67) ความเป็นไปได้ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.04) และความเป็นประโยชน์ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.59) ส่วนวัตถุประสงค์ของรูปแบบพบว่า มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.59) ความเป็นไปได้ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.00) และความเป็นประโยชน์ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.60) ส่วนการดำเนินการของรูปแบบพบว่า มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.57) ความเป็นไปได้ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.97) และความเป็นประโยชน์ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.64) และเงื่อนไขความสำเร็จของรูปแบบพบว่า โดยรวมมีความเหมาะสมในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.44) ความเป็นไปได้ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.81) และความเป็นประโยชน์ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.67)

องค์ความรู้ใหม่

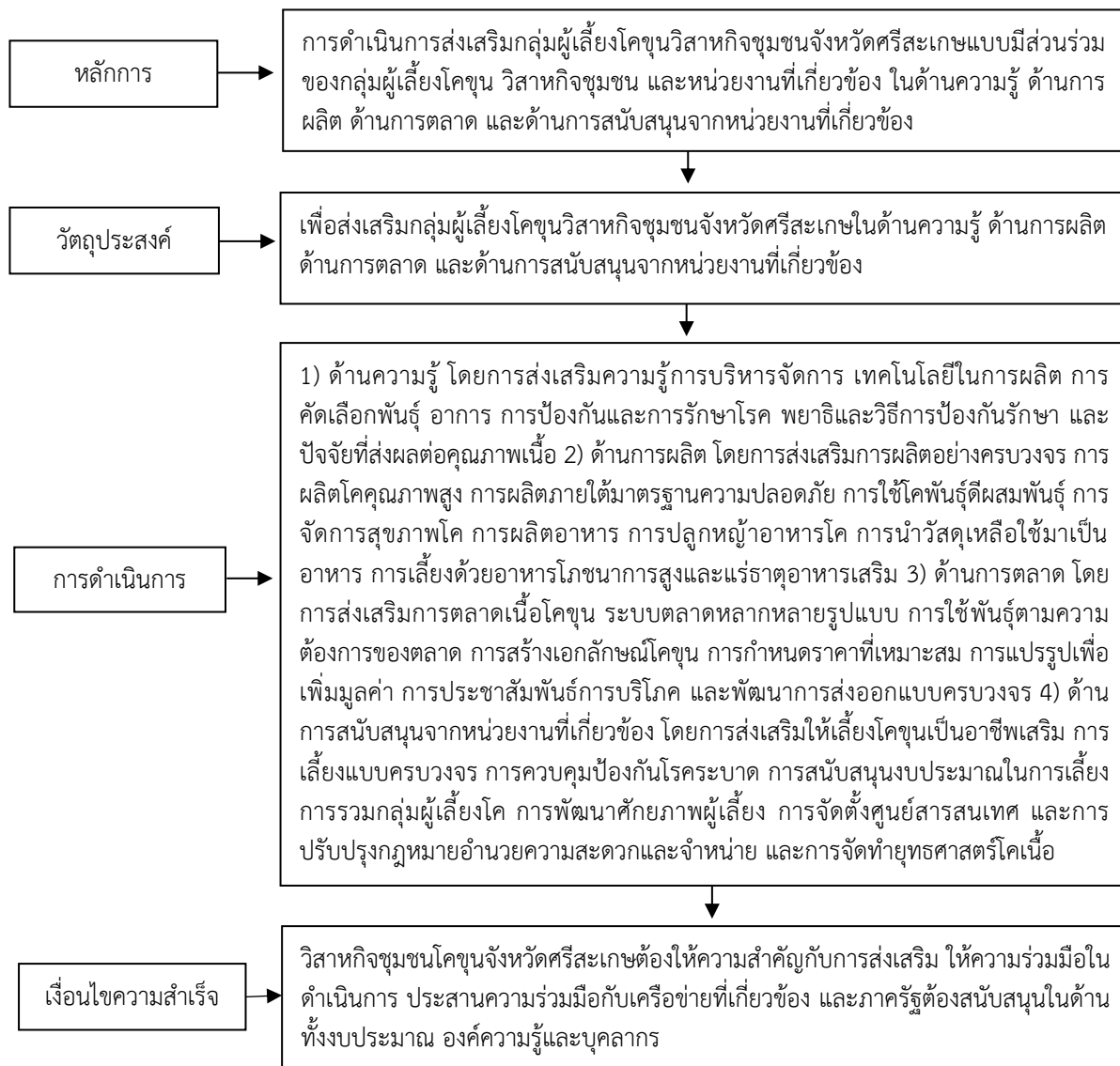

Figure 1: Element of a model to promote the group of fattening beef cattle community enterprises in Sisaket province

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า สภาพการส่งเสริมกลุ่มผู้เลี้ยงโคขุนวิสาหกิจชุมชนจังหวัดศรีสะเกษ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เป็นเพราะ แม้ว่ากลุ่มผู้เลี้ยงโคขุนวิสาหกิจชุมชนจังหวัดศรีสะเกษ จะได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐบ้างแล้วก็ตามแต่ก็ยังไม่ได้เท่าที่ควร และบางเรื่องก็ไม่ตรงกับความต้องการที่แท้จริง ผลการศึกษาต่างจากงานวิจัยของ Sriputa, and Prapatigul (2017) ที่พบว่า การส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดมหาสารคาม อยู่ในระดับมากและพบว่ามีการศึกษาที่มีลักษณะใกล้เคียงกันแต่ต่างกัน ในระดับความคิดเห็นต่อแนวทางในการส่งเสริมบริหารจัดการโคเนื้อ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ ของสมาชิกเกษตรกรสมาชิกสหกรณ์โคเนื้อดอกคำใต้ ในภาพรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณา

รายด้านพบว่า ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงโคเนื้อ มีระดับความคิดเห็นมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านวิธีการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ ด้านการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ และน้อยที่สุดคือ ด้านการสนับสนุนการเลี้ยงโคเนื้อ ตามลำดับ (Wongchalee, 2022) ดังนั้น ควรส่งเสริมการให้ความรู้ในการเลี้ยงโคและวิธีการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน แก่เกษตรกรเป็นส่วนสำคัญ และต้องให้ตามสภาพความต้องการของพื้นที่และปัญหาของกลุ่มเกษตรกร

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมกลุ่มผู้เลี้ยงโคขุนวิสาหกิจชุมชนจังหวัดศรีสะเกษ มีการดำเนินการ ที่ประกอบด้วย 1) ด้านความรู้ ทั้งนี้เป็นเพราะ ความรู้เหล่านี้จะทำให้เกษตรกรมีความเข้าใจโคขุนอย่างแท้จริงและทำให้เกษตรกรสามารถพัฒนาศักยภาพตนเองเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเลี้ยงโคขุน ซึ่งการส่งเสริมความรู้กลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุนมีความครอบคลุมทั้งความรู้การจัดการจัดการในการผลิตโค จะทำให้การผลิตโคของเกษตรกรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นระบบ ความรู้เรื่องเทคโนโลยีในการผลิตโค จะทำให้การผลิตโคของเกษตรกรมีความทันสมัยและก้าวทันความเปลี่ยนแปลงความรู้ในการเลือกพ่อพันธุ์แม่พันธุ์ จะทำให้เกษตรกรมีความสามารถในการคัดเลือกพ่อแม่พันธุ์ที่มีคุณภาพตรงตามความต้องการตลาดและมีความคุ้มค่าในการผลิต ความรู้ในการพิจารณาลักษณะโคที่ดี จะทำให้มีความสามารถในการคัดสรรโคที่ดีและถูกต้องตามลักษณะ ความรู้ในการพิจารณาอายุโค จะทำให้เกษตรกรสามารถประเมินอายุโคได้จากลักษณะภายนอก ความรู้ในการป้องกันโรคระบาดในโค จะทำให้เกษตรกรสามารถป้องกันโรคระบาดที่จะเกิดขึ้นในโคเพื่อป้องกันความสูญเสียจากการเจ็บป่วยหรือล้มตายในโค ความรู้ในเรื่องอาการของโรคโค จะทำให้เกษตรกรสามารถวินิจฉัยอาการผิดปกติในโคว่าน่าจะเกิดจากโรคใดเพื่อทำการป้องกันรักษาได้อย่างตรงจุด ความรู้ในการป้องกันรักษาโรคโค จะทำให้เกษตรกรสามารถเฝ้าระวังรักษาโคได้อย่างถูกต้องและทันต่อเวลา ความรู้เรื่องพยาธิในโค จะทำให้เกษตรกรรับรู้ถึงพยาธิที่พบป่วยในโคและอาการที่พบเมื่อโคมีพยาธิ ความรู้ในการป้องกันรักษาพยาธิในโค จะทำให้สามารถเฝ้าระวังในการป้องกันรักษาอาการโคในเบื้องต้นด้วยตนเองอย่างถูกต้อง ความรู้ในการพิจารณาเนื้อโคคุณภาพ จะทำให้เกษตรกรมีความรู้ถึงลักษณะเนื้อโคที่มีคุณภาพและเป็นที่ต้องการของตลาด ความรู้เรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณสมบัติของเนื้อโค จะทำให้เกษตรกรได้รับรู้และสามารถควบคุมปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพของเนื้อโค ความรู้การแบ่งคุณภาพเนื้อโค จะทำให้เกษตรกรสามารถจำแนกและจัดอันดับความมีคุณภาพของเนื้อโคเพื่อสามารถกำหนดราคาจำหน่ายได้ตรงตามลำดับคุณภาพของเนื้อโคนั้นๆ ความรู้ในเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพซากของโค จะทำให้เกษตรกรรับรู้และสามารถควบคุมปัจจัยที่จะส่งผลให้เนื้อโคที่ผลิตมีคุณภาพ และความรู้ในเรื่องวิธีการบ่มเนื้อโค จะทำให้เกษตรกรรับรู้ถึงวิธีการบ่มเนื้อโคให้มีรสชาติดีและเป็นที่ต้องการของผู้บริโภค สอดคล้องกับงานวิจัยของ Sripua, and Prapatigul (2017) พบว่า การให้ความรู้ในการป้องกันโรคระบาดในโคเนื้อ การเลือกซื้อพ่อพันธุ์และแม่พันธุ์โคเนื้อ เป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดมหาสารคาม และงานวิจัยของ Hanthayung (2018) ที่พบว่า การให้ความรู้เกษตรกรในการวางแผนเลี้ยงโคเนื้อก่อนที่จะนำโคเนื้อมาเลี้ยง การให้ความรู้ในด้านการจัดการเลี้ยงดูโคเนื้อ การบริหารจัดการโรงเรือนที่ดี และการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายต่างๆ เพื่อให้ทราบต้นทุนที่แท้จริงจนนำไปสู่การบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ การให้ความรู้ความชำนาญในการดูลักษณะโค การคัดเลือกพ่อพันธุ์แม่พันธุ์ การป้องกันโรคระบาดในโค เป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในโครงการโคบาลบูรพาสระแก้ว อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว 2) ด้านการผลิต ทั้งนี้เป็นเพราะ การผลิตเป็นหัวใจสำคัญที่จะได้มาซึ่งเนื้อโคที่มีคุณภาพ เป็นที่ต้องการของตลาดและผู้บริโภค นอกจากนี้การผลิตที่มีประสิทธิภาพจะนำมาสู่ความมีชื่อเสียงและผลกำไรของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุน ซึ่งการส่งเสริมการผลิตนั้นจะต้องมีความครอบคลุมทั้งในเรื่องการส่งเสริมการผลิตโคขุนอย่างครบวงจร จะทำให้เกษตรกรเกิดความเชื่อมั่นในการเลี้ยงโคขุนจากการได้รับการสนับสนุนในทุกขั้นตอน ส่งเสริมการผลิตโคขุนคุณภาพสูง จะทำให้เกษตรกรมีความสามารถในการผลิตเนื้อ

โคคุณภาพสูง เป็นที่ต้องการของผู้บริโภคที่มีกำลังซื้อ และสามารถจำหน่ายได้ในราคาสูง ส่งเสริมการผลิตโคขุนที่ได้มาตรฐาน จะทำให้ผู้บริโภคเกิดความเชื่อมั่นในกระบวนการผลิต ส่งเสริมการผลิตเนื้อโคภายใต้มาตรฐานความปลอดภัย จะทำให้ผู้บริโภคมีความมั่นใจในความปลอดภัยและรสชาติของเนื้อที่บริโภค ส่งเสริมการใช้โคพันธุ์ดีในการผสมพันธุ์ จะทำให้เกษตรกรได้เนื้อโคที่มีคุณภาพสูง รสชาติดี เป็นที่ต้องการของผู้บริโภคที่มีกำลังซื้อ ส่งเสริมการจัดการด้านสุขภาพโค จะทำให้โคไม่เจ็บป่วยจากโรคต่างๆ โดยเฉพาะโรคระบาดและทำให้มีสุขภาพที่แข็งแรง ส่งเสริมให้เกษตรกรผลิตอาหารโค ส่งเสริมวิธีการปลูกหญ้าเนเปียร์เพื่อเป็นอาหารโค ส่งเสริมวิธีการปลูกหญ้ารูซี่เพื่อเป็นอาหารโค และส่งเสริมการนำวัสดุการเกษตรเหลือใช้มาเป็นอาหารโค จะทำให้เกษตรกรสามารถพึ่งตนเอง และลดต้นทุนการผลิตจากการที่ต้องซื้ออาหารโค นอกจากนี้ก็ยังได้อาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการ ส่งเสริมการเลี้ยงโคด้วยอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการสูง และส่งเสริมการให้แร่ธาตุอาหารเสริมโค จะทำให้โคเจริญเติบโตตามวัย ได้น้ำหนักและมีสุขภาพแข็งแรง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Hanthayung (2018) ที่พบว่า การส่งเสริมเกษตรกรในการเลือกพ่อพันธุ์และแม่พันธุ์ที่ดี การปรับปรุงพันธุ์อย่างทั่วถึง การฉีดวัคซีนป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยปีละ 2 ครั้ง การรักษาความสะอาดบริเวณคอกวัวที่เลี้ยงไว้เป็นประจำ การมีโรงฆ่าสัตว์ที่ได้มาตรฐานเป็นโรงฆ่าสัตว์เทศบาล ซึ่งสามารถจำหน่ายให้ทางอิสลามได้เป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในโครงการโคบาลบูรพาสระแก้ว อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว และงานวิจัยของ Yodmanee (2020) ที่พบว่า การควบคุมการผลิตโคเนื้อคุณภาพสูงให้ได้ตามมาตรฐาน เป็นส่วนหนึ่งในแนวทางในการพัฒนาธุรกิจโคเนื้อคุณภาพสูง ของสหกรณ์โคขุนดอกคำใต้ 3) ด้านการตลาด ทั้งนี้เป็นเพราะ การตลาดเป็นที่มาของรายได้ที่จะนำมาซึ่งการยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุน และนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งการส่งเสริมการตลาดนั้นมีความครอบคลุมทั้งในเรื่องการส่งเสริมการตลาดเนื้อโคขุน และส่งเสริมระบบตลาดโคขุนในหลากหลายรูปแบบ จะทำให้ผู้ผลิตมีช่องทางการจำหน่ายได้มากขึ้นและผู้บริโภคสามารถเข้าถึงได้สะดวกขึ้น ส่งเสริมการใช้พันธุ์โคตามความต้องการของตลาด จะทำให้ผู้ผลิตสามารถจำหน่ายโคได้ง่ายและมากขึ้นเพราะเป็นไปตามความต้องการของผู้บริโภค ส่งเสริมการสร้างเอกลักษณ์ของโคขุนไทย จะทำให้โคขุนไทยมี brand ของตนเองและอาจสามารถทำให้อัตราการจำหน่ายได้สูงกว่าทั่วไป ส่งเสริมการกำหนดราคาเนื้อโคที่เหมาะสม จะทำให้เกิดความยุติธรรมในการจัดจำหน่ายของผู้ผลิตที่สามารถจำหน่ายได้โดยไม่ขาดทุนและไม่เป็นการเอาเปรียบผู้บริโภค ส่งเสริมการแปรรูปเนื้อโคเพื่อเพิ่มมูลค่าทางการตลาด การแปรรูปเนื้อโคขุนจะสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้มากกว่าการจำหน่ายเนื้อโคโดยทั่วไป ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์การบริโภคเนื้อโคขุน เป็นการกระตุ้นให้เกิดการบริโภคเนื้อโคมากขึ้น ส่งเสริมการพัฒนาการส่งออกเนื้อโคแบบครบวงจร และส่งเสริมการจำหน่ายเนื้อโคโดยใช้ประโยชน์จากการค้าเสรีอาเซียน จะทำให้เนื้อโคขุนส่งออกไปต่างประเทศที่มีมูลค่าสูงได้มากขึ้น โดยเฉพาะประเทศมุสลิมในอาเซียนที่มีการบริโภคเนื้อโคจำนวนมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ Hanthayung (2018) ที่พบว่า การประชาสัมพันธ์ รมรงค์ ส่งเสริมให้คนในประเทศหันมานิยมบริโภคเนื้อโคมากขึ้นเน้นเรื่องคุณค่าทางโภชนาการต่อการเจริญเติบโต เป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในโครงการโคบาลบูรพาสระแก้ว อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว และงานวิจัยของ Yodmanee (2020) ที่พบว่า การแปรรูปผลิตภัณฑ์โคเนื้อคุณภาพสูงเพื่อรองรับความต้องการของตลาดและของผู้บริโภค เป็นส่วนหนึ่งในแนวทางในการพัฒนาธุรกิจโคเนื้อคุณภาพสูงของสหกรณ์โคขุนดอกคำใต้ และ 4) ด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้เป็นเพราะ การเลี้ยงโคขุนจะมีการพัฒนาและสามารถดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและมีความยั่งยืนได้นั้นนอกจากความมีศักยภาพของเกษตรกรผู้เลี้ยงแล้วก็ต้องอาศัยหน่วยงานต่างๆ เข้ามาสนับสนุนหรือแก้ปัญหาซึ่งอาจเป็นปัจจัยภายนอกที่ไม่สามารถควบคุมได้ ซึ่งการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นั้นมีความครอบคลุมทั้งในเรื่องการส่งเสริมให้เกษตรกรเลี้ยงโคขุนเป็น

อาชีพเสริม จะทำให้เกษตรกรมีรายได้เสริมจากการเลี้ยงโคขุนที่สามารถทำได้โดยไม่กระทบกับการเกษตรที่ทำอยู่ อีกทั้งยังสามารถนำวัสดุที่เหลือจากการเกษตรมาเป็นอาหารโค ส่งเสริมการเลี้ยงโคขุนของเกษตรกรแบบครบวงจร จะทำให้เกษตรกรเกิดความเชื่อมั่นในการเลี้ยงโคขุน ส่งเสริมการควบคุมป้องกันโรคระบาดในโค จะช่วยลดการแพร่ของโรคระบาดที่มักพบในโคและลดความสูญเสียของเกษตรกร สนับสนุนงบประมาณให้กับเกษตรกรในการเลี้ยงโคขุน จะทำให้เกษตรกรมีแรงจูงใจในการเลี้ยงโคขุนเพิ่มมากขึ้น ส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกรในการเลี้ยงโคขุน จะทำให้กลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุนมีความเข้มแข็งและสามารถเพิ่มอำนาจการต่อรอง ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรผู้เลี้ยงโค จะทำให้เกษตรกรสามารถเลี้ยงโคขุนได้อย่างมีประสิทธิภาพและได้เนื้อโคขุนที่มีคุณภาพ ส่งเสริมการผลิตโคคุณภาพ จะทำให้เกษตรกรจำหน่ายโคได้ในราคาที่สูงตามคุณภาพที่เพิ่มขึ้น ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ในเรื่องที่เกี่ยวกับโค จะทำให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุนมีช่องทางรับข้อมูลข่าวสารในเรื่องที่เกี่ยวกับโคและกระตุ้นความต้องการของผู้บริโภค ส่งเสริมการจัดตั้งศูนย์สารสนเทศโคเนื้อ จะเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลในทุกด้านที่เกี่ยวกับโคเพื่อนำไปประมวลผลและนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการเลี้ยงและจัดจำหน่ายโคเนื้อของประเทศ ส่งเสริมการปรับปรุงกฎหมายให้อำนวยความสะดวกในการผลิตและจำหน่ายโค จะทำให้การผลิตและจำหน่ายโคเป็นไปด้วยความสะดวกและรวดเร็ว ส่งเสริมการจัดทำยุทธศาสตร์โคเนื้อ จะทำให้การผลิตและจำหน่ายโคเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ และส่งเสริมหน่วยงานต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนการเลี้ยงโคเนื้อ จะทำให้การเลี้ยงโคมีความยั่งยืนและได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Songkaphan, and Boonrat (2017) ที่พบว่า การให้ทุนในการสนับสนุนเอาใจใส่ดูแลเกษตรกร การสนับสนุนและส่งเสริมการถ่ายทอดเทคโนโลยีของเกษตรกรเพื่อลดอัตราการตายของลูกโคเนื้อ การควบคุมป้องกันโรคระบาด ได้แก่ เพิ่มการผลิตวัคซีนป้องกันโรคที่สำคัญให้มีคุณภาพและมีปริมาณให้เพียงพอ การเพิ่มประสิทธิภาพด้านชายแดนในการป้องกันโรคและควบคุมการเคลื่อนย้ายสัตว์ ควบคุมโรคจากการนำเข้าโคมีชีวิต และเนื้อโคจากต่างประเทศ การจัดทำเครื่องหมายและขึ้นทะเบียนโคเนื้อแห่งชาติ การสนับสนุนให้เกษตรกรรายย่อยรวมตัวเป็นกลุ่มหรือสหกรณ์ การจัดตั้งศูนย์สารสนเทศโคเนื้อ เป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมการเลี้ยงโคในจังหวัดเลย และงานวิจัยของ Sripua, and Prapatigul (2017) ที่พบว่า การนำเกษตรกรไปทัศนศึกษาดูงาน การฝึกอบรมการเลี้ยงโคเนื้อ การถ่ายทอดความรู้ผ่านผู้นำหมู่บ้าน การจัดตั้งกลุ่มสาธิตการเลี้ยงโคเนื้อ การให้บริการผสมเทียม การบริการผสมพันธุ์โดยวิธีจุฬผสม การจำหน่ายยาแก้ปวดพยาธิภายในและภายนอก และการให้บริการฉีดวัคซีนและยาบำรุง เป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดมหาสารคาม

สรุป

สภาพการส่งเสริมกลุ่มผู้เลี้ยงโคขุนวิสาหกิจชุมชนจังหวัดศรีสะเกษโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า ด้านวิธีการเลี้ยงโค อยู่ในระดับสูงสุด รองลงมาคือด้านการสนับสนุนในการเลี้ยงโค และด้านการให้ความรู้ในการเลี้ยงโค ตามลำดับ สำหรับรูปแบบการส่งเสริมกลุ่มผู้เลี้ยงโคขุนวิสาหกิจชุมชนจังหวัดศรีสะเกษ มีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ หลักการ ที่เป็นการดำเนินการส่งเสริมกลุ่มผู้เลี้ยงโคขุนวิสาหกิจชุมชนจังหวัดศรีสะเกษแบบมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้เลี้ยงโคขุน วิสาหกิจชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีการดำเนินการที่ประกอบด้วย ด้านความรู้ ด้านการผลิต ด้านการตลาด และด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการดำเนินการจะประสบผลสำเร็จได้จากการที่วิสาหกิจชุมชนโคขุนจังหวัดศรีสะเกษต้องให้ความสำคัญกับการส่งเสริม ให้ความร่วมมือในดำเนินการ ประสานความร่วมมือกับเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง และภาครัฐต้องสนับสนุนในด้านทั้งงบประมาณ องค์ความรู้และบุคลากร และจากการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิ

สรุปได้ว่ารูปแบบการส่งเสริมกลุ่มผู้เลี้ยงโคขุนวิสาหกิจชุมชนจังหวัดศรีสะเกษมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ความเป็นไปได้ในระดับมาก และความเป็นประโยชน์ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ผลการศึกษาสภาพการส่งเสริมกลุ่มผู้เลี้ยงโคขุนวิสาหกิจชุมชนจังหวัดศรีสะเกษ พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรที่จะมีการยกระดับการส่งเสริมกลุ่มผู้เลี้ยงโคขุนวิสาหกิจชุมชนจังหวัดศรีสะเกษ อย่างไรก็ตามการส่งเสริมในด้านการให้ความรู้ที่อยู่ในระดับต่ำสุดนั้น จำเป็นต้องมีการให้ความรู้ที่ถูกต้องตามหลักวิชาการที่สามารถนำมาประยุกต์ให้เข้ากับบริบทของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุนได้

1.2 ผลจากการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมกลุ่มผู้เลี้ยงโคขุนวิสาหกิจชุมชนจังหวัดศรีสะเกษ รูปแบบ ที่ได้รับการพัฒนามาแล้วนั้น มีองค์ประกอบที่ครบถ้วนทั้งหลักการ วัตถุประสงค์ การดำเนินการ และเงื่อนไขความสำเร็จ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรนำรูปแบบนี้ไปใช้หรือไปประยุกต์ใช้ โดยเฉพาะในส่วนของการดำเนินการนั้นมีความครอบคลุมการส่งเสริมกลุ่มผู้เลี้ยงโคขุนวิสาหกิจชุมชนจังหวัดศรีสะเกษในทุกด้านและสามารถนำไปปฏิบัติได้เลย

1.3 จากการประเมินรูปแบบการส่งเสริมกลุ่มผู้เลี้ยงโคขุนวิสาหกิจชุมชนจังหวัดศรีสะเกษ พบว่า รูปแบบมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรนำรูปแบบนี้ไปกำหนดเป็นนโยบายและแผนการดำเนินงานในการส่งเสริมเกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุน และพบว่าในด้านความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก เนื่องจากปัจจัยข้อจำกัดในทางปฏิบัติ จึงควรมีการลดข้อจำกัดเหล่านี้ ซึ่งอาจจะมาจากความไม่พร้อมทางด้านเงินทุนและทรัพยากรของเกษตรกร งบประมาณและบุคลากรในการดำเนินงาน เพื่อเพิ่มความมีประสิทธิภาพในส่งเสริมเกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุนวิสาหกิจชุมชนจังหวัดศรีสะเกษต่อไป ในด้านความเป็นประโยชน์ พบว่า ความเป็นประโยชน์ในระดับมากที่สุด เพราะรูปแบบประกอบด้วยส่งเสริมในด้านความรู้ ด้านการผลิต ด้านการตลาด และด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นสิ่งที่เกษตรกรควรได้รับการส่งเสริมและทำให้ได้รับประโยชน์สูงสุดเพราะสามารถสร้างผลผลิตเนื้อโคได้อย่างมีคุณภาพ ตามมาตรฐานลดความเสี่ยง ส่งผลทำให้สร้างรายได้และมีผลกำไรมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนที่มีผลต่อศักยภาพในการส่งเสริมเกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุน เช่น ปัจจัยส่วนประสมของการตลาดทั้งในและต่างประเทศ ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของเครือข่ายต่างๆ เป็นต้น

2.2 ควรมีการวิจัยในเรื่องตัวชี้วัดปัจจัยความสำเร็จในการส่งเสริมเกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุนอย่างครอบคลุมในทุกๆ ด้าน

2.3 ควรมีการวิจัยในเรื่องยุทธศาสตร์การส่งเสริมเกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุนที่มีความครอบคลุมทั้งในเรื่องวิสัยทัศน์ พันธกิจ กลยุทธ์ดำเนินการ มาตรการ และตัวชี้วัดความสำเร็จ

References

- Agarak, P., & Kason, K. (2017). Investment Risk and Problems of Beef Cattle Farmers, Mae Khao Tom Subdistrict, Mueang District, Chiang Rai Province. *The Journal of Accounting Review Chiang Rai Rajabhat University: Jar Crru*, 2(1), 63-74.

- Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives, Sisaket Province. (2022). *Basic Information of Sisaket Province*. Retrieved March 3, 2023, from <https://www.opsmoac.go.th/sisaket-dwl-files-441091791362>
- Bungpransri, N., Aruksomboon, P., & Narathapananon, N. (2017). Community Enterprise Potentiality Development to Enhance Sustainable Strength: A Case Study of Community Enterprises, Chachoengsao Province. *Graduate School Journal Rajabhat Rajanagarindra University*, 1(1), 43-50.
- Bureau of Agricultural Economic Research. (2017). *Situation of Important Agricultural Products and Trends in 2017*. Bangkok: Office of Agricultural Economics.
- Chantra, T., Phrakru Arunsutalangkan, & Phrakruviratdhammachot. (2022). The Development of Sustainable Community Enterprises of Bandonrong Professional Group in Khao Phrabat Sub-district, Chian Yai District, Nakhon Si Thammarat Province. *Journal of MCU Nakhondhat*, 9(4), 418-435.
- Chaturasittha, S. (2019). *Meat Management*. Chiang Mai: Chiang Mai University.
- Community Development Department. (2003). *Promotion and Development of Community Management System*. Bangkok: Community Development Department.
- Department of Agricultural Extension. (2022). Report on Names and Number of Community Enterprise Members Community Enterprise Information System Community. Retrieved March 3, 2023, from https://smce.doae.go.th/smce1/report/report_smce01.php?page_size=20&PAGE=1096&typeSmce=1&amphur=&province=&levelSearch=&startPage=1090&endPage=1099
- Department of Agricultural Extension. (2016). *Community Enterprise Sustainable Self-reliant Way*. Bangkok: Ministry of Agriculture and Cooperatives.
- Department of Agricultural Extension. (2013). *Working to Promote Agriculture with the Community*. Bangkok: Ministry of Agriculture and Cooperatives.
- Department of Livestock Development. (2021). *Department of Livestock Development Strategy*. Bangkok: Ministry of Agriculture and Cooperatives.
- Hanthyayung, W. (2018). *Beef Cattle Raising strategies and the Promotion of New-style Beef Cattle Raising in Accordance with Cowboy Burapha Sa Keao Project Aranyaprathet District, Sa Keao Province*. (Master's Thesis). Burapha University. Chonburi.
- Opaspattanakit, Y. (2019). *Increasing Beef Production Potential from Knowledge Management and Technology Handbook*. Chiang Mai: Somsak Printing.
- Phongchongmit, T., & Norrapoke, T. (2019). The Study on Situation of Beef Cattle and Satisfaction of Farmers in Kalasin Province. *KKU Veterinary Journal*, 29(1), 15-22.
- Sripua, N., & Prapatigul, P. (2017). Needs for Extension of Beef Cattle Farmers in Mahasarakham Province. *Prawarun Agricultural Journal*, 14(1), 104-112.

- Songkaphan, S., Boonrat, S., & Boonrat, W. (2017). *Conservation and Local Wisdom of Sister Cattle in the Loei Province*. (Research Report). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Loei.
- Taengphukieo, R., & Issarapong, N. (2019). Analysis of Comparing Forecasting Methods for Production Planning: Case Study of Beef Companies, Nakhon Phanom Province. *EAU Heritage Journal*, 13(3), 222-232.
- Thaspongse, P. (2012). *Ruminant Animal Production*. Phitsanulok: Faculty of Agriculture Naresuan University.
- Wongchalee, P. (2022). Guidelines for Promotion and Management of Beef Cattle Management Muang District, Sisaket Province. *Journal of the Bi-degree Program in Gynecology and Business Administration*, 1-16.
- Yodmanee, P. (2020). *Market Channel and Guidelines for Development of High Quality Beef Cattle Business in the Upper Northern Cluster 2 Region of Thailand: Case Study Ko Khun Dok Khamtai Cooperative*. (Master's Thesis). University of Phayao. Phayao.

แผนกลยุทธ์การเพิ่มขีดความสามารถขององค์กรการศึกษาของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน ปีที่ 3*

Strategic Plans to Enhance the Capability of Community Educational Organizations in Chiang Mai Province within the ASEAN Community Framework, Phase 3

¹นฤมล คำปัญญา, ²ทัศนีย์ อารมย์เกลี้ยง และ ³รุ่งทิwa คนการณ์

¹Narumon Khampanya, ²Tasane Arromkliang and ³Rungthiwa Khonkarn

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

Chiang Mai Rajabhat University, Thailand.

³Corresponding Author's Email: rungthiwa_kho@g.cmru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาวิธีการเตรียมความพร้อม ปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไข 2) เสนอแผนกลยุทธ์การเพิ่มขีดความสามารถขององค์กรการศึกษาของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ และวิเคราะห์ข้อมูลปฐมภูมิขององค์กรการศึกษาชุมชนที่เข้าร่วมโครงการด้วยความสมัครใจ ทั้งหมด 11 ชุมชน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจงตามวัตถุประสงค์ ใช้วิธีการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (PAR) วิเคราะห์ศักยภาพเพื่อให้ได้มาซึ่งแผนกลยุทธ์ด้วย SWOT Analysis เครื่องมือในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สถิติที่ใช้ ได้แก่ ความถี่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) วิธีการเตรียมความพร้อมขององค์กรการศึกษาของชุมชน ในภาพรวมดำเนินงานในระดับปานกลาง โดยจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับอาเซียนและเพิ่มบุคลากรทางการศึกษามีการดำเนินงานในระดับมากที่สุด ปัญหาอุปสรรค ได้แก่ ระบบการจัดการ บุคลากร และงบประมาณ ส่วนแนวทางแก้ไข ได้แก่ ปรับปรุงคุณภาพสถานศึกษา นักเรียน บุคลากร และงบประมาณ 2) แผนกลยุทธ์การเพิ่มขีดความสามารถขององค์กรการศึกษาของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน จำนวน 4 กลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์พลิกฟื้น กลยุทธ์ตัดทอน กลยุทธ์เชิงรุก และกลยุทธ์การรักษาเสถียรภาพ

คำสำคัญ: แผนกลยุทธ์; ขีดความสามารถ; องค์กรการศึกษาของชุมชน; ประชาคมอาเซียน

Abstract

The research article had the following objectives: 1) to investigate methods of preparation, problems, obstacles, and solutions; and 2) to propose strategic plans to enhance the capability of community educational organizations in Chiang Mai Province within the ASEAN community framework. The study employed a qualitative research method. The

*Received April 20, 2023; Revised February 5, 2024; Accepted February 9, 2023

primary data were collected from 11 community educational organizations who voluntarily participated in the study and were selected using purposive sampling based on the objectives. The study employed a participatory action research technique. A SWOT analysis was performed in order to obtain the strategic plans. The tools used for the study included a questionnaire and a structured interview form. The statistics employed were frequency, mean, percentage, and standard deviation.

From the study, the following results are found: 1) The preparation methods of community educational organizations are overall at a moderate level, with the preparation of information about ASEAN and the increase of educational personnel being the highest. The problems include the management system, personnel, and budget. The solutions are to improve the quality of organizations, students, personnel, and budget. 2) The strategic plans to enhance the capability of community educational organizations in Chiang Mai Province within the ASEAN community framework include turnaround strategy, retrenchment strategy, aggressive strategy, and stability strategy.

Keywords: Strategic Plans; Capability; Community Educational Organizations; ASEAN Community

บทนำ

แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไทยต่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยรัฐบาลได้มอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) บูรณาการแนวทางการดำเนินการของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อเตรียมความพร้อมของประเทศในการร่วมผลักดันให้เกิดการสร้างประชาคมอาเซียนภายในปี พ.ศ. 2558 เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการเตรียมการรองรับผลกระทบและแผนการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรมของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง และใช้โอกาสจากความร่วมมือในอาเซียนเสริมสร้างศักยภาพการแข่งขันของประเทศตลอดจนส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน ประกอบกับความตื่นตัวในการรับรู้เรื่องประชาคมอาเซียนที่มากขึ้นในทุกภาคส่วน การเตรียมความพร้อมและใช้โอกาสจากการรวมตัวทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมการเมืองและความมั่นคงของอาเซียน และการเชื่อมโยงภายในภูมิภาคทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐาน กฎระเบียบและประชาชน จะเป็นการเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ยกระดับคุณภาพชีวิตและสวัสดิการของประชาชนที่ดีขึ้น รวมทั้งสร้างความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและความมั่นคงในรูปแบบต่างๆ (The National Economic and Social Development Board (NESDB), 2013)

ประเทศไทยเป็นหนึ่งในสมาชิกของประชาคมอาเซียนอย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. 2558 การศึกษาอาเซียนในระยะที่ผ่านมาเป็นการให้ความสำคัญกับความร่วมมือในระดับโครงสร้างขององค์กร หรือการมองอาเซียนจากเบื้องบน (ASEAN from above) เป็นการทำความเข้าใจเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ สังคม และเศรษฐกิจของแต่ละประเทศ ซึ่งเป็นการมองแบบแยกส่วน มากกว่าการมองประเด็นที่มีความเชื่อมโยงหรือเป็นประเด็นรวมของทั้งภูมิภาค ประการสำคัญคือ ยังขาดการให้ความสนใจต่อประเด็นท้าทายและปัญหาของกลุ่มคนในระดับรากหญ้าและคนชายขอบ หรือการมองอาเซียนจากเบื้องล่าง (ASEAN from below) ดังนั้นเนื้อหาของการจัดการศึกษาอาเซียนศึกษาในระบบโรงเรียนปัจจุบัน จึงมุ่งเน้นที่การสร้างองค์ความรู้ในประเด็น

กว้าง ที่เป็นเรื่องราวของประเทศเพื่อนบ้านและของอาเซียนโดยรวมมากกว่าเรื่องราวของท้องถิ่น โดยเฉพาะปัญหาของชาวบ้านในการปรับตัวเข้ากับการศึกษาเข้ามาของอาเซียน ซึ่งควรจะได้รับการศึกษาวิจัยและเผยแพร่ในวงกว้างมากขึ้น ครูและบุคลากรทางการศึกษา นับเป็นกลุ่มทรัพยากรบุคคลที่สำคัญที่จะต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ทั้งจากเบื้องบนและเบื้องล่าง เพื่อที่จะสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ที่รอบด้านให้กับผู้เรียน ควรจะต้องมีบทบาทในการทำงานศึกษาวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่สำหรับการเรียนการสอนและการมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือชุมชนด้วย โดยเฉพาะการกำหนดทิศทางการพัฒนาที่มีแนวโน้มจะเข้ามามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านมากขึ้น (Center for Ethnic Studies and Development Faculty of Social Sciences Chiang Mai University, 2013)

ผลกระทบของประชาคมอาเซียน (ASEAN Economic Community : AEC) ต่อระบบการศึกษาไทย ในการประชุมสัมมนาทางวิชาการของครูและอาจารย์แนะแนวทั่วประเทศ ประจำปี พ.ศ. 2556 พบว่า ระบบการศึกษาส่วนใหญ่จะเน้นการแนะแนวผู้เรียนให้เลือกเรียนในสาขาที่จบแล้วมีงานทำ ซึ่งการแนะแนวเด็กให้ไปศึกษาด้านใด ต้องทราบว่าการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนมีผลกระทบต่อการใช้บัณฑิต และความต้องการบัณฑิต เพราะการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน สามารถเปิดโอกาสให้บัณฑิตในบางสาขาสามารถที่จะไปทำงานในประเทศอาเซียนได้เพิ่มขึ้น รวมทั้งอาจจะมีบัณฑิตจากประเทศอื่นเข้ามาทำงานในประเทศไทยบางสาขา ซึ่งหมายความว่า บัณฑิตของไทยต้องมีการแข่งขันกันสูง ความต้องการบัณฑิตไทยรวมกับบัณฑิตต่างประเทศ ก็จะมีผลกระทบกับความต้องการบัณฑิตจากเดิมที่เคยประมาณการกันไว้ (Ramasoot, and Rohitsatian, 2013)

จากผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อระบบการศึกษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ในฐานะหน่วยงานการศึกษาเพื่อท้องถิ่น มีวิสัยทัศน์ที่สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาและแก้ไขปัญหาดังกล่าว เพราะเป็นสถาบันอุดมศึกษาชั้นนำที่มุ่งปฏิรูปภารกิจเพื่อพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดความยั่งยืนอย่างแท้จริง ทั้งนี้มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ มีหน่วยงานในระดับคณะที่มีความเชี่ยวชาญด้านต่างๆ ต่อการตอบโจทย์ปัญหาของชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ข้างต้น ด้วยเหตุนี้ในปี พ.ศ. 2558 ผู้วิจัยและคณะภายใต้พันธกิจของคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จึงมีความมุ่งมั่นและมีความพร้อมที่จะจัดทำชุดโครงการวิจัยเรื่อง “แผนกลยุทธ์การเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน” ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับองค์การการศึกษาของชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ พร้อมกับศึกษาศักยภาพความเข้มแข็งขององค์กรการศึกษาของชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน โดยในปี พ.ศ. 2558 ได้มีการศึกษาศักยภาพความเข้มแข็งของชุมชนในการแข่งขันด้านการศึกษาชุมชน ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน โดยประยุกต์แบบจำลอง Diamond Model ของ Philips Porter ซึ่งประกอบไปด้วยเงื่อนไขด้านอุปสรรค ปัจจัยด้านการส่งเสริมและสนับสนุน ปัจจัยด้านโครงสร้างและคู่แข่ง รวมถึงบทบาทของรัฐบาล และวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรค ทั้งนี้เนื่องจากการวางแผนกลยุทธ์การเพิ่มขีดความสามารถขององค์กรเป็นสิ่งสำคัญ เพราะเป็นกระบวนการที่ทำให้บุคคล องค์กร สถาบัน และสังคมได้พัฒนาความสามารถ (ทั้งโดยบุคคลหรือร่วมกัน) ในการปฏิบัติหน้าที่ที่จะแก้ปัญหา รวมทั้งกำหนดและดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้ (Panich, 2012) เพื่อให้ได้มาซึ่งแผนกลยุทธ์การเพิ่มขีดความสามารถขององค์กรการศึกษาของชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียนอันจะนำไปสู่การเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ยุกระดับคุณภาพชีวิตและสวัสดิการของประชาชนที่ดีขึ้นต่อไป ซึ่งประกอบไปด้วยเงื่อนไขด้านอุปสรรค ปัจจัยด้านการส่งเสริมและสนับสนุน ปัจจัยด้านโครงสร้างและคู่แข่ง รวมถึงบทบาทของรัฐบาล และวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรค ส่วนในปี พ.ศ. 2559 ได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รายงานผลการประเมินวิเคราะห์ พร้อมกับต่อยอดโครงการวิจัยไปสู่ปีที่ 3 คือ ในปี

พ.ศ. 2560 ในโครงการที่มีชื่อว่า “แผนกลยุทธ์การเพิ่มขีดความสามารถขององค์กรการศึกษาของชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียนปีที่ 3” ซึ่งองค์กรการศึกษาของชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ สามารถใช้กลยุทธ์ที่ได้ ไปจัดทำแผนและโครงการเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนในแต่ละด้าน เพื่อนำแผนไปสู่การดำเนินงาน ซึ่งเป็นมูลค่าเพิ่มของการวิจัยครั้งนี้ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนสู่ประชาคมอาเซียน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิธีการเตรียมความพร้อม ปัญหาอุปสรรค และแนวทางแก้ไขขององค์กรการศึกษาของชุมชนจังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อเสนอแผนกลยุทธ์การเพิ่มขีดความสามารถขององค์กรการศึกษาของชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. กำหนดประชากรของการศึกษาโดยกำหนดชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ ที่มีความต้องการเข้าร่วมโครงการจำนวน 25 อำเภอ พบว่ามีประชากรเพียง 1 อำเภอ ที่สนใจเข้าร่วมโครงการด้านการศึกษาในครั้งนี้ซึ่งได้แก่ อำเภอดอยสะเก็ด

2. กำหนดกลุ่มตัวอย่าง โดยวิธีเลือกแบบเจาะจงตามวัตถุประสงค์ (Purposive Sampling) คืออำเภอหางดง สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านปาง จำนวน 11 ชุมชน ได้แก่ หมู่ 1 บ้านปางใต้ หมู่ 2 บ้านปางเหนือ หมู่ 3 บ้านแม่ฮะ หมู่ 4 บ้านทุ่งโป่ง หมู่ 5 บ้านแม่ฮะเหนือ หมู่ 6 บ้านแม่ขนิลเหนือ หมู่ 7 บ้านปางยาง หมู่ 8 บ้านน้ำซุ้ม หมู่ 9 บ้านทุ่งโป่งใต้ หมู่ 10 บ้านใหม่สันคยะยอม และหมู่ 11 บ้านใหม่ห้วยลึก

ขั้นตอนที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. แบบสอบถามระดับการดำเนินงาน มีขั้นตอนการสร้างดังต่อไปนี้ 1) ศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถาม 2) สร้างแบบสอบถามระดับการดำเนินงานการเตรียมความพร้อมขององค์กร ซึ่งเป็นแบบปลายเปิด มีข้อความ 2 ประเด็น ได้แก่ (1) วิธีการเตรียมความพร้อมขององค์กร และ (2) ปัญหาอุปสรรค ในการดำเนินงาน รวมทั้งแนวทางแก้ไข โดยมีกรอบแนวคิดที่นำมาสู่การกำหนดประเด็นคำถาม จากการวิเคราะห์สถานการณ์ (SWOT Analysis) ของชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ โดยวิเคราะห์สถานการณ์ ผลที่ได้ และแนวโน้มผลกระทบเพื่อเพิ่มศักยภาพของชุมชน โดยพิจารณาทั้งปัจจัยภายนอก (ข้อมูลสถิติ, แนวโน้ม Demand ของกลุ่มประเทศใน AC, การสำรวจเชิงสังเกตการณ์ และกลยุทธ์คู่แข่ง) และปัจจัยภายใน (บริบท, โครงสร้าง, กลยุทธ์ เงื่อนไข/ข้อจำกัด และปัจจัยเกื้อหนุน) 3) นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ได้แก่ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หัวหน้ากองการศึกษา และผู้นำชุมชน ตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม รูปแบบการใช้ภาษา และให้ข้อเสนอแนะ โดยหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) ได้ค่า IOC ของเครื่องมืออยู่ระหว่าง 0.67 – 1.00 และ 4) ปรับปรุง แก้ไขตามข้อเสนอแนะ

2. แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง มีขั้นตอนการสร้างดังต่อไปนี้ 1) ศึกษาวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์ 2) สร้างแบบสัมภาษณ์ โดยมีประเด็นในการสัมภาษณ์ คือ ความรู้ ความเข้าใจขององค์กรการศึกษาของชุมชนเกี่ยวกับประชาคมอาเซียน ปัญหา ผลกระทบด้านการศึกษา ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน การเตรียมความพร้อมเมื่อเปิดประชาคมอาเซียน และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมต่อการเตรียมความพร้อมขององค์กรการศึกษาของ

ชุมชน 3) นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ชัดเดียวกับข้อ 2.1 ตรวจสอบความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ และ 4) ปรับปรุง แก้ไขตามข้อเสนอแนะ

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ข้อมูลปฐมภูมิ ได้จากการสอบถามและสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ จำนวน 11 กลุ่ม ซึ่งประกอบด้วย นายกเทศมนตรี จำนวน 1 คน รองนายกเทศมนตรีตำบลบ้านปาง จำนวน 1 คน เลขานุการนายกเทศมนตรี จำนวน 1 คน ที่ปรึกษานายกเทศมนตรี จำนวน 1 คน สมาชิกสภาเขต 1 จำนวน 5 คน สมาชิกสภาเขต 2 จำนวน 5 คน หัวหน้าส่วนราชการ จำนวน 7 คน บุคลากรกองการศึกษา จำนวน 13 คน คณะกรรมการชุมชนฯ ละ 8 คน รวม 11 ชุมชน เป็น 88 คน เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับองค์การการศึกษาชุมชน จำนวน 20 คน กำนัน จำนวน 1 คน และผู้ใหญ่บ้าน หมู่บ้านละ 1 คน รวม 11 หมู่บ้าน เป็น 11 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 154 คน

2. ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสารและงานวิจัย จำนวน 16 บทความ ผลการดำเนินงานเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมขององค์การการศึกษาของชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน (Humphrey, 2005)

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามงานวิจัย จากนั้นนำมาหาข้อมูลสถิติจากค่าเฉลี่ยการเปลี่ยนแปลงที่เพิ่มขึ้นหรือลดลงในลักษณะของสถิติเชิงพรรณนาด้วยค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation: S.D.) ซึ่งจะใช้ทฤษฎีการแจกแจงความถี่สำหรับค่าในแต่ละช่วงของลักษณะที่สนใจ โดยแบ่งระดับคะแนนเป็น 5 ชั้น (Vanichbuncha, 2002) ดังนี้ 79.20 – 100.00 มากที่สุด/ 59.70 – 79.19 มาก/ 39.60 – 59.69 ปานกลาง/ 19.80 – 39.59 น้อย และ 1.00 – 19.79 น้อยมาก

2. การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ จะใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อใช้ข้อมูลเชิงคุณภาพมาวิเคราะห์เพื่อยืนยันข้อมูลเชิงปริมาณให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

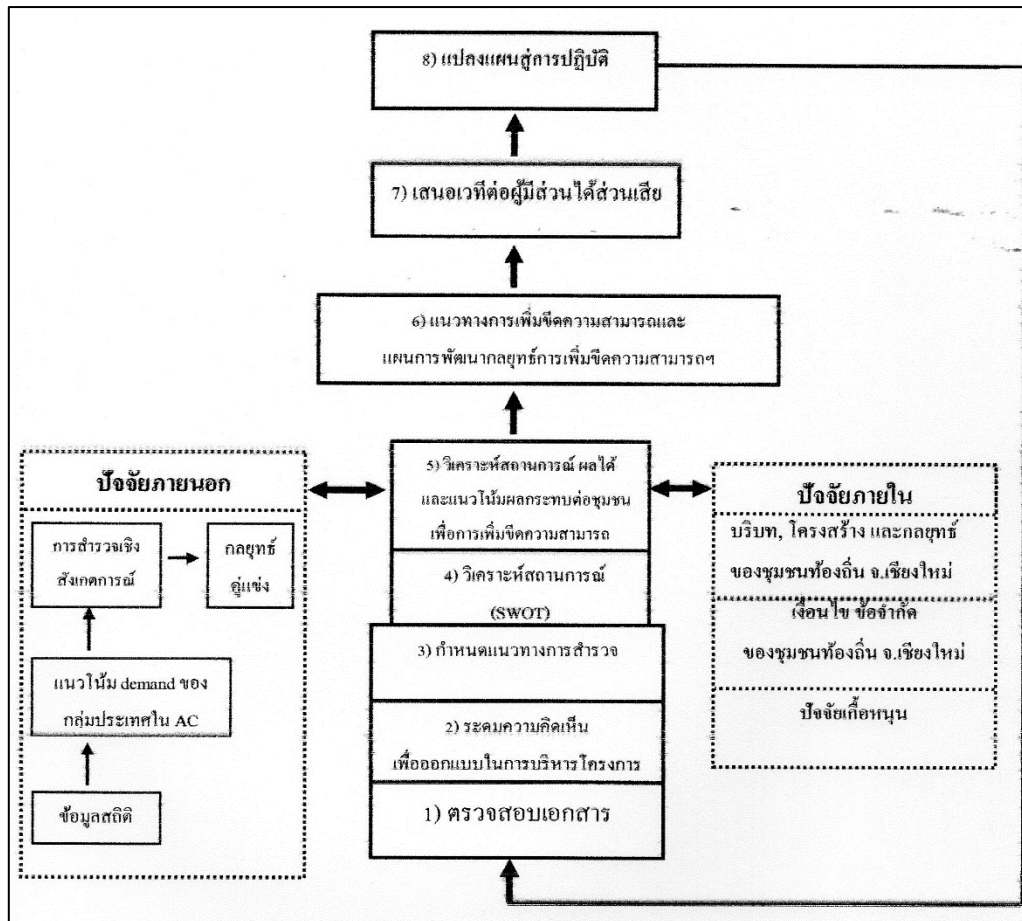

Figure 1: Operating framework

จากแผนภาพที่ 1 ขั้นตอนการดำเนินงานเริ่มจากกำหนดแนวทางที่จะทำการวิจัยโดยวิเคราะห์สถานการณ์ (SWOT Analysis) ของจังหวัดเชียงใหม่ นำผลมากำหนดเป็นกรอบการวิจัย โดยวิเคราะห์สถานการณ์ ผลได้ และแนวโน้มผลกระทบต่อชุมชนเพื่อการเพิ่มขีดความสามารถซึ่งพิจารณาทั้งปัจจัยภายนอก และปัจจัยภายใน จากนั้นนำข้อมูลเหล่านี้ไปหาแนวทางในการเพิ่มขีดความสามารถ และสร้างแผนกลยุทธ์การเพิ่มขีดความสามารถขององค์กรการศึกษาของชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ นำเสนอต่อผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อให้มีความเห็นที่ตรงกัน และแปลงแผนสู่การปฏิบัติ

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการศึกษาวิธีการเตรียมความพร้อม ปัญหาอุปสรรค และแนวทางแก้ไขขององค์กรการศึกษาของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 วิธีการเตรียมความพร้อมขององค์กรการศึกษาของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน

รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	แปลความ
1. พัฒนาคุณภาพสถานศึกษาให้ได้มาตรฐาน	68.13	41.10	มาก
2. อบรมให้ความรู้แก่ประชาชนในเรื่องต่างๆ	46.09	27.30	ปานกลาง
3. อบรมให้ความรู้แก่บุคลากรในเรื่องต่างๆ	63.19	10.70	มาก
4. การประชาสัมพันธ์	53.33	30.80	ปานกลาง
5. สอดแทรกความรู้เกี่ยวกับอาเซียนลงในวิชาเรียน	68.89	45.00	มาก
6. จัดหางบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก	60.83	36.80	มาก
7. ส่งเสริมเทคโนโลยีทางการศึกษา	43.33	25.00	ปานกลาง
8. สร้างภาคีเครือข่ายทางการศึกษา	45.00	36.10	ปานกลาง
9. ให้โอกาสทางการศึกษาแก่เด็กด้อยโอกาส	50.00	28.90	ปานกลาง
10. พัฒนาศูนย์เด็กเล็กในชุมชน	70.00	32.70	มาก
11. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน	40.00	23.10	ปานกลาง
12. จัดทำแผนพัฒนาการศึกษาของชุมชน	56.00	32.30	ปานกลาง
13. พัฒนาแหล่งเรียนรู้ของชุมชนในด้านต่างๆ	75.00	43.60	มาก
14. จัดทำข้อมูลเกี่ยวกับอาเซียน	80.00	46.20	มากที่สุด
15. ลงพื้นที่สำรวจความต้องการของชุมชน	50.00	28.90	ปานกลาง
16. ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง	74.00	43.30	มาก
17. ส่งเสริมให้ประชาชนอ่านออกเขียนได้	30.00	17.32	น้อย
18. มีการตรวจสอบข้อมูลบุคลากร	79.00	45.60	มาก
19. เพิ่มบุคลากรทางการศึกษา	80.00	46.20	มากที่สุด
20. สร้างเด็กให้เป็นผู้ประกอบการ	40.00	23.10	ปานกลาง
เฉลี่ยรวม	58.64	63.24	ปานกลาง

จากตารางที่ 1 พบว่า วิธีการเตรียมความพร้อมขององค์กร มีค่าเฉลี่ยร้อยละของระดับการดำเนินงาน โดยภาพรวมเท่ากับ 58.64 อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่าการจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับอาเซียน และเพิ่มบุคลากรทางการศึกษา มีร้อยละของระดับการดำเนินงานมากที่สุด เท่ากับ 80.00 รองลงมา คือ มีการตรวจสอบข้อมูลบุคลากร พัฒนาแหล่งเรียนรู้ของชุมชนในด้านต่างๆ ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง พัฒนาศูนย์เด็กเล็กในชุมชน พัฒนาคุณภาพสถานศึกษาให้ได้มาตรฐาน สอดแทรกความรู้เกี่ยวกับอาเซียนลงในวิชาเรียน และจัดหางบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก อยู่ในระดับมาก คือร้อยละ 79.00, 75.00

74.00, 70.00, 68.13, 68.89 และ 60.83 ตามลำดับ ส่วนการส่งเสริมให้ประชาชนอ่านออกเขียนได้มีค่าเฉลี่ยของระดับการดำเนินงานน้อย คือ ร้อยละ 30.00

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานในองค์กร มีทั้งหมด 14 ประเด็น จัดเป็นด้านต่างๆ ได้ 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านระบบการจัดการ คือ โรงเรียนไม่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ระบบการศึกษา ไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ขาดการเชื่อมโยงข้อมูลกับสถานศึกษา ขาดความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐ รับภาระการศึกษาของเด็กต่างด้าว เด็กในพื้นที่เข้ามาเรียนน้อยลง ขาดการประชาสัมพันธ์ ปัญหาอาชญากรรม/ยาเสพติด และขาดวิชาเรียนเกี่ยวกับอาเซียน 2) ด้านบุคลากร คือบุคลากรขาดทักษะทางด้านภาษาต่างประเทศ จำนวนบุคลากรมีไม่เพียงพอ ขาดวิทยากรมาให้ความรู้ และ 3) ด้านงบประมาณ โดยขาดงบประมาณสนับสนุน

แนวทางแก้ไขขององค์กร มีทั้งหมด 10 ประเด็น จัดเป็นด้านต่างๆ ได้ 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการปรับปรุงคุณภาพสถานศึกษา คือ เพิ่มวิชาเรียนเกี่ยวกับอาเซียน ประสานความร่วมมือกับประชาชนในพื้นที่เพื่อช่วยกันดูแล การประชาสัมพันธ์ รัฐบาลควรให้ความสำคัญกับการศึกษาในโรงเรียนมากกว่าที่เรียนพิเศษ 2) ด้านการปรับปรุงคุณภาพของนักเรียนและบุคลากร คือ คัดกรองคุณภาพของผู้เรียน จัดหาครูสอนภาษาต่างประเทศ เพิ่มจำนวนบุคลากร อบรมให้ความรู้บุคลากร และ 3) ด้านงบประมาณ โดยรัฐบาลควรให้การสนับสนุนงบประมาณอย่างพอเพียง

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 แผนกลยุทธ์การเพิ่มขีดความสามารถขององค์กรการศึกษาของชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน เก็บข้อมูลมาจาก 11 ชุมชน จำนวน 154 คน จากการวิเคราะห์สถานการณ์ (SWOT Analysis) ขององค์กรการศึกษาของชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ โดยวิเคราะห์สถานการณ์ ผลได้ และแนวโน้มผลกระทบต่อชุมชนเพื่อการเพิ่มขีดความสามารถขององค์กร จากกรอบแนวคิดของฮัมฟรีย์ (Humphrey, 2005) ซึ่งพิจารณาทั้งปัจจัยภายใน ได้แก่ บริบท โครงสร้าง กลยุทธ์ เงื่อนไข ข้อจำกัด และปัจจัยภายนอกของชุมชนท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ และปัจจัยภายนอก ได้แก่ การสำรวจเชิงสังเกตการณ์ กลยุทธ์คู่แข่ง แนวโน้ม demand ของกลุ่มประเทศใน AC และข้อมูลสถิติ จากนั้นนำข้อมูลเหล่านี้ไปสร้างแผนกลยุทธ์การเพิ่มขีดความสามารถขององค์กรการศึกษาของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ นำเสนอต่อผู้ที่มีส่วนได้ ส่วนเสีย เพื่อให้มีความเห็นที่ตรงกัน และแปลงแผนสู่การปฏิบัติ ซึ่งได้ทั้งสิ้น 4 กลยุทธ์ ดังนี้

(1) กลยุทธ์พลิกฟื้น (Turn Around Strategies) คือ สถานการณ์ที่หน่วยงานมีปัจจัยภายในน้อย แต่ปัจจัยภายนอกเอื้อ โดยสร้างกลยุทธ์จาก O (Opportunity) และ W (Weakness) ในลักษณะการใช้โอกาสจากภายนอกมาปิดจุดอ่อนภายใน ซึ่งปรากฏดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การกำหนดกลยุทธ์พลิกฟื้นขององค์กรการศึกษาของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่

จาก O และ W ในลักษณะการใช้โอกาสจากภายนอกมาปิดจุดอ่อนภายใน		
ปัจจัยภายนอก/ปัจจัยภายใน	จุดแข็ง = S	จุดอ่อน = W
	-	W1 = บุคลากรขาดทักษะและความรู้
โอกาส = O	-	O1W1 = อปท. พัฒนาศูนย์เด็กเล็กให้มีประสิทธิภาพ อบรมให้ความรู้และทักษะแก่บุคลากร
O1 = พัฒนาศูนย์เด็กเล็กให้มีประสิทธิภาพ		O2W1 = อปท. สอดแทรกหลักสูตรเกี่ยวกับอาเซียนในวิชาเรียน เพื่อให้บุคลากรมีความรู้และทักษะที่พร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน
O2 = สอดแทรกหลักสูตรเกี่ยวกับอาเซียนในวิชาเรียน		
อุปสรรค = T	-	-

จากตารางที่ 2 พบว่า ชุมชนได้ใช้กลยุทธ์พลิกฟื้น คือ อปท. พัฒนาศูนย์เด็กเล็กให้มีประสิทธิภาพ อบรมให้ความรู้และทักษะแก่บุคลากร และสอดแทรกหลักสูตรเกี่ยวกับอาเซียนในวิชาเรียน เพื่อให้บุคลากรมีความรู้ และทักษะที่พร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

(2) กลยุทธ์ตัดทอน (Retrenchment Strategies) คือ สถานการณ์ที่หน่วยงานมีปัจจัยภายนอกจุดและปัจจัยภายในด้วย โดยสร้างกลยุทธ์จากอุปสรรค (Threat) และจุดอ่อน (Weakness) ในลักษณะการหลบหลีกอุปสรรค และปิดจุดอ่อน ซึ่งปรากฏดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การกำหนดกลยุทธ์ตัดทอนขององค์กรการศึกษาของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่

จาก T และ W ในลักษณะการหลบหลีกอุปสรรคและปิดจุดอ่อนภายใน		
ปัจจัยภายนอก/ปัจจัยภายใน	จุดแข็ง = S	จุดอ่อน = W
	-	W1 = บุคลากรขาดทักษะและความรู้
โอกาส = O	-	-
อุปสรรค = T	-	T1W1 = อปท. จัดวิทยากรมาให้ความรู้แก่บุคลากร
T1 = ขาดวิทยากรมาให้ความรู้		

จากตารางที่ 3 พบว่า ชุมชนได้ใช้กลยุทธ์ตัดทอน คือ อปท. จัดวิทยากรมาให้ความรู้แก่บุคลากร

(3) กลยุทธ์เชิงรุก (Aggressive Strategies) คือ สถานการณ์ที่หน่วยงานมีปัจจัยภายนอกเอื้อและปัจจัยภายในเด่น โดยสร้างกลยุทธ์จากโอกาส (Opportunity) และจุดแข็ง (Strength) ในลักษณะการใช้โอกาสจากภายนอกประสานกับจุดแข็งภายใน ซึ่งปรากฏดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 การกำหนดกลยุทธ์เชิงรุกขององค์กรการศึกษาของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่

จาก O และ S ในลักษณะการใช้โอกาสจากภายนอกมาประสานกับจุดแข็งภายใน		
ปัจจัยภายนอก/ปัจจัยภายใน	จุดแข็ง = S	จุดอ่อน = W
	S1 = พัฒนาคุณภาพสถานศึกษาให้ได้มาตรฐาน	-
โอกาส = O	O1S1 = อบท. สนับสนุนการพัฒนาพัฒนาศูนย์เด็กเล็กให้มีประสิทธิภาพ	-
O1 = พัฒนาศูนย์เด็กเล็กให้มีประสิทธิภาพ	O2S1 = อบท. สอดแทรกหลักสูตรเกี่ยวกับอาเซียนในวิชาเรียน	
O2 = สอดแทรกหลักสูตรเกี่ยวกับอาเซียนในวิชาเรียน		
อุปสรรค = T	-	-

จากตารางที่ 4 พบว่า ชุมชนได้ใช้กลยุทธ์เชิงรุก คือ อบท. สนับสนุนการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กให้มีประสิทธิภาพ และสอดแทรกหลักสูตรเกี่ยวกับอาเซียนในวิชาเรียน

(4) กลยุทธ์การรักษาเสถียรภาพ (Stability Strategies) คือ สถานการณ์ที่หน่วยงานมีปัจจัยภายในดี แต่มีปัจจัยภายนอกไม่เอื้ออำนวย โดยสร้างกลยุทธ์จากอุปสรรค (Threat) และจุดแข็ง (Strength) ในลักษณะการหลบหลีกอุปสรรคและใช้จุดแข็งภายใน ซึ่งปรากฏดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 การกำหนดกลยุทธ์รักษาเสถียรภาพขององค์กรการศึกษาของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่

จาก T และ S ในลักษณะการหลบหลีกอุปสรรคและใช้จุดแข็งภายใน		
ปัจจัยภายนอก/ปัจจัยภายใน	จุดแข็ง = S	จุดอ่อน = W
	S1 = พัฒนาคุณภาพสถานศึกษาให้ได้มาตรฐาน	-
โอกาส = O	-	-
อุปสรรค = T	T1S1 = อบท. สนับสนุนวิทยากรมาให้ความรู้และ ช่วยในการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาให้ได้มาตรฐาน	-
T1 = ขาดวิทยากรมาให้ความรู้		

จากตารางที่ 5 พบว่า ชุมชนได้ใช้กลยุทธ์การรักษาเสถียรภาพ คือ อบท.สนับสนุนวิทยากรมาให้ความรู้ และช่วยในการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาให้ได้มาตรฐาน

กลยุทธ์	ข้อค้นพบ
(1) พลิกฟื้น (Turn Around Strategies)	อปท. พัฒนาศูนย์เด็กเล็กให้มีประสิทธิภาพ อบรมให้ความรู้และทักษะแก่บุคลากร และสอดแทรกหลักสูตรเกี่ยวกับอาเซียนในวิชาเรียน เพื่อให้บุคลากร มีความรู้ และทักษะที่พร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน
(2) ตัดทอน (Retrenchment Strategies)	อปท. จัดวิทยากรมาให้ความรู้แก่บุคลากร
(3) เชิงรุก (Aggressive Strategies)	อปท. สนับสนุนการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กให้มีประสิทธิภาพ และสอดแทรกหลักสูตรเกี่ยวกับอาเซียนในวิชาเรียน
(4) การรักษาเสถียรภาพ (Stability Strategies)	อปท. สนับสนุนวิทยากรมาให้ความรู้ และช่วยในการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาให้ได้มาตรฐาน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า วิธีการเตรียมความพร้อมขององค์กรการศึกษาของชุมชนในภาพรวมดำเนินงานในระดับปานกลาง โดยจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับอาเซียนและเพิ่มบุคลากรทางการศึกษามีการดำเนินงานในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะ ระบบการจัดการ บุคลากร และงบประมาณ ส่วนแนวทางแก้ไขได้แก่ ปรับปรุงคุณภาพสถานศึกษา นักเรียน บุคลากร และงบประมาณ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Tissamana et al. (2014) ที่พบว่า การเตรียมความพร้อมของกรุงเทพมหานครในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีข้อเสนอแนะสำคัญคือ ต้องขยายขอบเขตการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรนอกจากการส่งเสริมภาษาอังกฤษแล้ว จำเป็นต้องเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจในประเทศสมาชิกอาเซียนในหลากหลายมิติ ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานมี 3 ด้าน ได้แก่ ด้านระบบการจัดการ ด้านบุคลากร และ ด้านงบประมาณ แนวทางแก้ไขจัดเป็นด้านต่างๆ ได้ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการปรับปรุงคุณภาพสถานศึกษา ด้านการปรับปรุงคุณภาพของนักเรียนและบุคลากร และ ด้านงบประมาณ โดยรัฐบาลควรให้การสนับสนุนงบประมาณอย่างพอเพียง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Moon-ngamkoon et al. (2013) ที่กล่าวว่า ปัจจัยด้านงบประมาณและการจัดการ มีอิทธิพลทางอ้อมต่อการเตรียมความพร้อม องค์กรควรวางแผนการบริหารงานตามความเหมาะสมของพื้นที่ เน้นการบูรณาการการทำงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอาเซียน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า งานวิจัยนี้ได้เสนอแผนกลยุทธ์การเพิ่มขีดความสามารถขององค์กรการศึกษาของชุมชน ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน ทั้งนี้แผนกลยุทธ์ที่นำเสนอเกิดจากการลงชุมชนทำเวทีประชาคมกับชาวบ้านสอดคล้องกับแนวคิดกระบวนการวิเคราะห์ SWOT ของ Hutanuwat (2002) ในการวิเคราะห์ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก จากวิธีการเตรียมความพร้อมที่เกิดจากการเปิดอาเซียนขององค์กรการศึกษาของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งการวิจัยพบว่า จุดแข็งของการบริหารจัดการที่สำคัญ คือ พัฒนาคุณภาพสถานศึกษาให้ได้มาตรฐาน จุดอ่อน คือ บุคลากรขาดทักษะและความรู้ ด้านโอกาสชุมชนได้พิจารณาเลือก คือ พัฒนาศูนย์เด็กเล็กให้มีประสิทธิภาพ และด้านอุปสรรค คือ ขาดวิทยากรมาให้ความรู้ ทั้งนี้เป็นเพราะ การพัฒนาประเทศไทยเพื่อก้าวสู่อาเซียนที่ผ่านมามีการพัฒนาเป็นลำดับแต่ส่วนใหญ่มุ่งเน้นหรือให้ความสำคัญด้านเศรษฐกิจมากกว่าด้านการศึกษา การศึกษาจะมีการกล่าวถึงบ้างแต่ก็เป็นเพียงการเปรียบเทียบ ยังไม่มีแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน โดยเฉพาะการศึกษาในระดับชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลของศูนย์ศึกษาชาติพันธุ์และการพัฒนา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

(Center for Ethnic Studies and Development Faculty of Social Sciences Chiang Mai University, 2013) ที่ระบุว่า การศึกษาอาเซียนของประเทศไทยในระยะที่ผ่านมาเป็นการให้ความสำคัญกับความร่วมมือในระดับโครงสร้างขององค์กร หรือการมองอาเซียนจากเบื้องบน (ASEAN from Above) กล่าวคือ เป็นการทำความเข้าใจเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ สังคม และเศรษฐกิจของแต่ละประเทศ ซึ่งเป็นการมองแบบแยกส่วนมากกว่าการมองประเด็นที่มีความเชื่อมโยงหรือเป็นประเด็นรวมของทั้งภูมิภาค ประการสำคัญ คือยังขาดการให้ความสนใจต่อประเด็นท้าทายและปัญหาของกลุ่มคนในระดับรากหญ้าและคนชายขอบ หรือการมองอาเซียนจากเบื้องล่าง (ASEAN from below)

ทั้งนี้ การวิจัยได้นำเอาศักยภาพของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ดังกล่าว มาสร้างเป็นกลยุทธ์ในการเพิ่มขีดความสามารถของชุมชน ได้กลยุทธ์การเพิ่มขีดความสามารถของชุมชน 4 กลยุทธ์ คือ (1) กลยุทธ์พลิกฟื้น คือ อปท. พัฒนาศูนย์เด็กเล็กให้มีประสิทธิภาพ อบรมให้ความรู้และทักษะแก่บุคลากร (2) กลยุทธ์ตัดทอน คือ อปท. จัดวิทยากรมาให้ความรู้แก่บุคลากร (3) กลยุทธ์เชิงรุก คือ อปท. สนับสนุนการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กให้มีประสิทธิภาพ รวมทั้งสอดแทรกหลักสูตรเกี่ยวกับอาเซียนในวิชาเรียน และ (4) กลยุทธ์การรักษาเสถียรภาพ คือ อปท. สนับสนุนวิทยากรมาให้ความรู้ และช่วยในการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาให้ได้มาตรฐาน

สรุป

วิธีการเตรียมความพร้อมขององค์กรการศึกษาของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน พบว่าในภาพรวมดำเนินงานในระดับปานกลาง โดยจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับอาเซียน และเพิ่มบุคลากรทางการศึกษามีการดำเนินงานในระดับมากที่สุด ปัญหาอุปสรรคที่พบ ได้แก่ ระบบการจัดการ บุคลากร และงบประมาณ ส่วนแนวทางแก้ไข ได้แก่ ปรับปรุงคุณภาพสถานศึกษา นักเรียน บุคลากร และงบประมาณ จากงานวิจัยครั้งนี้ได้เสนอแผนกลยุทธ์การเพิ่มขีดความสามารถขององค์กรการศึกษาของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน จำนวน 4 กลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์พลิกฟื้น กลยุทธ์ตัดทอน กลยุทธ์เชิงรุก และกลยุทธ์การรักษาเสถียรภาพ ทั้งนี้จากการวิเคราะห์สภาพการณ์ พบว่ากลยุทธ์พลิกฟื้น คือ อปท. พัฒนาศูนย์เด็กเล็กให้มีประสิทธิภาพ อบรมให้ความรู้และทักษะแก่บุคลากร และสอดแทรกหลักสูตรเกี่ยวกับอาเซียนในวิชาเรียน เพื่อให้บุคลากรมีความรู้ และทักษะที่พร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน กลยุทธ์ตัดทอน คือ อปท. จัดวิทยากรมาให้ความรู้แก่บุคลากร กลยุทธ์เชิงรุก คือ อปท. สนับสนุนการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กให้มีประสิทธิภาพ รวมทั้งสอดแทรกหลักสูตรเกี่ยวกับอาเซียนในวิชาเรียน และกลยุทธ์การรักษาเสถียรภาพ คือ อปท. สนับสนุนวิทยากรมาให้ความรู้ และช่วยในการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาให้ได้มาตรฐาน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากการวิจัยครั้งนี้ ได้เสนอกลยุทธ์ในการเพิ่มขีดความสามารถขององค์กรการศึกษาของชุมชน ในกรอบประชาคมอาเซียน จำนวน 4 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) กลยุทธ์พลิกฟื้น 2) กลยุทธ์ตัดทอน 3) กลยุทธ์เชิงรุก และ 4) กลยุทธ์การรักษาเสถียรภาพ ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆ สามารถนำกลยุทธ์ข้างต้นนี้ไปปรับใช้กับบริบทชุมชนของตนเองได้ และขยายขอบเขตการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรด้านภาษาอังกฤษรวมทั้งด้านความรู้ความเข้าใจต่อประเทศสมาชิกอาเซียนในมิติที่หลากหลาย

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาผลกระทบของอาเซียนที่มีต่อชุมชนท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ ขยายจาก 154 ชุมชน เป็นทั้ง 210 ชุมชน ด้านกลุ่มเกษตรกร กลุ่มท่องเที่ยว กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ฯลฯ หลังจากนั้นคัดเลือกชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน เพื่อนำมาเป็นตัวแทนของกลุ่มต่างๆ ในการวางแผนกำหนดกลยุทธ์การเพิ่มขีดความสามารถของกลุ่มในชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ และในระยะต่อไปการวิจัยควรบูรณาการการทำงานร่วมกับชุมชนนอกจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อขยายผลการวิจัยให้เกิดประโยชน์ร่วมกันมากที่สุด

References

- Boonbongkarn, C., & Khechornnan, N. (2003). *Strategic Management*. Bangkok: SE-Education.
- Bryson, J. M. (1995). *Strategic Planning for Public and Nonprofit Organization: A Guide to Strengthening Organization Achievement*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Center for Ethnic Studies and Development Faculty of Social Sciences Chiang Mai University. (2013). *Ethnic Network*. Retrieved October 13, 2016, from www.cesd.soc.cmu.ac.th
- Humphrey, A. S. (2005). SWOT Analysis. *Long Range Planning*, 30(1), 46-52.
- Hutanuwat, N., & Hutanuwat, N. (2002). *SWOT the Strategic Planning of Local Business*. Ubon Ratchathani: The Institute for Local Business Development, Faculty of Agriculture, Ubon Ratchathani University.
- Moon-ngamkoon, T. et al. (2013). ASEAN Readiness and Development of Sub-district Administrative Organizations in the Central Part. *EAU Heritage Journal Social Science and Humanities*, 3(2), 11-12.
- Nuansi, W. (2013). Preparedness of Local Administrative Organization to Support AEC: A Case Study of Local Administrative Organization in Sadao District, Songkhla Province. *Journal of Southern Technology*, 6(2), 27-34.
- Nuibaandan, P. (2000). Organization of Learning. *Journal of Nursing Education*, 10(3), 13-17.
- Pakapaswiwat, S. (2000). *Strategic Management*. (5th ed.). Bangkok: Amarin Printing House.
- Panich, W. (2012). *How to Develop Better Competencies than Training*. Retrieved October 5, 2016, from <https://www.gotoknow.org/posts/498065>
- Panprasit, S. (2013). *Preparing of the Readiness of Thai Secondary School in Response ASEAN Community*. Bangkok: Dhurakij Pundit University Press.
- Ramasoot, N., & Rohitsatian, B. (2013). *Lectures on the Impact of AEC on Thai Education*. The Minister of Education (Thailand). Retrieved October 10, 2016, from: www.moe.go.th
- The National Economic and Social Development Board (NESDB). (2013). *The Strategy of Entering the ASEAN Community in 2015*. Retrieved October 13, 2016, from <http://asean.bangkok.go.th/index.php>.
- Tissamana, A. et al. (2014). Preparing of Bangkok Metropolitan Administration Forward to ASEAN Community: Social and Cultural Perspectives in the Issue of Human Development. *Journal of Politics and Governance*, 4(2), 1-2.

- Uttalert, V. (2012). *Readiness Preparation of the Local Government towards Asean Community: A Case Study of Ban Yaeng Municipality, Nakhonchai District, Phitsanulok Province*. (Master's Thesis). Khonkaen University, Khonkaen.
- Vanichbuncha, K. (2002). *Statistical Analysis: Statistic for Decision*. (5th ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press.

รูปแบบการบริหารจัดการความเสี่ยงของสถานศึกษา ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี*

Risk Management Model of Educational Institutions in Pathumthani Primary Educational Service Area Office

¹ณัฏฐิญา ปัทมัตตตานนท์, ศักดิ์ชัย นิรันธาวี, อัจฉรา วัฒนารงค์ และ สมศักดิ์ เอี่ยมคงสี

¹Nuttiya Pattamatattanont, Sakchai Niranthawee, Achara Whattananarong
and Somsak Aeamkongsee

วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา

College of Management, University of Phayao, Thailand.

¹Corresponding Author's E-mail: rongnut@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุของความเสี่ยงในการบริหารจัดการของสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี 2. สร้างรูปแบบการบริหารจัดการความเสี่ยงของสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี 3. ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารจัดการความเสี่ยงของสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ สถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 และเขต 2 จำนวน 169 โรง กลุ่มตัวอย่างเป็นสถานศึกษา คำนวณโดยการเปิดตารางของเครจซ์และมอร์แกน ได้กลุ่มตัวอย่าง 118 โรง ในแต่ละโรงกำหนดผู้ให้ข้อมูล เป็นผู้บริหารสถานศึกษามีหน้าที่ในการบริหารความเสี่ยง ครูและหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ที่รับผิดชอบและมีมีความรู้ความสามารถในการบริหารความเสี่ยงของสถานศึกษา รวม 354 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน หาค่าสหสัมพันธ์ วิเคราะห์เส้นทางอิทธิพล และวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

ผลการวิจัยพบว่า 1. ปัจจัยภายในสถานศึกษา ประกอบด้วย 1) ผลผลิตและการบริการ 2) ประสิทธิภาพทางการเงิน 3) บุคลากร 4) การบริหารจัดการ 5) วัสดุอุปกรณ์ และ 6) นโยบายสถานศึกษา เป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความเสี่ยงในการบริหารจัดการของสถานศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ 2. รูปแบบการบริหารจัดการความเสี่ยงของสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับที่ยอมรับได้ 3. รูปแบบการบริหารจัดการความเสี่ยงของสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานีที่สร้างขึ้นมีผลการประเมินความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.50, S.D. = .22) และความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปใช้อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.54, S.D. = .22)

คำสำคัญ: รูปแบบการบริหารความเสี่ยง; ปัจจัยเสี่ยง; สถานศึกษาสังกัด สพป.ปทุมธานี

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to investigate the causal factors of risk management of educational institutions in Pathumthani Primary Educational Service Area Office; 2) to create risk management model for educational institutions in Pathumthani Primary Educational Service Area Office; and 3) to assess the propriety and feasibility of risk management model for educational institutions in Pathumthani Primary Educational Service Area Office. The study employed mixed-methods research, including both qualitative and quantitative methods. The population used for the study consisted of 169 educational institutions from Pathumthani Primary Educational Service Area Office 1 and 2. A sample group included 118 educational institutions, which were calculated using Krejcie & Morgan table. The key informants were 354 administrators, teachers, and heads of the subject areas in charge of risk management. The tool used was a questionnaire. The obtained data were analyzed by percentage, mean, standard deviation, correlation coefficient (r), path analysis, and confirmatory factor analysis.

From the study, the following results are found: 1) Factors within educational institutions include: (1) products and services; (2) financial performance; (3) personnel; (4) management; (5) equipment; and (6) policies of the educational institution. All of these factors have a significant impact on risk in the management of educational institutions. 2) Risk management model for educational institutions in Pathumthani Primary Educational Service Area Office is congruent with the empirical data at an acceptable level. 3) Risk management model for educational institutions in Pathumthani Primary Educational Service Area Office has the highest level of propriety ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = .22) and feasibility ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = .22).

Keywords: Risk Management Model; Risk Factors; Educational Institutes in Pathumthani Primary Education Service Area Office

บทนำ

การศึกษาคือเครื่องมือสำคัญของการพัฒนาประเทศ เนื่องจากการศึกษานั้นนอกจากจะเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างความเจริญให้กับประเทศแล้ว การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ อย่างมีความสุข (Ministry of Education, 2010) การบริหารสถานศึกษาจึงมีความสำคัญเนื่องจากการบริหารจัดการ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการศึกษา หากระบบการบริหารสถานศึกษาไม่เหมาะสมก็จะไม่สามารถทำให้กิจกรรมการศึกษารุดลุล่วงไปได้ และการบริหารสถานศึกษาจึงเป็นเครื่องมือที่ชี้ถึงความสำเร็จ หรือความล้มเหลวของการศึกษา (Toojumnong, 2017)

จังหวัดปทุมธานี เป็นจังหวัดที่มีการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วทำให้มีการเปลี่ยนแปลงสภาพทางสังคม จากเดิมที่เป็นสังคมชนบทกลายเป็นสังคมเมือง และมีการเปลี่ยนแปลงการผลิตจากภาคเกษตรกรรมเป็นการผลิตในภาคอุตสาหกรรม สภาพดังกล่าวทำให้จังหวัดปทุมธานีเป็นแหล่งรองรับการเข้ามาทำงานจากคนในทุกภูมิภาคของประเทศ เป็นจังหวัดที่มีการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ

อย่างรวดเร็วทำให้มีการเปลี่ยนแปลงสภาพทางสังคม นอกจากนี้การที่จังหวัดปทุมธานี เป็นที่ตั้งของสถานศึกษา ทั้งในระดับอาชีวศึกษา และอุดมศึกษาหลายแห่ง ทำให้มีเยาวชนเข้ามาศึกษาในจังหวัดปทุมธานีเป็นจำนวนมาก

โรงเรียนในจังหวัดปทุมธานีผู้ปกครองส่วนใหญ่ จะอพยพเข้ามาทำงานจากทั่วทุกภูมิภาค เนื่องจากเป็นจังหวัดที่มีการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วทำให้มีสภาพทางสังคมและวัฒนธรรมความเป็นอยู่ที่แตกต่างกัน รวมถึงคนงานต่างชาติดีที่เข้ามาทำงานหลากหลายชาติพันธุ์ ทำให้เกิดปัญหาต่างๆ มากมาย อาทิ เช่น ปัญหาแพ้วระบาดของยาเสพติด ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาสิ่งแวดล้อม และมลพิษที่เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรมและชุมชนที่มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว (Pathumthani Provincial Education Office, 2020) จากปัจจัยสาเหตุต่างๆข้างต้นจึงทำให้สถานศึกษามีความเสี่ยงมากมายหลายด้าน เช่น ด้านการเรียนการสอน ด้านบริหารบุคลากร ด้านงานบริหารทั่วไป ความเสี่ยงเมื่อเกิดขึ้นแล้วก็จะส่งผลกระทบต่อการจัดการเรียนการสอนและคุณภาพการศึกษาโดยรวม จากสาเหตุและปัจจัยเหล่านี้ทำให้เกิดความเสี่ยงในการบริหารจัดการสถานศึกษาให้ประสบผลสำเร็จตามที่ได้คาดหวัง การหาหนทางบริหารจัดการความเสี่ยงเพื่อควบคุมไม่ให้เกิดความเสี่ยง หรือควบคุมให้เกิดขึ้นน้อยที่สุด จึงเป็นเรื่องที่จำเป็นอย่างยิ่ง Office of the Permanent Secretary, Ministry of Education (2019) กล่าวว่าส่วนราชการต้องมีขั้นตอนการดำเนินการหลักเกณฑ์ในการวิเคราะห์ประเมินและจัดการความเสี่ยงอย่างเหมาะสมซึ่งกระบวนการบริหารความเสี่ยงตามมาตรฐาน COSO (The Committee of Sponsoring Organizations of the Tread way Commission) 7 ขั้นตอน ดังนี้ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดเป้าหมายการบริหารความเสี่ยง ขั้นตอนที่ 2 การระบุความเสี่ยง ขั้นตอนที่ 3 การประเมินความเสี่ยง ขั้นตอนที่ 4 กลยุทธ์ที่ใช้ในการจัดการกับความเสี่ยง ขั้นตอนที่ 5 กิจกรรมการบริหารความเสี่ยง ขั้นตอนที่ 6 ข้อมูลและการสื่อสารด้านบริหารความเสี่ยง ขั้นตอนที่ 7 การติดตามผลและเฝ้าระวังความเสี่ยงต่างๆ การบริหารจัดการความเสี่ยง เพื่อควบคุมไม่ให้เกิดความเสี่ยง หรือควบคุมให้เกิดขึ้นน้อยที่สุด

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นความสำคัญในเรื่องปัจจัยเชิงสาเหตุของสถานศึกษาและการบริหารจัดการที่จะส่งผลกระทบต่อคุณภาพของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของจังหวัดปทุมธานีโดยรวม จึงทำการวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารจัดการความเสี่ยงของสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษา ได้นำไปใช้ประโยชน์ในการบริหารจัดการความเสี่ยงหรือบริหารจัดการสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุของความเสี่ยงในการบริหารจัดการของสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี
2. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารจัดการความเสี่ยงของสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี
3. เพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารจัดการความเสี่ยงของสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

ระยะที่ 1 ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยในการบริหารจัดการความเสี่ยงของสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี

การดำเนินการวิจัยในระยะนี้ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษา ข้อมูล สถิติ วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและตำราต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ขั้นตอนที่ 2 วิเคราะห์/สังเคราะห์ แนวคิด ทฤษฎี คู่มือและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและตำราต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศประกอบกับการศึกษาปัจจัยเสี่ยงของสถานศึกษา ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาข้อมูลเชิงประจักษ์ด้วยแบบสอบถาม

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ สถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 และเขต 2 จำนวน 169 โรง กลุ่มตัวอย่างเป็นสถานศึกษา คำนวณโดยการเปิดตารางของเครจซี่และมอร์แกน ได้กลุ่มตัวอย่าง 118 โรง ในแต่ละโรงกำหนดผู้ให้ข้อมูล เป็นผู้บริหารสถานศึกษามีหน้าที่ในการบริหารความเสี่ยง ครูและหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ที่รับผิดชอบและมีความรู้ความสามารถในการบริหารความเสี่ยงของสถานศึกษา รวม 354 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน หาค่าสหสัมพันธ์ วิเคราะห์เส้นทางอิทธิพล และวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

ระยะที่ 2 สร้างรูปแบบการบริหารจัดการความเสี่ยงของสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี

ดำเนินการวิจัยในระยะนี้ ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ร่างรูปแบบการบริหารจัดการความเสี่ยงของสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี ผู้วิจัยนำข้อมูลจากผลการศึกษาในระยะที่ 1 การศึกษาปัจจัยของการบริหารจัดการความเสี่ยงของสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี มาวิเคราะห์เพื่อกำหนดประเด็นในการร่างรูปแบบในการบริหารจัดการความเสี่ยงของสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานีและนำเสนอให้คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อพิจารณา และผู้วิจัยทำการแก้ไขปรับปรุงให้มีความสมบูรณ์

ขั้นตอนที่ 2 การตรวจสอบรูปแบบด้วยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยมีผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจสอบให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการความเสี่ยงของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ซึ่งใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 7 คน ประกอบด้วย ผู้บริหาร จำนวน 3 คน นักวิชาการ จำนวน 2 คน ศิษยานุศิษย์ จำนวน 2 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบบันทึกสนทนากลุ่มมีลักษณะเป็นบันทึกความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ตามหลักและวิธีการในการสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มมาวิเคราะห์เนื้อหา จากแบบบันทึกการสนทนากลุ่มเพื่อจัดทำเป็นรูปแบบการบริหารจัดการความเสี่ยงของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี โดยวิธีการสังเคราะห์ข้อสรุปจากแนวคิด ทฤษฎี หลักการและข้อสรุปจากการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จึงนำมาสรุปเป็นรูปแบบการบริหารจัดการความเสี่ยงของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี

ระยะที่ 3 ประเมินรูปแบบการบริหารจัดการความเสี่ยงของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี

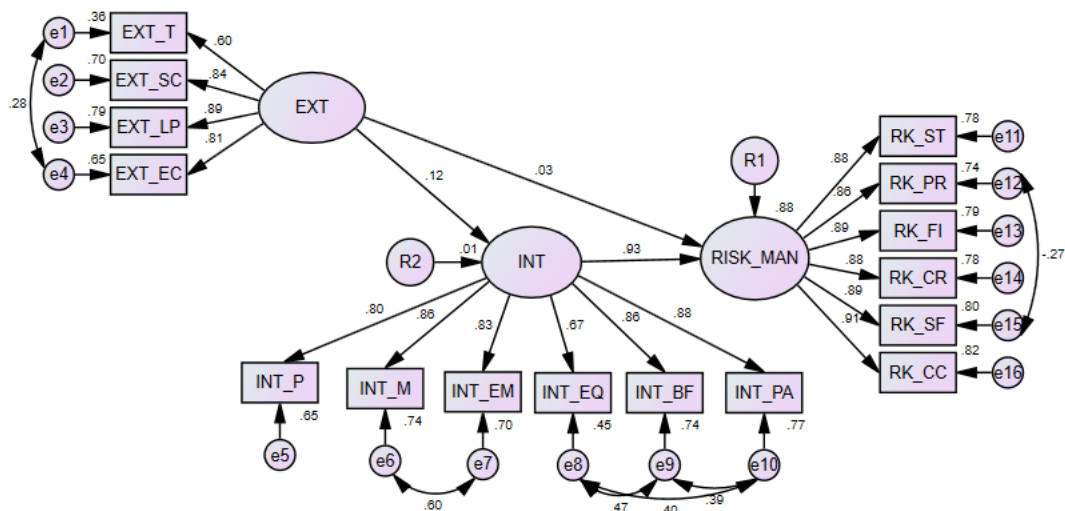
การดำเนินการวิจัยในตอนนี้โดยการนำรูปแบบที่ได้จากการศึกษาในระยะที่ 2 มาประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ จากรูปแบบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยใช้ โดยใช้แบบสอบถาม หาค่า IOC จาก

ผู้เชี่ยวชาญชุดเดิม แล้วจึงไปสอบถามกับโรงเรียน โดยผู้วิจัยทำการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสอบถาม การเก็บรวบรวมข้อมูล เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน การวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติพื้นฐาน ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุของความเสี่ยงในการบริหารจัดการของสถานศึกษา ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่เป็นสาเหตุอย่างมีนัยสำคัญของความเสี่ยงในการบริหารจัดการสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี คือ ปัจจัยภายในสถานศึกษา ซึ่งมีองค์ประกอบย่อย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ปัจจัยนโยบาย 2) ปัจจัยการบริหารจัดการ 3) ปัจจัยบุคลากร 4) ปัจจัยวัสดุอุปกรณ์ 5) ปัจจัยการเงินและงบประมาณ 6) ปัจจัยผลผลิตและการบริการ โดยปัจจัยผลผลิตและการบริการ มีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นมากที่สุด ($R^2 = 0.897$) ส่วนปัจจัยภายนอกสถานศึกษา ไม่พบว่าเป็นสาเหตุอย่างมีนัยสำคัญ

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุและวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) เพื่อทดสอบความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า รูปแบบเชิงทฤษฎีสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยผ่านเกณฑ์ค่าสถิติใช้ในการตรวจสอบในระดับที่ยอมรับได้ และปัจจัยเชิงสาเหตุที่พบว่ามีนัยสำคัญ คือปัจจัยภายในสถานศึกษา ซึ่งมีปัจจัยย่อย 6 ประการ แต่ละปัจจัยเป็นองค์ประกอบที่อยู่ในโครงสร้างของการดำเนินงานของสถานศึกษาได้แก่ นโยบายสถานศึกษา ลักษณะการบริหารจัดการ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ การเงินและงบประมาณ และผลผลิตและการบริการ

Chi-square=188.701, DF=95, p-value=.000,
 Chi-square/DF=1.986,
 CFI=.941, TLI=.926,
 RMSEA=.099, RMR=.036

Picture 1: Structural Equation Modeling: Research Hypothesis

ตารางที่ 1 ดัชนีความกลมกลืนระหว่างแบบจำลองสมการเชิงโครงสร้างสมมติฐานการวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ดัชนี	χ^2	df	χ^2/df	CFI	TLI	RMSEA	RMR
เกณฑ์การยอมรับ	-	-	≤ 3	≥ 0.90	≥ 0.90	≤ 0.08	≤ 0.05
แบบจำลองหลังปรับ	188.701	95	1.986	.941	.926	.099	.036
ผลการพิจารณา	-	-	ผ่าน	ผ่าน	ผ่าน	ไม่ผ่าน	ผ่าน

จากภาพที่ 1 และตารางที่ 1 แบบจำลองสมการเชิงโครงสร้างสมมติฐานการวิจัยดังกล่าวมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับที่ยอมรับได้ เนื่องจากมีดัชนี 1 ใน 5 ดัชนีที่ไม่ผ่านเกณฑ์ คือ ดัชนี RMSEA ซึ่งเกณฑ์จะต้องมีค่าไม่เกิน 0.08 หากแต่ผลการวิเคราะห์หลังจากการปรับแต่งแบบจำลองแล้ว ก็ยังพบว่า ค่าดัชนี RMSEA มีค่าเท่ากับ 0.099 ซึ่งมากกว่าเกณฑ์เพียงเล็กน้อย ในขณะที่ดัชนีอื่นๆ เป็นไปตามเกณฑ์บ่งชี้ว่าแบบจำลองสมมติฐานการวิจัยมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังปรากฏค่าดัชนีวัดความกลมกลืน ดังนี้ $\chi^2/df = 1.986$ CFI = .941 TLI = .926 RMSEA = .099 และ RMR = .036

ในส่วนของความเสี่ยงในการบริหารจัดการของสถานศึกษาด้านที่เป็นความเสี่ยงมากที่สุดคือ ด้านความน่าเชื่อถือขององค์กรโดยมีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นมากที่สุด ($R^2 = 0.812$) โดยประกอบด้วย ด้านย่อย 6 ด้าน คือ ด้านกลยุทธ์ ด้านการดำเนินงาน ด้านการเงิน ด้านกฎหมาย/กฎระเบียบ ด้านความปลอดภัย ด้านความน่าเชื่อถือขององค์กร

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารจัดการความเสี่ยงของสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบเชิงทฤษฎีของการบริหารจัดการความเสี่ยงของสถานศึกษา มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ในระยยะที่ 1 ไปสร้างรูปแบบการบริหารความเสี่ยง หลังจากผ่านการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญตามกระบวนการสนทนากลุ่ม ได้ผลเป็นรูปแบบการบริหารความเสี่ยงที่มีองค์ประกอบ 4 องค์ประกอบ คือ 1. หลักการ 2. วัตถุประสงค์ 3. กระบวนการบริหาร 4. แนวทางการประเมินผล โดยมีรายละเอียดของกระบวนการบริหารด้านปัจจัย 6 ปัจจัย คือ ปัจจัยนโยบาย ปัจจัยการบริหารจัดการ ปัจจัยบุคลากร ปัจจัยวัสดุอุปกรณ์ ปัจจัยประสิทธิภาพทางการเงิน ปัจจัยผลผลิตและการบริการ และความเสี่ยง 6 ด้าน ได้แก่ ด้านกลยุทธ์ ด้านการดำเนินงาน ด้านการเงิน ด้านกฎหมาย/กฎระเบียบ ด้านความปลอดภัย ด้านความน่าเชื่อถือขององค์กร การบริหารจัดการความเสี่ยง คือ 1) การกำหนดบริบทของสถานศึกษา 2) ระบุความเสี่ยง 3) การประเมินความเสี่ยง 4) บริหารความเสี่ยง 5) ควบคุมความเสี่ยง 6) การติดตาม และการบริหารแบบมีส่วนร่วม 5 ขั้นตอน 1. ร่วมรับรู้ปัญหา 2. ร่วมคิดร่วมวางแผน 3. ร่วมตัดสินใจ 4. ร่วมดำเนินงาน 5. ร่วมติดตามและประเมินผล

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารจัดการความเสี่ยงของสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบการบริหารจัดการความเสี่ยงของสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานีที่สร้างขึ้น มีผลการประเมินความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = .22) และความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปใช้อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = .22)

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัย สามารถนำเสนอองค์ความรู้ใหม่ของรูปแบบการบริหารจัดการความเสี่ยงของสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี ดังนี้

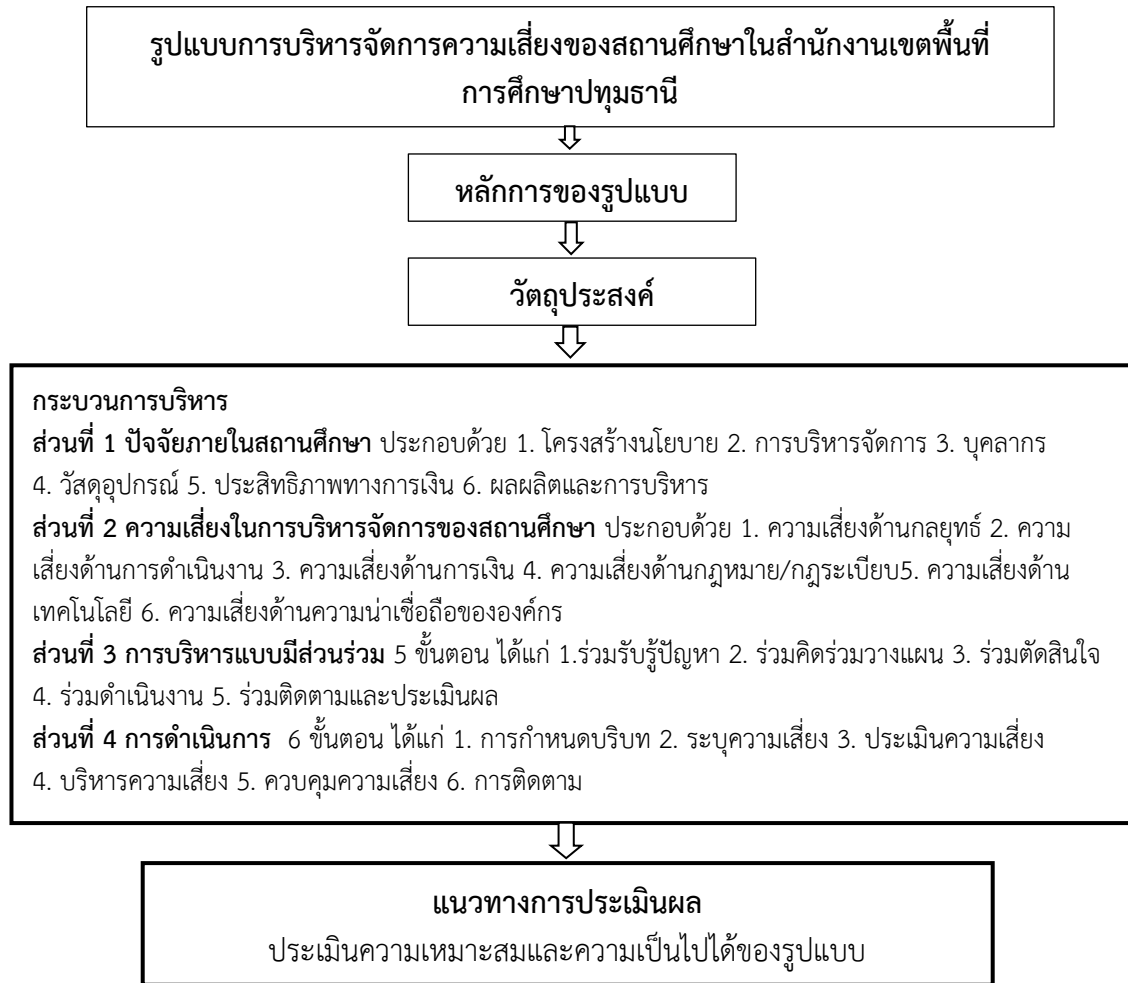

Figure 1: The new body of Knowledge

หลักการของรูปแบบ

การบริหารจัดการความเสี่ยงของสถานศึกษายึดหลัก 5+6

5 คือ การบริหารแบบมีส่วนร่วม 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1. ร่วมรับรู้ปัญหา 2. ร่วมคิดร่วมวางแผน 3. ร่วมตัดสินใจ 4. ร่วมดำเนินงาน 5. ร่วมติดตามและประเมินผล

6 คือ การดำเนินการ 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1. การกำหนดบริบท 2. ระบุความเสี่ยง 3. ประเมินความเสี่ยง 4. บริหารความเสี่ยง 5. ควบคุมความเสี่ยง 6. การติดตาม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเป็นแนวทางในการป้องกัน ควบคุม ลด หลีกเลี่ยง ความเสี่ยง ความไม่แน่นอนของสถานศึกษา
2. เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารจัดการความเสี่ยงของสถานศึกษา

รูปแบบการบริหารจัดการความเสี่ยงของสถานศึกษา แสดงด้วยภาพ ได้ดังนี้

Picture 2: Risk Management Model of Schools

รูปแบบการบริหารจัดการความเสี่ยงของสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี มีองค์ประกอบดังนี้

1. ปัจจัยเสี่ยงของการบริหารจัดการความเสี่ยงของสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี มีดังต่อไปนี้ 1) ปัจจัยผลผลิตและการบริการ 2) ปัจจัยด้านประสิทธิภาพทางการเงิน 3) ปัจจัยบุคลากร 4) ปัจจัยการบริหารจัดการ 5) ปัจจัยวัสดุอุปกรณ์ 6) ปัจจัยนโยบายสถานศึกษา

2. การบริหารจัดการความเสี่ยงของสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี ประกอบด้วย 1) ความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ 2) ความเสี่ยงด้านการดำเนินงาน 3) ความเสี่ยงด้านการเงิน 4) ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติตามกฎระเบียบ 5) ความเสี่ยงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ 6) ความเสี่ยงด้านความน่าเชื่อถือขององค์กร

3. ขั้นตอนในการบริหารจัดการความเสี่ยง คือ 1) การกำหนดบริบทของสถานศึกษา 2) ระบุความเสี่ยง 3) การประเมินความเสี่ยง 4) บริหารความเสี่ยง 5) ควบคุมความเสี่ยง 6) การติดตาม

4. การบริหารแบบมีส่วนร่วม การบริหารแบบมีส่วนร่วม 5 ขั้นตอน 1) ร่วมรับรู้ปัญหา 2) ร่วมคิดร่วมวางแผน 3) ร่วมตัดสินใจ 4) ร่วมดำเนินการ 5) ร่วมติดตามและประเมินผล

แนวทางการใช้รูปแบบการบริหารจัดการความเสี่ยงของสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี การนำรูปแบบไปใช้ในการบริหารจัดการความเสี่ยงของสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น สถานศึกษาแต่ละแห่งจำเป็นต้องศึกษาบริบทของสถานศึกษาให้ละเอียดเพราะบริบทของสถานศึกษาแตกต่างกัน ปัจจัยของความเสี่ยงของสถานศึกษาในแต่ละแห่งแตกต่างกัน ก่อนที่จะ

ดำเนินการบริหารจัดการความเสี่ยง ขั้นตอนในการบริหารจัดการความเสี่ยงควรพิจารณาสภาพความเสี่ยงที่มีอยู่ในสถานศึกษาตามข้อมูลพื้นฐานของแต่ละสถานศึกษา

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความเสี่ยงในการบริหารจัดการของสถานศึกษา คือปัจจัยภายในสถานศึกษา ประกอบด้วย 1) ผลผลิตและการบริการ 2) ประสิทธิภาพทางการเงิน 3) บุคลากร 4) การบริหารจัดการ 5) วัสดุอุปกรณ์ และ 6) นโยบายสถานศึกษา ซึ่งปัจจัยด้านผลผลิตและการบริการของสถานศึกษาเป็นปัจจัยของความเสี่ยงที่สำคัญ ทั้งนี้เพราะ ผลผลิตที่เป็นรูปธรรมของสถานศึกษาคือ ความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน ซึ่งเป็นผลผลิตที่ผู้ปกครองและชุมชนรับรู้ได้ชัดเจน หากสถานศึกษาไม่สามารถจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนมีคุณภาพได้ ผู้ปกครองและชุมชนก็จะหมดความเชื่อมั่นและแสดงออกด้วยการไม่ส่งบุตรหลานเข้าเรียน หรือไม่ให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมใด ซึ่งจะส่งผลให้เกิดผลกระทบอื่นๆตามมา เช่น ผลกระทบทางด้านการระดมเงินทุนทางการศึกษา เป็นต้น รวมทั้งความน่าเชื่อถือต่อสถานศึกษาโดยรวม ดังนั้นจึงเป็นบทบาทหน้าที่สำคัญที่สถานศึกษาในการจัดการศึกษาเพื่อส่งผลผลิตคือนักเรียนที่มีคุณภาพให้แก่ผู้ปกครองและสังคมโดยรวม ตามหลักคิดที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติ ทางการศึกษา พ.ศ. 2542 กำหนดไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ อย่างมีความสุข (Ministry of Education, 2010) การพบว่า ผลผลิตและการบริการเป็นปัจจัยสำคัญของความเสี่ยงในการบริหารสถานศึกษา สอดคล้องกับผลวิจัยของ Nguanhom (2013) ศึกษาปัจจัยความเสี่ยงกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดเทศบาลกลุ่มการศึกษาท้องถิ่นที่ 1 ใน 5 จังหวัด คือ นครปฐม นนทบุรี สมุทรสาคร สมุทรปราการ และปทุมธานี พบว่า ผลจากการดำเนินงานของสถานศึกษาเป็นปัจจัยของความเสี่ยงของการบริหารงานของสถานศึกษา แสดงให้เห็นว่าแม้สถานศึกษาที่มีบริบทของสถานศึกษา ขนาดของสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน วัฒนธรรมความเป็นอยู่ และที่ตั้งของสถานศึกษาต่างกัน ปัจจัยด้านผลผลิตและบริการก็มีผลกระทบต่อการบริหารสถานศึกษา

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุและวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) เพื่อทดสอบความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า รูปแบบเชิงทฤษฎีสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยผ่านเกณฑ์ค่าสถิติใช้ในการตรวจสอบในระดับที่ยอมรับได้ และปัจจัยเชิงสาเหตุที่พบว่ามีนัยสำคัญ คือปัจจัยภายในสถานศึกษา ซึ่งมีปัจจัยย่อย 6 ประการ แต่ละปัจจัยเป็นองค์ประกอบที่อยู่ในโครงสร้างของการดำเนินงานของสถานศึกษาได้แก่ นโยบายสถานศึกษา ลักษณะการบริหารจัดการ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ การเงินและงบประมาณ และผลผลิตและบริการ ปัจจัยทั้ง 6 เป็นปัจจัยที่ครอบคลุมแทบทุกมิติของงานทางการศึกษา หากสถานศึกษาใดไม่สามารถควบคุมได้ก็จะส่งผลกระทบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ยกตัวอย่างเช่น มิติของนโยบายสถานศึกษา สถานศึกษาใดไม่มีความชัดเจนการบริหารส่วนอื่นๆ จะไม่สามารถดำเนินการต่อได้อย่างเป็นระบบ ทั้งนี้เพราะไม่สามารถจัดโครงสร้างการทำงานให้สอดคล้องกับพันธกิจ วิสัยทัศน์ ขาดความยืดหยุ่น ไม่สามารถจัดบุคลากรให้เหมาะสมกับงานได้ ขาดทิศทางการพัฒนาตลอดจนการจัดสรรงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ให้เหมาะสมได้ อันจะนำไปสู่สภาพความไม่แน่นอนของสถานศึกษาในการบรรลุเป้าหมายในการจัดการเรียนการสอนจนเชื่อมโยงไปสู่ความไม่ศรัทธาในผลผลิตและบริการของสถานศึกษานั้นๆ ซึ่งสอดคล้องกับ Yongbut (2012) ที่วิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการบริหารความเสี่ยงทั่วทั้งองค์กรในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พบว่ารูปแบบการบริหารต้องมีองค์ประกอบ 3 ประการ ได้แก่ นโยบายการบริหารความเสี่ยง โครงสร้างการบริหาร และกระบวนการบริหาร

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่ารูปแบบการบริหารจัดการความเสี่ยงของสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี ที่สร้างขึ้น ประกอบด้วยการบริหาร 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1. การกำหนดบริบท 2. ระบุความเสี่ยง 3. ประเมินความเสี่ยง 4. บริหารความเสี่ยง 5. ควบคุมความเสี่ยง 6. การติดตาม ผวนกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม 5 ขั้นตอน หรือ 5 ร่วม 1.ร่วมรับรู้ปัญหา 2. ร่วมคิดร่วมวางแผน 3. ร่วมตัดสินใจ 4. ร่วมดำเนินงาน 5. ร่วมติดตามและประเมินผล ตามหลักการของรูปแบบที่วางไว้ว่าเป็นการบริหารบนหลักการ 5+6 คือ การนำการบริหารแบบมีส่วนร่วมมาผนวกกับ 6 ขั้นตอน ทั้งนี้เพราะ การบริหารจัดการความเสี่ยงของสถานศึกษาประสบความสำเร็จยิ่งขึ้น ควรบูรณาการการบริหารแบบมีส่วนร่วมเข้าในการดำเนินการ ในการบริหารจัดการผู้บริหารจะทำได้คนเดียวไม่ประสบผลสำเร็จ จะต้องมีการและบุคลากรเข้าร่วมในการดำเนินกิจกรรม สอดคล้องกับ Promsri (2007) กล่าวว่า การเปิดโอกาสให้บุคลากรผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมในการบริหารงานจะช่วยให้การดำเนินงานไปสู่เป้าหมายด้วยความรอบคอบรอบด้านมากขึ้น สอดคล้องกับ Atiwitthayaporn (2010) ได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมในการรับรู้ปัญหา 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงานร่วมกัน 3) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล ซึ่งการบริหารแบบมีส่วนร่วมมีความสำคัญต่อการบริหารเป็นอย่างมาก เพราะในการทำงานจะไม่ประสบผลสำเร็จถ้าขาดความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจของบุคลากรภายในองค์กร บุคลากรทุกคนทุกตำแหน่งทุกหน้าที่จะต้องให้ความร่วมมือกันอย่างเต็มกำลัง เต็มความสามารถ ผู้บริหารต้องสร้างแรงจูงใจให้ บุคลากรได้มีส่วนร่วม และให้ความสำคัญในการตัดสินใจ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมกัน ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยในองค์กร เกิดความสามัคคีและร่วมมือกันในการพัฒนาองค์กรด้วยความเต็มใจ ทำให้งานบรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้รูปแบบการบริหารจัดการความเสี่ยงของสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี จากผู้บริหาร ครูและบุคลากร พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เพราะ รูปแบบการบริหารจัดการความเสี่ยงของสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานีนี้ได้มาโดยผ่านกระบวนการที่เป็นระบบ มีการวิเคราะห์ สังเคราะห์เกี่ยวกับขั้นตอน หลักการทางวิชาการในการบริหารจัดการความเสี่ยง รูปแบบนี้ได้ผ่านการพิจารณาการให้ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญในกระบวนการสนทนากลุ่ม ได้รับการประเมินว่าการที่รูปแบบนี้เหมาะสมและเป็นไปได้ เนื่องจากมีขั้นตอนการดำเนินงาน 6 ขั้นตอน ผวนกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม 5 ขั้นตอน ตามหลักการของรูปแบบที่วางไว้ว่าเป็นการบริหารบนหลักการ 5+6 คือ การนำการบริหารแบบมีส่วนร่วมมาผนวกกับ 6 ขั้นตอน ซึ่งมีความชัดเจนในตัว สอดคล้องกับสอดคล้องกับ Kamphaeng, Satkhajorn, and Sakhun (2020) วิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารความเสี่ยง ของโรงเรียนเอกชนประเภทสามัญศึกษาในกรุงเทพมหานคร พบว่า ความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารความเสี่ยงของโรงเรียนเอกชนประเภทสามัญศึกษาในกรุงเทพมหานครโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารจัดการความเสี่ยงของสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี มีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ในทางปฏิบัติได้ในประเด็น การนำรูปแบบไปใช้จะทำให้สถานศึกษามีความมั่นใจในการบริหารจัดการความเสี่ยงมากที่สุด แนวดำเนินการตามรูปแบบมีความสอดคล้องกับการบริหารจัดการในสถานศึกษา รูปแบบมีความเหมาะสมในการนำไปใช้ในการบริหารจัดการความเสี่ยงของสถานศึกษา ปัจจัยของการบริหารจัดการความเสี่ยงภายในมีความสอดคล้องกับสภาพจริงในสถานศึกษา การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมมีความเหมาะสมและนำไปปฏิบัติได้ การดำเนินการตามรูปแบบมีความชัดเจนและเป็นไปได้ การนำผลของการดำเนินการมาปรับปรุงคุณภาพการทำงานของสถานศึกษา ขั้นตอนของการบริหารจัดการความเสี่ยงครอบคลุมองค์ประกอบครบถ้วน การนำรูปแบบไปใช้จะ

ทำให้สถานศึกษามีความมั่นใจในการบริหารจัดการความเสี่ยง โดยเฉพาะในจังหวัดปทุมธานี สามารถนำไปใช้ในการบริหารจัดการความเสี่ยงในสถานศึกษาโดยให้ความสำคัญกับการจัดการตัวปัจจัยด้านผลผลิตและบริการ ด้วยกระบวนการบริหารแบบมีส่วนร่วม จึงจะประสบผลสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา

สรุป

รูปแบบการบริหารจัดการความเสี่ยงของสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี ในการนำรูปแบบไปใช้ในการบริหารจัดการความเสี่ยงของสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น สถานศึกษาแต่ละแห่งจำเป็นต้องศึกษาบริบทของสถานศึกษาให้ละเอียดเพราะบริบทของสถานศึกษาแตกต่างกัน ปัจจัยของความเสี่ยงของสถานศึกษาในแต่ละแห่งแตกต่างกัน ก่อนที่จะดำเนินการบริหารจัดการความเสี่ยง ขั้นตอนในการบริหารจัดการความเสี่ยงควรพิจารณาสภาพความเสี่ยงที่มีอยู่ในสถานศึกษาตามข้อมูลพื้นฐานของแต่ละสถานศึกษา และการบริหารแบบมีส่วนร่วมมีความสำคัญต่อการบริหารเป็นอย่างมาก เพราะในการทำงานจะไม่ประสบผลสำเร็จถ้าขาดความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจของบุคลากรภายในองค์กร บุคลากรทุกคน ผู้บริหารต้องสร้างแรงจูงใจให้ บุคลากรได้มีส่วนร่วม และให้ความสำคัญในการตัดสินใจ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมกัน ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยในองค์กร เกิดความสามัคคีและร่วมมือกัน ในการพัฒนาองค์กรด้วยความเต็มใจ ทำให้งานบรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการความเสี่ยงของสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี ผู้วิจัยขอเสนอแนะจากผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ผู้บริหาร ครูและบุคลากรควรร่วมมือกันอย่างจริงจังในการนำรูปแบบการบริหารจัดการความเสี่ยงมาใช้ในการบริหารสถานศึกษา โดยสร้างความตระหนักในความเสี่ยงต่างๆที่จะเกิดขึ้นในสถานศึกษา ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเสี่ยง การบริหารจัดการความเสี่ยง เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารสถานศึกษาสำเร็จตามเป้าหมาย

1.2 จากผลการวิจัยพบว่า สถานศึกษามีปัจจัยของความเสี่ยงเป็นปัจจัยภายใน ดังนั้นควรมีการวางแผน นโยบาย แผนงาน โครงการ บุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ เพื่อบริหารจัดการกับความเสี่ยงหรือป้องกันความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นกับสถานศึกษา

1.3 การบริหารจัดการความเสี่ยงของสถานศึกษา ด้านผลผลิตและการบริการ ด้านประสิทธิภาพทางการเงิน ด้านการบริหารจัดการ ด้านบุคลากร ด้านนโยบายสถานศึกษา วัสดุอุปกรณ์ ควรทำอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้บรรลุผลในการพัฒนาสถานศึกษา

1.4 สถานศึกษาควรดำเนินการบริหารจัดการความเสี่ยง เพื่อควบคุมความเสี่ยงโดยต้องให้ความสำคัญในเรื่องการศึกษาบริบทของสถานศึกษาและการมีส่วนร่วมของบุคลากร ผู้เกี่ยวข้อง และชุมชน

1.5 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี สามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับบริบทของเขตพื้นที่การศึกษา

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การศึกษารูปแบบของรูปแบบการบริหารจัดการความเสี่ยงของสถานศึกษาในในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี การทำวิจัยครั้งต่อไปควรมีปัจจัยมากกว่า 2 กลุ่ม เช่น ขนาดของสถานศึกษา ความเสี่ยงของสถานศึกษาขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ ว่ามีความเสี่ยงแตกต่างกันอย่างไร

2.2 ควรมีการวิจัยเชิงทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการความเสี่ยง

2.3 ควรมีการศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุของความเสี่ยงของการบริหารจัดการสถานศึกษาด้านใดด้านหนึ่งเพื่อให้ได้คำตอบในการพัฒนาการบริหารจัดการความเสี่ยงเฉพาะด้านมากขึ้น เช่น ด้านผลผลิตและการบริการ ด้านการเงิน เป็นต้น

References

- Atiwiththayaporn, J. (2010). *Principles and Theories of Administration*. Songkhla: Thaksin Wittaya University.
- Khamhaeng, P., Setthajon, S., & Sakoon, W. (2010). Risk Management Models of Private Schools in General Education in Bangkok. *Journal of Phetchabunsan Rajabhat*, 22(1), 19-34.
- Ministry of Education. (2010). *National Education Act 2010*. (3rd ed). Bangkok: Siam Sport Syndicate.
- Nguanhom, S. (2013). *Risk Factors and Effectiveness of Municipality School in Local Group 1*. (Master's Thesis). Silpakorn University. Bangkok.
- Office of the Permanent Secretary, Ministry of Education. (2019). *Risk Management and Control within the Technology Development Fund for Education Year 2019*. Retrieved January 5, 2021, from <http://edf.moe.go.th/web/wp-content/uploads/2019/>
- Pathumthani Provincial Education Office. (2020). *Educational Development Group Practice Manual*. Retrieved September 1, 2020, from http://www.pathumpeo.com/data_13808_5
- Phromsri, C. (2007). *Risk Management*. Bangkok: Offset Creation Co., Ltd.
- Toojumnong, W. (2017). *Risk Management Model of Basic Educational Institutions under the Office of the Area Nakhon Ratchasima Primary Education*. (Doctoral Dissertation). North Bangkok University. Bangkok.
- Yongbut, P. (2012). *The Development of a Whole-organization Risk Management Model in Primary Education Service Area*. (Doctoral Dissertation) . Naresuan University. Phitsanulok.

พุทธสันติวิถีการสร้างสันติภายในสำหรับ “บุคลากรทางการแพทย์ผู้ให้การดูแลผู้ป่วย โรคมะเร็งแบบประคับประคองด้านจิตวิญญาณ”*

Buddhist Peaceful Means for Build Inner Peace in Medical Personnel Providing Spiritual Palliative Care to Cancer Patients

¹สุธิดา สุวรรณเวช, ขันทอง วัฒนประดิษฐ์ และ พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญโญ

¹Suthida Suwanvecho, Khantong Wattanapradith

and Phrakhrupalad Adisak Vajirapañño

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: suwanvecho@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการจำเป็นและหลักพุทธสันติวิถี (หลักการตามคำสอนของพระพุทธศาสนา ที่นำมาใช้ในการจัดการ ป้องกัน แก้ไข เยียวยาความขัดแย้งเพื่อให้เกิดสันติภายใน และภายนอก) ที่เอื้อต่อการสร้างสันติภายในของบุคลากรทางการแพทย์ผู้ให้การดูแลผู้ป่วย โรคมะเร็งแบบประคับประคองด้านจิตวิญญาณ 2) เพื่อนำเสนอพุทธสันติวิถีการสร้างสันติภายในสำหรับ บุคลากรทางการแพทย์ผู้ให้การดูแลผู้ป่วยโรคมะเร็งแบบประคับประคองด้านจิตวิญญาณ ใช้การวิจัยแบบ ผสานวิธี แบบ Exploratory sequential design ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 20 ท่าน คือ บุคลากรทางการแพทย์ชาวพุทธผู้ให้การดูแลแบบประคับประคอง นักบวชและอาสาสมัครชาวพุทธ คริสต์ และมุสลิม ผู้ให้การดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้าย จนข้อมูลมีความอิ่มตัว และสนทนากลุ่มเฉพาะผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน จึงนำข้อมูลมาใช้สร้างหลักสูตรการอบรมการสร้างสันติภายในด้วยพุทธสันติวิถี และนำมาทดลองนำร่อง (Pre-experimental design) กับกลุ่มบุคลากรแพทย์ 16 ท่าน โดยใช้การคัดเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) วัดผลด้วยแบบประเมินสันติภายในของบุคลากรแพทย์ การสะท้อนคิด วิเคราะห์ประเมินเชิง คุณภาพ และเชิงปริมาณด้วยค่าสถิติ t-test

ผลการวิจัยพบว่า

1) บุคลากรทางการแพทย์มีความกังวลใจถึง วิธีการช่วยเหลือเพื่อบรรเทาความรู้สึกกลัวการตายของ ผู้ป่วย การค้นหาความต้องการที่แท้จริง การสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดี วิธีการช่วยเหลือที่ไม่ขัดต่อความเชื่อของตน และผู้ป่วย เพราะเหตุจากการนำจิตวิญญาณทางการแพทย์ไปยึดติดกับศาสนาจึงทำให้กังวลถึง และพุทธสันติ วิถีที่เอื้อต่อการสร้างสันติภายใน คือ (1) สติปัฏฐาน 4 (2) พรหมวิหาร 4 (3) สังคหวัตถุ 4

2) การนำหลักพุทธสันติวิถีที่ค้นคว้าได้ มาช่วยสร้างสันติภายในสำหรับบุคลากรทางการแพทย์ผู้ให้การ ดูแลผู้ป่วยโรคมะเร็งแบบประคับประคองด้านจิตวิญญาณ ผู้วิจัยได้สร้างหลักสูตรอบรมเพื่อพัฒนาสันติภายใน โดยผ่านการสนทนากลุ่มย่อยเพื่อประเมินหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญทางพุทธศาสนา ผู้เชี่ยวชาญด้านการดูแล แบบประคับประคอง นักจิตวิทยา ผู้ฝึกสอนการฝึกอบรมสติ(Mindfulness Training Program) และ ด้านการ สร้างหลักสูตรและหลักสูตรออนไลน์ โดยเป็นหลักสูตรแบบ Hybrid ด้วย ออนไลน์ 7 วัน และออนไซต์ 1 วัน

*Received June 11, 2023; Revised January 8, 2024; Accepted January 14, 2024

เป็นการฝึกด้วยตนเองในชีวิตประจำวัน และ การปฏิบัติร่วมกับกลุ่มทุกวัน หลังทดลองพบว่า กลุ่มตัวอย่างสามารถมีสติในการจัดการอารมณ์ตนเองให้มีความสงบ มีเมตตาต่อตนเองและผู้ป่วย การฟังอย่างลึกซึ้งในการดูแลผู้ป่วยที่มีความเชื่อที่แตกต่างกัน ปลอ่ยวางตนเองได้เมื่อมีความทุกข์ และมีเครือข่ายกัลยาณมิตร กลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยสันทิภายในสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

คำสำคัญ: การดูแลแบบประคับประคอง; การดูแลด้านจิตวิญญาณ; สันติภายใน; บุคลากรทางการแพทย์ชาวพุทธ; หลักสูตรฝึกอบรมสติออนไลน์

Abstract

The study consisted of the following objectives: 1) to investigate context, problems, needs, and Buddhist peaceful means (Buddhist teachings that can be used to manage, prevent, remedy, and resolve conflicts in order to bring about inner and outer peace) that contribute to the inner peace of medical personnel providing spiritual palliative care to cancer patients; and 2) to propose Buddhist peaceful means conducive to building inner peace for medical personnel providing spiritual palliative care to cancer patients. The study used a mixed methods approach with exploratory sequential design by conducting in-depth interviews with twenty key informants, including Buddhist medical personnel who provided palliative care, as well as priests and volunteers who were Buddhist, Christian, and Muslim and provided end-of-life care services. This was followed by a focus group discussion with five experts. Based on the data obtained, a training program to build inner peace through Buddhist peaceful means was developed and then pre-tested with 16 medical workers who were selected by purposive sampling. The evaluation included measurement of the inner peace of medical personnel and after action review. The qualitative data were analyzed, while the quantitative data were examined using a t-test.

From the study, the following results are found:

1) Factors that cause anxiety include how to understand the patient's true needs, how to build a good relationship, how to help patients, and how to have a firm grasp of spiritual care in the context of religions. Factors that lead to inner peace are the ability to be aware of one's emotions (mindfulness), being kind to oneself and to patients, the ability to listen deeply, the ability to let go and having a network of friends/colleagues to ask for help. The four foundations of mindfulness (*Satipaṭṭhāna*), the four sublime states of mind (*Brahmavihārā*), and the four bases of social solidarity (*Sanṅgahavatthu*) are the Buddhist teachings that will lead to inner peace in medical personnel.

2) In order to apply the Buddhist peaceful means to build inner peace for medical personnel who provided spiritual palliative care to cancer patients, the researcher built the training program to develop the inner peace through focus group discussions, where the training program was evaluated by experts in Buddhism and palliative care, psychologists, and instructors of mindfulness training program. An online training program consists of 7-day online

Keywords: Palliative Care; Spiritual Care; Inner Peace; Buddhist Medical Personnel; Online Mindfulness Training Program

ในประเทศไทยจากสถิติของกรมสุขภาพจิตพบว่าบุคลากรทางการแพทย์มีภาวะหมดไฟ (Burn out) เพิ่มขึ้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563 ค่าเฉลี่ยร้อยละ 2.7 และพุ่งสูงถึงร้อยละ 12.2 ในปี 2565 (Hfocus, 2022) โดยเป็นที่ยอมรับว่าบุคลากรที่ทำงานดูแลแบบประคับประคองโดยเฉพาะเมื่อผู้ป่วยเข้าใกล้ระยะสุดท้ายนั้น มีความเสี่ยงต่อภาวะเหนื่อยล้าจากการเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (Compassionate Fatigue) และภาวะหมดไฟ เนื่องจากจำนวนผู้ป่วยโรคมะเร็งซึ่งเป็นโรคที่ร้ายแรงและมีอัตราการตายสูงนั้นมีเพิ่มขึ้น โดยคาดว่า ในปี ค.ศ. 2040 นั้น จะมีผู้ป่วยมะเร็งกว่า 28.4 ล้านคน ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี 2020 ประมาณร้อยละ 47 (Sung et al., 2021) ดังนั้น บุคลากรทางการแพทย์ผู้มีส่วนที่ให้การดูแลผู้ป่วยโรคมะเร็งแบบประคับประคอง (Palliative care) ซึ่งถือเป็นส่วนสำคัญในการดูแลผู้ป่วยโรคมะเร็งจึงต้องทำงานหนักและมีความเสี่ยงเพิ่มขึ้น การดูแลแบบประคับประคองนั้น คือ “การดูแลผู้ป่วยโรคที่รักษาไม่หายขาด โรคมะเร็งมีแนวโน้มทรุดลงและผู้ป่วยมีโอกาสเสียชีวิตจากโรค โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้คุณภาพชีวิตของผู้ป่วยรวมถึงคุณภาพชีวิตของครอบครัวของผู้ป่วยดีขึ้น โดยการประเมินและรักษาอาการปวดและอาการอื่นๆ เพื่อป้องกันและบรรเทาความทุกข์ทรมาน ทั้งทางกาย (Physical) ใจ (Psychosocial) และทางจิตวิญญาณ/ปัญญา (Spiritual)” (World Health Organization, 2011) ทั้งนี้ “การดูแลทางจิตวิญญาณ (Spiritual care)” นั้นเป็นหัวข้อหนึ่งในมาตรฐานการดูแลแบบประคับประคอง (National Consensus Project for Quality Palliative Care, 2018) ซึ่งมีผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นว่าการปฏิบัติตามความเชื่อสามารถช่วยลดความเจ็บปวดและลดความเครียดแก่ผู้ป่วยโรคร้ายแรง เช่น โรคมะเร็ง ยกตัวอย่างเช่นผลการศึกษาในประเทศไทยที่แสดงให้เห็นถึงผลของการสวดมนต์และการฟังเสียงสวดมนต์ลดความเครียดและเพิ่มคุณภาพการนอนหลับของผู้ป่วยมะเร็งเต้านม (Khumtaveeporn, Choocherd, and Sythipong, 2014)

ประชากรและบุคลากรทางการแพทย์ส่วนใหญ่ในประเทศไทยนับถือศาสนาพุทธ จากการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ พยาบาลผู้ให้การดูแลผู้ป่วยแบบประคับประคอง 2 ท่าน ซึ่งมีประสบการณ์การดูแลผู้ป่วยเป็นระยะเวลา 7 และ 16 ปี สะท้อนความเห็นว่าการดูแลผู้ป่วยที่มีความเชื่อทางด้านศาสนาหลากหลายพบว่า มีความยากลำบากในการดูแลผู้ป่วย รู้สึกว่าไม่สามารถเข้าใจผู้ป่วย และไม่มีความรู้ในการดูแลผู้ป่วยด้านจิตวิญญาณ สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ หัวหน้ากลุ่มงานวิสัญญีวิทยา และ ประธานคณะกรรมการดูแลผู้ป่วยแบบประคับประคองโรงพยาบาลของรัฐแห่งหนึ่ง สะท้อนความเห็นว่าคุณภาพของการแพทย์มีความต้องการจะช่วยเหลือผู้ป่วยแต่ขาดองค์ความรู้ จึงรู้สึกอึดอัดเป็นทุกข์ “เราไม่สามารถช่วยเหลืออะไรได้” จากการสะท้อนนี้แสดงให้เห็นถึงความอึดอัดและกังวลใจของบุคลากรทางการแพทย์เมื่อต้องให้การดูแลผู้ป่วยแบบประคับประคองด้านจิตวิญญาณ

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ พบว่า บริบทของพยาบาลผู้ดูแลผู้ป่วยแบบประคับประคอง มีความเข้มแข็งในเรื่องของควมมีเมตตา กรุณาต่อผู้อื่น และให้ความสนใจในการพัฒนาตนเองเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นให้ได้ดียิ่งขึ้น แต่ในขณะเดียวกัน สิ่งที่เป็นเครื่องกีดขวางและควรได้รับการส่งเสริม คือ การมีความรู้เรื่องพุทธสันติวิธีซึ่งเป็นการนำคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้เข้าถึงการมีสันติภายในเพื่อนำมาใช้สร้างสันติภายนอกกับการจัดการปัญหาความขัดแย้งและสร้างสันติสุขในสังคม (Phramaha Hansa Dhammahaso (Niti Bunyakorn), 2011) ทั้งนี้คำสอนตามหลักพระพุทธศาสนาที่ผู้ให้การดูแลผู้ป่วยแบบประคับประคองให้การนับถือเป็นส่วนใหญ่ หากไม่เข้าถึงคำสอนหรือหลักปฏิบัติที่เป็นแก่นแท้ที่สามารถนำมาใช้สร้างความเข้มแข็งหรือสันติภายในจิตใจของตน บุคลากรทางการแพทย์ที่ดูแลผู้ป่วยแบบประคับประคองก็จะค่อนข้างมีความเสี่ยงที่จะเกิดความอ่อนล้าทางอารมณ์ ภาวะเหนื่อยล้าจากการเห็นอกเห็นใจผู้อื่นและภาวะหมดไฟซึ่งในระยะยาวนอกจากส่งผลกระทบต่อตนเองแล้วยังจะส่งผลต่อไปยังผู้ป่วยด้วย

ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะบุคลากรแพทย์ผู้ให้การดูแลผู้ป่วยแบบประคับประคอง เห็นว่าหากสามารถมีแนวทางที่บุคลากรทางการแพทย์ชาวพุทธสามารถนำไปใช้ในการดูแลตนเองให้เกิดสันติภายใน เมื่อต้องให้การดูแลด้านจิตวิญญาณแก่ผู้ป่วยโรคมะเร็งหลากหลายความเชื่อ โดยไม่เกิดข้อขัดแย้งในจิตของตนหรือเกิดสภาวะความยากลำบากใจอันเนื่องจากความเชื่อที่แตกต่างกัน จะเป็นประโยชน์อย่างมาก ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาค้นคว้าหลักพุทธสันติวิธีที่นำไปสู่การมีสันติภายในของบุคลากรทางการแพทย์ผู้ดูแลผู้ป่วยแบบประคับประคองด้านจิตวิญญาณ และนำไปพัฒนาหลักสูตรอบรมการสร้างสันติภายในด้วยพุทธสันติวิธี เพื่อให้ผู้ให้บริการคือบุคลากรทางการแพทย์มีสันติภายใน โดยมุ่งเน้นบุคลากรทางการแพทย์ที่เป็นชาวพุทธที่ดูแลผู้ป่วยโรคมะเร็ง ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าการศึกษานี้จะช่วยให้บุคลากรทางการแพทย์สามารถนำหลักพุทธสันติวิธีเพื่อสามารถสร้างสันติภายในตน เมื่อดูแลผู้ป่วยโรคมะเร็งแบบประคับประคองด้านจิตวิญญาณได้ประสบผลสัมฤทธิ์ที่ดีต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการจำเป็นและหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการสร้างสันติภายในของบุคลากรทางการแพทย์
- 2) เพื่อนำเสนอพุทธสันติวิธีการสร้างสันติภายในสำหรับบุคลากรทางการแพทย์ผู้ให้การดูแลผู้ป่วยโรคมะเร็งแบบประคับประคองด้านจิตวิญญาณ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ ใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research Design) แบบ Exploratory sequential design ตามหลักการของ Tashakkori, and Teddlie (2003); Johnson, and Christensen (2004) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Design) และการวิจัยเชิงปริมาณแบบทำการทดลอง (Experimental Research Design) โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ในส่วนที่เป็นข้อมูลเชิงเอกสาร และข้อมูลจากสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสัมภาษณ์เชิงกลุ่ม (Focus group) เพื่อวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลสำคัญที่เป็นพื้นฐานในการนำมาสร้างหลักสูตร และใช้การวิจัยเชิงปริมาณเป็นการทดลองขั้นต้น (Pre-experimental Design) แบบ มีกลุ่มทดลอง 1 กลุ่ม และทำการทดสอบก่อนและหลังการทดลอง (One group pre-test-post-test design) เพื่อใช้ทดลองหลักสูตร โดยการวิเคราะห์ผลของการทดลองใช้หลักสูตร วิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง กับโรคมะเร็ง การดูแลผู้ป่วย โรคมะเร็งแบบประคับประคอง การดูแลผู้ป่วยโรคมะเร็งแบบประคับประคอง การดูแลผู้ป่วยด้านจิตวิญญาณ ความเชื่อ/ศาสนา แนวคิดสำคัญเกี่ยวกับสันติภาพและพุทธสันติวิธี การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง การจัดหลักสูตรภาวนาออนไลน์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 4 กลุ่ม โดยมีเกณฑ์ จำเพาะเจาะจง คือ 1) กลุ่มบุคลากรทางการแพทย์ชาวพุทธผู้ให้การดูแลแบบประคับประคอง จำนวน 7 คน 2) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญทางพุทธศาสนา และจิตอาสาชาวพุทธผู้ให้การดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้าย จำนวน 5 คน 3) กลุ่มนักบวช และผู้เชี่ยวชาญชาวคริสต์ ผู้มีประสบการณ์ดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้าย จำนวน 1 คน 4) กลุ่มนักบวช และผู้เชี่ยวชาญชาวมุสลิม ผู้มีประสบการณ์ดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้าย จำนวน 2 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง ซึ่งผ่านกระบวนการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ในด้านของเนื้อหา (Content validity) นำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม (Index of Item Objective Congruence : IOC) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่านได้ค่า IOC = 1.00

ขั้นตอนที่ 3 นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการวิเคราะห์เอกสาร การวิจัย พุทธสันติวิธีแนวคิด ศาสตร์สมัยใหม่ที่เกี่ยวข้อง และพุทธสันติวิธี มาสร้างหลักสูตรอบรมการสร้างสันติภายในสำหรับบุคลากรทางการแพทย์ผู้ให้การดูแลผู้ป่วยโรคมะเร็งแบบประคับประคองด้านจิตวิญญาณ เพื่อทดลองนำร่อง และสร้างแบบประเมินสันติภายในของบุคลากรทางการแพทย์ โดยใช้มาตรวัดแบบลิเคอร์ (Likert Scale) ประเด็นข้อคำถามได้จากการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ และผ่านการรับรองโดยผู้เชี่ยวชาญโดยการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group) 5 ท่าน อันประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา ผู้เชี่ยวชาญด้านการดูแลแบบประคับประคอง นักจิตวิทยา ผู้ฝึกสอนการฝึกอบรมสติ (Mindfulness Training Program) และ ด้านการสร้างหลักสูตรและหลักสูตรออนไลน์ และผ่านการตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบประเมิน โดยการนำแบบประเมินที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองกับกลุ่มคล้ายกลุ่มตัวอย่างจำนวน 40 คน เพื่อตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบประเมิน ด้วยวิธีสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach, 1970) มีค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (alpha) = 0.79) ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับที่ยอมรับ การวิจัยนี้ได้รับการรับรองจริยธรรมมนุษย์ จากสถาบันวิจัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หมายเลข ว.10/2566

ขั้นตอนที่ 4 นำหลักสูตรการอบรมสร้างสันติภายในสำหรับบุคลากรทางการแพทย์ชาวพุทธผู้ให้การดูแลผู้ป่วยโรคมะเร็งแบบประคับประคองด้านจิตวิญญาณ มาทดลองนำร่อง (Pre- Experimental Design) กับกลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียวที่ถูกเลือกอย่างจำเพาะเจาะจง (Purposive Sampling) คือบุคลากรทางการแพทย์ผู้ให้การดูแลโรคมะเร็งแบบประคับประคอง ด้านจิตวิญญาณ จำนวน 16 คน กำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือก ดังนี้ 1) บุคลากรทางการแพทย์ชาวพุทธ 2) ดูแลผู้ป่วยแบบประคับประคอง โดยมีการทดสอบก่อนและหลังการจัดการกระทำ (One-group pre-test-post-test design) รายงานข้อมูลผลการทดลองในเชิงปริมาณและคุณภาพ

ขั้นตอนที่ 5 รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบทดสอบก่อนและหลังการทดลอง โดยใช้การประเมินในกลุ่มตัวอย่างก่อนการอบรมเปรียบเทียบกับผลการประเมินภายหลังการอบรมด้วยการทดสอบทางสถิติ Paired samples t-test เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการมีสันติภายในของบุคลากรทางการแพทย์ก่อนและหลังการทดลอง ที่ (p-value < 0.05) และรวบรวมวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากจากเสียงสะท้อนความรู้สึกจากผู้เข้าร่วมอบรมระหว่างการอบรม และภายหลังการอบรม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมของผู้ช่วยวิจัย โดยได้มีการประชุมทำความเข้าใจกับผู้ช่วยวิจัยและสร้างแบบสังเกตพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่าง เพื่อให้ผู้ช่วยวิจัยบันทึกในระหว่างกิจกรรม และประชุมเพื่อสะท้อนข้อสังเกตจากผู้ช่วยวิจัยหลังกิจกรรมทุกครั้ง

ขั้นตอนที่ 6 สรุปและอภิปรายผลโดยวิธีพรรณนาโวหาร โดยอธิบายสรุปหลักพุทธสันติวิธีที่ค้นพบ อันเอื้อต่อการสร้างสันติภายในของบุคลากรทางการแพทย์ ผู้ให้การดูแลผู้ป่วยโรคมะเร็งแบบประคับประคอง ด้านจิตวิญญาณ และนำเสนอตัวอย่างหลักสูตรที่ได้ผ่านการทดลองนำร่องแล้ว

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 สภาพปัญหา ความต้องการจำเป็นในการสร้างสันติภายในของบุคลากรทางการแพทย์ ผู้ให้การดูแลผู้ป่วยโรคมะเร็งแบบประคับประคองด้านจิตวิญญาณ ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรทางการแพทย์ เมื่อต้องให้การดูแลผู้ป่วยโรคมะเร็งแบบประคับประคองด้านจิตวิญญาณ จะเกิดความกังวลใจซึ่งเกิดจากหลายปัจจัย เนื่องจากเป็นเรื่องที่ค่อนข้างยาก เป็นเป็นเรื่องของปัจเจกบุคคลของผู้ป่วย ซึ่งแตกต่างกัน โดยบุคลากร อาจมีรูปแบบการดูแลอยู่ในใจที่ได้จากการศึกษามา หรือนำคำว่าจิตวิญญาณทางการแพทย์ไปยึดติดกับศาสนา ซึ่งทำให้เกิดความกังวลหรือกังวลเนื่องจากความอยากช่วยเหลือว่าจะทำอย่างไร จึงจะช่วยบรรเทาความรู้สึกกลัวการตายของผู้ป่วย กังวลว่าจะสามารถค้นหา หรือเข้าถึงความต้องการทางจิตวิญญาณของผู้ป่วยได้อย่างไร มีความกังวลว่าจะไม่สามารถสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้ป่วย หรือเข้าใจผู้ป่วยได้อย่างแท้จริงแม้แต่ในพระสงฆ์ ผู้เป็นจิตอาสาที่มีความยากลำบาก และในบางคนเกิดความกลัวในการดูแลผู้ป่วย แต่ในขณะเดียวกัน ในมุมมองของพุทธศาสนา การให้การดูแลผู้ป่วยด้านจิตวิญญาณในวาระสุดท้าย เป็นโอกาสเดียวที่จะช่วยพาให้จิตไปอยู่ในจุดที่สุคติสวรรค์หรือนิพพาน องค์ประกอบซึ่งนำมาสู่การมีสันติภายใน เมื่อต้องดูแลผู้ป่วยโรคมะเร็งด้านจิตวิญญาณ คือ การมีสติตระหนักรู้ถึงอารมณ์ของตน สามารถทำจิตให้สงบ มีเมตตาต่อตนเองและผู้ป่วย สามารถฟังผู้ป่วยได้อย่างลึกซึ้งเข้าใจความต้องการของผู้ป่วย เข้าใจธรรมชาติว่ามีการเกิด แก่ เจ็บ ตาย สามารถปล่อยวางและดูแลตนเองเมื่อมีความทุกข์ และมีเครือข่ายกัลยาณมิตร ช่วยเหลือหรือเป็นที่พึ่งได้ และสิ่งเหล่านี้ก็เป็นองค์ประกอบในการดูแลผู้ป่วยที่มีความเชื่อที่แตกต่างจากผู้ดูแลด้วย หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการสร้างสันติภายใน ได้แก่ 1) สติปัฏฐาน 4 โดยสตินี้เป็นพื้นฐาน ในการทำให้บุคลากรสามารถรู้เท่าทันอารมณ์ของตน ว่ามีสันติอยู่หรือไม่ในขณะทำงาน ซึ่งการฝึกสตินี้ควรสามารถที่จะทำได้ในทุกๆ กิจกรรม ในชีวิตประจำวัน เพื่อให้ผู้ฝึกมีความชำนาญในการรู้เท่าทันอารมณ์ของตน 2) พรหมวิหาร 4 คือ การมีเมตตาการปรารถนาดีต่อตนเอง และเพื่อนมนุษย์ เมื่อมีจิตเมตตาต่อตนเองและเพื่อนมนุษย์แล้ว กรุณา คือ ต้องการให้ตนเองและผู้ป่วยลดทอนจากความทุกข์ เมื่อสามารถช่วยเหลือผู้ป่วยได้ก็ยินดี มีความสุข เรียกว่า มุทิตา สุดท้ายหากช่วยเหลือไม่สำเร็จไม่ได้ก็ต้องอุเบกขา โดยหลักพรหมวิหาร 4 นี้ นำไปใช้ในการดูแลทั้งผู้ป่วยที่เป็นชาวพุทธและศาสนิกอื่น ในขณะเดียวกันก็ทำให้ตนเองมีความสุขสงบภายในเช่นเดียวกัน 3) สังคหวัตถุ 4 เนื่องจากสิ่งหนึ่งที่น่าสนใจสันติภายในของบุคลากรผู้ให้การดูแลแบบประคับประคอง คือ การทำงานเป็นทีม และมีเครือข่าย หลักสังคหวัตถุ 4 ทำให้เกิดความยึดเหนี่ยวกันในการทำงานร่วมกัน ส่วนหนึ่ง คือ ทาน รู้จักการเสียสละแบ่งปัน แบ่งปันทุกเรื่อง แบ่งปันความสุขส่วนตัวก็ได้ แบ่งปันสิ่งของอะไรก็ได้ ทุกอย่างได้หมดรวมๆ คือความเสียสละ ปิยวาจา พูดให้ผู้ร่วมงาน ผู้ป่วย หรือญาติ ฟังแล้วเกิดความสุขสบายใจ รวมถึงการรับฟังอย่างลึกซึ้งซึ่งทำให้เกิดการสื่อสารที่ประกอบด้วยความเมตตา อุตละจริยา คือ การช่วยเหลือซึ่งกันและกันในระหว่างผู้ร่วมงานและเครือข่าย และ สมานัตตา ความสม่ำเสมอทั้งต่อผู้ร่วมงาน และผู้ป่วย

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อนำเสนอพุทธสันติวิธีการสร้างสันติภายในสำหรับบุคลากรทางการแพทย์ผู้ให้การดูแลผู้ป่วยโรคมะเร็งแบบประคับประคองด้านจิตวิญญาณ อย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้พุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการสร้างสันติภายใน คือ (1) สติปัฏฐาน 4 (2) พรหมวิหาร 4 (3) สังคหวัตถุ 4 ซึ่งจะทำให้บุคลากรทางการแพทย์สามารถมีสติตระหนักรู้ถึงอารมณ์ของตน สามารถทำจิตให้สงบ มีเมตตาต่อตนเองและผู้ป่วย สามารถฟังผู้ป่วยได้อย่างลึกซึ้งเข้าใจความต้องการของผู้ป่วย เข้าใจธรรมชาติว่ามีการเกิด แก่ เจ็บ ตาย สามารถปล่อยวางและ

ดูแลตนเองเมื่อมีความทุกข์ และมีเครือข่ายกัลยาณมิตร โดยการสร้างหลักสูตรอบรมเพื่อสันติภายในสำหรับบุคลากรทางการแพทย์ขึ้น เพื่อช่วยเสริมสร้างสันติสุขภายในบุคลากรทางการแพทย์ชาวพุทธผู้ให้การดูแลแบบประคับประคองด้านจิตวิญญาณ เมื่อต้องให้การดูแลผู้ป่วยทั้งที่เป็นพุทธศาสนิกชนและไม่ใช่พุทธศาสนิกชน

โดยผู้วิจัยเลือกที่จะพัฒนาหลักสูตร ในรูปแบบ Hybrid โดยเน้นการฝึกปฏิบัติในชีวิตประจำวันด้วยออนไลน์พร้อมกับการปฏิบัติกับกลุ่ม จำนวน 7 วัน และการอบรมออนไลน์ 1 วัน เพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มผู้เข้าอบรมนำไปสู่การมีเครือข่ายกัลยาณมิตรในการดูแลผู้ป่วยโรคมะเร็งแบบประคับประคองด้านจิตวิญญาณ หลักการและเหตุผลในการออกแบบหลักสูตร สำหรับการใช้อบรมรูปแบบออนไลน์ออนไลน์เพื่อให้ผู้เข้าอบรมสามารถเข้าร่วมอบรมได้โดยไม่กระทบต่อการทำงานในชีวิตประจำวันมากนัก เนื่องจากบุคลากรทางการแพทย์ที่ดูแลผู้ป่วยแบบประคับประคองเป็นผู้ที่ต้องใช้เวลาดูแลผู้ป่วยในแต่ละวันเป็นเวลานาน ดังนั้นหลักสูตรการอบรมใดๆ จึงต้องคำนึงถึงความเข้าถึงได้ของบุคลากรเป็นหลัก การฝึกเจริญสติตามแนวหมู่บ้านพลัม เนื่องจากมีแนวทางการฝึกปฏิบัติที่นำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ ทั้งการเคลื่อนไหว การรับประทานอาหารอย่างมีสติ การกำหนดรู้ลมหายใจด้วยการตามเสียงระฆังแห่งสติ การภาวนาผ่านบทเพลงและการอ่านพระสูตร

โดยมีตัวอย่างจากงานวิจัยของบุนทริกา สุวรรณเวช ซึ่งได้พัฒนาหลักสูตรออนไลน์ เพื่อสร้างเสริมพลังความเมตตากรุณาในบุคลากรทางการแพทย์ โดยใช้เรียนรู้แบบเชิงรุกผ่านการลงมือปฏิบัติประยุกต์ใช้ด้วยตนเองและการอภิปรายกลุ่ม โดยกำหนดกิจกรรมที่มีการใช้เวลาฝึกปฏิบัติด้วยตนเองในชีวิตประจำวันให้หลากหลายเพื่อให้ผู้เข้าร่วมอบรมได้เลือกใช้ให้เหมาะกับวิถีชีวิตในที่ทำงานของแต่ละคน (Suwanvecho, 2022) ทั้งนี้งานวิจัยดังกล่าวได้ใช้เครื่องมือการอบรมสติในชีวิตประจำวันตามแนวทางของหมู่บ้านพลัม ซึ่งเป็นคำสอนและวิธีการของหลวงปู่ติช นัท ฮันห์ พระภิกษุชาวเวียดนามผู้เรียกร้องสันติภาพต่อสงครามเวียดนาม โดยท่านได้บุกเบิกแนวคิดที่ว่า พุทธธรรมเป็นสิ่งที่สามารถประยุกต์ใช้ให้เข้ากับการใช้ชีวิตในยุคปัจจุบันได้ และจำเป็นอย่างยิ่งที่พระพุทธศาสนาจะต้องเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน ท่านจึงสร้างและสอนกลวิธีที่สามารถสอดแทรกการฝึกสติเข้าไปในชีวิตประจำวัน เพื่อที่จะช่วยฝึกจิตให้มีความเคยชินและสามารถรู้ทันกับสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นทั้งทางกายและใจในขณะปัจจุบัน ในขณะที่ทำกิจวัตรปกติ เช่น เดิน นั่ง ทำงาน รับประทานอาหาร เป็นต้น เป็นการฝึกสติทุกๆ ขณะตลอดวัน ไม่ใช่เพียงแต่ในห้องปฏิบัติสมาธิภาวนาเท่านั้น ซึ่งคำสอนของท่านติช นัท ฮันห์ ได้เป็นส่วนหนึ่งนำมาสู่การพัฒนา การฝึกอบรมสติต่างๆซึ่งนำมาใช้ในทางการแพทย์ในโลกตะวันตกตั้งแต่ปี ค.ศ. 1970 นอกจากนี้ ยังมีงานวิจัยซึ่งใช้การอบรมแบบออนไลน์ที่ใช้การฝึกสติตามแบบวิธีหมู่บ้านพลัมในต่างประเทศ (Niu, and Long, 2023) ทั้งนี้การฝึกปฏิบัติพื้นฐานในงานภาวนาของหมู่บ้านพลัม ได้แก่ 1)การหายใจ คือการหายใจอย่างมีสติจดจ่อกับลมหายใจเป็นหนึ่งเดียวกับลมหายใจนั้น ดำรงอยู่อย่างแท้จริงในปัจจุบันขณะในขณะที่ทำกิจกรรมต่างๆ (Hanh, 2012) 2) การนั่งสมาธิและการนั่งสมาธิแบบมีบทนำ 3) การเดินในวิถีแห่งสติ (เดินสมาธิ) ดำรงสติอยู่อย่างเต็มเปี่ยมในทุกก้าวที่เดินโดยไม่ได้มีจังหวะแตกต่างจากปกติ ทำให้สามารถฝึกเดินสมาธิได้ในทุกที่ (Plum Village Foundation, Thailand, 2011) 4) ระฆังแห่งสติ กำหนดให้เสียงบางอย่าง กิจกรรมบางอย่าง เป็นระฆังแห่งสติของเรา เช่น เสียงโทรศัพท์ เมื่อระฆังแห่งสติของเราดังขึ้น ก็กลับมาตระหนักรู้ถึงลมหายใจ เข้า-ออก อย่างมีสติ 3 ครั้ง เป็นการฝึกตั้งสติให้จิตกลับมาอยู่กับกาย (Plum Village Foundation, Thailand, 2011) 5)การภาวนากับบทกลอนและบทเพลง นำบทกลอนมาใช้กับกิจวัตรประจำวันเพื่อตระหนักรู้ถึงการกระทำในแต่ละขณะ 6) การรับประทานอาหารอย่างมีสติ ตักอาหารในปริมาณที่พอเหมาะด้วยความตระหนักรู้ถึงสิ่งต่างๆ ที่มาประกอบรวมกันเป็นอาหาร เบิกบานกับเสียงระฆังและการอ่านบทพิจารณาอาหาร เคี้ยวอาหารอย่างละเอียดและเบิกบานกับทุกคำของอาหารด้วยความรู้ตัวทั่วพร้อมในปัจจุบันขณะ เมื่อรับประทานอาหารเสร็จแล้วสังเกตว่าความหิวได้ถูกระงับไปแล้ว สำนึกบุญคุณที่ได้มีอาหารบำรุงเลี้ยงร่างกาย การรับประทานอาหารด้วยวิธีนี้ก่อให้เกิดความสงบสันติ

ด้วยสติที่เต็มเปี่ยม (Bhikkhuni Niramisa, 2019) 7) การผ่อนคลายอย่างสมบูรณ์ (Total Relaxation) คือ การนอนสมาธิ เป็นการกลับมาดูแลร่างกาย เมื่อร่างกายได้พักและผ่อนคลายจิตใจย่อมสงบลง เยียวยากายและจิต (Plum Village Foundation, Thailand, 2011) 8) การฟังอย่างลึกซึ้งและด้วยความกรุณา คือ การรับฟังผู้อื่นด้วยหัวใจทั้งหมด ไม่ตัดสิน เพื่อบรรเทาความทุกข์แก่ผู้ที่เรารับฟัง เปิดโอกาสให้บุคคลนั้นกล่าวสิ่งที่อยู่ในใจทั้งหมด โดยไม่ขัดหรือพยายามแก้ไขคำพูดของเขาในขณะนั้น นำมาซึ่งปาฏิหาริย์ในการบำบัดเยียวยา (Hanh, 2019) 9) การใช้วาจาแห่งรัก คือ การใช้ปิยวาจา ใช้คำพูดที่ไม่ตัดสิน ไม่ตำหนิ และนำฟัง (Nonviolence communication) เมื่อใช้ร่วมกับการฟังอย่างลึกซึ้งจะทำให้การสื่อสารระหว่างกันเป็นไปด้วยดี สร้างความสัมพันธ์ที่ดีได้ และ 10) การสัมผัสความเงียบอันประเสริฐ คือ การปฏิบัติปิดวาจาและการติดต่อสื่อสาร เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ฝึกได้กลับมาอยู่กับตนเองพิจารณาความรู้สึกของตนได้ดียิ่งขึ้น (Hanh, 2019)

ระยะเวลาที่เหมาะสมในการฝึกอบรม เป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ผู้เข้าร่วมอบรมได้รับผลสำเร็จ ในงานวิจัยเกี่ยวกับการส่งเสริมการฝึกสติในโลกตะวันตก เช่น MBSR หรือ MBCR ใช้เวลา 8 สัปดาห์ในการอบรม โดยผู้เข้าอบรมใช้เวลาในการปฏิบัติร่วมกันเป็นกลุ่ม สัปดาห์ละ 1 ครั้งเป็นเวลา 60-210 นาที และเมื่อสิ้นสุด 8 สัปดาห์ ผู้เข้าอบรมได้เข้าปฏิบัติวันแห่งสติ (Santorelli, n.d.; Carlson, 2013) สำหรับการอบรมสตือออนไลน์ บุณตริกา สุวรรณเวช ได้เลือกระยะเวลา 7 วัน โดยให้เหตุผลว่าใน พระไตรปิฎกตอนหนึ่งของมหาสติปัฏฐานสูตรได้กล่าวถึงการฝึกเจริญสติหากทำต่อเนื่องตลอดอย่างน้อยที่สุด 7 วัน อาจจะเห็นผลสำเร็จที่ชัดเจนได้ (Thai Tripitakas: 10/404-405/338-340) ซึ่งจากการวิจัยนี้ ระยะเวลาในการอบรมออนไลน์ เป็นเวลา 7 วัน สามารถ เสริมสร้างพลังเมตตากรุณาให้เกิดขึ้นในบุคลากรทางการแพทย์ได้อย่างเป็นรูปธรรม (Suwanvecho, 2022) ผู้วิจัยจึงเลือกที่จะใช้เวลา 7 วัน ในการจัดหลักสูตรออนไลน์ และได้เพิ่มการฝึกปฏิบัติวันแห่งสติอีก 1 วัน เช่นเดียวกับ MBSR และ MBCR programs เพื่อให้ผู้เข้าอบรมมีโอกาสที่จะฝึกปฏิบัติกรรมมีสติในชีวิตประจำวันในสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการปฏิบัติ และเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมอบรมได้รู้จักกันและสร้างเครือข่ายเพื่อการปฏิบัติที่ต่อเนื่องต่อไป

เนื้อหาที่ใช้ในการอบรมประกอบด้วย 5 module โดยลักษณะการฝึกจะเพิ่มรายละเอียด การฝึกฝนตนเองในแต่ละ module ในขณะที่ยังคงฝึกฝนตามแบบ module ก่อนหน้าด้วย จึงเป็นการฝึกฝนที่ต่อเนื่อง เช่นเดียวกับการฝึกปฏิบัติในงานภาวนาในสถานปฏิบัติธรรม Module 1 ส่งเสริมการฝึกสติ ให้รู้ทันสภาวะใจของตนเอง และการมองโลกตามความเป็นจริงอย่างลึกซึ้ง Module 2 เสริมสร้างให้เกิดความเมตตาต่อตนเอง Module 3 การฟังอย่างลึกซึ้งด้วยความกรุณา และวาจาแห่งรัก Module 4 มองสรรพสิ่งด้วยใจที่เปิดกว้าง และเข้าใจความคล้ายคลึงและแตกต่างของความเชื่อด้านจิตวิญญาณ Module 5 Onsite 1 วัน) กิจกรรมวันแห่งสติ ร่วมปฏิบัติเพื่อส่งเสริม Module ทั้ง 4 สะท้อนสิ่งได้รับ และสร้างเครือข่าย เนื่องจากการอบรมออนไลน์ เครื่องมือการสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ และสื่อที่ใช้ในการติดต่อจึงอยู่ในรูปแบบ ออนไลน์ทั้งหมด คณะแผนกการสร้างสรรค์สันติภายในของผู้เข้าอบรมก่อนเข้าร่วมการอบรมและหลังการอบรม ผู้เข้าร่วมวิจัย ทำแบบประเมินที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น เพื่อวัดผลเชิงปริมาณ หลักสูตรมาทำการทดลองนำร่อง (Pre-experimental Research) กับกลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียวที่ถูกเลือกอย่างจำเพาะเจาะจง (Purposive Sampling) คือ บุคลากรทางการแพทย์ชาวพุทธที่ให้การดูแลผู้ป่วยแบบประคับประคองด้านจิตวิญญาณ และเป็นผู้สมัครใจให้ความยินยอมจำนวน 16 ท่านหลังจากการทดลองแล้ว ประเมินเชิงปริมาณ โดยใช้แบบประเมินสันติภายในของบุคลากรทางการแพทย์ และเชิงคุณภาพด้วยการสะท้อนคิดจากกลุ่มผู้เข้าอบรม พบว่า คณะแผนกก่อนการอบรม คือ 66.85 โดยมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 10.55 คณะแผนกหลังการอบรม คือ 74.92 โดยมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 8.00 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการอบรม พบว่า มีคะแนนมากขึ้นหลังการ

อบรม ความแตกต่างของคะแนนก่อนและหลังการอบรม ค่า $t = 4.486$ มีนัยสำคัญทางสถิติ โดย มีค่าความน่าจะเป็นทางสถิติ (P-value) = $< .001$ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการอบรม $n = 16$

แบบประเมิน	ก่อนทดลอง		หลังทดลอง		t	Sig.
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
สันติภายในของบุคลากรทาง การแพทย์	66.85	10.55	74.92	8.00	4.485	.00

* มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$)

ผลการสะท้อนคิดจากการฝึกปฏิบัติ ที่ได้จากการสังเกตของผู้ช่วยวิจัยและเสียงสะท้อนความรู้สึจากผู้เข้าร่วมอบรมพบว่ามีความสอดคล้องกับผลวิเคราะห์เชิงปริมาณ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ขอให้ผู้เข้าอบรมให้คะแนนตนเองในการฝึกปฏิบัติต่างๆ โดยคะแนน 3 คือทำได้ดีที่สุด และ คะแนน 1 คือ ทำได้ยังไม่ดี โดยขอให้ประเมินในวันที่ 2, 4 และ 6 ของหลักสูตร รวม 3 ครั้ง มีข้อคำถาม 7 ข้อ ที่เหมือนกันทุกครั้ง คือ 1) นั่งสมาธิด้วยตนเอง 2) ฝึกเดินในวิถีแห่งสติ 3) หาสิ่งที่เป็นภาระแห่งสติในชีวิตประจำวันและตามลมหายใจ 4) ทดลองรับประทานอาหารอย่างมีสติในความเงียบ 5) เลือกบทกลอนในขณะที่ทำกิจกรรมในชีวิตประจำวันเช่น แปร่งฟันล้างหน้า 6) กำหนดและปิดวาทะ 7) ภาวนากับบทเพลง พบว่าผู้เข้าร่วมอบรม ประเมินตนเองว่าสามารถปฏิบัติได้ดีขึ้น โดยให้คะแนนตนเอง 3 คะแนนในแต่ละกิจกรรมในการประเมินครั้งที่ 3 มากกว่าคะแนนที่ให้การประเมินครั้งที่ 1 ดังภาพ

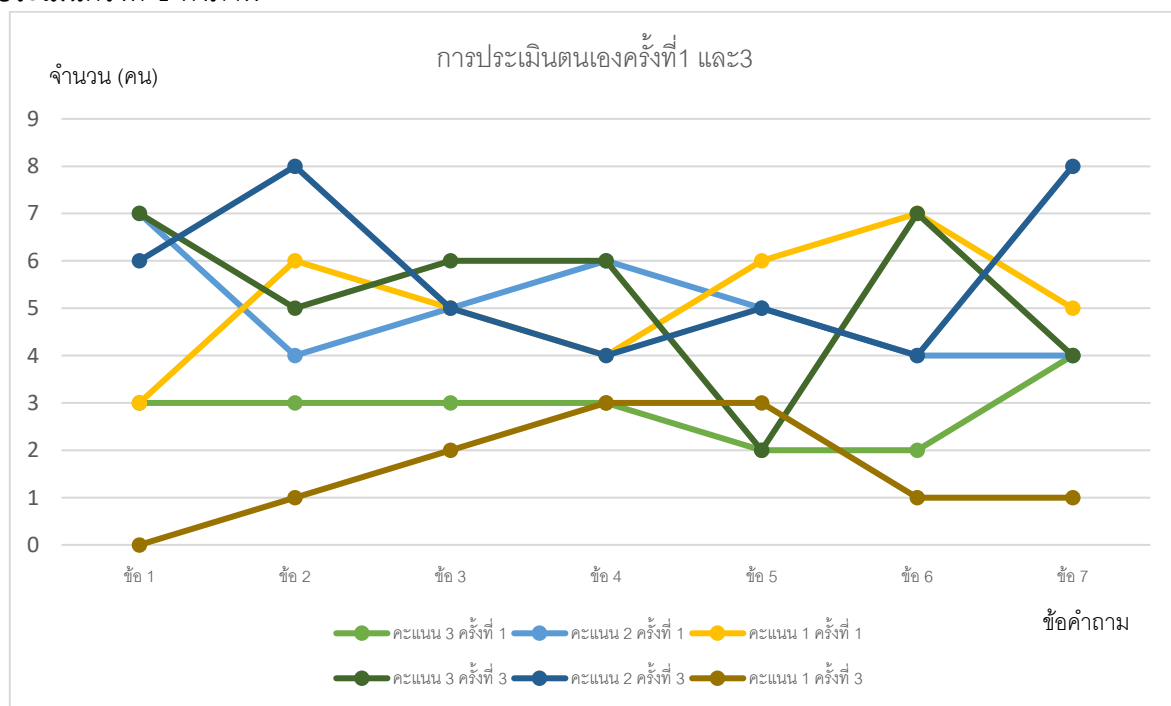

Figure 1: Graph comparing the overall scores of the 1st and 3rd assessments

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ จากเสียงสะท้อนของผู้เข้าอบรมสอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีผู้เข้าอบรมสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงก่อนและหลังเข้าอบรม ตัวอย่างเสียงสะท้อนของผู้เข้าอบรมดังนี้

ความรู้สึกก่อนและหลังการอบรม: ก่อนอบรม “ไม่ค่อยมีสติ หลงลืมบ่อย เคร้าใจ เสียใจง่าย” หลังเข้าอบรม “เริ่มรักตัวเองมากขึ้น มีสติ”

ความรู้สึกกับการปฏิบัติเจริญสติด้วยตนเอง: มีเสียงสะท้อนว่า “ทำให้อดทนขึ้น ข้างหลังน้อย (ปกติเป็นคนทำอะไรเร็วมาก)” “มีพุทธสัญญาบางอย่างเกิดขึ้น จึงต้องพยายามทำให้ดีที่สุดในขณะทำหน้าที่ปกติประจำวันกลับมาตั้งสติเตือนตัวเองไว้ตลอด” “รู้สึกตัวบ่อยขึ้น อยู่กับลมหายใจบ่อยขึ้น มีเสียงเพลงเป็นเพื่อนเตือนสติ ยิ้มง่ายขึ้น

ความรู้สึกในการได้เลือกกิจกรรมเพื่อนำไปปฏิบัติด้วยตนเอง: ผู้เข้าอบรมเลือกกิจกรรมที่หลากหลาย และการเลือกรูปแบบการฝึกด้วยตนเอง ทำให้สามารถฝึกปฏิบัติได้อย่างเต็มที่เพราะไม่ได้ถูกบังคับ ผู้เข้าอบรมเลือกฝึกตามความชอบของตน เช่น การเลือกกำหนดลมหายใจ เลือกกิจกรรมนี้โดยให้เหตุผลว่า “สามารถทำได้ทุกที่ทุกเวลาเมื่อเรามีสติ จิตใจจะสงบ ความผิดพลาด จะน้อยลง เราจะมีความสุข และดูแลคนอื่นได้”

ความรู้สึกที่มีต่อโครงการภาพรวมของการอบรม: ผู้เข้าอบรมสะท้อนถึงความรู้สึกที่ดีในการได้เข้าร่วมเป็นการฝึกปฏิบัติที่เบาสบาย การมีกลุ่มที่มีเป้าหมายร่วมกันทำให้เกิดพลังบวกในการทำงานต่อไป “ขอบคุณผู้จัดที่สละเวลา และสร้างกระบวนการที่ดี ทำให้เกิดการเรียนรู้สำหรับแต่ละคน และเกิดสังฆะ เป็นกิจกรรมที่ใช้ได้จริงและเหมาะกับ life style”

นอกจากนี้ หลังจากจบการอบรมเป็นเวลา 1 เดือน ติดตามผลพบว่า มีผู้เข้าอบรมหลักสูตรยังคงแจ้งว่ามีการฝึกสติตามกิจกรรมที่ได้รับการอบรมอยู่ และเข้าร่วมกลุ่มปฏิบัติ (สังฆะ) ออนไลน์ตามแนวทางหมู่บ้านพลัมและร่วมกับกลุ่มอื่น ยังคงมีการติดต่อเป็นเครือข่ายทั้งใน Line Group ของหลักสูตร และเครือข่ายการปฏิบัติที่มีอยู่แล้ว กรณีที่ทำงานอยู่ในสถานที่เดียวกัน ก็มีการรวมกลุ่มกันปฏิบัติ และทำให้มีสันติภายในในการดูแลผู้ป่วยมากขึ้น ผู้เข้าอบรมได้สะท้อนว่า “รู้สึกมีเมตตาต่อตนเองมากขึ้น และสามารถทำงานดูแลผู้ป่วยด้วยใจที่สงบ”

องค์ความรู้ใหม่

องค์ประกอบซึ่งนำมาสู่การมีสันติภายใน เมื่อต้องดูแลผู้ป่วยโรคมะเร็งด้านจิตวิญญาณ คือ การมีสติตระหนักรู้ถึงอารมณ์ของตน สามารถทำจิตให้สงบ มีเมตตาต่อตนเองและผู้ป่วย สามารถฟังผู้ป่วยได้อย่างลึกซึ้ง เข้าใจความต้องการของผู้ป่วย เข้าใจธรรมชาติว่ามีการเกิด แก่ เจ็บ ตาย สามารถปล่อยวางและดูแลตนเองเมื่อมีความทุกข์ และมีเครือข่ายกัลยาณมิตร ช่วยเหลือหรือเป็นที่พึ่งได้ และสิ่งเหล่านี้ก็เป็นองค์ประกอบในการดูแลผู้ป่วยที่มีความเชื่อที่แตกต่างจากผู้ดูแลด้วย โดยเมื่อวิเคราะห์หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการสร้างสันติภายใน ได้แก่ 1) สติปัฏฐาน 4 2) พรหมวิหาร 4 และ 3) สังคหวัตถุ 4 ซึ่งสามารถนำมาเป็นแกนในการสร้างหลักสูตรการอบรมเพื่อพัฒนาสันติภายในสำหรับบุคลากรทางการแพทย์ผู้ให้การดูแลผู้ป่วย โรคมะเร็งแบบประคับประคองด้านจิตวิญญาณ โดยเป็นหลักสูตร ออนไลน์ 7 ซึ่งประกอบด้วย การฝึกด้วยตนเองในชีวิตประจำวัน การปฏิบัติร่วมกับกลุ่มทุกวัน และวันแห่งสติ 1 วัน โดยใช้แนวทาง และเครื่องมือในการฝึกสติในชีวิตประจำวัน ตามแนวทางหมู่บ้านพลัม

สรุปเป็นโมเดล องค์ความรู้และหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น (Seed of Peace) ได้ดังนี้

Picture 2: Seed of Peace Model

สติ (Mindfulness) เป็นแกนกลางนำมาซึ่ง ความเมตตาต่อตนเองและผู้อื่น (Self-kindness/empathy) ซึ่งนำไปสู่ความกรุณาที่มีความสามารถในการฟังอย่างลึกซึ้งซึ่งทั้งการฟังตนเองและฟังผู้อื่น รวมถึงความต้องการทางจิตวิญญาณของผู้ป่วย (Compassionate Listening) มีความเข้าใจและเปิดกว้าง (Understanding) สามารถปฏิบัติตนตามธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยว(สังคหวัตถุ)ช่วยในการมีเครือข่าย (Networking) หลักสูตรอบรมออนไลน์ที่ กระตุ้นให้เกิดการปฏิบัติด้วยตนเอง (Self practice) และปฏิบัติกับกลุ่ม (Group Practice) โดยเน้นการฝึกสติในชีวิตประจำวัน สามารถทำให้เกิดปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ ส่งผลบุคลากรกลุ่มนี้สามารถทำงานดูแลผู้ป่วยด้านจิตวิญญาณด้วยใจที่มีสันติ (Peace)

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่าหลักพุทธสันติวิธี ที่นำมาซึ่งสันติภายในของบุคลากรทางการแพทย์ผู้ให้การดูแลผู้ป่วยโรคมะเร็งแบบประคับประคองด้านจิตวิญญาณ คือ (1) สติปัฏฐาน 4 ซึ่งเป็นพื้นฐาน ในการทำให้บุคลากรสามารถรู้เท่าทันอารมณ์ของตน (2) พรหมวิหาร 4 คือ มีเมตตา กรุณา มุทิตา มีอุเบกขา โดยหลักพรหมวิหาร 4 นี้ นำไปใช้ในการดูแลทั้งผู้ป่วยในขณะเดียวกันก็ทำให้ตนเองมีความสุขสงบภายใน และ (3) สังคหวัตถุ 4 ซึ่งคือหลักธรรมที่นำมาสู่ความยึดเหนี่ยวกันในการทำงานร่วมกันจนอันประกอบไปด้วย ทาน ปิยวาจา รวมถึงการรับฟังอย่างลึกซึ้งเกิดการสื่อสารที่ประกอบด้วยความเมตตา อุดมจริยาการช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างผู้ร่วมงานและเครือข่าย และสมานัตตา ความสม่ำเสมอทั้งต่อผู้ร่วมงานและผู้ป่วย โดยในหลักพุทธสันติวิธีทั้ง 3 นี้ สติเป็นแกนสำคัญซึ่ง หากบุคลากรทางการแพทย์ได้ฝึกฝน ก็จะสามารถรู้เท่าทันอารมณ์และความรู้สึกของตน ทั้งก่อนปฏิบัติงาน ระหว่างปฏิบัติงานดูแลผู้ป่วยและหลังปฏิบัติงาน ซึ่งสติ หรือ mindfulness นี้ได้รับการยอมรับโดยวงการแพทย์แผนปัจจุบันแล้วว่าเป็นเครื่องมือหนึ่ง

ที่มีประสิทธิภาพในการเยียวยาทั้งด้านกายและใจ เริ่มตั้งแต่ Jon Kabat-Zinn นำการฝึกสติที่มีรากฐานจากพุทธศาสนามาใช้สร้างโปรแกรมการฝึกสติ Mindfulness-Based Stress Reduction (MBSR) สำหรับผู้ป่วยในโรงพยาบาล ในปี ค.ศ. 1970 และต่อมาได้มีการนำไปใช้ในผู้ป่วยหลากหลายประเภท รวมถึงการนำไปช่วยเหลือบุคลากรทางการแพทย์ และมีงานวิจัยจำนวนมากที่แสดงให้เห็นประสิทธิภาพของการฝึกสติทั้งในผู้ป่วยและในบุคลากรทางการแพทย์ ยกตัวอย่างเช่น Micheal Speca และคณะได้ทำการศึกษาเรื่อง “A randomized, wait-list controlled clinical trial: The effect of a mindfulness meditation-based stress reduction program on mood and symptoms of stress in cancer outpatients” ซึ่งพบว่าผู้ป่วยโรคมะเร็งที่เข้าร่วม program จำนวน 65% มีสภาพอารมณ์ดีขึ้น และ 35% มีความเครียดลดลง และผลนี้ดำรงอยู่แม้จะสิ้นสุดโปรแกรมแล้วเป็นเวลาอย่างน้อย 6 เดือน (Speca, 2007) และอีกคณะหนึ่งได้ทำการวิจัยเรื่อง “Self-report mindfulness as a mediator of psychological well-being in a stress reduction intervention for cancer patients- A randomized study” (Branstrom, Brandberg, and Moskowitz, 2010) และ “A randomized study of the effects of mindfulness training on psychological well-being and symptoms of stress in patients treated for cancer at 6- month follow-up” (Branstrom, Kvillemo, and Moskowitz, 2012) โดยสุ่มตัวอย่างผู้ป่วยโรคมะเร็งที่กำลังได้รับการรักษาโดยรังสีรักษาหรือ เคมีบำบัด โดยกลุ่มแรกให้เข้าร่วมโปรแกรมการฝึกสติ ที่ดัดแปลงมาจากโปรแกรม MBSR ของ Jon Kabat-Zinn (Modified-MBSR group) ส่วน กลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มรอเรียก (Waiting-list control group) พบว่า ผู้ป่วยในกลุ่มแรกมีความเครียด และอาการ ของ Post-traumatic avoidance ลดลงอย่างมีนัยสำคัญ และเมื่อติดตามต่อไปเป็นเวลา ๖ เดือนหลังจากสิ้นสุดโปรแกรม ในผู้ป่วยที่ยังคงฝึกปฏิบัติต่อเนื่อง ยังคงมีการลดลงของอาการ Post-traumatic avoidance อย่างมีนัยสำคัญ และ Carlson et al. (2013) ซึ่งได้ทำการวิจัยเรื่อง “Randomized controlled trial of mindfulness-based cancer recovery versus supportive expressive group therapy for distressed survivors of breast cancer” ในผู้ป่วยโรคมะเร็งเต้านมระยะที่ 1-3 ที่ไม่มีความสุขสันติภายในใจโดยเปรียบเทียบกลุ่มที่ใช้โปรแกรม MBCT กับกลุ่มที่ใช้วิธีการรักษาแบบ Supportive expressive therapy (SET) และ กลุ่มที่เข้ารับการอบรมใน one-day stress management seminar พบว่าผู้ป่วยที่ได้เข้าร่วมโปรแกรม MBCT มีความเครียด และความแปรปรวนของอารมณ์ลดลง และมีคุณภาพชีวิตและสังคมที่ดีขึ้น จะเห็นได้ว่าผู้ป่วยที่ได้รับการฝึกอบรมสติมีสันติภายในมากขึ้น และในส่วนของบุคลากรทางการแพทย์นั้นก็มีข้อมูลสนับสนุนว่าการฝึกสติช่วยให้บุคลากรทางการแพทย์มีสันติภายในมากขึ้นเช่นเดียวกัน ดังเช่น Chmielewski, Los, and Luczynski (2021) ซึ่งได้ทำการสำรวจ งานวิจัยที่ใช้การฝึกสติกับบุคลากรทางการแพทย์และนักศึกษาแพทย์ โดยรวบรวมงานวิจัยต่าง ๆ ที่ทำเกี่ยวกับหัวข้อนี้จนถึงเดือน กรกฎาคม ค.ศ. 2019 พบว่าการฝึกสติช่วยมีประโยชน์ในการลดความเครียด ภาวะซึมเศร้า ภาวะหมดไฟ และทำให้บุคลากรทางการแพทย์มีสุขภาวะที่ดีและช่วยในการดูแลผู้ป่วย Magallón-Botaya et al. (2021) ได้ทำการศึกษา ในพยาบาล อาจารย์ และผู้ฝึกสอน พบว่ามีความสัมพันธ์แบบผกผันระหว่างสติในบุคลากรกับความเครียดในบุคลากร ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการฝึกสติช่วยให้บุคลากรมีความเครียดลดลงได้ นอกจากนี้ Morrow et al. (2022) ซึ่งทำการพัฒนาเครื่องมือและหลักสูตรการฝึกสติ (Mindfulness- based Intervention) หลายหลักสูตรซึ่งมีความแตกต่างในระยะเวลาของการฝึกอบรมในบุคลากรทางการแพทย์และทดสอบหลักสูตร พบว่าทุกหลักสูตรสามารถช่วยลดความเครียดและภาวะหมดไฟในบุคลากรทางการแพทย์ได้ จากตัวอย่างงานวิจัยที่มีมาก่อนเหล่านี้ จะเห็นได้ว่ามีความสอดคล้องกับผลของงานวิจัยฉบับนี้ ซึ่งพบว่าพุทธสันติวิธีคือ การฝึกสติ นับว่าเป็นแกนกลางที่จะนำมาซึ่งสันติภายในของบุคลากรทางการแพทย์ โดยเฉพาะบุคลากรทางการแพทย์ที่ต้องดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายเช่นผู้ป่วยโรคมะเร็ง

และสอดคล้อง กับ แนวทางคำแนะนำบุคลากรทางการแพทย์ที่ดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายให้ฝึกสติสามารถตระหนักรู้ในขณะปัจจุบัน ในขณะที่ดูแลผู้ป่วยเพื่อนำไปสู่ Exquisite Empathy ซึ่งประกอบด้วย 1. การตระหนักรู้ตนเอง (Self Knowledge) ว่าตนเองมีพื้นฐานครอบครัว ความเชื่อ ศาสนา ประเพณี อย่างไร มีความสามารถและสิ่งที่เป็นอุปสรรคด้านใดบ้าง 2. ความรู้สึกร่วมกับตนเอง (Self-Empathy) ตระหนักรู้ว่าตนเองกำลังรู้สึกอย่างไร ตระหนักรู้ว่าตนเองกำลังตัดสินใจตัดสินใจอยู่หรือไม่ หรือกำลังไม่ยอมรับความไม่สมบูรณ์แบบของตนเองหรือไม่ และหาหนทางที่จะลดทอนความทุกข์ของตนด้วยความเมตตา และ 3. ความสามารถที่จะมีความรู้สึกร่วมกับผู้อื่น (Interpersonal Empathy) (Renzenbrink, 2011) นอกจากสติซึ่งเป็นแกนกลางแล้ว จากงานวิจัยนี้ยังพบว่า หลักพุทธสันติวิธี อีก 2 หมวด คือ พรหมวิหาร 4 และ สังคหวัตถุ 4 อันเป็นหมวดธรรมที่คู่กัน กล่าวคือผู้ที่มียพรหมวิหาร 4 ย่อมทำให้ผู้นั้นปฏิบัติเกื้อกูลต่อผู้อื่นด้วยสังคหวัตถุ (Phra Brahmagunabhorn (P. A. Payutto), 2013) เมื่อบุคลากรทางการแพทย์ดูแลผู้ป่วยแบบประคับประคองนำไปใช้ในการดูแลผู้ป่วยก็จะทำให้ตนเองมีความสุขสงบภายในด้วยในขณะเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับที่ Phramaha Phutthiwat Panyataro et al. (2020) ซึ่งได้ศึกษาการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ในการให้บริการแพทย์แผนไทยในโรงพยาบาล พบว่า หลักธรรมส่วนหนึ่งที่จะนำสันติมาสู่จิตใจของบุคลากรทางการแพทย์แผนไทย ได้แก่ พรหมวิหาร 4 และ สังคหวัตถุ 4 และสอดคล้องกับ Suwanvecho (2022) ซึ่งทำการศึกษาเพื่อเสริมสร้างพลังเมตตากรุณาในบุคลากรแพทย์ พบว่าการมีเมตตากรุณาต่อตนเองนั้นมีความสำคัญในทำให้เกิดสันติในจิตใจของบุคลากรทางการแพทย์ (พรหมวิหาร และ สังคหวัตถุ)

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า สามารถนำเสนอพุทธสันติวิธีการสร้างสันติภายในสำหรับบุคลากรทางการแพทย์ผู้ให้การดูแลผู้ป่วยโรคมะเร็งแบบประคับประคองด้านจิตวิญญาณ อย่างเป็นรูปธรรม ตาม Seed of Peace Model โดยการสร้างหลักสูตรอบรมเพื่อสันติภายในสำหรับบุคลากรทางการแพทย์ขึ้น เพื่อช่วยเสริมสร้างสันติสุขภายในบุคลากรทางการแพทย์ชาวพุทธผู้ให้การดูแลแบบประคับประคองด้านจิตวิญญาณ เมื่อต้องให้การดูแลผู้ป่วยทั้งที่เป็นพุทธศาสนิกชนและไม่ใช่มุทธศาสนิกชน โดยใช้หลักพุทธสันติวิธี ประกอบด้วย การฝึกสติ และการฝึกปฏิบัติตามหลักพรหมวิหาร และสังคหวัตถุ ดังกล่าว ซึ่งมีแง่มุมที่น่าสนใจคือเป็นหลักสูตรที่ใช้เครื่องมือการฝึกอบรมสติในชีวิตประจำวันตามแนวทางหมู่บ้านพลังซึ่งเป็นไปตามหลักสติปัญญา และแม้ว่าจะเป็นการฝึก online เป็นหลักแต่การฝึกปฏิบัติเป็นเช่นเดียวกับในงานภาวนาในสถานปฏิบัติธรรม คือมีการฝึกสติอยู่ในทุก module และในการฝึก module ต่อๆมาก็ยังคงฝึกฝนตามแบบ module ก่อนหน้าด้วย จึงเป็นการฝึกฝนที่ต่อเนื่อง ในความเห็นของผู้วิจัยความต่อเนื่องเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับ การฝึกสติใน Mindfulness-Based Stress Reduction (MBSR) Program ดังได้กล่าวมาแล้วซึ่งพบว่าผู้ป่วยที่ยังคงฝึกปฏิบัติต่อเนื่อง ยังคงมีผลของการมีสันติภายในเมื่อติดตามผลที่ระยะเวลา 6 เดือน ดังนั้นจุดเด่นของหลักสูตรที่เป็นการฝึกต่อเนื่อง เข้าถึงได้ง่าย และแม้ว่าใช้เวลาเพียง 8 วันก็สามารถให้ผลเสริมสร้างสันติภายในของบุคลากรทางการแพทย์ได้ ซึ่งสอดคล้องกับที่ Morrow et al. (2022) ได้ทดสอบหลักสูตรการฝึกสติต่างๆ (Mindfulness-based Intervention) ในบุคลากรทางการแพทย์ซึ่งมีความแตกต่างในระยะเวลาของการฝึกอบรมแล้วพบว่าระยะเวลาของระยะเวลาการอบรมไม่ส่งผลให้มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ และยังสอดคล้องกับพระไตรปิฎกตอนหนึ่งของมหาสติปัฏฐานสูตรได้กล่าวถึงการฝึกเจริญสติหากทำต่อเนื่องตลอดอย่างน้อยที่สุด 7 วัน อาจจะเห็นผลสำเร็จที่ชัดเจนได้ (Thai Tripitakas: 10/404-405/338-340) ซึ่งในความเห็นของผู้วิจัย หลักสูตรที่สร้างขึ้นนี้ยังสามารถนำไปฝึกฝนต่อเนื่องในชีวิตประจำวันแม้ว่าจะจบหลักสูตรไปแล้ว อันจะทำให้บุคลากรทางการแพทย์ที่ได้รับการอบรมสามารถฝึกฝนทำให้เกิดสันติภายในได้ตลอดไป ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายของพระพุทธศาสนา

ด้วย ดังนั้นจึงแสดงให้เห็นว่าหลักสูตรที่พัฒนาตาม Seed of Peace Model นี้สามารถช่วยส่งเสริมสันติภายในของบุคลากรทางการแพทย์ผู้ให้การดูแลแบบประคับประคองด้านจิตวิญญาณ

สรุป

จากการศึกษาการสร้างสันติภายในสำหรับบุคลากรทางการแพทย์ผู้ให้การดูแลผู้ป่วย โรคมะเร็งแบบประคับประคองด้านจิตวิญญาณตามหลักพุทธสันติวิธี ทำให้ค้นพบ seed of peace model คือ องค์ประกอบที่ทำให้บุคลากรทางการแพทย์ผู้ดูแลผู้ป่วยแบบประคับประคองด้านจิตวิญญาณ สามารถสร้างสันติภายในตนได้ โดยมีสติ (Mindfulness) เป็นแกนกลางนำมาซึ่ง ความเมตตาต่อตนเองและผู้อื่น (Self kindness/empathy) นำไปสู่ความกรุณาที่มีความสามารถในการฟังอย่างลึกซึ้งทั้งการฟังตนเองและฟังความต้องการทางจิตวิญญาณของผู้ป่วย (Compassionate Listening) มีความเข้าใจและเปิดกว้าง (Understanding) สามารถปฏิบัติตนตามธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยว(สังคหวัตถุ)ช่วยในการมีเครือข่าย (Networking) โดยหลักพุทธสันติวิธีคือ 1) สติปัฏฐาน 4 2) พรหมวิหาร 4 และ(3) และ สังคหวัตถุ 4 หลักสูตรอบรมเพื่อพัฒนาสันติภายในสำหรับบุคลากรทางการแพทย์ผู้ให้การดูแลผู้ป่วย โรคมะเร็งแบบประคับประคองด้านจิตวิญญาณตามหลักพุทธสันติวิธีนี้ 8 วัน แบ่งเป็น อบรมออนไลน์ 7 วัน และวันแห่งสติออนไลน์ 1 วัน ประกอบด้วยการฝึกด้วยตนเองในชีวิตประจำวัน และการปฏิบัติร่วมกับกลุ่มวัน และวันแห่งสติ 1 วัน โดยใช้แนวทาง และเครื่องมือในการฝึกสติในชีวิตประจำวัน ตามแนวทางหมู่บ้านพลัม เป็นเครื่องมือหนึ่งซึ่งสามารถทำให้บุคลากรทางการแพทย์สามารถมีความสงบใจ มีสันติภายใน ในขณะที่ทำงานดูแลผู้ป่วยกลุ่มนี้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ควรส่งเสริมให้บุคลากรแพทย์ผู้ให้การดูแลผู้ป่วยโรคมะเร็งแบบประคับประคองด้านจิตวิญญาณ ได้เรียนรู้และฝึกสติในชีวิตประจำวัน การมีเมตตาต่อตนเอง การฟังอย่างลึกซึ้ง และด้วยความกรุณา ตลอดจนการทำความเข้าใจในธรรมชาติของมนุษย์ และมีการสร้างเครือข่ายระหว่างบุคลากรผู้ให้การดูแลแบบประคับประคอง และ เครือข่ายการฝึกสติ

1.2 ควรส่งเสริมให้มีการอบรมภาวนาออนไลน์เพื่อสร้างสันติภายในให้กับบุคลากรแพทย์ อาสาสมัคร ครอบครัว และผู้ดูแลที่ให้การดูแลผู้ป่วยแบบประคับประคอง ตามแนวทางของการวิจัยนี้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำวิจัยโดยทดลองหลักสูตรอบรมภาวนาออนไลน์นี้ในกลุ่มประชากรที่กว้างขึ้น โดยครอบคลุมบุคลากรแพทย์ อาสาสมัคร และครอบครัว

2.2 ควรศึกษาแนวทางในการสร้างหลักสูตรอบรมภาวนาออนไลน์เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมด้านอื่นๆ ให้กับบุคลากรแพทย์

References

- Branstrom, R., Brandberg, Y., & Moskowitz, J. T. (2010). Self-report Mindfulness as a Mediator of Psychological Well-being in a Stress Reduction Intervention for Cancer Patients - A Randomized Study. *Annals of Behavioral Medicine*, 39, 151-161.
- Branstrom, R., Kvillemo, P., & Moskowitz, J. T. (2012). A Randomized Study of the Effects of Mindfulness Training on Psychological Well-Being and Symptoms of Stress in Patients Treated for Cancer at 6 Month Follow-up. *International Journal of Behavioral Medicine*, 19(4), 535-542.
- Bhikkhuni Niramisa. (2019). *True Homecoming: A Collection of Dhamma Lectures by Thich Nhat Hanh in Thailand toward Peace and Reconciliation*. Bangkok: Free Mind Publishing.
- Carlson, L. E. (2013). Mindfulness-based Cancer Recovery: The Development of an Evidence-based Psychosocial Oncology Intervention. *Oncology Exchange*, 12(2), 21-25.
- Carlson, L. E. et al. (2013). Randomized Controlled Trial of Mindfulness-based Cancer Recovery Versus Supportive Expressive Group Therapy for Distressed Survivors of Breast Cancer (MINDSET). *Journal of Clinical Oncology*, 31(25) (2013), 3119-3126.
- Chmielewski, J., Los, K., & Luczynski, W. (2021). Mindfulness in Healthcare Professionals and Medical Education". *International Journal of Occupational Medicine and Environmental Health*, 34(1), 1-14.
- Hanh, T. N. (2012). *Peace in Every Breath: How to Practice for People Who Don't Have Time*. (Thandasatain, Translator). (3rd ed.). Bangkok: Free Mind Publishing.
- Hanh, T. N. (2019). *Silence: The Power of Stillness in a World Full of Distractions*. (Kiatkarnpol, Translator). (2nd ed.). Bangkok: Free Mind Publishing.
- Hfocus. (2022). *Deep Dive into the Health System*. Retrieved November 9, 2022, from <https://www.hfocus.org/content/2022/11/26365>
- Johnson, R. B., & Christensen, L. (2004). *Educational Research Quantitative, Qualitative, and Mixed Approaches*. (5th ed.). Thousand Oaks: Sage.
- Khumtaveeporn, P., Choocherd, P., & Sythipong, S. (2014). Comparison Between Praying and Listening to the Pray on Stress and Quality of Sleep in Breast Cancer Patients. *Journal of the Royal Thai Army Nurses*, 15(2), 386-394.
- Magallón-Botaya, R. et al. (2021). Mindfulness in Primary Care Healthcare and Teaching Professionals and Its Relationship with Stress at Work: A Multicentric Cross-sectional Study. *BMC Family Practice*, 2021, 1-9.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitakas*. Bangkok: MCU Press.
- Morrow, E. H. et al. (2022). Comparison of Mindfulness Interventions for Healthcare Professionals: A Mixed-methods Study. *Complementary Therapies in Medicine*, 70(11), 1-7.

- National Consensus Project for Quality Palliative Care. (2018). *Clinical Practice Guidelines for Quality Palliative Care*. Retrieved November 11, 2019, from <http://www.nationalconsensusproject.org>
- Niu, Y., & Long, D. (2023). Manual Development and Efficacy of Mindful Living Group Activities to Promote Trauma Healing During the COVID-19 Pandemic in China. *Front Public Health*, 11, 1-11.
- Phra Brahmaganabhorn (P.A. Payutto). (2013). *Dictionary of Buddhism*. Bangkok: Pali Dhamma Publishing Company.
- Phramaha Hansa Dhammhaso (Niti Bunyakorn). (2011). *Buddhist Peaceful Means*. Bangkok: Century Publishing Company.
- Phramaha Phutthiwat Panyataro, Phra Kan Kantadhammo, Phramaha Thongchai Thammathwee, & Kratoorerk, S. (2020). A Study of the Application of Buddhadham in the Service of Thai Traditional Medicine of Sisaket Hospital, Sisaket Province. *Journal of MCU Ubon Review*, 5(1), 250-259.
- Plum Village Foundation, Thailand. (2011). *Pray with Your Heart, Guide to Praying According to the Plum Village Guidelines*. (4th ed.). Bangkok: Chanpen Publishing.
- Renzenbrink, I. (2011). *Caregiver Stress and Staff Support in Illness, Dying, and Bereavement*. New York: Oxford University Press.
- Santorelli, S. F. (n.d.). *Mindfulness-based Stress Reduction (MBSR): Standard of Practice*. Retrieved February 20, 2021, from <http://www.umassmed.edu/cfm/stress-reduction/mbsr-standards-of-practice/>
- Sung, H. et al. (2021). Global Cancer Statistics 2020: GLOBOCAN Estimates of Incidence and Mortality Worldwide for 36 Cancers in 185 Countries. *CA Cancer J Clin*, 71, 209-249.
- Suwanvecho, B. (2022). *The Development of Peace Innovation for Empowering Metta and Karuna of Medical Personnel*. (Doctoral Dissertation). Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Tashakkori, A., & Teddlie, C. (2003). *Handbook of Mixed Methods in Social & Behavioral Research*. Thousand Oaks: Sage.
- World Health Organization. (2011). *WHO Definition of Palliative Care*. Retrieved November 3, 2019, from <http://www.who.int/cancer/palliative/definition/en/>

รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะที่จำเป็นของนักเรียน ในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร*

An Educational Management Model to Promote Necessary Skills of Students in Highland Schools in Remote Areas

¹เจษฎาภรณ์ สอนทะ และ จิติมา วรณศรี

¹Jesadaporn Sorntha and Jitima Wannasri

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Educational Administration, Faculty of Education, Naresuan University, Thailand.

¹Corresponding Author. Email: jesadaporns63@nu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะที่จำเป็นของนักเรียนในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะเพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการจัดการศึกษา 2) สร้างและตรวจสอบรูปแบบการจัดการศึกษา และ 3) ประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะที่จำเป็นของนักเรียนในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร โดยมีรูปแบบการวิจัยแบบผสมวิธี ดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอนดังนี้ 1) การศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการจัดการศึกษา โดยการสังเคราะห์เอกสาร สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน และสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนที่มีแนวปฏิบัติที่ดี 3 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา 2) การสร้างและตรวจสอบรูปแบบการจัดการศึกษา โดยการจัดสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน 3) การประเมินความเป็นไปได้และเป็นประโยชน์ของรูปแบบ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารใน 9 จังหวัดภาคเหนือตอนบน 90 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ สถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1. องค์ประกอบและแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะที่จำเป็นของนักเรียนในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ 1) ปัจจัยนำเข้าของการจัดการศึกษา 2) กระบวนการจัดการศึกษา 3) ทักษะที่จำเป็นของนักเรียน 2. ผลการสร้างและตรวจสอบรูปแบบ พบว่า รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะที่จำเป็นของนักเรียนในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ 1) เงื่อนไขความสำเร็จ คือ 1) ปัจจัยนำเข้าของการจัดการศึกษา 2) กระบวนการจัดการศึกษา 3) ทักษะที่จำเป็นของนักเรียน และเงื่อนไขความสำเร็จ ได้แก่ นโยบายการจัดการศึกษา 3. ผลการประเมินความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะที่จำเป็นของนักเรียนในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การจัดการศึกษา; ทักษะที่จำเป็นของนักเรียน; สถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร

Abstract

The research article aimed at developing an educational management model to promote the necessary skills of students in highland schools in remote areas. The following were the specific objectives of the study: 1) to investigate components and guidelines for educational management; 2) to create and examine educational management model; and 3) to evaluate the feasibility and utility of educational management model to promote the necessary skills of students in highland schools in remote areas. The study employed mixed-methods research with the following three steps: 1) investigating components and guidelines for educational management through document synthesis and interviews with five experts and administrators from three best-practice schools, who were selected through purposive sampling. The obtained data were evaluated using a content analysis approach; 2) creating and examining educational management model through focus group discussions with nine experts; and 3) evaluating the feasibility and utility of educational management model with a ninety school administrators from nine upper northern provinces, who were selected by purposive sampling. The statistics used were percentage, mean, and standard deviation.

From the study, the following results are found: 1) The following are the components and guidelines for educational management to promote the necessary skills of students in highland schools in remote areas: (1) educational management inputs, (2) educational management processes, and (3) students' necessary skills. 2) The results of creating and examining the model show that the educational management model for promoting the necessary skills of students in highland schools in remote areas consists of three components and one condition for success. The three components include: (1) educational management inputs; (2) educational management processes, and (3) students' necessary skills. The one condition for success is the educational management policies. 3) The results reveal that the feasibility and utility of educational management model for promoting the necessary skills of students in highland schools in remote areas are overall at the highest level.

Keywords: Education Management; Students' Necessary Skills; Highland Schools in Remote Areas

บทนำ

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นกลไกที่สำคัญยิ่งในการนำประเทศเข้าสู่สังคมโลกใน ศตวรรษที่ 21 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 จึงได้กำหนดให้การจัดการศึกษาเป็นหน้าที่ของรัฐ ซึ่งรัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับ อย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่างๆ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต และจัดให้มีการร่วมมือกันระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชนในการจัดการศึกษาทุกระดับ โดยรัฐมีหน้าที่ดำเนินการ กำกับ ส่งเสริม และสนับสนุนให้การจัดการศึกษาดังกล่าวมีคุณภาพ และได้มาตรฐานสากล (Royal Gazette, April 6, 2017,

page 14, volume 134, part 40 a) การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพของคนทุกช่วงวัยจึงเป็นพันธกิจสำคัญร่วมกันของรัฐ และทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งในการกำหนดเป้าหมายการจัดการศึกษา มาตรฐานการศึกษา การพัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ สื่อ แหล่งเรียนรู้และการวัดและประเมินผลของผู้เรียน ในทุกระดับการศึกษาทุกกลุ่มเป้าหมาย และทุกช่วงวัย (National Education Plan 2017-2036, 2017)

กระทรวงศึกษาธิการในฐานะหน่วยงานหลักที่มีอำนาจหน้าที่ในการจัดและส่งเสริม สนับสนุน การศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ภายใต้กรอบกฎหมายที่กำหนด โดยมีบทบาทหลักในการดำเนินการ ตามนโยบายของรัฐบาลด้านการศึกษาและเรียนรู้ ได้ศึกษาบริบทการจัดการศึกษาของประเทศไทยที่ผ่านมา พบว่า ผลการพัฒนาการศึกษาในช่วงปี 2552-2558 ประเทศไทยประสบความสำเร็จหลายด้าน และอีกหลาย ด้านยังเป็นปัญหาที่ต้องได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วนในระยะต่อไป (National Education Plan 2017-2036, 2017) โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานศึกษาที่อยู่บนพื้นที่สูงและทุรกันดาร เนื่องจากสภาพพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ บริเวณภาคเหนือของประเทศไทยมีลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูง และมีอาณาเขตติดกับประเทศ เพื่อนบ้าน ประชากรที่อาศัยอยู่บริเวณนี้ มีความหลากหลายชาติพันธุ์ ทำให้การจัดการศึกษาของสถานศึกษา บนพื้นที่สูงและทุรกันดารประสบกับปัญหาหลายๆ ด้าน ซึ่งจากรายงานของสำนักงานบริหารยุทธศาสตร์ และ บูรณาการที่ 1 กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 2 กลุ่ม 16 จังหวัด พบปัญหาการพัฒนาการศึกษาบนพื้นที่สูง และทุรกันดารดังนี้ (1) ผลการประเมินคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานส่วนใหญ่ลดลง (2) ครูและบุคลากร ทางการศึกษาไม่เพียงพอ (3) ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศไม่พร้อมและไม่ทันสมัย (4) อาคารสถานที่ ห้องปฏิบัติการไม่พร้อม ครุภัณฑ์มีอายุการใช้งานมาก (5) บุคลากรครูมีวุฒิไม่ตรงกับภาระงานที่สอน และ งานที่รับผิดชอบ ตลอดจนมีการโยกย้ายบ่อยและขาดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (6) การเปลี่ยนแปลงผู้บริหาร สถานศึกษาบ่อยทำให้นโยบายไม่ต่อเนื่อง (7) จำนวนโรงเรียนขนาดเล็กมีมากส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพ การศึกษา (8) ผู้ปกครองและชุมชนส่วนใหญ่มีฐานะยากจนต้องหาเลี้ยงชีพจึงมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา น้อย (Office of Strategic and Integrated Management, No. 1, 2011)

ดังนั้น กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ และ แนวทางให้สามารถขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายดังกล่าวได้อย่างเป็นรูปธรรม เกิดประโยชน์กับผู้เรียนและ ประชาชนผู้รับบริการ ให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของแผนการศึกษาแห่งชาติในการที่จะพัฒนาประเทศไทยไปสู่ ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ในอนาคต โดยเฉพาะ “การพัฒนาคน” ให้มีการเตรียมความพร้อม รับการ เปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 ซึ่งมีสิ่งที่สำคัญที่สุดคือ ทักษะการเรียนรู้ และการเสริมสร้างปัจจัย แวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพของคน จึงมีนโยบายในการปรับปรุงหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ ให้ทันสมัย และทันการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกระดับการศึกษา ให้มีความรู้ ทักษะและคุณลักษณะที่เหมาะสมกับบริบทสังคมไทย (Educational Policy of the Ministry of Education, Fiscal Year 2021-2022, 2021) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบการจัดการศึกษา เพื่อส่งเสริมทักษะที่จำเป็นของนักเรียนในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษา ไปใช้เป็นข้อมูลเสนอแนะต่อหน่วยงานต้นสังกัดนำไปกำหนดเป็นนโยบาย วางแผนพัฒนาสถานศึกษาบนพื้นที่ สูงในถิ่นทุรกันดารต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) ศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะที่จำเป็นของนักเรียนในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร
- 2) สร้างและตรวจสอบรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะที่จำเป็นของนักเรียนในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร
- 3) ประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ในการนำรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะที่จำเป็นของนักเรียนในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยแบบผสมวิธี โดยแบ่งการดำเนินการวิจัย เป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะที่จำเป็นของนักเรียนในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ผู้วิจัยได้แบ่งการดำเนินงานเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1.1 การศึกษาองค์ประกอบการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะที่จำเป็นของนักเรียนในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร 1) โดยการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบบันทึกเอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) 2) โดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี (Best Practice) จำนวน 3 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview)

ขั้นที่ 1.2 การศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะที่จำเป็นของนักเรียนในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร โดยสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิรวมทั้งหมดจำนวน 5 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งประกอบด้วย 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มอาจารย์มหาวิทยาลัย จำนวน 3 คน 2) กลุ่มผู้บริหารการศึกษาในหน่วยการทางการศึกษา จำนวน 2 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview)

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและตรวจสอบรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะที่จำเป็นของนักเรียนในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร วิจัยได้แบ่งการดำเนินงานเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 2.1 การยกร่างรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะที่จำเป็นของนักเรียนในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 มายกร่างรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะที่จำเป็นของนักเรียนในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร จากนั้นนำร่างรูปแบบที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาความเหมาะสมในเบื้องต้น และปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

ขั้นที่ 2.2 การตรวจสอบรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะที่จำเป็นของนักเรียนในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการบริหารการศึกษา การบริหารสถานศึกษา จำนวน 9 คน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 เป็นอาจารย์มหาวิทยาลัย จำนวน 3 คน กลุ่มที่ 2 เป็นผู้บริหารการศึกษาหน่วยงานทางการศึกษา จำนวน 3 คน กลุ่มที่ 3 เป็นผู้อำนวยการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 3 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะที่จำเป็นของนักเรียนในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร โดยจัดสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ (Focus Group Discussion) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินความเป็นไปได้และเป็นประโยชน์ของรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะที่จำเป็นของนักเรียนในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ใน 9 จังหวัดภาคเหนือตอนบน จำนวน 90 คน จากจังหวัดละ 10 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามเพื่อประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะที่จำเป็นของนักเรียนในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะที่จำเป็นของนักเรียนในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร จากการสังเคราะห์เอกสารและสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 ปัจจัยนำเข้าของการจัดการศึกษา องค์ประกอบที่ 2 กระบวนการจัดการศึกษา องค์ประกอบที่ 3 ทักษะที่จำเป็นของนักเรียน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการสร้างและตรวจสอบรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะที่จำเป็นของนักเรียน ในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร โดยการจัดสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ (Focus Group Discussion) พบว่า ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ 1 เงื่อนไขความสำเร็จ ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 ปัจจัยนำเข้าของการจัดการศึกษา ได้แก่ บุคลากร วัฒนธรรม ประเพณี งบประมาณ องค์ประกอบที่ 2 กระบวนการจัดการศึกษา ได้แก่ การวางแผนและการมีส่วนร่วม (P) กระบวนการจัดการเรียนรู้ (D) การประเมินผล (C) และการปรับปรุงและพัฒนา (A) องค์ประกอบที่ 3 ทักษะที่จำเป็นของนักเรียน จำนวน 6 รายการ คือ ผู้เรียนมีทักษะวิชาการ ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ผู้เรียนมีทักษะชีวิต ผู้เรียนมีทักษะอาชีพ ผู้เรียนมีทักษะการใช้ ICT ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม เงื่อนไขความสำเร็จ ได้แก่ ด้านนโยบายการจัดการศึกษา

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผลการประเมินรูปแบบ ปรากฏผลดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะที่จำเป็นของนักเรียนในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร

รายการประเมิน	ความเป็นไปได้			ความเป็นประโยชน์			ผลการประเมิน
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	
องค์ประกอบที่ 1 ปัจจัยนำเข้าของการจัดการศึกษา	4.56	0.32	มากที่สุด	4.70	0.34	มากที่สุด	ผ่านเกณฑ์
องค์ประกอบที่ 2 กระบวนการจัดการศึกษา	4.50	0.41	มาก	4.59	0.46	มากที่สุด	ผ่านเกณฑ์
องค์ประกอบที่ 3 ทักษะที่จำเป็นของนักเรียน	4.53	0.41	มากที่สุด	4.67	0.38	มากที่สุด	ผ่านเกณฑ์
เงื่อนไขความสำเร็จ	4.53	0.43	มากที่สุด	4.66	0.41	มากที่สุด	ผ่านเกณฑ์
รวม	4.53	0.39	มากที่สุด	4.66	0.40	มากที่สุด	ผ่านเกณฑ์

ผลการประเมินความเป็นไปได้ ของรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะที่จำเป็นของนักเรียนในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ =4.53) ซึ่งผ่านเกณฑ์

ที่กำหนด องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ องค์ประกอบที่ 1 ปัจจัยนำเข้าของการจัดการศึกษา ($\bar{X}=4.56$) และองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ องค์ประกอบที่ 2 กระบวนการจัดการศึกษา ($\bar{X}=4.50$)

ผลการประเมินความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะที่จำเป็นของนักเรียนในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.66$) ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่กำหนด องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ องค์ประกอบที่ 1 ปัจจัยนำเข้าของการจัดการศึกษา ($\bar{X}=4.70$) และองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ องค์ประกอบที่ 2 กระบวนการจัดการศึกษา ($\bar{X}=4.59$)

องค์ความรู้ใหม่

Figure 1: Model of Educational Management to Promote Students' Necessary Skills of School in High Area and Wilderness

จากภาพที่ 1 รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะที่จำเป็นของนักเรียนในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ และ 1 เงื่อนไขความสำเร็จ ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 ปัจจัยนำเข้าของการจัดการศึกษา ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ 1) ด้านบุคลากร 2) ด้านวัฒนธรรม ประเพณี 3) ด้านงบประมาณ องค์ประกอบที่ 2 กระบวนการจัดการศึกษา ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การวางแผนและการมีส่วนร่วม (P) ขั้นตอนที่ 2 กระบวนการจัดการเรียนรู้ (D) ขั้นตอนที่ 3 การประเมินผล (C) และขั้นตอนที่ 4 การปรับปรุงและพัฒนา (A) องค์ประกอบที่ 3 ทักษะที่จำเป็นของนักเรียน 6 รายการ คือ 1) ผู้เรียนมีทักษะวิชาการ 2) ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 3) ผู้เรียนมีทักษะชีวิต 4) ผู้เรียนมีทักษะอาชีพ 5) ผู้เรียนมีทักษะการใช้ ICT 6) ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และประกอบด้วยอีก 1 เงื่อนไขความสำเร็จ คือ ด้านนโยบายการจัดการศึกษา

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย นำมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อ 1 ผลการศึกษา พบว่า องค์ประกอบและแนวทางการจัดการศึกษา เพื่อส่งเสริมทักษะที่จำเป็นของนักเรียนในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ 1) ปัจจัยนำเข้าของการจัดการศึกษา 2) กระบวนการจัดการศึกษา และ 3) ทักษะที่จำเป็นของนักเรียน ทั้งนี้เป็นเพราะการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะที่จำเป็นของนักเรียนในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดและบรรลุผลตามเป้าหมายต้องคำนึงถึงหลักการบริหาร และมีการทำงานอย่างเป็นระบบเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ตามหลัก ทฤษฎีการบริหาร สอดคล้องกับ Rattananit (2013) กล่าวว่า ในการบริหารการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพและบรรลุผลตามเป้าหมายที่วางไว้นั้น ผู้บริหารจะต้องมีหลักการบริหารที่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากผู้บริหารต้องเป็นผู้รับผิดชอบเพื่อให้มีการปฏิบัติ งานอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลเป็นไปตามเป้าหมายขององค์กร ซึ่ง Suwanwaree (2012) กล่าวว่า ทฤษฎีระบบ เป็นทฤษฎีที่ทำให้ผู้บริหารเห็นภาพรวมขององค์การทั้งหมด ตามหน้าที่ที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ลักษณะระบบจะก่อให้เกิดการวิเคราะห์ และการแก้ปัญหาขององค์การทั้งระบบ Songpan (2015) กล่าวว่า ทฤษฎีระบบ (Systems Approach หรือ General Systems Theory) คือแนวความคิดเชิงระบบเข้ามาใช้ในการบริหารเนื่องจากแนวคิด คนเป็นส่วนหนึ่งของระบบองค์กร องค์กรเป็นส่วนหนึ่งของระบบสังคม นักทฤษฎีบริหาร จึงหันมาสนใจการศึกษาพฤติกรรมขององค์กรองค์ประกอบหรือปัจจัยต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์ และมีส่วนกระทบต่อปัจจัยระหว่างกัน ในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร องค์ประกอบพื้นฐานของทฤษฎีระบบ ได้แก่ ปัจจัยการนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) ผลผลิต (Output) และผลกระทบ (Impact) ทฤษฎีระบบจะช่วยให้กระบวนการทั้งหลายดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง และสามารถช่วยให้การบริหารบรรลุวัตถุประสงค์ และสอดคล้องกับ Manokarn (2011) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงและทุรกันดาร ผลการวิจัยพบว่า การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงและทุรกันดาร ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต และสภาพแวดล้อม

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อ 2 ผลการสร้างและตรวจสอบรูปแบบ พบว่า รูปแบบการจัดการศึกษา เพื่อส่งเสริมทักษะที่จำเป็นของนักเรียนในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ 1 เงื่อนไขความสำเร็จ

1. ปัจจัยนำเข้าของการจัดการศึกษา ได้แก่ บุคลากร วัฒนธรรม ประเพณี งบประมาณ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสภาพพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ ลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูง ประชากรมีความหลากหลายชาติพันธุ์ มีความแตกต่างทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และประเพณีวัฒนธรรมที่เป็นลักษณะเฉพาะของตนเอง บางพื้นที่มีผู้ลี้ภัยจำนวนมาก มีปัญหายาเสพติด ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประชาชนในพื้นที่ สอดคล้องกับ Sanguannam (2008) กล่าวว่า ปัจจัยนำเข้า (Input) หมายถึงทรัพยากรทางการบริหารต่างๆ ด้าน ได้แก่ บุคลากร (Man) งบประมาณ (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Materials) การบริหารจัดการ (Management) และแรงจูงใจ (Motivations) ที่เป็นส่วนร่วมเริ่มต้น และเป็นตัวสำคัญในการปฏิบัติงานขององค์กร และ Wannasri (2014) กล่าวว่า ปัจจัยนำเข้า เป็นทรัพยากรในการบริหาร ได้แก่ ผู้บริหารครูผู้สอน หลักสูตร สื่อและ แหล่งเรียนรู้ และบรรยากาศสภาพแวดล้อมการเรียนรู้

2. กระบวนการจัดการศึกษา ได้แก่ การวางแผนและการมีส่วนร่วม (P) กระบวนการจัดการเรียนรู้ (D) การประเมินผล (C) การปรับปรุงและพัฒนา (A) ทั้งนี้เป็นเพราะสถานศึกษาเป็นสถานที่ที่รวมเด็กในวัยเรียนของชุมชน เป็นสถานที่ที่คนในชุมชนเข้าถึงได้ง่าย เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ชุมชนมีความหลากหลาย

ทางชาติพันธุ์ การจัดการเรียนรู้จึงมีความหลากหลายตามศักยภาพผู้เรียน ดังนั้นกระบวนการจัดการศึกษาจึงมีการวางแผนร่วมกับชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา สอดคล้องกับ Wannasri (2014) กล่าวว่า การวางแผน (Plan: P) เป็นการดำเนินงานเพื่อจัดเตรียมวางแผนทรัพยากรต่างๆ เพื่อจัดประสบการณ์หรือจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ได้แก่ การวางแผนงานวิชาการ การพัฒนา หลักสูตร การพัฒนาสื่อ และแหล่งการเรียนรู้ และการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (Ministry of Education, 2008) ผู้เรียนจะต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายเป็นเครื่องมือที่จะนำพาตนเองไปสู่เป้าหมายของหลักสูตร ผู้สอนต้องศึกษาทำความเข้าใจในกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ เพื่อให้สามารถเลือกใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดแนวการจัดการศึกษาของชาติไว้ว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ จึงต้องจัดสภาพแวดล้อม บรรยากาศรวมทั้งแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ให้หลากหลาย โดยการประสานความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครอง บุคคล ชุมชนและทุกส่วนของสังคม จัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง หลักสูตรการศึกษาระดับต่างๆ ต้องมีลักษณะหลากหลาย เหมาะสมกับแต่ละระดับโดยมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคล (Ministry of Education, 2008) รวมถึงการวัดประเมินผลผู้เรียนต้องมีความหลากหลายตามสภาพ และศักยภาพของผู้เรียน สอดคล้องกับ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ระบุไว้ว่า ให้สถานศึกษาจัดการประเมินผลผู้เรียน โดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา (Ministry of Education, 2008) และสอดคล้องกับแนวคิดของโครงการ "Income Support" ของประเทศออสเตรเลีย ทำการปรับวิธีการวัดผลการศึกษาให้เน้นการวัดทักษะในการเรียนรู้และการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ไม่ใช่วัดแต่เพียงอย่างเดียว รวมทั้งการจัดให้มีการเรียนการสอนเป็นภาษาพื้นเมืองตามความเหมาะสมด้วย (Thaiaree et al. 2009) จากนั้นต้องมีการปรับปรุงและพัฒนา ซึ่งก็คือการสะท้อนผล เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนฝึกฝน และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องสู่เป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ อีกทั้งยังสร้างความรู้สึกร่วมต่อระหว่างครูผู้สอนและผู้เรียนได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับ Johns (2000) กล่าวว่า การสะท้อนการเรียนรู้เป็นเทคนิคและเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดียิ่งขึ้น ซึ่งเป็นผลจากการรับรู้ ความคาดหวัง และความรู้สึกร่วมของตนเองเกี่ยวกับประสบการณ์และนำไปสู่การวางแผนหรือแนวทางการแก้ไขปัญหาในอนาคต ผ่านกระบวนการคิด การอ่าน การพูด และการเขียน ซึ่งจะช่วยสร้างความสามารถในการคิดทบทวนตนเองอย่างลึกซึ้ง เพื่อให้รู้จักตนเองมากขึ้น สามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง และมีประสิทธิภาพ ในขณะที่การสะท้อนการเรียนรู้เป็นการทำให้เกิดการสะท้อนคิด ที่หมายถึงกระบวนการคิด ไตร่ตรองทบทวน (Reflective Thinking) พิจารณาส่งต่างๆ อย่างรอบด้านซึ่งเป็นวิธีการทำให้บุคคลได้ทบทวน และสะท้อนการกระทำของตน (Reflective Practice) ช่วยให้เกิดความเข้าใจและเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ ไปสู่การปรับปรุงตนเองและการแก้ปัญหาต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่ง Office of the Civil Service Commission (2017) กล่าวว่า การส่งเสริมการสะท้อนการเรียนรู้ สามารถทำได้หลายวิธีการ เช่น การเขียนบันทึก (Journal Writing) การสนทนา (Dialogue) การวิเคราะห์อุบัติการณ์ (Incident Analysis) การอ่านงานเขียนอย่างพิถีพิถัน (Reading with Reflection) การเขียนบัตรคำ (Talking Cards/Index Cards) การเขียนแผนผังความคิด (Reflection Mapping) การวิเคราะห์กระบวนการตัดสินใจ (Decision Making Analysis) การสนทนาโต๊ะกลม (Reflection Roundtables) การจัด Forum การจัดทำแผนที่ผลลัพธ์ (Outcome Mapping) และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Community of Practices)

3. ทักษะที่จำเป็นของนักเรียน ประกอบด้วย 1) ผู้เรียนมีทักษะวิชาการ 2) ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 3) ผู้เรียนมีทักษะชีวิต 4) ผู้เรียนมีทักษะอาชีพ 5) ผู้เรียนมีทักษะการใช้ ICT 6) ผู้เรียนมีคุณธรรม

จริยธรรม ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากนักเรียนที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลและกันดาร ส่วนใหญ่ครอบครัวประกอบอาชีพทำไร่ บุกรุก ถางป่า รับจ้างหาของป่า มีฐานะยากจน จึงให้ความสำคัญกับการหาเลี้ยงชีพมากกว่าการส่งเสริมให้บุตรหลานได้รับการศึกษา ดังนั้นสถานศึกษาจึงให้ความสำคัญกับทักษะที่จำเป็นของนักเรียน สอดคล้องกับสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลาง ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ คือ 1) ความสามารถในการสื่อสาร 2) ความสามารถในการคิด 3) ความสามารถในการแก้ปัญหา 4) ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต 5) ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี (Ministry of Education, 2008)

เงื่อนไขความสำเร็จ ได้แก่ นโยบายการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะที่จำเป็นของนักเรียนในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ทั้งนี้เป็นเพราะส่วนใหญ่ของนักเรียนบนพื้นที่สูงเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ มีความเป็นอยู่ค่อนข้างลำบาก ดังนั้นรัฐบาล หน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือองค์กรเอกชน ควรมีนโยบายที่ส่งเสริม หรือสนับสนุนการจัดการศึกษาที่พิเศษกว่าพื้นที่ปกติ สอดคล้องกับ งานวิจัยของ องค์การยูนิเซฟแห่งประเทศไทย UNICEF of Thailand. (2016) ได้วิจัยเรื่อง ผู้บริหารโรงเรียน ความหวังของเด็กด้อย โอกาสในพื้นที่สูงและถิ่นทุรกันดาร พบว่า แนวทางการดำเนินงานควรกำหนดเป็นนโยบายระดับชาติ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อ 3 ผลการประเมินความเป็นไปได้ ของรูปแบบการจัดการศึกษา เพื่อส่งเสริมทักษะที่จำเป็นของนักเรียนในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องจากรูปแบบที่ได้จากงานวิจัยครั้งนี้ได้เก็บข้อมูลด้วยวิธีการที่หลากหลายจากแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ และนำข้อมูลมาสังเคราะห์ วิเคราะห์ตามขั้นตอนกระบวนการวิจัย จากนั้นได้นำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการศึกษา ซึ่งผู้วิจัยนำข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิมาประมวลข้อคิดเห็นและปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการจัดการศึกษา จึงทำให้รูปแบบมีความสมบูรณ์ เหมาะสม และมีความเป็นไปได้ที่จะนำไปใช้กับสถานศึกษาบนพื้นที่สูง ผลการประเมินความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะที่จำเป็นของนักเรียนในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะผู้วิจัยได้ศึกษาสังเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของสถานศึกษาบนพื้นที่สูงและถิ่นทุรกันดารร่วมกับการศึกษาผลการปฏิบัติที่เป็นเลิศของสถานศึกษาจากผู้บริหารและครูในโรงเรียนทำให้ได้ข้อมูลตรงกับสภาพที่เป็นจริงและนำมาสรุปเพื่อสร้างเป็นรูปแบบ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ (Jamornman, 1988) ได้กล่าวว่า การตรวจสอบมีหลายวิธีซึ่งอาจใช้การวิเคราะห์จากหลักฐานเชิงคุณลักษณะและเชิงปริมาณ โดยที่การตรวจสอบรูปแบบจากหลักฐานเชิงคุณลักษณะอาจใช้ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ตรวจสอบ ส่วนการตรวจสอบโมเดลจากหลักฐานเชิงปริมาณใช้เทคนิคทางสถิติ ดังนั้นรูปแบบที่สร้างขึ้นจึงมีความเชื่อมโยงและสอดคล้องในการนำไปใช้เพื่อการพัฒนาคุณภาพและการจัดการศึกษาของโรงเรียนบนพื้นที่สูงและถิ่นทุรกันดาร และยังสามารถนำไปปรับใช้กับบริบทของโรงเรียนที่มีสภาพใกล้เคียงกัน อันจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศต่อไป

สรุป

การวิจัยที่น่าสนใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะที่จำเป็นของนักเรียนในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร มีดังนี้: 3 องค์ประกอบหลักของการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะ คือ ปัจจัยนำเข้า, กระบวนการจัดการศึกษา, และทักษะที่จำเป็นของนักเรียน โดยการใช้ทฤษฎีระบบเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความสำคัญของการบริหารและการทำงานอย่างเป็นระบบเพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่องถูกเน้นขึ้น นอกจากนี้ยังมีการย้ำความสำคัญของการใช้ทฤษฎีระบบในการวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาเพื่อให้การบริหารสามารถสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และประสิทธิภาพในการบรรลุผลตามเป้าหมายขององค์กรได้อย่างเหมาะสม รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะที่จำเป็นของ

นักเรียนในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารประกอบด้วยเงื่อนไขความสำเร็จ, กระบวนการจัดการศึกษา, และทักษะที่จำเป็นของนักเรียน โดยการวิเคราะห์และการสรุปผลจากการวิจัยนี้มุ่งหวังที่จะพัฒนาการศึกษาในพื้นที่สูงอย่างยั่งยืนและเหมาะสม โดยการใช้ทฤษฎีระบบเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังระบุถึงความสำคัญของการสร้างความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน และส่วนราชการอื่นๆ เพื่อให้การจัดการศึกษามีผลสำเร็จและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ใน การวิจัย และรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะที่จำเป็นของนักเรียนในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารมีความเป็นไปได้และความเหมาะสมอย่างมาก โดยรูปแบบดังกล่าวได้รับการสร้างขึ้นโดยการนำข้อมูลจากหลายแหล่งที่มีความเชื่อถือได้มาสร้างเป็นรูปแบบที่สอดคล้องกับขั้นตอนวิจัยและได้รับการตรวจสอบความเหมาะสมจากผู้ทรงคุณวุฒิ การวิเคราะห์และการสรุปผลจากการวิจัยนี้สามารถนำไปสู่การพัฒนาการศึกษาอย่างยั่งยืนในพื้นที่ดังกล่าวและในอนาคตของประเทศนั้นด้วย นอกจากนี้ยังสามารถนำรูปแบบนี้ไปใช้ในโรงเรียนอื่นที่มีบริบทคล้ายคลึงกันเพื่อเพิ่มความมั่นใจและประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาอย่างมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ด้านปัจจัยนำเข้าการจัดการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมและสนับสนุน งบประมาณ ประสานความร่วมมือกับชุมชน หรือสิ่งที่เอื้ออำนวยช่วยให้การจัดการศึกษาเพื่อบรรลุเป้าหมาย

1.2 ด้านกระบวนการจัดการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีขั้นตอนกระบวนการจัดการศึกษาที่เป็นระบบ มีความรู้ ประสบการณ์ในการจัดการศึกษาบนสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร และส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาเพื่อบรรลุเป้าหมาย

1.3 ด้านทักษะที่จำเป็นของนักเรียน ผู้บริหารสถานศึกษาต้องให้ความสำคัญกับทักษะของนักเรียนแต่ละคน ส่งเสริม สนับสนุนให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง โดยการยกย่อง ชื่นชม นักเรียนและครู ที่จัดการศึกษาทำให้นักเรียนเกิดทักษะที่จำเป็น

1.4 รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะที่จำเป็นของนักเรียนในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร มีความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด ดังนั้น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรเข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียนบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารร่วมกัน และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ด้านการส่งเสริมพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ควบคู่กับทักษะที่จำเป็น เพื่อให้เกิดคุณภาพสูงสุดกับผู้เรียน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรวิจัยและพัฒนาแบบแผนการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะที่จำเป็นของนักเรียนของโรงเรียนในถิ่นทุรกันดาร

2.2 ควรวิจัยและพัฒนาแบบแผนการพัฒนาครูในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร

References

- Chiang Rai Primary Educational Service Area Office 1. (2014). *Strategies for Educational Management Development of Basic Educational Institutions in the Highlands and Upper Northern Border for the 21st Century*. Chiang Rai: Chiang Rai Educational Service Area Office 1.
- Hoy, W. K., & Cecil, G. M. (2001). *Educational Administration: Theory, Research and Practice*. (6th ed.). New York: Mc Graw-Hill International Edition 2001.
- HRH Princess Maha Chakri Sirindhorn Project, Office Princess Maha Chakri Sirindhorn. (2008). *Child and Youth Development Plan in the Wilderness According to the initiative of HRH Princess Maha Chakri Sirindhorn Princess Maha Chakri Sirindhorn*, No. 4, 2007 - 2016. Bangkok: HRH Princess Maha Chakri Sirindhorn Project Office, Princess Maha Chakri Sirindhorn.
- Jamonman, U. (1998). Model. *Academic Journal*, 1(12).
- Johns, C. (2000). *Becoming a Reflective Practitioner*. London: Blackwell Science.
- Manokarn, M. (2011). *The Development of Basic Educational Institution Administrative Model on Highlands and Remote Areas*. (Doctoral Dissertation). Naresuan University. Phitsanulok.
- Office of Strategic Administration and Education Integration 1. (2011). *Royal Education Action Plan, Fiscal Year 2011 Upper Northern Province Group 2*. Chiang Mai: Office of Strategic Administration and Integrated Education 1.
- Office of the Basic Education Commission. (2010). *Guidelines for Research and Promotion of Educational Research*. Bangkok: J.N.T. Printing House.
- Office of the Civil Service Commission. (2017). *Learning Reflection Handbook for Training Project Support to High Administrator Curriculum*. (10th ed.). Bangkok: Office of the Civil Service Commission.
- Office of the National Education Commission. (2009). *National Education Act 1999*. Bangkok: Graphic Pepper.
- Office of the Secretariat of the Council of Education. (2006). *National Education Plan 2017-2036*. (1st ed.). Bangkok: Graphic Pepper.
- Ratanit, S. (2013). *Principles, Theory and Practice, Education Administration*. (3rd ed.). Bangkok: Pimdee Co., Ltd.
- Sanguannam, J. (2008). *Theory and Practice in School Administration*. (2nd ed.). Bangkok: Book Point.
- Songpan, W. (2015). *The Development of a School Administration Model to Achieve Quality Assurance Results, Inside of the Secondary School in the Andaman South*. (Doctoral Dissertation). Hat Yai University. Songkhla.

- UNICEF of Thailand. (2016). *School Administrators: Children's Hopes Are Disadvantaged in the Highlands and the Wilderness*. Supporting Documents for the Meeting Dated 19 September 2016.
- Wannasri, J. (2014). *Academic Administration in Educational Institutions*. Phitsanulok: Rattanasuwan Printing.

การพัฒนาระบบประเมินการสอนด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอาชีวศึกษา*

The Development of a Self-assessment System for Teaching to Enhance the Quality of Vocational Students

¹กุลิสรา สุวรรณ, ไพโรจน์ สติรยากร และ พิสิต เมธาภัตรา

¹Kulisara Suwan, Pairote Stirayakorn and Pisit Methapatara

ภาควิชาบริหารเทคนิคศึกษา คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

Department of Technical Education Management, Faculty of Technical Education,

King Mongkut's University of Technology North Bangkok, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: kulisara.su@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการประเมินการสอนด้วยตนเองและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาระบบประเมินการสอนด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอาชีวศึกษา 2) เพื่อพัฒนาและประเมินความเหมาะสมของระบบประเมินการสอนด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอาชีวศึกษา โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาระบบประเมินการสอนด้วยตนเอง ได้แก่ รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ หัวหน้าแผนกวิชา และครูผู้สอน จากสถานศึกษารัฐ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จำนวนทั้งสิ้น 1,767 คน และกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการประเมินความเหมาะสมของระบบประเมินการสอนด้วยตนเอง ได้แก่ ศึกษานิเทศก์ ครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา และนักวิชาการสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา จำนวนทั้งสิ้น 9 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดย ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การแจกแจงความถี่ และการจัดอันดับ

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัญหาการประเมินการสอนด้วยตนเองและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาระบบประเมินการสอนด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอาชีวศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด จัดลำดับความสำคัญของสภาพปัญหาจากกลุ่มตัวอย่าง โดยมีผลการวิจัยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านความต้องการพัฒนา ด้านหัวข้อที่ต้องการในการพัฒนาระบบประเมินการสอนด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอาชีวศึกษา และด้านสภาพปัญหาการประเมินการสอนด้วยตนเองส่วนความต้องการจำเป็นจาก 2 กลุ่มที่เกี่ยวข้อง พบว่า การประเมินคุณภาพการเตรียมการสอน มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด PNI_{Modified} เท่ากับ 0.41 2) ระบบการประเมินการสอนด้วยตนเองประกอบด้วย 1) การประเมินคุณภาพการเตรียมการสอน ได้แก่ 1.1) การวิเคราะห์หลักสูตรรายวิชา 1.2) การวิเคราะห์หน่วยการเรียนรู้ 1.3) การเขียนวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม 1.4) การสร้างใบเนื้อหา 1.5) การออกแบบและสร้างสื่อการสอน 1.6) การสร้างแบบฝึกหัดและแบบทดสอบ และ 1.7) การวางแผนและเขียนแผนการสอนทฤษฎี 2) การประเมินคุณภาพการสอน ได้แก่ 2.1) เทคนิควิธีการสอน 2.2) กระบวนการเรียนรู้และกระบวนการสอน และ 2.3) การสร้างบรรยากาศส่งเสริมการเรียนรู้ 3) การปรับปรุงคุณภาพการสอน ได้แก่ 3.1) ปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ และ 3.2) ปรับปรุงวิธีการสอน

*Received June 1, 2023; Revised June 27, 2023; Accepted June 28, 2023

คำสำคัญ: ระบบประเมินการสอน; การสอนด้วยตนเอง; คุณภาพผู้เรียน

Abstract

The research article had two objectives: 1) to investigate problems with a self-assessment system for teaching to enhance the quality of vocational students; and 2) to develop and evaluate the propriety of a self-assessment system for teaching to enhance the quality of vocational students. A sample group of 1,767 persons was used to investigate the problems and the need to develop a self-assessment system for teaching. This group consisted of the deputy director for academic affairs, department heads, and teachers from government schools under the Office of the Vocational Education Commission. The target group for evaluating the propriety of a self-assessment system for teaching included supervisors, teachers from the Office of the Vocational Education Commission, and academics from the Office of the Higher Education Commission, for a total of 9 persons. The data collected were analyzed using mean, standard deviation, frequency, and the Priority Needs Index (PNI).

From the study, the following results are found:

1) The problems with a self-assessment system and the need to develop a self-assessment system for teaching in order to enhance the quality of vocational students are at the highest level. According to a sample group, the PNI of problems ranges from high to low as follows: Need for development, issues requiring the development of a self-assessment system for teaching, and problems with a self-assessment system for teaching. Regarding the need to develop a self-assessment system for teaching, after the study with two relevant groups, it is found that the quality of teaching preparation has the highest PNI value ($=0.41$).

2) A self-assessment system for teaching includes the following components: (1) Evaluating the quality of teaching preparation, which comprises 1.1) analyzing the course curriculum, 1.2) analyzing the learning units, 1.3) identifying behavioral objectives, 1.4) creating worksheets, 1.5) designing and constructing teaching media, 1.6) creating exercises and tests, and 1.7) planning and writing teaching plan theory; (2) Evaluating the teaching quality, which comprises 2.1) teaching techniques, 2.2) teaching and learning processes, and 2.3) creating the atmosphere that encourages learning; (3) Improving the teaching quality, which comprises 3.1) improving learning management plan, and 3.2) improving teaching methods.

Keywords: Self-assessment System; Self-teaching; Student Quality

บทนำ

ปัจจุบันการพัฒนาครูด้านการสอน ให้ความสำคัญในกระบวนการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการประเมินผลการสอนของครู ทั้งนี้เพื่อที่ครูจะได้ทราบข้อบกพร่องของตนเองและนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขในงานสอนของตนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น รวมทั้งนำผลการประเมินการสอนไปพิจารณาถึงความก้าวหน้าของการปฏิบัติงานด้วย สอดคล้องกับ Kijpreedabrisuth (1992) ได้กล่าวว่าในการประเมินการสอนของครูนั้นเป็นสิ่งที่ควรคำนึงถึงได้แก่ แหล่งข้อมูลของการประเมิน วิธีการประเมิน ตลอดจนเครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน โดยสิ่งต่างๆ ดังกล่าวมานี้ นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อคุณภาพของผลการประเมินโดยเฉพาะเครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน จะต้องมีความถูกต้องทั้งทางด้านความตรงและความเที่ยง อันเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ดีและมีคุณภาพประกอบกับปัญหาการประเมินการสอนของครูในปัจจุบันระบบยังไม่มีมีการประเมินที่ชัดเจน ประกอบกับเกณฑ์ในการประเมินยังไม่ชัดเจนเพื่อให้การวิเคราะห์การประเมินการสอนของครูมีความชัดเจน

และจากการรายงานการวิจัยเรื่องสภาพการศึกษาไทยในอนาคต 10-20 ปี Sridhrungsri (2009) ได้ระบุปัญหาในการจัดการเรียนรู้ ที่พบในสถานศึกษาไว้ ดังนี้ครูมีศักยภาพไม่เพียงพอต่อการจัดการเรียนการสอน ครูต้องสอนหลายกลุ่มสาระการเรียนรู้ ครูใช้เวลาในการทำผลงานวิชาการมากจนทำให้สนใจในการสอนน้อยลง ครูสอนโดยไม่ใช้สื่อการสอน ครูให้ความสำคัญกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ หลักมากกว่ากลุ่มสาระรอง ครูขาดความรู้และเข้าใจในหลักสูตรอย่างลึกซึ้ง ครูขาดขวัญกำลังใจในการทำงาน ครูขาดการนิเทศ ติดตาม และการประเมินผล การพัฒนา ครูได้สอนวิชาที่ไม่ได้ตรงกับสาขาวิชาที่ได้ศึกษามา ครูมีภาระงานอื่นมาก นอกจากงาน และการพัฒนาการอบรมครูไม่สอดคล้องกับความต้องการ ด้านการจัดการเรียนการสอนจึงทำให้การเรียนการสอนขาดประสิทธิภาพ

จากประเด็นดังกล่าวข้างต้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการพัฒนาระบบการประเมินผลการสอนของครู เพื่อให้ครูทราบข้อบกพร่องของตนเองและนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขในงานสอนของตนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น รวมทั้งนำผลการประเมินการสอนไปพิจารณาถึงความก้าวหน้าของการปฏิบัติงานด้วย

การศึกษาการประเมินตนเอง พบว่า การประเมินตนเอง (Self-assessment หรือ Self-evaluation) เป็นกระบวนการที่มุ่งให้บุคคลเกิดการทบทวน ไตร่ตรองการปฏิบัติงาน (Review) และสะท้อนคิด (Reflect) ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนา (Improve) การปฏิบัติงานในภาระหน้าที่ ของตนอย่างต่อเนื่องเป็นวัฏจักร (Ruentragul, and Damrongpanit, 2008) การประเมินตนเองต้องมี การกำหนดมาตรฐานหรือเกณฑ์ ในการปฏิบัติงานและพิจารณาว่า ตนสามารถปฏิบัติงานได้ตามมาตรฐานหรือเกณฑ์ที่กำหนด หรือไม่ (Boud, 2003) ส่วนการสะท้อนคิด (Reflection) เป็นการปฏิบัติของบุคคลในการคิดไตร่ตรองอย่างรอบคอบใน การทบทวนและสะท้อนคิดการกระทำของตนเพื่อให้เกิดความเข้าใจ และเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ในการแสวงหา แนวทางแก้ไขที่จะนำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงตนและปรับปรุงงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น (Noppakhun, 2018)

ในทางการศึกษา มีการนำแนวคิดการประเมินตนเองและการสะท้อนคิดไปใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาการจัด การเรียนการสอนของครูโดยมีความเชื่อว่า แนวคิดทั้งสองจะนำไปสู่การพัฒนาให้ครูเกิดการรับรู้ความสามารถของตนเอง (self-efficacy) โดยพิจารณาได้ว่า ตนประสบความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอนโดยสามารถทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ สาระสำคัญของบทเรียนหรือไม่ และปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดแก่ผู้เรียน (Cantu, 2015) แผนการจัดการเรียนรู้จัดเป็นส่วนหนึ่งของ

กระบวนการดังกล่าว ซึ่ง Johnson (2000) อธิบายว่า มีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ 1) ความรู้ (Knowing) เกี่ยวกับหลักสูตร มาตรฐานการเรียนรู้การวัดประเมินผล ความรู้เกี่ยวกับวัย ระดับความสามารถทางภาษา รูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียน และความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาผนวกเข้ากับความรู้ ทางด้านการเรียนการสอน ภาษาอังกฤษ (Pedagogical content knowledge) ของครู 2) การวางแผน (Planning) เป็น การเชื่อมโยง ความรู้จากองค์ประกอบที่ 1 ไปสู่การวางแผนกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ เนื้อหาของบทเรียน และทำให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ของบทเรียน จากนั้นจึงนำมาเขียนแผน การจัดการเรียนรู้ 3) การปฏิบัติ (doing) เป็นการนำแผนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นไปปฏิบัติการสอน ในชั้นเรียนจริง และ 4) การสะท้อนคิด (reflecting) ที่ครูกิดทบทวนอย่างไตร่ตรองเกี่ยวกับการปฏิบัติการสอน ที่ผ่านมาของตนเอง

ในปัจจุบันที่นับว่าเข้าสู่ยุคดิจิทัลนั้น ได้มีการให้ความสำคัญกับการใช้เทคโนโลยีมาเป็นส่วนหนึ่งในการ พัฒนาการเรียนการสอนในระบบการศึกษารูปแบบต่างๆ วัตถุประสงค์ของการเน้นกระบวนการเรียนรู้โดยมี ปัจจัยเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นปัจจัย คือต้องการให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตัวเองเป็นหลักจากสื่อการเรียน การสอนหรือเทคโนโลยีที่มีให้ ซึ่งสามารถตอบสนองการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ตลอดเวลา เพื่อสร้างการเรียนรู้ ในยุคดิจิทัล อีกทั้งยังมีการพัฒนาระบบสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในการกระบวนการประเมินตนเอง เพื่อให้ได้ ข้อมูลสารสนเทศที่เป็นประโยชน์เพิ่มประสิทธิภาพการทำงานโดยเฉพาะอย่างยิ่งในหน่วยงานที่มีการทำงาน ในปริมาณงานมากเพิ่มขึ้นในแต่ละวัน และมีความจำเป็นต้องใช้คอมพิวเตอร์เข้ามาช่วยทำงานให้มีความ ถูกต้องและรวดเร็วขึ้น (Tangwannawit, 2010) เทคโนโลยีสารสนเทศจึงมีบทบาทสำคัญในการเพิ่ม ประสิทธิภาพ การประเมินผลการปฏิบัติงานโดยอำนวยความสะดวกในการรวบรวมข้อมูล การบันทึกและการ จัดการข้อมูลจากการประเมินตนเอง จากสภาพปัญหาการประเมินตนเองที่ใช้ระบบดั้งเดิม มีเพียงการประเมิน ตนเองโดยผ่านระบบออนไลน์ และนำผลการประเมินรายงานต่อผู้บังคับบัญชา แต่มิได้มีการนำผล การประเมินไปปรับปรุงการสอน และไม่มีแนวทางให้ครูได้ศึกษาเพิ่มเติมเพื่อปรับปรุงการสอน

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยในฐานะเป็นผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เล็งเห็นความสำคัญและความจำเป็นที่จะพัฒนาระบบประเมินการ สอนด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน เพื่อให้ครูมีระบบการประเมินตนเอง และสามารถวิเคราะห์การ สอนจากการประเมินตนเอง นำผลที่ได้ไปปรับปรุงการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการประเมินการสอนด้วยตนเองและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาระบบ ประเมินการสอนด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอาชีวศึกษา
2. เพื่อพัฒนาและประเมินความเหมาะสมของการพัฒนาระบบประเมินการสอนด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอาชีวศึกษา

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology) โดยแบ่งเป็น 2 ระยะ ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพการประเมินการสอนด้วยตนเองและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาระบบ ประเมินการสอนด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอาชีวศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม (Questionnaires) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการวิเคราะห์องค์ประกอบตัวแปรต่างๆ ทำการตรวจสอบคุณภาพ

เครื่องมือโดยจำแนกเป็น 2 วิธีดังนี้ 1) การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) พิจารณาโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามย่อยกับหัวข้อคำถาม มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.80-1.00 และเก็บรวบรวมข้อมูล จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 205 แห่ง จากการเปิดตารางสำเร็จรูป (Krejcie and Morgan, 1970) ทำการสุ่มแบบแบ่งชั้น มีวิธีการและขั้นตอนการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง คือ 1) การจัดกลุ่มแบ่งชั้นประเภทสถานศึกษาและแบ่งตามภาคที่สถานศึกษาสังกัด และ 2) ใช้วิธีการเทียบสัดส่วนเพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างจากทุกประเภทสถานศึกษาและมาจากทุกภาค ได้กลุ่มตัวอย่างจากสถานศึกษาภาครัฐ คือ รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ หัวหน้าแผนกวิชาของสถานศึกษา รัฐ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เลือกรุ่นตัวอย่างตามสะดวกหรือสมัครใจ จำนวน 1,130 คน และครูผู้สอน สถานศึกษา รัฐ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เลือกรุ่นตัวอย่างตามสะดวกหรือสมัครใจ จำนวน 637 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า $PNI_{Modified}$ และค่าความสอดคล้อง

ระยะที่ 2 พัฒนาและประเมินความเหมาะสมของระบบประเมินการสอนด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอาชีวศึกษา โดยใช้แนวคิดของ Artz et al. (2008) (as cited in Cantu, 2015) วงจรของบทเรียน (Lifecycle of a lesson) เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนา ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นพัฒนาระบบ ได้ดำเนินการ 1.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาและระบบ 1.2 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำมาพัฒนาระบบ 1.3 ร่างระบบประเมินการสอนด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอาชีวศึกษา 2) ขั้นตรวจสอบความเที่ยงตรง ความเหมาะสมของระบบ โดยการศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ผู้เชี่ยวชาญประกอบด้วย ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา และนักวิชาการสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา จำนวน 9 คน ประเมินความเหมาะสมเพื่อเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบประเมินความเหมาะสมของระบบประเมินการสอนด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอาชีวศึกษาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) จำนวน 4 ฉบับ แบ่งเป็น 1) แบบประเมินความเหมาะสมของ (ร่าง) ระบบฯ 2) แบบประเมินความเหมาะสมของ (ร่าง) ระบบฯ ในขั้นตอนการประเมินตนเอง 3) แบบประเมินความเหมาะสมของ (ร่าง) ระบบฯ ในขั้นตอนการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านระบบ E-learning และ 4) แบบประเมินความเหมาะสมของ (ร่าง) ระบบฯ ในขั้นตอนการปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการศึกษาสภาพการประเมินการสอนด้วยตนเองและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาในการพัฒนาระบบประเมินการสอนด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอาชีวศึกษา

1.1 ผลการศึกษาผลการศึกษาสภาพการปฏิบัติงาน พบว่า ครูมีการปฏิบัติงานด้านการสอนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (4.23) และเมื่อพิจารณาเป็นรายการย่อย โดยจัดลำดับความสำคัญของสภาพปัญหาจากมากไปหาน้อย พบว่า ปริมาณรายวิชาที่รับผิดชอบในการสอนต่อภาคเรียน (4.38) การสอนในรายวิชาที่ตรงกับวุฒิการศึกษา (4.22) การมอบหมายภาระงานสายสนับสนุนของสถานศึกษา (4.20) และปริมาณชั่วโมงการสอนต่อสัปดาห์ (4.10)

ผลการศึกษาสภาพการประเมินการสอนด้วยตนเอง พบว่า ครูมีการปฏิบัติการประเมินการสอนด้วยตนเอง ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (2.56) โดยจัดลำดับความสำคัญของสภาพปัญหาจากมากไปหาน้อย พบว่า สถานศึกษามีการประเมินการสอนโดยให้ครูประเมินตนเอง (2.64) การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

ในการประเมินการสอนโดยผู้อื่น (2.49) มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการประเมินการสอนด้วยตนเอง (2.46) และการประเมินการสอนโดยผู้อื่น หรือด้วยตนเองที่ผ่าน มา สามารถนำผลของการประเมินมาพัฒนาการสอนของตนเองได้ (2.41)

1.2 ผลการศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาระบบประเมินการสอนด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอาชีวศึกษา พบว่า ในภาพรวม ความสำคัญของหัวข้อในการพัฒนาระบบการประเมินการสอนด้วยตนเองฯ อยู่ในระดับมากที่สุด โดยจัดลำดับความสำคัญของหัวข้อจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ประเมินคุณภาพการเตรียมการสอน (4.61) และการประเมินคุณภาพการสอน (4.57)

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการพัฒนาและประเมินความเหมาะสมของระบบประเมินการสอนด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอาชีวศึกษา

2.1 ผลการพัฒนาระบบประเมินการสอนด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอาชีวศึกษา

ระบบการประเมินการสอนด้วยตนเองประกอบด้วย 2 ส่วน คือ 1) การประเมินคุณภาพการเตรียมการสอน ได้แก่ 1.1) การวิเคราะห์หลักสูตรรายวิชา 1.2) การวิเคราะห์หน่วยการเรียนรู้ 1.3) การเขียนวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม 1.4) การสร้างใบเนื้อหา 1.5) การออกแบบและสร้างสื่อการสอน 1.6) การสร้างแบบฝึกหัดและแบบทดสอบ และ 1.7) การวางแผนและเขียนแผนการสอนทฤษฎี 2) การประเมินคุณภาพการสอน ได้แก่ 2.1) เทคนิควิธีการสอน 2.2) กระบวนการเรียนรู้และกระบวนการสอน และ 2.3) การสร้างบรรยากาศส่งเสริมการเรียนรู้ 2.2 ผลการประเมินความเหมาะสมของระบบประเมินการสอนด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอาชีวศึกษา

ตารางที่ 1 การประเมินความเหมาะสมของระบบประเมินการสอนด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอาชีวศึกษา

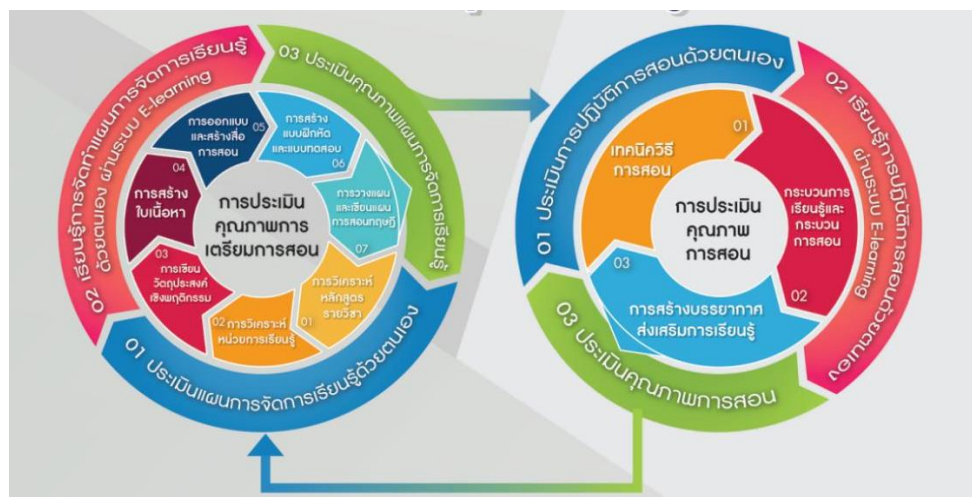
ที่	รายการ	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ผลการประเมิน
1	การพัฒนา (ร่าง) ระบบประเมินการสอนด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอาชีวศึกษา มีขั้นตอนการพัฒนาเหมาะสม	4.55	0.52	มากที่สุด
2	(ร่าง) ระบบประเมินการสอนด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอาชีวศึกษา ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ การประเมินการสอนด้วยตนเอง การเรียนรู้ทฤษฎีการพัฒนาคุณภาพการสอนด้วยตนเอง E-learning และการปรับปรุงคุณภาพการสอน มีความเหมาะสม	4.55	0.52	มากที่สุด
3	การจัดเรียงลำดับของ (ร่าง) ระบบประเมินการสอนด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอาชีวศึกษาที่พัฒนาขึ้น มีความเหมาะสม	4.66	0.50	มากที่สุด
4	(ร่าง) ระบบประเมินการสอนด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอาชีวศึกษาที่พัฒนาขึ้น สามารถนำไปใช้ในการประเมินตนเองด้านการสอนได้เหมาะสม	4.44	0.52	มาก
5	(ร่าง) ระบบประเมินการสอนด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอาชีวศึกษาที่พัฒนาขึ้น ครูผู้สอนสามารถ	4.77	0.44	มากที่สุด

ที่	รายการ	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ผลการประเมิน
	ประเมินตนเองด้านการสอน เพื่อพัฒนาผู้เรียน อาชีวศึกษา ได้อย่างเหมาะสม			
	รวมเฉลี่ย	4.60	0.49	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 มีผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ ในภาพรวม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ระบบประเมินการสอนด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอาชีวศึกษาที่พัฒนาขึ้น ครูผู้สอนสามารถประเมินตนเองด้านการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนอาชีวศึกษา การจัดเรียงลำดับของระบบประเมินการสอนด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอาชีวศึกษา ขั้นตอนการพัฒนา ระบบประเมินการสอนด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอาชีวศึกษา และระบบประเมินการสอนด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอาชีวศึกษา ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ การประเมินการสอนด้วยตนเอง การเรียนรู้ทฤษฎีการพัฒนาคุณภาพการสอนด้วยตนเอง E-learning และ การปรับปรุงคุณภาพการสอน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และระบบประเมินการสอนด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอาชีวศึกษาที่พัฒนาขึ้น สามารถนำไปใช้ในการประเมินตนเองด้านการสอนได้ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

องค์ความรู้ใหม่

จากแนวคิดการวิจัยที่ใช้แนวคิดการประเมินตนเองและการสะท้อนคิดไปใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครู เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาระบบประเมินการสอนด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอาชีวศึกษา เพื่อให้ครูมีระบบการประเมินตนเอง และสามารถวิเคราะห์การสอนจากการประเมินตนเอง นำผลที่ได้ไปปรับปรุง การสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป มีรายละเอียดดังภาพ 1

Picture 1: Self-assessment System for Teaching for the Development of Quality of Vocational Students.

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นถึงขั้นตอนของระบบการประเมินการสอนด้วยตนเองประกอบด้วย 3 ส่วน ประกอบด้วย

1. การประเมินคุณภาพการเตรียมการสอน มี 7 ขั้นตอนย่อย ประกอบด้วย 1.1 การวิเคราะห์หลักสูตรรายวิชา 1.2 การวิเคราะห์หน่วยการเรียนรู้ 1.3 การเขียนวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม 1.4 การสร้างใบเนื้อหา 1.5 การออกแบบและสร้างสื่อการสอน 1.6 การสร้างแบบฝึกหัดและแบบทดสอบ และ 1.7 การวางแผนและเขียนแผนการสอนทฤษฎี

2. การประเมินคุณภาพการสอน มี 3 ขั้นตอนย่อย ประกอบด้วย 2.1 เทคนิควิธีการสอน 2.2 กระบวนการเรียนรู้และกระบวนการสอน และ 2.3 การสร้างบรรยากาศส่งเสริมการเรียนรู้

อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนาระบบประเมินการสอนด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอาชีวศึกษา เพื่อให้ครูมีระบบการประเมินตนเอง และสามารถวิเคราะห์การสอนจากการประเมินตนเอง นำผลที่ได้ไปปรับปรุงการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ทำการวิจัยและพัฒนาระบบประเมินการสอนด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอาชีวศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการประเมินการสอนด้วยตนเองและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาระบบประเมินการสอนด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอาชีวศึกษา และเพื่อพัฒนาและประเมินความเหมาะสมของระบบประเมินการสอนด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอาชีวศึกษา สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 จากการศึกษาสภาพการประเมินการสอนด้วยตนเองและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาระบบฯ โดยนำผลการประเมินสภาพการประเมินการสอนด้วยตนเอง มาวิเคราะห์พบว่า ครูมีปริมาณรายวิชาที่รับผิดชอบในการสอนต่อภาคเรียน มีการมอบหมายภาระงานสายสนับสนุนของสถานศึกษา และปริมาณชั่วโมงการสอนต่อสัปดาห์จำนวนมาก ส่งผลให้ครูมีเวลาในการประเมินการสอนด้วยตนเอง มีสภาพการปฏิบัติงานน้อย รวมทั้งการประเมินการสอนโดยผู้อื่น ไม่สามารถนำผลของการประเมินมาพัฒนาการสอนของตนเองได้ ทั้งนี้เป็นเพราะ ครูมีภาระงานสายสนับสนุนทำให้มีการพัฒนาตนเองได้ไม่เต็มศักยภาพ รวมทั้งเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินด้านการสอนไม่ชัดเจน และใช้เวลาและบุคลากรในการประเมินจำนวนมาก สอดคล้องกับ Kijpreedabrisuth (1992) ได้กล่าวว่าการประเมินการสอนของครูนั้นเป็นสิ่งที่ควรคำนึงถึงได้แก่ แหล่งข้อมูลของการประเมิน วิธีการประเมิน ตลอดจนเครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน โดยสิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวมานี้ นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อคุณภาพของผลการประเมินโดยเฉพาะเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินจะต้องมีคุณภาพทั้งทางด้านความตรงและความเที่ยง อันเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ดีและมีคุณภาพ ประกอบกับปัญหาการประเมินการสอนของครูในปัจจุบันระบบยังไม่มีมีการประเมินที่ชัดเจน ประกอบกับเกณฑ์ในการประเมินยังไม่ชัดเจน และสอดคล้องกับการศึกษาสภาพปัญหาด้านการผลิตและปัญหาครูในข้อเสนอการพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา และความสำคัญของหัวข้อในการพัฒนาระบบประเมินการสอนด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอาชีวศึกษา พบว่า ในภาพรวม ความสำคัญในการพัฒนาระบบการประเมินการสอนด้วยตนเองฯ อยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับ นักวัดและประเมินหลายท่านได้ สรุปไว้ว่าการประเมินตนเองช่วยพัฒนามาตรฐานวิชาชีพที่มีคุณภาพ Kyriakides, and Campbell (2004) ดังที่กล่าวได้ว่า การประเมินตนเองมีผลโดยตรงต่อคุณภาพการทํากิจกรรมของบุคคล ลดความผิดพลาดและปัญหาในการทำงาน ช่วยให้งานมีคุณภาพ จึงเป็นกลไกสำคัญที่หลายองค์กรนำไปใช้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ระบบประเมินการสอนด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอาชีวศึกษา มีผลการประเมินความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน ทั้งนี้เนื่องมาจากผู้วิจัยได้ทำการสอบถามสภาพการประเมินการสอนและความสำคัญของหัวข้อในการพัฒนาระบบประเมินการสอนด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอาชีวศึกษา ศึกษาความต้องการโดยตรงจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ศึกษาเอกสารและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง แล้วนำข้อมูลมาสังเคราะห์ จากนั้นจึงทำการพัฒนาระบบประเมินการสอนด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอาชีวศึกษาที่กำหนดให้ผู้เกี่ยวข้องทั้งศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารและครูจากสถานศึกษาภาครัฐ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา และนักวิชาการสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ร่วมกันในการดำเนินการ ซึ่งเป็นไปตามหลักการประเมินตนเองและการสะท้อนคิดไปใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครู จึงส่งผลให้ระบบประเมินการสอนด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอาชีวศึกษาที่พัฒนาขึ้น มีผลการประเมินความเหมาะสมในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kiddee (2004) ได้ทำวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการประเมินการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ทำให้ครูสายผู้สอนได้รู้จักตนเองด้านการสอนและ สามารถนำสารสนเทศจากการประเมินตนเองนี้ไปใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้มี ประสิทธิภาพส่งผลให้เกิดการพัฒนาการเรียนการสอนของครูต่อไป และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Fletcher, and Baldry (2000) ได้ทำวิจัยเรื่อง การศึกษาความแตกต่างภายในและการรับรู้เกี่ยวกับตนเองในบริบทของการประเมินโดยใช้ แหล่งข้อมูลหลายแหล่ง แหล่งผู้ประเมินประกอบด้วย การประเมินตนเองการประเมินโดยเพื่อนครู นักเรียน ผู้บริหารและผู้ปกครอง ครูผู้สอนสามารถนำชุดเครื่องมือประเมินตนเองด้านการสอนไปประเมินตนเอง เพื่อที่จะได้นำข้อมูลสารสนเทศที่ได้ไปพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพส่งผลให้เกิดการพัฒนาการเรียนการสอนของครูต่อไป

สรุป

ระบบประเมินการสอนด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอาชีวศึกษา ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology) โดยศึกษาสภาพปัญหาการประเมินการสอนและความสำคัญของหัวข้อในการพัฒนาระบบประเมินการสอนด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอาชีวศึกษา ผลปรากฏว่า 1) สภาพการประเมินการสอนด้วยตนเอง ครูมีเวลาในการประเมินการสอนด้วยตนเอง มีสภาพการปฏิบัติงานน้อย รวมทั้งการประเมินการสอนโดยผู้อื่น ไม่สามารถนำผลของการประเมินมาพัฒนาการเรียนการสอนของตนเองได้ และ ความสำคัญของหัวข้อในการพัฒนาระบบประเมินการสอนด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอาชีวศึกษา คือ การประเมินคุณภาพการเตรียมการสอน มีความต้องการจำเป็นอยู่ในลำดับที่ 1 ผู้วิจัยจึงนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาระบบประเมินการสอนด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอาชีวศึกษา โดยใช้ แนวคิดของ Artz et al. (2008) (as cited in Cantu, 2015) วงจรของบทเรียน (Lifecycle of a lesson) เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาทำให้ได้ระบบประเมินการสอนด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอาชีวศึกษา แบ่งเป็น 3 ส่วนหลักและย่อย ดังนี้ 1) การประเมินคุณภาพการเตรียมการสอน ได้แก่ 1.1) การวิเคราะห์หลักสูตรรายวิชา 1.2) การวิเคราะห์หน่วยการเรียนรู้ 1.3) การเขียนวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม 1.4) การสร้างใบเนื้อหา 1.5) การออกแบบและสร้างสื่อการสอน 1.6) การสร้างแบบฝึกหัดและแบบทดสอบ และ 1.7) การวางแผนและเขียนแผนการสอนทฤษฎี 2) การประเมินคุณภาพการสอน ได้แก่ 2.1) เทคนิควิธีการสอน 2.2) กระบวนการเรียนรู้และกระบวนการสอน และ 2.3) การสร้างบรรยากาศส่งเสริมการเรียนรู้ โดยผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด จึงมีความเหมาะสมที่จะไปใช้เป็นแนวทางในการ

ประเมินตนเองด้านการสอน ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไปซึ่งระบบที่พัฒนาขึ้นผ่านการ ประเมินความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า การประเมินคุณภาพการเตรียมการสอน และการประเมินคุณภาพการสอน มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาระบบอยู่ในระดับมากที่สุด ดังนั้น ควรนำข้อมูลความต้องการไปดำเนินการพัฒนาครู เพื่อให้สามารถจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามหลักวิชาการและสอดคล้องกับการประเมินคุณภาพการสอน เพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนการสอนในครั้งต่อไป

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ระบบประเมินการสอนด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอาชีวศึกษา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ดังนั้น สถานศึกษาควรนำผลการวิจัยไปกำหนดเป็นนโยบายการประเมินด้านการสอนของครู โดยให้ความสำคัญในการประเมินคุณภาพการเตรียมการสอน และส่งเสริมให้นำผลการประเมินไปพัฒนาตนเองด้านการสอนให้มีคุณภาพเป็นไปตามข้อกำหนดต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการประเมินการปรับปรุงคุณภาพการสอน ภายหลังจากการนำระบบประเมินการสอนด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอาชีวศึกษา ไปใช้

2.2 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการนิเทศการสอนภายหลังจากมีการใช้ระบบประเมินการสอนด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอาชีวศึกษา เพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุงและพัฒนาระบบประเมินการสอนด้วยตนเอง เพื่อให้มีคุณภาพและเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนต่อไป

References

- Boud, D. (2003). *Enhancing Learning Through Self Assessment*. New York: Routledge Falmer.
- Cantu, D. V. (2015). *Applying Reflection and Self-assessment Practices to Integrative STEM Lessons: A Design Based Research Study to Develop an Instrument for Elementary Practitioners*. (Doctoral Dissertation). Old Dominion University. USA.
- Fletcher, & Baldry. (2000). *Multi-source Feedback Systems: A Research Perspective*. In *International Review of Industrial and Organizational Psychology* Vol 14. Eds C. L. Cooper & I. T. Robertson. Wiley: New York/London.
- Johnson, A. P. (2000). It's Time for Madeline Hunter to Go: A New Look at Lesson Plan Design. *Action in Teacher Education*, 22(1), 72-78.
- Kiddee, K. (2004). *The Development of an Assessment Model for Teaching and Learning Management at Focusing on the Students is Important*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Kijpreedabrisuth, B. (1992). *Measurement and Evaluation of Teaching and Learning*. (2nd ed.). Bangkok: B & B Publishing.
- Kyriakides, L., & Campbell, R. J. (2004). School Self-evaluation and School Improvement: A Critique of Values and Procedures. *Studies in Educational Evaluation*, 30(1), 23-36.

- Noppakhun, J. (2018). Reflective Thinking Through Sketchbook Journals of Teacher Students of Early Childhood Education of Suan Dusit University. *Suan Dusit Graduate School Academic Journal*, 14(3), 307-322.
- Ruengtragul, A., & Damrongpanit, S. (2008). *Self-assessment for Development in Fulfilling Knowledge: Knowing, Thinking, Doing*. Virtue Center. (N.P.)
- Sridhrungsri, P. (2009). *Education in Thailand in the Future 10-20 Years*. Retrieved January 3, 2023, from <https://www.dpu.ac.th/ces/upload/km/1406790542.pdf>
- Thanachawengsakul, N., & Jeerangsuwan, N. (2018). Instructional Model of MIAP on Cloud Computing Technology of the Undergraduate Students in Order to Promote 21st Century Learning Skill. *Journal of Education Naresuan University*, 20(4), 58-69.

การพัฒนาสปปายะสถานที่เอื้อต่อการพัฒนาเยาวชนโดยพุทธสันติวิธี*

The Development of Sappāya-sathan Contributing to Youth Development by Buddhist Peaceful Means

¹ศิริขวัญ แวนนิลانون, พระมหาวีรศักดิ์ อภินนทเวที และ ชันทอง วัฒนประดิษฐ์

¹Sirikhwan Waewnilanon, Phramaha Weerasak Abhinandavedi,

and Khantong Wattanapradith

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: pnok_dkmitl@live.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการจำเป็น แนวคิดทฤษฎีและหลักพุทธสันติวิธีในการพัฒนาสปปายะสถานที่เอื้อต่อการพัฒนาเยาวชน 2) เพื่อนำเสนอการพัฒนาสปปายะสถานที่เอื้อต่อการพัฒนาเยาวชนโดยพุทธสันติวิธี ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก 30 คน การสนทนากลุ่มเฉพาะจำนวน 16 คน และทำแบบสำรวจความพอใจจากเยาวชนจำนวน 340 คน วัดผลด้วยการประมาณค่า 3 ระดับ วิเคราะห์ผลเชิงปริมาณด้วยสถิติร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เชิงคุณภาพด้วยอุปนัยวิธี

ผลการพบวิจัยพบว่า 1) สถานที่ที่เอื้อต่อการอบรมเยาวชนในปัจจุบันมีจำนวนน้อย เจ้าของโครงการสามารถพัฒนาสถานที่ได้โดยประยุกต์แนวคิด หลักการออกแบบสถาปัตยกรรม ร่วมกับหลักสปปายะ 7 2) การพัฒนาสปปายะสถานที่เอื้อต่อการพัฒนาเยาวชนโดยพุทธสันติวิธี ทำได้โดยพัฒนาสถานที่ให้มีลักษณะดังนี้ 1) วางผังแม่บทให้เป็นไปตามธรรมวินัย วางภูมิสถาปัตย์ให้ร่มรื่น พื้นที่ใช้สอยเพียงพอ เหมาะกับช่วงวัย ถูกกฎหมาย สะอาด ปลอดภัย 2) แก้ไขผลกระทบที่เกิดจากสถานที่ตั้งโครงการ การสัญจรเหมาะสม 3) มีโสตสื่อดี มีเสียงตามสาย มีสถาปัตยกรรมเป็นสื่อสอนธรรม 4) มีพื้นที่ทำงานและพื้นที่พักผ่อนรองรับบุคคลทุกกลุ่ม 5) มีโรงครัวเพื่อให้มีอาหารที่ถูกสุขลักษณะ รสชาติดี 6) อากาศเย็นสบาย และ 7) มีพื้นที่รองรับกิจกรรมแบบนั่งสมาธิ และกิจกรรมเรียนรู้ด้วยตนเอง ผลของความพอใจของเยาวชนที่มีต่อแบบจำลองสปปายะที่เอื้อต่อการพัฒนาเยาวชน พบว่า เยาวชนมีความพึงพอใจตามลำดับดังนี้ พื้นที่กายภาพ ($\bar{X} = 2.93$; S.D. = 0.28) พื้นที่ปัญญา ($\bar{X} = 2.84$; S.D. = 0.39) พื้นที่การเรียนรู้ ($\bar{X} = 2.77$; S.D. = 0.45) มีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\bar{X}$) = 2.93; 2.84 และ 2.77, S.D. = 0.28, 0.39 และ 0.45 องค์ความรู้ที่ได้ คือ 7S Plus 3 Model

คำสำคัญ: การพัฒนา; สปปายะ 7; เยาวชน; สถาปัตยกรรม

Abstract

This research article has the following objectives: 1) to study the problems conditions, needs, concepts, theories, and the Buddhist peaceful means about the development of

*Received June 12, 2023; Revised November 13, 2023; Accepted November 24, 2023

suitable (sappāya) places contributing to youth development; and 2) to present the development of suitable (sappāya) places contributing to youth development by Buddhist peaceful means by applying a mixed research method. The research tools used were an in-depth interview with 30 experts, a focus group discussion with 16 experts, and a satisfaction survey with a 3-level Likert rating scale from 340 youths. The quantitative data were analyzed by percentage and standard deviation, while the qualitative data were examined by inductive method.

From the study, the following results are found:

1) Today there are few places that are conducive to youth training. The project owner can develop the place by applying the concept of Architectural Design Principles in conjunction with the 7 Sappāya Principles.

2) The development of suitable (sappāya) places contributing to youth development based on the Buddhist peaceful means consists of sappāya-based building, with the following details: (1) Placing a master plan based on Dhamma Vinaya, laying down landscape to be clean, safe, and shady with useable space equal to building users and their ages, as well as being legal; (2) Resolving impacts arisen from the project location and manage traffic appropriately; (3) Having good audio-visual equipment, a public address system, and using architecture as a tool to teach Dhamma; (4) Having places to accommodate people from various groups; (5) Having canteen so that food are quality and hygienic with good taste; (6) Having a clear and cool weather; and (7) Having space that allows activities like as meditation and self-study. From surveying the satisfaction of youth toward a model of suitable (sappāya) places contributing to youth development, it was found that youth were satisfied, in the following order: physical space is at the highest ($\bar{X} = 2.93$, S.D. = 0.28), followed by intellectual space ($\bar{X} = 2.84$, S.D. = 0.39) and learning space ($\bar{X} = 2.77$, S.D. = 0.45), respectively. A body of knowledge from the study is '7s plus 3' model.

Keywords: Development; 7 Sappāya; Youth; Architecture

บทนำ

สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนในปัจจุบันมีมากมายหลายมิติไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านการศึกษา ปัญหายาเสพติด ปัญหาการติดยาเสพติด ปัญหาการพนัน ปัญหาการใช้ความรุนแรง ฯลฯ กรมสุขภาพจิตได้ประเมินสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่นไทยอายุต่ำกว่า 20 ปีกว่า 1.8 แสนราย ผ่านแอปพลิเคชัน Mental Health Check-in ตั้งแต่ 1 มกราคม 2563 – 30 กันยายน 2564 พบว่าวัยรุ่นมีความเครียดสูง ร้อยละ 28 เสี่ยงซึมเศร้า ร้อยละ 32 เสี่ยงฆ่าตัวตาย ร้อยละ 22 วัยรุ่นเครียดสูง เข้าสังคมลดลง ติดจอและเกมออนไลน์มากขึ้น ยังพบบางรายทะเลาะกันจนครอบครัวนำไปสู่การฆ่าตัวตาย (Waituannam, 2021) นอกจากนี้ยังมีผลการสำรวจพบว่า ระดับคุณธรรมจริยธรรมในหมู่คนไทยเมื่อเทียบกับอดีตที่ผ่านมาโดยเฉพาะความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ความมีสติสัมปชัญญะ ความมีวินัยลดลง หากมีการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองให้เกิดในกลุ่มเด็กและเยาวชนย่อมจะส่งผลให้กลุ่มเด็กและเยาวชนเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพนำไปสู่การพัฒนาให้สังคม

เข้มแข็ง และยั่งยืน (Office of the National Economic and Social Development Council, Office of the Prime Minister, 2016) หลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเห็นถึงความสำคัญของปัญหานี้และใช้แนวทางคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องบ่มเพาะพัฒนาวุชน

ทั้งนี้แนวทางการแก้ปัญหาการพัฒนาศีลธรรมของยุวชน พบว่า สถานศึกษาส่วนใหญ่มักนำยุวชนไปอบรมที่วัด หรือศูนย์อบรมต่างๆ สอดคล้องกับ แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. (2560-2564) จัดทำขึ้นเพื่อเป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาเด็กและเยาวชน ที่มุ่งเน้นให้เด็กและเยาวชนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา เพื่อการยกระดับคุณภาพทุนมนุษย์ของประเทศ โดยพัฒนาคนให้เหมาะสมตามช่วงวัย ให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ เป็นคนดี มีสุขภาวะที่ดี มีคุณธรรมจริยธรรม มีระเบียบวินัย และมีจิตสำนึกที่ดีต่อสังคมส่วนรวม (National Child and Youth Development Promotion Committee, 2017) ดังนั้นวัดหลายแห่งได้เตรียมความพร้อมในการพัฒนาสถานที่ให้เป็นสถานอบรมที่เอื้อต่อการพัฒนาวุชน ดังเช่น วัดปัญญานันทาราม วัดพระธรรมกาย วัดมเหยงค์ ฯลฯ แต่อย่างไรก็ตามสถานที่ที่เอื้อต่อการพัฒนาวุชนที่มีความพร้อมและสอดคล้องกับบริบททั้งผู้ใช้และผู้ให้บริการยังนับว่าน้อย

สอดคล้องกับการวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัญหาของศูนย์อบรมเยาวชน พบว่า ด้านอาคารสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ยังไม่เหมาะสม ไม่มีคุณภาพเท่าที่ควรและไม่เพียงพอ งบประมาณดำเนินการยังไม่เพียงพอ พร้อมกับการนำเสนอแนวทางการจัดการศูนย์อบรมมี 5 ด้าน คือ บุคลากร อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ และการจัดการระบบ (Chaiyapan, Boonchai, and Phothibat, 2018) ทั้งนี้แนวทางการพัฒนาสถานที่อบรมที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตและปัญญาของยุวชนที่คำนึงถึงหลักความสบาย หรือ สบายะ 7 ประการ ได้แก่ อาวาสบายะ โคจรบายะ ภัตตาคารบายะ บุคคลบายะ โภชนบายะ อุตสบายะ อิริยาบถบายะ โดยงานวิจัยนี้ได้กล่าวถึงเรื่องของอารามที่ควรเป็นรมณีสถาน จะทำให้ผู้มาเยือนเกิดความรู้สึกยินดี รื่นรมย์ เจริญตาเจริญใจ (Yaot, 2019) จากประสบการณ์ของผู้วิจัยที่ทำการออกแบบสถานที่อบรมยุวชนมาเป็นระยะเวลากว่า 10 ปี พบว่า สถานที่อบรมเพื่อพัฒนาวุชนส่วนใหญ่ เจ้าของสถานที่ยังขาดความรู้ความเข้าใจถึงหลักการออกแบบสถาปัตยกรรม ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าหลักสบายะกับหลักการออกแบบสถาปัตยกรรมมีความสอดคล้องกันหลายประเด็นและหากผู้ออกแบบนำความรู้เรื่องหลักสบายะ 7 มาเป็นแนวคิดในการออกแบบสถาปัตยกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาวุชน จะส่งผลให้เมื่อยุวชนเข้ารับการอบรมคุณธรรมที่วัดหรือศูนย์อบรมต่างๆ ยุวชนเหล่านั้นจะได้เรียนรู้อย่างมีความสุขและเห็นคุณค่าของหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาและนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตในทางที่งาม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการจำเป็น แนวคิดทฤษฎีและหลักพุทธสันติวิธีในการพัฒนาสัปปายะสถานที่เอื้อต่อการพัฒนาวุชน
2. เพื่อนำเสนอการพัฒนาสัปปายะสถานที่เอื้อต่อการพัฒนาวุชนโดยพุทธสันติวิธี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research Design) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Design) และ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research Design) โดยมีวิธีการดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาวิเคราะห์เอกสาร แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบอาคารสถานที่ให้เป็นสัปปายะ ได้แก่ หลักการออกแบบสถาปัตยกรรม หลักสัปปายะ 7 คือ อาวาสบายะ

โคจรสัปายะ ภัตสสัปายะ บุคคลสัปายะ โภชนสัปายะ อุตุสัปายะ และอิริยาบาทสัปายะ เพื่อนำมาใช้ในการสร้างกรอบแนวคิดและเครื่องมือวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งมีโครงสร้าง การตรวจคุณภาพเครื่องมือในด้านของความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) นำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม (Index of Item Objective Congruence : IOC) โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ได้ค่า IOC 0.80 ได้รับการรับรองจริยธรรมมนุษย์ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หมายเลข ว.12/2566

ขั้นตอนที่ 3 การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งมีโครงสร้าง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง (Purpose Sampling) โดยกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเพื่อให้ตอบวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้ กลุ่มเจ้าอาวาสวัดต้นแบบ และศาสนสถานในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ปริมณฑล และจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 11 แห่ง ได้แก่ วัดสุทธิวาราม เสถียรธรรมสถาน วัดชลประทานรังสฤษฎ์ วัดญาณเวศกวัน วัดปัญญานันทาราม วัดมเหยงค์ วัดป่าเจริญราช วัดพระธรรมกาย วัดมหาจุฬาลงกรณราชูทิศ วัดเกาะแก้ว และวัดสีสุก กลุ่มนักวิชาการพุทธศาสนา กลุ่มนักวิชาการด้านสถาปัตยกรรม สถาปนิก วิศวกร และกลุ่มผู้อำนวยการสถานศึกษา ครู ยูวชน

ขั้นตอนที่ 4 นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเคราะห์เอกสาร แนวคิดที่เกี่ยวข้องมาออกแบบแบบจำลองสัปายะที่เอื้อต่อการพัฒนายูวชน ตามบริบทของพื้นที่ศึกษานำร่อง คือ ศูนย์อบรมเยาวชนบางปะหัน ตำบลหันสัง อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ขั้นตอนที่ 5 รับรองแบบจำลองสัปายะที่เอื้อต่อการพัฒนายูวชน โดยการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ผู้เชี่ยวชาญและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง รวม 16 ท่าน แบ่งเป็น 5 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) ด้านพระพุทธศาสนาและสันติวิธี 2) ด้านการออกแบบสถาปัตยกรรมหลัก, ผังเมืองและชุมชนสถาปัตยกรรมภายใน และภูมิสถาปัตยกรรม 3) ด้านการฝึกอบรมยูวชน 4) ครูและผู้ปกครอง และ 5) ยูวชนและอดีตยูวชนที่เคยร่วมอบรมคุณธรรม

ขั้นตอนที่ 6 ประเมินผลแบบจำลองสัปายะที่เอื้อต่อการพัฒนายูวชน โดยใช้แบบสำรวจรายการ (Check Lists) มีลักษณะคำถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 3 ระดับ โดยให้เยาวชนชมการนำเสนอโมเดลออกแบบ 3 มิติ และให้คะแนน 3 หมายถึง พอใจในการออกแบบ 2 หมายถึง เฉยๆ และ 1 หมายถึง ไม่พอใจ กลุ่มตัวอย่างเป็นเยาวชนที่เข้าอบรมของศูนย์อบรมเยาวชน โดย

ขั้นตอนที่ 7 รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล เชิงปริมาณใช้การ 1) วิเคราะห์ด้วยสถิติแบบบรรยาย (Descriptive Statistics) ได้แก่ ร้อยละค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ด้วยสถิติอนุมาน (Inferential Statistics) เพื่อวิเคราะห์ผลการทดสอบก่อนและหลังการทดลอง ด้วยสถิติวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย t-test วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยอุปนัยวิธี สรุปและอภิปรายผลข้อมูลโดยวิธีพรรณนาโวหาร

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 สภาพบริบท ปัญหา ความต้องการจำเป็น แนวคิดทฤษฎีและหลักพุทธสันติวิธีในการพัฒนาสัปายะสถานที่เอื้อต่อการพัฒนายูวชนเพื่อศึกษาสภาพบริบท ปัญหา ความต้องการจำเป็น แนวคิดทฤษฎีและหลักพุทธสันติวิธีในการพัฒนาสัปายะสถานที่เอื้อต่อการพัฒนายูวชน ผลการวิจัยพบว่าปัจจุบันมีการพัฒนายูวชนโดยผ่านกิจกรรม กิจกรรม หรือผ่านการอบรมให้ความรู้ทางพระพุทธศาสนาอย่างแพร่หลาย คือ โรงเรียนส่งเสริมให้นักเรียนได้รับการอบรมความรู้ทางพระพุทธศาสนาโดยครูพาทำกิจกรรมที่โรงเรียน หรือ นิมนต์ครูพระสอนศีลธรรมมาเทศน์สอนที่โรงเรียน หรือนำนักเรียนไปอบรมที่วัด

วัดและสถานปฏิบัติธรรมที่มีความพร้อมด้านสถานที่ที่เอื้อต่อการอบรมยุวชนมีจำนวนน้อย จากการถอดบทเรียนสถานอบรมยุวชนต้นแบบ คือ วัดปัญญานันทาราม วัดมเหยงค์ วัดป่าเจริญราช วัดพระธรรมกาย วัดญาณเวศกวัน เสถียรธรรมสถาน วัดมหาจุฬาลงกรณราชูทิศ วัดสุทธาวาส วัดชลประทานรังสฤษฎ์ วัดเกาะแก้ว และวัดสีกก พบว่า เจ้าของสถานที่อบรมยุวชนต้นแบบ ให้ความสำคัญกับการพัฒนาสถานที่และใช้หลักพุทธธรรม สัปปายะ 7 ในการพัฒนาสถานที่ให้เอื้อต่อการพัฒนายุวชน โดยพบว่ามีความเป็นสัปปายะในบริบท รูปแบบ ลักษณะ ปริมาณ ที่มากน้อยแตกต่างกันไป ตามสภาพระดับความรู้ความเข้าใจ ความสามารถ และกำลังทรัพย์ ในพระไตรปิฎก “สัปปายะ” หมายถึง มีประโยชน์ ก่อให้เกิดความเจริญ (Tripitakas; 20/22/169) สิ่งที่เป็นสัปปายะ 7 สิ่งที่เกี่ยวข้อง สิ่งที่เกี่ยวข้องกับการอยู่ดีและการที่จะพัฒนาชีวิต สิ่งที่เหมาะสม อันเกี่ยวเนื่องในการเจริญภาวนาให้ได้ผลดี ช่วยให้สมาธิตั้งมั่น ไม่เสื่อมถอย มีดังนี้ 1) อาวาสสัปปายะ คือ ที่อยู่อันเหมาะสม เช่น ปลอดภัย ไม่พุกพ่วนจอบ้างแห่งเรียก เสนาสนสัปปายะ 2) โคจรสัปปายะ คือ แหล่งอาหารอันวย ที่เกี่ยวเนื่องกับที่ที่สมควร เช่น มีหมู่บ้านหรือชุมชนที่มีอาหารบริบูรณ์ อยู่ไม่ไกลไม่ไกลเกินไป 3) ภัตตสัปปายะ คือ การพุดคุยที่เหมาะสม เช่น พุดคุยเล่าขานกันแต่ในกถาวัตถุ 10 และพุดแต่พอประมาณ ข่าวสารและสื่อสารที่เอื้อปัญญา บางแห่งเรียก ธรรมสัปปายะ 4) บุคคลสัปปายะ คือ บุคคลที่ถูกต้องเหมาะสม เช่น ไม่มีคนร้าย แต่มีท่านผู้ทรงคุณธรรม ทรงภูมิปัญญาเป็นที่ปรึกษาที่เหมาะสม 5) โภชนสัปปายะ คือ อาหารที่เหมาะสม เช่น ถูกกับร่างกาย เกื้อกูลต่อสุขภาพ ฉ้นไม่ยาก บางแห่งเรียก อาหารสัปปายะ 6) อุตสัปปายะ คือ ดินฟ้าอากาศธรรมชาติแวดล้อมที่เหมาะสม เช่น ไม่หนาวเกินไปไม่ร้อนเกินไป เป็นต้น 7) อิริยาปถสัปปายะ คือ อิริยาบถที่เหมาะสม เช่น บางคนถูกกับกิจกรรม บางคนถูกกับนั่งตลอดจนมีการเคลื่อนไหวที่พอดีมีอิริยาบถสมควร (Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto), 2016) ผู้วิจัยสรุปลักษณะของสัปปายะ 7 เพื่อนำไปพัฒนาสถานที่ให้เอื้อต่อการอบรมยุวชน สรุปได้ตามตารางดังนี้

ตารางที่ 1 ตารางแสดงสรุปเรื่องสัปปายะ 7

หัวข้อ	ประเด็นสำคัญ
1. อาวาสสัปปายะ	ร่มรื่น ปลอดภัย แบ่งเขตชัดเจน แยกเพศ พระ ชาย หญิง สะอาด สะดวกสบาย พอสมควร
2. โคจรสัปปายะ	ตั้งอยู่ไม่ไกลไม่ไกลแหล่งชุมชน สะดวกในการเดินทาง ใกล้แหล่งซื้อของ ไม่มีเสียงดังรบกวน
3. ภัตตสัปปายะ	เนื้อหาครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ พุดสิ่งที่ประโยชน์ ไพเราะ ในห้องปฏิบัติธรรม หรือเวลาทำกิจกรรม ควรมีอุปกรณ์สื่อที่ดี อาจจะมีเสียงตามสาย เช่น เสียงธรรมชาติ เสียงเทศน์ธรรมะ มีสถาปัตยกรรมหรือภูมิภาครรมที่สอนธรรมะ ป้ายปริศนาธรรม
4. บุคคลสัปปายะ	เป็นหัวใจสำคัญ ควรรู้เรื่องพระพุทธศาสนา มีเมตตากรุณา เข้าใจเด็ก เปิดใจ รับฟังเด็ก
5. โภชนสัปปายะ	ถูกหลักโภชนาการ สะอาด ไม่เกิดโทษ รสชาติดี
6. อุตสัปปายะ	อากาศเย็นสบาย ถ้าเลือกได้ควรเลือกสถานที่ที่เป็นธรรมชาติจริงๆ เช่น ป่า ภูเขา แม่น้ำ หรือสร้างเองโดยปลูกต้นไม้ ขุดสระน้ำ
7. อิริยาปถสัปปายะ	กิจกรรมมีทั้ง ๒ แบบคือ กิจกรรมที่อยู่กับที่ (Non activity) เช่น นั่งสมาธิ ฟังธรรม และ กิจกรรมที่มีการเคลื่อนไหว (Activity) เช่น เดินจงกรม กิจกรรมเสริมสร้างความสามัคคี กิจกรรมศิลปสร้างสรรค์

การออกแบบอาคารสถานที่ทำได้โดยผ่านกระบวนการออกแบบสถาปัตยกรรมซึ่งเป็นการสรุปความคิด ความต้องการ ให้เป็นแบบจำลองและรายละเอียดแบบก่อสร้าง ก่อนที่จะนำไปก่อสร้างจริง การออกแบบทำได้โดยนำข้อมูล คือ ข้อมูลเกี่ยวกับบุคคล (Person) จุดมุ่งหมาย(Purpose) พฤติกรรม (Behavior) ประโยชน์ใช้สอย (Function) สภาพสิ่งที่มีอยู่ (Object) (Sthapitanonda, 2006) มาวิเคราะห์ แล้วออกแบบอาคารสถานที่ให้สอดคล้องและเหมาะสม

วัตถุประสงค์ที่ 2 พัฒนาและนำเสนอการพัฒนาสถาปัตยกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนายุวชน โดยพุทธสันติวิธี ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาสถาปัตยกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนายุวชนโดยพุทธสันติวิธี ทำได้โดยใช้หลักพุทธธรรม สถาปัตยกรรม 7 คือ อาวาสสถาปัตยกรรม โคจรสถาปัตยกรรม ภัตตสถาปัตยกรรม บุคคลสถาปัตยกรรม โภชน-สถาปัตยกรรม อุตสาหกรรมสถาปัตยกรรม และ อิริยาปสถาปัตยกรรม บูรณาการกับหลักการออกแบบอาคารและภูมิสถาปัตยกรรม เพื่อให้ได้อาคารสถานที่ที่เป็นสถาปัตยกรรมที่เอื้อต่อการส่งเสริมให้เยาวชนเกิดความสุขกายสบายใจมีความสุข มีสมาธิ มีอิสรภาพในการเรียนรู้ และการพัฒนาทักษะก่อให้เกิดปัญญาและความคิดสร้างสรรค์ โดยการวิจัยนี้ได้ผู้วิจัยได้ออกแบบแบบจำลองสถาปัตยกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนายุวชนโดยพุทธสันติวิธี มีการพัฒนาพื้นที่ให้ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน คือ พื้นที่ทางกายภาพ (Physical Space) พื้นที่การเรียนรู้ (Learning Space) และพื้นที่แห่งปัญญา (Wis.D.om Space) ในกรอบของสถาปัตยกรรม 7 เพื่อให้เกิดเป็นอาวาสสถาปัตยกรรม ดังนี้ 1) อาวาส-สถาปัตยกรรม คือ สถานที่มีแบ่งเขตชัดเจน ให้เป็นไปตามธรรมวินัย แยกเพศ พระ ชาย หญิง วางผังแม่บท (Master Plan) วางภูมิสถาปัตยกรรม (Landscape) ให้ร่มรื่น มีต้นไม้ สระน้ำ มีพื้นที่การเรียนรู้ พื้นที่จิตใจและปัญญา จำนวนพื้นที่ใช้สอยเหมาะสมกับจำนวนผู้ใช้อาคารเลือกสถาปัตยกรรมที่เหมาะสมกับช่วงวัย เป็นไปตามข้อกำหนด กฎหมายผังเมือง กฎหมายอาคาร เมื่อก่อสร้างเสร็จจัดให้มีคนดูแลอาคารสถานที่ให้สะอาดเรียบร้อย 2) โคจรสถาปัตยกรรม คือ วิเคราะห์สถานที่ตั้งโครงการว่าได้รับผลกระทบอะไรหรือไม่ แล้วแก้ไข จัดการสัญจรในโครงการให้ง่าย สะดวก เช่น เป็นไปตามลำดับการเข้าถึง 3) ภัตตสถาปัตยกรรม คือ มีอุปกรณ์ใส่ตักที่ดี มีเสียงตามสาย เช่น เสียงธรรมชาติ เสียงเทศน์ธรรมะ มีสถาปัตยกรรมหรือภูมิสถาปัตยกรรมที่สอนธรรมะ ป้ายปริศนาธรรม ป้ายพุทธภาษิต 4) บุคคลสถาปัตยกรรมซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่สุดจึงจัดให้มีพื้นที่รองรับบุคคลทุกกลุ่ม โดยเฉพาะทีมงานผู้ให้การอบรม ดังนี้ พื้นที่ทำงาน ห้องรับรองวิทยากร พื้นที่พักค้างของผู้อบรม ทีมงานอบรม และทีมงานสนับสนุน พื้นที่พักผ่อน ห้องปฐมพยาบาล 5) โภชนะสถาปัตยกรรม คือ ควรมีโรงครัว โรงอาหาร เพื่อควบคุมคุณภาพอาหารให้เป็นไปตามหลักโภชนาการ สะอาด รสชาติดี 6) อุตสาหกรรมสถาปัตยกรรม อาจจะใช้ธรรมชาติ หรือเครื่องปรับอากาศ และ 7) อิริยาปสถาปัตยกรรม คือ สร้างสถานที่ให้รองรับกิจกรรมทั้ง 2 แบบ คือ กิจกรรมที่อยู่กับที่ (Non Activity) เช่น นั่งสมาธิ ฟังธรรม ใช้อาคารปฏิบัติธรรม ศาลาริมน้ำ พื้นที่ไต้ต้นไม้ม และ กิจกรรมที่มีการเคลื่อนไหว (Activity) ใช้สถานที่ได้ 4 แบบ คือ 1.อาคารปฏิบัติธรรม ทำกิจกรรมสันตนาการ 2.ห้องเอนกประสงค์, โรงอาหาร ไว้ทำกิจกรรมศิลปะ ดนตรี 3.พื้นที่กลางแจ้ง ไว้ทำกิจกรรม เช่น Walk Rally 4.พื้นที่การเรียนรู้ เช่น พิพิธภัณฑ์ นิทรรศการ ห้องสมุด แบบจำลองนี้ได้รับการรับรองและผ่านการพัฒนาตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เกี่ยวข้องจากการทำสนทนากลุ่มเฉพาะ และได้นำไปทำแบบสำรวจความเห็นของยุวชน

ตารางที่ 2 ความพึงพอใจต่อการออกแบบสัปปายะสถานที่เอื้อต่อการพัฒนาวุชนโดยพุทธสันติวิธี

ความพึงพอใจ/ การศึกษา	ประถมศึกษา		มัธยมศึกษา		รวม	
	Mean	S.D.	Mean	S.D.	Mean	S.D.
พื้นที่กายภาพ	2.90	0.33	2.95	0.20	2.93	0.28
พื้นที่การเรียนรู้	2.70	0.50	2.84	0.38	2.77	0.45
พื้นที่ปัญญา	2.80	0.42	2.89	0.35	2.84	0.39

จากตารางที่ 2 พบว่า โดยภาพรวมเยาวชนมีความพึงพอใจ ด้านพื้นที่กายภาพมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 2.93 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = 0.28 รองลงมา คือ ด้านพื้นที่ปัญญา มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 2.84 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = 0.39 และด้านพื้นที่การเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 2.77 และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = 0.45 เมื่อแยกตามระดับชั้นวัย พบว่า เยาวชนระดับประถมศึกษา มีความพึงพอใจ ด้านพื้นที่กายภาพมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 2.90 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = 0.33 รองลงมาเป็นด้านพื้นที่ปัญญา ($\bar{X}$) = 2.80 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = 0.42 และอันดับสุดท้าย คือ ด้านพื้นที่การเรียนรู้ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 2.70 และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = 0.50 สำหรับเยาวชนระดับมัธยมศึกษา พบว่า ด้านพื้นที่กายภาพมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 2.95 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = 0.20 รองลงมาเป็นด้านพื้นที่ปัญญา ($\bar{X}$) = 2.89 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = 0.35 และอันดับสุดท้าย คือ ด้านพื้นที่การเรียนรู้ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) = 2.84 และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = 0.38

กล่าวโดยสรุปว่า จากการสำรวจความคิดเห็นของเยาวชนที่มีต่อ “การพัฒนาสัปปายะสถานที่เอื้อต่อการพัฒนาวุชนโดยพุทธสันติวิธี” เยาวชนให้ความพึงพอใจระดับที่มาก

Picture 1: Map of the Project

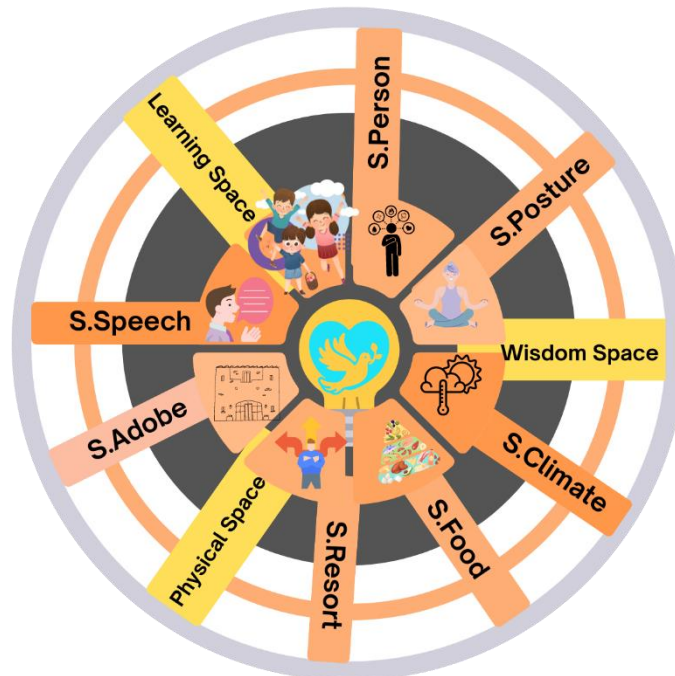
หมายเลข 1) ประตูทางเข้าและป้ายชื่อโครงการ “ศูนย์อบรมเยาวชนบางปะหัน” 2) แนวต้นไม้กันเสียงและฝุ่นจากถนนสายเอเชีย 3) พื้นที่จอดรถด้านหน้าโครงการ 60 คัน 4) อาคารสำนักงาน 3 ชั้น ด้านหลังมีที่จอดรถ 20 คัน 5) พื้นที่การเรียนรู้ เจดีอี พิพิธภัณฑ์ 6) ต้นไม้เกี่ยวกับพุทธประวัติ 7) อาคารปฏิบัติธรรม 2 ชั้น 8) พื้นที่ปลูกต้นไม้เพื่อความร่มรื่น 9) ศาลาริมน้ำ 10) สระน้ำ 11) จุดชมวิว ไร่ชมวิว ออกกำลังกาย เติงจกรรม 12) หอดิน มีที่จอดรถด้านข้าง รวม 20 คัน 13) โรงอาหาร ซึ่งเป็นอาคารเอนกประสงค์ใช้ทำ

กิจกรรมอื่นได้ 14) อาคารพักพระเจ้าหน้าทีและอบรมสามเณร 50 รูป 15) ส่วนบริการเป็นอาคาร 2 ชั้น
ชั้นล่างเป็นโรงครัว ชั้นบนเป็นห้องพักพนักงาน 16) หมู่บ้านพักค้ำช่าย ประกอบด้วยบ้าน 2 ชั้น จำนวน
6 หลัง จุคนรวม 240 คน 17) หมู่บ้านพักค้ำช่ายหญิง ประกอบด้วยบ้าน 2 ชั้น จำนวน 6 หลัง จุคนรวม 240 คน

Picture 2: Overall View of the Project

องค์ความรู้ใหม่

Picture 3: 7s Plus 3 Model

องค์ความรู้จากการวิจัย คือ แบบจำลองอาคารสถานที่โดยมีหลักคิด 7s Plus 3 คือ การจัด
โซนพื้นที่ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน คือ 1. พื้นที่ทางกายภาพ (Physical Space) สะอาด ร่มรื่น ปลอดภัย สบาย
สะดวก 2. พื้นที่การเรียนรู้ (Learning Space) เช่น พิพิธภัณฑ์ นิทรรศการ ป้ายสุขภาพิต และ 3. พื้นที่แห่ง

ปัญญา (WiS.D.om Space) คือ พื้นที่นั่งสมาธิ ฟังธรรม โดยมีสัปายะ 7 เป็นกรอบในการออกแบบ คือ อาวาสสัปายะ (Suitable Abode) โคจรสัปายะ (Suitable Resort) ภัตตสัปายะ (Suitable Speech) บุคคลสัปายะ (Suitable Person) โภชนสัปายะ (Suitable Food) อุตุสัปายะ (Suitable Climate) และ อิริยาบถสัปายะ (Suitable Posture) อาคารสถานที่ที่เอื้อต่อการพัฒนายุวชนมีลักษณะของอาวาสสัปายะ ดังนี้ สถานที่มีการแบ่งเขตชัดเจน ผังแม่บทเป็นไปตามธรรมวินัย ภูมิสถาปัตยกรรมร่มรื่น ปริมาณพื้นที่ใช้สอยเหมาะสมกับจำนวนผู้ใช้อาคาร สอดรับกับช่วงวัย ถูกกฎหมาย สะอาดและปลอดภัย แก้ไขผลกระทบที่เกิดขึ้นจากสถานที่ตั้งโครงการ จัดการสัญจรให้เหมาะสม มีอุปกรณ์สื่อสื่อที่ดี มีเสียงตามสาย มีสถาปัตยกรรมหรือประติมากรรมเป็นสื่อสอนธรรม มีพื้นที่ทำงานและพื้นที่พักผ่อนรองรับบุคคลทุกกลุ่ม มีโรงครัวเพื่อให้มีอาหารที่มีคุณภาพ ถูกสุขลักษณะ รสชาติดี คำนึงถึงสภาพอากาศที่สร้างความเย็นสบาย มีพื้นที่รองรับกิจกรรมทั้งแบบนั่งสมาธิ ฟังธรรม และกิจกรรมเรียนรู้ด้วยตนเอง

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัดอุปสรรคข้อที่ 1 พบว่า สถานที่อบรมยุวชนต้นแบบ คือ วัดปัญญานันทาราม วัดมเหยงค์ วัดป่าเจริณราช วัดพระธรรมกาย วัดญาณเวศกวัน เสถียรธรรมสถาน วัดมหาจุฬาลงกรณราชูทิศ วัดสุทธิวาราม วัดชลประทานรังสฤษฎ์ วัดเกาะแก้ว และวัดสีสุก ใช้วิธีในการพัฒนาสถานที่ให้เอื้อต่อการพัฒนายุวชน โดยใช้หลักพุทธธรรม สัปายะ 7 คือ 1.อาวาสสัปายะ คือ ร่มรื่น ปลอดภัย แบ่งเขตชัดเจน แยกเพศ พระ ชาย หญิง สะอาด สะดวกสบายพอสมควร 2.โคจรสัปายะ คือ ตั้งอยู่ไม่ใกล้ไม่ไกลแหล่งชุมชน สะดวกในการเดินทาง ใกล้แหล่งซื้อของ ไม่มีเสียงดังรบกวน 3.ภัตตสัปายะ คือ ในห้องปฏิบัติธรรม หรือเวลาทำกิจกรรม ควรมีอุปกรณ์สื่อสื่อที่ดี อาจจะมีเสียงตามสายเช่นเสียงธรรมชาติ เสียงเทศน์ธรรมะ มีสถาปัตยกรรมหรือปฏิมากรรมที่สอนธรรมะ ป้ายปริศนาธรรม 4.บุคคลสัปายะ คือ เป็นหัวใจสำคัญ ควรรู้เรื่องพระพุทธศาสนา มีเมตตากรุณา เข้าใจเด็กเปิดใจรับฟังเด็ก 5.โภชนสัปายะ คือ ถูกหลักโภชนาการ สะอาด ไม่เกิดโทษ รสชาติดี 6.อุตุสัปายะ คือ อากาศเย็นสบาย ถ้าเลือกได้ควรเลือกสถานที่ที่เป็นธรรมชาติจริงๆ ก่อน เช่น ภูเขา แม่น้ำ, หรือสร้างเองโดยปลูกต้นไม้ มีสระน้ำ และ 7.อิริยาบถสัปายะ คือ กิจกรรมมีทั้ง ๒ แบบคือ กิจกรรมที่อยู่กับที่ (Non Activity) เช่นนั่งสมาธิ ฟังธรรม และ กิจกรรมที่มีการเคลื่อนไหว (Activity) เช่น เดินจงกรม กิจกรรมเสริมสร้างความสามัคคี กิจกรรมศิลปสร้างสรรค์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Yaot (2019) ซึ่งได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาวัดให้เป็นสัปายะ” ผลการวิจัยพบว่า วัดสัปายะ มีองค์ประกอบ 7 ประการ ดังนี้ 1) อาวาสสัปายะ คือ มีความสะอาด ไม่มีสิ่งไม่ชวนมอง ไม่มีกลิ่นเหม็นหรือหอมเกินไป มีแสงสว่างเหมาะสม มีความสงบ ปราศจากมลภาวะทางเสียง ไม่พลุกพล่าน มีความแข็งแรง ปลอดภัย พื้นที่เพียงพอและเหมาะสมในการทำกิจกรรม 2) โคจรสัปายะ คือ มีทางเดินที่สะดวกและปลอดภัย ไม่ชำรุด มีป้ายบอกทาง มีการจัดแบ่งบริเวณอย่างชัดเจน 3) ภัตตสัปายะ คือ สภาพแวดล้อมเหมาะสมต่อการแลกเปลี่ยนพูดคุยเรื่องธรรม 4) บุคคลสัปายะ คือ พระสงฆ์และสามเณรเป็นผู้ที่รักษาศีลธรรมเพื่อจะให้อุบาสกอุบาสิกาลืมเลือนสัทธิธำ 5) โภชนสัปายะ คือ อาหารที่ถูกหลักโภชนาการ 6) อุตุสัปายะ คือ มีอากาศที่มีความเหมาะสมตามฤดูกาล ไม่หนาวหรือ ร้อนจนเกินไป ปลูกต้นไม้เพื่อให้อากาศบริสุทธิ์ เย็นสบาย และให้ร่มเงา และ 7) อิริยาบถสัปายะ คือ ผู้ที่อยู่ในวัดสามารถปรับเปลี่ยนอิริยาบถให้มีความเหมาะสมและสบาย ได้แก่ นั่ง นอน ยืน เดิน รวมถึงเดินจงกรม หรือนั่งสมาธิได้อย่างเหมาะสม เกิดความสบาย ตลอดจนมีกลิ่นอายและสุนาสนะสำหรับพักผ่อนหรือปรับเปลี่ยนอิริยาบถที่เหมาะสมและเพียงพอ กล่าวได้ว่า สถานที่ที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตใจและปัญญาควรคำนึงถึงความสัปายะทั้ง 7 ประการ ซึ่งปัจจุบันศูนย์อบรมเยาวชนส่วนใหญ่ยังไม่ได้ให้ความสำคัญในมิติเหล่านี้ด้วยอาจเป็นเพราะ

ความไม่พร้อมในเรื่องของงบประมาณดำเนินการเพราะส่วนใหญ่การสร้างศูนย์อบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน มักเริ่มต้นจากศรัทธาของผู้บริจาค ผู้ก่อตั้งจึงมักจะก่อสร้างไปทางงบประมาณไป ดังผลการศึกษา Chaiyapan, Boonchai, and Phothibat (2018) พบว่า สภาพปัญหาของศูนย์อบรมเยาวชนพบว่า บางแห่งมีวิทยากรไม่เพียงพอ มีความรู้ความสามารถไม่เพียงพอ มีค่าตอบแทนน้อยหรือไม่มีค่าตอบแทน อาคารสถานที่และวัสดุอุปกรณ์บางแห่งยังไม่เหมาะสม ไม่มีคุณภาพเท่าที่ควร และ ไม่เพียงพอ งบประมาณดำเนินการยังไม่เพียงพอ อย่างไรก็ตามผู้วิจัยเห็นว่าพัฒนาสัปปายะสถานที่เอื้อต่อการพัฒนาเยาวชนเป็นเรื่องที่จำเป็นและควรให้ความสำคัญโดยทั้งภาครัฐและภาคสังคมควรเร่งให้การส่งเสริมและผลักดันไม่ควรปล่อยให้เป็นที่รกร้างของนักบวชหรือผู้มีจิตศรัทธาที่อยากเห็นเยาวชนไทยเติบโตบนวิถีชีวิตที่ดีงาม

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การออกแบบสถานที่อบรมเยาวชนแตกต่างจากออกแบบสถานที่ให้ผู้ใหญ่เนื่องจากเยาวชนไม่สามารถอยู่ในอิริยาบถนั่งธรรม นั่งฟังธรรม คือ นั่งอย่างเดียวได้นานๆ เยาวชนจำเป็นต้องเปลี่ยนอิริยาบถที่เอื้อต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ โดยสัมผัสกับบรรยากาศธรรมชาติ การทำกิจกรรมกลุ่มเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ทักษะการใช้ชีวิตและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติสุข ดังนั้น การพัฒนาสัปปายะสถานที่เอื้อต่อการพัฒนาเยาวชนจึงควรพัฒนาพื้นที่ให้ครอบคลุมทั้ง 3 อย่าง คือ พื้นที่ทางกายภาพ (Physical Space) พื้นที่การเรียนรู้ (Learning Space) และพื้นที่แห่งปัญญา (Wisdom Space) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Rojanasthien (2017) ซึ่งได้วิจัยเรื่อง “แนวทางการออกแบบโรงเรียนฉลาดเล่น (Active Learning) ผลการวิจัยพบว่า การเรียนการสอนแบบ Active Learning หรือการเรียนรู้แบบลงมือทำเป็นรูปแบบที่เป็นที่สนใจในระบบการศึกษาทุกระดับของประเทศไทย แนวทางการออกแบบสภาพแวดล้อมของห้องเรียนและการจัดพื้นที่การเรียนรู้ของโรงเรียนที่ส่งเสริมการเรียนการสอนแบบ Active Learning เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นให้เกิดการลงมือปฏิบัติจริงของผู้เรียน ทำให้สามารถเรียนรู้เองได้มากขึ้น และสนุกกับการเรียน ไม่ใช่การรับข้อมูลจากผู้สอนเพียงฝ่ายเดียว โดยการเรียนการสอนในรูปแบบ Active Learning ต้องการพื้นที่ในรูปแบบที่แตกต่างจากห้องเรียนทั่วไป ซึ่งต้องประกอบไปด้วย พื้นที่การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวิธีการสอน และรองรับการใช้เทคโนโลยี องค์ประกอบของโรงเรียนฉลาดเล่นประกอบด้วย 6 พื้นที่ ได้แก่พื้นที่ห้องเรียน พื้นที่ห้องปฏิบัติการ พื้นที่การเรียนรู้แบบเป็นทางการ พื้นที่การเรียนรู้แบบไม่เป็นทางการ พื้นที่สีเขียว และพื้นที่สนับสนุน ทั้งนี้ผู้วิจัยเห็นว่าหากหากออกแบบสถานที่เอื้อต่อการพัฒนาเยาวชนโดยพุทธสันติวิธี โดยนำหลักสัปปายะ 7 เป็นฐานในการออกแบบตามวิทยาการสมัยใหม่ ซึ่งเป็นการออกแบบสถานที่ที่คำนึงถึงบริบทต่างๆ ที่จะเอื้อให้เยาวชนได้พัฒนาและเกิดสันติภาวะที่สัมผัสได้ผ่านประสบการณ์ตรงที่รับรู้ได้ด้วยอายตนะสัมผัสทั้ง 6 สอดคล้องกับการศึกษาของ Namgan et al. (2021) กล่าวถึงหลักสัปปายะสถานด้านของอาคารสถานที่สัปปายะ สามารถเกื้อกูลต่อการพัฒนาสันติภายในจิตใจได้เป็นอย่างดี

สรุป

การพัฒนาอาคารสถานที่ให้เอื้อต่อการพัฒนาเยาวชนตามหลักพุทธสันติวิธี เจ้าของวัดหรือสถานปฏิบัติธรรมรวมถึงผู้ให้การสนับสนุน และผู้ออกแบบสถานที่ ควรมีส่วนร่วมในการออกแบบสถาปัตยกรรมที่คำนึงถึงบุคคล จุดมุ่งหมาย พฤติกรรม ประโยชน์ใช้สอย และสภาพสิ่งที่มีอยู่ ร่วมกับหลักสัปปายะ 7 ซึ่งประกอบด้วย อาวาสสัปปายะ โคจรสัปปายะ ภัตตสัปปายะ บุคคลสัปปายะ โภชนสัปปายะ อุตุสสัปปายะ และอิริยาบาทสัปปายะ โดยเกิดเป็นการพัฒนาพื้นที่ 3 ด้าน คือ พื้นที่กายภาพ พื้นที่ปัญญา พื้นที่การเรียนรู้ เพื่อให้ได้อาคารสถานที่ที่เอื้อต่อการอบรมเยาวชน คือ ส่งเสริมให้เยาวชนเกิดความสบายกายสบายใจมีความสุข มีสมาธิ มีอิสระภาพในการเรียนรู้ และการพัฒนาทักษะก่อให้เกิดปัญญาและความคิดสร้างสรรค์

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

เนื่องด้วยงานวิจัยนี้อยู่ในขั้นตอนการออกแบบและมีการก่อสร้างจริงเพียงบางส่วน โดยใช้บริบทข้อมูลของศูนย์อบรมเยาวชนบางปะหัน อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดังนั้นหากวัด หรือสถานปฏิบัติธรรมอื่นจะนำผลการวิจัยนี้ไปปฏิบัติตามจะต้องมีการประยุกต์ให้เข้ากับบริบทของสถานที่นั้นๆ ผลการวิจัยนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทั้งในการออกแบบก่อสร้างสถานที่ใหม่ และ สถานที่เดิมที่มีอยู่แล้ว

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

- 2.1 การศึกษาพัฒนาสถานปฏิบัติธรรมเพื่อส่งเสริมสันติภายในแบบมีส่วนร่วมของคนในครอบครัว
- 2.2 การวิจัยและพัฒนารูปแบบพื้นที่การเรียนรู้ของเยาวชนยุคดิจิทัล

References

- Chaiyapan, U., Boonchai, P., & Phothibat, P. (2018). Youth Training Centers: The Development of Curriculum and Training Immorality and Ethics, Nakhon Ratchasima Province. *Ratchaphruek Journal*, 16(2), 18-29.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitakas*. Bangkok: MCU Press.
- National Child and Youth Development Promotion Committee. (2017). *National Child and Youth Development Plan 2017-2021*. (2nd ed.). Bangkok: J. S. Printing.
- Namgan, V. et al. (2021). Application of Sappaya 7 Principles in Developing Mediation Teaching Extension for Peace of Society, Institute of Mental Power, Branch 29, Wat Sutthajinda, Nakhon Ratchasima Province. *Journal of MCU Ubon Review*, 6(3), 437-447.
- Office of the National Economic and Social Development Council, Office of the Prime Minister. (2016). *National Economic and Social Development Plan 2017–2021*. (12th ed.). Bangkok: Office of the National Economic and Social Development Council, Office of the Priminister.
- Phra Brahmaganabhorn (P.A. Payutto). (2016). *Dictionary of Buddhism*. (34th ed.) Bangkok: Peace Education Foundation.
- Rojanasthien, A. (2017). *Design Guidelines for Active Learning of Secondary School in Suburban Bangkok*. (Master's Thesis). Thammasat University. Bangkok.
- Sthapitanonda, L. (2006). *Architectural Design Program, Architectural Design Theory, Course Document 2501215 ARCH DSGN C/C I Architectural Design Program, Architectural Design Theory*. Bangkok: Chulalongkorn University. Thammasat University. Bangkok.
- Waituannam. (2021). *National Agenda and Development - Solving Thai Children's Problems in Every Dimension*. Retrieved May 9, 2022, from <https://www.dailynews.co.th/articles/638590/>
- Yaot, S. (2019). Suitable Monastic Areas Development. *Journal of Educational Review Faculty of Educational in MCU*, 6(2), 200-208.

รูปแบบการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ของวิทยาลัยครูสงฆ์ ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว*

A Personnel Management Model for the Modern Age, at the Sangha Teacher
College, Lao People's Democratic Republic

¹พระมุนทะวี วงวิจิตติ, ชาวนิด มະเสนะ และ พงษ์ธร สิงห์พันธ์

¹Phra Mounthavy Vongvichitdy, Chaunkid Masena and Pongthorn Singpan

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Faculty of Education, Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: simoungkoun2020@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหา และแนวทางการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ของวิทยาลัยครูสงฆ์ ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว 2) เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ของวิทยาลัยครูสงฆ์ ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว 3) เพื่อทดลองใช้รูปแบบการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ของวิทยาลัยครูสงฆ์ ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว 4) เพื่อประเมินรูปแบบรูปแบบการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ของวิทยาลัยครูสงฆ์ ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ 1) ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 130 คน และ 2) ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ 1) แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และ 2) แบบประเมินรูปแบบ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ 1) ค่าเฉลี่ย และ 2) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1) สภาพปัจจุบันโดยรวมและรายด้านทุกด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางและ ทุกด้าน อยู่ในระดับปานกลาง

2) การสร้างรูปแบบการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ของวิทยาลัยครูสงฆ์ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่พัฒนาขึ้นมี 5 องค์ประกอบ คือ 2.1) หลักการ 2.2) วัตถุประสงค์ 2.3) วิธีดำเนินการ 2.4) การประเมินผล และ 2.5) เงื่อนไขความสำเร็จ ซึ่งรูปแบบมีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมาก และมีความเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมาก

3) การทดลองใช้รูปแบบในวิทยาลัยครูสงฆ์จำปาสักพบว่า ก่อนการทดลองใช้รูปแบบอยู่ในระดับพอใช้ หลังการทดลองอยู่ในระดับดี

4) การประเมินรูปแบบการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ของวิทยาลัยครูสงฆ์ ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีความเหมาะสมในระดับมาก ความเป็นไปได้ในระดับมาก และความเป็นประโยชน์ในระดับมาก

คำสำคัญ: รูปแบบการบริหารงานบุคคลยุคใหม่; วิทยาลัยครูสงฆ์; สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

*Received May 12, 2023; Revised June 5, 2023; Accepted June 6, 2023

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to investigate conditions, problems, and the guidelines for personnel management for the modern age at the Sangha Teacher College, Lao People's Democratic Republic; 2) to create a personnel management model for the modern age at the Sangha Teacher College, Lao People's Democratic Republic; 3) to experiment a personnel management model for the modern age at the Sangha Teacher College, Lao People's Democratic Republic; and 4) to evaluate a personnel management model for the modern age at the Sangha Teacher College, Lao People's Democratic Republic. The study employed mixed-methods research. Key informants included 1) 130 college administrators and teachers; and 2) 9 experts. The tools used were 1) 5-point Likert scale questionnaire; and 2) model evaluation form. The obtained data were analyzed by mean and standard deviation.

From the study, the following results are found:

1) The overall present conditions, and in each aspect, have operation at a moderate level.

2) A personnel management model for the modern age at the Sangha Teacher College, Lao People's Democratic Republic consists of 5 components, as follows: (1) principles, (2) objectives, (3) operational methods, (4) evaluation, and (5) conditions for success.

3) The results of experimenting a model with the Sangha Teacher College show that the pretest is at a moderate level, while the posttest is at a high level.

4) The results of evaluating a personnel management model for the modern age at the Sangha Teacher College, Lao People's Democratic Republic show that a model is at a high level, with propriety, feasibility, and utility at a high level.

Keywords: A Personnel Management Model for the Modern Age; Sangha Teacher College; Lao People's Democratic Republic

บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นรากฐานและเป็นปัจจัยของการพัฒนาต่างๆ ในการสร้างความเจริญก้าวหน้าทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และการแก้ไขปัญหาอุปสรรคต่างๆ ตลอดจนการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของคนในสังคม ดังนั้นการจัดการศึกษาจึงเป็นกระบวนการสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ มีความสามารถที่จะปรับตัวได้อย่างเหมาะสม ทันท่วงทีต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก และยังสามารถดำรงชีวิตหรือทำการประกอบอาชีพอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขเพราะการศึกษาเป็นปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาประเทศ ในกระบวนการพัฒนาประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้า นั้น สถาบันการศึกษามีหน้าที่หลักในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาบุคลากรภายในชาติ ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม ตลอดจนสร้างปัญญา และพัฒนาคุณสมบัติของคน ในสังคม เพราะฉะนั้นงานด้านการศึกษาก็เป็นภารกิจหลัก และสำคัญเป็นอันดับแรกในการพัฒนาประเทศให้มีความก้าวหน้า (Ministry of Education and sport of Lao, 2015)

การบริหารงานบุคคลแม้ว่ามีความสำคัญและเป็นพื้นฐานเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรบุคคล เพราะองค์กรที่มีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จในการทำงานนั้นๆ ไม่ได้เกิดจากเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากคุณภาพของคนเป็นสำคัญ, ผู้บริหารต้องได้เอาใจใส่เกี่ยวกับการบริหารคนเคียงคู่ไปกับการปรับปรุง องค์กรให้ทันกับสภาพที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอด, ถึงแม้ว่าองค์กรจะมีนโยบาย และเป้าหมายที่ดีก็ตาม ถ้าการบริหารบุคคลบกพร่องก็ยากจะประสบผลสำเร็จ และการบริหารองค์กรจะได้รับผลดีหรือไม่ดีนั้น ขึ้นอยู่กับคน (ผู้ปฏิบัติงาน) นอกจากนี้คนยังเป็นผู้ที่มีค่าซึ่งองค์กรจะต้องรักษาและลงทุนอย่างสม่ำเสมอ การสูญเสียคนเก่งเท่ากับองค์กรเสียทุนที่มีค่าไป ทำให้เสียเวลา และเสียผลประโยชน์ มากพอสมควร เพราะ การสร้างคนขึ้นมาทดแทนต้องใช้เงินและเวลาเพียงพอ ผู้บริหารต้องรู้จักเสนอว่าจะพัฒนาคนอย่างไรเพื่อจูงใจ และส่งเสริมให้พนักงานยอมรับเป้าหมายขององค์กรทำให้คนและกลุ่มบุคคลในองค์กรทำงานของตนได้ดีที่สุด (Nanthavong, 2014)

วิสัยทัศน์ถึงปี 2030 และยุทธศาสตร์การพัฒนาศึกษาและกีฬา ระยะ 10 ปี (2016-2025) คือแผน ยุทธศาสตร์ แต่การพัฒนาศึกษาที่สืบต่อจากยุทธศาสตร์ถึง 2020 ที่รับรองในปี 2001 ซึ่งมีจุดประสงค์ สืบต่อแผนขยายมติดอกประชุมใหญ่ครั้งที่ 9 และ 10 ของพรรค เป็นแผนยุทธศาสตร์เชิงรุก รับประกันการ พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ และตอบสนองได้ตามความต้องการของตลาดแรงงาน และใช้นำพา ประเทศชาติหลุดพ้นออกจากสถานะภาพประเทศด้อยพัฒนาในปี 2020 เคียงคู่ไปกับการกำหนดวิสัยทัศน์ และ ยุทธศาสตร์แต่แล้ว กระทรวงศึกษาธิการ และกีฬา ยังได้สร้างแผนพัฒนาแผนงานการศึกษา และกีฬา 5 ปี (Ministry of Education and Sport, 2020)

การบริหารงานบุคคลนั้นถึงแม้ว่าหน่วยงานของพรรคและรัฐบาลได้ให้โอกาสขยายเครือข่าย วงการศึกษาของพระสงฆ์ใน สปป.ลาว แต่เนื่องจากว่าครูสอน ผู้บริหารโรงเรียน และบุคลากรทางการศึกษา ของโรงเรียนสงฆ์ใน สปป.ลาว ทางด้านรูปแบบการบริหารงานบุคคล ยังอ่อนด้อยไม่เป็นเอกภาพกันในโรงเรียน สงฆ์แต่ละแห่ง ทางด้านกระบวนการบริหารจัดการ งบประมาณไม่ได้รับความสะดวกและสอดคล้อง ทั้งงบประมาณก็มีน้อยไม่เพียงพอในการพัฒนาบุคลากรครูมีไม่เพียงพอต่อความต้องการ บางครั้งก็นำไปใช้ไม่ตรงกับ หน้าที่งานตัวจริง อีกทั้งครูพระสงฆ์ยังขาดประสบการณ์ ไม่มีความเข้าใจด้านการบริหารอย่างชัดเจนแจ่มแจ้ง เกี่ยวกับการจัดการเรียน การสอน จึงไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์และปัญหาบรรจุพนักงานครูเจ้าหน้าที่มาสอน ส่วนใหญ่ไม่ตรงตามวุฒิและวิชาเอก ครูรับภาระการสอนหลายวิชามากเกินไปและยังไม่ได้สอดคล้องกับ รายวิชาที่ต้องการ อีกทั้งภาคส่วนครูผู้บริหารและนักเรียนการอบรมด้านทักษะยังมีน้อยถ้าพูดถึงการประกัน คุณภาพระบบการตรวจตราที่ไม่ชัดเจนจึงเป็นการคลาดเคลื่อนคือไม่ตรงตามเกณฑ์การประเมินและการวัดผล ในระบบการจัดการศึกษาตามที่หลักสูตรทางสถาบันการศึกษาและกีฬาที่วางไว้ (Runcharoen, 2007)

จากสภาพและปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงถึงมีความต้องการ และสนใจ ที่จะศึกษารูปแบบและวิธีการ บริหารงานบุคคลยุคใหม่ของวิทยาลัยครูสงฆ์ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เพื่อนำผลจาก การวิจัยไปเป็นข้อมูลพื้นฐานและแนวทางในการพัฒนาการบริหารงานบุคคลเพื่อจะนำผลของการวิจัยมา ปรับปรุงคุณภาพการศึกษาของวิทยาลัยครูสงฆ์ให้ประสิทธิภาพ และประสิทธิผลยิ่งขึ้นผู้บริหารสถานศึกษา สามารถนำไปพัฒนาสถานศึกษาของตนเองต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและความต้องการการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ของวิทยาลัยครูสงฆ์ในประเทศไทย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
2. เพื่อสร้างรูปแบบและวิธีการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ของวิทยาลัยครูสงฆ์ในประเทศไทย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ของวิทยาลัยครูสงฆ์ในประเทศไทย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
4. เพื่อประเมินรูปแบบรูปแบบการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ของวิทยาลัยครูสงฆ์ในประเทศไทย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยทำการศึกษาและพัฒนากระบวนการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ของวิทยาลัยครูสงฆ์ในประเทศไทย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (Mixed Method) ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี (Documentary Study)

ผู้วิจัยทำการศึกษา ค้นคว้า รวบรวมข้อมูลต่างๆ จากเอกสาร ตำรา บทความวิชาการ วารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการวิจัยและพัฒนาของ Buosonte (2011) ในการพัฒนารูปแบบ และพัฒนาองค์ประกอบของรูปแบบตามแนวคิดของ Assawapoom (2007) และ Weil, and Calhoun (2009) ที่ประกอบด้วย 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ 3) วิธีดำเนินการของรูปแบบ 4) แนวทางการประเมินรูปแบบ และ 5) เงื่อนไขความสำเร็จ ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล 3) แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการบริหารงานบุคคล 4) บริบทของวิทยาลัยครูสงฆ์ ในประเทศไทย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา เขียนบทสรุปสาระสำคัญและนิยามเชิงปฏิบัติการเพื่อเป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ของวิทยาลัยครูสงฆ์ ในประเทศไทย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม (Field Study)

2.1 การศึกษาสภาพ ปัญหา และแนวทาง การบริหารงานบุคคลยุคใหม่ของวิทยาลัยครูสงฆ์ในประเทศไทย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้บริหารและครูผู้สอนของวิทยาลัยครูสงฆ์ในประเทศไทย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำนวน 130 คน โดยใช้แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ประกอบด้วย 4 ประเด็น ได้แก่ 1) ด้านการวางแผนบุคคล 2) ด้านการสรรหาบุคคล 3) ด้านการพัฒนาบุคคล และ 4) ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และสรุปผลในประเด็นต่างๆ ทุกประเด็น และนำข้อมูลเหล่านั้นไปสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย สังกัดเทศบาล ในขั้นตอนที่ 2.2 ต่อไป

2.2 การพัฒนารูปแบบการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ของวิทยาลัยครูสงฆ์ในประเทศไทย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผู้วิจัยประมวลประเด็นสำคัญและวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดในการวิจัย คือ ประมวลจากการศึกษา วิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบกับผลการศึกษาในขั้นตอนที่ 2.1 มาสรุปผล แล้วนำมาสร้างองค์ประกอบหลักของรูปแบบการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ของวิทยาลัยครูสงฆ์ในประเทศไทย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์

3) วิธีดำเนินการ 4) การประเมินผล และ 5) เงื่อนไขความสำเร็จ จากนั้นผู้วิจัยได้จัดสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ของวิทยาลัยครูสงฆ์ในประเทศไทยสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน โดยมีประเด็นที่ใช้ในการสนทนากลุ่มเพื่อร่วมกันพัฒนารูปแบบและให้ข้อเสนอแนะที่เห็นว่าควรแก้ไขหรือเพิ่มเติมในแต่ละองค์ประกอบของรูปแบบ จำนวน 6 ประเด็น ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) วิธีดำเนินการ 4) การประเมินผล 5) เงื่อนไขความสำเร็จ และ 6) ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม จากนั้นผู้ทรงคุณวุฒิประเมินรูปแบบการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ของวิทยาลัยครูสงฆ์ในประเทศไทยสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแต่ละองค์ประกอบ ด้วยแบบประเมินแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ผู้วิจัยนำผลการประเมินมาวิเคราะห์และสรุปผลในประเด็นต่างๆ และนำเสนอผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ของวิทยาลัยครูสงฆ์ในประเทศไทยสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

3.1 การศึกษาสภาพ ปัญหา และแนวทางการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ของวิทยาลัยครูสงฆ์ในประเทศไทยสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ตัวอย่าง คือ ผู้บริหารและครูผู้สอนของวิทยาลัยครูสงฆ์ในประเทศไทยสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำนวน 130 คน

3.2 การพัฒนารูปแบบการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ของวิทยาลัยครูสงฆ์ในประเทศไทยสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา

4.1 แบบสอบถามสภาพ ปัญหา และแนวทางการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ของวิทยาลัยครูสงฆ์ในประเทศไทยสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 46 ข้อ โดยผู้วิจัยคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าความสอดคล้องตั้งแต่ 0.80–1.00 มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.64–0.96 และวิเคราะห์ความเชื่อมั่นโดยใช้วิธีของ Cronbach มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.93 ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหาร และ ครูผู้สอน เพื่อรวบรวมความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพ ปัญหาและแนวทางการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ของวิทยาลัยครูสงฆ์ในประเทศไทยสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประกอบด้วย 4 ประเด็น ได้แก่ 1) ด้านการวางแผนบุคคล จำนวน 10 ข้อ 2) ด้านการสรรหาบุคคล จำนวน 11 ข้อ 3) ด้านการพัฒนาบุคคล จำนวน 12 ข้อ และ 4) ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน จำนวน 13 ข้อ

ซึ่งในแต่ละข้อมีเกณฑ์การพิจารณาตามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ดังนี้

- 5 หมายถึง มีการปฏิบัติ / ความคิดเห็นในระดับมากที่สุด
- 4 หมายถึง มีการปฏิบัติ / ความคิดเห็นในระดับมาก
- 3 หมายถึง มีการปฏิบัติ / ความคิดเห็นในระดับปานกลาง
- 2 หมายถึง มีการปฏิบัติ / ความคิดเห็นในระดับน้อย
- 1 หมายถึง มีการปฏิบัติ / ความคิดเห็นในระดับน้อยที่สุด

4.2 แบบประเมินรูปแบบการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ของวิทยาลัยครูสงฆ์ในประเทศไทยสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 32 ข้อ ผู้วิจัยใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อรวบรวมความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมและความเป็นไปได้ขององค์ประกอบรูปแบบการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ของวิทยาลัยครูสงฆ์ในประเทศไทยสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประกอบด้วย 5 ประเด็น ได้แก่ 1) หลักการของรูปแบบ จำนวน 4 ข้อ 2) วัตถุประสงค์ จำนวน 2 ข้อ 3) วิธีดำเนินการของรูปแบบ จำนวน 20 ข้อ 4) แนวทางการประเมินรูปแบบ จำนวน 2 ข้อ และ

5) เงื่อนไขความสำเร็จ จำนวน 4 ข้อ ซึ่งในแต่ละข้อมีเกณฑ์การพิจารณาตามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ดังนี้

- 5 หมายถึง มีความเหมาะสม / ความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด
- 4 หมายถึง มีความเหมาะสม / ความเป็นไปได้ในระดับมาก
- 3 หมายถึง มีความเหมาะสม / ความเป็นไปได้ในระดับปานกลาง
- 2 หมายถึง มีความเหมาะสม / ความเป็นไปได้ในระดับน้อย
- 1 หมายถึง มีความเหมาะสม / ความเป็นไปได้ในระดับน้อยที่สุด

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล

5.1 ผู้วิจัยศึกษาสภาพ ปัญหาและแนวทางการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ของวิทยาลัยครูสงฆ์ ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยให้ผู้บริหารและครูผู้สอน ของวิทยาลัยครูสงฆ์ ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ตอบแบบสอบถาม และนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อ พิจารณาประเมินระดับสภาพ ปัญหา และแนวทางการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ของวิทยาลัยครูสงฆ์ในประเทศ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ของประเด็นต่างๆ และนำข้อมูลที่ได้ไปสร้างรูปแบบในขั้นตอนที่ 5.2 ต่อไป

5.2 ผู้วิจัยสร้างรูปแบบการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ของวิทยาลัยครูสงฆ์ในประเทศสาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษา วิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบกับผลการเก็บรวบรวมข้อมูลในขั้นตอนที่ 5.1 มาใช้ในการสร้างองค์ประกอบหลักของรูปแบบ และ ผู้วิจัยจัดสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อรับฟังข้อเสนอแนะที่เห็นว่าควรแก้ไขหรือเพิ่มเติมในแต่ละองค์ประกอบ ของรูปแบบ พร้อมทั้งให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินรูปแบบ และนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อพิจารณาประเมิน ระดับความเหมาะสมและความเป็นได้ของรูปแบบการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ของวิทยาลัยครูสงฆ์ในประเทศ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

6.1 ผู้วิจัยวิเคราะห์สภาพ ปัญหาและแนวทางการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ของวิทยาลัยครูสงฆ์ ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยนำข้อมูลจากแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแปลผลระดับสภาพ ปัญหา และแนวทาง การบริหารงานบุคคลยุคใหม่ของวิทยาลัยครูสงฆ์ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนในภาพรวม รายด้าน และรายข้อ

6.2 ผู้วิจัยวิเคราะห์ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ของ วิทยาลัยครูสงฆ์ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยนำข้อมูลจากแบบประเมินแบบมาตรา ส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแปลผลระดับความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ของวิทยาลัยครูสงฆ์ในประเทศสาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว ในภาพรวม รายด้าน และรายข้อ

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัด การศึกษาระดับปฐมวัย สังกัดเทศบาล พบว่า

1. สภาพ ปัญหา และแนวทางในการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ของวิทยาลัยครูสงฆ์ในประเทศ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.44$, S.D. = 0.33) เมื่อพิจารณา

รายด้าน พบว่า 1) ด้านการวางแผนบุคคล อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.41$, S.D. = 0.97) และมีค่าเฉลี่ยรายข้อสูงสุด 2 ลำดับแรก คือ 1.2) มีการวางแผนกำหนดเป้าหมายเกี่ยวกับบุคลากร ให้นำเอาเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการดำเนินการ ($\bar{X} = 3.52$, S.D. = 0.96) และ 1.10) มีการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการติดตามการดำเนินการตามแผนบุคคล ($\bar{X} = 4.09$, S.D. = 0.86) 2) ด้านการสรรหาบุคคลอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.45$, S.D. = 0.17) และมีค่าเฉลี่ยรายข้อสูงสุด 2 ลำดับแรก คือ 2.1) มีการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการประชาสัมพันธ์การสรรหาบุคลากรของ วิทยาลัยครูสงฆ์ ให้บุคคลทั่วไปทราบอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะสื่อสังคมออนไลน์ยอดนิยม เช่น เฟสบุ๊ก ($\bar{X} = 4./$, S.D. = 0.97) 2.8) มีการทดลองงานตามระยะเวลาที่ระเบียบกำหนด เพื่อตรวจสอบความรู้ความสามารถโดยผ่านระบบที่ทันสมัย ($\bar{X} = 3.81$, S.D. = 0.91) 3) ด้านการพัฒนาบุคคล อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.43$, S.D. = 0.22) และมีค่าเฉลี่ยรายข้อสูงสุด 2 ลำดับแรก คือ 3.3) มีการจัดทำโครงการพัฒนาบุคลากรในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเหมาะสมและตรงกับความต้องการวิทยาลัยครูสงฆ์ ($\bar{X} = 3.90$, S.D. = 1.26) และ 4.) ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.44$, S.D. = 0.23) และมีค่าเฉลี่ยรายข้อสูงสุด 2 ลำดับแรก คือ 3.4) มีการกำหนดเกณฑ์ประเมินความรู้ ความสามารถ (สมรรถนะ) ชัดเจน ($\bar{X} = 3.89$, S.D. = 1.28) 2.1) มีการเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วม กำหนดเกณฑ์ และวิธีประเมินผลการปฏิบัติงาน ($\bar{X} = 3.80$, S.D. = 0.89)

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ของวิทยาลัยครูสงฆ์ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า

1. รูปแบบการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ของวิทยาลัยครูสงฆ์ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่พัฒนาขึ้นมี 5 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการของรูปแบบ ได้แก่ 1.1) หลักคุณธรรมนำการบริหารงานบุคคล การปรับกระบวนทัศน์ใหม่ของการบริหารงานบุคคลที่ บูรณาการใช้เทคโนโลยี และสร้างความเข้าใจการทำงานอย่างปกติ 1.2) การก้าวทันการเปลี่ยนแปลงเป็นการบริหารที่ผู้บริหารจะต้องมีการปรับตัวเพื่อรองรับต่อการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น 1.3) การมีส่วนร่วมเป็นการบริหารที่เปิดโอกาสให้บุคลากรสร้างความเข้าใจในการใช้เทคโนโลยีเข้าในการปฏิบัติงาน มีการปรึกษาหารือเพื่อหาแนวทางในใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการทำงาน และ 1.4) ทำงานเป็นทีมเป็นการดำเนินงานด้านการบริหารของผู้บริหารและบุคลากรทุกฝ่ายตลอดถึงชุมชนเพื่อร่วมกันปรับเปลี่ยนการทำงานเป็นทีมที่ดีขึ้น มีการวางแผนทำงานร่วมกัน มีเป้าหมายเดียวกันและยอมรับซึ่งกันและกัน 2) วัตถุประสงค์ ได้แก่ 2.1) เพื่อให้ได้รูปแบบการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ของวิทยาลัยครูสงฆ์ ในประเทศสาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว และ 2.2) เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารวิทยาลัยครูสงฆ์ นำไปปรับใช้ให้เหมาะกับบริบทของวิทยาลัยครูสงฆ์ 3) วิธีดำเนินการของรูปแบบ ได้แก่ 3.1) ด้านการวางแผนบุคคล 3.2) ด้านการสรรหาบุคคล 3.3) ด้านการพัฒนาบุคคล 3.4) ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน 4) แนวทางการประเมินรูปแบบ ได้แก่ 4.1) ประเมินความเหมาะสมองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ และ 4.2) ประเมินความพึงพอใจในการใช้รูปแบบ และ 5) เงื่อนไขความสำเร็จ ได้แก่ 5.1) ผู้บริหารต้องมีความรู้ความเข้าใจการบริหารงานบุคคลด้วยคุณธรรมและความเสมอภาค 5.2) บุคลากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องเห็นความสำคัญและให้ความร่วมมือในการบริหารบุคคลยุคใหม่ 5.3) ผู้บริหารและบุคลากรต้องก้าวทันการเปลี่ยนแปลง และผู้บริหารและครูต้องนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการทำงาน 5.4) การสร้างความเข้าใจร่วมมือและระดมทรัพยากรเพื่อการใช้ประสิทธิภาพการบริหารงบประมาณ

2. รูปแบบการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ของวิทยาลัยครูสงฆ์ ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ดังนี้

2.1 รูปแบบการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ของวิทยาลัยครูสงฆ์ ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.21, \sigma = 0.53$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า (1) หลักการของรูปแบบ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.40, \sigma = 0.33$) และมีค่าเฉลี่ยรายข้อสูงสุด 2 ลำดับแรก คือ (1.4) ทำงานเป็นทีมเป็นการดำเนินงานด้านการบริหารของผู้บริหารและบุคลากรทุกฝ่าย ตลอดจนถึงชุมชนเพื่อร่วมกันปรับเปลี่ยนการทำงานเป็นทีมที่ดีขึ้น มีการวางแผนทำงานร่วมกัน มีเป้าหมายเดียวกันและยอมรับซึ่งกันและกัน ($\mu = 4.67, \sigma = 0.50$) (1.1) หลักคุณธรรมนำการบริหารงานบุคคล การปรับกระบวนทัศน์ใหม่ของการบริหารงานบุคคลที่ บูรณาการใช้เทคโนโลยี และสร้างความเข้าใจการทำงานอย่างปกติ ($\mu = 4.44, \sigma = 0.72$) (2) วัตถุประสงค์ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.44, \sigma = 0.39$) และมีค่าเฉลี่ยรายข้อสูงสุด 2 ลำดับแรก คือ (2.1) เพื่อให้ได้รูปแบบการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ของวิทยาลัยครูสงฆ์ ในประเทศสาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว ($\mu = 4.56, \sigma = 0.52$) และ (2.2) เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารวิทยาลัยครูสงฆ์ นำไปปรับใช้ให้เหมาะกับบริบทของวิทยาลัยครู ($\mu = 4.33, \sigma = 0.50$) (3) วิธีดำเนินการของรูปแบบ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.83, \sigma = 0.14$) และมีค่าเฉลี่ยรายข้อสูงสุด 2 ลำดับแรก คือ (3.3) ด้านการพัฒนาบุคคล ($\mu = 4.22, \sigma = 0.52$) และ (3.4) ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน ($\mu = 3.78, \sigma = 0.22$) (4) แนวทางการประเมินรูปแบบ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.56, \sigma = 0.46$) และมีค่าเฉลี่ยรายข้อสูงสุด 2 ลำดับแรก คือ (4.1) ประเมินความเหมาะสมองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ ($\mu = 4.54, \sigma = 0.52$) และ (4.2) ประเมินความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบ ($\mu = 4.29, \sigma = 0.65$) และ (5) เจื่อนไขความสำเร็จ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.21, \sigma = 0.53$) และมีค่าเฉลี่ยรายข้อสูงสุด 2 ลำดับแรก (5.2) ประเมินความพึงพอใจในการใช้รูปแบบ ($\mu = 4.48, \sigma = 0.52$) และ (5.3) ผู้บริหารและบุคลากรต้องก้าวทันการเปลี่ยนแปลงและนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการทำงาน ($\mu = 4.45, \sigma = 0.69$)

2.2 รูปแบบการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ของวิทยาลัยครูสงฆ์ ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีความเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.91, \sigma = 0.14$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า (1) หลักการของรูปแบบ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.40, \sigma = 0.33$) และมีค่าเฉลี่ยรายข้อสูงสุด 2 ลำดับแรก คือ (1.4) ทำงานเป็นทีมเป็นการดำเนินงานด้านการบริหารของผู้บริหารและบุคลากรทุกฝ่าย ตลอดจนถึงชุมชนเพื่อร่วมกันปรับเปลี่ยนการทำงานเป็นทีมที่ดีขึ้น มีการวางแผนทำงานร่วมกัน มีเป้าหมายเดียวกันและยอมรับซึ่งกันและกัน ($\mu = 4.67, \sigma = 0.50$) (1.1) หลักคุณธรรมนำการบริหารงานบุคคล การปรับกระบวนทัศน์ใหม่ของการบริหารงานบุคคลที่ บูรณาการใช้เทคโนโลยี และสร้างความเข้าใจการทำงานอย่างปกติ ($\mu = 4.44, \sigma = 0.72$) (2) วัตถุประสงค์ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.44, \sigma = 0.39$) และมีค่าเฉลี่ยรายข้อสูงสุด 2 ลำดับแรก คือ (2.1) เพื่อให้ได้รูปแบบการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ของวิทยาลัยครูสงฆ์ ในประเทศสาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว ($\mu = 4.56, \sigma = 0.52$) และ (2.2) เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารวิทยาลัยครูสงฆ์ นำไปปรับใช้ให้เหมาะกับบริบทของวิทยาลัยครู ($\mu = 4.33, \sigma = 0.50$) (3) วิธีดำเนินการของรูปแบบ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.83, \sigma = 0.14$) และมีค่าเฉลี่ยรายข้อสูงสุด 2 ลำดับแรก คือ (3.3) ด้านการพัฒนาบุคคล ($\mu = 4.22$, และ (3.4) ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน ($\mu = 3.78, \sigma = 0.22$) (4) แนวทางการประเมินรูปแบบ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.56, \sigma = 0.46$) และมีค่าเฉลี่ยรายข้อสูงสุด 2 ลำดับแรก คือ (4.1) ประเมินความเหมาะสม

องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ ($\mu = 4.54$, $\sigma = 0.52$) และ (4.2) ประเมินความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบ ($\mu = 4.29$, $\sigma = 0.65$) และ (5) เจื่อนไขความสำเร็จ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.21$, $\sigma = 0.53$) และมีค่าเฉลี่ยรายข้อสูงสุด 2 ลำดับแรก (5.2) ประเมินความพึงพอใจในการใช้รูปแบบ ($\mu = 4.48$, $\sigma = 0.52$) และ (5.3) ผู้บริหารและบุคลากรต้องก้าวทันการเปลี่ยนแปลงและนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการทำงาน ($\mu = 4.44$, $\sigma = 0.60$)

วัตถุประสงค์ที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ของวิทยาลัยครูสงฆ์ในประเทศสาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว

ผลการทดลองใช้รูปแบบในวิทยาลัยครูสงฆ์จำปาสักพบว่า ก่อนการทดลองใช้รูปแบบอยู่ในระดับพอใช้ หลังการทดลองอยู่ในระดับดี ก่อนการทดลองใช้รูปแบบการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ของวิทยาลัยครูสงฆ์ ในประเทศสาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว ไม่มีโครงการและกิจกรรมพัฒนาบุคลากรในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล จัดสรรงบประมาณพัฒนาบุคลากรในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นจำนวนน้อย ไม่มีการเตรียมบุคลากรให้มีทักษะความรู้ในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ไม่ชัดเจนในพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ส่งเสริมให้ บุคลากรเข้ารับการอบรมและจัดหาผู้เชี่ยวชาญมาฝึกอบรมพัฒนาตนเองในด้านอื่นที่ไม่ใช่การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ไม่มีการส่งเสริมและสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรพัฒนาตนเองด้านเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเป็นรูปธรรม แต่ภายหลังการทดลองใช้โรงเรียนได้ริเริ่มโครงการและกิจกรรมพัฒนาบุคลากรในการใช้ เทคโนโลยีดิจิทัล จัดสรรงบประมาณพัฒนาบุคลากรในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลมากขึ้น เตรียมบุคลากรให้มีทักษะความรู้ในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล มีแนวทางที่ชัดเจนในพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ในการใช้ เทคโนโลยีดิจิทัล ส่งเสริมให้บุคลากรเข้ารับการอบรมและจัดหาผู้เชี่ยวชาญมาฝึกอบรมพัฒนาตนเอง โดยเน้นในด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ส่งเสริมและสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรพัฒนาตนเองด้านเทคโนโลยี ดิจิทัลอย่างเป็นรูปธรรม และผลการประเมินความพึงพอใจในการใช้รูปแบบการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ของวิทยาลัยครูสงฆ์ในประเทศสาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาวในด้านการพัฒนาทรัพยากรบุคคลอยู่ในระดับมาก

วัตถุประสงค์ที่ 4 ผลการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ที่เกี่ยวข้องรูปแบบการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ของวิทยาลัยครูสงฆ์ ในประเทศสาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีความเหมาะสมในระดับมาก ความเป็นไปได้ในระดับมาก และความเป็นประโยชน์ในระดับมาก

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยครั้งนี้ทำให้ได้องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ของวิทยาลัยครูสงฆ์ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว แสดงดังรูปภาพที่ 1

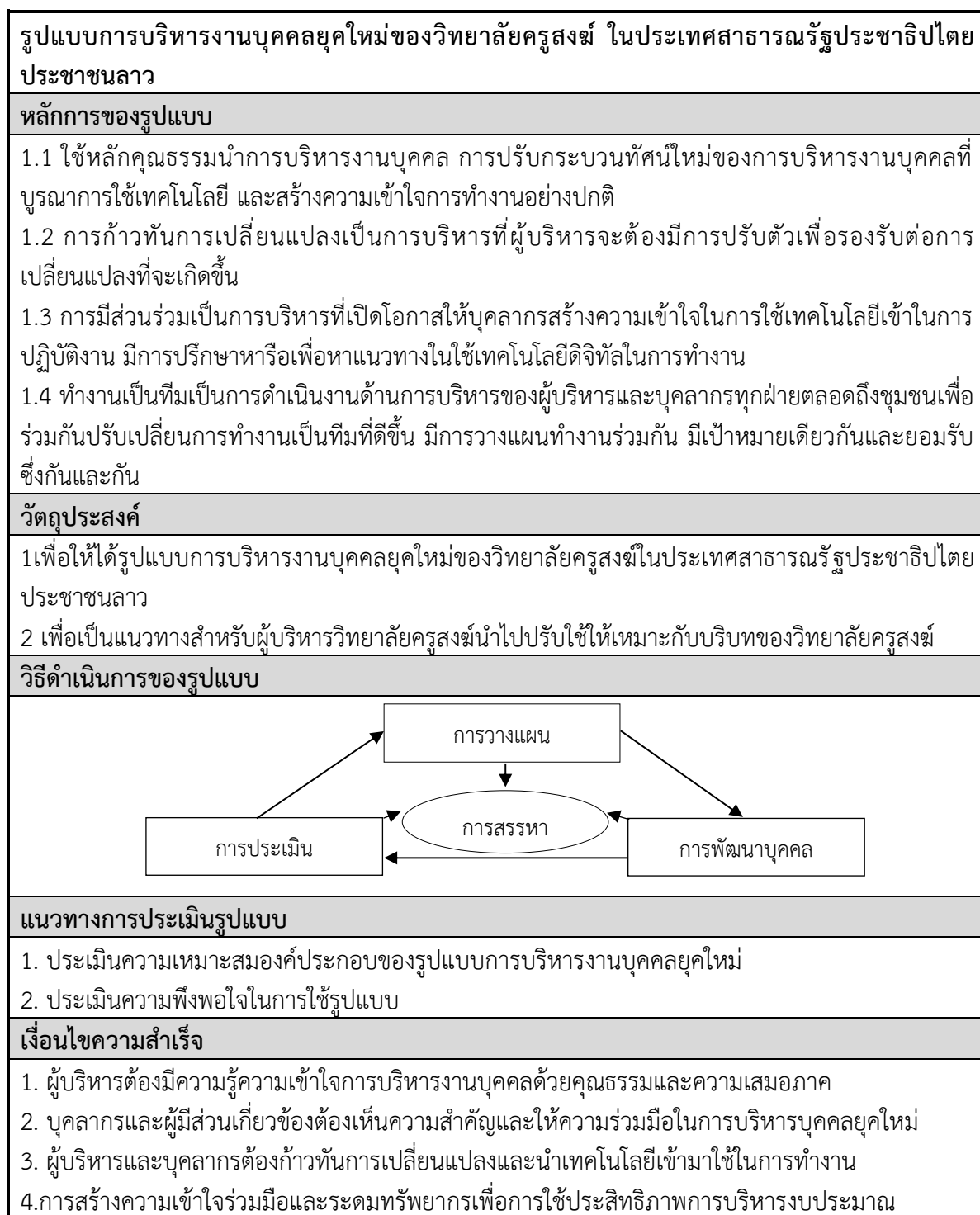

Figure 1: The Model of Personnel Administration in modern age of Buddhist teacher training College in Lao People's Democratic Republic

จากรูปภาพที่ 1 รูปแบบการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ของวิทยาลัยครูสงฆ์ ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ 3) วิธีดำเนินการของรูปแบบ 4) แนวทางการประเมินรูปแบบ และ 5) เงื่อนไขความสำเร็จ

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบัน และความต้องการทางการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ของวิทยาลัยครูสงฆ์ ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่าสภาพการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ของวิทยาลัยครูสงฆ์ ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการวางแผนบุคคล อยู่ในระดับสูงสุด รองลงมาคือด้านการสรรหาบุคคล สำหรับด้านการพัฒนาบุคคลอยู่ในระดับต่ำสุด เนื่องจากในปัจจุบัน วิทยาลัยครูสงฆ์ เห็นเป็นเรื่องใหม่ ผู้บริหารและบุคลากรยังยึดติดวิธีการบริหารแบบเดิมทำให้ความสำคัญน้อย โดยมองว่าเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นสิ่งยุ่งยากและต้องใช้งบประมาณมากในการจัดหา การนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาใช้ในการบริหารงานบุคคลจึงยังมีการนำเข้ามาใช้จำนวนน้อย ซึ่งต่างจากผลการวิจัยของ Photikham (2020) ที่พบว่า การบริหารโรงเรียนประชารัฐในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานอยู่ในระดับมาก

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า 1 รูปแบบการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ของวิทยาลัยครูสงฆ์ ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1.หลักการของรูปแบบ คือ 1) หลักคุณธรรมนำการบริหารงานบุคคล 2) หลักการมีส่วนร่วม และ 3) หลักการทำงานเป็นทีม 2. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 1) เพื่อให้ได้รูปแบบการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ของวิทยาลัยครูสงฆ์และ 2) เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารวิทยาลัยครูสงฆ์นำไปปรับใช้ให้เหมาะกับบริบทของวิทยาลัยครูสงฆ์ 3. วิธีดำเนินการของรูปแบบ ได้แก่ 1) ด้านการวางแผนบุคคล 2) ด้านการสรรหาบุคคล 3) ด้านการพัฒนาบุคคล และ 4) ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน 4. การประเมินผลรูปแบบ ได้แก่ 1) ประเมินความเหมาะสมองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ และ 2) ประเมินความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบ 5. เงื่อนไขความสำเร็จ ได้แก่ 1) ผู้บริหารต้องมีความรู้ความเข้าใจการบริหารงานบุคคลด้วยคุณธรรมและความเสมอภาค 2) บุคลากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องเห็นความสำคัญและให้ความร่วมมือในการบริหารบุคคลยุคใหม่ 3) ผู้บริหารและบุคลากรต้องก้าวทันการเปลี่ยนแปลงและผู้บริหารและครูต้องนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการทำงานและ 4) การสร้างความเข้าใจร่วมมือและระดมทรัพยากรเพื่อการใช้ประสิทธิภาพการบริหารงบประมาณ ทั้งนี้เพราะ รูปแบบการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ของวิทยาลัยครูสงฆ์ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ต้องอาศัยหลักการของรูปแบบวัตถุประสงค์ของรูปแบบ วิธีดำเนินการของรูปแบบการประเมินผลรูปแบบ และเงื่อนไขความสำเร็จ จึงจะนำไปสู่การบูรณาการใช้ได้ ซึ่งมีการบูรณาการในรูปแบบการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ของวิทยาลัยครูสงฆ์ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สอดคล้องกับการวิจัยของสอดคล้องกับการวิจัยของ หางานวิจัยของคนใหม่เพราะไม่สอดคล้องกับชื่อวิจัย Chomchuen (2013) ได้ศึกษารูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีประสิทธิผลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ผลการสร้างรูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีประสิทธิผลในสถานศึกษา มีองค์ประกอบของรูปแบบ 6 ขั้นตอน ได้แก่ หลักการ จุดมุ่งหมาย กลไกการดำเนินการ การดำเนินการ การประเมินผล และเงื่อนไขความสำเร็จ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า การทดลองใช้รูปแบบการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ของวิทยาลัยครูสงฆ์ ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ก่อนการทดลองใช้รูปแบบยังไม่มีการพัฒนาบุคลากรในด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล แต่หลังทดลองใช้ รูปแบบ วิทยาลัยครูสงฆ์ ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้ริเริ่มโครงการและกิจกรรมการพัฒนาบุคลากรในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เนื่องจาก ก่อนการทดลองใช้รูปแบบวิทยาลัยครูสงฆ์ ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ยังนำการบริหารบุคคลในยุคอดีตมาใช้เป็นส่วนน้อย แต่หลังจากผู้วิจัยได้ชี้แจงและนำเสนอรูปแบบเห็นความสำคัญของรูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลยุคดิจิทัลในวิทยาลัยครูสงฆ์แล้ว ทางผู้บริหารและบุคลากรของวิทยาลัยครูสงฆ์ ก็ได้เห็นความสำคัญและคิดว่า เป็นประโยชน์จึงได้นำรูปแบบไปปฏิบัติ ทำให้มีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้กับบุคลากรเพิ่มมากขึ้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Srihort, Masena, and Kaewluan (2020) ที่พบว่าผลการประเมินก่อนทดลองใช้รูปแบบการบริหารงานบุคคลโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนามีผลโดยรวมพอใช้ แต่ผลการประเมินหลังทดลองใช้รูปแบบโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก และ Somboon (2022) ได้ทำวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลยุคดิจิทัลในโรงเรียนเอกชน ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบัน ปัญหา การบริหารทรัพยากรบุคคลยุคดิจิทัลในโรงเรียนเอกชน โดยรวม ผลการสร้างรูปแบบมี 5 องค์ประกอบได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 หลักการของรูปแบบ 2 วัตถุประสงค์ 3 วิธีการดำเนินการประกอบด้วย การวางแผนทรัพยากรบุคคล การสรรหาทรัพยากรบุคคล การพัฒนาทรัพยากรบุคคล และการรักษาทรัพยากรบุคคล 4 แนวทางการประเมินผล และ 5 เงื่อนไขความสำเร็จ ผลการประเมินร่างรูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลยุคดิจิทัลในโรงเรียนเอกชน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และ ผลการประเมินรูปแบบการบริหารทรัพยากรบุคคลยุคดิจิทัลในโรงเรียนเอกชนโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 พบว่า จากการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ที่เกี่ยวข้องโดยรวมรูปแบบการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ของวิทยาลัยครูสงฆ์ ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีความเหมาะสมในระดับมาก ความเป็นไปได้ใน ระดับมาก และความเป็นประโยชน์ในระดับมาก เนื่องจากรูปแบบการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ของวิทยาลัยครูสงฆ์ ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่ได้มานั้นผ่านกระบวนการวิจัยต่างๆ อย่างถูกต้องและเป็นระบบตั้งแต่การร่างรูปแบบที่ได้มาจากการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและแนวทางการบริหารงานบุคคลที่เป็นอยู่ในปัจจุบันร่วมกับแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นก็นำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้พร้อมทั้งข้อเสนอแนะในการปรับปรุง จากนั้นก็ได้นำร่างรูปแบบ ที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้เพื่อจะได้ทราบผลจากการปฏิบัติจริง และสุดท้ายก็ได้เสนอผู้ทรงคุณวุฒิมีความรู้ และมีประสบการณ์ตรงในการการบริหารงานบุคคลประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้และประโยชน์ของรูปแบบพร้อมทั้งข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขจนได้เป็นรูปแบบที่สมบูรณ์ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Srihort, Masena, and Kaewluan (2020) ที่พบว่าผลการประเมินรูปแบบการบริหารงานบุคคลโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนามีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก ส่วนความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

สรุป

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน ทั้งด้านวิทยาการความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้การศึกษาจะต้องพัฒนาให้มีคุณภาพทัดเทียมสากล จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างรูปแบบการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ โดยยึดหลักการนำใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการบริหารงานบุคคลให้มีคุณภาพต้องอาศัยความร่วมมือของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในสถานศึกษา ทั้งบุคลากรในวิทยาลัยครูสงฆ์ ดังนั้นจากการศึกษา รูปแบบการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ของวิทยาลัยครูสงฆ์ในประเทศสาธารณรัฐ

ประชาธิปไตยประชาชนลาว มี 5 องค์ประกอบ ดังนี้ 1. หลักการของรูปแบบ คือ 1) หลักคุณธรรมนำการบริหารงานบุคคล 2) หลักการมีส่วนร่วม และ 3) หลักการทำงานเป็นทีม 2. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 1) เพื่อให้ได้รูปแบบการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ของวิทยาลัยครูสงฆ์และ 2) เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารวิทยาลัยครูสงฆ์นำไปปรับใช้ให้เหมาะกับบริบทของวิทยาลัยครูสงฆ์ 3. วิธีดำเนินการของรูปแบบ ได้แก่ 1) ด้านการวางแผนบุคคล 2) ด้านการสรรหาบุคคล 3) ด้านการพัฒนาบุคคล และ 4) ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน 4. การประเมินผลรูปแบบ ได้แก่ 1) ประเมินความเหมาะสมองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ และ 2) ประเมินความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบ 5. เงื่อนไขความสำเร็จ ได้แก่ 1) ผู้บริหารต้องมีความรู้ความเข้าใจการบริหารงานบุคคลด้วยคุณธรรมและความเสมอภาค 2) บุคลากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องเห็นความสำคัญและให้ความร่วมมือในการบริหารบุคคลยุคใหม่ 3) ผู้บริหารและบุคลากรต้องก้าวทันการเปลี่ยนแปลงและผู้บริหารและครูต้องนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการทำงานและ 4) การสร้างความเข้าใจร่วมมือและระดมทรัพยากรเพื่อการใช้ประสิทธิภาพการบริหารงบประมาณซึ่งรูปแบบการบริหารงานบุคคลยุคใหม่ของวิทยาลัยครูสงฆ์ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จะทำให้วิทยาลัยครูสงฆ์ยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการบริหารงานบุคคลให้สูงขึ้น และบริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพเกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำไปใช้พัฒนาสถานศึกษาต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 วิทยาลัยครูสงฆ์ ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ควรพัฒนาทรัพยากรบุคคล โดยการเตรียมบุคลากรให้มีทักษะความรู้ ในการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสมในการทำงาน การส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลต่างๆ ในการจัดการเรียนการสอน และการสร้างแรงจูงใจ บุคลากรในการพัฒนาตนเองให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล

1.2 วิทยาลัยครูสงฆ์ ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวควรมีการประเมินผลการทำงาน อย่างเป็นระบบ และนำใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในกานประเมินเพื่อให้ง่ายทันสมัย และสะดวกยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรมีการวิจัยเรื่องการพัฒนาสมรรถนะของผู้บริหารวิทยาลัยครูสงฆ์ ที่มีผลต่อประสิทธิภาพการบริหารทรัพยากรบุคคลยุคดิจิทัล

2.2 ควรมีการวิจัยปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการรักษาทรัพยากรบุคคลยุคดิจิทัลในวิทยาลัยครูสงฆ์ อย่างครอบคลุมในทุกๆ ด้าน

References

- Chomchuen, P. (2013). *Effective Community Participatory Academic Administration Model in Educational Institutions. Under the Office of Primary Educational Service Area*. (Doctoral Dissertation). Education Administration, Ubon Ratchathani Rajabhat University. Ubon Ratchathani.
- Chuangboonsri, T. (2015). *The Development of a Model for the Management of Educational Collaboration Networks of Regional Science Schools*. (Doctoral Dissertation). Education Administration Naresuan University. Phitsanulok.
- Kantaphum, U. (2015). *The Development of a Collaborative Network Model for Learner Quality Development for Primary Schools under the Office of Primary Educational Service Area*. (Doctoral Dissertation). Department of Education Administration and Development. Mahasarakham University. Mahasarakham.
- Khaoiam, N. (2018). *A Buddhist-based Academic Administration Model for Small Schools under the Office of Primary Educational Service Area*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Phra Nakhon Si Ayutthaya.
- Khotbunthua, S. (2015). *Curriculum Development and Application*. Bangkok: S. Asia Press (1989) Co., Ltd.
- Kuakul, Y. (2017). *The Development of Academic Administration Models of Islamic Private Schools in Chai Khaen Province, Southern Thailand to Build Learners to Become Complete Humanities*. (Doctoral Dissertation). Department of Islamic Studies Prince of Songkla University. Songkla.
- Ministry of Education and Sport. (2020). Education And Sports Sector Development Plan 2021-2025. Retrieved May 3, 2023, from https://planipolis.iiep.unesco.org/sites/default/files/ressources/lao_education_development_plan_2011-2025_en.pdf
- Nilkaewbowonwich, P. (2016). *A Model for the Development of Academic Cooperation Networks of Primary Education Service Area Offices under the Office of the Basic Education Commission*. (Doctoral Dissertation). Education Administration Burapha University. Chon Buri.
- Panyawaranan, C. (2016). *The Development of Academic Administration Policies Positively Affecting Student Achievement in Educational Institutions under Bangkok Metropolitan Administration*. (Doctoral Dissertation). Education Administration Chulalongkorn University. Bangkok.
- Phoonphanchoo, K. (2018). *Academic Administration Model Educational Institutions Developed to the ASEAN Community of Basic Education Institutions*. (Doctoral Dissertation). Education Administration. Nakhon Sawan Rajabhat University. Nakhon Sawan.

- Photikham, T. (2020). *Model of Public School Administration in the Digital Era under the Office of the Commission Basic Education*. (Doctoral Dissertation). Nakhon Sawan Rajabhat University. Nakhon Sawan.
- Prahmsiri, R. (2016). *Academic Administrative Models of Private Universities towards Excellence: A Case Study of Phitsanulok University*. (Doctoral Dissertation). Education Administration. North Bangkok University. Bangkok.
- Pranpa, K. (2013). *The Development of Academic Administration by Using Knowledge Management Process at Kalasin Pittayasan School under the Jurisdiction of the Secondary Education Service Area Office 24*. (Doctoral Dissertation). Educational Management Program. Rajabhat Maha Sarakham University. Maha Sarakham.
- Runcharoen, T. (2007). *Lecture on Educational Administration Seminar, Model and Components of the Model*. P.L.P.: P.L.P..
- Somboon, R. (2022). *A Human Resource Management Model in Digital Era for the Private School*. (Doctoral Dissertation). Educational Administration, Ubon Ratchathani Rajabhat University. Ubon Ratchathani.
- Srikhort, R., Masena, Ch., & Kaewluan, K. (2020). *The Model of Personnel Administration for Charity School in Buddhist Temple*. (Doctoral Dissertation). Ubon Ratchathani Rajabhat University. Ubon Ratchathani.

แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดเลย*

Guidelines for the Adaptation of Farmers in Community

Enterprise Groups in Loei Province

นริศรา ธรรมรักษา

Narisara Thamraksa

มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

Loei Rajabhat University, Thailand.

Corresponding Author's Email: Naritsara_apple@hotmail.co.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) เพื่อศึกษาผลกระทบของเกษตรกรกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในเขตจังหวัดเลย ในสถานการณ์โควิด-19 2) เพื่อศึกษาการปรับตัวของเกษตรกรกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดเลย ในสถานการณ์โควิด-19 3) เพื่อหาแนวทางการปรับตัวตามรูปแบบของเกษตรกรกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดเลย ในสถานการณ์โควิด-19 แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดเลย ประชากรที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ คือ หัวหน้ากลุ่มเกษตรกรวิสาหกิจชุมชนในเขตจังหวัดเลย จำนวน 231 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง และใช้แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามเป็นเครื่องมือ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ t-test F-test (ANOVA) การวิเคราะห์สหสัมพันธ์แบบพหุคูณ และการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า 1) เกษตรกรวิสาหกิจชุมชนในเขตจังหวัดเลยมีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบของเกษตรกรวิสาหกิจชุมชนในเขตจังหวัดเลยโดยรวมและเป็นรายด้านอยู่ในระดับมาก ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม 2) เกษตรกรวิสาหกิจชุมชนในเขตจังหวัดเลยมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีการปรับตัวของเกษตรกรวิสาหกิจชุมชนในเขตจังหวัดเลยโดยรวมและเป็นรายด้านอยู่ในระดับมาก ด้านการผลิต ด้านการตลาด ด้านการบริหารจัดการ ด้านการเงิน และด้านการมีส่วนร่วมในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 3) แนวทางการปรับตัวตามรูปแบบของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดเลย ในสถานการณ์ โควิด-19 ควรปรับตัวเพื่อให้เข้ากับสถานการณ์ ในปัจจุบันในทุกๆ ด้านเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นการนำเสนอผลิตภัณฑ์มาตรฐานและมีลักษณะเฉพาะโดดเด่น และตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค มีการนำเสนอสิ่งใหม่ๆ สู่ตลาดอยู่เสมอ

คำสำคัญ: การปรับตัว; วิสาหกิจชุมชน; จังหวัดเลย

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to investigate the impact of Covid-19 situation on farmers in community enterprise groups, Loei province; 2) to explore the adaptation of farmers in community enterprise groups, Loei province; and 3) to propose guidelines for the adaptation of farmers in community enterprise groups, Loei province. The population used for the study included 231 heads of community enterprise groups in Loei

*Received October 31, 2023; Revised February 21, 2024; Accepted February 21, 2024

province, who were selected by purposive sampling. The tools used were interview form and a questionnaire. The obtained data were analyzed by t-test, f-test, One-Way ANOVA, multiple correlation coefficient, and multiple linear regression analysis.

From the study, the following results are found: 1) Farmers in community enterprise groups in Loei province view that the impact of Covid-19 situation is overall, and in each aspect, at a high level, which includes economy, society, and environment; 2) Farmers in the community enterprise groups in Loei province view that the adaptation of farmers is overall, and in each aspect, at a high level, which includes production, marketing, management, finance, and participation in the community enterprise groups; and 3) Guidelines for the adaptation of farmers in community enterprise groups during the Covid-19 situation include their adaptation to the present circumstances in all aspects in order to keep up with global change, such as presenting standard and unique products that can respond to consumer needs, as well as always presenting new products to the market.

Keywords: Adaptation; Community Enterprise; Loei Province

บทนำ

นับตั้งแต่ในช่วงต้นปี 2563 สถานการณ์ การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ได้ทวีความรุนแรง และขยายขอบเขตไปในหลายประเทศทั่วโลก อย่างรวดเร็ว ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ โลกในภาพรวม และก่อให้เกิดความผันผวนรุนแรงในตลาดการเงินโลก สำหรับเศรษฐกิจไทยได้รับ ผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่รุนแรงมากขึ้น เช่นเดียวกับประเทศอื่นๆ ทั่วโลก โดยผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ได้ส่งผลกระทบต่อเนื่องทำให้สภาพคล่องทางธุรกิจ ประสบปัญหาการผลิตและการลงทุน ลดลง และส่งผล กระทบต่อภาคการจ้างงานและรายได้ของครัวเรือน ซึ่งทำให้กำลังซื้อภายในประเทศปรับตัวลดลงในขณะเดียวกัน การใช้จ่ายภายในประเทศยังได้รับผลกระทบอีกทางจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้บริโภคและมาตรการควบคุมและป้องกัน การระบาดโดยการปิดสถานประกอบการต่างๆ นอกจากนี้เศรษฐกิจไทยยังมีแนวโน้มที่ต้องเผชิญ กับปัจจัยเสี่ยงซ้ำเติมจากสถานการณ์ภัยแล้ง ที่มีแนวโน้มรุนแรงและส่งผลกระทบต่อผลผลิต และรายได้ภาคเกษตร อย่างไรก็ตามผลกระทบที่รุนแรงครอบคลุมไปทุกภาคส่วน ทำให้มีความจำเป็นต้องดำเนินมาตรการที่เข้มข้นกว่าปกติ ทั้งในเรื่องของการเตรียมความพร้อมด้านสาธารณสุข การเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบ รวมทั้งการฟื้นฟูกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมให้เข้าสู่ภาวะปกติและ สามารถเติบโตได้อย่างต่อเนื่องภายใต้บริบทใหม่ หลังจากวิกฤติการณ์ไวรัสโควิด-19 (New Normal) (Loan Spending Screening Committee, 2021)

“วิสาหกิจชุมชน” จัดเป็นองค์กรภาคประชาชนที่ไม่มีรูปแบบ ไม่ได้เป็นนิติบุคคลตามกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ การสนับสนุนจึงไม่เป็นระบบและไม่มีเอกภาพ ส่งผลให้มีปัญหาในการดำเนินงานเพราะวิสาหกิจชุมชนบางแห่งไม่เป็นที่ยอมรับของหน่วยงานรัฐหรือภาคเอกชน และบางครั้งมีการสนับสนุนจากภาครัฐแต่ไม่ตรงความต้องการที่แท้จริง วิสาหกิจชุมชนเป็นระบบการจัดการชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน โดยเฉพาะด้านการผลิต การบริโภค การจัดสรรแบ่งปันทรัพยากรและรายได้ การจัดสรรทรัพยากรและทุนชุมชนให้สามารถอยู่ได้อย่างพอเพียงพึ่งตนเองได้ ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง (Department of Agricultural Extension, 2021)

จากวิกฤติจากการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของโลก และประเทศไทยอย่างถึงรากถึงโคน โลกจะไม่เหมือนเดิมอีกต่อไป ดังที่เรียกว่า นิวนอร์มอล (New normal) ไม่เว้นถึงวิสาหกิจชุมชนก็ได้รับผลกระทบเช่นกัน หากแต่ยังไม่มีผู้กล่าวถึงกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมากนัก (Hanhiran, 2020) ให้ทัศนะที่น่าสนใจ สำหรับการปรับตัวของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไว้ว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนก็เจอสถานการณ์เหมือนๆ ทุกคน ไม่ว่ารายได้ลด ออกจากงาน รายได้ที่เลี้ยงปากท้องลดฮวบหรือหายไป และในขณะที่หลายกลุ่มหลายส่วนอาจกำลังปั่น สापแข่งโชคชะตา และคนอื่นๆ แต่สิ่งเหล่านี้ไม่ได้ทำให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบางกลุ่มยอมแพ้กับความโชคร้ายครั้งนี้ แต่หันมาจับมือร่วมกันคิดและเพื่อหาทางรอดให้กับตัวเอง ครอบครัว และกลุ่มตัวเองในยามยากลำบากครั้งนี้ และพร้อมที่จะเดินหน้า อย่างเข้มแข็งในวันข้างหน้า และข้อสำคัญที่สุด คือ การตลาดที่ต้องปรับตัวเป็นอย่างมาก วิสาหกิจชุมชน ต้อง หันมาทำการตลาดแบบออนไลน์โดยผู้ประกอบการสามารถประยุกต์ใช้แพลตฟอร์มออนไลน์เข้ามาเป็น ช่องทางเสริมเพื่อจัดจำหน่ายสินค้าในภาวะวิกฤตได้

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) ประเด็นการพัฒนาหลักจะต้องปฏิรูปและปรับเปลี่ยนเพื่อแก้ปัญหาฐานรากโดยการพัฒnavิสาหกิจขนาดย่อย ขนาดเล็กและขนาดกลาง วิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจเพื่อสังคม เพื่อขยายฐานการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้มีความครอบคลุมมากขึ้น เป็นการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจสำหรับกลุ่มต่างๆ ในสังคม โดยดำเนินการควบคู่ไปกับการพัฒนาและส่งเสริมสังคมผู้ประกอบการเพื่อส่งเสริมผู้ประกอบการที่ผลิตได้และขายเป็น

วิสาหกิจชุมชนในจังหวัดเลย มีปัญหาในการพัฒนาสินค้าและผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชน ยังไม่ได้มาตรฐานตามความต้องการของตลาด ในด้านการส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ขาดการกำกับ การติดตาม และการประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ รวมไปถึงบุคลากรขาดความรู้ ทักษะ ประสิทธิภาพด้านการจัดการพัฒนาธุรกิจ การตลาด การใช้เทคโนโลยีและการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ อีกทั้งระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและฐานข้อมูลที่มีอยู่ยังขาดประสิทธิภาพในการใช้งาน จึงอาจทำให้วิสาหกิจชุมชนในจังหวัดเลยนั้นตามไม่ทันความเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้นอยู่ในปัจจุบัน (Juchang, 2011)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาแนวทางการปรับตัวของเกษตรกรกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดเลย ในสถานการณ์โควิด-19 ผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัยสามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาการตรวจสอบและพัฒนาทักษะในการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กรเพื่อให้งานมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล อันจะก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มแก่องค์กรได้อย่างแท้จริง สามารถใช้เป็นแนวทางในการเสริมสร้างพัฒนากลยุทธ์การปรับตัว โดยมีการปรับโครงสร้างองค์กรให้มีความยืดหยุ่นและเหมาะสมกับสภาพตลาดในปัจจุบัน ส่งผลทำให้ผลประกอบการที่ดีขององค์กร เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันได้อย่างยั่งยืนให้กับเกษตรกรกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดเลย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลกระทบของเกษตรกรกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในเขตจังหวัดเลยในสถานการณ์ โควิด-19
2. เพื่อศึกษาระดับการปรับตัวของเกษตรกรกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดเลยในสถานการณ์ โควิด-19
3. เพื่อหาแนวทางการปรับตัวตามรูปแบบของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดเลย ในสถานการณ์ โควิด-19

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ระเบียบวิธีวิจัย ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method Research) เก็บรวบรวมข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ขั้นตอนที่ 2 ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ หัวหน้ากลุ่มเกษตรกรวิสาหกิจชุมชนในเขตจังหวัดเลย ทั้งหมด 14 อำเภอ รวมเป็นจำนวน 231 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Department of Agricultural Extension, 2021)

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งได้สร้างตามวัตถุประสงค์ และกรอบแนวคิดที่ได้ กำหนดขึ้น ดังนี้

3.1 เป็นแบบเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์ เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง

3.2 เป็นเชิงปริมาณเป็นแบบสอบถาม รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยใช้การสัมภาษณ์และแบบสอบถาม คือ การไปสัมภาษณ์ ประชากรกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดเลย และนำข้อมูลที่สัมภาษณ์มาจัดทำแบบสอบถาม และส่งแบบสอบถามให้กับหัวหน้ากลุ่มเกษตรกร ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับหัวหน้ากลุ่มเกษตรกรวิสาหกิจชุมชนในเขตจังหวัดเลยลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) จำนวน 5 ข้อ ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการดำเนินการ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

ตอนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) จำนวน 5 ข้อ ประกอบด้วย ประเภทกลุ่ม จำนวนทุนจดทะเบียน การดำเนินงานระยะเวลาในการดำเนินงาน รายได้เฉลี่ยต่อปี และจำนวนสมาชิกในกลุ่ม

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบของเกษตรกรกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดเลย โดยครอบคลุมเนื้อหาผลกระทบของเกษตรกร 3 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจคือผลจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของการประกอบอาชีพ รายได้ รายจ่าย หนี้สินและการออมของประชาชนและพยายามปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ได้รับผลกระทบให้เข้ากับสภาพทางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป ด้านสังคมคือผลจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตทางด้านวัฒนธรรม ประเพณี กิจกรรมทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อมคือผลจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่ทำให้บุคคลต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตได้ตามปกติภายใต้การเอาชนะความกังวลเกี่ยวกับการติดเชื้อ ลักษณะแบบสอบถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale)

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการปรับตัวของเกษตรกรกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ในจังหวัดเลย โดยครอบคลุมเนื้อหาการปรับตัว 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการผลิตเป็นการผลิตที่มีต้นทุนการผลิต ไม่สูงพร้อมกับผู้ผลิตมีความรู้ ทักษะความชำนาญ สามารถได้รับผลผลิตที่มีคุณภาพและสามารถแข่งขัน ในตลาดได้ 2) ด้านการตลาดคือการดำเนินงานขององค์กรที่สามารถนำเสนอผลิตภัณฑ์ที่แตกต่างและโดดเด่นที่เหนือกว่าคู่แข่ง 3) ด้านการบริหารจัดการเป็น คือการกำหนดนโยบายในการใช้ยุทธวิธีในการจัดการเกี่ยวกับการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ทั้งบุคลากร วัสดุ งบประมาณมาจัดการตามหลักการที่วางไว้ 4) ด้านการเงินคือกระบวนการการดำเนินงาน และการบริหารของกิจการมีส่วนช่วยในการปรับปรุงองค์กรให้ดีขึ้น ได้แก่การเพิ่มขึ้นของรายได้ ความสามารถในการทำกำไร การลดลงของต้นทุน และ 5) ด้านการมีส่วนร่วมในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนคือการอาศัยความร่วมมือ ร่วมใจของชุมชน ต้องร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ และร่วมกันรับผิดชอบ นำพาให้วิสาหกิจชุมชนประสบผลสำเร็จ ลักษณะแบบสอบถามเป็นมาตราส่วน ประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale)

ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะ

ขั้นตอนที่ 4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ประสานงานกับบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อหาแนวทางการปรับตัวของเกษตรกรกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดเลย

4.2 จัดทำหนังสือเชิญเข้าร่วมประชุม/ ปรึกษาหารือเพื่อหาแนวทางการปรับตัวของเกษตรกร กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดเลย ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ และหัวหน้ากลุ่มเกษตรกร วิสาหกิจชุมชนในเขตจังหวัดเลย จำนวน 20 คน

4.3 จัดการประชุมกลุ่มย่อยเพื่อสรุปแนวทางการปรับตัวของเกษตรกรกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ในจังหวัดเลย

4.4 จัดทำเอกสารแนวทางการปรับตัวของเกษตรกรกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อให้เกษตรกรกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดเลยนำไปใช้ประโยชน์

4.5 ทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับการตอบกลับทั้ง 189 ฉบับ ซึ่งมีแบบสอบถามที่ตอบสมบูรณ์ 189 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 81.82 เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนแบบสอบถามที่ส่งไปยังกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งสอดคล้องกับ Aaker, Kumar, and Day (2001) ได้เสนอว่าการส่งแบบสอบถาม ต้องมีอัตราการตอบกลับอย่างน้อยร้อยละ 20 จึงจะถือว่ายอมรับได้

4.6 ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามที่ได้รับเพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมได้จากแบบสอบถาม ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยแบ่งได้ ดังนี้

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับหัวหน้ากลุ่มเกษตรกรวิสาหกิจชุมชนในเขตจังหวัดเลย ใช้สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยการหาความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับเกษตรกรกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในเขตจังหวัดเลย ใช้สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยการหาความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

5.3 การวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็น เกี่ยวกับผลกระทบของเกษตรกรกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และการปรับตัวของเกษตรกรกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การนำเสนอข้อมูลในรูปแบบ ตารางควบคู่กับการบรรยายและสรุปผลการวิจัย

5.4 การวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็น เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และการปรับตัวของเกษตรกรกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดเลยที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ ในการดำเนินการ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน โดยใช้การทดสอบความแตกต่างระหว่าง ค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม (Independent Samples t - test) และกลุ่มตัวอย่างที่มีมากกว่า 2 กลุ่ม (F-test) ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance: ANOVA)

5.5 การวิเคราะห์เนื้อหาสำหรับข้อมูล เชิงคุณภาพและอธิบายผลเชิงพรรณนา

5.6 ทฤษฎีการปรับตัวที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน มีต้นกำเนิดจากสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นการ อธิบายถึงพฤติกรรมที่ช่วยให้สิ่งมีชีวิตสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมได้ ต่อมาทฤษฎี การปรับตัว ถูกนำมาประยุกต์ใช้ในศาสตร์อื่นๆ เช่น การแพทย์ การศึกษา เศรษฐศาสตร์ รวมถึงการ บริหารธุรกิจด้วย ซึ่งทฤษฎีการปรับตัวที่เป็นที่รู้จักมากที่สุด คือ ทฤษฎีการปรับตัวของรอย (Roy, 1976)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบของเกษตรกรวิสาหกิจชุมชนในเขตจังหวัดเลย

จากการวิเคราะห์แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบของเกษตรกรวิสาหกิจชุมชนในเขตจังหวัดเลย สามารถสรุปได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบของ เกษตรกรวิสาหกิจชุมชนในเขตจังหวัดเลยโดยรวม และเป็นรายด้าน ของเกษตรกรวิสาหกิจชุมชนในเขต จังหวัดเลย

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านเศรษฐกิจ	4.04	0.52	มาก
2. ด้านสังคม	4.12	0.43	มาก
3. ด้านสิ่งแวดล้อม	4.13	0.45	มาก
รวม	4.10	0.37	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า เกษตรกรวิสาหกิจ ชุมชนในเขตจังหวัดเลย มีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบของเกษตรกรวิสาหกิจชุมชนในเขตจังหวัดเลยโดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.10$, S.D. = 0.37) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีระดับความคิดเห็นในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมาก ไปหาน้อย ดังนี้ ด้านสิ่งแวดล้อม มีคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = 0.45) รองลงมาคือ ด้านสังคม ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = 0.43) ส่วนด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านเศรษฐกิจ ($\bar{X} = 4.04$, S.D. = 0.52)

วัตถุประสงค์ที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปรับตัวของเกษตรกรวิสาหกิจชุมชนในเขตจังหวัดเลย

จากการวิเคราะห์แบบสอบถาม ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปรับตัวของเกษตรกรวิสาหกิจชุมชนในเขตจังหวัดเลย สามารถสรุปได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปรับตัวของ เกษตรกรวิสาหกิจชุมชนในเขตจังหวัดเลยโดยรวม และเป็นรายด้าน ของเกษตรกรวิสาหกิจชุมชน ในเขตจังหวัดเลย

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการผลิต	3.76	0.71	มาก
2. ด้านการตลาด	3.84	0.73	มาก
3. ด้านการบริหารจัดการ	3.87	0.77	มาก
4. ด้านการเงิน	3.74	0.80	มาก
5. ด้านการมีส่วนร่วมในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน	3.89	0.7	มาก
รวม	3.82	0.64	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า เกษตรกรวิสาหกิจชุมชนในเขตจังหวัดเลย มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีการปรับตัวของเกษตรกรวิสาหกิจชุมชนในเขตจังหวัดเลยโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.82$, S.D. = 0.64) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการมีส่วนร่วมในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{X} = 3.89$, S.D. = 0.70) รองลงมาคือ ด้านการบริหารจัดการ ($\bar{X} = 3.84$, S.D. = 0.73) ต่อมาคือ ด้านการตลาด ($\bar{X} = 3.84$, S.D. = 0.73) ต่อมาคือ ด้านการผลิต

ผลิต ($\bar{X} = 3.76$, S.D. = 0.71) รองลงมาตามลำดับ ส่วนด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านการเงิน ($\bar{X} = 3.74$, S.D. = 0.80)

วัตถุประสงค์ที่ 3 แนวทางการปรับตัวตามรูปแบบของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดเลย ในสถานการณ์โควิด-19

จากการวิเคราะห์แบบสัมภาษณ์ เกี่ยวกับแนวทางการปรับตัวตามรูปแบบของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดเลย ในสถานการณ์ โควิด-19 สามารถสรุปได้ดังนี้

ด้านการผลิต ควรมีการนำเสนอผลิตภัณฑ์มาตรฐานให้เป็นที่ยอมรับของสังคมได้อย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดการยอมรับในผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และควรนำเสนอผลิตภัณฑ์ที่มีลักษณะเฉพาะโดดเด่น และตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคให้มากยิ่งขึ้น รวมไปถึงการมุ่งเน้นให้มีการวิจัยพัฒนาเพื่อสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลาย เพื่อให้ตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้เป็นอย่างดี และพัฒนาระบบการผลิตสินค้าให้มีความหลากหลาย โดยคำนึงถึงความต้องการของลูกค้าเป็นหลัก

ด้านการตลาด ควรสนับสนุนให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดเลย มีการใช้ข้อมูลทางการตลาดภายในองค์กร เพื่อวิเคราะห์แนวโน้มและพฤติกรรมของกลุ่มลูกค้ารายใหม่ที่มีศักยภาพ ส่งเสริมให้มีการทำการวิจัยทางการตลาดอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาสินค้าให้สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้า สนับสนุนให้มีแผนการตลาดที่มีความคิดสร้างสรรค์ในเชิงกลยุทธ์ โดยนำเสนอสิ่งใหม่ๆ สู่ตลาดอยู่เสมอ เช่น การใช้โฆษณาที่มีความแปลกใหม่ การส่งเสริมการขายเพื่อเข้าถึงผู้บริโภคในวงกว้าง รวมไปถึงการให้ความสำคัญกับการเก็บข้อมูลสภาพแวดล้อมทางการตลาด เพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์โอกาสและอุปสรรคต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชนต่อไป

ด้านการบริหารจัดการ ควรมีการขยายช่องทางการจัดจำหน่ายเพื่อให้เข้าถึงลูกค้าได้กว้างขึ้น เช่น มีการจัดทำเว็บไซต์ของวิสาหกิจชุมชน เพื่อเพิ่มช่องทางในการเข้าถึงของลูกค้าที่มีความสนใจมากยิ่งขึ้น ส่งเสริมให้มีการนำเสนอเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ออกสู่ตลาดเพื่อสร้างความได้เปรียบกับคู่แข่ง ควรมีการวางแผนล่วงหน้าเกี่ยวกับการดำเนินงานอยู่เสมอ เช่น การวางแผนในการขยายผลิตภัณฑ์ออกไปยังจังหวัดอื่นๆ หรือภูมิภาคอื่นๆ รวมไปถึงการพัฒนาโครงสร้างขององค์กรให้มีความเข้มแข็ง เพื่อให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านการเงิน เพิ่มความสามารถในการลดต้นทุนในการผลิตและการดำเนินงานหรือค่าใช้จ่ายหลักของกิจการลง ควรดำเนินงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เพื่อเพิ่มยอดขายเพิ่มอย่างต่อเนื่อง การใช้สินทรัพย์และการลงทุนอย่างมีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงความคุ้มค่าในการลงทุน เพื่อให้เกิดประโยชน์และผลลัพธ์ที่สูงสุดของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

ด้านการมีส่วนร่วมในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจควรมีการส่งเสริมและจัดกิจกรรมต่างๆ ที่เปิดโอกาสให้สมาชิกได้ร่วมมือร่วมใจในการทำงานวิสาหกิจควรมีการเปิดโอกาสให้สมาชิก ร่วมเสนอความคิดเห็นหรือแนวคิดต่างๆ ในการบริหารจัดการกลุ่มให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยเรื่อง “แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดเลย” ผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้ใหม่ได้ดังนี้

ด้านการผลิต วิสาหกิจควรมีการวางแผนการผลิตสินค้าไว้อย่างชัดเจน มีระบบที่ได้มาตรฐาน และมีคุณภาพ เป็นไปตามมาตรฐาน เป็นที่ยอมรับจากผู้บริโภค สินค้ามีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของลูกค้า

ด้านการตลาด วิสาหกิจควรมีการบริหารด้วยความซื่อสัตย์ตระหนักเรื่องการรักษาคุณภาพสินค้าและการปรับปรุงสินค้าให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การพัฒนาตลาด และควรมีการเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายให้มีหลายช่องทางเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ลูกค้า

ด้านการบริหารจัดการ วิสาหกิจควรมีการวางแผนการดำเนินงานทุกด้านอย่างชัดเจนทั้งระยะสั้นและระยะยาว มีการกำหนดโครงสร้างการบริหารงาน การดำเนินงานให้เป็นไปตามที่มีการกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์และกฎระเบียบไว้อย่างชัดเจน

ด้านการเงิน วิสาหกิจควรมีแหล่งเงินทุนที่เพียงพอต่อการดำเนินงาน วิสาหกิจควรมีการวางแผนการบริหารด้านเงินทุนและการเงินอย่างรัดกุม ชัดเจนและโปร่งใส และเพียงพอต่อการบริหารงาน

ด้านการมีส่วนร่วมในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ส่งเสริมและจัดกิจกรรมต่างๆ ที่เปิดโอกาสให้สมาชิกได้ร่วมมือร่วมใจในการทำงานวิสาหกิจ เปิดโอกาสให้สมาชิก ร่วมเสนอความคิดเห็น หรือแนวคิดต่างๆ ในการบริหารจัดการกลุ่ม

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เกษตรกรวิสาหกิจชุมชนในเขตจังหวัดเลย มีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบของเกษตรกร วิสาหกิจชุมชนในเขตจังหวัดเลยโดยรวมและเป็นรายด้าน ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับมาก พบว่าจากวิกฤติจากการระบาดของเชื้อโควิด-19 กำลังเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของโลกและประเทศไทยอย่างถึงรากถึงโคน จากสถานการณ์ด้านเศรษฐกิจของไทยคงจะได้รับผลกระทบจากวิกฤต โควิด-19 ไปอีกนานพอสมควรจึงจำเป็นที่จะต้องมีการกระตุ้นเศรษฐกิจในรูปแบบต่างๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เครื่องยนต์ขับเคลื่อนเศรษฐกิจ กลับมาทำงานได้ตามปกติในอนาคต เมื่อวิกฤต โควิด-19 ผ่านพ้น เศรษฐกิจเริ่มฟื้นตัว จะเกิด “New normal” ในภาคธุรกิจต่างๆ ที่ธุรกิจจะเดินอยู่บนดิจิทัลแพลตฟอร์ม ตลอดจนพฤติกรรมผู้บริโภค จะเปลี่ยนไป ที่ให้ความสำคัญกับมาตรการสุขอนามัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พงษ์มนัส ดีอด ได้ศึกษาเรื่อง ผลกระทบของการแพร่ระบาดโรคไวรัสโคโรนา 2019 ต่อการประกอบอาชีพบริการจัดส่งอาหาร พบว่า สภาพการทำงานในสภาวะการเกิดโรคระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง กล่าวคือ ผู้ให้บริการส่งอาหารไปยังที่พักยังสามารถที่จะปรับตัวต่อการเกิดการแพร่ระบาดไวรัสโคโรนา 2019 ได้ เนื่องมาจากตัวผู้ให้บริการส่งอาหารไปยังที่พักเอง มีการป้องกันตัวเองเพื่อไม่ให้เกิดการติดต่อของโรคระบาด และทางบริษัทมีมาตรการป้องกันต่างๆ ออกมาช่วยเหลือ เช่น ให้อุ่นระยะและเลี่ยงการสัมผัส เป็นต้น ส่งผลให้บริการส่งอาหารไปยังที่พักยังคงที่จะดำเนินการประกอบอาชีพต่อไปได้เป็นจำนวนมาก ต่อมาในประเด็นมาตรการเยียวยาจากทางภาครัฐ ผู้ให้บริการส่งอาหารไปยังที่พักเห็นว่ารัฐบาลควรมีมาตรการเยียวยาอื่น และควรมีการแจกเงินเยียวยาประชาชนให้มากขึ้น ส่วนด้านมาตรการบริหารจัดการสถานการณ์ที่ดี และมาตรการที่ประชาชนเข้าถึงได้ง่าย พบว่า รัฐบาลยังไม่สามารถที่จะจัดการและทำให้ประชาชนเข้าถึงมาตรการต่างๆ ของรัฐบาลได้ง่ายอีกทั้งในประเด็นเรื่องของความวิตกกังวล พบว่า ส่วนใหญ่ผู้ให้บริการส่งอาหารมีความกังวลในด้านเศรษฐกิจมากที่สุด เห็นได้ว่าการเกิดการแพร่ระบาดไวรัสโคโรนา 2019 ส่งผลกระทบเป็นวงกว้างไม่เพียงแต่ในประเทศใดประเทศหนึ่งเท่านั้นโดยส่งผลกระทบทุกประเทศทั่วโลก ดังนี้ หากการแก้ปัญหาวิกฤตจึงต้องร่วมกันแก้ปัญหาโดยประชาชนทุกคนทั่วโลกเพื่อเป็นการยับยั้งการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (Deed, 2020)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เกษตรกรวิสาหกิจชุมชนในเขตจังหวัดเลย มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปรับตัวของเกษตรกร วิสาหกิจชุมชนในเขตจังหวัดเลยโดยรวมและเป็นรายด้าน ได้แก่ ด้านการผลิต

ด้านการตลาด ด้านการบริหารจัดการ ด้านการเงิน และด้านการมีส่วนร่วม ร่วมในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อยู่ในระดับมาก พบว่าจากมาตรการต่างๆ ที่รัฐบาลออกมาไม่ว่าจะเป็น Social distancing หยุดอยู่บ้านช่วยชาติ การทำงานที่บ้าน (Work from home) การเลื่อนการเปิดเทอม ทำให้เกิดการปรับตัวในการดำเนินชีวิตของคนเช่นกัน จะเห็นได้จากธุรกิจดิจิทัลเวิร์กที่เติบโตก้าวกระโดดในช่วงที่ผ่านมาการปรับตัวของประชาชนหลายคนในการเรียนรู้การใช้ดิจิทัลมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการลงทะเบียนออนไลน์เพื่อขอรับสิทธิประโยชน์ต่างๆ ที่รัฐบาลออกให้ การซื้อของออนไลน์ เนื่องจากห้างปิด การลงขายของออนไลน์ สำหรับคนที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายล๊อคดาวน์ การใช้หน้ากากปิดจมูกเมื่ออยู่ในชุมชน การล้างมือทุกครั้งสัมผัสสิ่งของทำให้เกิดเป็นวิถีชีวิตใหม่ (New Normal Behavior) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Rungrut, Maso, and Kadem (2020) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากสถานการณ์โควิด-19 ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองยะลา จังหวัดยะลา พบว่า ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคอุบัติใหม่ไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีการปรับตัวโดยการสวมหน้ากากอนามัยเพื่อไม่ได้รับเชื้อโควิด-19 ล้างมือด้วยสบู่ก่อนและหลังปรุงอาหาร พกแอลกอฮอล์ เจลบางครั้ง และเว้นระยะเพื่อลดระยะเวลาการอยู่ในพื้นที่สาธารณะ แต่เห็นว่าวิธีดังกล่าวช่วยลดโอกาสการระบาดของโรคโควิด-19 ได้ปานกลาง และยังไม่เชื่อมั่นในการปฏิบัติตัว เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ตามแนวทางของกระทรวงสาธารณสุข แนวทางในการแก้ปัญหาผลกระทบทางเศรษฐกิจ โดยการช่วยเหลือเงินเยียวยา การส่งเสริมสร้างอาชีพ การใช้มาตรการช่วยเหลือเกี่ยวกับค่าครองชีพ แนวทางในการแก้ปัญหาผลกระทบทางสังคมทั้งแนวทางดูแลด้วยตัวประชาชนเอง ได้แก่ การดูแลสุขภาพ ลดการพบปะในสถานที่สาธารณะทุกคนในสังคมต้องเข้าใจซึ่งกันและกัน ส่วนแนวทางการส่งเสริมสุขภาพของประชาชนโดยภาครัฐ ได้แก่ การแจกหน้ากากอนามัยให้ทั่วถึง ส่งเสริมให้คนในชุมชนหันมาออกกำลังกาย การประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลการปฏิบัติเพื่อตนเอง การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการรักษาโรคและปรับปรุงเรื่องการรักษาทางการแพทย์

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 แนวทางการปรับตัวตามรูปแบบของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดเลย ในสถานการณ์ โควิด-19 ควรมีการนำเสนอผลิตภัณฑ์มาตรฐานให้เป็นที่ยอมรับของสังคมได้อย่างต่อเนื่อง รวมไปถึงการนำเสนอผลิตภัณฑ์ที่มีลักษณะเฉพาะโดดเด่น และตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคให้มากยิ่งขึ้น มุ่งเน้นให้มีการวิจัยพัฒนาเพื่อสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่มีความหลากหลาย โดยคำนึงถึงความต้องการของลูกค้าเป็นหลักสนับสนุนให้มีแผนการตลาดที่มีความคิดสร้างสรรค์ในเชิงกลยุทธ์ โดยนำเสนอสิ่งใหม่ๆ สู่ตลาดอยู่เสมอ เช่น การใช้โฆษณาที่มีความแปลกใหม่ การส่งเสริมการขายเพื่อเข้าถึงผู้บริโภคในวงกว้าง รวมไปถึงการเพิ่มในส่วนช่องทางการจัดจำหน่ายเพื่อให้เข้าถึงลูกค้าได้กว้างขึ้น เช่น มีการจัดทำเว็บไซต์ของวิสาหกิจชุมชน เพื่อเพิ่มช่องทางในการเข้าถึงของลูกค้าที่มีความสนใจมากยิ่งขึ้น ส่งเสริมให้มีการนำเสนอเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ออกสู่ตลาดเพื่อสร้างความได้เปรียบกับคู่แข่ง มีการขยายผลิตภัณฑ์ออกไปยังจังหวัดอื่นๆ หรือภูมิภาคอื่นๆ รวมไปถึงการใช้สินทรัพย์และการลงทุนอย่างมีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงคุณค่าในการลงทุน เพื่อให้เกิดประโยชน์และผลลัพธ์ที่สูงสุดของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Onsamlee (2021) ได้ศึกษาการปรับตัวของวิสาหกิจชุมชนในสภาวะการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 พบว่า วิสาหกิจชุมชนเป็นกิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรือการอื่นๆ ที่เกิดจากการนำเอาแนวทางเศรษฐกิจชุมชนหรือแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินงาน จึงทำให้วิสาหกิจชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจพื้นฐาน ซึ่งจะช่วยให้เศรษฐกิจมหภาคขับเคลื่อนไปได้ ถึงแม้ว่าจะเกิดวิกฤติการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่วิสาหกิจชุมชนก็ได้รับผลกระทบเช่นกัน หากแต่ถ้ามีการปรับตัววิสาหกิจชุมชนจะเป็นผู้อยู่รอดและอาจกลายเป็นผู้ยุ่งเศรษฐกิจระดับมหภาคได้อีกด้วยการปรับตัวดังกล่าว เริ่มจากการลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น การเปลี่ยนทรัพย์สินที่ไม่ใช้มาเป็นรายได้การปรับตัว

ทางการตลาด โดยวิสาหกิจชุมชนต้องหันมาทำการตลาดแบบออนไลน์และการตลาดแบบ Delivery ซึ่งตอบ
โจทย์ได้ทั้งผู้ซื้อและผู้ขายในขณะที่ทุกคนต้องเว้นระยะห่าง Social Distancing เช่นนี้

สรุป

จากวิกฤติจากการระบาดของเชื้อโควิด-19 ส่งผลกระทบให้เกษตรกรวิสาหกิจชุมชนในเขตจังหวัดเลย
ต้องมีการปรับตัวใหม่เพื่อให้มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) ทั้งในด้านการผลิต ที่จะต้องมี
การผลิตสินค้าในรูปแบบใหม่ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค รวมทั้งด้านการตลาด ต้องมีการ
วางแผนในการขยายตลาดหรือขอบเขตพื้นที่การขายออกไป รวมไปถึงการขายในรูปแบบใหม่ๆ ที่เหมาะสมกับ
สถานการณ์ในปัจจุบัน อีกทั้งด้านการบริหารจัดการ ในด้านของทรัพยากรการผลิตหรือแม้แต่การบริหาร
จัดการในด้านการให้บริการที่ดี พร้อมทั้งการบริหารจัดการทางการเงิน เพื่อให้มีความคล่องตัวและ
เหมาะสมในการหล่อเลี้ยงธุรกิจชุมชน และด้านการมีส่วนร่วมในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ทุกคนในสังคมต้องรู้จัก
ช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพราะทุกคนในสังคมถือว่าเป็นสมาชิกในวิสาหกิจชุมชนเช่นเดียวกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนจังหวัดเลยควรจะต้องพัฒนาไปพร้อมๆ กันทั้ง 3 คือ ด้านเศรษฐกิจ
ด้านสังคม และ ด้านสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ ผลิตสินค้าหรือบริการให้เปลี่ยนแปลงไปตามความต้องการของ
กลุ่มลูกค้าเป้าหมายและคุ้มกับราคาที่ลูกค้าจ่าย โดยใช้วัตถุดิบและแรงงานที่มีอยู่ในชุมชนผลิตสินค้า หรือ
บริการที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวของชุมชนซึ่งอาจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น วัตถุดิบ และวัฒนธรรมประเพณี
สร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อสินค้าหรือบริการที่ผลิตและจำหน่ายทั้งในด้านคุณภาพ และความคุ้มค่าในการซื้อ
โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่น วัตถุดิบ แรงงานฯ บริหารจัดการ จนผลิตจำหน่ายสินค้า
หรือบริการที่ตอบสนองต่อความต้องการของสมาชิกชุมชนและลูกค้า ผลิตสินค้าหรือบริการที่ได้มาตรฐานตาม
ความต้องการของผู้บริโภคและใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการผลิตสินค้าหรือช่วยลดต้นทุนในการผลิต

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 2.1 การปรับตัวของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัด เลยภายใต้สภาวะการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19
- 2.2 ควรศึกษาคุณภาพชีวิตของประชาชนวิถี ใหม่หลังวิกฤติโควิด-19 ที่ประกอบอาชีพวิสาหกิจ
ชุมชนในจังหวัดเลยตามแนวทางวิถีใหม่หลังวิกฤติ โควิด-19
- 2.3 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อวิสาหกิจ ชุมชนของประชาชนหลังวิกฤติโควิด

References

- Aaker, D. A., Kumar, V., & Day, G. S. (2001). *Marketing Research*. New York: John Wiley & Son.
- Deed, P. (2020). The Impact Spread of the Coronavirus 2019 (Covid-19) on Occupation of a
Food Delivery Service. *Journal of MCU Nakhondhat*, 7(6), 131-144.
- Department of Agricultural Extension. (2021). *List of Community Enterprises/Community
Enterprise Networks*. Retrieved April 20, 2021, from [http://smce.doae.go.th
/ProductCategory/SmceCategory.php](http://smce.doae.go.th/ProductCategory/SmceCategory.php)
- Hanhiran, S. (2020). *Community Enterprises Change to Survive*. Retrieved July 11, 2021, from
<https://www.thansettakij.com/content/columnist/429519>

- Juchang, S. (2011). *Community Enterprise Report in Loei Province*. Retrieved April 20, 2021, <http://www.sceb.doae.go.th/Documents/datachw/%E0%B9%80%E0%B8%A5%E0%B8%A2.pdf>
- Loan Spending Screening Committee. (2021). *Plan for Economic and Social Recovery from the Impact of the COVID-19 Virus and Projects under the Budget Limit of 400 Billion Baht According to the Loan Decree Of 1 Million Baht*. Retrieved February 13, 2021, from <http://nscr.nesdb.go.th/wp-content/uploads/2020/07>
- Onsamlee, P. (2021). Adaptation of Community Enterprises in the Epidemic Conditions of Coronavirus Infection in 2019. *Journal of Management Science Review*, 23(1), 195-206.
- Rungrut, S., Maso, S., & Kadem, Y. (2020). *Impacts of Economic and Social Matters from the COVID-19 Pandemic among the People in Yala City Municipality*. (Research Report). Yala: Yala Rajabhat University.

กระบวนการพัฒนาพ่อแม่ เพื่อนที่ปรึกษาสำหรับวัยรุ่น เพื่อเสริมสร้างครอบครัวสันติสุขโดยพุทธสันติวิธี*

The Development Process of Parents as a Counselor for Teenager to Strengthen Peaceful Family Through Buddhist Peaceful Means

¹อรรณพ ชนินทร์วงศ์ศิริ, ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์ และ พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญโญ

¹Annop Chaninwongsiri, Khantong Wattanapradith

and Phrakhrupalad Adisak Vajirapañño

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: chaannop@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการจำเป็น แนวคิดทฤษฎี และหลักพุทธสันติวิธีในการพัฒนาพ่อแม่ให้เป็นเพื่อนที่ปรึกษา 2) เพื่อพัฒนากกระบวนการพัฒนาพ่อแม่ให้เป็นเพื่อนที่ปรึกษาสำหรับวัยรุ่นเพื่อเสริมสร้างครอบครัวสันติสุขโดยพุทธสันติวิธี ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน ด้วยการทดลองนำร่อง ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก 11 คน สนทนากลุ่มเฉพาะผู้เชี่ยวชาญ 6 คน ทดลองกับกลุ่มพ่อแม่และแม่จำนวน 13 คน และวัดผลด้วยแบบประเมินสมรรถนะพ่อแม่ เพื่อนที่ปรึกษา การสังเกตการณ์ การสะท้อนคิด วิเคราะห์ด้วยค่าสถิติ t-test โดยมีระยะเวลาในการทดลองระหว่างเดือน กันยายน 2565 ถึงเดือนเมษายน 2566

ผลการวิจัยพบว่า

1) ปัญหาสาเหตุ และอุปสรรค ของพ่อแม่ที่ไม่สามารถเป็นเพื่อนที่ปรึกษาสำหรับลูกวัยรุ่น คือ การขาดความรู้ความเข้าใจในการให้คำปรึกษา ทักษะการสื่อสารเพื่อเข้าถึงความสัมพันธ์สำหรับลูกวัยรุ่นที่มีความเปราะบางด้านความคิด ภาวะอารมณ์ และจิตใจ พ่อแม่มีความจำเป็นต้องพัฒนาเป็นเพื่อนที่ปรึกษาสำหรับลูกวัยรุ่น ด้วยแนวทางการสื่อสารอย่างสันติ การเป็นที่ปรึกษา และ จิตวิทยาวัยรุ่น หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อพัฒนาทักษะของพ่อแม่ในการสื่อสารกับบุตรที่เป็นวัยรุ่น คือ สติ ไตรสิกขา และพรหมวิหารธรรม

2) กระบวนการพัฒนาพ่อแม่ เพื่อนที่ปรึกษาสำหรับวัยรุ่นเพื่อเสริมสร้างครอบครัวสันติสุขโดยพุทธสันติวิธี ด้วยหลักสูตรอบรมเชิงปฏิบัติการ 2 วัน และปฏิบัติการเปลี่ยนแปลงตนเอง 21 วัน ด้วยการเรียนรู้แบบกลุ่ม ประกอบด้วย 4 Module คือ 1) จุดพลังความคิดสู่ทัศนคติที่ถูกต้องของการเป็นพ่อแม่ 2) การสร้างความเข้าใจในบทบาทการเป็นพ่อแม่ 3) การจัดการอารมณ์เชิงบวกอย่างสร้างสรรค์ 4) การสื่อสารในการเป็นพ่อแม่ เพื่อนที่ปรึกษาวัยรุ่น พบว่า ค่าเฉลี่ยแบบวัดสมรรถนะพ่อแม่ เพื่อนที่ปรึกษา หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 องค์ความรู้ที่ได้ “3A Model” หรือ “โมเดลพ่อแม่พลัง 3 เอ” กับสี่ทักษะ ในการพัฒนาเป็นพ่อแม่ เพื่อนที่ปรึกษาวัยรุ่น

คำสำคัญ: กระบวนการพัฒนา; พ่อแม่ เพื่อนที่ปรึกษาสำหรับวัยรุ่น; วัยรุ่น; ครอบครัวสันติสุข; พุทธสันติวิธี

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to investigate context, problems, needs, concepts, the Buddhist peaceful means conducive to the development of parents as a counselor friend for teenagers; and 2) to improve the development process of parents as a counselor friend for teenagers in order to strengthen peaceful families by Buddhist peaceful means. The study employed mixed-method research using exploratory sequential design. The qualitative data were collected by in-depth interview with 11 persons and focus group discussion with 6 persons. The quantitative data were collected by pilot experiment with 13 parents. The tools used to examine pre- and post-experiment include parents' competencies assessment form, participatory observation, and after action review (AAR). t-test was then used to analyze data. The experiment period was from September 2022 to April 2023.

From the study, the following results are found:

1) Problems and obstacles that prevent parents from becoming a counseling friend for their teenage children include the lack of knowledge and understanding in counseling as well as the lack of communication skills to approach their teenage children who are fragile in terms of thinking, emotions, and mentality. The needs to develop parents as a counselor friend include peaceful communication skills, counseling concepts, and teenage psychology. *Tisikkhā* (the threefold learning) and *Brahmavihāra* (the four sublime states of mind) are Buddhist peaceful means conducive to the development of parents' skills in communicating with their teenage children.

2) A body of knowledge obtained is a 2-day course based on the development process of parents as a counselor friend in order to promote peaceful families through Buddhist peaceful means. The course consists of the following four modules: (1) encouraging parents with the right mindset toward parenting; (2) improving parents' comprehension of their role; (3) managing their emotions positively and creatively; (4) enhancing their communication skills as a counselor friend. A study revealed that the posttest of parents as counselor friends is higher than the pretest with a statistical significance of 0.05. A body of knowledge gained is '3A model' or '3A Power Parents model,' which includes four skills in developing parents as a counselor friend.

Keywords: Development Process; Parents as a Counselor Friend for Teenagers; Teenagers; Peaceful Family; Buddhist Peaceful Means

บทนำ

ครอบครัวในปัจจุบันต้องเผชิญความท้าทายกับสภาวะการเปลี่ยนแปลงอันเป็นผลมาจากโครงสร้างภายในครอบครัวและปัจจัยสิ่งแวดล้อมในชุมชน ค่านิยมของสังคม และผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ รวมทั้งเทคโนโลยีสมัยใหม่ ทำให้ความสัมพันธ์และรูปแบบการดำเนิน

ชีวิตของครอบครัวไทยในปัจจุบันมีความแตกต่างไปจากครอบครัวไทยในอดีต มีหลายครอบครัวกำลังเผชิญกับความท้าทายในหลายๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ ภาวะโรคระบาด การจัดการภาวะอารมณ์ของคนในครอบครัว หรือแม้กระทั่งความขัดแย้งของสมาชิกในครอบครัว ที่ค่อยๆ ก่อตัวขึ้นเป็นปัญหาที่เริ่มรุนแรงเพิ่มมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะครอบครัวที่มีลูกเข้าสู่วัยรุ่น และจากการศึกษาความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวที่มีต่อสุขภาพจิตของวัยรุ่นไทย พบว่า คนไทยอายุ 15 ปีขึ้นไป มีคะแนนสุขภาพจิตเฉลี่ยเท่ากับ 31.44 คะแนน จากคะแนนเต็ม 45 คะแนน เมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยสุขภาพจิตตามช่วงวัย พบว่า และช่วงวัยรุ่นที่มีอายุตั้งแต่ 15-24 ปี มีคะแนนสุขภาพจิตต่ำสุด (31.03 คะแนน) (National Statistical Office. Ministry of Information and Communication Technology, 2022) สะท้อนให้เห็นถึงความเปราะบางของครอบครัวเมื่อวัยรุ่นมีปัญหาจะไม่ปรึกษาพ่อแม่แต่เลือกที่จะเก็บปัญหาไว้จนเป็นความกดดันทางด้านอารมณ์

เห็นได้ชัดว่าช่วงวัยรุ่นนั้นมีความสำคัญยิ่ง เนื่องจากเป็นช่วงวัยหัวเลี้ยวหัวต่อที่ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกายและจิตใจ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอาจส่งผลให้วัยรุ่นมีอารมณ์แปรปรวนหรือภาวะเครียดได้ง่าย ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพจิตตามมา ความเข้มแข็งของครอบครัวจึงมีความจำเป็นที่จะประคับประคองบุตรวัยรุ่นให้ผ่านพ้นช่วงเวลาที่เผชิญกับภาวะความเปลี่ยนแปลงทั้งด้านร่างกายและจิตใจ จากการสำรวจความเข้มแข็งของครอบครัวไทย พบว่า แนวโน้มด้านสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัวลดลง ได้แก่ การแสดงความรักและเอาใจใส่ระหว่างกัน ตลอดจนการสื่อสารระหว่างกันอย่างมีคุณภาพ แสดงให้เห็นว่า เปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี ทำให้รูปแบบครอบครัวเปลี่ยนไป นอกจากนี้ยังพบว่า ครอบครัวที่สมบูรณ์หรือครอบครัวที่อยู่ที่มีพ่อแม่ลูกอยู่พร้อมหน้าพร้อมตากันมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง เหลือเพียงหนึ่งในสามในปี พ.ศ. 2563 เมื่อเทียบกับเมื่อ 30 ปีก่อนหน้า (Matichon Online, 2021) สะท้อนให้เห็นถึงโครงสร้างและบริบทของครอบครัวไทยเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสโลกยุคโลกาภิวัตน์

ด้วยสภาพบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป พ่อแม่ ต้องทำงานเพื่อการเลี้ยงดูและพุงสถานะทางสังคม หากวิเคราะห์จากโครงสร้างและการทำหน้าที่ของครอบครัวแล้ว จะเห็นได้ชัดว่าครอบครัวในปัจจุบันไม่สามารถทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ อาทิเช่น พ่อแม่ ผู้ปกครองไม่ทำหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนบุตรหลานได้อย่างเต็มที่ เนื่องด้วยภาระด้านการเงินและเวลา จึงได้ผลักภาระให้เป็นหน้าที่ของญาติที่เป็นผู้สูงอายุ สถานรับเลี้ยงเด็ก พี่เลี้ยง หรือสถานศึกษา ดังนั้นจึงทำให้ปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบเป็นอย่างมากต่อบุคคลและครอบครัว และหากวิเคราะห์อย่างลึกซึ้ง พบว่าปัญหาส่วนใหญ่ในครอบครัวมักเกี่ยวเนื่องมาจากคุณภาพของการสื่อสารของสมาชิกภายในครอบครัว และปัญหาดังกล่าวจะมีผลกระทบโดยตรงต่อ ทศนคติ รูปแบบการใช้ชีวิต และบุคลิกภาพของสมาชิกได้มากกว่าผลกระทบจากแหล่งอื่นๆ ซึ่งถือเป็นปัจจัยภายนอกครอบครัว การสื่อสารภายในครอบครัวจึงมีความสำคัญอย่างมากต่อ ครอบครัว การสื่อสารที่เข้าใจและเหมาะสม จะช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าว ภายในครอบครัวได้เช่นกัน

ทั้งนี้ วัยรุ่นเป็นวัยที่มีความวุ่นวายสับสนในชีวิตมากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับ การเปลี่ยนผ่านในแต่ละวัยที่ผ่านมา เพราะยังมีความเป็นเด็กและกำลังก้าวเข้าสู่ความเป็นผู้ใหญ่ตามวุฒิภาวะ ดังนั้น การอบรมเลี้ยงดูลูกที่อยู่ในช่วงวัยรุ่นนั้นจะต้องมีความรู้ความเข้าใจและเรียนรู้ถึงพฤติกรรมและความต้องการของลูกในช่วงวัยรุ่นนี้ โดยเฉพาะในสภาพและบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อจะนำไปปรับใช้และช่วยพัฒนาลูกที่อยู่ในช่วงวัยรุ่นให้เติบโตไปในทิศทางที่พึงปรารถนาและช่วยปกป้องลูกจากความเสี่ยงและปัญหานานัปการ มีการศึกษาวิจัยของ Thaneer, Deenan, and Duangpaeng (2011) แสดงให้เห็นถึงการเสริมสร้างความรักในครอบครัววัยรุ่นในกลุ่มวัยรุ่นที่เป็นกลุ่มเสี่ยง เช่น กลุ่มวัยรุ่นที่เสี่ยงต่อการใช้สารเสพติด กลุ่มวัยรุ่นที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ กลุ่มนี้มีพฤติกรรมก้าวร้าว ทั้งนี้การเสริมสร้างครอบครัวให้อบอุ่นมีความสุข ทำให้บ้านเป็นแหล่งพักพิงใจ

เป็นพื้นที่ปลอดภัยและไว้วางใจให้กับลูกเสมอ ซึ่งเมื่อลูกวัยรุ่นประสบกับปัญหาเกิดความสับสนว่าอยู่ในชีวิตเมื่อเขากลับมาที่บ้านแล้วพบกับอ้อมกอดที่เต็มไปด้วยความรักความเข้าใจของพ่อแม่ วัยรุ่นจะรู้สึกอบอุ่นซึ่งทำให้เขาไม่ต้องการไปหาที่พักพิงทางใจจากที่อื่น ซึ่งอาจจะเป็นอันตรายได้

ดังนั้น การเป็นพ่อแม่ เพื่อนที่ปรึกษา จึงมีอิทธิพลมหาศาลต่อลูกในวัยรุ่นโดยเฉพาะในวัยหัวเลี้ยวหัวต่อ เฉกเช่นเดียวกันที่ดำรงตนเป็นแบบอย่างของพ่อแม่ ซึ่งมีความหมายต่อลูกไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน การที่พ่อแม่ มีความเข้าใจในการเป็นเพื่อนที่ปรึกษาสำหรับลูกวัยรุ่นจึงเป็นเรื่องท้าทายเพราะจะส่งผลถึงความรักความอบอุ่นในครอบครัว ตามที่สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว ได้ระบุไว้ว่าสมาชิกครอบครัวที่มีความสุขจะมีลักษณะดังนี้ (1) มีอารมณ์ขัน สดชื่น ยิ้มและหัวเราะให้กันมากกว่า (2) มีคำพูดที่ทำให้กำลังใจมากกว่า (3) แม้อีกฝ่ายหนึ่งพูดไม่ได้มา อีกฝ่ายก็จะใจเย็น (4) ยอมรับว่าตนผิดได้ และไม่ปกป้องตนเอง (5) รับฟังความคิดเห็นของอีกฝ่ายมากกว่า (6) เห็นพ้องต้องกันมากกว่าจะขัดแย้งกัน ช่วยกันแก้ไขปัญหามากกว่าจะทะเลาะกัน (7) มีการประนีประนอมกัน ร่วมกันคิด หาทางออก แสดงความรับผิดชอบในสิ่งที่เกิดขึ้น (Office of Women's Affairs and Family Institute, 2017)

นอกจากนี้การพัฒนาพ่อแม่ในการเป็นเพื่อนที่ปรึกษาสำหรับลูกวัยรุ่น เป็นกระบวนการเพื่อนที่ปรึกษาได้นำมาใช้แพร่หลายในประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นเครื่องมือการพัฒนานวัตกรรมการพัฒนาคน ทักษะการให้คำปรึกษาไม่ใช่ทักษะที่เกิดจากการเรียนรู้ในห้องเรียน แต่จะเกิดขึ้นโดยตรงจากการมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น เรียกว่า “การเรียนรู้จากการปฏิบัติ” (Action Learning) ซึ่งเป็นวิธีการที่ดีที่สุด ด้วยความช่วยเหลือของการให้คำปรึกษา (Valerio, and Lee, 2005) และการให้คำปรึกษาก็เป็นวิธีการหนึ่งในการส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคคลบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย หรือได้รับการพัฒนาทักษะ (Arnold, 2009) และการพัฒนาทักษะของบุคคลสามารถเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน เมื่อได้รับโอกาสในการฝึกปฏิบัติ (Barkley, and Bainco, 2010) ดังนั้น “การเป็นพ่อแม่ เพื่อนที่ปรึกษา” จึงได้รับการกล่าวถึงว่าเป็นวิธีการพัฒนาที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมในทางบวก และนำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงานได้ดีกว่าการพัฒนาอีกหลากหลายวิธี

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยมีความสนใจ เรื่อง “กระบวนการพัฒนาพ่อแม่ เพื่อนที่ปรึกษาสำหรับวัยรุ่นสู่ครอบครัวสันติสุข โดยพุทธสันติวิธี” ซึ่งมีความสำคัญและจำเป็นต่อสังคมไทย เพราะเป็นพ่อแม่และลูก ถือว่าเป็นจุดที่มีความสำคัญในการ ป้องกัน แก้ไข พัฒนา และรักษา ความเข้มแข็งของสังคมไทย หากพ่อแม่สามารถพัฒนาทักษะในการเป็นเพื่อนที่ปรึกษา เป็นที่พึ่งให้กับลูกๆ ในวัยหัวเลี้ยวหัวต่อได้ จะสามารถสร้างครอบครัวสันติสุขได้อย่างแน่นอน ทั้งยังสามารถลดปัญหา ความขัดแย้งในครอบครัวได้อีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายระดับชาติ ทั้งแผนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ ตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) (Office of the National Economic and Social Development Board, Office of the Prime Minister, 2017) ถือว่าเป็นอีกหนึ่งในกระบวนการที่จะสามารถช่วยเสริมศักยภาพให้ครอบครัวเกิดสันติสุขภายใน นำพาผู้คนให้ผ่านอุปสรรค เป็นครอบครัวเข้มแข็ง พอเพียง และพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการจำเป็น แนวคิดทฤษฎี และหลักพุทธสันติวิธีการพัฒนาพ่อแม่ให้เป็นเพื่อนที่ปรึกษา
2. เพื่อพัฒนากระบวนการพัฒนาพ่อแม่ ให้เป็นเพื่อนที่ปรึกษาสำหรับวัยรุ่นเพื่อเสริมสร้างครอบครัวสันติสุขโดยพุทธสันติวิธี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed-Methods Research Design) แบบ Exploratory sequential design ตามหลักการของ Tashakkori, and Teddlie, (2003); Johnson, and Christensen (2014) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Design) และ การวิจัยเชิงปริมาณแบบทำการทดลอง (Experimental Design) โดยมีวิธีการดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาวิเคราะห์เอกสาร แนวคิดที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาพ่อแม่ เพื่อนที่ปรึกษาสำหรับลูกวัยรุ่น ได้แก่ แนวคิดการสื่อสาร จิตวิทยาวัยรุ่น การให้คำปรึกษา และหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการให้คำปรึกษาสำหรับลูกวัยรุ่น เพื่อนำมาใช้ในการสร้างกรอบแนวคิดและเครื่องมือวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งมีโครงสร้าง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง (Purpose sampling) โดยกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเพื่อให้ตอบวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้ 1) กลุ่มพ่อแม่ ผู้ปกครองในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ เป็นกลุ่มพ่อแม่ ที่เน้นการปฏิสัมพันธ์ เพื่อให้ลูกมีความสุข หรือกลุ่มพ่อแม่ที่มีแนวคิดแบบบูรณาการในการเลี้ยงดู ใช้เทคนิค Snowball (การอ้างอิงต่อเนื่องแบบปากต่อปาก) เพื่อเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 6 ท่าน 2) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านครอบครัว นักจิตวิทยาครอบครัว กลุ่มตัวแทนภาครัฐในเครือข่ายกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จำนวน 5 ท่าน โดยกำหนดเกณฑ์คัดเลือก คือ มีความรู้ความชำนาญเกี่ยวกับเรื่องความสัมพันธ์ในครอบครัว การจัดการปัญหาความขัดแย้งในครอบครัว อย่างน้อย 10 ปี การตรวจคุณภาพเครื่องมือตรวจสอบคุณภาพในด้านของความเที่ยงตรงในเชิงเนื้อหา (Content Validity) นำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม (Index of Item Objective Congruence : IOC) โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ได้ค่า IOC 0.80

ขั้นตอนที่ 3 นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเคราะห์เอกสาร แนวคิดที่เกี่ยวข้องมาออกแบบหลักสูตรการพัฒนาพ่อแม่เพื่อนที่ปรึกษาสำหรับลูกวัยรุ่น และรับรองหลักสูตร โดยการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 6 ท่าน ประกอบด้วย 1) ด้านสันติศึกษา 2) ด้านพระพุทธศาสนา 3) ด้านจิตวิทยาครอบครัว 4) ด้านผู้เชี่ยวชาญครอบครัว กรมกิจการสตรีและครอบครัว 5) ด้านจิตวิทยาการให้คำปรึกษา ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาและการจัดการภาวะผู้นำ 6) ด้านผู้เชี่ยวชาญการให้คำปรึกษาด้านกระบวนการโค้ช และตรวจสอบคุณภาพแบบวัดสมรรถนะพ่อแม่ เพื่อนที่ปรึกษาสำหรับวัยรุ่น เพื่อใช้ในการประเมินผล Pre-Post test เป็นแบบวัด 5 ระดับ (Rating Scale) โดยคะแนน 5 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด คะแนน 4 หมายถึง เห็นด้วยมาก คะแนน 3 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง คะแนน 2 หมายถึง เห็นด้วยน้อยและ 1 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด การหาความเที่ยงตรง ค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach alpha coefficient) วิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) และวิเคราะห์อำนาจจำแนกรายข้อของแบบประเมินด้วยค่าสหสัมพันธ์ CORRECTED ITEM-TOTAL CORRELATION (CITC) โดยนำเครื่องมือที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่างที่คล้ายกับกลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 30 คน การหาความเที่ยงตรง ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.78 ได้รับการรับรองจริยธรรมมนุษย์ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หมายเลข ว.15/2566

ขั้นตอนที่ 4 นำหลักสูตรการพัฒนาพ่อแม่ เพื่อนที่ปรึกษาสำหรับลูกวัยรุ่นโดยพุทธสันติวิธี ไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง พ่อ แม่ จำนวน 13 คน โดยกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือก 1) เป็นกลุ่มพ่อแม่ที่ไม่จำกัดเพศและศาสนา 2) เป็นกลุ่มพ่อแม่ที่เน้นการปฏิสัมพันธ์เพื่อให้ลูกมีความสุข หรือกลุ่มพ่อแม่ที่มีแนวคิดแบบบูรณาการในการเลี้ยงดู 3) เป็นกลุ่มพ่อแม่ที่เลี้ยงลูกตามระบบของสังคมทั่วไป ดำเนินการอบรมด้วยรูปแบบการอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จำนวน 2 วัน และปฏิบัติการเปลี่ยนแปลงตนเอง 21 วัน ระยะเวลาการทําวิจัยเป็นระยะเวลา 4 เดือน (พฤศจิกายน 2555 – เมษายน 2566) ด้วยการเรียนรู้แบบกลุ่มติดตามด้วยการใช้ไลน์กลุ่ม เนื้อหาอบรมประกอบด้วย 4 Module คือ Module 1 (1.30 ช.ม.): จุดพลังความคิดสู่ทัศนคติที่ถูกต้องของการเป็นพ่อแม่ เพื่อนที่ปรึกษาวัยรุ่น มีวัตถุประสงค์เพื่อ ตระหนักและเข้าใจถึงทัศนคติที่ถูกต้องต่อบทบาทการเป็นพ่อแม่ที่มีความหลากหลาย Module 2 (3.00 ช.ม.): การสร้างความเข้าใจในบทบาทการเป็นพ่อแม่ เพื่อนที่ปรึกษาวัยรุ่น มีวัตถุประสงค์เพื่อ สามารถประเมินบทบาทความเป็นพ่อแม่ เพื่อนที่ปรึกษา Module 3 (1.00 ช.ม.): การจัดการอารมณ์เชิงบวกอย่างสร้างสรรค์ มีวัตถุประสงค์เพื่อเรียนรู้วิธีการควบคุมและจัดการอารมณ์ที่เหมาะสม Module 4: (5 ช.ม.) ทักษะพัฒนาการสื่อสารในกระบวนการเป็นพ่อแม่ เพื่อนที่ปรึกษาวัยรุ่น มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสาร รู้จักสื่อสารด้วยวิธีการตั้งคำถามในรูปแบบต่างๆ เพื่อกระตุ้นความคิด และทักษะการฟังอย่างลึกซึ้ง การวัดและประเมินผลเชิงปริมาณด้วยแบบวัดสมรรถนะพ่อแม่ เพื่อนให้คำปรึกษาสำหรับวัยรุ่น และการสังเกตการณ์ การทำกิจกรรมมอบหมายทั้งแบบเดี่ยวและกลุ่ม การสะท้อนคิดด้วยเทคนิค After Action Review ผ่านคำถาม (1) พฤติกรรมที่ต้องการเปลี่ยนแปลง (2) ผลที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนั้น (3) ความรู้สึกจากการเปลี่ยนแปลง (4) สิ่งที่ยากบอกในแต่ละวัน โดยใช้การตอบผ่านกระดานบอร์ด padlet ซึ่งเป็นกระดานบอร์ดออนไลน์ที่พ่อแม่ผู้เข้าอบรมสามารถพิมพ์ข้อความผ่านมือถือตามลิงค์ที่ผู้วิจัยส่งให้

ขั้นตอนที่ 5 รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล เชิงปริมาณใช้การ (1) วิเคราะห์ด้วยสถิติแบบบรรยาย (Descriptive Statistics) ได้แก่ ร้อยละค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ด้วยสถิติอนุมาน (Inferential Statistics) เพื่อวิเคราะห์ผลการทดสอบก่อนและหลังการทดลอง ด้วยสถิติวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย t-test วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยอุปนัยวิธี

ขั้นตอนที่ 6 สรุปและอภิปรายผลข้อมูลโดยวิธีพรรณนาโวหาร

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 สภาพปัญหา ความต้องการจำเป็น แนวคิดทฤษฎี และหลักพุทธสันติวิธีในการพัฒนาพ่อแม่เพื่อนที่ปรึกษา

แนวโน้มความอบอุ่นและเข้มแข็งของครอบครัวลดลง มีการจดทะเบียนหย่าร้างเพิ่มขึ้นทุกปีและมีจำนวนครอบครัวที่อยู่คนเดียวมากขึ้น ดังตัวอย่างสถิติข้อมูลของคนกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2554-2561 มีอัตราการจดทะเบียนหย่าสูงกว่าการจดทะเบียนสมรส (Data Innovation and Governance Institute, 2022) ทำให้เกิดผลกระทบในการดูแลบุตรที่เป็นวัยรุ่น ก่อให้เกิดปัญหาภายในครอบครัวมากมาย อาทิ ความตึงเครียดภายในครอบครัว ไม่ว่าจะเป็น ความแตกต่าง ด้านค่านิยม ความเชื่อ ความต้องการแต่ละฝ่าย และสภาวะทางเศรษฐกิจ แม้กระทั่งการมีความคาดหวังที่มากเกินไป จึงทำให้หลายครอบครัว พ่อแม่และบุตร เกิดปัญหาการสื่อสาร และพัฒนามาสู่ปัญหาด้านความสัมพันธ์อีกมากมาย เป็นต้น ดังนั้น หากวิเคราะห์ลงลึกไปถึงสาเหตุ และอุปสรรค ที่พ่อแม่ ไม่สามารถพัฒนาทักษะการเป็นเพื่อนที่ปรึกษา สำหรับลูกวัยรุ่น พ่อที่จะสรุปประเด็นได้ดังต่อไปนี้ 1. **ด้านองค์ความรู้** พ่อแม่ขาดความรู้ความเข้าใจในการใช้ระบบการให้บริการให้คำปรึกษา 2. **ด้านทักษะ** พ่อแม่ ขาดทักษะในการใช้เทคนิคหรือตัวช่วยต่างๆ ในการสื่อสาร

เพื่อเข้าถึงความสัมพันธ์ของเพื่อนที่ปรึกษาวัยรุ่น 3. **ด้านจิตใจ** ความเปราะบางด้านความคิด และการเปลี่ยนแปลง ของภาวะอารมณ์ และจิตใจ ล้วนแล้วแต่มีผลกระทบต่อบุตรวัยรุ่น ทั้งสิ้น ดังตัวอย่างเสียงสะท้อนว่า ของผู้เชี่ยวชาญด้านครอบครัว และนักจิตวิทยาครอบครัว ซึ่งได้กล่าวถึง ประเด็นการสื่อสาร ในครอบครัว เป็นเรื่องที่สำคัญทั้งความรุนแรงในครอบครัว เกิดความแตกแยกทางการใช้ชีวิต ความขัดแย้งด้าน ความคิด การใช้วาจาที่ไม่เหมาะสมระหว่างกัน ก็ล้วนแล้วมาจากการสื่อสาร (Laopoonphat, 2022) จากประสบการณ์การทำงานที่ทำกับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดส่วนใหญ่เกิดจากปัญหาในครอบครัว งานคดีครอบครัว เช่น ฟ้องหย่า ความรุนแรงในครอบครัว สอดคล้องกับผู้เชี่ยวชาญด้านคดีความรุนแรงเด็ก เยาวชนและครอบครัว กล่าวว่า การสื่อสารในครอบครัวที่พบ มักจะมีปัญหาด้านอารมณ์ ใช้อารมณ์มากกว่าใช้ เหตุผล (Wongphudee, 2022) เสียงสะท้อนจากผู้เชี่ยวชาญนี้สอดคล้องกับการสนทนากลุ่มแบบไม่เป็นทางการ กับบุตรวัยรุ่นได้ระบุปัญหาสัมพันธ์ภาพในครอบครัวมาจากการสื่อสารที่ไม่รับฟัง ใช้คำสั่งและอารมณ์ อีกทั้ง การไม่มีเวลาและให้ความสำคัญกับงานมากจนไม่มีเวลาสนใจรับฟัง ทำกิจกรรมร่วมกับลูกที่กำลังเข้าสู่ความ เป็นวัยรุ่นที่ต้องการคำปรึกษา (Sakulboonrasi, and Limwathanakul, 2023) แนวคิดศาสตร์สมัยใหม่เพื่อ พัฒนาสมรรถนะพ่อแม่ เพื่อนที่ปรึกษา คือ แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะ ซึ่งแมคเคลแลนด์ (David McClelland) ได้กล่าวถึงสมรรถนะมี 2 ระดับ 1) ส่วนที่อยู่เหนือน้ำ สามารถสังเกตเห็นได้ง่าย ได้แก่ ทักษะ (Skills) และ ความรู้ (Knowledge) 2) ส่วนที่อยู่ใต้น้ำ เป็นสิ่งที่สังเกตเห็นได้ยาก ได้แก่ บทบาททางสังคม (Social image) ภาพพจน์ที่รับรู้ตัวเอง (Self image) อุปนิสัย (Traits) แรงกระตุ้น (Motive) ดังนั้นการเรียนรู้เกี่ยวกับ สมรรถนะจึงไม่ได้มีเพียงแต่การศึกษาพฤติกรรมที่แสดงออก แต่ต้องรวมไปถึงการศึกษาที่มาของพฤติกรรม เหล่านั้นด้วย (McClelland, 1995)

การให้ความหมายและแบ่งประเภทของวัยรุ่นมีหลายประเด็นตามเกณฑ์การพิจารณาที่แตกต่างกัน เนื่องจากขึ้นกับความแตกต่างของขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม ตลอดจนความแตกต่างทางสังคม จากที่กล่าวมาพบว่าวัยรุ่นคือบุคคลที่มีอายุอยู่ระหว่าง 11 - 19 ปี แต่ไม่สามารถจะกำหนดแน่นอนได้ว่า เริ่มต้นและสิ้นสุดเมื่อใด โดยเป็นวัยที่มีความสำคัญค่อนข้างมากเพราะเป็นวัยของหัวเลี้ยวหัวต่อระหว่างวัย เด็กก้าวไปสู่ผู้ใหญ่ มีพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เป็นระยะที่ต้องมีการปรับตัว เปลี่ยนแปลงหลายด้าน เพื่อค้นหาเอกลักษณ์ของตน วัยรุ่นจึงถือว่าเป็นอนาคตของชาติที่ต้องส่งเสริม ให้มีการพัฒนาไปในแนวทางที่ถูกต้อง การสื่อสารอย่างสันติ คือ องค์ประกอบที่สำคัญคือการให้พ่อแม่ เพื่อนที่ปรึกษา เปิดใจรับฟังทราบสาเหตุที่ทำให้เกิดความทุกข์ ตามความเป็นจริงของธรรมชาติและสามารถ ช่วยดูแล และเราสามารถเพิ่มเติมโดยใช้แนวทางการสื่อสารอย่างสันติ องค์ประกอบหลักอยู่ 4 ประการ ที่จะช่วยให้การสื่อสารของผู้สื่อสารนั้นชัดเจน ไม่เกิดการตีความ และสามารถสื่อถึงความต้องการอย่างแท้จริงและ เป็นไปอย่างสันติรวมทั้งเกิดการสานสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดและผู้ฟังในการสื่อสารนั้น กล่าวคือ คือ **การสังเกต (Observe) ความรู้สึก (Feelings) ความต้องการ (Needs) และการขอร้อง (Request)** เป็นการขอในสิ่งที่ คาดหวังจะทำให้ความต้องการได้รับการตอบสนอง โดยทำการขอร้องในสิ่งที่ปฏิบัติได้จริง (Rosenberg, 2018) โดยสิ่งเหล่านี้จะช่วยให้เกิดมุมมองเชิงบวกต่อกัน และตอบโจทย์ที่ชัดเจนยิ่งขึ้น จากการสัมภาษณ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนาและการสังเคราะห์เอกสาร พบว่า หลักพุทธสันติวิธี เป็นทั้งหลักการและ วิธีการที่สามารถนำมาใช้ในเชิงป้องกันความขัดแย้งและสร้างสันติสุขให้เกิดขึ้นทั้งในระดับบุคคล ชุมชน สังคม สำหรับหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาการเป็นพ่อแม่ เพื่อนที่ปรึกษาวัยรุ่นคือ หลักพรหมวิหารธรรม อันเป็นปัจจัยที่ทำให้สภาพจิตภายในของพ่อแม่ มีความพร้อมเป็น ผู้ให้คำปรึกษาโดยหลักการสำคัญของ ผู้ให้คำปรึกษาต้องมีคุณสมบัติของจิตตามหลัก พรหมวิหารธรรม คือ เมตตา กรุณา มุติตา และอุเบกขา หลักสติ เป็นธรรมาคปฏิบัติที่ฝึกให้พ่อแม่ ได้รู้ทันความรู้สึก อารมณ์ตนเอง และรับรู้ยอมรับความจริงที่เกิด

จนเกิดความเข้าใจตนเองและผู้อื่น หลักพรหมวิหารธรรม เป็นปัจจัยที่ทำให้สภาพสันติภายในของผู้ที่เป็นพ่อแม่ มีความพร้อมในการเป็นผู้ให้คำปรึกษาที่สามารถรองรับฟังปัญหาของลูกด้วยความรัก อยากให้ความช่วยเหลือ ให้ความชื่นชมกำลังใจ และวางใจได้เป็นแม่ลูกอาจไม่ได้ทำตามคำแนะนำ ซึ่งกระบวนการพัฒนาพ่อแม่ให้เป็นທີ່ปรึกษาสำหรับลูกวัยรุ่นนอกให้เกิดสันติภายในแล้ว หลักไตรสิกขา เป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาทักษะมนุษย์ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายในการฝึกฝนตนขัดเกลาดนเองให้เกิดความเจริญทางจิตและปัญญา ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการจะพัฒนามนุษย์จำเป็นต้องมีการฝึกฝนและครอบคลุมไปถึง การจะจัดการอารมณ์ก็จำเป็นต้องได้รับการฝึกฝนเช่นเดียวกัน เพื่อจะช่วยพัฒนาพ่อแม่ให้สามารถวางตน ปฏิบัติตนได้ในทางที่ถูกที่ควร ด้วยกระบวนการที่เสริมให้พ่อและแม่เกิดประสบการณ์ สามารถมองเห็นความจริงได้ด้วยตนเอง ทั้งนี้การที่พ่อแม่เป็นที่ปรึกษาสำหรับลูกวัยรุ่นได้ต้องสามารถปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างเพื่อให้ลูกได้เรียนรู้ผ่านวิถีปฏิบัติของพ่อแม่ ซึ่งจะเปิดพื้นที่แห่งการรับฟังโดยไม่ต้องอาศัยอำนาจบทบาทของพ่อแม่ที่ลูกๆ ต้องรับฟัง

วัตถุประสงค์ที่ 2 การพัฒนากระบวนการพัฒนาพ่อแม่ เพื่อนที่ปรึกษาสำหรับวัยรุ่นเพื่อเสริมสร้างครอบครัวสันติสุขโดยพุทธสันติวิธี

ด้วยการนำหลักพุทธสันติวิธีมาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ที่น่าสนใจในการออกแบบหลักสูตรกระบวนการพัฒนาพ่อแม่ เพื่อนที่ปรึกษาสำหรับวัยรุ่นสู่ครอบครัวสันติสุขโดยพุทธสันติวิธีจากการลงพื้นที่ทำกระบวนการทดลองหลักสูตรเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมกับพ่อแม่ที่เข้าร่วมโครงการเพื่อนที่ปรึกษาวัยรุ่น โดยมีระยะเวลาอบรมจำนวน 2 วัน และฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง 21 วัน ด้วยการเรียนรู้แบบกลุ่ม โดยมีเนื้อหาอบรมประกอบด้วย Module 1: จุดพลังความคิดสู่ทัศนคติที่ถูกต้องของการเป็นพ่อแม่ เพื่อนที่ปรึกษา Module 2: การสร้างความเข้าใจในบทบาทการเป็นพ่อแม่ เพื่อนที่ปรึกษา Module 3: การจัดการอารมณ์เชิงบวกอย่างสร้างสรรค์ Module 4: ทักษะพัฒนาการสื่อสารในกระบวนการเป็นพ่อแม่ เพื่อนที่ปรึกษา โดยจากผลการทดลองพบว่า กลุ่มพ่อแม่ ที่เข้าร่วมกิจกรรมมีค่าเฉลี่ยแบบวัดสมรรถนะพ่อแม่ เพื่อนที่ปรึกษา หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ค่า $t = 7.83$ จากการวิจัยได้นำมาบูรณาการเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพบริบท และความต้องการของการพัฒนาทักษะพ่อแม่ เพื่อนที่ปรึกษา ผลการอบรมก่อนและหลังการอบรมตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยสมรรถนะพ่อแม่ให้สามารถเป็นเพื่อนที่ปรึกษาวัยรุ่น ศึกษาก่อน-หลังการทดลอง

n = 14

ผลการพัฒนาสมรรถนะ	ก่อนทดลอง		หลังทดลอง		t	Sig.
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1) ด้านทัศนคติต่อการเป็นพ่อแม่ที่ปรึกษาวัยรุ่น	3.96	0.44	4.25	0.47	4.39	.02*
2) ด้านความเข้าใจต่อการเป็นพ่อแม่ที่ปรึกษาวัยรุ่น	4.60	0.27	4.80	0.20	7.09	.03*
3) อารมณ์ทางบวกต่อการเป็นพ่อแม่ที่ปรึกษาวัยรุ่น	3.60	0.57	4.00	0.36	6.00	.03*
4) ด้านการสื่อสารต่อการเป็นพ่อแม่ที่ปรึกษาวัยรุ่น	4.17	0.26	4.87	0.20	5.47	.04*
สมรรถนะพ่อแม่เพื่อนที่ปรึกษา	4.15	0.11	4.34	0.17	7.83	.03*

*p < 0.05

จากตารางแสดงให้เห็นว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนสมรรถนะพ่อแม่ เพื่อนที่ปรึกษา ก่อนทดลองใช้หลักสูตรอบรมระหว่างก่อนทดลองและหลังทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยค่าเฉลี่ย

คะแนนสมรรถนะพ่อแม่ เพื่อนที่ปรึกษา ภาพรวมหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง และเมื่อพิจารณาทางด้านพบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนสมรรถนะพ่อแม่เพื่อนที่ปรึกษา แต่ละด้านหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองที่นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

เสียงสะท้อนจากผู้เข้าอบรม พบว่าพ่อแม่ผู้เข้าอบรมเกิดการตระหนักรู้ และพ่อแม่ได้เริ่มต่อยอดบทบาทที่ปรึกษา สำหรับลูกวัยรุ่น จนทำให้เกิดพฤติกรรมเสียใหม่ในครอบครัว โดยให้มีการตอบคำถามในทุกๆ วัน ผ่านระบบ Padlet ในแต่ละวัน เป็นเวลา 21 วัน ตัวอย่างเสียงสะท้อนจากการตอบใน Padlet ตามตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ตัวอย่างเสียงสะท้อนจากการปรับเปลี่ยนตนเองของพ่อแม่หลังการอบรมด้วย Padlet

วัน	พฤติกรรมที่ต้องการเปลี่ยนแปลง	ผลที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนั้น	ความรู้สึกจากการเปลี่ยนแปลง	สิ่งที่อยากบอกในแต่ละวัน
วันที่ 1	ไม่ใช่อารมณ์กับลูก	สบายใจมากขึ้น	มีความสุขมากขึ้น	อยากทำอะไรดีๆ ในทุกวัน
วันที่ 2	อยากยิ้มเมตตากับตัวเอง	มีศรัทธากับตัวเองมากขึ้น	สบายใจมากขึ้น	ทำให้ได้สม่ำเสมอ
วันที่ 3	ไม่ตัดสินลูก	ลูกค่อยๆ เข้าหามากขึ้น	แอบมีความหวัง	อยากให้ลูกน่ารักเสมอ
วันที่ 9	ยอมรับการล้มเหลวของลูกได้ให้ได้	มองเป็นโอกาสการเติบโตของเรา	ดีใจเราก็กยอมรับได้มากขึ้น	การล้มเหลวเป็นส่วนหนึ่งในการเดินทาง
วันที่ 10	เป็น Coach ให้กับลูกให้ดียิ่งขึ้น	ต้องฝึกอีกเยอะในการรับฟัง	ยากจัง เหนื่อย แต่ต้องค่อยๆ ทำ	เป็นความรู้ใหม่ ต้องค่อยๆ เรียนรู้ไป
วันที่ 17	ลดการเปรียบเทียบลูกตัวเองกับคนอื่น	ต้องหยุดที่ความคิดก่อนจะทำให้เราหยุดพูดได้	ค่อนข้างลังเล จะทำได้แค่ไหน	ถ้ามนุษย์ทำได้ปัญหาในครอบครัวจะลดลง
วันที่ 21	รับกับความผิดหวังและจัดการได้ดียิ่งขึ้น อยากให้ครอบครัวมีแต่ความสุข	เมื่อเราได้รับความผิดหวังได้ เราก็กยอมรับการเปลี่ยนแปลงได้	แอบทุกข์ แต่ก็ต้องยอมรับว่าเป็นสิ่งที่เกิดมาพร้อมกับมนุษย์	เรียนรู้และพร้อมรับกับความผิดหวัง หรือสมหวัง ล้วนแล้วแต่ทำให้เราเติบโต

นอกจากนี้ยังมีเสียงสะท้อนจากการถอดบทเรียนเมื่อสิ้นสุดโครงการ ดังตัวอย่างข้อความสะท้อนความรู้สึกว่า “อดทนรอลูกได้นานขึ้น” “ยอมรับการล้มเหลวของลูกได้ให้ได้” “เมื่อเราเปลี่ยนลูกก็เปลี่ยนจริงๆ” “ความเมตตาเป็นองค์ประกอบของชีวิตที่สำคัญในครอบครัว”

องค์ความรู้ใหม่

Picture 1: “3A Model” with 4 Process Is the Parents’ Counselor for Teenager

3A Model กับสี่ทักษะ ในการเป็นพ่อแม่ เพื่อนที่ปรึกษาวัยรุ่น เริ่มด้วยหลักแห่งสติเป็นแกน ประกอบด้วยไตรสิกขาที่สอดคล้องร่วมกับหลักแห่งพรหมวิหารธรรมนำมาบูรณาการ กับ 4 องค์ประกอบ ทักษะการเป็นพ่อแม่ เพื่อนที่ปรึกษา นำมาผสมผสาน จนเป็น “โมเดลพลังพ่อแม่ 3A” เป็นดังต่อไปนี้

ทัศนคติ หรือ (Attitude) หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึกของบุคคลมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์ หรือสิ่งแวดล้อมอันมีแนวโน้มที่จะให้บุคคลแสดงปฏิกิริยาและกระทำต่องานนั้นๆ ในทางสนับสนุนหรือปฏิเสธก็ตาม โดยแนวคิดที่เชื่อว่าความสามารถของทุกคนนั้นเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา แนวคิดเชิงบวก จะเน้นที่การผ่านความพยายาม ไม่ยอมแพ้ และการเรียนรู้ ถึงแม้จะอยู่ท่ามกลางสภาวะที่ไม่แน่นอนหรือเป็นช่วงเวลาที่ยากลำบากก็ตาม **อารมณ์เชิงบวก (Positive Emotion)** คือ อารมณ์เชิงบวกที่มีต่อการเลี้ยงดูบุตร หมายถึง การมีความรู้สึกเชิงบวกต่อกัน เช่น อารมณ์สนุก อารมณ์ตื่นเต้น อารมณ์สบาย ทำหาย มีความอยากรู้ มีความรู้สึกเชิงบวก ต่อกัน ชื่นชมตนเอง และชื่นชมผู้อื่นได้เป็นอย่างดี **ความเข้าใจ (Awareness)** คือ ความเข้าใจต่อการเปลี่ยนแปลงในการเลี้ยงดูบุตร หมายถึง ความสามารถในการรับรู้และการตระหนักรู้ ถึงสิ่งต่างๆ มองเห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในสิ่งต่างๆ เข้าถึงซึ่งบทบาทแห่งความเข้าใจซึ่งกันและกัน **การสื่อสาร (Communication)** คือ ทักษะกระบวนการที่ส่งผ่านข้อมูล เพื่อทำให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน ตรงกัน ระหว่างพ่อแม่ และบุตรวัยรุ่น นำพาเข้าสู่ “พ่อแม่เพื่อนที่ปรึกษาพลัง 3A” ซึ่งประกอบไปด้วย 3A อันได้แก่ Awareness (ตระหนักรู้), Acceptance (การยอมรับ), Alignment (การประสาน) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ **Awareness (ตระหนักรู้)** หมายถึงการที่พ่อแม่ที่มีทักษะการกำหนดรู้ สิ่งเปลี่ยนแปลง หรือสิ่งที่มีกระทบ เกิดการตื่นรู้ เกิดความเข้าใจ และการรับรู้จากภายในสู่ภายนอก **Acceptance (การยอมรับ)** หมายถึง ทักษะพ่อแม่ที่ยอมรับความแตกต่าง โดยที่คนในสมาชิก

ครอบครัว สามารถยอมรับความแตกต่างซึ่งกันและกัน ยอมรับความมีคุณค่าระหว่างกันในครอบครัว **Alignment (การประสาน)** หมายถึง ทักษะพ่อแม่ที่มีทักษะ สามารถประสานพลังแห่งศานติที่สามารถทำให้เกิดพลังแห่งการประสานกันในครอบครัวได้เป็นอย่างดีจนในที่สุด “3A model” จะช่วยให้พ่อแม่ เพื่อนที่ปรึกษาวัยรุ่น สามารถใช้ทักษะเหล่านี้ ประคับประคอง ความสัมพันธ์กับลูกวัยรุ่น ได้อย่างแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

ทั้งนี้พลังแห่งพ่อแม่ เพื่อนที่ปรึกษา 3A นี้ สามารถระบุคุณลักษณะแห่งพ่อแม่..เพื่อนที่ปรึกษา 3A ได้ดังต่อไปนี้ 1) มีขอบเขตที่เหมาะสม ทั้งขอบเขตส่วนบุคคล ระหว่างกันอย่างเหมาะสม 2) ความผูกพัน อารมณ์ที่เหมาะสม ไม่ห่าง และไม่ใกล้ชิดเกินไป แต่ละสมาชิกมีความเป็นตัวของตัวเอง และมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับครอบครัวได้อย่างดี 3) การจัดลำดับอำนาจ และยอมรับความเป็นผู้นำและผู้ตาม ตามบทบาทที่ชัดเจน 4) สมาชิกมีบทบาทและหน้าที่ที่ชัดเจนและปฏิบัติหน้าที่อย่างสอดคล้องประสานกัน 5) มีความยืดหยุ่นในโครงสร้างและปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัว 6) มีความสามารถในการแก้ไขความขัดแย้งได้อย่างมีประสิทธิภาพ 7) มีการจัดระบบภายในครอบครัวอย่างมีประสิทธิภาพ 7) มีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ให้ความรัก ความเมตตาระหว่างกัน 8) มีเครือข่ายสังคมที่ดี 9) มีความสัมพันธ์ที่ดีกับครอบครัวเดิม 10) มีความให้เกียรติ นับถือซึ่งกันและกัน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ 1 การที่พ่อแม่ไม่สามารถเป็นเพื่อนที่ปรึกษาสำหรับลูกวัยรุ่น คือ การขาดความรู้ความเข้าใจในการให้คำปรึกษา ทักษะการสื่อสารเพื่อเข้าถึงความสัมพันธ์สำหรับลูกวัยรุ่นที่มีความเปราะบางด้านความคิด ภาวะอารมณ์ และจิตใจ สอดคล้องกับ Suthisukon, Chompikul, and Thammaaphiphol. (2017) ศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อสัมพันธภาพในครอบครัวไทย พบว่า สัมพันธภาพในครอบครัวไทยที่ครอบคลุม 4 ประเด็น ได้แก่ การใช้เวลาในการทำกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกในครอบครัว การพูดคุย ปรึกษาหารือและการตัดสินใจในเรื่องที่สำคัญต่างๆ การแสดงออกซึ่งความรักความเอื้ออาทรต่อกัน ทั้งทางกาย วาจา ใจ และการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่เหมาะสมของสมาชิกในครอบครัว สะท้อนให้เห็นว่าพ่อแม่มีความจำเป็นต้องพัฒนาเป็นเพื่อนที่ปรึกษาสำหรับลูกวัยรุ่น ด้วยแนวคิดการสื่อสารอย่างสันติ การเป็นพี่ที่ปรึกษา และ จิตวิทยาวัยรุ่น หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อพัฒนาทักษะของพ่อแม่ในการสื่อสารกับบุตรที่เป็นวัยรุ่น คือ สติ ไตรสิกขา และพรหมวิหารธรรมการพัฒนาคณลักษณะด้านที่สำคัญของพ่อแม่

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ 2 กระบวนการพัฒนาพ่อแม่ เพื่อนที่ปรึกษาสำหรับวัยรุ่นเพื่อเสริมสร้างครอบครัวสันติสุขโดยพุทธสันติวิธี ได้หลักสูตรประกอบด้วย 4 Module เริ่มจากการปรับทัศนคติหรือความเห็นให้ถูกต้องในการเป็นพ่อแม่ การสร้างความตระหนักรู้บทบาทการเป็นพ่อแม่ ที่สามารถเป็นเพื่อนที่ปรึกษาสำหรับวัยรุ่น การจัดการอารมณ์เชิงบวกอย่างสร้างสรรค์ ทักษะพัฒนาการสื่อสารในกระบวนการเป็นพ่อแม่ เพื่อนที่ปรึกษา สอดคล้องกับการศึกษาของ Prasertsuk (2015) พบว่า ครอบครัวมีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมความเป็นตัวตนของสมาชิกในครอบครัว ความสุขในครอบครัวเกิดขึ้นได้จากหลายปัจจัย ปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญก็คือ การสื่อสารในครอบครัว ควรเลือกใช้รูปแบบการสื่อสารที่ทำให้เกิดความเข้าใจ เข้าใจกันเพื่อที่จะได้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ซึ่งก็คือการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์หรือการสื่อสารทางบวก การพัฒนาคณลักษณะด้านที่สำคัญของพ่อแม่ ในฐานะเพื่อนที่ปรึกษาวัยรุ่น เมื่อมีความเมตตา กรุณา ที่พร้อมสรรพ จะทำให้เกิดการสร้างทัศนคติ (Attitude) ที่ดีต่อการเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น ทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึกต่อผู้อื่น หรือสร้างสิ่งแวดล้อมอันมีแนวโน้มที่จะสร้างบุตรที่เกื้อหนุนและการเรียนรู้ เข้าใจความรู้สึก และมุมมองที่ดีร่วมกัน และสิ่งที่จะขาดไม่ได้คือการสร้างอารมณ์เชิงบวก (Positive Emotion) คือ การสร้างสิ่งแวดล้อม และอารมณ์เชิงบวกที่มีต่อการเลี้ยงดูบุตร ทั้งนี้เมื่อคนในครอบครัว มีความรู้สึกเชิงบวก

ต่อกัน ชื่นชมตนเอง และชื่นชมผู้อื่นได้เป็นอย่างดี จะก็จะสร้างครอบครัวแห่งสันติสุขได้แน่นอน และการสร้างความเข้าใจ (Awareness) บนพื้นฐาน ความเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาได้ จะทำให้เกิดกระบวนการเข้าใจวิธีคิด และการดำเนินชีวิตต่อการเปลี่ยนแปลงในการเลี้ยงดูบุตร หมายถึง ความสามารถในการเข้าใจ การรับรู้และการตระหนักรู้ ถึงสิ่งต่างๆ มองเห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในสิ่งต่างๆ เข้าถึงซึ่งบทบาทแห่งความเข้าใจซึ่งกันและกัน จนทำให้ทักษะการสื่อสาร (Communication) คือ ทักษะกระบวนการที่ส่งผ่านข้อมูล เพื่อทำให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน ตรงกัน ระหว่างพ่อแม่ และบุตรวัยรุ่น อันได้แก่ทักษะการสะท้อน ทักษะการฟัง และทักษะการตั้งคำถาม ในอันที่จะมีผลสืบเนื่อง สอดประสานการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในครอบครัวได้อย่างยั่งยืนต่อไป อย่างไรก็ตามจากผลการอบรมทำให้ผู้วิจัยพบว่า ความหลากหลายของสภาพปัญหาของแต่ละครอบครัวเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญที่ผู้จัดกระบวนการต้องเตรียมพร้อมและมีทักษะในการแก้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นตรงหน้า และถึงแม้ว่ากลุ่มตัวอย่างที่เข้าอบรมจะมีสถานะครอบครัวพ่อแม่ พ่อเลี้ยง แม่เลี้ยงเดี่ยวพบว่า หลักสูตรนี้สามารถพัฒนาพ่อแม่ให้เป็นเพื่อนที่ปรึกษาของลูกวัยรุ่นได้เช่นเดียวกัน สำคัญคือ การที่พ่อแม่ที่มีลูกวัยรุ่นมีพื้นที่ให้ได้แลกเปลี่ยนมุมมองและประสบการณ์ร่วมกันนับว่าเป็นชุมชนกัลยาณมิตรของผู้ที่เป็นพ่อแม่ที่จำเป็นในสังคมปัจจุบัน

สรุป

นับวันความสัมพันธ์ในครอบครัวยิ่งมีความเปราะบางโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อลูกเข้าสู่ความเป็นวัยรุ่น พ่อแม่ต้องปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองให้เป็น “พ่อแม่เพื่อนที่ปรึกษา” ซึ่งถือเป็นพื้นที่ปลอดภัยของลูกๆ เปรียบเสมือน ที่พักพิง เวลาที่ลูกๆ ต้องการที่ปรึกษา ไม่ว่าจะอยู่ในสถานะใดๆ พ่อแม่ เปรียบเสมือนที่พึ่งทั้งทางร่างกาย และจิตใจ ให้กับลูกๆ เสมอ ไม่ว่าลูกจะเติบโตเพียงใดก็ตาม หลักพรหมวิหารธรรม คือ คุณลักษณะพ่อแม่ เพื่อนที่ปรึกษาพึงมี โดยมีสติเป็นฐานในการพัฒนาตน ควบคู่กับการใช้หลักไตรสิกขาเป็นกรอบในการพัฒนาและเรียนรู้ ที่นำมาใช้ใน การพัฒนากระบวนการสู่การเป็นพ่อแม่ที่เป็นเพื่อนที่ปรึกษาวัยรุ่น ที่เข้าร่วมในหลักสูตรสามารถยกระดับการพัฒนาตนเอง ผู้อื่น ครอบครัว และสังคม รวมถึงการค้นพบหลักคิด และแนวทางการให้คำปรึกษาใหม่ๆ ที่มาจากการถอดองค์ความรู้ เพื่อสอดคล้องกับบริบท และพฤติกรรมของสมาชิกในครอบครัว อันจะนำไปสู่รูปแบบในการขยายองค์ความรู้สู่เครือข่ายพ่อแม่ในสังคมอื่นๆ ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ภาครัฐหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว ควรส่งเสริมสร้างความเข้าใจ และเตรียมความพร้อมให้กับพ่อแม่ในการพัฒนาตนเองให้เป็นพ่อแม่ที่สามารถเป็นทั้งเพื่อนให้คำปรึกษาให้กับลูกๆ ได้โดยไม่มีช่องว่างระหว่างวัย โดยการให้ความสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาศักยภาพของพ่อแม่ เพื่อนที่ปรึกษาวัยรุ่น เพื่อขยายผลกลไกในระดับครอบครัว ในแต่ละ ชุมชนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและสนับสนุนเพื่อพัฒนาบุคลากรชุมชนในการบริหารจัดการ เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนขยายผลออกไปในวงกว้างและเป็นการพัฒนาให้มีศักยภาพยิ่งขึ้น พร้อมทั้งเป็นการสร้างเครือข่ายของการเสริมสร้างศักยภาพของครอบครัว ให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การศึกษาการสร้างระบบพี่เลี้ยง กับเครือข่ายพ่อแม่ เพื่อนที่ปรึกษาวัยรุ่น เพื่อลงไปแก้ปัญหาในระดับครอบครัว แต่ละหมู่บ้าน ตำบล หรือพื้นที่อื่นๆ ด้วยกลไกการสร้างครอบครัวต้นแบบเพื่อเป็นการศึกษาวิจัยในบริบทพัฒนาในคุณภาพชีวิตของครอบครัวในชุมชนนั้นๆ ต่อไป

2.2 การศึกษากระบวนการสร้างพื้นที่การเรียนรู้ แบ่งปัน ต่อยอดในการพัฒนากระบวนการสร้างพ่อแม่ เพื่อนที่ปรึกษาวัยรุ่น

2.3 การศึกษาส่งเสริมให้มีการถอดบทเรียนในแต่ละครอบครัวในเครือข่ายต่างๆ เพื่อแบ่งปันเรื่องราว และนำมาประยุกต์หลักการให้เกิดความยั่งยืน

References

- Arnold, J. (2009). *Coaching Skills for Leaders in the Workplace*. United Kingdom: How to Content.
- Barkley, S. G., & Bainco, T. (2010). *Quality Teaching in a Culture of Coaching*. (2nd ed.). The United States of America: Rowman and Littlefield Publishers, Inc.
- Data Innovation and Governance Institute. (2022). *How Many Couples Get Married and Divorced in Bangkok Each Year?* Retrieved December 3, 2023, from <https://digi.data.go.th/showcase/married-and-divorced/>
- Johnson, R. B., & Christensen, L. (2014). *Educational Research Quantitative, Qualitative, and Mixed Approaches*. (5th ed.). Thousand Oaks: Sage.
- Laopoonphat, C. (2022). Former Deputy Dean for Administrative Affairs, Faculty of Psychology, Chulalongkorn University. *Interview*. December, 2.
- Matichon Online. (2021). *Future Thai Family*. Retrieved June 15, 2022, from https://www.matichon.co.th/columnists/news_2770185
- McClelland, D. C. (1995). Test for Competence, Rather than Intelligence. *American Psychologists*, 17(7), 57-83.
- National Statistical Office, Ministry of Information and Communication Technology (2018). *Executive Summary Survey of Social, Cultural and Mental Health Conditions 2018*. Retrieved August 3, 2022, from <https://goo.gl/BWB1RE>
- Office of the National Economic and Social Development Board, Office of the Prime Minister. (2017). *National Economic and Social Development Plan Issue twelfth 2017-2021*. Bangkok: Office of the National Economic and Social Development Board, Office of the Prime Minister.
- Office of Women's Affairs and Family Institute. (2017). *Curriculum/Manual for Family Camp*. Retrieved June 13, 2022, from <http://www.owf.go.th/wofa/modules/website/upload/article/97d69bd36c33cofb50a40ddd5889db20.pdf>
- Prasertsuk, N. (2015). Constructive Communication for Family Happiness. *Veridian E-Journal, Slipakorn University*, 8(2), 737-747.
- Rosenberg, M. (2018). *The Heart of Nonviolent Communication (NVC)*. Retrieved June 3, 2022, from https://www.Nonviolentcommunication.Com/FreeresourcesArticle_Archive/Hear tofnvc_Mrosenberg.Htm
- Sakulboonrasi, P., & Limwathanakul, P. (2023). Teenage Representative. *Interview*. January, 22.

- Suthisukon, K., Chompikul, J., & Thamma-aphiphol, K. (2017). Factors Affecting Relationships in Thai Families. *Local Administration Journal*, 10(2), 151–168.
- Tashakkori, A., & Teddlie, C. (2003). *Handbook of Mixed Methods in Social & Behavioral Research*. Thousand Oaks: Sage.
- Thanee, T., Deenan, A., & Duangpaeng, S. (2011). Program Development to Promote Love in Adolescent Family. *The Journal of Faculty of Nursing Burapha University*, 19(Supplement 2), 29-41.
- Valerio, A. M., & Lee, R. J. (2005). *Executive Coaching: A Guide for the HR Professional*. San Francisco: Pfeiffer.
- Wongphudee, P. (2022). Advisor to the Extraordinary Committee. A Special Committee Considered and Studied Ways to Prevent and Solve Problems of Rape and Sexual Harassment. *Interview*. December, 20.

สันตินวัตกรรมการเสริมสร้างศักยภาพผู้ให้คำปรึกษาเพื่อนครอบครัว ของกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว*

Peace Innovation for Enhancing the Potential of Family Counselors in the
Department of Women's Affairs and Family Development

¹กมลทิพย์ โมกขาว, ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์ และ พระปราโมทย์ วาทโกวิโท

¹Kamolthip Mokekhao, Khanthong Wattanapradit

and Phra Pramote Vadakovid

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: srisuppuhr@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการ แนวคิดทฤษฎี และพุทธสันติวิธีการเสริมสร้างศักยภาพผู้ให้คำปรึกษาเพื่อนครอบครัว 2) เพื่อเสนอสันตินวัตกรรมการเสริมสร้างศักยภาพผู้ให้คำปรึกษาเพื่อนครอบครัวของกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว ใช้การวิจัยแบบผสมวิธี แบบทดลอง นำร่อง สัมภาษณ์เชิงลึก ดังนี้ 1) ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว 2) ผู้เชี่ยวชาญให้คำปรึกษาเพื่อนครอบครัว 3) ผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธศาสนาและพุทธสันติวิธี 4) ผู้เชี่ยวชาญให้คำปรึกษาเชิงจิตวิทยาการ 5) ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบพัฒนาหลักสูตร 6) ผู้เชี่ยวชาญด้านพัฒนาศักยภาพ 7) ผู้ขอรับคำปรึกษา รวม 65 คน สอนทนายกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ 6 คน กลุ่มตัวอย่างทดลอง 15 คน ใช้แบบประเมินผล การสังเกตการณ์ การสะท้อนผลระหว่างอบรม สถิติวิเคราะห์เปรียบเทียบด้วยค่า t-test สรุปผลแบบพรรณนาโวหาร

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัญหาการเสริมศักยภาพผู้ให้คำปรึกษาเพื่อนครอบครัว คือ รูปแบบวิธีการ เครื่องมือ ส่งเสริมศักยภาพผู้ให้คำปรึกษา ศักยภาพที่ต้องการยกระดับ คือ สติขั้นรู้ สันติภายใน การให้คำปรึกษาผ่านออนไลน์ การแก้ปัญหาความสัมพันธ์ ทฤษฎีสมัยใหม่ที่ใช้ คือ จิตวิทยาให้คำปรึกษาครอบครัว ตามแนวคิดชาเทียร์ การเรียนรู้เพื่อเปลี่ยนแปลง และการโค้ช พุทธสันติวิธีที่ใช้ คือ พรหมวิหาร 4 สติปัญญา 4 หลักอริยสัจ 4 2) หลักสูตรสันตินวัตกรรมการเสริมสร้างศักยภาพผู้ให้คำปรึกษาเพื่อนครอบครัวของกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว มี 9 หน่วย คือ ตื่นรู้ในตน ในคน ในต้นแบบ การปรึกษา การคิด การสื่อสารอารมณ์ ในระบบและเครือข่าย รูปแบบการจัดการเรียนรู้ เป็นแบบผสมผสาน Online และ Onsite ที่มีสติเป็นฐานในการเรียนรู้ ทำการฝึกอบรมรวม 5 วัน และฝึกปฏิบัติ 29 วัน ใช้หลักการพัฒนาศักยภาพที่เรียกว่า 6 ป. (ปลูก เปิด ปัก ปิด เปลี่ยน ปั่น) ใช้กระบวนการให้คำปรึกษา 11 ขั้น เรียกว่า Love and Peace Space Process และมีชุดเครื่องมือในการพัฒนาศักยภาพตนและให้คำปรึกษา ผลคะแนนเฉลี่ยศักยภาพผู้ให้คำปรึกษาหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 และค่า $t = 6.47$

*Received June 11, 2023; Revised October 26, 2023; Accepted November 7, 2023

องค์ความรู้วิจัย Hybrid Mindfulness based learning for Peace Counselor มี 5 หน่วยคือ รัก ตื่นรู้ การให้คำปรึกษา การวิเคราะห์ปัญหาครอบครัว และเครื่องมือช่วยยกระดับสติ สันติสุขให้กับตัวผู้ให้คำปรึกษา และช่วยให้ผู้ขอรับคำปรึกษาเกิดความเข้าใจตนเองและผู้อื่น ตลอดจนช่วยแก้ปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัวได้อย่างสันติวิธีมากขึ้น

คำสำคัญ: การเสริมสร้างศักยภาพผู้ให้คำปรึกษา; ผู้ให้คำปรึกษาเพื่อนครอบครัว; สันตินวัตกรรม

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to analyze the context, problems, needs, concepts, and the Buddhist peaceful means conducive to enhance the potential of family counselors; and 2) to propose the peace innovation for enhancing the potential of family counselors in the Department of Women's Affairs and Family Development. The study used a mixed-method approach, employing an exploratory sequential design. The data were collected via in-depth interviews with the following 65 persons: 1) administrators and officers from the Department of Women's Affairs and Family Development; 2) experts in family counseling; 3) experts in Buddhism and Buddhist peaceful means; 4) experts in providing psychological counseling; 5) experts in curriculum development; 6) experts in potential development; and 7) those requesting for counseling. The data were also collected through a focus group discussion with 6 experts. A pilot experiment was conducted with a sample group of 15 persons. The assessment form, observation, and recording of learning outcomes during training were used to evaluate the experiment results. T-test was used to analyze the data. The results were summarized using descriptive method.

From the study, the following results are found: 1) Problems in family counseling include style, principles, and tools. The potential that needs to be improved includes mindfulness to achieve awakening states, inner peace, counseling through an online platform, and resolving relationship problems. The modern science concepts used are family counseling based on Satir, adult learning, transformative learning, and coaching. The Buddhist peaceful means used are: *Brahmavihāra* (the four sublime states of mind), *Ariyasacca* (the four noble truths) as a counseling concept, and *Satipaṭṭhāna* (the four foundations of mindfulness) 2) Peace innovation for enhancing the potential of family counselors in the Department of Women's Affairs and Family Development covers nine major topics: awakened in one's self, awakened in people, awakened in models, awakened in counseling, awakened in thinking, awakened in relationship communication, awakened in emotions, awakened in system, and awakened in networks. The program is based on mindfulness and includes both online and onsite versions. The training includes 5 days of theory session and 29 days of workshop. The potential development and counseling principles are 'awakening, opening, determining, changing, closing, and sharing' with the 11 stages of counseling process called "Love and Peace Space Process". The tool kit is also used to cultivate one's potential in order to prepare

oneself to provide holistic counseling. Volunteers who participated in the experiment have a higher posttest mean of counseling potential than the pretest, with a statistical significance of 0.05 and a t-test of 6.47.

A new body of knowledge from the study is called “Hybrid Mindfulness Based Learning for Peace Counselors”, with the following content: Love, Awakening, Counseling Knowledge, Family Problem Analysis, and a Mindfulness and Peace Toolkit for Counselors. This will enable counseling to understand themselves and others, as well as the ability to resolve relationship problems in families in a more peaceful way.

Keywords: Potential Enhancement of Counselors; Family Counselors; Peace Innovation

บทนำ

ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวของประเทศไทยนับวันมีจำนวนมากขึ้นจนติดหนึ่งในสิบของโลก (ThaiPublica, 2021) ปัญหาความรุนแรงทางร่างกายพบมากที่สุด รองลงมาเป็นความรุนแรงทางด้านจิตใจ โดยเชื่อว่าชายมีอำนาจเหนือกว่าหญิง สาเหตุจากการดื่มสุรา และความหึงหวงนอกใจ ปัจจัยกระตุ้นให้เกิดความรุนแรง สืบเนื่องจากการไม่จัดการปัญหาความสัมพันธ์สัมพันธ์อย่างถูกต้อง กลายเป็นความบาดหมางกันระหว่างคู่สมาชิกในครอบครัวถึงร้อยละ 19.24 รองลงมาเป็นปัจจัยจากประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจร้อยละ 16.49 (Webportal Bangkok, 2021) และจากสถิติในการขอรับคำปรึกษาของกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวพบว่า ปัญหาเรื่องความสัมพันธ์ เป็นประเด็นที่มีปริมาณขอรับการปรึกษามากที่สุดในฐานข้อมูลของกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว ผลกระทบจากปัญหาความรุนแรงของครอบครัวที่น่าเป็นห่วงที่สุด คือ เด็กและวัยรุ่น เรื่องที่ขอรับคำปรึกษาสูงสุด 3 ลำดับแรก คือ (1) ปัญหาความเครียดวิตกกังวล ถึงร้อยละ 51.26 (2) ปัญหาความรัก ร้อยละ 21.29 และ (3) ปัญหาซึมเศร้า ร้อยละ 9.82 ตามลำดับ (Thai Post, 2022)

ด้วยเหตุดังกล่าว ทางภาครัฐโดยคณะกรรมการนโยบายและยุทธศาสตร์ครอบครัวแห่งชาติ (กยค.) ได้เห็นชอบให้พัฒนาระบบให้คำปรึกษาครอบครัวในภาวะวิกฤติ เพื่อร่วมมือกันดำเนินงานการให้การช่วยเหลือคุ้มครองผู้ถูกกระทำความรุนแรงต่อเด็กและสตรี ภายใน 24 ชั่วโมง และให้สามารถแก้ไขปัญหาครอบครัวได้อย่างรอบด้าน โดยให้ยึดหลักการขับเคลื่อนตามมาตรการ 3 P คือ 1) การป้องกัน (Prevention) 2) การคุ้มครอง (Protection) และ 3) การดำเนินคดี (Prosecution) (Thairath Online, 2021) ทั้งนี้หน่วยงานกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว (สค.) เป็นหน่วยงานหลักของกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) ที่รับผิดชอบเรื่องนี้ได้ทำแผนปฏิบัติการด้านครอบครัว หนึ่งในเครื่องมือที่กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวได้ดำเนินการ คือ การให้คำปรึกษา การมีศูนย์ช่วยเหลือ ประสานงาน และส่งต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อบรรเทาทุกข์และทำให้ครอบครัวสามารถอยู่ร่วมกันได้โดยไม่ใช้ความรุนแรง ทั้งนี้รูปแบบการให้คำปรึกษาแบบเดิม เป็นการให้คำปรึกษาผ่านการเข้าพบตัวที่สำนักงานของกรมสตรีและสถาบันครอบครัว เป็นหลัก แต่ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 พบว่า สภาพปัญหาครอบครัวมีความหลากหลายและท้าทายมากขึ้น อีกทั้งประชากรที่ต้องการขอรับคำปรึกษามีจำนวนมาก แต่ไม่สามารถเข้าถึงการเข้ารับบริการได้เหมือนเดิม เพื่อบรรเทาและแก้ไขปัญหาดังกล่าว กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว จึงได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริการให้คำปรึกษาผ่านช่องทางออนไลน์ที่เรียกว่า “เพื่อนครอบครัว” ให้เป็นอีกช่องทางในการบริการให้คำปรึกษาออนไลน์แก่ประชาชน 24 ชั่วโมง ฟรี โดยมีผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์น่าเชื่อถือ คอยบริการให้ปรึกษาผ่านการพิมพ์ข้อความ (แชท) เป็นหลัก แต่สามารถนัดโทรคุยได้ตามข้อตกลง

โดยมุ่งเน้นการทำงาน ทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาสังคม และการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ เพื่อลดขั้นตอนความยุ่งยาก และยกระดับการให้บริการของหน่วยงานที่เข้าถึงประชาชน โดยสื่อออนไลน์ อินเทอร์เน็ต และแอปพลิเคชัน ด้วยจำนวนผู้ขอรับคำปรึกษาผ่านระบบเพื่อนครอบครัว หรือ Family Line มีปริมาณมากขึ้น จึงส่งผลให้ผู้ให้คำปรึกษาเกิดความเหนื่อยล้า เครียดสะสม ตลอดจนเกิดภาวะหมดไฟ

ด้วยปัญหาที่พบดังกล่าว จึงนำไปสู่ความต้องการในการพัฒนาศักยภาพให้กับผู้ให้คำปรึกษาในระบบเพื่อนครอบครัว ให้มีภูมิรู้ ภูมิธรรมในการให้คำปรึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะการรักษาพื้นที่และระดับความสันติสุขภายในจิตเป็นสิ่งสำคัญมาก ในการสร้างภูมิคุ้มกันตน ให้สามารถทำหน้าที่รับฟังปัญหาความทุกข์ร้อนใจของผู้ขอรับบริการได้ ทั้งนี้หากไม่มีภูมิคุ้มกันหรือทักษะดังกล่าวอาจทำให้สะสมความเครียด โดยไม่รู้ตัว จนเกิดภาวะหมดไฟ จึงจำเป็นอย่างยิ่งในการหาหลักสูตรที่ช่วยพัฒนาศักยภาพด้านในให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น ด้วยการนำหลักธรรมมาเป็นเครื่องมือในการจัดการปัญหาความขัดแย้งอย่างสันติ หรือเรียกว่า พุทธสันติวิธี ซึ่งเป็นวิธี ข้อปฏิบัติ หรือชุดวิธีอย่างใดอย่างหนึ่งที่ใช้เป็นเครื่องมือในการขจัดความขัดแย้งอย่างสันติ ปราศจากความรุนแรงทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยที่เน้นการรู้ ตื่น และเบิกบานของตัวผู้ใช้สันติวิธีเอง (Phramaha Hansa Dhammahaso, 2014) ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจนำหลักพุทธสันติวิธี มาบูรณาการร่วมกับศาสตร์สมัยใหม่ เช่น การให้คำปรึกษาตามหลักจิตวิทยาครอบครัวการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง และการโค้ช เป็นต้น เพื่อสร้างเป็นหลักสูตรสันตินวัตกรรม ที่มีเนื้อหา เครื่องมือ และมีการจัดกระบวนการเรียนรู้รูปแบบใหม่ เพื่อให้สามารถช่วยยกระดับศักยภาพในการคำปรึกษา โดยเฉพาะศักยภาพด้านสติและสันติภายในของผู้ให้คำปรึกษาในระบบเพื่อนครอบครัวของกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว ให้สามารถรับมือกับการให้คำปรึกษาปัญหาครอบครัว โดยเฉพาะเรื่องปัญหาความสัมพันธ์ผ่านระบบออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยที่ผู้ให้คำปรึกษายังคงรักษาสันติสุขภายในไว้ได้ ตลอดจนส่งต่อเครื่องมือสร้างสันติสุขให้ผู้มาขอรับคำปรึกษาได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์บริบท สภาพปัญหา ความต้องการจำเป็น และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง สันตินวัตกรรมการเสริมสร้างศักยภาพของผู้ให้คำปรึกษาเพื่อนครอบครัวของกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว
2. เพื่อพัฒนาและนำเสนอสันตินวัตกรรมส่งเสริมศักยภาพผู้ให้คำปรึกษาเพื่อนครอบครัวของกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed-Methods Research Design) แบบ Exploratory sequential design ตามหลักการของ Tashakkori, and Teddlie (2003); Johnson, and Christensen (2014) โดยมี 5 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ทำการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการศึกษาวเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การให้คำปรึกษาเชิงจิตวิทยา การให้คำปรึกษาครอบครัวตามแนวคิดซาเทียร์ การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง การพัฒนาสมรรถภาพ และทักษะการโค้ช ส่วนหลักพุทธสันติวิธีที่สอดคล้องกับการพัฒนาศักยภาพผู้ให้คำปรึกษา ได้แก่ พรหมวิหาร 4 สติปัญญา 4 อริยสัจ 4 และหลักหัวใจโพธิสัตว์ เพื่อนำผลการศึกษาวเคราะห์ดังกล่าวมาใช้ในการสร้างกรอบแนวคิดและเครื่องมือวิจัยในขั้นต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งมีโครงสร้าง โดยกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเพื่อให้ตอบวัตถุประสงค์การวิจัย ด้วยการใช้องค์การคัดเลือกแบบเจาะจง 7 กลุ่ม ดังนี้ 1) ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่กรมกิจการ

สตรีและสถาบันครอบครัว จำนวน 5 คน 2) ผู้เชี่ยวชาญให้คำปรึกษาเพื่อนครอบครัว จำนวน 15 คน 3) ผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธศาสนาและพุทธสันติวิธี จำนวน 12 คน 4) ผู้เชี่ยวชาญให้คำปรึกษาเชิงจิตวิทยาการ จำนวน 12 คน 5) ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบพัฒนาหลักสูตร จำนวน 6 คน 6) ผู้เชี่ยวชาญด้านพัฒนาศักยภาพ จำนวน 5 คน 7) ผู้ขอรับคำปรึกษาจำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้น 65 คน ทำการตรวจคุณภาพเครื่องมือ ในด้านของความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) นำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม (Index of Item Objective Congruence : IOC) โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ได้ค่า IOC 0.80

ขั้นตอนที่ 3 นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารมาสร้างแนวคิดหลักในการออกแบบหลักสูตรและเครื่องมือวัดประเมินผล จากนั้นนำร่างหลักสูตร กิจกรรมการเรียนรู้ และวิธีวัดประเมินผล มาทำการวิพากษ์หลักสูตรด้วยการทำสนทนากลุ่มเฉพาะผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 6 คน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านสันติศึกษา ด้านพระพุทธศาสนา ด้านครอบครัวของกรมกิจการสตรีและครอบครัว ด้านจิตวิทยาการให้คำปรึกษา ด้านหลักสูตรเวชศาสตร์ครอบครัว และด้านการพัฒนาศักยภาพด้วยกระบวนการโค้ช ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือซึ่งเป็นแบบประเมินผลศักยภาพผู้ให้คำปรึกษาเพื่อนครอบครัว Pre-Post test ด้วยแบบวัด 5 ระดับ (Rating Scale) หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach alpha coefficient) และวิเคราะห์อำนาจจำแนกรายข้อของแบบประเมินด้วยค่าสหสัมพันธ์ CORRECTED ITEM-TOTAL CORRELATION (CITC) โดยนำเครื่องมือที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่างที่คล้ายกับกลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 30 คน เพื่อหาความเที่ยงตรง และได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับได้ 0.78 และได้รับการรับรองจริยธรรมมนุษย์ จากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หมายเลข ว.22/2566 จนได้ออกมาเป็นหลักสูตรที่ชื่อว่า “สันติวัตกรรมการเสริมสร้างศักยภาพผู้ให้คำปรึกษาหัวใจต้นรู้ยุคดิจิทัล”

ขั้นตอนที่ 4 นำหลักสูตรสันติวัตกรรมการเสริมสร้างศักยภาพผู้ให้คำปรึกษาหัวใจต้นรู้ยุคดิจิทัล ไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง 15 คน โดยมีเกณฑ์คัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง 1) ผู้สนใจเป็นจิตอาสาในการให้คำปรึกษาของกรมกิจการสตรีและครอบครัว 2) ผู้มีความรู้พื้นฐานในการให้คำปรึกษาหรือมีประสบการณ์ในการให้คำปรึกษา 3) ผู้สามารถเข้าอบรมและฝึกปฏิบัติได้ตลอดหลักสูตร ทำการคัดกรองกลุ่มตัวอย่างด้วยการพิจารณาจากคำตอบจากแบบสอบถาม และผ่านการสัมภาษณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ด้าน ด้านพุทธศาสตร์ ด้านจิตวิทยาการให้คำปรึกษา และด้านปัญหาครอบครัว รูปแบบที่ใช้ในการจัดอบรมเป็นแบบผสมผสาน Online และ Onsite โดยมีสติเป็นฐานในการเรียนรู้ จัดอบรมจำนวน 5 ครั้ง ครั้งละ 6 ชั่วโมง แต่ละครั้งห่างกัน 1 สัปดาห์ และให้ฝึกปฏิบัติการเปลี่ยนแปลงตนเอง 29 วัน และติดตามการเรียนรู้ด้วยการใช้ไลน์กลุ่มโดยเนื้อหาในหลักสูตรประกอบด้วย 9 หน่วย คือ 1) ตื่นรู้ในตน 2) ตื่นรู้ในคน 3) ตื่นรู้ในต้นแบบ 4) ตื่นรู้ในการปรึกษา 5) ตื่นรู้ในการคิด 6) ตื่นรู้ในการสื่อสารสัมพันธ์ 7) ตื่นรู้ในอารมณ์ 8) ตื่นรู้ในระบบ และ 9) ตื่นรู้ในเครือข่าย เครื่องมือประเมินผลเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถามศักยภาพผู้ให้คำปรึกษา ก่อนและหลังทดลองเครื่องมือวัดประเมินผลเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสังเกต แบบบันทึกการบ้านและปฏิบัติธรรมสร้างสติต้นรู้ประจำสัปดาห์ แบบบันทึกการปรึกษาทั้งแบบเดี่ยวและกลุ่ม การสะท้อนการเรียนรู้ด้วยเทคนิค After Action Review และการสอบวัดประเมินคุณสมบัติรายบุคคลโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านพุทธศาสนา ด้านสันติวิธี ด้านการให้คำปรึกษา และด้านครอบครัว

ขั้นตอนที่ 5 รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ด้วยการใช้วิธีวิเคราะห์เชิงสถิติแบบบรรยาย (Descriptive Statistics) ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้การวิเคราะห์ด้วยสถิติอนุมาน (Inferential Statistics) เพื่อวิเคราะห์ผลการทดสอบก่อนและหลังการทดลอง ด้วยสถิติวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย t-test วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยอุปนัยวิธี ประกอบกับการวิเคราะห์ข้อมูล เชิง

คุณภาพ จากแบบสังเกต แบบบันทึกผลการฝึกปฏิบัติพัฒนาสติ และผลการสอบวัดคุณสมบัติผู้ให้คำปรึกษาที่เข้าร่วมอบรมจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านพุทธศาสตร์ ด้านจิตวิทยา ด้านปัญหาครอบครัว

ขั้นตอนที่ 6 สรุปและอภิปรายผลข้อมูลโดยวิธีพรรณนาโวหาร

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 สภาพปัญหา ความต้องการจำเป็น และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างศักยภาพของผู้ให้คำปรึกษาเพื่อนครอบครัวของกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว พบว่า กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว เป็นหน่วยงานของรัฐที่มีพันธกิจในการให้การช่วยเหลือแก้ไขปัญหาของสตรีและครอบครัวโดยตรง และผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่ผ่านมา ส่งผลให้จำนวนตัวเลขของผู้เข้ามาขอรับคำปรึกษาช่วยเหลือมีจำนวนมากขึ้น โดยเฉพาะเรื่องปัญหาครอบครัว รูปแบบการให้คำปรึกษาเดิมที่ให้คำปรึกษาที่หน่วยงาน ไม่สามารถตอบเจ็ทในสถานการณ์นี้ได้ จึงได้พัฒนาเพิ่มช่องทางติดต่อให้การช่วยเหลือเป็นแพลตฟอร์มออนไลน์ที่เรียกว่าระบบ “เพื่อนครอบครัว” เพื่อให้เป็นช่องทางออนไลน์ในการให้คำปรึกษาปัญหาครอบครัวและเป็นช่องทางให้ข้อมูลความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องครอบครัว รวมอยู่ในช่องทางเดียวกันนี้ ทั้งนี้ในการให้คำปรึกษามีการแยกหมวดหรือห้องในการให้คำปรึกษา 9 ห้อง 9 ประเด็น โดยแต่ละห้องจะมีผู้เชี่ยวชาญจากเครือข่ายมาคอยให้คำปรึกษาผ่านออนไลน์ โดยผู้ทำหน้าที่ในการให้คำปรึกษา เรียกว่า “ผู้ให้คำปรึกษาเพื่อนครอบครัว” เป็นกลุ่มจิตอาสาที่มีความรู้ความสามารถหรือมีประสบการณ์ในการให้คำปรึกษาจากเครือข่ายของกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว ทั้งนี้งานวิจัยเล่มนี้มุ่งเน้นการทำหน้าที่ของจิตอาสาผู้ให้คำปรึกษาในห้อง “สารพันปัญหาครอบครัว” เนื่องจากเป็นห้องที่มีจำนวนผู้ขอรับคำปรึกษามากที่สุด โดยประเด็นปัญหาที่พบมากที่สุดคือ ปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว เช่น การไม่เข้าใจกัน การสื่อสารที่ไม่เข้าใจกัน ไม่แสดงออกถึงความรักความเอาใจใส่ มีการทะเลาะเบาะแว้ง มีปากเสียง ต่อกัน ตลอดจนการกระทำรุนแรง เป็นต้น

ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาศักยภาพผู้ให้คำปรึกษาของกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว สะท้อนจากกลุ่มผู้ให้คำปรึกษาเพื่อนครอบครัวเห็นพ้องว่า เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาการทำงานเนื่องจากศักยภาพในปัจจุบันไม่เพียงพอ เนื่องจากสภาพปัญหาที่มีความซับซ้อนมากขึ้น บวกกับปริมาณจิตอาสาไม่เพียงพอ จึงต้องรับคนใหม่มาช่วยงานมากขึ้น รวมทั้งทางผู้บริหารความต้องการที่จะหลักพุทธเข้ามาบูรณาการร่วม จึงเห็นสมควรให้มีการจัดอบรมเพิ่ม โดยประเด็นที่ต้องการเพิ่ม ได้แก่ 1) การพัฒนาพลังสติปัญญาและสันติภายใน 2) การใช้ระบบการให้คำปรึกษาออนไลน์ 3) วิธีคิดในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งอย่างสันติวิธี 4) การจับประเด็นจากข้อความ 5) การสื่อสารเพื่อสานสัมพันธ์ 6) การควบคุมอารมณ์เพื่อการสานสัมพันธ์ในครอบครัว 7) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เชี่ยวชาญจิตอาสาด้วยกัน 8) ความรู้และทักษะการให้คำปรึกษาเพื่อช่วยเสริมศักยภาพให้ผู้ให้คำปรึกษาสามารถรับมือกับปัญหาสัมพันธภาพในบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปของยุคนี้ ทั้งเชิงป้องกัน แก้ไข ปัญหา เสริมสร้างความอบอุ่นเข้มแข็ง ไม่ให้ขยายเป็นปัญหาความรุนแรงในครอบครัว และ 9) การแจ้งข้อมูลเครือข่ายที่สามารถส่งต่อเคสได้และวิธีการส่งต่อเคส โดยคุณลักษณะที่ต้องการ คือ การมีหัวใจเป็นจิตอาสา ทั้งนี้ควรออกแบบหลักสูตรที่สามารถนำหลักธรรมมาบูรณาการเข้าไปในวิถีชีวิตอย่างสอดคล้องกลมกลืนกับยุคสมัย ผู้วิจัยใช้แนวคิดทฤษฎีสมัยใหม่เพื่อยกระดับศักยภาพผู้ให้คำปรึกษาเพื่อนครอบครัว ได้แก่ 1) การให้คำปรึกษาเชิงจิตวิทยาครอบครัวของซาเทียร์ ซึ่งเป็นศาสตร์ที่ช่วยให้เกิดการวิเคราะห์ปัญหาครอบครัวได้ลึกซึ้งเป็นรูปธรรมมากขึ้น 2) การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง 3) ทักษะการเป็นโค้ช 4) ทักษะการให้คำปรึกษาเชิงจิตวิทยา ส่วนหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อสันติวัฒนธรรมการเสริมสร้างศักยภาพผู้ให้คำปรึกษาของกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว ได้แก่ 1) พรหมวิหาร 4 กับหัวใจ

แห่งผู้เสียสละปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ 2) สติปัญญา 4 กับการให้คำปรึกษาด้วยการมีสติตื่นรู้ 3) หลักอริยสัจ 4 กับการแก้ปัญหาที่รากเหตุและเป็นองค์รวม โดยหลักพุทธสันติวิธีทั้ง 3 นี้เป็นพื้นฐานที่เอื้อให้การทำงานของ ผู้ให้คำปรึกษาเพื่อนครอบครัว มีคุณลักษณะของผู้ให้คำปรึกษาทั้งจากภายใน กล่าวคือ มีหัวใจพระโพธิสัตว์ เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการพัฒนาศักยภาพเป็นกลุ่มที่มารับหน้าที่เป็นผู้ให้คำปรึกษาล้วนเป็นจิตอาสา ดังนั้นจึงหลักธรรมที่สำคัญสำหรับจิตอาสาที่เข้ามาทำหน้าที่อุดหนุนให้คำปรึกษาผู้ที่กำลังตกทุกข์ได้ยากหรือ มีปัญหาชีวิตนั้น จำเป็นต้องน้อมนำหลักหัวใจพระโพธิสัตว์ 3 ประการ คือ มหาปัญญา มหากรุณา มหาอุบาย มาใช้เป็นหลักยึดในการการทำงานเพื่อได้ช่วยผู้คนพร้อมพัฒนาตนไปด้วยของจิตอาสา

วัตถุประสงค์ที่ 2 สันติวัตรกรรมการส่งเสริมศักยภาพผู้ให้คำปรึกษาเพื่อนครอบครัวของกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว เป็นการบูรณาการแนวคิดศาสตร์สมัยใหม่กับหลักพุทธสันติวิธี เป็นหลักสูตรที่มีชื่อว่า “ผู้ให้คำปรึกษาหัวใจตื่นรู้ยุคดิจิทัล” มีจุดมุ่งหมายในการยกระดับศักยภาพให้ผู้ให้คำปรึกษาสามารถรับมือกับการให้คำปรึกษาปัญหาครอบครัวโดยเฉพาะเรื่องความสัมพันธ์ได้อย่างมีสันติภาวะภายใน หลักสูตรประกอบด้วย 9 เรื่อง ได้แก่ 1) ตื่นรู้ในตน เป็นการบ่มเพาะสติตื่นรู้ ความรักบริสุทธิ์ และสันติสุขภายใน 2) ตื่นรู้ในคน เป็นการพัฒนาความเข้าใจธรรมชาติมนุษย์ เห็นคุณค่า เข้าใจความแตกต่างและจุดแข็งของแต่ละคน 3) ตื่นรู้ในต้นแบบ เป็นการพัฒนาความรู้ความเข้าใจคุณลักษณะและบทบาทของต้นแบบของผู้ให้คำปรึกษาหัวใจตื่นรู้ 4) ตื่นรู้ในการปรึกษา เป็นการพัฒนาระบวนการและทักษะการให้คำปรึกษา 5) ตื่นรู้ในการคิด เป็นการพัฒนาวิธีการคิดวิเคราะห์ในการแก้ปัญหาที่รากอย่างเป็นองค์รวม 6) ตื่นรู้ในสื่อสัมพันธ์ เป็นการพัฒนาความรู้เข้าใจการสร้างสัมพันธ์ภาพ และการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดี 7) ตื่นรู้ในอารมณ์ เป็นการพัฒนาความรู้และทักษะในการจัดการอารมณ์เพื่อสานสัมพันธ์ภาพ 8) ตื่นรู้ในระบบ เป็นการพัฒนาระบบในการให้คำปรึกษาออนไลน์ และ 9) ตื่นรู้ในเครือข่าย เป็นการพัฒนาลังการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเครือข่ายผู้ให้คำปรึกษาร่วมกัน รูปแบบจากนาร่างหลักสูตรเข้าสนทนาเฉพาะกลุ่มเพื่อวิพากษ์ และขอคำแนะนำโดยผู้เชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้องมาปรับปรุงพัฒนาหลักสูตร และนำมาทดลองนำร่องกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 15 คน มีรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่มีสติเป็นฐานแบบผสมผสานแบบ Online และ Onsite จำนวน 5 ครั้ง ครั้งละ 6 ชั่วโมง โดยแต่ละครั้งห่างกัน 1 สัปดาห์ เพื่อเว้นระยะเวลาให้ฝึกปฏิบัติภาวนา และให้คำปรึกษาตามโจทย์ของแต่ละสัปดาห์ ใช้หลักการ “6 ป.” ประกอบด้วย 1) ปลุก คือการปลุกพลังสติ และพลังความรัก ในตัวผู้ให้คำปรึกษา ก่อน 2) เปิด คือการเปิดใจกว้างละวางอคติในการรับฟังหรืออ่านข้อความด้วยใจเป็นกลาง 3) ปัก คือการร่วมค้นหาปัญหาและความต้องการเพื่อปักหมุดหมายความต้องการในการให้คำปรึกษาร่วมกัน 4) เปลี่ยน คือลงมือปฏิบัติเพื่อปรับเปลี่ยนเหตุปัจจัยใหม่ให้สอดคล้องกับผลลัพธ์ที่ต้องการโดยมีผู้ให้คำปรึกษาร่วมเสริมพลัง 5) ปิด คือการปิดเคสการให้คำปรึกษาในระบบ พร้อมทั้งปิดรับภายในด้วยการฝึกเคียร์พลังงานให้อยู่ในคลื่นสงบสุข 6) ปั่น คือการแบ่งปันสะท้อนความรู้สึกสุขทุกข์ของทีมผู้ให้คำปรึกษาและร่วมถอดบทเรียนสำคัญเผยแพร่ผ่านสื่อออนไลน์ และใช้กระบวนการให้คำปรึกษา 11 ขั้น ที่เรียกว่า “Love and Peace Space Process” ประกอบด้วย 1) L= love เตรียมจิต ด้วยรักและสันติ 2) O = Open เปิดใจให้พื้นที่ 3) V= Vulnerable explore ห่วงใย สำรวจปัญหาองค์รวม 4) E = Encounter value การตื่นรู้ในเหตุ (รู้เหตุ รู้ศักยภาพ) 5) A = Aim Clearly เคียร์เป้าหมาย (กิจ+จิต) 6) P= Place the Path ค้นหาเส้นทางใหม่ 7) E = Energy boot =เติมพลังขับเคลื่อน 8) A = Accompany ติดตามเคียงข้าง 9) Connect ประสานเครือข่าย (สังคมเกื้อกูล) 10) E= End Clearly ปิดเคสเคียร์จิต และ 11) S= Sharing Space พื้นที่เข้ากลุ่ม แบ่งปันส่งต่อบทเรียน ในการวัดประเมินผล ใช้ 2 รูปแบบ 1) วัดผลเชิงปริมาณ ด้วยแบบประเมินศักยภาพของผู้ให้คำปรึกษาเพื่อนครอบครัวก่อนและหลังการทดลอง ซึ่งพบว่า คะแนนเฉลี่ยศักยภาพผู้ให้คำปรึกษาเพื่อนครอบครัวหลังทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ร่วมกับ

2) การวัดผลเชิงคุณภาพ จากผลการสะท้อนผลการเรียนรู้ในห้องเรียน จากแบบบันทึกผลการฝึกสติขั้นพื้นฐาน และแบบบันทึกผลการฝึกทักษะการให้คำปรึกษาออนไลน์แต่ละสัปดาห์ ทั้งนี้ยังมีการสอบวัดคุณสมบัติรายบุคคลโดยคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิด้านพุทธศาสตร์ สันติวิธี ด้านจิตวิทยาการให้คำปรึกษา และด้านจิตอาสา พบว่า ผู้เข้าอบรมทั้ง 15 คนได้สะท้อนถึงการเรียนรู้พัฒนาตนว่ามีสติในชีวิตประจำวันประจำวันมากขึ้น สามารถรับฟังและให้คำปรึกษาอย่างมีสติมากขึ้น จับประเด็นและเลือกใช้ข้อความในการพิมพ์ให้คำปรึกษาได้อย่างมีสติและสร้างสันติได้ดีขึ้น รวมทั้งเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบ่งปันสุขทุกข์ในกลุ่มเครือข่ายผู้ให้คำปรึกษาอย่างเป็นกัลยาณมิตรมากขึ้น

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยการเสริมสร้างศักยภาพผู้ให้คำปรึกษาเพื่อนครอบครัว กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว

n = 15

สมรรถนะ	ก่อนทดลอง		หลังทดลอง		t	Sig.
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
ศักยภาพผู้ให้คำปรึกษาเพื่อนครอบครัว	2.08	.50	4.20	.29	-6.47	.00

*p < 0.05

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยสมรรถนะการเสริมสร้างศักยภาพผู้ให้คำปรึกษาเพื่อนครอบครัว ของกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว

ผลการพัฒนาสมรรถนะ	ก่อนทดลอง		หลังทดลอง		t	Sig.
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1) ศักยภาพด้านต้นรู้ในตน (ต้นรู้ในตน)	2.45	.64	4.46	.29	-5.15	.00
2) ศักยภาพด้านต้นรู้ในคน (ต้นรู้ในคน)	2.18	.59	4.22	.48	-5.95	.00
2) ศักยภาพด้านต้นรู้ในระบบให้คำปรึกษาออนไลน์	2.81	.72	4.22	.45	-6.70	.00
4) ศักยภาพด้านความเข้าใจในบทบาทที่ปรึกษาหัวใจต้นรู้ (ต้นรู้ในงาน)	2.27	.53	4.27	.50	-5.10	.00
5) ศักยภาพด้านการใช้ทักษะในการให้คำปรึกษา (ต้นรู้ในทักษะ)	2.94	.48	4.04	.56	-5.44	.00
6) ศักยภาพด้านการสื่อสารสร้างสัมพันธ์ในครอบครัว (ต้นรู้สื่อสารสัมพันธ์)	2.81	.72	4.22	.52	-6.04	.00
7) ศักยภาพด้านการจัดการอารมณ์ (ต้นรู้ในอารมณ์)	2.14	.62	4.27	.50	-5.06	.00
8) ศักยภาพด้านการเชื่อมโยงสร้างพลังเครือข่าย (ต้นรู้ในเครือข่าย)	2.90	.58	4.27	.51	-6.54	.00

*p < 0.05

จากตารางแสดงให้เห็นว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนสมรรถนะเสริมสร้างศักยภาพผู้ให้คำปรึกษาเพื่อนครอบครัวกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวหลังทดลองสูงกว่าก่อนทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยค่าเฉลี่ยคะแนนการเสริมสร้างศักยภาพผู้ให้คำปรึกษาเพื่อนครอบครัวโดยภาพรวมหลัง

การทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนสมรรถนะเสริมสร้างศักยภาพผู้ให้คำปรึกษาเพื่อนครอบครัวแต่ละด้านหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองที่นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผู้เข้าอบรมสะท้อนในทิศทางเดียวกันถึงผลที่ได้รับจากการพัฒนาศักยภาพการให้คำปรึกษาดังตัวอย่างเสียงสะท้อนว่า “ได้ผลมาก โดยเฉพาะการฝึกการให้การปรึกษาผ่านช่องทางการแชท ที่ทำให้เห็นเงื่อนไข องค์ประกอบที่เราต้องคำนึงและให้ความสำคัญ ณ ขณะที่ต้องให้คำปรึกษามากๆ” “ได้ฝึกปฏิบัติจริงนำไปใช้ได้จริง” “ได้เรียนรู้การให้คำปรึกษาโดยใช้กระบวนการของการรับฟังอย่างมีสติ” “ได้นำองค์ความรู้ในเรื่องกระบวนการให้คำปรึกษาออนไลน์ตามหลักหัวใจต้นรู้ 6 ป. (ปลูก เปิด ปัก เปลี่ยน ปิด ปั่น) ไปใช้ให้คำปรึกษาแก้ปัญหาความสัมพันธ์ภาพในครอบครัวผ่านระบบออนไลน์ได้มีผลดีขึ้น” ทักษะการสื่อสารอย่างมีสติต้นรู้ ผ่านการฟัง พูด คิด การพิมพ์ข้อความโต้ตอบให้พัฒนาขึ้น และการสามารถใช้ I massage หรือรูปแบบประโยคสื่อสารเชิงบวกที่ช่วยสร้างความสัมพันธ์ให้ดีขึ้นโดยไม่มีการโทษเขาแต่เป็นการบอกความรู้สึกตนที่ตนได้เห็นพฤติกรรมต่างๆ และใช้ประโยคขอร้องแทนกล่าวโทษ ทั้งนี้หลังการเข้าอบรมช่วยให้ผู้อบรมเกิดการเปลี่ยนแปลงและเกิดการตื่นรู้ขึ้นในเรื่อง การมีสติมากขึ้นในชีวิตประจำวัน และมีสติต้นรู้ในขณะให้คำปรึกษามากขึ้น ส่วนเรื่องที่ต้องการนำไปต่อยอด คือ การนำหลักการให้คำปรึกษาตามหลักหัวใจต้นรู้ 6 ป. ไปใช้ในโรงเรียน และศูนย์ใกล้เคียงภาคประชาชน

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยครั้งนี้ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่ เรียกว่า Hybrid Mindfulness based learning for Peace Counselor (HML for Peace Counselor)

Picture 1: Hybrid Mindfulness based learning for Peace Counselor (HML for Peace Counselor)

HML for Peace : Hybrid Mindfulness based Learning for Peace Counselor เป็นหลักสูตร เกิดจากการดัดแปลงองค์ความรู้หลังได้ทำอบรมหลักสูตร “ผู้ให้คำปรึกษาเพื่อนครอบครัวหัวใจตื่นรู้ยุคดิจิทัล” โดยปรับโฉมใหม่ให้กระชับมากขึ้น เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมศักยภาพผู้ให้คำปรึกษากับกลุ่มต่างๆ ได้สะดวกขึ้น ทั้งนี้หลักสูตรนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อเสริมสร้างหรือยกระดับศักยภาพผู้ให้คำปรึกษาเพื่อนครอบครัว ให้เป็นผู้ให้คำปรึกษาแห่งสันติสุข (Peace Counselor) ใช้รูปแบบการจัดอบรมแบบผสมผสานทั้ง Onsite และ Online โดยมีสติเป็นฐานในการเรียนรู้ตลอดหลักสูตร ประกอบด้วยเนื้อหาสาระสำคัญ 5 เรื่อง ได้แก่ 1) ความรัก (Love): รู้ รัก เข้าใจ เห็นคุณค่า สามารถเติมเต็มพลังแห่งรักและสันติสุขให้ตน และส่งมอบพลังแห่งรักและสันติให้ผู้อื่นได้อย่างสมดุล 2) การตื่นรู้ (Awaken): รู้ เข้าใจ เห็นคุณค่า และสามารถบ่มเพาะพลังแห่งสติตื่นรู้ให้ตนและผู้อื่นได้ 3) การให้คำปรึกษา (Counseling knowledge): รู้ เข้าใจ เห็นคุณค่า มีทักษะ และสามารถให้คำปรึกษาได้ 4) การวิเคราะห์ครอบครัว (Family analysis): รู้ เข้าใจ เห็นคุณค่า และสามารถคิดวิเคราะห์แก้ปัญหาครอบครัว 5) ชุดเครื่องมือ (Tool box): รู้หลักการ เข้าใจวิธีใช้ และเลือกใช้ชุดเครื่องมือในการช่วยให้คำปรึกษาได้อย่างเหมาะสมกับตัวปัญหาและตัวผู้ขอรับคำปรึกษาได้ สร้างความรู้สึกไว้วางใจ (Trust Me) เหมือนเป็นเพื่อน ตลอดจนสร้างความรู้สึกมั่นใจว่าผู้ให้คำปรึกษามีความมุ่งมั่นในการช่วยปกป้องครอบครัวของผู้ให้บริการ (We protect your family)

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า บริบท สภาพปัญหา ความต้องการจำเป็น และแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับ สันติวัฒนธรรมการเสริมสร้างศักยภาพผู้ให้คำปรึกษาของกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว โดยบริบทปัญหาทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านคน ด้านระบบ ด้านกระบวนการ ด้านเครื่องมือ และด้านการบริหารจัดการนั้น ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยเลือกสนใจ ด้านคน โดยพัฒนาศักยภาพบุคคล เนื่องจากมีงานวิจัยที่สอดคล้องกล่าวว่า การพัฒนาใดๆ ควรเลือกพัฒนาเริ่มที่ตัวบุคคล และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Wattanapradith et al. (2020) ได้ศึกษาเรื่องรูปแบบนวัตกรรมการสร้างวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์ชุมชนให้เกิดสันติสุข” ได้นำแนวคิดเรื่องการพัฒนาสมรรถนะ ซึ่งประกอบด้วย ความรู้ ทักษะ เจตคติ ซึ่งได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการกับแนวคิดการพัฒนาสมรรถนะ การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง ส่วนแนวคิดทฤษฎีที่นำแนวคิดชาเตียร์มาให้คำปรึกษาช่วยให้เข้าธรรมชาติของคนมากขึ้น และยังช่วยให้คนมีความสุขมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Raengsungnaen, and Thanthanon (2022) ทำวิจัยเรื่อง “ผลของการให้คำปรึกษาแบบรายบุคคลตามแนวคิดชาเตียร์ที่มีผลต่อความสุข” ผลการวิจัยพบว่า ผู้รับบริการที่ได้รับการให้คำปรึกษาแบบรายบุคคลตามแนวคิดชาเตียร์ มีความสุข สูงกว่าผู้รับบริการที่ไม่ได้เข้ารับการปรึกษา พุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการสร้างสันติสันติวัฒนธรรมเสริมสร้างศักยภาพผู้ให้คำปรึกษาเพื่อนครอบครัว ผู้วิจัยได้เลือกหลักอริยสัจ 4 เป็นหลักสำคัญในการให้คำปรึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Suwan (2017) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การให้คำปรึกษาทางพระพุทธศาสนากับตะวันตกเพื่อคลายทุกข์ในสังคมไทย” ได้ข้อสรุปว่า การให้คำปรึกษาทางพระพุทธศาสนา มี 4 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นเริ่มต้น ด้วยการสร้างสัมพันธภาพและรับฟังปัญหาโดยอาศัยหลักธรรม สังคหวัตถุ 4 (ทาน ปิยวาจา อตถจริยา สมานัตตา) 2) ขั้นสืบสาวหาสาเหตุ ว่าด้วยเหตุแห่งทุกข์มีสาเหตุมาจากอะไร 3) ขั้นหาวิธีกำจัดสาเหตุ กำจัดสาเหตุ 4) ขั้นวิธีดับทุกข์ตามหลักพุทธศาสนา ช่วยเหลือแก่ผู้รับบริการปรึกษาให้เข้าใจตนเอง เข้าใจสิ่งแวดล้อม มีทักษะการตัดสินใจ ทักษะการแก้ปัญหาและหาทางออก เพื่อลดหรือขจัดความทุกข์ ความยุ่งยากใจ ด้วยตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถพัฒนาตนเองไปสู่เป้าหมายที่ต้องการได้ด้วยตนเอง (Phra Medeedhammapranat (Precha Patibanamedhee), and Phramaha Atidet Satiwaro (Sukawattanawadi). 2017).

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า สันตินวัตกรรมการเสริมสร้างศักยภาพผู้ให้คำปรึกษาเพื่อนครอบครัวกรรมกิจกรรมสตรีและสถาบันครอบครัว ในหลักสูตรนี้มุ่งเน้นไปที่การฝึกบ่มเพาะพลังสติ และพลังความรักตามหลักพรหมวิหาร 4 ให้เกิดขึ้นในตัวผู้ให้คำปรึกษาเป็นหลักนั้นสอดคล้องกับงานวิจัยของ Phra Atthachart Atthajāto, and Wattanapradith (2020) **ได้ทำวิจัยเรื่อง** “5 พลังแห่งการร่วมแก้ปัญหาการรังแกผ่านโลกโซเชียล ของเยาวชนไทยผ่านฐานคิดทางพุทธสันติวิธี” พบว่าพุทธสันติวิธีที่ใช้ในการแก้ปัญหาหลักคือ หลักพรหมวิหาร 4 และยังพบว่าการฝึกสติเป็นฐานในการให้คำปรึกษา สามารถฝึกผ่านออนไลน์ และส่งผลให้เกิดพลังเมตตาและสันติสุขได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Suwanvecho (2021) ที่ได้ทำการศึกษา และสร้างหลักสูตรแบบออนไลน์เพื่อเสริมสร้างพลังเมตตากรุณาในบุคลากรแพทย์ ชื่อว่าดอกไม้แห่งเมตตากรุณา “the CHRYSANTHEMUM+ Model” ได้กล่าวว่า “สติซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของกิจกรรมทั้งหมด” นอกจากนี้ยังกล่าวว่า การฝึกอบรมออนไลน์ที่มีสติเป็นฐานสามารถส่งเสริมพลังความเมตตา ก่อให้เกิดสันติสุขได้ ดังนั้นจะเห็นว่า ผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัยเรื่อง สันตินวัตกรรมการเสริมสร้างศักยภาพผู้ให้คำปรึกษาเพื่อนครอบครัวของกรรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวนั้นมีความสอดคล้องกับผลงานวิจัยอื่นๆ ทั้งในส่วนที่เป็นการนำหลักสติ พรหมวิหาร 4 และหลักอริยสัจ 4 มาใช้เป็นแกนหลักในการคลี่คลายความทุกข์ และสร้างสันติสุขให้กับจิตใจผู้ให้คำปรึกษาและผู้ขอรับได้จริง และการนำหลักการให้คำปรึกษาของชาเทียร์มาช่วยเสริมในส่วนการวิเคราะห์ปัญหาครอบครัวเพื่อช่วยให้เกิดเข้าใจกันได้ลึกซึ้งและสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกันได้มากขึ้น จนช่วยลดความขัดแย้งอย่างสันติสุขได้มากขึ้น

สรุป

สันตินวัตกรรมการเสริมสร้างศักยภาพผู้ให้คำปรึกษาเพื่อนครอบครัวกรรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว ที่เรียกว่า Hybrid Mindfulness based learning for Peace Counselor (HML for Peace Counselor) ประกอบด้วยเนื้อหา 5 ชุดสำคัญ คือ ความรัก การสติตื่นรู้ การให้คำปรึกษา การวิเคราะห์ปัญหาความสัมพันธ์ในครอบครัว และชุดเครื่องมือ โดยใช้การจัดการเรียนรู้ที่มีสติเป็นฐานแบบผสมผสาน Online และ Onsite ที่ช่วยให้ผู้ให้คำปรึกษาสามารถยกระดับศักยภาพตนให้มีสติตื่นรู้ และมีสันติภายใน ในการให้คำปรึกษาปัญหาความสัมพันธ์ภาพครอบครัว ผ่านระบบเพื่อนครอบครัวของกรรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว โดยมีหลักการให้คำปรึกษาที่เรียกว่า “6 ป. (ปลูก เปิด ปักปฏิบัติ เปลี่ยน ปิด ปั่น)” และมีกระบวนการให้คำปรึกษา 11 ขั้นตอน ที่เรียกว่า “Peace and Love Space Process” ด้วยหลักการและเหตุผลดังกล่าวมาแล้วนั้นจึงทำให้ผู้วิจัยเชื่อมั่นว่างานวิจัยเรื่อง “สันตินวัตกรรมการเสริมสร้างศักยภาพผู้ให้คำปรึกษาเพื่อนครอบครัว ของกรรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว” จะเป็นอีกนวัตกรรมชิ้นหนึ่งที่ช่วยเสริมสร้างศักยภาพผู้ให้คำปรึกษาเพื่อนครอบครัว ให้สามารถทำหน้าที่ให้คำปรึกษาอย่างเต็มศักยภาพ โดยสามารถนำพลังสันติสุขภายใน ออกมาขับเคลื่อนทำงานรับใช้สังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการให้คำปรึกษาที่ต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการใช้เครื่องมือออนไลน์ในยุคสมัยใหม่ เป็นช่องทางในการให้คำปรึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดสันติสุขมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 นำหลักสูตรไปสร้างทีมกระบวนกร ของหลักสูตรผู้ให้คำปรึกษาเพื่อนครอบครัวหัวใจตื่นรู้ (Train the trainer)

1.2 นำหลักสูตรและทีมกระบวนกร ขยายองค์ความรู้ตามหลักสูตรผู้ให้คำปรึกษาเพื่อนครอบครัวหัวใจตื่นรู้ ลงสู่ระดับท้องถิ่น ในพื้นที่ต่างๆ

1.3 นำองค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัย ควรไปขยายผลต่อการนำไปอบรมต่อกับกลุ่มจิตอาสา ผู้ให้คำปรึกษาในระบบเพื่อนครอบครัวที่ยังไม่ได้เข้าร่วม

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การพัฒนาผู้ให้คำปรึกษาเพื่อนกับกลุ่มที่ปัญหาความเครียด

2.2 การนำผลการศึกษานี้ไปขยายผลศึกษาต่อในการศึกษาการสร้างระบบพี่เลี้ยงผู้ให้คำปรึกษา เพื่อช่วยอบรมให้ผู้ให้คำปรึกษาในพื้นที่ที่มีศูนย์การให้คำปรึกษา หรือกลุ่มอื่นที่สนใจ

References

- Johnson, R. B., & Christensen, L. (2014). *Educational Research Quantitative, Qualitative, and Mixed Approaches*. (5th ed.). Thousand Oaks: Sage.
- Phra Atthachart Atthajāto, & Wattanapradith, K. (2020). 5 Institutions for Solving Thai Youth's Cyberbullying Based on Buddhist Peaceful Means. *Journal of MCU Peace Studies*, 8(Supplement), 357-370.
- Phra Medeedhammapranat (Precha Patibanamedhee), & Phramaha Atidet Satiwaro (Sukawattanawadi). (2017). A Study of Buddhist Counseling Psychology Integrated Approach. *Journal of MCU Nakhondhat*, 6(8), 4041-4055.
- Phramaha Hansa Dhammahaso. (2014). *Peaceful Buddhism: Integrating Conflict Management Principles and Tools*. Bangkok: MCU Press.
- Raengsungaen, K., & Thanthanon, R. (2022). The Effect of Individual Counseling Based on the Satir Model that Affects Happiness. *Journal of Humanities, Social Sciences, and Arts*, 3(1), 58-67.
- Suwan, K. (2017). Buddhist and Western Counseling for Relief in Thai Society. *Journal of Srilanchang Review*, 3(1), 1-14.
- Suwanvecho, B. (2021). *The Development of Peace Innovation for Empowering Mettā and Karuṇā of Medical Personnel*. (Doctoral Dissertation) . Ayutthaya: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Tashakkori, A., & Teddlie, C. (2003). *Handbook of Mixed Methods in Social & Behavioral Research*. Thousand Oaks: Sage.
- ThaiPost. (2022). *Revealing Statistics of Thai Teenagers Asking for Advice at the Mental Health Hotline 1323 the Most*. Retrieved July 24, 2022, from <https://www.thaipost.net/main/detail/56782>

- ThaiPublica. (2021). *Domestic Violence Problems Are Not Just Matters in the Home*. Retrieved June 1, 2022, from <https://thaipublica.org/2021/12/pitikhun-nilthanom-21/>
- Thairath Online. (2021). *The Government Approves the National Family Assembly Resolution Plan to Solve the Covid Problem*. Retrieved June 1, 2022, from <https://www.thairath.co.th/tags>
- Wattanapradith et al. (2020). *The Development of Leader Competencies by an Innovative Model for Enhancing Local Peace Engineer Resulting in the Building of Peaceful Community*. (Research Report). Ayutthaya: Buddhist Research Institute of MCU.
- Webportal Bangkok. (2021). *Summary of Information on Acts of Violence Against Children, Women, and Persons in the Family in the Year 2021*. Retrieved June 1, 2022, from https://webportal.bangkok.go.th/public/user_files_editor/103/Violence/Violence64.pdf

สันตินวัตกรรมการเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชน*

Peace Innovation for Increasing the Potential of the Elderly to Serve as Community Economy Leaders

¹ชาญเดช จันทรังษาน, ขันทอง วัฒนประดิษฐ์ และ พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญโญ

¹Chandech Junsanguan, Khanthong Wattanapradit

and Phrakhrupalad Adisak Vajirapañño

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: chandechj@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการจำเป็น แนวคิดทฤษฎีและหลักพุทธสันติวิธีในการเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชน ตำบลปากจั่น อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2) เพื่อพัฒนาสันตินวัตกรรมการเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชน ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน แบบ exploratory sequential design โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก 10 คน สันทนากลุ่มเฉพาะผู้เฒ่าอายุ จำนวน 6 คน ใช้เกณฑ์คัดเลือกแบบเจาะจง ทดลองนำร่องด้วยการปฏิบัติการอบรมผู้สูงอายุ จำนวน 12 คน วัดผลด้วยแบบประเมินศักยภาพของผู้สูงอายุ วิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยด้วยค่าสถิติ t-test ประกอบกับ การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การสะท้อนคิด

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้สูงอายุในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุที่ติดสังคม ต้องการพัฒนาตนเอง พร้อมทั้งจะเรียนรู้ และนำประสบการณ์มาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีศาสตร์สมัยใหม่ ได้แก่ แนวคิดแบบเติบโต การเสริมสร้างพลังผู้นำ การเรียนรู้ตลอดชีวิต การมีส่วนร่วมและการบริหารจัดการ โดยนำหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำเศรษฐกิจชุมชน คือ พละ 5 ได้แก่ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา 2) การพัฒนาสันตินวัตกรรมการเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชน ด้วยหลักสูตรอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 3 วัน และปฏิบัติการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุระยะสั้น 1 เดือน โดยมีเนื้อหาอบรมประกอบด้วย 1) พลังความคิดบวก 2) การสื่อสารและใช้เทคโนโลยีอย่างมีสติและสร้างคุณค่า 3) การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และ 4) การมีวิสัยทัศน์ที่ดีในการเป็นผู้นำเศรษฐกิจชุมชน ผลการทดลองพบว่า กลุ่มผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมมีค่าเฉลี่ยแบบวัดการเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชนหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ค่า $t = 7.83$ องค์ความรู้ที่ได้ “Aging 4G Plus Model” สี่คุณลักษณะเติบโตแห่งการ เสริมสร้างผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชน

คำสำคัญ: สันตินวัตกรรม; การเสริมสร้างศักยภาพ; ผู้สูงอายุ; ผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชน

Abstract

*Received June 11, 2023; Revised November 8, 2023; Accepted November 27, 2023

The research article consisted of the following objectives: 1) to investigate problems, needs, concepts, and the Buddhist peaceful means conducive to increasing the potential of the elderly to serve as community economic leaders in Pak Chan Municipality, Nakhon Luang District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province; 2) to develop peace innovation for increasing the potential of the elderly to serve as community economic leaders. The study employed mixed-method research which included exploratory sequential design. The qualitative data were collected via in-depth interview with 10 persons and focus group discussion with 6 experts, who were selected by purposive sampling. The pilot experiment was conducted with 12 elderlies. An assessment form of elderly potential, participatory observation, and after action review were among the tools used for evaluation. Mean and t-test statistics were used to analyze data.

From the study, the following results are found: 1) More than 90% of the elderly are social who want to improve their potential, have a passion for learning and use their experience to apply with the new science concepts. This includes growth mindset, empowering leaders, lifelong learning, participation, and management. The Buddhist peaceful means conducive to increasing the potential of the elderly to serve as community economic leaders are *Bala* (five powers) comprising: *saddhā* (confidence), *virīya* (effort), *sati* (mindfulness), *samādhi* (concentration), and *paññā* (wisdom). 2) The development of peace innovation for increasing the potential of the elderly to serve as community economic leaders includes a three-day participatory workshop and one month for developing the potential of local elderly. The workshop comprises the following content: (1) positive thinking; (2) communication and the mindful and valuable use of technology; (3) participation in management; and (4) having positive vision in becoming community economic leaders. After participating in the workshop, the posttest of the elderly potential to serve as community economic leaders is higher than the pretest, with a statistical significance of 0.05, with t-test equal to 7.83. A body of knowledge from the study called ‘Aging 4G Plus Model’ represents four qualities for empowering the elderly to become community economic leaders.

Keywords: Peaceful Innovation; Increasing Potential; Elderly; Community Economic Leaders

บทนำ

ปัจจุบันโครงสร้างของประชากรโลกได้เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วหลายๆ ประเทศทั่วโลกกำลังประสบปัญหาจำนวนประชากรผู้สูงอายุเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ และเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทั่วโลกในต้นสหัสวรรษนี้ ประชากรโลกมีอายุสูงขึ้นเนื่องมาจากผู้คนมีอายุยืนยาวขึ้น ทำให้ประชากรโลกกำลังมีอายุสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ในปี 2020 โลกของเรามีประชากรรวมทั้งหมด 7,795 ล้านคน โดยมี “ผู้สูงอายุ” ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป 1,050 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 14 ของประชากรทั้งหมด “ผู้สูงอายุวัยปลาย” ที่มีอายุ 80 ปีขึ้นไปมีจำนวนมากถึง 146 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 2 ของประชากรทั้งหมด ในปี 2020 (Office of the National Economic and Social Development Council, 2019) สำหรับประชากรสูงอายุในอาเซียนในปี 2020

ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปคิดเป็นร้อยละ 11 ของประชากรทั้งหมด ประเทศสมาชิกอาเซียน 6 ประเทศ ที่เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยมีอัตราผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปถึงร้อยละ 10 ของประชากรภายในประเทศนั้นแล้ว ได้แก่ สิงคโปร์ (ร้อยละ 21) ไทย (ร้อยละ 18) เวียดนาม (ร้อยละ 12) มาเลเซีย (ร้อยละ 11) อินโดนีเซีย (ร้อยละ 1) และเมียนมา (ร้อยละ 1) (Institute for Population and Social Research, 2020) กล่าวได้ว่า ทั่วโลกเข้าสู่สถานการณ์ที่ต้องเตรียมการรับมือกับสังคมสูงอายุ รวมถึงประเทศไทยที่ต้องมีแผนเตรียมความพร้อมทั้งสังคมสูงอายุ สำหรับประเทศไทยในปี พ.ศ.2563 ประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทยได้เพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็วเป็น 12 ล้านคน จากประชากรทั้งหมด 66.5 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 18 ของประชากรทั้งหมด ทำให้ประเทศไทยกำลังจะกลายเป็น “สังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์”

มีผลการศึกษาที่ชี้ให้เห็นถึงมุมมองที่มีต่อผู้สูงอายุเป็นผู้มีคุณค่าและมีศักยภาพ ควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้มีส่วนร่วมทำประโยชน์ให้สังคม โดยส่งเสริมการเรียนรู้ที่สามารถเชื่อมโยงกับประสบการณ์ที่มีของผู้สูงอายุ เปิดพื้นที่พัฒนาศักยภาพและเพิ่มโอกาสในการรวมกลุ่มในลักษณะของเครือข่ายชุมชน เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาให้คงอยู่คู่กับชุมชน เป็นการเพิ่มคุณค่าและสร้างความสุขให้กับผู้สูงอายุ (Homsombat et al. 2022) ผู้วิจัยจึงเกิดแนวความคิดการมองผู้สูงอายุในฐานะพลังของสังคม และมุ่งใช้ประโยชน์จากศักยภาพของผู้สูงอายุตามความพร้อมทั้งจากการทำงาน การทำกิจกรรมและมีส่วนร่วมในสังคม ซึ่งจะช่วยเสริมคุณค่าของผู้สูงอายุและทำให้มีสุขภาพที่ดีขึ้น ขณะเดียวกันการช่วยให้ผู้สูงอายุมีรายได้พอเพียงต่อการดำรงชีวิต โดยไม่ต้องพึ่งพิงบุตรหลานและภาครัฐเป็นการช่วยลดปัญหาการขาดแคลนแรงงาน ตลอดจนเป็นกำลังในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ การรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายหรือชุมชน ตลอดจนเป็นพื้นที่ให้ผู้สูงอายุได้แสดงศักยภาพ โดยการถ่ายทอดภูมิความรู้ประสบการณ์ที่สั่งสมมาให้แก่บุคคลอื่น เพื่อสืบสานภูมิปัญญาให้คงคุณค่าคู่กับชุมชน ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีชีวิตอยู่อย่างมีคุณค่า ด้วยการสามารถพึ่งพาตนเองและสร้างความสุขในทุกมิติ ดังผลการศึกษาของ Thakrairat (2015) ได้เสนอแนะว่า ชุมชนท้องถิ่นควรให้การสนับสนุนและส่งเสริมกิจกรรมสำหรับการสร้างอาชีพเพื่อเสริมรายได้ให้กับผู้สูงอายุในชุมชนโดยพิจารณาตามศักยภาพของผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุสร้างคุณค่าทางสังคมด้วยการสร้างอาชีพและเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของชุมชน ด้วยศักยภาพองค์ความรู้และภูมิปัญญาของผู้สูงอายุในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ Pawrod et al. (2021) กล่าวว่า การสร้างความภาคภูมิใจในการทำงานให้เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ ผู้สูงอายุต้องได้รับการพัฒนาและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องเพื่อยกระดับการเป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพในการดำเนินชีวิตยิ่งขึ้น กล่าวได้ว่า ผู้สูงอายุมีศักยภาพในตนเองที่ควรได้รับการส่งเสริมและพัฒนาที่ต้องคำนึงถึงความสุขหรือสันติสุขที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุเป็นพื้นฐาน

จึงเกิดคำถามว่าจะมีกระบวนการหรือนวัตกรรมใดที่จะสามารถพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุที่นอกจากพึ่งพิงตนเองและนำพาการสร้างมูลค่าเศรษฐกิจชุมชนแล้ว ยังเป็นผู้สูงอายุที่มีสันติสุขในการดำเนินชีวิต ผู้วิจัยเรียกกระบวนการนี้ว่าสันตินวัตกรรม ซึ่งเป็นนวัตกรรมกระบวนการที่เป็นชุดความรู้ในรูปแบบของหลักสูตรที่สามารถพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำเศรษฐกิจชุมชน ที่มาจากการบูรณาการแนวคิด ทฤษฎีตามศาสตร์สมัยใหม่กับหลักพุทธสันติวิธี ซึ่งเป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาเป็นกรอบในการออกแบบหลักสูตรเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำเศรษฐกิจชุมชน เป็นสูงวัยที่ทรงค่าและมีความสุขในการศึกษานี้ผู้วิจัยได้นำแนวคิดที่เกี่ยวข้องการเรียนรู้พัฒนาผู้สูงอายุ กล่าวคือ แนวคิดเพื่อการเติบโต (Growth Mindset) เป็นชุดความเชื่อที่มีต่อเขว่นปัญญาของบุคคลที่ส่งผลต่อพฤติกรรม ความเชื่อมั่นในศักยภาพตนเองที่มีผลต่อการพาตนเองให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งวิธีคิดที่ส่งผลต่อกรอบคิดแบบเติบโต ประกอบด้วย ความพยายาม ความท้าทาย ความผิดพลาด ข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) และความสำเร็จของผู้อื่น (Preechajarn, Pattankulchai, and Srichompoo (2023) ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นแนวโน้ม

จะเป็นกรอบพื้นฐานสำคัญร่วมกับการเสริมสร้างพลังผู้นำ การเรียนรู้ตลอดชีวิต และการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาสินค้าชุมชน เพื่อออกแบบกิจกรรมที่สามารถจุดประกายความคิดให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเองของผู้สูงอายุ และนำไปสู่การสร้างสรรความคิดใหม่ในการรวมกลุ่มผู้สูงอายุให้ร่วมกันพัฒนาตนสร้างรายได้เสริมให้กับตนเองและยกระดับเศรษฐกิจให้กับชุมชนโดยพลังศักยภาพของผู้สูงอายุ

นอกจากนี้การพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำเศรษฐกิจชุมชน นอกจากการจุดประกายความคิด สร้างกระบวนการเรียนรู้แล้ว สิ่งที่เป็นหัวใจสำคัญอย่างยิ่งคือ รากฐานจิตใจที่มั่นคงของผู้สูงอายุ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคม ซึ่งถือว่าเป็นพลังศักยภาพด้านในอันเกิดจากความเชื่อศรัทธาในคำสอนตามหลักศาสนา ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจึงสนใจการนำหลักพุทธสันติวิธี ซึ่งเป็นการนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้ามาใช้ในการดำเนินชีวิตเพื่อแก้ปัญหาและนำมาซึ่งสันติสุขท่ามกลางความขัดแย้งด้วยสันติภายในของบุคคลผู้ฝึกปฏิบัติตามหลักคำสอน ผู้วิจัยเห็นว่าหลักพุทธสันติวิธีเป็นพื้นฐานสำคัญที่สามารถนำมาบูรณาการกับแนวคิดศาสตร์สมัยใหม่เพื่อพัฒนาเป็นสันตินวัตกรรมเพื่อใช้ในการพัฒนาผู้สูงอายุให้นำศักยภาพในตนเองมาใช้สร้างคุณค่าให้กับตนเองและสังคม สำหรับงานวิจัยนี้ผู้วิจัยนำหลักผล 5 ประกอบด้วย ศรัทธา วิริยะ สติ สมาน และปัญญา เป็นพลัง หรือกำลังที่ปราบปรามความไม่มีศรัทธา ปราบปรามความเกียจคร้าน ปราบปรามความหลงลืม ปราบปรามความฟุ้งซ่าน ปราบปรามอวิชชา (Thai Tripitakas: 14/447/502) ผล 5 จึงเป็นหลักพุทธสันติวิธีที่แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของมนุษย์ ทำให้บุคคลรู้จักช่วยตนเอง ยอมรับศักยภาพของมนุษย์ในการแก้ไขปัญหา ตลอดจนทำให้รู้จักในเงื่อนไขเหตุปัจจัยและวิธีการซึ่งมีขั้นตอนครบถ้วนในการพัฒนาด้านตนเอง เป็นหลักในการครองตน การอยู่ร่วมกันในครอบครัวและสังคมของผู้สูงอายุดำเนินไปอย่างราบรื่นและอยู่กับสังคมอย่างมีความสุข อีกทั้งยังช่วยทำให้ผู้สูงอายุสามารถนำศักยภาพที่มีอยู่มาร่วมกันสร้างรายได้ให้กับตนเอง เกิดเป็นพลังของผู้สูงอายุที่สามารถนำพาชุมชนให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน อันเกิดจากผู้สูงอายุมีได้เป็นภาระที่ต้องพึ่งพาชุมชนอีกต่อไป แต่จะเป็นผู้สูงอายุที่สามารถพัฒนาเป็นผู้นำที่นำพารายได้มาสู่ตนเองและชุมชน

จากการลงพื้นที่ศึกษานำร่อง ตำบลปากจั่น อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่าเป็นพื้นที่บริบทกึ่งเมือง กึ่งชนบท มีสัดส่วนผู้สูงอายุในชุมชน 21.70% ของจำนวนประชากรทั้งหมด ซึ่งนับว่าเป็นสัดส่วนที่สูง และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ผู้สูงอายุมีหลากหลายกลุ่ม ทั้งกลุ่มติดบ้าน ติดเตียง และติดสังคม แต่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ 90% เป็นผู้สูงอายุติดสังคม ซึ่งยังมีศักยภาพในตนเองสูง และต้องการสร้างรายได้ให้กับตนเองเพื่อไม่ต้องการเป็นภาระพึ่งพิงลูกหลาน หรือครอบครัว (Pomsuk, 2022) แม้ว่าตำบลปากจั่นจะมีการส่งเสริมพัฒนาผู้สูงอายุผ่านโรงเรียนผู้สูงอายุ แต่ยังมีขาดมิติของการเสริมพลังศักยภาพให้ผู้สูงอายุสามารถเป็นผู้นำในการนำพาให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนด้วยพลังของผู้สูงอายุ ด้วยหลักการและเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้สนใจศึกษาการสร้างสันตินวัตกรรมการเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชน โดยใช้พื้นที่ศึกษานำร่อง ตำบลปากจั่น อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งถึงแม้จะมีโรงเรียนผู้สูงอายุที่เข้มแข็ง แต่ยังขาดการพัฒนาเสริมแรงให้ผู้สูงอายุที่มีพื้นฐานสังคมหรือมาจากหน้าที่การงานดีให้สามารถพัฒนานำศักยภาพที่มีอยู่ในตัวเหล่านั้นมาเรียนรู้ที่ช่วยผลักดันให้ผู้สูงอายุในชุมชนได้มีความมั่นใจและพึ่งพิงรายได้จากตนเอง โดยอาศัยเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการสร้างรายได้บนวิถีพอเพียงและมีสุขให้กับตนเอง เกิดความภาคภูมิใจในการเป็นผู้สูงอายุอย่างมีคุณค่า โดยมีผู้สูงอายุเป็นตัวแทนให้กันและกัน สร้างพลังใจและเครือข่ายในชุมชนให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น อีกทั้งยังช่วยทำให้ช่องว่างระหว่างวัยลดน้อยลง เพราะผู้สูงอายุสามารถเรียนรู้โลกของบุตรหลานที่ใช้สื่อออนไลน์เป็นสิ่งสำคัญในชีวิตประจำวันและปรับตัวที่อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ผู้วิจัยคาดหวังว่างานวิจัยนี้จะเสริมสร้างความเข้มแข็งของผู้สูงอายุในชุมชน

โดยมีผู้สูงอายุเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาให้เศรษฐกิจชุมชนสามารถพึ่งพิงตนเองได้บนวิถีของความพอเพียงได้อย่างมีสันติสุขในชุมชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการจำเป็น แนวคิดทฤษฎีและหลักพุทธสันติวิธีในการเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชน ตำบลปากจั่น อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- 2) เพื่อพัฒนาสันติวัฒนธรรมการเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed-Methods Research Design แบบ Exploratory sequential design ตามหลักการของ Tashakkori, and Teddlie, Johnson, and Christensen ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Design) และ การวิจัยเชิงปริมาณแบบทำการทดลอง (Experimental Design) โดยมีวิธีการดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เป็นการศึกษาวิเคราะห์เอกสาร แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชน ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับการเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุ การเรียนรู้ตลอดชีวิต การเรียนรู้ของวัยผู้ใหญ่ แนวคิดเพื่อการเติบโต แนวคิดเกี่ยวกับการเศรษฐกิจชุมชน หลักพุทธสันติวิธี คือ พละ 5 เพื่อนำมาใช้ในการสร้างกรอบแนวคิดและเครื่องมือวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยใช้เครื่องมือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งมีโครงสร้าง โดยกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเพื่อให้ตอบวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้ 1) กลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่ 2) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านผู้สูงอายุ 3) กลุ่มตัวแทนภาครัฐในเครือข่ายกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จำนวน 10 ท่าน โดยกำหนดเกณฑ์คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purpose sampling) คือ เป็นผู้มีความรู้ความชำนาญเกี่ยวกับเรื่องการพัฒนาผู้สูงอายุ อย่างน้อย 10 ปี การตรวจคุณภาพเครื่องมือด้วยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม (Index of Item Objective Congruence : IOC) โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ได้ค่า IOC = 0.80

ขั้นตอนที่ 3 นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเคราะห์เอกสาร แนวคิดที่เกี่ยวข้องมาออกแบบหลักสูตรสันติวัฒนธรรมการเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชน และรับรองหลักสูตร โดยการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ผู้เชี่ยวชาญ 6 ท่าน ประกอบด้วย 1) ด้านวิจัยและนวัตกรรม 2) ด้านผู้สูงอายุและวิทยาการ 3) ผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมสงเคราะห์ชุมชน 4) ด้านพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ 5) ด้านจิตวิทยาเชิงพุทธ และ 6) ด้านสันติศึกษา เครื่องมือวิจัยมีกี่ส่วนอะไรบ้าง เพื่อใช้ในการประเมินผล Pre-Post test เป็นแบบวัด 5 ระดับ (Rating Scale) แบบประเมินศักยภาพผู้สูงอายุต้นแบบสู่การเป็นผู้นำเศรษฐกิจชุมชนประกอบด้วย 5 ด้าน 1) พลังความคิดบวก คิดสร้างสรรค์ คิดนอกกรอบ จำนวน 5 ข้อ 2) การสื่อสารเสริมพลังใจ จำนวน 5 ข้อ 3) การใช้สื่อ IT การรู้เท่าทันสื่อ จำนวน 5 ข้อ 4) ด้านการรักษาท้องถิ่น การบริหารจัดการท้องถิ่น วัฒนธรรมท้องถิ่น จำนวน 5 ข้อ 5) ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ร่วม จำนวน 5 ข้อ การหาความเที่ยงตรง ค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach alpha coefficient) วิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) และ วิเคราะห์อำนาจจำแนกรายข้อของแบบประเมินด้วยค่าสหสัมพันธ์ Corrected Item-Total Correlation (CITC) โดยนำเครื่องมือที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่างที่คล้ายกับกลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 30 คน การหา

ความเที่ยงตรง ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.93 ได้รับการรับรองจริยธรรมมนุษย์ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หมายเลข ว.23/2566

ขั้นตอนที่ 4 นำหลักสูตรสันติวัฒนธรรมการเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชน ไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ จำนวน 12 คน โดยกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือก 1) เป็นผู้สูงอายุที่ไม่จำกัดเพศ และศาสนา 2) เป็นผู้ที่มีจิตอาสา และพร้อมหรือสนใจที่จะศึกษาเรียนรู้ทักษะใหม่ และ 3) มีสุขภาพพร้อมจะเข้าร่วมกิจกรรมได้ตลอด ดำเนินการอบรมด้วยรูปแบบการอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จำนวน 3 วัน จำนวน 18 ชั่วโมง พร้อมศึกษาดูงานต่อยอดนอกพื้นที่ และปฏิบัติการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ 1 เดือน เนื้อหาหลักสูตร วันที่ 1 (6 ชม.) ประกอบด้วย Pre-Module เปิดใจ ขยายพื้นที่สันติภายใน (1.30 ชม.) Module 1 Growth Mindset การสร้างทัศนคติเติบโต เชิงบวก (1.30 ชม.) Module 2 Good Communication and Technology with Mindfulness การสื่อสารและใช้เทคโนโลยีอย่างมีสติ และสร้างคุณค่า (3.00 ชม.) วันที่ 2 (6 ชม.) ประกอบด้วย Module 3 Good Local Product Management การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ สร้างมูลค่าสินค้าชุมชน (3 ชม.) Module 4 Good Vision to be Leaders for Community การมีวิสัยทัศน์ที่ดีในการเป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชน (3.00 ชม.) วันที่ 3 (6.00 ชม.) เป็นการทัศนศึกษาลงพื้นที่ดูงานของตำบลหันตราเพื่อต่อยอดสร้างสินค้าของชุมชนตนเอง (6 ชม.) ระยะเวลาปฏิบัติการสร้างแบรนด์ และสินค้า (1 เดือน) ลงพื้นที่ปฏิบัติการสวয়ร์รักษถิ่น ร่วมพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นแบบการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ซึ่งผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ผ่านการลงมือทำ (Learning by Doing) เช่น การอภิปรายกลุ่ม การลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง การนำไปประยุกต์ใช้และการสอนงาน (Mentoring)

การวัดและประเมินผลเชิงปริมาณด้วยแบบวัดศักยภาพผู้สูงอายุในการเป็นผู้นำเศรษฐกิจชุมชน และการสังเกตการณ์ การทำกิจกรรมมอบหมายทั้งแบบเดี่ยวและกลุ่ม การสะท้อนคิดด้วยเทคนิค After Action Review

ขั้นตอนที่ 5 รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล เชิงปริมาณใช้การ วิเคราะห์ด้วยสถิติแบบบรรยาย (Descriptive statistics) ได้แก่ ร้อยละค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ด้วยสถิติอนุมาน (Inferential statistics) เพื่อวิเคราะห์ผลการทดสอบก่อนและหลังการทดลอง ด้วยสถิติวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย t-test วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยอุปนัยวิธี

ขั้นตอนที่ 6 สรุปและอภิปรายผลข้อมูลโดยวิธีพรรณนา

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 สภาพบริบทปัญหาของผู้สูงอายุตำบลปากจั่นโดยทั่วไป คือ มีส่วนหนึ่งที่มียุทธศาสตร์ติดบ้าน ติดเตียง แต่ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุที่ติดสังคม การพัฒนาผู้สูงอายุที่ผ่านมาของตำบลปากจั่นผ่านกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุ มีผู้สูงอายุให้ความสนใจและมีส่วนร่วม องค์การบริหารส่วนตำบลปากจั่นมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมทำให้ได้รับรางวัลโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบของจังหวัด กิจกรรมผู้สูงอายุมีทั้งเรื่องของสุขภาพอนามัย เรื่องของศาสนาศิลปวัฒนธรรม เรื่องของภูมิปัญญาเรื่องของเศรษฐกิจ เรื่องของสมุนไพร การปรับตัวเข้าสู่บทบาทผู้สูงอายุเป็นเรื่องยากเพราะหลายๆ ปัจจัย ขาดกลุ่มที่สนับสนุนอย่างจริงจัง ที่ผ่านมามีผู้สูงอายุเพียงไม่กี่คน ที่ได้รับการฝึกฝนหรือมีความพร้อมทั้งร่างกาย จิตใจ ความรู้ความสามารถที่จะเป็นผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพและมีศักยภาพ เพื่อนำองค์ความรู้ และประสบการณ์ที่เพียบพร้อมเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่า แต่อย่างไรก็ตามยังมีผู้สูงอายุจำนวนหนึ่งไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมและ

กิจกรรมส่วนใหญ่เป็นไปตามนโยบายของผู้จัดไม่ได้จัดกระบวนการพัฒนาผู้สูงอายุตามบริบทหรือความต้องการที่แท้จริง เมื่อวิเคราะห์บริบท สภาพปัญหา ความต้องการ เกี่ยวกับการเสริมสร้างศักยภาพของผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชน โดยนำหลักการวิเคราะห์ SOAR มาวิเคราะห์ทั้งจุดแข็ง โอกาส รวมถึงแรงบันดาลใจ และกำหนดผลลัพธ์ที่ต้องการในอนาคต ในการเสริมสร้างศักยภาพของผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชนสามารถสรุปได้ ดังนี้

จุดแข็ง (Strength): ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุติดสังคม ต้องการสร้างรายได้ด้วยตนเอง มีความสนใจที่จะเรียนรู้เรื่องเทคโนโลยีให้ทันกับยุคสมัย ต้องการช่วยเหลือผู้อื่น และสังคม

แรงบันดาลใจ (Aspiration): จากเสียงสะท้อนของผู้นำชุมชน และกลุ่มตัวแทนผู้สูงอายุในชุมชน แสดงถึงความต้องการจำเป็นในการพัฒนาตนเองของผู้สูงอายุ คือ 1) มีรายได้ ไม่เป็นภาระของครอบครัว 2) อยากให้มีการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้ดีขึ้น 3) การเรียนรู้ในด้านเทคโนโลยี 4) การมีสุขภาพจิตที่ดี ไม่ป่วยเป็นซึมเศร้าติดสังคม โดยมีผู้สูงอายุติดบ้านร้อยละ 10 ติดเตียงประมาณใกล้เคียงกัน และ 1-2 เปอร์เซ็นต์ที่เหลือติดสังคมหมด ในสภาพต่างๆ เป็นโรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นต้นแบบของจังหวัด

โอกาส (Opportunity): พบว่า มีหน่วยงานภาครัฐ และ เอกชนให้การสนับสนุน และส่งเสริมองค์ความรู้ในทุกๆ ด้านให้แก่ผู้สูงอายุ เนื่องจากหน่วยงานเหล่านี้ตระหนักถึงคุณค่า และประสบการณ์ของผู้สูงอายุ องค์การปกครองท้องถิ่นให้ความสำคัญและพร้อมจะร่วมผลักดันกิจกรรมของผู้สูงอายุให้ประสบความสำเร็จ

ผลลัพธ์ (Result): ความคาดหวังที่ผู้สูงอายุอยากให้เกิดขึ้นในการพัฒนาตนเองและชุมชน คือ 1) คนในชุมชนมีส่วนร่วม มีจิตอาสา 2) เศรษฐกิจชุมชนดีขึ้น 3) สูงอายุรู้เท่าทันสื่อและเรียนรู้เรื่องเทคโนโลยีได้อย่างถูกต้องนำมาสร้างอาชีพและรายได้ 4) ผู้สูงอายุ และในชุมชนมีความสุข สุขภาพดี มีรายได้ พึ่งพาตนเองและสามารถเป็นที่พึ่งให้แก่ลูกหลานได้

ทั้งนี้ แนวคิดแบบเติบโต (Growth mindset) จะช่วยให้ผู้สูงอายุเกิดความเชื่อมั่นในตนเองและเสริมให้เกิดพลังในการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ และเป็นแนวคิดที่เชื่อว่าความสามารถของทุกคนนั้นเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ผ่านความพยายาม ไม่ยอมแพ้ และการเรียนรู้ ถึงแม้จะอยู่ท่ามกลางสถานะที่ไม่แน่นอนหรือเป็นช่วงเวลาที่ยากลำบากก็ตาม แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตทำให้ผู้สูงอายุเกิดการเรียนรู้ได้ตลอดเวลาและสามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และการมีส่วนร่วมในสังคมผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุมีโอกาสได้แสดงความเห็น หรือมีบทบาทร่วมรับผิดชอบต่อการดำเนินการมีส่วนร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อมในลักษณะของการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ในสิ่งที่มีผลกระทบต่อตนเองหรือชุมชน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมในสังคมของผู้สูงอายุจะทำให้เกิดการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุ หรือชุมชนในด้านภูมิปัญญา ทักษะ ความรู้ ความสามารถ การจัดการ และทำให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น การได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้สูงอายุได้ติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และยิ่งรู้สึกว่าคุณค่าเป็นที่ยอมรับของคนในครอบครัว ชุมชน และสังคม ศักยภาพของตนได้อย่างคุ้มค่าและเกิดประสิทธิภาพสูงสุดที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในอนาคตต่อไป นอกจากนี้ยังมีเสียงสะท้อนจากผู้นำชุมชนว่า การจะนำพาผู้สูงอายุสู่ความเป็นผู้นำเศรษฐกิจชุมชนควรมีลักษณะเบื้องต้นที่สำคัญดังนี้ ต้องมีจิตอาสา มีสุขภาพแข็งแรง สามารถใช้เวลาได้ มีความรู้ความสามารถ และมีความเป็นผู้นำจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ผู้สูงอายุสามารถพัฒนาศักยภาพในการเป็นผู้นำเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็ง

หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำเศรษฐกิจชุมชน คือ หลักพละ 5 (ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา) สามารถนำมาบูรณาการให้สอดคล้องกับการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชนดังนี้ ศรัทธา ทำให้ผู้สูงอายุเห็นคุณค่าในตนเอง เชื่อมั่นตนเองว่าทำได้ จึงจะทำให้ผู้อื่น

เกิดความเชื่อมั่นและอยากเดินตาม วิริยะ กล่าวคือ เมื่อผู้สูงอายุมีความมั่นใจในตนเองแล้วจะเกิดความพยายาม ความอดสาหัส ความมุ่งมั่นอย่างไม่ท้อถอย ในเป้าหมายที่ตั้งใจไว้ สำหรับสติ เป็นหัวใจสำคัญให้รู้ตัว อยู่เสมอในขณะที่ทำพูด คิด ฉะนั้นต้องฝึกและสติในทุกอิริยาบถ สติจึงจะเกิดพลังขึ้นมาได้ในการขับเคลื่อนให้ ไปสู่เป้าหมาย ซึ่งสติทำงานควบคู่กับ สมาธิ โดยสมาธิเป็นพลังด้านมีให้ความฟุ้งซ่านเกิดขึ้นได้ ไม่คิดมาก ทำให้ สมาธิที่จะมุ่งมั่นอยู่กับงานที่ทำ และปัญญา คือ การนำไปสู่ความรู้อย่างแจ่มแจ้ง จนสามารถคิดค้นนวัตกรรม ใหม่ ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวได้ว่า พลละ 5 สามารถนำมาบูรณาการให้สอดคล้องกับการพัฒนาศักยภาพ ผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชนสะท้อนทุกมิติทั้งในด้านการเสริมสร้างพลังผู้นำ การมีส่วนร่วม และการ บริหารจัดการ ด้านการเสริมสร้างพลังผู้นำ

วัตถุประสงค์ที่ 2 การพัฒนาสันตินวัตกรรมเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำเศรษฐกิจชุมชน ได้หลักสูตรเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชน จากการลงพื้นที่ทำกระบวนการทดลอง หลักสูตรเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมการพัฒนาผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชนโดยสันตินวัตกรรม ที่ใช้ คือ หลักสูตรการอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ระยะเวลาอบรม 3 วัน โดยมีเนื้อหาอบรม ประกอบด้วย Module 1 : พลังความคิดบวก Module 2: การสื่อสารและใช้เทคโนโลยีอย่างมีสติและสร้าง คุณค่า Module 3 : การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสร้างมูลค่าสินค้าชุมชน Module 4 : การมีวิสัยทัศน์ ที่ดีในการเป็นผู้นำเศรษฐกิจชุมชน ผลการทดลองพบว่า กลุ่มผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมมีค่าเฉลี่ยแบบวัด การเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชนหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ค่า $t = 7.83$ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยการเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชน ก่อน-หลังการทดลอง

n = 12

ผลการพัฒนาสมรรถนะ	ก่อนทดลอง		หลังทดลอง		t	Sig.
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1) พลังความคิดบวก คิดสร้างสรรค์ คิดนอกกรอบ	4.00	0.44	4.80	0.49	4.39	.00*
2) การสื่อสารเสริมพลังใจ	3.86	0.46	4.51	0.39	7.09	.00*
3) การใช้สื่อ IT การรู้เท่าทันสื่อ	4.07	0.49	4.62	0.44	6.00	.00*
4) การรักษาท้องถิ่น การบริหารจัดการท้องถิ่น วัฒนธรรมท้องถิ่น	4.17	0.50	4.68	0.42	5.47	.00*
5) การสร้างวิสัยทัศน์ร่วม	4.40	0.57	4.88	0.33	4.09	.00*
ศักยภาพผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชน โดยรวม	3.92	0.41	4.52	0.41	7.83	.00*

*p < 0.05

จากตารางแสดงให้เห็นว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนสมรรถนะเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชน ก่อนทดลองใช้หลักสูตรอบรมระหว่างก่อนทดลองและหลังทดลองแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยค่าเฉลี่ยคะแนนสมรรถนะเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชนรวมหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนสมรรถนะเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชนแต่ละด้านหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองที่นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

1) เกิดการรวมกลุ่มของสมาชิกสูงวัย โดยมีการเลือกประธานกลุ่ม รองประธาน เลขากลุ่ม และบทบาทหน้าที่ของสมาชิก กำหนดวันนัดหมายเพื่อพัฒนาสินค้า “จั่นยันต๋ยง” โดยมีองค์การบริหารส่วนตำบลปากจั่นเป็นพี่เลี้ยง และช่วยติดตามดูแล

2) เสียงสะท้อนจากผู้เข้าร่วม พบว่า การเข้าร่วมกิจกรรมทำให้เกิดความกล้าแสดงออก สามารถสื่อสารสาธารณะได้โดยไม่กลัว เกิดความคิดสร้างสรรค์ และความภาคภูมิใจในตนเอง สามารถนำไปใช้พัฒนาต่อยอดสร้างแบรนด์สินค้าของชุมชน และเพิ่มรายได้ ใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ และมีความสุข

จากการสังเกตการณ์ จะเห็นได้ว่าผู้เข้าร่วมการอบรมมีความเชื่อมั่น และศรัทธาในตนเอง มีวุฒิภาวะเป็นผู้นำสามารถขับเคลื่อนทีมให้ไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ **การมีส่วนร่วม** สามารถทำงานร่วมกันเป็นทีมได้มีการแบ่งหน้าที่การทำงานกันอย่างชัดเจน ยอมรับฟังความคิดเห็นต่างจากเพื่อนร่วมทีม **การบริหารจัดการ** กล่าวคือ มีความสามารถในการบริหารจัดการทีมให้บรรลุเป้าหมายมีผลิตภัณฑ์ที่เกิดขึ้นจากพลังของผู้สูงอายุที่มีการวิเคราะห์ต้นทุนที่แท้จริงเพื่อการวางแผนการผลิตและจำหน่าย

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยและนำมาบูรณาการเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพบริบท และความต้องการของชุมชน สรุปลอกมาเป็นในรูปแบบ Model ที่เรียกว่า “Aging 4G Plus Model” สี่คุณลักษณะเติบโตแห่งการเสริมสร้างผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชน

Picture 1: “Aging 4G Plus Model”

สี่คุณลักษณะเติบโตแห่งการเสริมสร้างผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชน ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ โดยดำเนินวิธีการดังนี้ **Growth Mindset** คือ แนวคิดที่เชื่อว่าความสามารถของทุกคนนั้นเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ผ่านความพยายาม ไม่ยอมแพ้ และการเรียนรู้ ถึงแม้จะอยู่ท่ามกลางสถานะที่ไม่

แน่นอนหรือเป็นช่วงเวลาที่ยากลำบากก็มีความกระตือรือร้นในการพัฒนาตัวเอง **Good Communication and Technology with Mindfulness** หรือ การสื่อสารที่ดี และมีประสิทธิภาพ อย่างมีสติ การสื่อสารเป็นทักษะที่ใช้เป็นประจำ ดังนั้นหากมีทักษะในการสื่อสารที่ดีจะช่วยให้ทำงานได้อย่างราบรื่น รวดเร็ว ส่งผลให้ประสิทธิภาพในการทำงานสูงและมีความสุขในการทำงาน มีความร่วมมือกัน **การใช้สื่อที่ทันสมัยอย่างมีสติ** หรือ **Technology with Mindfulness** (การใช้สื่อ การรู้เท่าทันสื่ออย่างมีสติ) ผู้มีทักษะการรู้สื่อและสารสนเทศคือผู้ที่มีความสามารถในการรู้ว่ เขาต้องการสารสนเทศอะไร หรือประเภทใด สามารถที่จะหา หรือเข้าถึงสื่อ หรือแหล่งของสารสนเทศนั้นได้ที่ไหน และอย่างไร ได้อย่างมีประสิทธิภาพ **Good Local Product Management** การบริหารจัดการท้องถิ่น การรักษาท้องถิ่น วัฒนธรรมท้องถิ่น (ทุนชุมชน ทุนสังคม การสร้างมูลค่าสินค้าชุมชน) เพื่อนำไปสู่เป้าหมายคือคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน ซึ่งจะมุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ให้ชุมชนเป็นผู้นำเสนอปัญหาและความต้องการของชุมชนเอง ให้เกิดประสิทธิภาพบรรลุวิสัยทัศน์ **Good Vision to be Leaders for Community Economy** (การมีวิสัยทัศน์ที่ดีในการเป็นผู้นำเศรษฐกิจชุมชน) คือ การมองภาพอนาคตของผู้นำและสมาชิกในองค์กร และกำหนดจุดหมายปลายทางที่เชื่อมโยงกับภารกิจ ค่านิยม และความเชื่อเข้าด้วยกัน แล้วมุ่งสู่จุดหมายปลายทางที่ต้องการจุดหมายปลายทางที่ต้องการ จุดหมายปลายทางดังกล่าวต้องชัดเจน ทำท่าย มีพลังและมีความเป็นไปได้

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 1 จากการศึกษาข้อมูลทั่วไปที่รวบรวมได้จากการทดลองและฝึกรอบรม สังเกตได้ว่าผู้เข้ารับการอบรมมีความสนใจในการเรียนรู้ในหลายๆ ด้าน โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยีเพื่อเป็นช่องทางในการขายสินค้าเพื่อเพิ่มรายได้ และต้องการพัฒนาตนเองให้ทันกับโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) โดย Smith, and Spurling (1999) เสนอว่าสังคมใดมีปัจเจกบุคคลที่เรียนรู้ตลอดชีวิตจะก่อเกิดครอบครัว องค์กร ชุมชน และสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนั้นการที่ผู้สูงอายุเกิดความตระหนักถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิต นอกจากจะก่อให้เกิดเปลี่ยนแปลงตนเองด้วยความเข้าใจและยอมรับมุ่งมั่นที่จะพัฒนาตนเอง การเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้ผู้สูงวัยพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด ซึ่งในหลายประเทศทั่วโลกเห็นถึงความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิตและส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตลอดเวลาเกิดการจัดตั้งมหาวิทยาลัยวัยที่สาม ดังเช่น ประเทศออสเตรเลียที่เป็นประเทศที่มีมหาวิทยาลัยวัยที่สามมากที่สุด ใช้ระบบอาสาสมัครบริหารจัดการหลักสูตรให้เป็นไปตามความต้องการและความสนใจของสมาชิกรวมถึงการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายทั้งระดับท้องถิ่น ระดับรัฐ และระดับประเทศ และมีองค์กรเครือข่ายสนับสนุนการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยวัยที่สามทั่วประเทศออสเตรเลียอย่างเข้มแข็ง (Makapol, 2021)

การนำหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุให้เป็นผู้มีศักยภาพชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับหลักพละ 5 คือ ธรรมอันเป็นกำลัง เป็นธรรมที่เป็นพลังในการดำเนินชีวิตทั้งเบื้องต้นในการใช้ชีวิตและพัฒนาให้เจริญยิ่งขึ้นตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา มาบูรณาการให้สอดคล้องกับการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุให้เป็นผู้มีศักยภาพชุมชนสะท้อนทุกมิติทั้งในด้านการเสริมสร้างพลังผู้นำ การมีส่วนร่วมและการบริหารจัดการ **ด้านการเสริมสร้างพลังผู้นำ** จากการสังเกตการณ์ จะเห็นได้ว่าผู้เข้ารับการอบรมมีความเชื่อมั่น และศรัทธาในตนเอง มีวุฒิภาวะเป็นผู้มีผู้นำสามารถขับเคลื่อนทีมให้ไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ มีการยอมรับความเห็นต่าง ซึ่งสอดคล้องกับ**แนวคิดเกี่ยวกับบทบาททางสังคม** (Manaratha, n.p.) อธิบายว่า อายุเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่ง ในการที่จะกำหนดบทบาทของแต่ละบุคคล บุคคลจะปรับตัวต่อการเป็นผู้สูงอายุได้ดีเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับที่ยอมรับบทบาทของตนเอง ในแต่ละช่วงอายุ ซึ่งบทบาทดังกล่าว

จะส่งผลไปถึงการยอมรับบทบาททางสังคมที่จะเปลี่ยนแปลงไปในอนาคตด้วย นอกจากนี้ การสร้างบทบาททางสังคมของตนขึ้นมาใหม่ เพื่อทดแทนบทบาทหน้าที่ที่สูญเสียไป ขึ้นกับบทบาททางสังคม และการมองเห็นคุณค่าของตนเองเป็นสำคัญสถาบันครอบครัวควรส่งเสริมผู้สูงอายุ ในบทบาทอื่นๆ เช่น การเป็นบิดา มารดา ปู่ย่า ตายาย เพื่อเป็นร่มโพธิ์ร่มไทรให้ลูกหลาน และลูกหลานควรจะเห็นความสำคัญของผู้สูงอายุ ส่วนด้านสังคม จะสามารถช่วยเหลือผู้สูงอายุได้มาก โดยการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุขึ้นในทุกหมู่บ้าน เพื่อให้ผู้สูงอายุวัยเดียวกันได้พบปะสังสรรค์กัน ปรึกษาหารือในการที่จะช่วยเหลือสังคมได้ด้วย สิ่งเหล่านี้จะทำให้ผู้สูงอายุอยู่อย่างมีความสุข อยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี และเหมาะสม กล่าวคือ เป็นทั้งผู้ใหญ่ และผู้รับประโยชน์จากสังคมเสมอเหมือนสมาชิกอื่นๆ ในสังคม ผู้สูงอายุแต่ละคนจะมีความสามารถแตกต่างกันไป ดังนั้น ควรสนับสนุนให้ผู้สูงอายุสามารถเลือกทำงานได้ตามถนัด

ผลการศึกษาดำเนินการตามวัตถุประสงค์ที่ 2 การพัฒนาโดยการนำหลักพุทธสันติวิธีมาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ที่นำมาใช้ในการออกแบบหลักสูตรสันติวัฒนธรรมการเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชน จากการลงพื้นที่ทำกระบวนการทดลอง และพัฒนาตามรูปแบบ “Aging 4G Plus Model” สี่คุณลักษณะเติบโตแห่งการเสริมสร้างผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชน การมี Growth Mindset จะทำให้บุคคลนั้นกล้าที่จะฝ่าฟันเรื่องยาก มองว่าอุปสรรคไม่ใช่ปัญหา สอดคล้องกับ Junthothai (2020) ได้ศึกษา “เรื่องบทเรียนการจัดการสังคมผู้สูงอายุจากประเทศญี่ปุ่น” กล่าวว่า การได้รับการกระตุ้นเตือนให้ผู้สูงอายุท่ามกลางสถานการณ์ที่ท้าทายทำให้ผู้สูงอายุมีพลวัตพลังในการรวมตัวกันเพื่อเสริมสร้างให้ชุมชนเข้มแข็ง Good Communication and Technology with Mindfulness หรือ การสื่อสารที่ดี และมีประสิทธิภาพอย่างมีสติ การสื่อสารเป็นทักษะที่ใช้เป็นประจำ ดังนั้นหากมีทักษะในการสื่อสารที่ดีจะช่วยให้ทำงานได้อย่างราบรื่น รวดเร็ว ส่งผลให้ประสิทธิภาพในการทำงานสูงและมีความสุขในการทำงาน มีความร่วมมือกันของกลุ่มผู้สูงอายุ และใช้สื่อที่ทันสมัยอย่างมีสติ หรือ Technology with Mindfulness สอดคล้องกับ Bhikulbhanuvat, Doungphummes, and Sasiwongsaroj (2020) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง “สูงวัยไม่เสเพลอย่างสุ่มเสี่ยง: การสร้างนักร้องสื่อสารสุขภาวะสูงวัยที่รู้เท่าทันสื่อ” แนวทางการสร้างผู้สูงอายุให้เป็นนักร้องสื่อสารสุขภาวะที่รู้เท่าทันสื่อ เริ่มจากการทำความเข้าใจความสามารถและข้อจำกัดในการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ ออกแบบเนื้อหาและวิธีการให้สอดคล้องและจัดการเรียนรู้ผ่านกิจกรรม Good Local Product Management การบริหารจัดการท้องถิ่น การรักษาท้องถิ่น วัฒนธรรมท้องถิ่น (ทุนชุมชน ทุนสังคม การสร้างมูลค่าสินค้าชุมชน) เพื่อนำไปสู่เป้าหมายคือคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน ซึ่งจะมุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนให้ชุมชนเป็นผู้นำเสนอปัญหาและความต้องการของชุมชนเอง ให้เกิดประสิทธิภาพบรรลุวิสัยทัศน์ Good Vision to be Leaders for Community Economy (การมีวิสัยทัศน์ที่ดีในการเป็นผู้นำเศรษฐกิจชุมชน) คือ การมองภาพอนาคตของผู้นำและสมาชิกในองค์กรและกำหนดจุดหมายปลายทางที่เชื่อมโยงกับภารกิจ ค่านิยม และความเชื่อเข้าด้วยกัน แล้วมุ่งสู่จุดหมายปลายทางที่ต้องการจุดหมายปลายทางที่ต้องการ จุดหมายปลายทางดังกล่าวต้องชัดเจน ท้าทาย มีพลังและมีความเป็นไปได้ สอดคล้องกับ Panyapong, Chaisri, Doungmala, and Prungchaiyaphum (2021) ได้วิจัย “เรื่องปัญหาการทำงานเชิงเศรษฐกิจและสังคมของกลุ่มผู้สูงอายุในจังหวัดชัยภูมิ” พบว่า การพัฒนาศักยภาพในการทำงานเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย สร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิก จัดกิจกรรมส่งเสริมอาชีพที่สร้างรายได้เพิ่มขึ้น จัดหาและพัฒนาสิ่งสนับสนุนการทำงานบริหารจัดการที่ยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม

ทั้งนี้ ความสำคัญของวิสัยทัศน์ 1) ช่วยกำหนดทิศทางที่จะดำเนินชีวิตหรือกิจกรรมชุมชน โดยมีจุดหมายปลายทางที่ชัดเจน 2) ช่วยให้สมาชิกทุกคนรู้ว่า แต่ละคนมีความสำคัญต่อการมุ่งไปสู่จุดหมายปลายทาง และรู้ว่าทำอะไร (What) ทำไมต้องทำ (Why) ทำอย่างไร (How) และทำเมื่อใด (When) 3) ช่วย

กระตุ้นให้สมาชิกทุกคนมีความรู้สึกน่าสนใจ มีความผูกพัน มุ่งมั่นปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ ทำทลายเกิดความหมายในชีวิตการทำงาน มีการทำงานและมีชีวิตอยู่อย่างมีเป้าหมายด้วยความภูมิใจ และทุ่มเทเพื่อคุณภาพของผลงานที่ปฏิบัติ 4) ช่วยกำหนดมาตรฐานของชีวิต ชุมชน และสังคมที่แสดงถึงการมีชีวิตที่มีคุณภาพ ชุมชนที่มีคุณภาพ และสังคมที่เจริญก้าวหน้ามีความเป็นเลิศในทุกด้าน การพัฒนาผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชน นำไปสู่การได้ผลิตภัณฑ์ชุมชน “จันยันต์ยุง” และสามารถจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุที่จะนำไปขยายผลต่อพื้นที่อื่นๆ กล่าวได้ว่า การนำสันตินวัตกรรมการเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชน ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมในหลักสูตรสามารถยกระดับการพัฒนาตนเอง ผู้อื่น และสังคม รวมถึงการคิดค้นนวัตกรรมใหม่ๆ ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น สอดคล้องกับบริบท และ วิถีของชุมชน รวมถึงเป็นต้นแบบของผู้สูงอายุที่ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับเครือข่าย หรือชุมชนอื่นๆ

สรุป

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุที่ต้องการพัฒนาตนเอง พร้อมทั้งจะเรียนรู้ และนำประสบการณ์มาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีศาสตร์สมัยใหม่ โดยบูรณาการกับหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำเศรษฐกิจชุมชน คือ หลักผล 5 ได้แก่ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา สรุปได้ว่าการนำสันตินวัตกรรมการเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจชุมชน ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมในหลักสูตรสามารถยกระดับการพัฒนาตนเอง ผู้อื่น และสังคม รวมถึงการคิดค้นนวัตกรรมใหม่ๆ ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น สอดคล้องกับบริบท และ วิถีของชุมชน รวมถึงเป็นต้นแบบของผู้สูงอายุที่ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับเครือข่าย หรือ ชุมชนอื่นๆ

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ภาครัฐควรมีการสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำเศรษฐกิจชุมชน เพื่อขยายผลกลไกระดับชุมชนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและสนับสนุนเพื่อพัฒนาบุคลากรชุมชนในการบริหารจัดการ เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนขยายผลออกไปในวงกว้างและเป็นการพัฒนาให้มีศักยภาพยิ่งขึ้น พร้อมทั้งเป็นการสร้างเครือข่ายของการเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำเศรษฐกิจชุมชน ให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน

1.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสนใจ เช่น กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทย กระทรวงยุติธรรม ซึ่งมีหน่วยงานให้บริการดูแลเกี่ยวกับผู้สูงอายุในส่วนภูมิภาค ควรนำผลการวิจัยนี้ไปศึกษาต่อยอดในกระบวนการเพื่อขยายผลองค์ความรู้ให้กับบุคลากรที่มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ ไปขยายผลในพื้นที่ระดับตำบล อำเภอ จังหวัดและภูมิภาค เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงเครือข่ายและพลังขับเคลื่อนการพัฒนาผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำเศรษฐกิจชุมชน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ส่งเสริมการขยายพื้นที่วิจัยประจำอำเภอ จังหวัด เพื่อให้ผลการวิจัยที่ได้ศึกษานำไปต่อยอดขยายผลและเพิ่มเครือข่ายแกนนำผู้สูงอายุในชุมชน

2.2 วิจัยการสร้างเครือข่ายเพื่อแก้ปัญหาเชิงพื้นที่ด้วยกลไกการสร้างผู้สูงอายุให้เป็นผู้นำเศรษฐกิจชุมชน เป็นการศึกษาวิจัยในบริบทพัฒนาในพื้นที่

References

- Bhibulbhanuvat, S., Doungphummes, N., & Sasiwongsaroj, K. (2020). Elderly Use of Risk-free Media: Creating Media Literate Elderly Health Communicators. *Journal of Business, Economics and Communications*, 15(3), 174-191.
- Homsombat, P. et al. (2022). Elderly School: Enhancing Potentials of Elderly in Aging Society. *Journal of Educational Innovation and Research*, 6(2), 540-551.
- Institute for Population and Social Research. (2020). *Mahidol Population Gazette 2020*. Retrieved August 3, 2022, from <https://www.ipsr.mahidol.ac.th/ipsr/Contents/Documents/Gazette/Gazette2020TH.pdf>
- Johnson, R. B., & Christensen, L. (2014). *Educational Research Quantitative, Qualitative, and Mixed Approaches*. (5th ed.). Thousand Oaks: Sage.
- Junthothai, D. (2020). Ageing Society Management: Lessons Learned from Japan. *The Journal of Law, Public Administration and Social Science, School of Law Chiang Rai Rajabhat University*, 4(1), 159-182.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitakas*. Bangkok: MCU Press.
- Makapol, J. (2021). The University of the Third Age in Australia: Implication for Lifelong Learning of the Elderly. *Journal Education Silapakorn University*, 18(2), 8-20.
- Manaratha, S. (n.p.). The Satisfaction towards the Service of Division of Social Welfare, Subdistrict Administrative Organization (SAO) of Mahaphot, Sabot District, Lopburi. *Journal of Dual Master's Degree Program in Public Administration and Business*, 1-9. Retrieved October 9, 2022, from http://www.mpa-mba.ru.ac.th/images/Project/treatise_lopburi01_02082021/6124952477.pdf
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2019). *Report of the Population Projections for Thailand 2010-2040 (Revision)*. Bangkok: Office of the National Economic and Social Development Council.
- Panyapong, S., Chaisri, A., Doungmala, T., & Prungchaiyaphum, W. (2021). The Working Problems in Economic and Social Issues of the Elderly in Chaiyaphum Province. *Udon Thani Rajabhat University Academic Journal*, 9(1), 165-180.
- Paoro, C. et al. (2021). The Life Potential of the Elderly Age with Value Aging and Quality. *Ramkhamhaeng Journal of Public Administration*, 4(3), 245-266.
- Pomsuk, L. (2022). Deputy Mayor of Subdistrict Administrative Organization. *Interview*. January, 2.
- Preechajarn, Z., Pattankulchai, W., & Srichompoo, W. (2023). Guidelines for Developing a Growth Mindset of Private School Administrators. *Journal of Academic for Public and Private Management*, 5(1), 206-222.
- Smith, J. & Spurling, A. (1999). *Lifelong Learning Riding the Tiger*. London: Cassell.
- Tashakkori, A., & Teddlie, C. (2003). *Handbook of Mixed Methods in Social & Behavioral Research*. Thousand Oaks: Sage.

สันตินวัตกรรมเพื่อการเสริมสร้างความศรัทธาในการศึกษาบาลีของสามเณร สำนักเรียนวัดนิมมานรดี*

Peace Innovation for Increasing Faith in the Pali Studies of Novices at Wat Nimmanoradee

¹พระมหาสุนทร ธมฺมสุนทร (เฉลยชัย), พระธรรมวัชรบัณฑิต และ ชันทอง วัฒนประดิษฐ์

¹Phramaha Sunthorn Dhammasuntaro, Phra Dhammavatjarabundit

and Khantong Watanapradith

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: suntroncharl2515@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการจำเป็น แนวคิดศาสตร์สมัยใหม่ และหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการเสริมสร้างความศรัทธาต่อการเรียนภาษาบาลีของสามเณร สำนักเรียนวัดนิมมานรดี 2) เพื่อพัฒนาสันตินวัตกรรมการเสริมสร้างความศรัทธาในการศึกษาบาลีของสามเณร สำนักเรียนวัดนิมมานรดี ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมวิธี โดยการทดลองนำร่อง ใช้สัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 22 รูป/คน สันทนากลุ่มเฉพาะผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 6 คน ทดลองกับกลุ่มสามเณรวัดนิมมานรดี 15 รูป วัดผลด้วยแบบประเมินแรงจูงใจในการเสริมสร้างศรัทธา การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การสะท้อนคิด วิเคราะห์ด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าสถิติ t-test

ผลการวิจัยพบว่า

1) สามเณรยังไม่มีเป้าหมายการเรียนภาษาบาลีเพื่ออะไร เรียนเพราะเป็นการศึกษาภาคบังคับของสำนักเรียน จึงขาดศรัทธาในการเรียน ประกอบกับภาษาบาลีมีความยากและซับซ้อนเมื่อเรียนในระดับที่สูงขึ้น ในขณะที่การจัดการเรียนการสอนที่เน้นแต่ท่องจำ จึงทำให้สามเณรเกิดความท้อ แนวคิดการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 แนวคิดจิตวิทยาวัยรุ่น และแนวคิดครูปันรุ C โดยมีอิทธิบาท 4 เป็นหลักพุทธสันติวิธีที่เสริมสร้างให้สามเณรมีความรักในการเรียนภาษาบาลีด้วยมีจุดหมายในการดำเนินชีวิต

2) การพัฒนาสันตินวัตกรรมเพื่อเสริมสร้างความศรัทธาในการศึกษาบาลี ด้วยการจัดกิจกรรมเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ จำนวน 3 วัน และปฏิบัติการเรียนรู้เสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง 21 วัน เนื้อหาอบรมมี 6 โมดูล กลุ่มสามเณรที่เข้าร่วมกิจกรรมจำนวน 15 รูป มีค่าเฉลี่ยแบบวัดศรัทธาการเรียนภาษาบาลีตามหลักอิทธิบาท 4 ภายหลังการทดลองสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ค่า $t = 2.26$ สามเณรเห็นประโยชน์และความสำคัญของการเรียนภาษาบาลี องค์ความรู้วิจัย คือ “WE LOVE PALI Model”

คำสำคัญ: สันตินวัตกรรม; ศรัทธา; บาลี; สามเณร

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to analyze the context, problems, needs, concepts of modern science, and the Buddhist peaceful means conducive to increasing faith in Pali studies among novices at Wat Nimmanoradee; and 2) to develop peace innovation for increasing faith in Pali studies of novices at Wat Nimmanoradee. The study used a mixed-method research method involving a pilot experiment. The data were collected by conducting in-depth interviews with 22 persons and focus group discussion with 6 persons. The peace innovation was tested with 15 novices at Wat Nimmanoradee and evaluated by measuring motivation to increase faith, participant observation, and after action review. The obtained data were analyzed by mean, standard deviation, and t-test.

From the study, the following results are found:

1) Because learning Pali is mandatory for novices at the temple to learn, so they do not have goals in their studies, causing novices to lack faith. When learning at a higher level, Pali is difficult and complicated, and teachers mainly focus on memorization. As a result, novices get discouraged. The 21st century learning management, adolescent psychology, and the concept of C-teacher along with Iddhipāda (the four paths of accomplishment) contribute to making the novices learn Pali with life goals.

2) The development of peace innovation to increase faith in Pali studies includes action learning activities for 3 days and learning practice to increase self-study skills for 21 days, with 6 modules. In a group sample of 15 novices, the mean score of the posttest assessing faith in learning Pali based on *Iddhipāda* is higher than that of the pretest with a statistical significance of 0.05 and a t-test of 2.26. Novices recognize benefits and importance of Pali studies. A body of knowledge gained is 'We love Pali' model.

Keywords: Peace Innovation; Faith; Pali; Novice

บทนำ

การศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศไทยได้ให้ความสำคัญต่อการศึกษาภาษาบาลีมาตั้งแต่อดีต ดังปรากฏในศิลาจารึกครั้งพระนครสุโขทัย (The Prince Damrong Rajanubhab, 1981) ทั้งนี้ การเข้าถึงและธำรงไว้พระพุทธพจน์ด้วยภาษาบาลี ต้องอาศัยการศึกษอักขรที่เริ่มจากอักขรวิธี สมัญญาภิธาน สนธิ นามศัพท์ สมาส ตัทธิต แล้วจึงขึ้นแปลเนื้อหาโดยอรรถ หรือ โดยพยัญชนะ จึงนับว่าการศึกษาภาษาบาลีมีความสำคัญมากในฐานะเป็นเครื่องมือในการส่งทอดคำสอนจนถึงปัจจุบัน สำหรับการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีดั้งเดิมที่คณะสงฆ์ไทยได้ใช้ในการส่งทอดต่อคำสอนมานับแต่อดีตจวบจนถึงปัจจุบัน (Phramaha Yod Abhipuṅko (Sopa), 2021) การศึกษาของคณะสงฆ์ เป็นการศึกษาที่จัดให้แก่ภิกษุ สามเณร โดยคณะกรรมการการศึกษาของคณะสงฆ์และสภามหาวิทยาลัยสงฆ์ เป็นการศึกษาวิชาการพระพุทธศาสนา ได้แก่ การศึกษาพระปริยัติธรรมเป็นหลักโดยมี วัตถุประสงค์สำคัญคือ ป้องกันมิให้เปลี่ยนแปลงพระธรรมวินัยให้ผิดไปจากพระบาลีในพระไตรปิฎก ซึ่งปัจจุบันประกอบด้วยการศึกษาหลักสูตรต่างๆ ดังนี้ คือ 1. หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม มี 3 ระดับ ได้แก่ นักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท และนักธรรม ชั้นเอก 2. หลักสูตร

พระปริยัติธรรมแผนกบาลี มี 8 ระดับ ได้แก่ ประโยค 1-2 และเปรียญธรรม 3-9 (Phramaha Kosin Thanavuddho (Faiphonsaen), Saengsai, and Sukumal, 2020) คณะสงฆ์ไทยมีความมุ่งหมายให้พระภิกษุสามเณรได้เล่าเรียนภาษาบาลีเพื่อหยั่งรากฐานคำสอนทางพระพุทธศาสนา กล่าวได้ว่า การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมีความสำคัญและสัมพันธ์กับความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา การศึกษาภาษาบาลีจึงเป็นหนึ่งในการศึกษาสำหรับพระภิกษุ สามเณร ผู้มีประสงค์บวชเรียนเพื่อศึกษาหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา

ดังนั้น หน้าที่ของสามเณรที่บวชเข้ามาในพระพุทธศาสนาจึงมีทั้งสองอย่าง คือ คณฤชและวิปัสสนาธุระ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษา“คณฤช” ซึ่งเป็นการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีเพื่อจะได้เรียนรู้หลักคำสอนภาษาบาลีที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก ซึ่งสามเณรส่วนใหญ่มีอายุประมาณ 13 ปีขึ้นไป ซึ่งจบการศึกษาบังคับขั้นพื้นฐาน คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และประสงค์จะศึกษาเล่าเรียนต่อแต่ขาดทุนทรัพย์ การมาศึกษาบวชเรียนในพระพุทธศาสนาจึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่สร้างโอกาสทางการศึกษา เพราะนอกจากมาศึกษาหลักธรรมคำสอนเพื่ออบรมขัดเกลาจิตใจและสร้างภูมิคุ้มกันทางศีลธรรมห่างไกลจากสิ่งเสพติดต่างๆ แล้ว หากสามารถสอบจบเปรียญธรรม 3 ประโยค สามารถเทียบเท่าวุฒิมัธยมศึกษาตอนปลาย ส่วนที่สำเร็จระดับเปรียญธรรม 9 ประโยค สามารถเทียบเรียนในระดับปริญญาตรีเพื่อศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัยได้ (Government Gazette, 2021)

อย่างไรก็ตาม พบว่า ปัจจุบันการศึกษาภาษาบาลีมีผู้ศึกษาจำนวนน้อย นอกจากเรื่องของจำนวนประชากรทั่วโลกลดน้อยลง อีกส่วนหนึ่งที่น่าสังเกตได้คือ ความรู้สึกว่าการเรียนภาษาบาลีเป็นเรื่องค่อนข้างยาก เนื่องจากเป็นภาษาที่ตายแล้วไม่มีการนำมาใช้เป็นภาษาที่สื่อสารในชีวิตประจำวัน มีผู้ผ่านการศึกษานี้จำนวนไม่มาก และเนื่องจากสามเณรยังอยู่ในช่วงของวัยรุ่น เป็นช่วงเวลาแห่งการเติบโตจากวัยเด็กที่ยังขาดวุฒิภาวะไปสู่การเป็นผู้ใหญ่เป็นวัยแห่งการเปลี่ยนแปลง ทั้งทางร่างกาย และจิตใจ เป็นวัยที่อยากลองอยากเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ประกอบกับกระแสวิวัฒนาการของโลกในยุคปัจจุบันเป็นสังคมที่ใช้สื่อออนไลน์เป็นวิถีปกติเป็นสังคมที่เสพติด ทำให้การศึกษารูปแบบเดิมๆ ของสามเณรได้รับการเบียดเบียนด้วยสามเณรให้ความสนใจสื่อออนไลน์มากกว่าการศึกษาภาษาบาลี ประกอบกับการสอบผ่านภาษาบาลีเป็นเรื่องที่ยาก จากตัวเลขสถิติการสอบบาลี ปี 2558 มีนักเรียนสอบได้เพียง ร้อยละ 8.75 ซึ่งสะท้อนถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ทำให้สามเณรให้ความสำคัญกับการเรียนบาลีน้อยลง ขาดความทุ่มเทและไม่มีใจรักในการเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเท่าที่ควร รู้สึกเบื่อหน่าย ท้อถอย ขาดแรงจูงใจและเป้าหมายที่ชัดเจน นักเรียนไม่ได้เรียนด้วยศรัทธา นักเรียนท่องจำไม่ได้ก็เกิดความท้อถอย นักเรียนติดสมาร์ตโฟน ใช้เวลาว่างไม่เป็นประโยชน์นักเรียนมีคุณภาพไม่เท่ากันนักเรียนแตกต่างกันด้านคุณวุฒิวิสัยวุฒิ นักเรียนล้มเลิกการเรียนกลางคัน (Phramaha Prajak Kittimeti (Thongdad), 2017)

สำหรับสำนักเรียนวัดนิมมานรดี ได้เปิดทำการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี โดยแผนกธรรมได้เปิดทำการสอนมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2482 แผนกบาลีเปิดทำการสอนมาตั้งแต่ ปี พ.ศ.2518 และในปี พ.ศ. 2528 ได้รับอนุญาตให้เป็นสำนักเรียนโดยสังกัด “สำนักเรียนวัดนิมมานรดี” จัดการเรียนการสอนที่มีทั้งพระภิกษุและสามเณร เป็นสำนักเรียนที่มั่นคงและดีเด่นสำนักหนึ่งในกรุงเทพมหานคร แต่อย่างไรก็ตามจากการสังเกตชั้นเรียนและแลกเปลี่ยนความเห็นกับผู้สอน พบว่า พฤติกรรมของผู้เรียนในรุ่นหลัง เริ่มให้ความสนใจและเอาใจใส่ในการศึกษาบาลีค่อนข้างน้อย นักเรียนให้ความสนใจการใช้โทรศัพท์มือถือ หรือสื่อออนไลน์มากกว่าที่จะสนใจท่องเรียนบาลี อัตราการลาสิกขาของผู้เรียนมีขึ้นทุกปี สะท้อนให้เห็นถึงศรัทธาในพระพุทธศาสนาที่สั่นคลอนแม้ในหมู่ของผู้ที่เข้ามาศึกษาบวชเรียน ผู้วิจัยในฐานะอาจารย์ผู้สอน ผู้บริหารการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จึงสนใจที่ศึกษาเพื่อสร้างสันติวัฒนธรรม ซึ่งเป็นชุดกระบวนการเรียนรู้

ที่บูรณาการหลักพุทธสันติหาแนวทางการแก้ปัญหาอย่างไรที่จะทำให้สามเณรได้เกิดศรัทธาในการเรียนรู้ศึกษาบาลีโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเข้าถึงคำสอนและการดำเนินวิถีตามแบบที่พระพุทธองค์ทรงให้มรดกธรรมไว้คือ “สันติเมว ลิกขเยย” หมายความว่า “พึงศึกษาสันติเท่านั้น” กล่าวคือ การศึกษาพัฒนาตนเองให้เป็นผู้มีความสุขสงบเย็นดับความเร่าร้อนจากเพลิงกิเลสตัณหาอันชักพาไปในทางเสื่อม แต่ในขณะเดียวกันเนื่องจากยุคสมัยเปลี่ยนแปลงไปการเผยแผ่ศาสนาจำเป็นต้องเข้าถึงโลกยุคใหม่ ดังนั้น การบ่มเพาะสามเณรรุ่นใหม่ก็แตกต่างกัน การจัดการศึกษาบาลีสมัยใหม่ก็ต้องใช้สื่อร่วมสมัยมาพัฒนาผู้เรียนและนำไปสู่การใช้ประโยชน์ที่เป็นประโยชน์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสืบต่อไป

การศึกษาวิจัยนี้ จึงได้นำแนวคิดเรื่องการสร้างสันตินวัตกรรมการเสริมศรัทธาในการศึกษาบาลีของสามเณรโดยใช้หลักอริยบท 4 คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา บูรณาการกับศาสตร์การจัดการเรียนการสอนสมัยใหม่เข้าด้วยกันเป็นการสร้างสันตินวัตกรรมที่สร้างแรงจูงใจในการศึกษาบาลี โดยใช้พื้นที่ศึกษาทดลองนำร่องกับกลุ่มสามเณร สำนักเรียนวัดนิมมานรดี โดยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ผลการศึกษานี้จะเป็นแนวทางที่จะบ่มเพาะให้ศาสนทายาทได้สนใจใฝ่เรียนรู้บาลีศึกษาที่นำไปสู่การเข้าถึงศรัทธาสร้างปัญญาในการนำพาตนเองให้พ้นทุกข์และสามารถเป็นที่พึ่งให้กับพุทธศาสนิกชนสืบทอดต่อคำสอนพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนมั่นคงถาวรด้วย ศาสนทายาทที่ศรัทธามั่นในพระพุทธศาสนาเจริญงอกงามด้วยปัญญาสร้างสันติสุขให้สังคมทั้งต่อตนเองและสืบสานพระพุทธศาสนา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการจำเป็น แนวคิดศาสตร์สมัยใหม่และหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการเสริมสร้างความศรัทธาต่อการเรียนภาษาบาลีของสามเณร สำนักเรียนวัดนิมมานรดี
- 2) เพื่อพัฒนาสันตินวัตกรรมการเสริมสร้างความศรัทธาในการศึกษาบาลีของสามเณร สำนักเรียนวัดนิมมานรดี

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมวิธี (Mix Method Research) โดยมีพื้นที่การวิจัย คือ สำนักเรียนวัดนิมมานรดี โดยมีขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง สังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีที่ใช้ในการสร้างเครื่องมือวิจัยและเป็นกรอบแนวคิดในการออกแบบพัฒนาหลักสูตรสันตินวัตกรรมเพื่อการเสริมสร้างความศรัทธาในการศึกษาบาลี โดยแนวคิดที่ใช้ในการออกแบบหลักสูตร โดยมีแนวคิดที่เกี่ยวข้องแบ่งเป็น 4 ประเด็น ได้แก่ หลักพุทธสันติสันติวิธีเพื่อเสริมสร้างความศรัทธาในการศึกษาบาลี ได้แก่ หลักอริยบท 4 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารเพื่อเสริมพลังอำนาจของผู้เรียน (การสื่อสารอย่างสันติการ Coach และ Facilitator การสานเสวนา) แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาในศตวรรษที่ 21 แนวคิดเกี่ยวกับครูพันธุ์ C

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบเครื่องมือโดยเครื่องมือวิจัยประกอบด้วย 1) แบบสัมภาษณ์กลุ่มแบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-Structure Group Interview) 2) การประเมินก่อนและหลังการทดลอง ด้วยแบบประเมินแรงจูงใจในการเสริมสร้างศรัทธา (Pre-Post Test) 3) หลักสูตรอบรมสันตินวัตกรรมเสริมสร้างศรัทธาการศึกษาบาลีของสามเณร ตรวจสอบคุณภาพด้านของเนื้อหา (Content Validity) ด้วยค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม (Index of Item Objective Congruence : IOC) ได้ค่า IOC = .80 การตรวจสอบเครื่องมือวิจัยเชิงปริมาณ ในการคำนวณหาความเชื่อมั่นโดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach alpha coefficient) วิเคราะห์หาความเชื่อมั่น (Reliability)

และ วิเคราะห์อำนาจจำแนกรายข้อของแบบประเมินด้วยค่าสหสัมพันธ์ CORRECTED ITEM-TOTAL CORRELATION (CITC) ความเชื่อมั่นทั้งฉบับ = 0.94 การออกแบบหลักสูตรสันติวัฒนธรรมเพื่อการเสริมสร้างความศรัทธาในการศึกษาบาลี โดยผ่านการสนทนากลุ่มเฉพาะผู้เชี่ยวชาญต่างสาขา 5 ท่าน เพื่อรับรองหลักสูตร โดยจริยธรรมในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยให้ความสำคัญและตระหนักถึงสิทธิส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมวิจัยในครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง เครื่องมือวิจัยได้รับการตรวจรับรองจริยธรรมวิจัยจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ว.14/2566

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการเก็บข้อมูลตามระยะการวิจัยโดยระยะวิจัยที่ 1) การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) คือ ผู้เชี่ยวชาญพระพุทธศาสนา ผู้เชี่ยวชาญด้านสำนักเรียน คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คือ มีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาภาษาบาลี อย่างน้อย 5 ปี จำนวน 10 รูป/ท่าน และกลุ่ม ผู้สอน ผู้เรียน ในสำนักเรียนวัดนิมมานรดี 12 รูป/ท่าน รวมผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมด 22 รูป/ท่าน ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์สังเคราะห์เพื่อนำมาสรุปการกำหนดวัตถุประสงค์ในการเสริมสร้างความศรัทธาที่มีต่อการศึกษาบาลีของผู้เรียน

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินปรับปรุงหลักสูตรสันติวัฒนธรรมเพื่อการเสริมสร้างความศรัทธาในการศึกษาบาลีก่อนนำไปทดลองใช้ โดยนำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ 3 มาวิเคราะห์ สังเคราะห์เพื่อกำหนดหลักสูตรสันติวัฒนธรรมเพื่อการเสริมสร้างศรัทธาในการศึกษาบาลีและออกแบบหลักสูตรสันติวัฒนธรรมเพื่อการเสริมสร้างศรัทธาในการศึกษาบาลีและประเมินปรับปรุงหลักสูตรและนำเข้าสู่นทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีเชี่ยวชาญแตกต่างกัน จำนวน 6 ท่าน ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านวิจัย ด้านวิทยากรเผยแพร่ ด้านการศึกษาตลอดชีวิต ด้านวิทยากรกระบวนการ ด้านสันติวิธี ด้านภาษาบาลี

ขั้นตอนที่ 5 การทดลองกลุ่มตัวอย่างเป็นสามเณรนักเรียนวัดนิมมานรดี จำนวน 15 รูป โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง เกณฑ์ในการคัดเลือก คือ เป็นสามเณรที่ศึกษาบาลีวัดนิมมานรดีอย่างน้อย 3 ปี มีความยินดีเข้าร่วมกิจกรรมได้ตลอดการทดลอง ใช้รูปแบบการวิจัยทดลองแบบ One Group Pretest – Posttest Design โดยใช้การประเมินผลก่อน-หลังการทดลองด้วยแบบวัดสันติวัฒนธรรมเพื่อการเสริมสร้างความศรัทธาในการศึกษาบาลี และติดตามผลเชิงคุณภาพจากการทำโครงการและการสรุปถอดบทเรียนสะท้อนคิดผ่านกระดานบอร์ดออนไลน์ Padlet

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ผลข้อมูลและสรุปผล สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการตรวจสอบข้อมูลสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Method triangulation) เป็นการตรวจสอบโดยพิจารณาจากการใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลที่แตกต่างกันเพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน เช่น ใช้วิธีการสังเกตควบคู่กับการซักถาม พร้อมกับศึกษาข้อมูลจากแหล่งเอกสารประกอบ โดยการตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ กัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน เช่น ใช้วิธีสังเกตควบคู่ไปกับการซักถาม สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ การแปลผลข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ วิเคราะห์ด้วยสถิติแบบบรรยาย (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (X) และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) วิเคราะห์ด้วยสถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้การทดสอบค่าที (t-test) แบบ Dependent Samples เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความแตกต่างของคะแนนแบบวัดสันติวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างความศรัทธาในการศึกษาบาลี ดำเนินการสรุปผลข้อมูลโดยรายงานผลการวิจัยทดลองด้วยสถิติวิเคราะห์ t-test อธิบายเชิงคุณภาพประกอบนำเสนอสรุปข้อมูลแบบอุปนัยวิธี

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 สภาพปัญหาการศึกษาบาลี โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในสำนักเรียน วัดนิมมานรดีมีกระบวนการในการพัฒนา มี 5 ด้าน คือ 1) ด้านบุคคล หมายถึง บุคลากรที่เป็นอาจารย์สอน บาลีด้าน มีจำนวนน้อย 2) ด้านอุปกรณ์การจัดการเรียนการสอน อุปกรณ์ในการเรียนการสอนไม่เน้น เทคโนโลยี การเรียนการสอนขาดความน่าสนใจ 3) ด้านสถานการณ์ในยุคสังคมปัจจุบันนี้นักเรียนซึ่งอยู่ในวัยรุ่นให้ความสนใจในด้านเทคโนโลยี เช่น เกมคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีมากกว่าการเรียนบาลี 4) ด้านองค์ความรู้ ครูผู้สอนขาดองค์ความรู้ ไม่ค่อยสนใจค้นคว้าหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนหรือนวัตกรรมใหม่ รูปแบบใหม่ๆ และ 5) ด้านจิตใจ หมายถึง สภาพภายในจิตใจของสามเณรบางรูปเกิดความขัดแย้ง มองการศึกษาบาลีในเชิงลบ ว่าการศึกษาบาลีไม่ทันสมัยเป็นการศึกษาแบบท่องจำโดยไม่มีการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์เหมือนอย่างในมหาวิทยาลัย แนวคิดศาสตร์สมัยใหม่ในการเสริมสร้างศรัทธาในการศึกษาภาษาบาลีของสามเณร ได้แก่ แนวคิดในศตวรรษที่ ๒๑ ที่ว่าเทคโนโลยีที่ก้าวไกลการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะสำหรับ ศตวรรษที่ 21 ดังที่ปฏิญญาว่าด้วยการจัดการศึกษาขององค์กร สหประชาชาติ (UNESCO) คือ 1) การเรียนรู้ เพื่อรู้ทุกอย่าง (Learning to know) 2) การเรียนรู้ เพื่อปฏิบัติ (Learning to do) 3) การเรียนรู้เพื่อการ ดำเนินชีวิต (Learning to with the others) 4) และการเรียนรู้เพื่อให้รู้จักตนเองอย่างถ่องแท้ (Learning to be) องค์ประกอบเกี่ยวกับองค์ความรู้ทักษะพฤติกรรมและคุณลักษณะในศตวรรษที่ 21 ซึ่ง Faculty of Administrative Sciences, Ubon Ratchathani University (2015) ได้รวบรวมองค์ประกอบของการเรียนรู้ ในศตวรรษที่ 21 ที่เด็กและเยาวชนควรมีประกอบด้วยทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม หรือ 3R และ 4C คือ 3R ได้แก่ 1) การอ่าน (Reading) 2) การเขียน (Writing) 3) คณิตศาสตร์ (Arithmetic) 4C ได้แก่ 1) การคิดวิเคราะห์ (Critical Thinking) 2) การสื่อสาร (Communication) 3) การร่วมมือ (Collaboration) และ 4) ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) นอกจากนี้ การจัดการการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ต้อง พัฒนารอบด้านเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ทั้งตัวผู้เรียน Student Learning ตัวผู้สอน Teacher Learning และการจัดระบบการเรียนรู้ Systems Learning เชื่อมโยงกับสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงและการจัดการเรียนรู้ ที่เกิดจากกิจกรรมที่เน้นกระบวนการอันเกิดจากประสบการณ์ตรง **แนวคิดครูพันธุ์ C** โดยปรับเปลี่ยนวิธีการ สอน ซึ่ง C-Teacher เป็นครูผู้สอนที่มีทักษะต่างๆ ที่จำเป็นต่อการเรียนการสอนในอนาคต คือ 1) C-Content ได้แก่ เก่งเนื้อหา 2) C-Computer (ICT) Integration หมายถึง การที่ผู้สอนควรที่จะมีการฝึกฝนทักษะในการ ใช้คอมพิวเตอร์ (ไอซีที) ในการบูรณาการกับการเรียนการสอนในชั้นเรียน 3) Constructionist หมายถึง การที่ ผู้สอนเป็นผู้สร้างสรรค์การสร้างแผนการเรียนรู้ต่างๆ ซึ่งครอบคลุมกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นผู้สร้าง ความรู้ขึ้นในตนเองผ่านการลงมือปฏิบัติ 4) Connectivity ครูผู้สอนมีทักษะในการจัดกิจกรรมที่เชื่อมโยง ระหว่างผู้เรียนด้วยกัน เพื่อนครูทั้งในสถานศึกษาเดียวกัน และต่างสถานศึกษา หรือเชื่อมโยงกับ โรงเรียน (สถานศึกษา) บ้าน และหรือชุมชนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ของผู้เรียน 5) Collaboration หมายถึง การที่ครูผู้สอนมีความสามารถในการเรียนรู้แบบร่วมมือกันกับผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ 6) Communication หมายถึง การที่ครูผู้สอนมีทักษะในการสื่อสารกับผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การสื่อสารให้มีประสิทธิภาพไม่ได้หมายถึง เฉพาะการพัฒนาให้เกิด ทักษะของเทคนิคการสื่อสารที่ดี และ 7) Creativity หมายถึง การที่ครูผู้สอนจะต้องเป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์สร้างบทบาทของการสร้างสรรค์ ออกแบบสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน ผู้สอนจะได้รับการคาดหวัง ให้สามารถสร้างสรรค์ผลการศึกษาในการเรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพ หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการเสริมสร้าง ศรัทธาต่อการศึกษาภาษาบาลีของสามเณร คือ หลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา เป็นหลักธรรมที่ช่วยให้เกิดความกระตือรือร้นเกิดแรงจูงใจ อีกทั้งการเรียนภาษาบาลีของสามเณร หากมี

อิทธิบาท 4 ในการศึกษาเรียนรู้แล้วย่อมได้ 1) ได้วิชาการ คือ ได้ความรู้เข้าใจเรื่องบาลีมากขึ้น ได้ความรู้ใหม่มากขึ้นเป็นการเพิ่มพูนความรู้เรื่องบาลีเพิ่มขึ้นจากที่ศึกษามาจากวัดหรือสำนักเดิมของตน ทำให้มีความมั่นใจในการสอบ และสอบไล่ได้ในที่สุด

วัตถุประสงค์ที่ 2 การพัฒนาสันตินวัตกรรมเพื่อการเสริมสร้างความศรัทธาในการศึกษาบาลีของสามเณร สำนักเรียนวัดนิมมานรดี ได้รูปแบบการศึกษาบาลีแนวใหม่ซึ่งประกอบด้วย 6 module ได้แก่ pre-module เปิดใจขยายพื้นที่สันติภายใน **Module 1** My Idol My Way **Module 2** เพลินบาลีเปล่งวชิให้ถูกอักขระ (สมัญญาภิธาน) **Module 3** ตัดและต่อภาษาตามหาแก่นธรรม-สมาส/สนธิ/นามศัพท์/อภัยยศัพท์ **Module 4** สารพันคำกริยาออบรู้คำบาลีอย่างสร้างสรรค์ (อาชยาต/กิตต์) **Module 5** ติให้แตกแยกให้แจ่ม (ตัทธิต) **Module 6** รวมพลัง I Love Pali โดยใช้กระบวนการคัดเลือกแบบมีส่วนร่วมด้วยการตั้งคณะกรรมการประกอบด้วยผู้บริหารสำนักเรียน อาจารย์สอน โดยคัดเลือกสามเณรสำนักเรียนจำนวน 15 รูป ใช้การอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 3 วัน และการปฏิบัติการเสริมสร้างทักษะด้วยตนเองของสามเณร 21 วัน การวัดและประเมินผลหลักสูตรสันตินวัตกรรมเพื่อการเสริมสร้างความศรัทธาในการศึกษาบาลี ใช้การวัดและการประเมินผลทั้ง 2 มิติ คือ การประเมินผลระหว่างการอบรม (Summative Assessment) and (Formative Assessment) การประเมินผลรวม ผลการอบรมแสดงตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการอบรมเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท 4 ในการศึกษาบาลี แยกรายด้านก่อน-หลังการทดลอง

n = 15

แรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท 4 ในการศึกษาบาลี	ก่อนทดลอง		หลังทดลอง		t	Sig.
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1) ฉันทะในการเรียนภาษาบาลี	3.52	0.68	3.89	0.63	1.33	.20
2) วิริยะในการเรียนภาษาบาลี	2.98	0.58	3.68	0.68	2.80	.01-
3) จิตตะในการเรียนภาษาบาลี	3.13	0.82	3.94	0.56	6.00	.02-
4) วิมังสาในการเรียนภาษาบาลี	3.17	0.96	3.82	0.73	5.47	.14
รวมทุกด้าน	3.20	0.67	3.82	0.55	2.26	.04-

-p < 0.05

จากตารางแสดงให้เห็นว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท 4 ในการศึกษาบาลี โดยภาพรวมหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีค่า $t = 2.26$ และเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยแรงจูงใจตามหลักอิทธิบาท 4 ในการศึกษาบาลีแยกรายด้านก่อน-หลังการทดลอง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนด้านวิริยะ ด้านจิตตะ มีคะแนนหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองที่นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และค่าเฉลี่ยคะแนนด้านฉันทะ กับด้านวิมังสา มีค่าเฉลี่ยหลังการทดลองสูงกว่าก่อนทดลองอย่างไม่มีนัยสำคัญ คะแนนความแตกต่างของค่าเฉลี่ยด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ ด้านวิมังสา ก่อนและหลังการทดลอง $\bar{X} = .37$ S.D.=1.08, $\bar{X} = .69$ S.D.=.95, $\bar{X} = .81$ S.D.=1.22, $\bar{X} = .60$ S.D.=1.51 คะแนนค่า t เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ = 1.32, 2.80, 2.54, 1.53 ตามลำดับ

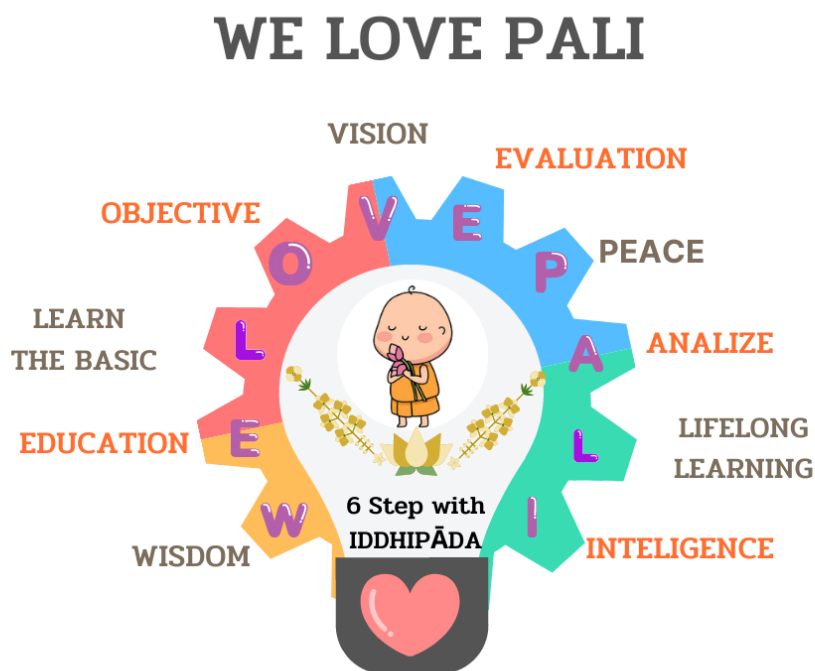
เมื่อสิ้นสุดการอบรมผู้วิจัยได้ให้สามเณรถอดบทเรียนด้วยเทคนิค AAR โดยใช้กระดานบอร์ดออนไลน์ (PADLET) ในการสะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้ สิ่งที่จะนำไปใช้และความรู้สึกที่เข้าร่วมกิจกรรม ตามตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 สรุปเสียงสะท้อนจากการถอดบทเรียนของผู้เข้าอบรม

ได้เรียนรู้อะไร	รู้สึกอย่างไร	สิ่งที่จะนำไปใช้	เรื่องที่ยากบอก
-ได้ความสามัคคีของหมู่คณะ	-ตื่นเต้นกับประสบการณ์	-นำไปต่อยอดการศึกษา	-ขอบคุณสำหรับ
-ได้เรียนรู้อะไรที่หลากหลาย	ใหม่ๆ	-นำความรู้ที่ได้เรียนมาไป	ความรู้ที่ดีๆ
มากมายและทั้งได้ความรู้อีก	-รู้สึกมีความร่าเริงใน	เผยแพร่	ขอบคุณที่ให้ความรู้
มากมายที่เราไม่สามารถอธิบาย	กิจกรรมที่เราทำ	-นำไปต่อยอดการศึกษาใน	ใหม่ๆ
ได้	-มีความสุขมีความ	อนาคต	-เดียวจะบอกให้
-ได้เรียนรู้เกี่ยวกับความสำคัญ	หัวเราะในกิจกรรมใหม่ๆ	นำเอาแนวคิดไปขยายต่อ	พระสงฆ์สวดมากเลย
ของพระบาลี	ของนักเรียน	เพิ่มเติมกิจกรรมกับการสอน	-ขอบคุณที่ทำให้
-ได้เรียนรู้บาลีวิธีใหม่	-รู้สึกมีความสุขและ	นักเรียน	ความฝันของ
-ได้สันติวัฒนธรรมเพื่อการ	ตื่นเต้น เพราะว่าได้เห็น	-นำแนวไปเพิ่มพลัง	ผู้เข้าร่วมชัดเจนมาก
เสริมสร้างความศรัทธาใน	อีกมุมหนึ่งหรือหลายๆ	การศึกษาบาลี	ยิ่งขึ้น
การศึกษาบาลี	มุมของพระบาลีซึ่งใคร	นำเอาความคิดที่ได้เรียนมา	-เด็กมี 2 ด้าน ด้าน
-ได้เรียนรู้เกี่ยวกับความสำคัญไม่ได้	หลายคนอาจจะยังไม่ได้	ไปสอนผู้อื่น	มีกับด้านสว่าง เรา
มีแค่ตัวอักษรหรือว่าคำพูดของ	เห็น	-การทำให้ตนเองคลายไม่	ต้องดึงด้านสว่างของ
พระบาลีนั้น แต่บาลีนั้นทำความเข้าใจ		ดึงเครียดกับการเรียนมาก	เขาออกมาให้ได้
ฝนให้เป็นจริงได้ หรือสามารถ		เกินไป	-อยากให้พัฒนา
เติมเต็มอนาคตของเราได้		-รู้สึกว่าได้เดินออกห้องเรียน	กิจกรรมนี้ต่อไปเพื่อ
-ได้ข้อคิดเรียนบาลี ไม่ใช่เรียน		เดิมๆ เหมือนกับคำว่า	พัฒนาการศึกษา
ถึงประโยค 9 แต่เราเรียนเพื่อ		ความรู้คู่คุณธรรม	เยาวชน
เป็นใบเบิกทางให้กับอนาคตที่			
เราอยากจะเป็นอนาคตข้างหน้า			
-ได้เรียนรู้หลักธรรมคำสอน			

องค์ความรู้ใหม่

จากการที่ได้วิเคราะห์และสังเคราะห์ ทั้ง 6 module ทำให้ได้องค์ความรู้จากการออกแบบ สันติวัฒนธรรมเพื่อการเสริมสร้างความศรัทธาในการศึกษาบาลีของสามเณร สำนักเรียนวัดนิมมานรดี ดังนี้ คือ อิทธิบาท 4 ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และ วิมังสา ได้โมเดลเรียกว่า “WE LOVE PALI”

Picture 1: We love Pali Model

W-wisdom ได้ปัญญาความรอบรู้การศึกษาเล่าเรียนจากตำรา วิชาเรียน และ **E-Education** การตระหนักถึงการศึกษาลึ้นสอดคล้องกับหลัก อิทธิบาท 4 ข้อ ฉันทะ คือ ความรักความพอใจในการศึกษาลึ้น ควรมีความชอบหรือศรัทธาในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า (ตถาคตโพธิสัทธา) Module 1: My Idol My Way ถอดรหัสเรียนบาลีอย่างไรให้สำเร็จและมีความสุข ผู้เข้าอบรมเกิดฉันทะความรักในชีวิตประจำวัน เรื่องราวที่น่าเสนอของพระพุทธเจ้าในการศึกษาลึ้น **L-Learn the basics** เรียนรู้บาลีนั้น ก็เพื่อให้เข้าใจหลักไวยากรณ์หลักพื้นฐานเป็นบันไดขั้นแรกๆ ที่นำไปสู่การศึกษาขั้นประโยค 1-2 ซึ่งเป็นการเรียนรู้วิธีการแปลประโยคบาลีการแปลโดยพยัญชนะที่ให้เห็นตัวเชื่อมต่อระหว่างประธาน กริยาในระหว่าง ตัวขยายกริยา ในระหว่าง กริยาคุมพากษ์ ตัวขยายกริยาคุมพากษ์ให้เห็นเด่นชัด ส่วนการแปลโดยอรรถนั้นหมายถึงการแปลเอาใจความหรือเนื้อความในเรื่องที่ปรากฏในธรรมบท มังคลัตถทีปนี สมนตปาสามทิกา อย่างนี้เป็นต้น **O-Objective** ตำราเรียนเรียนบาลีนั้น ก็ได้แก่อุปกรณ์ต่างๆ ในการศึกษาลึ้น และ **V-Vision** ผู้เรียนบาลีควรมีวิสัยทัศน์แบบใช้แรงพลัก และ **E-Evaluation** การเรียนรู้บาลีสามารถประเมินตนเองได้ว่ามีภูมิรู้ ภูมิธรรม สอดคล้องกับอิทธิบาท 4 ข้อ **วิริยะ** คือ ความขยันหมั่นเพียรกับการศึกษาภาษาบาลี สัมมาวายามะ Module 2 เพลินบาลีเปล่งวจีให้ถูกอักขระ **P-Peace** มีสันติสุขในตนเองเป็นเป้าหมาย เรียนรู้บาลีด้วยความตั้งใจ ไม่กดดันตนเองมากเกินไป และ **A-Analyze** การฝึกคิดวิเคราะห์หลักหารบาลีให้แตกฉานสอดคล้องกับอิทธิบาท 4 ข้อ **จิตตะ** คือ เอาใจใส่รับผิดชอบกับการศึกษาลึ้น สอดคล้องกับ Module 3 ตัดต่อภาษาตามหาแก่นธรรม และ Module 5 ติให้แตกแยกให้แจ่ม **Lifelong learning** หมั่นศึกษาด้วยตนเอง และ **I-Intelligence** ความฉลาดที่ได้จากการศึกษาลึ้น สอดคล้องกับอิทธิบาท 4 ข้อ วิมังสา ซึ่งเกี่ยวข้องสอดคล้อง

กับ Pre-Module: เปิดใจขยายพื้นที่สันติภายใน เพื่อให้ผู้เข้าอบรมมีสติปัญญาในการร่วมทำกิจกรรมปรับแนวคิดให้โน้มไปในกิจกรรมและ Module 4 สารพันคำกริยา รอบรู้คำบาลีอย่างสร้างสรรค์ และ Module 6 รูปแบบการเสริมสร้างความศรัทธาในการศึกษาบาลีของสามเณร สำนักเรียนวัดนิมมานรดี

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาวัตถุประสงค์ที่ 1 สภาพปัญหาการศึกษาบาลี แผนกบาลีในสำนักเรียนวัดนิมมานรดี มี 5 ด้าน คือ 1) ด้านบุคคล หมายถึง บุคคลากรที่เป็นอาจารย์สอนบาลีด้าน มีจำนวนน้อย 2) ด้านอุปกรณ์ การจัดการเรียนการสอน อุปกรณ์ในการเรียนการสอนไม่เน้นเทคโนโลยี การเรียนการสอนขาดความน่าสนใจ 3) ด้านสถานการณ์ในยุคสังคมปัจจุบันนี้นักเรียนซึ่งอยู่ในวัยรุ่นให้ความสนใจในด้านเทคโนโลยี เช่น เกมส์ คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีมากกว่าการเรียนบาลี 4) ด้านองค์ความรู้ ครูผู้สอนขาดองค์ความรู้ ไม่ค่อยสนใจ ค้นคว้าหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนหรือนวัตกรรมรูปแบบใหม่ๆ และ 5) ด้านจิตใจ หมายถึง สภาวะภายในจิตใจของสามเณรบางรูปเกิดความขัดแย้งมองการศึกษาบาลีในเชิงลบว่าการศึกษาบาลีไม่ทันสมัยเป็น การศึกษาแบบท่องจำโดยไม่มีการคิดวิเคราะห์สังเคราะห์เหมือนอย่างในมหาวิทยาลัย สอดคล้องกับงานวิจัย ของ Phramaha Saman Dhammavajiro (Wannaphakdee) (2018) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “แนวทางการ พัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี: กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม” ผลการวิจัย พบว่า ด้านปัญหาหลักในการจัดการเรียนการสอนสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม คือ ด้านการบริหารงานบุคคล พบว่า ระดับผู้บริหาร มีการบริหารจัดการเชิงนโยบายไม่เพียงพอต่อการแก้ไขปัญหาอุปสรรคต่างๆ ระดับ คณะครูไม่สามารถทดแทนบุคลากรที่สอนอยู่เดิม ระดับนักเรียนยังขาดนักเรียนเข้าศึกษาอย่างต่อเนื่องและ ขาดการพัฒนาอย่างเป็นระบบ ด้านการบริหารงานวิชาการ พบว่า ระดับผู้บริหาร ขาดกระบวนการติดตาม นโยบาย สำนักเรียนอย่างต่อเนื่องและใกล้ชิด ระดับคณะครูขาดความชำนาญและเทคนิคการสอน ด้านนักเรียนยังขาดความกระตือรือร้นและแรงจูงใจในการเรียน ด้านการบริหารงานงบประมาณ พบว่า ขาดการบริหารจัดการงบประมาณด้วยวิธีอื่นจากที่ดำเนินมาในอดีต ด้านการบริหารงานทั่วไป พบว่า สำนักเรียนขาดความชัดเจนในการสร้างแรงจูงใจเชิงนโยบาย นอกจากนั้นระเบียบข้อบังคับสำนักเรียน ในบางหัวข้อไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน

ผลการศึกษาวัตถุประสงค์ที่ 2 การพัฒนาสันตินวัตกรรมเพื่อเสริมสร้างความศรัทธาในการศึกษาบาลี ด้วยการจัดกิจกรรมเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ จำนวน 3 วัน และปฏิบัติการเรียนรู้เสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ ด้วยตนเอง 21 วัน เนื้อหาอบรมมี 6 Modul โดยมีหลักอิทธิบาท 4 เป็นทั้งกระบวนการในการเสริมสร้างและ ผลที่ต้องการให้สามเณรเกิดความรักในการเรียนรู้ภาษาบาลีเพื่อเป็นสะพานเชื่อมไปสู่การเรียนรู้การดำเนินชีวิต ในทางที่ดีงาม สอดคล้องกับ Phramaha Prajak Kittimet (Thongdad) (2017) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนา เทคนิคและวิธีการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ได้นำเสนอ วิธีการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีด้วย 4 เทคนิค คือ 1) การสอนจากง่ายไปหายาก 2) การสอนให้เกิดศรัทธาในผู้สอน 3) การสอนให้เกิดความ กระตือรือร้น และ 4) การสอนให้สนุกสนานและพัฒนาวิธีการสอน คือ วิธีการสอนให้เห็นความสำคัญ วิธีการ สอนให้เชื่อมั่นว่าทำได้ วิธีการซักถามให้เกิดความเข้าใจ วิธีการตั้งกติกาให้น่าสนใจ จากนั้นควรสอนด้วยเทคนิค การสอนแบบประจักษ์ใจ (Clarity) การสอนแบบประทับใจ (Impression) สอนแบบปลุกเร้าใจ (Courage) การสอนแบบปิติใจ (Exaltation) วิธีการ 4 ได้แก่ วิธีการสอนแบบใส่ใจ (Concentration) วิธีการสอน แบบมั่นใจ (Assurance) วิธีการสอนแบบเข้าใจ (Savvy) และวิธีการสอนแบบพร้อมใจ (Acceptance) การตรวจสอบกลยุทธ์การสร้างแรงจูงใจในการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของสำนักเรียนพระปริยัติธรรม

พบว่า ด้านความเป็นประโยชน์มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านความเหมาะสม ความถูกต้อง และความ เป็นไปได้ตามลำดับ

สรุป

สันติวัฒนธรรมเพื่อการเสริมสร้างความศรัทธาในการศึกษาบาลี ของสามเณรสำนักเรียนวัดนิมมานรดี ทำให้เห็นบริบทของการศึกษาบาลีว่ายังมีบุคลากรไม่เพียงพอ การจัดการบริหารการศึกษาบาลียังขาด มาตรฐานที่ชัดเจน ควรมีการปรับปรุงพัฒนาการบริหารจัดการการศึกษาให้เป็นระบบมีความชัดเจน ทำให้ เห็นแนวคิดและ ทฤษฎีจากผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนาดังที่พระพรหมวชิรปัญญาจารย์ กล่าวว่ การศึกษาบาลีนั้นไม่ยาก เพียงต้องศึกษาให้เป็นระบบเป็นกระบวนการขั้นตอนการศึกษาก็ต้องเข้าใจ วิชาการบาลี วิธีการบาลีหลักการบาลีประสบการณ์บาลีละประสิทธิการบาลี และหลักธรรมที่เสริมสร้างศรัทธา ในการศึกษาบาลีคือ อิทธิบาท 4 ในการขับเคลื่อนการศึกษาบาลี และงานวิจัยผู้ได้องค์ความรู้ใหม่นั้น คือ “We Love Pali Model”

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 งานวิจัยนี้สามารถเลือกหยิบกิจกรรมกรรมที่สอดคล้องการสถานศึกษาหรือห้องเรียนแล้วนำไป ไปประยุกต์ใช้ได้

1.2 สื่อการเรียนการสอนสามารถนำไปต่อยอดในการทำกิจกรรมเสริมสร้างการเรียนรู้สำหรับ สามเณรในบริบทต่างๆ ได้

1.3 สามารถนำรูปแบบการเรียนการสอนไปใช้กับโรงเรียนพระปริยัติอื่นๆ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาครั้งนี้ทำให้ผู้วิจัยได้มองเห็นประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำการศึกษาเพิ่มเติมดังนี้

2.1 การพัฒนาหลักสูตรการสอนบาลีสำหรับสามเณรยุค 5G ผ่านการเรียนรู้ด้วยสื่อนวัตกรรม สมัยใหม่

2.2 การพัฒนานวัตกรรมการสร้างสื่อการเรียนการสอนภาษาบาลียุคใหม่ เช่น Canva วิดีโอ เป็นต้น

References

- Faculty of Administrative Sciences, Ubon Ratchathani University. (2015). *When Teachers from the 19th Century Had to Teach Students to Be Ready for Life in the 21st Century*. Retrieved July 19, 2022, from <http://km.bus.ubu.ac.th/?p=2397>
- Government Gazette. (2021). *Royal Insignia Buddhist Scriptures Act 2562 B.E.*, Retrieved August 3, 2021, from http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2562/A/050/T_0011.PDF
- Phramaha Kosin Thanavuddho (Faiphonsaen), Saengsai, P., & Sukumal, P. (2021). The Guidelines for Pali Language Learning Management of Novices and Monks in Phrapariyattidhamma School, Pali Division, Khon Kaen Province. *Journal of Buddhist Education and Research*, 7(2), 237-248.

- Phramaha Prajak Kittimeti (Thongdad). (2017). The Development of Instructional Methods and Techniques in the Phrapariyattidhamma Schools on Pali Section. *Journal of Yanasangvorn Research Institute*, 8(2), 101-112.
- Phramaha Saman Dhammavajiro (Wannaphakdee). (2018). *The Approaches of Development of Pariyattidhamma School: A Case Study of Wat Awutvikasitaram*. (Master's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Phramaha Yod Abhipuñño (Sopa). (2021). The Successful Learning and Teaching of Pālī. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 7(2), 122-133.
- The Prince Damrong Rajanubhab, (1981). *Collection of Writings on Buddhism's Legends*. Bangkok: Rung Raengtham Publishing.

**การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานราก โดยการมีส่วนร่วม
ของชุมชนตามหลักพุทธสันติวิธี ตำบลหันตรา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา***
**The Development of Tourist Attractions to Enhance the Grassroots Economy
Through Community Participation Based on the Buddhist Peaceful Means of
Hatra Sub-district Community, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province**

¹กนกพร เชื้อมสุข, ขันทอง วัฒนประดิษฐ์ และ พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญโญ

¹Kanokporn Chuemsuk, Khanthong Wattanapradit

and Phrakhrupalad Adisak Vajirapañño

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: kritkanok14@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการจำเป็นและหลักพุทธสันติวิธี ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน ตำบลหันตรา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2) เพื่อพัฒนากระบวนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตามหลักพุทธสันติวิธี ตำบลหันตรา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) เครื่องมือวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และชุดปฏิบัติการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ ตามวงจร P-A-O-R ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 27 ท่าน และกลุ่มนักวิจัยท้องถิ่น 15 ท่าน วิเคราะห์ผล ด้วยอุปนัยวิธี สรุปผลแบบพรรณนาโวหาร

ผลการวิจัยพบว่า

1) ตำบลหันตรา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีทรัพยากรทางชุมชน และมีภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น สมาชิกชุมชนตำบลหันตรามีความต้องการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหันตราให้เป็นที่รู้จัก ปัญหาและจุดอ่อนที่ควรเสริมให้เกิดการพัฒนา คือ การสร้างจิตสำนึกในการเป็นเจ้าของร่วม การพัฒนา แหล่งสถานที่ที่มีจุดเน้นและดึงดูดนักท่องเที่ยว พร้อมกับรูปแบบการจัดกิจกรรม การประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จัก หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน คือ หลักสารณียธรรม 6 ร่วมกับการใช้หลักอปริหานิยธรรม 7 และวัดผลการพัฒนาด้วยหลักภาวะ 4

2) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนตาม หลักพุทธสันติวิธี ตำบลหันตรา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้วยชุดปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบ ตามวงจร P-A-O-R 9 วงรอบ แบ่งเป็น ระยะต้นน้ำ คือ ร่วมวิเคราะห์วางแผนเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตำบล หันตรา ระยะกลางน้ำ คือ การลงมือปฏิบัติร่วมกัน ระยะปลายน้ำ คือ การนำแนวปฏิบัติมาปรับใช้ด้วยความ ตื่นรู้ องค์ความรู้การวิจัย คือ “WE ARE TOGETHER MODEL”

*Received June 11, 2023; Revised November 6, 2023; Accepted November 8, 2023

คำสำคัญ: การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว; การมีส่วนร่วมของชุมชน; ตำบลหันตรา; เศรษฐกิจฐานราก

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to analyze contexts, problems, needs, and Buddhist peaceful means conducive to the development of tourist attractions in order to enhance the grassroots economy of Hantra Subdistrict, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province; and 2) to improve the development process of tourist attractions in order to enhance the grassroots economy through community participation based on the Buddhist peaceful means of Hantra Subdistrict, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. The study employed a participatory action research method. The tools used were an in-depth interview form and a participatory action package to develop tourist attractions systematically based on PAOR cycle. The key informants were 27 persons of key informants and 15 local researchers. The obtained data were analyzed by inductive method and summarized by descriptive method.

From the study, the following results are found:

1) Hantra Subdistrict in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province possesses unique community resources and local wisdom. The following are problems and weaknesses that should be addressed: Raising awareness of co-ownership, developing tourist attractions that can attract tourists and organizing activities, and increasing public relations for tourist attractions. The Buddhist peaceful means conducive to the development of tourist attractions in order to enhance the grassroots economy include *Sārāṇīyadhamma* (states of conciliation) together with *Aparihāṇīyadhamma* (conditions of welfare). The development results should be evaluated by *Bhāvanā* (four developments).

2) The development of tourist attractions to enhance the grassroots economy through community participation based on the Buddhist peaceful means of Hantra Subdistrict, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, is carried out using a participatory action package by following a 9-round PAOR cycle. This process is divided into 3 phases: upstream by analyzing the plans in order to develop the tourist attractions in Hantra Subdistrict; midstream by implementing according to the shared action plan; and downstream by adapting the action plan through awakening. A body of knowledge gained is ‘we are together model’.

Keywords: Tourist Attraction Development; Community Participation; Hantra Sub-district; Grassroots Economy

บทนำ

การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นสิ่งหนึ่งของการสร้างทางเลือกในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ผู้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์จากท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคมและ วัฒนธรรม ที่ประชาชนในชุมชนมีส่วนกำหนดทิศทาง บริหารจัดการโดยชุมชน เพื่อชุมชนและชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของ มีสิทธิในการจัดการดูแล เพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน การท่องเที่ยวโดย ชุมชนจึง

เป็นเครื่องมือสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้านในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีชุมชน Sonchai et al. (2021) กล่าวว่า สิ่งสำคัญคือ ทุกกระบวนการควร เริ่มต้นจากชุมชนในท้องถิ่นและมีการบริหารจัดการอย่างครบวงจรจากคนในชุมชน ท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นการสร้างทุนและการมีกองทุนที่เข้มแข็ง การผลิตสินค้าชุมชนขั้นพื้นฐาน การแปรรูปสินค้าชุมชน การบริการ การตลาดชุมชน เป็นต้น ทั้งนี้กระบวนการบริหารจัดการทั้งหมดของชุมชนมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อแก้ไขปัญหาความจำเป็นขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตของคนในชุมชนให้เหมาะสมและพอเพียง ฉะนั้นในแต่ละวัฒนธรรมในแต่ละวิถี ชีวิตแต่ละภาคของประเทศไทยสามารถเป็นจุดขายในเชิงการท่องเที่ยวแบบวิถีไทยได้เป็นอย่างดี และประเทศไทยก็เป็นศูนย์กลางเชิงวัฒนธรรมและเชิงพื้นที่ในแถบภาคตะวันออกเฉียงใต้จึงเหมาะกับการปรับเปลี่ยนเป็นการบริการทางด้านการท่องเที่ยววิถีไทยเพื่อเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นจังหวัดที่มีสถานที่การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เป็นจังหวัดที่มีประวัติศาสตร์ของประเทศไทยมาอย่างยาวนาน และเป็นจังหวัดหนึ่งในเขตภาคกลางตอนล่างที่มีความโดดเด่นในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จนได้รับการยกย่องเป็นมรดกโลกจากยูเนสโก (UNESCO) มีรายได้จากการท่องเที่ยวกว่า 10,000 ล้านบาทต่อปี ซึ่งรายได้ดังกล่าวนี้ได้จากกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยถึงร้อยละ 70 โดยสินค้า อาหาร และของฝากที่เป็นเอกลักษณ์และนักท่องเที่ยวนี้ถึงจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ กุ้งแม่น้ำเผา โรตีสายไหม ขนมไทย กวยเตี๋ยวเรือ เครื่องจักสานที่มีชื่อเสียงโด่งดังและสร้างรายได้ให้แก่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทำให้คนในพื้นที่ที่มีความเป็นอยู่ที่ดี (Benjaporn, 2021) แต่อย่างไรก็ตาม พบว่า ยังมีหลายพื้นที่ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีที่มีคุณค่าวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และวิถีของชุมชนสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนได้หากได้รับการพัฒนาและชุมชนมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของ ดังเช่น “ตำบลหันตรา”

ตำบล "หันตรา" อยู่ในพื้นที่อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นตำบลที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นชื่อทุ่งนาหลวง ในเอกสารทางประวัติศาสตร์กล่าวไว้ว่าเป็นสถานที่ประสูติของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถและพระราชโอรสสมเด็จพระเจ้าสามพระยา คราวไปทำศึกเขมร พระมเหสีออกส่งเสร็จไปทัพเกิดประชวรพระครรภ์จึงประสูติกาลสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ พลัปลพลาที่ทุ่งนาแห่งนี้ก็ทั้ง ทุ่งหันตรา ทุ่งหันตราในสมัยกรุงศรีอยุธยาได้ใช้เป็นที่พักของทหารมาโดยตลอด จนเรียกกันว่าทุ่งหาญกล้าและใช้เป็นสถานที่ปฏิบัติงานของราชการ เช่น เป็นแหล่งประกอบพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญและนวดข้าวของหลวง พระมหากษัตริย์เสด็จมาเป็นประธานและประกอบพระราชพิธีด้วยพระองค์เอง ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ทุ่งหันตราในอดีตเป็นสถานที่สำคัญและเป็นอยู่อาศัยที่สำคัญของกรุงศรีอยุธยามาตั้งแต่โบราณในสมัยต่อมาได้มีการแบ่งเขตการปกครองแยกหมู่บ้าน ตำบล โดยมีการตั้งชื่อตำบลหาญกล้าและเปลี่ยนชื่อมาเป็นตำบลหันตราจนถึงปัจจุบัน (Touronthai, 2018)

จากประวัติศาสตร์ข้างต้น ทำให้ตำบลหันตรา เป็นตำบลที่มีวัฒนธรรม และเอกลักษณ์ทั้งสถานที่ทางศาสนา ได้แก่ วัดมหาโบสถ์ และทางอาหารไทย ทั้งอาหารคาว หวาน มีขนมไทยที่ลือชื่อ “ขนมหันตรา” ที่มีความเกี่ยวข้องกับชื่อของตำบล และทักษะศิลปะการป้องกันตัวด้วยอาวุธดาบ ที่มีชื่อเสียงของตำบลหันตรา จากหลักการและเหตุผลดังกล่าว บทความวิจัยนี้ จะนำเสนอผลการศึกษาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การพัฒนาสินค้า ปัญหา และรูปแบบการบริการท่องเที่ยวของตำบลหันตรา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยศึกษาสภาพบริบทของตำบลหันตราเป็นตำบลที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน แต่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่นิยมท่องเที่ยวในพื้นที่หลัก และตำบลหันตรามีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ทั้งสถานที่ และมรดกวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ทางอาหาร จึงอยากจะกระตุ้นการท่องเที่ยวตำบลหันตรา ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ให้มากขึ้น เพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากโดยการมีส่วนร่วม

ของชุมชน และศึกษากลไกการจัดการและเครือข่ายการท่องเที่ยวตำบลหันตรา ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อนำไปสู่การสร้างกิจกรรม การสร้างนวัตกรรมในด้านการท่องเที่ยวการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของตำบลอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการจำเป็นและหลักพุทธสันติวิธีในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน ตำบลหันตรา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อพัฒนาระบบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนตามหลักพุทธสันติวิธี ตำบลหันตรา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (PAR) ตามแนวคิดของ Kemmis, and McTaggart (1988) มี 4 กระบวนการ ประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การปฏิบัติตามแผน (Action) การสังเกตผล (Observation) และการสะท้อนผล (Reflection) วิธีการดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การค้นคว้าจากงานเอกสาร (Documentary Research) เกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน แนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจ แนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วม และหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ หลักสารณียธรรม หลักอปริหานิยธรรม และหลักภาวนา 4

ขั้นตอนที่ 2 การค้นหาพื้นที่วิจัย โดยผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ตำบลหันตรา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นพื้นที่ในการวิจัย พบว่าพระนครศรีอยุธยา ควรได้รับการพัฒนาต่อยอดดึงดูดศักยภาพอันโดดเด่นออกมาเพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ขั้นตอนที่ 3 การสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งมีโครงสร้างกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) การคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) แบ่งเป็น 2 กลุ่มหลัก (1) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในพื้นที่ตำบลหันตรา ได้แก่ ผู้นำศาสนา ประชาชนชาวบ้าน แกนนำเด็กและเยาวชน ผู้บริหารสถานศึกษา ครู ประชาชนในพื้นที่ ผู้นำชุมชนทั้งแบบทางการและไม่เป็นทางการ หน่วยราชการท้องถิ่น (2) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว ด้านสันติวิธี ด้านพัฒนาชุมชน ด้านพุทธศาสนา รวมจำนวนทั้งสิ้น 27 ท่าน ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย ด้วยการทำ Index of Objective Congruence (IOC) ผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ผลการพิจารณาของคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญ ได้คะแนน IOC ร้อยละ 80

ขั้นตอนที่ 4 การออกแบบชุดปฏิบัติการในการลงพื้นที่สร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตำบลหันตรา โดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็น นักวิจัยท้องถิ่น ประกอบด้วยผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำศาสนา ตัวแทนสถานศึกษา จิตอาสาชุมชน ประชาชนชาวบ้าน รวม 15 ท่าน ใช้เครื่องมือวิจัย คือแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งมีโครงสร้าง การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การจัดเวทีสนทนากลุ่มเสียงสะท้อนจากการถอดบทเรียน ด้วยเทคนิค AIC (Appreciative Interaction Commitment) หรือ Appreciative-Influence-Control ซึ่งเป็นเทคนิคการประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ และตรวจสอบคุณภาพการรับรองชุดปฏิบัติการ ด้วยผลการพิจารณารับรองจริยธรรมในมนุษย์ จากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ใบบรรองที่ ว.21/2566

ขั้นตอนที่ 5 การลงพื้นที่ปฏิบัติการตามวงจร P-A-O-R ประกอบด้วย 1) ขั้นการวางแผน (Plan) เป็นการศึกษาสถานการณ์ วิเคราะห์ปัญหา ความต้องการ และจัดทำแผนงานในการสนทนากลุ่มกับผู้นำชุมชน

กลุ่มชาวบ้าน และกลุ่มเยาวชน เพื่อให้ทราบถึงสภาพปัญหา ประวัติ ความเป็นมา วัฒนธรรม ประเพณี วิธีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน ตลอดจนจุดอ่อน/จุดแข็งของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยใช้การประชุมแบบมีส่วนร่วมจากตัวแทนผู้นำชุมชน ตัวแทนชาวบ้าน และกลุ่มเยาวชน เพื่อร่วมกันวิเคราะห์ สะท้อนมุมมองของสภาพปัญหาในชุมชน เพื่อนำมากำหนดเป็นเป้าหมายที่ต้องการและเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน 2) ขั้นการปฏิบัติตามแผน (Action) เป็นระยะการลงมือเพื่อปฏิบัติตามแผนดำเนินการโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม 3) ขั้นการสังเกต/ประเมินผล (Observation) เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยติดตามประเมินผลดำเนินการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลหันตรา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สร้างความมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน โดยประเมินผลระหว่างดำเนินการ และประเมินผลหลังการดำเนินการ โดยเป็นการถอดบทเรียนร่วมกับคนในชุมชน แล้วนำมาวิเคราะห์โดยวัดผลจากการดำเนินงานหรือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ เพื่อเป็นการนำมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับสภาพของชุมชนต่อไป 4) ขั้นการสะท้อนผล (Reflection) เป็นขั้นตอนการประเมินโครงการวิจัย สรุปผลการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมา โดยผ่านการสนทนากลุ่ม ตัวแทนที่เป็นกลุ่มผู้นำ และตัวแทนกลุ่มเยาวชน เพื่อร่วมวิเคราะห์สถานการณ์การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลหันตรา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สร้างความมีส่วนร่วมในชุมชน

ขั้นตอนที่ 6 รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยแยกการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์เอกสารประเด็นหลักการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากตามหลักพุทธสันติวิธี ตำบลหันตรา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การสังเกตการณ์จากการลงพื้นที่ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ขั้นตอนที่ 7 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) คือ การตรวจทานด้วยข้อมูล ตรวจทานด้วยแหล่งผู้ให้ข้อมูล และตรวจทานด้วยวิธีการเก็บข้อมูล นำสรุปผลการวิจัยโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และรายงานผลสรุปผลการวิจัยตอบวัตถุประสงค์ การวิจัย สรุปผลและนำเสนอแบบพรรณนาโวหาร

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 สภาพปัญหา ความต้องการจำเป็นและหลักพุทธสันติวิธีในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน ตำบลหันตรา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ตำบลหันตรามีเรื่องราวประวัติศาสตร์อันยาวนาน ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เป็นตำบลที่มีเอกสารทางประวัติศาสตร์ ระบุว่าป็นทุ่งนาหลวง และสถานที่ประสูติของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ รวมทั้งยังเป็นเส้นทางเดินทัพของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ตำบลหันตรามีต้นทุนทางชุมชน คือ มีต้นทุนทางสถานที่ มีสถานที่สำคัญในประวัติศาสตร์ ได้แก่ วัดหันตรา (โบสถ์มหาอุด) ซึ่งเป็นวัดใช้ปลุกเสกของสิริมงคลให้แก่ นักรบในสมัยกรุงศรีอยุธยา คือพระยอดธง และเป็นวัดที่มีทางเข้าออกทางเดียว จึงใช้ประกอบพิธีสำคัญต่างๆ มาตั้งแต่สมัยอยุธยา มีทุ่งหาญกล้า แต่ต่อมาเรียก ทุ่งหันตรา จนถึงปัจจุบัน เนื่องจากใช้เป็นเส้นทางเดินทัพ และซ่อมรบของทหารสมเด็จพระเจ้าตากสิน รวมทั้งยังเป็นที่พักพิงของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ อนุสรณ์ จงรักภักดี สร้างไว้เพื่อระลึกถึงวีรชนคนกล้า รวมทั้ง วัฒนธรรมทางอาหาร ไทย คาว หวาน โดยมีขนมไทย มีประวัติศาสตร์มายาวนานเคียงคู่อยุธยา นั่นคือ “ขนมหันตรา” และมีน้ำพริกเหินทุ่งเสปียง การแสดงรำดาบ กล่าวได้ว่า ตำบลหันตรามีต้นทุนทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม อาหารและขนมโบราณ รวมถึงสถานที่

ห้องเที่ยวที่รวบรวมประวัติศาสตร์เด่นของอำเภอพระนครศรีอยุธยา แต่ขาดนำมาสร้างจุดเด่นที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาสนใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีจุดถ่ายรูปเช็คอินซึ่งเป็นดังสปอร์ตไลท์สำหรับนักท่องเที่ยวยุคใหม่ ที่สามารถเป็นการทำประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวผ่านสื่อออนไลน์ เช่น เฟสบุ๊ค การสร้างสปอร์ตไลท์ฉายให้เห็นจุดเด่นที่ให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนใจจะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของพลัง “บวร” การเป็นเจ้าของร่วมผ่านกระบวนการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสะท้อนผล และร่วมรับผลประโยชน์เพื่อร่วมยกระดับเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน

อย่างไรก็ดี การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนตามหลักพุทธสันติวิธี นอกจากการสร้างอัตลักษณ์จุดเด่นให้น่าสนใจที่สอดคล้องกับวิถีชุมชนเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว ให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย ซึ่งจำเป็นต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน เพื่อยกระดับเข้าสู่รัฐวิสาหกิจชุมชน หลักพุทธสันติวิธีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม คือ (1) หลักสาธตนิยธรรม 6 ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกันก่อให้เกิดความสามัคคี (Thai Tripitakas: 8/271/361) คือ 1) เมตตากายกรรม คือ การแสดงออกถึงความเมตตาทางกายแก่เพื่อนในชุมชนตำบลเดียวกันและต่อชุมชนข้างเคียง โดยมีการเชิญให้คนในชุมชนและชุมชนข้างเคียงเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม 2) เมตตาวาจกรรม คือ มีความเมตตาในการใช้วาจาสุภาพในการสนทนา ประชุม ประสานงานต่างๆ ในการจัดกรรมทั้งประสานหน่วยงานรัฐ ภาคเอกชน ชุมชน 3) เมตตามโนกรรม มีการตั้งจิตเมตตาปรารถนาดีต่อกันในชุมชนและสังคมเพื่อร่วมกันพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตำบลหันตรา 4) สาธารณโภคี รู้จักแบ่งปันความรู้ ภูมิปัญญาชาวบ้านให้แก่คนในชุมชน และบุคคลภายนอก ทั้งภาครัฐและเอกชน 5) ศีลสามัญญดา มีศีลธรรม รู้จักแบ่งปัน มีผลประโยชน์ร่วมกัน ร่วมกันพัฒนาชุมชนตำบลหันตราทั้งด้านการท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ในชุมชนตำบล 6) ทิฐิสามัญญดา มีความเห็นดีเห็นงามเสมอเหมือนกับผู้อื่นในสังคม ร่วมกันพัฒนาตำบลหันตราให้ยั่งยืน คือการช่วยเหลือ (2) หลักอปริหานิยธรรม 7 ประการ (Thai Tripitakas: 23/20/18) เป็นธรรมที่ก่อให้เกิดความรัก ความสามัคคี ประกอบด้วย 1) คนในชุมชนหมั่นประชุมกันเป็นประจำเพราะจะเป็นการระดมความคิด รวมความสามารถที่ทุกคนมีแตกต่างกัน นำมาแก้ไขปรับปรุง ส่งเสริม พัฒนาด้านต่างๆ ให้มีความเจริญขึ้นในตำบลหันตรา 2) พร้อมเพรียงกันประชุม เริ่มและเลิกประชุมโดยพร้อมเพรียงกัน โดยทุกครั้งที่มีการเข้าประชุมจะมีการลงชื่อผู้เข้าร่วมประชุมและมีการสรุปผลดำเนินงานร่วมกัน มีความรับผิดชอบและดำเนินงานไปอย่างพร้อมเพรียงกัน 3) คนในชุมชนปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับ อย่างเสมอภาคกัน 4) คนในชุมชนให้เกียรติเคารพนับถือผู้ใหญ่ เชื้อฟ้าคำสอนของผู้อาวุโส 5) ไม่ลุแก่อำนาจ ไม่เห็นแก่ตัว ให้เกียรติซึ่งกันและกันกับคนในชุมชน 6) บูชาเจตีสถานด้วยความเคารพไม่ละเลยการบูชาอันชอบธรรมรักษาไม่ให้เสื่อมสูญ คนในชุมชนขัดเกลาจิตใจอยู่เสมอ แสดงถึงความเป็นผู้ที่พร้อมจะปฏิบัติดีงามโดยไม่ประมาท 7) ตั้งใจสนับสนุนส่งเสริมคนดี เลือกคนดีมีความสามารถเข้ามาร่วมพัฒนาตำบลหันตราเพื่อความยั่งยืน กล่าวได้ว่า หลักอปริหานิยธรรมเป็นหลักธรรมที่ช่วยก่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองในท้องถิ่น คนในชุมชนเคารพซึ่งกันและกัน ให้เกียรติกันไม่ว่าจะมาจากศาสนาก็สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข นอกจากนี้ยังพบ หลักธรรมในการพัฒนาให้เกิดความยั่งยืนภายใต้กรอบภาวนา 4 คือ 1) กายภาวนา 2) ศีลภาวนา 3) จิตภาวนา 4) ปัญญาภาวนา (โดยหลักการแนวคิดที่นำเสนอข้างต้น มีความจำเป็นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นอย่างยิ่ง หลักธรรมดังกล่าวข้างต้น เป็นหลักธรรมพื้นฐานในการชีวิต เพราะถ้าขาดหลักธรรมดังกล่าวข้างต้น การพัฒนาใดๆ ให้มีความยั่งยืนก็จะไม่ประสบความสำเร็จ (Somdet Phra Buddhaghosacariya (P.A. Payutto), (2018)

วัตถุประสงค์ที่ 2 กระบวนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนตามหลักพุทธสันติวิธี ตำบลหันตรา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผลที่เกิดผู้วิจัยได้ออกแบบสร้างชุดปฏิบัติการอย่างเป็นระบบเป็นเครื่องมือ P-A-O-R (Plan-Action-Observation-Reflect) คือ การพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน (Plan) การปฏิบัติ (Act) การสังเกตการณ์ (Observe) และการสะท้อนการปฏิบัติ (Reflect) โดยผู้วิจัยได้ออกแบบแผนกิจกรรมลงพื้นที่ ทั้งหมด 8 ครั้ง ครั้งที่ 1 การลงสำรวจพื้นที่ และพบปะสนทนากับชุมชน ณ วัดหันตรา หันตรา วันที่ 17 สิงหาคม 2565 โดยใช้เทคนิค AIC เพื่อค้นหาปัจจัยความสำเร็จที่เกิดขึ้น และภาพอนาคตการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยพุทธสันติวิธี ตำบลหันตรา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่จะส่งผลให้เกิดความยั่งยืน

ครั้งที่ 2 การลงพื้นที่ เพื่อสำรวจพื้นที่ที่จะจัดกิจกรรม และการต่อยอดผลิตภัณฑ์ของตำบลหันตรา ให้เป็นที่ต้องการของตลาดและกลุ่มเป้าหมาย การวางแผน (Plan) นัดประชุมทาง Zoom และ line และทางโทรศัพท์ เพื่อยกระดับความก้าวหน้าของการดำเนินงานที่จะจัดกิจกรรมพัฒนาการท่องเที่ยว และสรุปนัดวันเวลา ที่จะลงพื้นที่เพื่อสรุปผลความก้าวหน้าของงานที่จะเกิดขึ้นในอนาคต การปฏิบัติการ (Action) การประชุม ณ องค์การบริหารส่วนตำบลหันตรา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยผู้วิจัยสร้างการเรียนรู้และเสริมพลังความเชื่อมั่นในการพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว ด้วยการแสดงตัวอย่างผลงานการพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนของ สุทธิพงษ์ สุริยะ (อาจารย์ขาบ) ทำให้ชาวบ้าน และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง มองเห็นภาพการสร้างสปอร์ตไลท์ให้ตำบลของตนเอง และได้สรุปความเห็นพื้นที่สปอร์ตไลท์คือ เพนท์ภาพกราฟิตี้ แต่ต้องสร้างความโดดเด่น โดยเพนท์บนกำแพง หรือกำแพงบ้าน และบ้านหลังไหนขายสินค้าใดก็วาดรูปหรือเพนท์กราฟิตี้บนฝาผนังบ้านตนเอง และหมั่นลงโซเชียล แชร์ สื่อออนไลน์ Facebook Tiktok เน้นการแชร์ โดยมุ่งเน้นให้มีคนเห็นภาพที่แชร์มากที่สุด เพื่อสร้างความจดจำ เชิญชวนบุคคลมีชื่อเสียงมาร่วมงาน เพื่อสร้างกระแสให้ปัง เป็นที่มีชื่อเสียง ใช้ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่มี มาเป็นบรรจุภัณฑ์ หรือเป็นการตกแต่งบ้าน โดยเริ่มจากการเลือกสถานที่ บ้าน หรือวัด เป็นที่แรกในการสร้างสปอร์ตไลท์ ให้ชาวบ้านพาไปดูสถานที่ ที่จะใช้เป็นจุดสร้างสปอร์ตไลท์ของตำบลหันตรา และของดีประจำตำบลหันตรา มีการสร้าง Line กลุ่มขึ้นมาเพื่อสะดวกในการพูดคุยแลกเปลี่ยนสนทนากันทางความคิด การสังเกต (Observation) หลังจากจบการประชุม ชาวบ้านมีการทำบันทึกประจำวัน รายงานการประชุม และเริ่มส่งรูปภาพ และโลเคชั่นเพิ่มเติมเข้ามาทางไลน์กลุ่ม รวมทั้งร่วมกันระดมความคิดสรุปผลิตภัณฑ์ที่จะทำการพัฒนาให้เป็นที่รู้จักเป็นสินค้า OTOP และเลือกโลเคชั่นสถานที่เพิ่มเติมที่จะจัดกิจกรรม การสะท้อนการปฏิบัติการ (Reflect) หลังจากเสร็จสิ้นการประชุม ชาวบ้านและผู้นำชุมชนนำเสนอผลิตภัณฑ์ทั้งอาหารคาว หวาน การแสดง และสถานที่ที่จะใช้จัดกิจกรรม รวมทั้งเลือกจุดที่จะเพนท์ภาพกราฟิตี้ และช่วยกันแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในการนำเสนอรูปภาพที่จะเพนท์ รวมถึงการใช้สี การแต่งกายในวันงาน ชุมที่จะจัดงาน รวมทั้งกิจกรรมที่จะจัดในวันงาน

ครั้งที่ 3 การลงพื้นที่เพื่อประชุมหาแนวทาง ณ สถานที่ วัดหันตรา (ตรงหน้าหอฉันท์) วันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2566 การลงพื้นที่เพื่อประชุมหาแนวทาง ณ สถานที่ วัดหันตรา (ตรงหน้าหอฉันท์) วันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2566 เวลา 16.00น. เพื่อเลือกจุดที่จะจัดงานกิจกรรม การวางแผน (Plan) จัดนัดประชุมทาง Line เพื่อนัดวันลงพื้นที่ เพื่อสำรวจรายละเอียด สถานที่ที่จะจัดกิจกรรมอย่างเชิงลึก พร้อมทั้งเตรียมความพร้อมอุปกรณ์ที่จะใช้ในวันงานจัดกิจกรรม การปฏิบัติการ (Action) ลงพื้นที่ ณ วัดหันตรา (ตรงหน้าหอฉันท์) กำหนดและผู้ช่วยทำหน้าที่จัดทำบันทึกรายงานการประชุม เจ้าอาวาสวัดหันตรา ผู้ใหญ่บ้าน และผู้วิจัย ได้สนทนาถึงทีมชุดแต่งกายในวันงาน และชุดใช้ปฏิบัติการในการเพนท์กราฟิตี้ โดยได้เลือกเสื้อยืดลายหันตรา มาใช้ใส่เป็นทีมในการจัดงานและทำกิจกรรม เลือกสถานที่บริเวณพระพุทธราย วัดหันตรา เป็นที่จัดกิจกรรม

การสังเกต (Observation) ชาวบ้านตำบลหันตรา และเจ้าหน้าที่ ให้ความสำคัญในการมีส่วนร่วมนัดประชุม ทุกครั้ง ทั้งเวลาราชการและ นอกเหนือจากเวลาปฏิบัติงานทางราชการ สมาชิกเริ่มมองเห็นภาพการจัด กิจกรรม สถานที่จัดกิจกรรม และการแสดง รวมทั้ง การจัดบริเวณจุดจำหน่ายสินค้า รวมทั้งสินค้าที่จะนำมา จำหน่าย เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน การสะท้อนการปฏิบัติการ (Reflect) จากการลงสำรวจพื้นที่ครั้งนี้ กลุ่มชาวบ้านได้ตั้งกลุ่มเพื่อประสานงานทางไลน์ และเริ่มมีการแชร์รูปภาพ กราฟิตี้ ว่าควรจะเป็นรูปอะไร โดยสรุปต้องมีรูปพระเจ้าตากสินมหาราช และทุ่งหาญกล้า คือทุ่งหันตรา และต้องเป็นไปตามหลักธรรม รวมทั้ง ต้นไม้ที่จะใช้สื่อทางออนไลน์เพื่อประชาสัมพันธ์ตำบลหันตราให้เป็นที่รู้จัก

ครั้งที่ 4 ลงพื้นที่เพื่อเข้าพบท่านผู้อำนวยการโรงเรียนหันตรา เพื่อขอความร่วมมือจากโรงเรียน ส่งการแสดงรำไทย และรำกลองยาว ร่วมกิจกรรม ณ โรงเรียนวัดหันตรา และพบปะท่านกับปราชญ์ชุมชน ณ วัดหันตรา วันที่ 8 มีนาคม 2566 การวางแผน (Plan) วางแผนที่จะเชิญชวนเด็กจากโรงเรียนวัดหันตรา เข้ามาร่วมกิจกรรม เพื่อให้เป็นไปตามกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (บวร) มีการสนทนาในกลุ่มไลน์ และได้คำสรุปว่าทางโรงเรียนหันตรา มีการแสดงเด็กเล็ก คือรำไทย และรำกลองยาว และขออนุญาตเข้าพบ ท่านผู้อำนวยการโรงเรียนหันตรา และขออนุญาตเข้าพบท่านอาจารย์สำรวย อาจารย์สอนวาดรูปเพื่อขอ คำแนะนำ การปฏิบัติการ (Action) ลงพื้นที่ พบท่านผู้อำนวยการโรงเรียนหันตรา อาจารย์มานพ สุขเกษม เพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านผู้อำนวยการ ส่งการแสดงรำไทย และรำกลองยาว ของนักเรียนจากโรงเรียน หันตรา มาเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งท่านผู้อำนวยการให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี และได้รับความร่วมมือเข้าร่วม กิจกรรม และพบท่านอาจารย์สำรวย อาจารย์สอนวาดรูป ซึ่งเป็นอาจารย์อาวุโสของชาวชุมชนหันตรา โดยได้รับคำแนะนำจากท่านเกี่ยวกับเรื่องรูปภาพกราฟิตี้ โดยท่านอาจารย์ให้ความร่วมมือตอบรับการมี ส่วนร่วมเป็นอย่างดี รวมทั้งท่านเจ้าอาวาสวัดหันตรา ยินดีให้ใช้พื้นที่บริเวณหน้าพระพุทธรูปในการจัดงานอีกด้วย การสังเกต (Observation) หลังจากมีการเข้าร่วมประชุมและได้เชิญท่านผู้อำนวยการโรงเรียนหันตรา เข้ากลุ่มไลน์แล้ว สมาชิกที่อยู่ในกลุ่มไลน์ก่อนหน้านี้มีความกระตือรือร้นมากขึ้น และมีความยินดีและตั้งใจได้ จะได้เห็นการแสดงของเด็กเล็กจากโรงเรียนวัดหันตรา และพอทราบว่าอาจารย์สำรวย เข้ามาร่วมให้คำแนะนำ และข้อคิดเห็น ทางด้านการจัดกิจกรรม นำเสนอว่าควรมีการเขียนภาษาไทยด้วยลักษณะที่ถูกต้องของการ เขียนภาษาไทย สมาชิกทุกท่านมีความตื่นตัวมาก เพราะอาจารย์สำรวย มีอายุสูงวัย และท่านยินดีเข้าร่วม กิจกรรม เหมือนมีความสริมงคลเกิดขึ้นที่มีผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือของชุมชนเข้ามาตอบรับการร่วมกิจกรรมที่จะ เกิดขึ้นเร็วๆ นี้ การสะท้อนการปฏิบัติการ (Reflect) จากการลงพื้นที่ดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยเริ่มมองเห็นภาพของ การจะจัดกิจกรรมขึ้นเร็วๆ นี้ ในการให้ความร่วมมือของชุมชน สมาชิกในกลุ่มมีการนำเสนอชุดการแสดงว่าควร เป็นช่วงเวลาใดของกิจกรรม และควรเป็นกี่นาที ควรมีผู้ทำการแสดงกี่ท่านถึงจะเหมาะกับพื้นที่ ที่จะจัด กิจกรรม และนำเสนอว่าควรจัดซุ้มอาหารสำหรับผู้เข้าร่วมกิจกรรม และขายสินค้าบริเวณใด ซุ้มอาหารควร

ครั้งที่ 5 ผู้วิจัยและชุมชนเตรียมการลงพื้นที่ เพื่อปรับภูมิทัศน์ของสถานที่ที่จะจัดงาน เตรียมพร้อม ซื่อวัสดุเพื่อใช้ประกอบกิจกรรม ลงพื้นที่วันที่ 12 และ 14 มีนาคม 2566 การวางแผน (Plan) สนทนาผ่านไลน์ ประสานกับกำนัน เพื่อกระจายงานให้แก่ผู้นำในท้องถิ่นและสมาชิกชุมชนที่มีจิตอาสา ร่วมกันจัดหาวัสดุ ที่ชุมชนมี โดยมีวัตถุประสงค์การกิจกรรมครั้งนี้ต้องใช้ทรัพยากรภายในท้องถิ่น รักษาถิ่น รู้คุณค่าของทรัพยากร และนำมากลับมาใช้ประโยชน์ได้ เพื่อความยั่งยืน การปฏิบัติการ (Action) จัดหาซื้อกองฟางจากชาวบ้าน ในหมู่บ้านเพื่อให้เกิดการสร้างรายได้ จากกองฟางข้าวที่ตนเองมีอยู่ และทิ้งไว้สูญเปล่า นำมาทำเป็นกองฟาง เพื่อใช้ประโยชน์ในการทำกิจกรรม โดยใช้เป็นที่นั่งแทนการใช้เก้าอี้พลาสติก ผู้นำชุมชนนำทีมชาวบ้านหา สังกะสีเก่าที่ไม่ใช้แล้วจากหมู่บ้านที่เตรียมตัวจะขายเป็นของเก่า นำมาใช้เป็นฉากกราฟิตี้เพ้นท์รูปภาพ และนำ ต้นไม้ไผ่ที่ขึ้นเองธรรมชาติมาทำเป็นรั้วข้างศาลาริมน้ำเพื่อปรับภูมิทัศน์ให้สวยงามเข้ากับวัตถุประสงค์ของการ

จัดกิจกรรม ทั้งยังนำมาทำเป็นโมบายไม้ไผ่ ให้เกิดเสียงไพเราะ ติดตามต้นไม้และจัดกิจกรรมเพื่อให้เกิดเสียงไพเราะ และผ่อนคลาย และนำทีมชาวบ้านช่วยกันสร้างกำแพงสังกะสีเก่าเป็นฉากเพื่อไว้พ่นรูปภาพที่ดี และล้างทำความสะอาดสังกะสีเพื่อเตรียมพร้อมสำหรับพ่นสี การสังเกต (Observation) ชาวบ้านตื่นตัว รวมตัวกันออกมามีส่วนร่วมในงานที่จะจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานราก มีการนัดหมายทำงานหลังจากเลิกจากงานประจำ และมีการเชิญชวนชาวบ้านที่ผ่านไปมาบริเวณหน้าพระฉาย ให้มาช่วยกันทำงาน รวมทั้งชาวบ้านจากหมู่บ้านหรือตำบลอื่นเมื่อมาทำบุญที่วัดผ่านไปมาตรงบริเวณพระพุทธรายก็เข้ามาสอบถามแสดงถึงความอยากร่วมมีส่วนร่วมในวันงานกิจกรรม โดยสอบถามว่านำวัตถุดิบต่างๆ มาทำอะไร เพื่ออะไร มีงานวันไหน ส่วนชุมชนในตำบลหันตรา จากการสังเกตคือมีการผ่านมาสอบถามว่าจะวาดรูปอะไร ให้ช่วยอะไรไหม ช่วยจัดหาอุปกรณ์ที่พอจะหาได้ เพื่อใช้ในงาน อย่างเช่น สายไฟ พัดลม ตะปู ค้อน และอุปกรณ์ที่ใช้ในการสร้างฉาก การสะท้อนการปฏิบัติการ (Reflect) จากการลงพื้นที่ทำกิจกรรม ได้รับการตอบรับการมีส่วนร่วมที่ดีจากเจ้าของพื้นที่ ทั้งส่วนภาครัฐ ประชาชน วัด สถานศึกษา และชาวบ้าน

ครั้งที่ 6 การจัดกิจกรรมเพื่อปรับภูมิทัศน์ของสถานที่ที่จะจัดงาน โดยการซื้อวัสดุอุปกรณ์ในการพ่นภาพกราฟิตี้ และเริ่มลงมือปฏิบัติงาน รวมทั้งเข้าพบท่านผู้อำนวยการโรงเรียนวัดหันตรา เพื่อขอความร่วมมือส่งท่านอาจารย์ด้านศิลปะ มาร่วมกับชาวบ้านปรับแต่งภูมิทัศน์ ลงพื้นที่วันที่ 18 และ 20 และ 23 มีนาคม 2566 การวางแผน (Plan) ผู้วิจัยประสานงานกับทางผู้ใหญ่และกำนันทางไลน์เรื่องวัน เวลา ที่จะลงพื้นที่เพื่อปรับภูมิทัศน์ และจัดหาซื้ออุปกรณ์ที่ขาดแคลน พร้อมทั้งจะเริ่มทำกิจกรรม การปฏิบัติการ (Action) ผู้วิจัยลงพื้นที่จัดหาซื้ออุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ในการจัดกิจกรรม สี และพู่กัน ที่จะใช้พ่นภาพกราฟิตี้ บางส่วนได้รับความร่วมมือมาจากชาวบ้านให้ยืมอุปกรณ์ เช่น ปั้นลม ส่วนทางวัด ท่านเจ้าอาวาสให้ใช้ไฟของทางวัด และอนุญาตให้ทำงานกันตอนกลางคืน รวมทั้ง ชาวบ้าน ลูก หลาน ของชาวบ้าน ได้เข้าร่วมกิจกรรมพ่นสี ทำให้เกิดการทำงานร่วมกันแบบ (บวร) และมีการถ่ายรูปเพื่ออวดผลความคืบหน้าโดยการลงรูปภาพทางช่องทางไลน์ การสังเกต (Observation) ชาวบ้านมีความยินดีที่จะช่วยงาน และชาวบ้านที่ผ่านไปมาเกิดการบอกต่อว่าจะมีกิจกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในเวลาอันใกล้ โดยสรุปวันที่จะจัดงานอีกครั้งหลังจากเสร็จสิ้นการพ่นภาพกราฟิตี้ การสะท้อนการปฏิบัติการ (Reflect) เริ่มมีการเข้าประชุมไลน์กลุ่มกันต่อเนื่อง แสดงความคิดเห็นผ่านทางช่องทางไลน์มากขึ้น รวมทั้งเริ่มมีการช่วยกันแชร์รูปภาพ และ ช่วยกันออกแบบรูปภาพ ซึ่งถือเป็นสัญญาณการตอบรับที่ดี

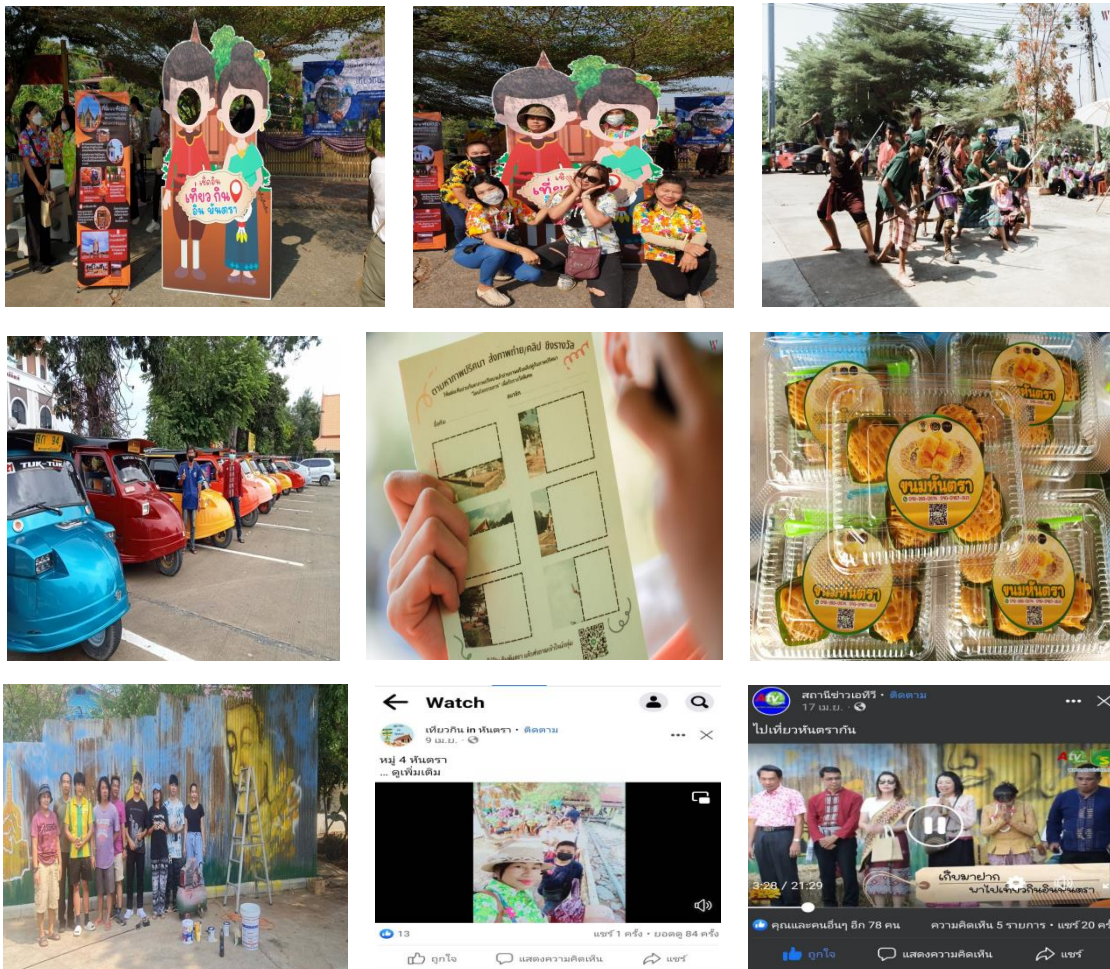

Picture 1: An Example of a Community Engagement Activity to Improve and Prepare Tourist Activities

ครั้งที่ 7 การจัดอบรมทำสื่อออนไลน์สร้างสรรค์เด็กและเยาวชน ณ ห้องประชุมโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ในหัวข้อ” การสร้างสื่อออนไลน์อย่างไรให้ปัง” วันที่ 27 มีนาคม 2566 โดยคุณรัชพล สุวรรณ

โชติ วิทยากรที่เชี่ยวชาญด้านสื่อ และนำเสนอวิธีการจัดตั้งรัฐวิสาหกิจชุมชน และลงพื้นที่ตำบลหันตราเพื่อหาโลเคชันสถานที่จัดกิจกรรมเพิ่มเติม ณ พื้นที่ของปราชญ์ชาวบ้านซึ่งได้รับรางวัลบ้านน่ามอง ยินดีให้ใช้เป็นพื้นที่แหล่งเรียนรู้ของชุมชน มีเยาวชน และชุมชนมาร่วมกิจกรรม จำนวน 15 คน พร้อมกับการทำผลงานคลิปสื่อสั้นเพื่อร่วมประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวและของดีประจำตำบลหันตรา ผ่านเพจของเที่ยวกินอินหันตรา มียอดแชร์ ไลก์ และเกิดความตื่นตัวของชุมชนอย่างสร้างสรรค์ เตรียมความพร้อมในการจัดกิจกรรมเปิดตัวท่องเที่ยวของตำบลหันตรา

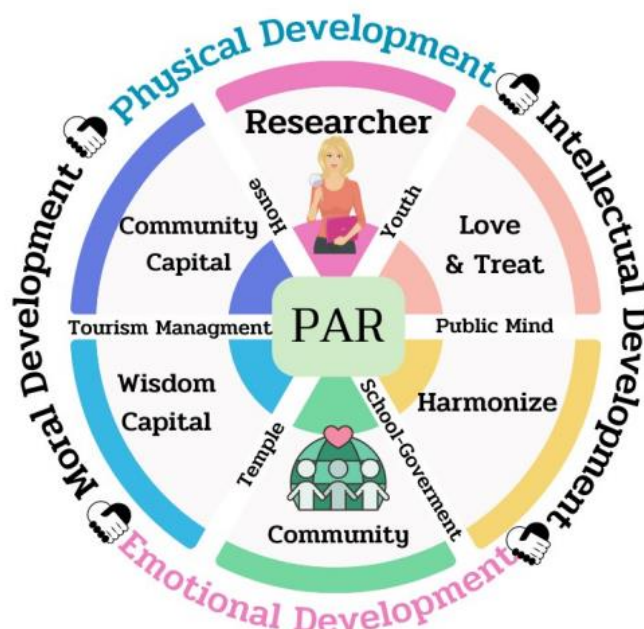
ครั้งที่ 8 การจัดกิจกรรมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนตามหลักพุทธสันติวิธี ตำบลหันตรา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมีสโลแกน การจัดกิจกรรมครั้งนี้คือ "เที่ยวกินอินหันตรา Challenge รับลมร้อน" วันที่ 5 เมษายน 2566 มีนักท่องเที่ยวในอยุธยาหลากหลายตำบลมาร่วมเป็นนักท่องเที่ยวและทดลองกิจกรรมเยี่ยมชมสถานที่และการร่วมชิม ชม ทดลองทำขนมหันตรา และสินค้าเด่นของชุมชน มีเครือข่ายรถแท็กซี่หัวกบ ชมรมส่งเสริมวัฒนธรรมกรุงเก่า สมาชิกสภาจังหวัด นักข่าวและรายการทีวีมาร่วมถ่าย โดยมีพลัง บ้าน วัด โรงเรียน เป็นเจ้าภาพร่วมในการจัดงานตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ผลที่เกิดขึ้นทำให้ชุมชนเกิดความเชื่อมั่นในการพัฒนาตำบลหันตราให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว และมีสมาชิกและแกนนำชุมชนที่เข้าร่วมเตรียมจัดเป็นวิสาหกิจชุมชนประเภทการท่องเที่ยวชุมชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาต่อยอดและยั่งยืน

Picture 2: Examples of Activities and Promoting Activities through Media

จากการลงพื้นที่ของผู้วิจัย พบว่า ตำบลหันตราเป็นตำบลที่มีชุมชนมีส่วนร่วมของคนในชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน (บวร) มีต้นทุนชุมชน และมีต้นทุนทางประวัติศาสตร์อย่างยาวนาน ต้นทุนชุมชน ได้แก่ วัดหันตรา (โบสถ์มหาอุดต์) อนุสรณ์สถานจรัลภักดี พุทธอุทยานล้ำ ขนมหันตรา น้ำพริกเห็ดทุ่งเสปียง ผัดไท ต้นทุนทางประวัติศาสตร์ หันตราเป็นสถานที่ประสูติของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ และเป็นเส้นทางทัพสมเด็จพระเจ้าตากสิน รวมทั้งเป็นพื้ที่นาพระราชทาน (รักษ) เนื่องจากชุมชนตำบลหันตรามีต้นทุนทางชุมชนที่ดี ดังนั้น ชาวบ้านในชุมชนต้องมีจิตสำนึก รู้จัก รักษา สามัคคี ห่วงแหน และเป็นเจ้าของ เมื่อชุมชนเข้าใจ ในจุดนี้ ชุมชนจะเกิดการร่วมคิด วางแผน ร่วมดำเนินงาน ร่วมรับผลประโยชน์ ร่วมรับผิดชอบต่อสังคม และมีส่วนร่วมในการประเมินผลและพัฒนา ตำบลหันตราจะเกิดพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นชุมชนเข้มแข็งทางกาย ชุมชนเข้มแข็งทางสังคม ชุมชนเข้มแข็งทางจิตใจ และชุมชนเข้มแข็งทางปัญญา

องค์ความรู้ใหม่

Picture 3: MODEL: WE ARE TOGETHER

จากการศึกษาสภาพบริบท ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน ตำบลหันตรา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยใช้หลักพุทธสันติวิธี ได้แก่ หลักสารานริยธรรม หลักอปริหานิยธรรม เป็นกรอบในการพัฒนาร่วมกับการลงพื้นที่ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมตามกรอบ P-A-O-R โดยการประเมินผลการพัฒนาหลักตามกรอบภาวนา 4 ทำให้ผู้วิจัยได้พบองค์ความรู้จากการวิจัย เรียกว่า MODEL: WE ARE TOGETHER สามารถอธิบายรายละเอียด ดังนี้

PAR (Participatory Action Research) คือการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน วางแผน (Planning) การปฏิบัติตามแผน (Action) การสังเกตผล (Observation) และการสะท้อนผล (Reflection) ซึ่งในการปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมประกอบด้วย Researcher (ผู้วิจัย) Community (ชุมชน) Researcher (ผู้วิจัย) ทำหน้าที่วางแผนงานต่างๆที่จะจัดกิจกรรม “เที่ยว กิน อิน หันตรา” ปฏิบัติตามแผนงานที่เตรียมไว้ในการจัดกิจกรรมฯ ตามด้วยการสะท้อนผลหลังจากลงมือจัดกิจกรรมไปแล้ว และสุดท้ายคือการสะท้อนผลของการจัดกิจกรรม เพื่อนำไปพัฒนาต่อยอดให้ชุมชนเกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน **Community**

(ชุมชน) หมายถึง คนในตำบลหันตรา ประกอบด้วย ชาวบ้าน นักปราชญ์ เด็ก อาจารย์ พระ จิตอาสา (บวร) Community Capital (ทรัพยากรชุมชน) ของตำบลหันตรา เนื่องจากตำบลหันตราเป็นตำบลที่มีทรัพยากรชุมชน ได้แก่ มีสถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์อันยาวนาน ประกอบด้วยวัดหันตรา(โบสถ์มหาอุดต์) หุ่นงาญกล้า อนุสรณ์สถานจระเข้รักภักดี และเส้นทางเดินทัพพระยาตาก Wisdom Capital (ภูมิปัญญาชาวบ้าน) ตำบลหันตรานอกจากมีสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นจุดสำคัญในการสร้างสปอร์ไลท์ให้แก่ตำบลแล้ว อีกสิ่งอย่างคือ ตำบลหันตรามีขนมไทย “หันตรา” ที่มีชื่อเสียงและมีเพียงแห่งเดียวในประเทศไทย “น้ำพริกเหินทุ่งเสปียง” สินค้าโอท็อป ของดีตำบล “การแสดงรำดาบ” ของเยาวชนหันตรา ซึ่งหาการแสดงได้ที่เดียวที่ตำบลหันตรา Love & Treat (รักและรักษา) ชาวบ้านชุมชนตำบลหันตรา รู้จักรัก ห่วงแหน ในทรัพยากรทางชุมชน และภูมิปัญญาชาวบ้านของตำบลหันตรา และรักษา อนุรักษ์ให้ยั่งยืนตลอดไป Harmonize (สามัคคี) การมีความสามัคคีภายในชุมชนตำบลหันตรา บวร ประกอบด้วย Temple (วัด) Tourism Management (การจัดการท่องเที่ยว) School-Government (โรงเรียนและหน่วยงานราชการ) Public mind (จิตสาธารณะ จิตอาสา) Youth (เยาวชน) House (บ้าน) Intellectual Development (ปัญญาภาพ) ชุมชนเข้มแข็งทางปัญญา ชุมชนที่อยู่ด้วยหลักการที่มีเหตุผล ทิฐิสามัญญตา Moral Development (ศีลภาพ) ชุมชนเข้มแข็งทางสังคม การวางหลักกติการอยู่ร่วมกันของสังคม ไม่เบียดเบียนผู้อื่น เคารพซึ่งกันและกันให้เกียรติกัน ในสังคม Emotional Development (จิตภาพ) ชุมชนเข้มแข็งทางจิตใจ สภาวะทางอารมณ์ของชุมชน ความสุข ปราศจากความขัดแย้งทั้งซึ่งหน้าและลับหลัง มีความสามัคคีกัน Physical Development (กายภาพ) ชุมชนเข้มแข็งทางกาย โครงสร้างทางสังคม ชุมชนแข็งแรง

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ตำบลหันตรามีทุนชุมชนที่หลากหลาย ทั้งด้านโบราณสถาน วัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวอนุสรณ์สถานผู้กล้าฯ ที่สามารถเป็นแหล่งท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบการมาสัมผัสวิถีชุมชน ปัจจัยที่ทำให้การพัฒนาตำบลหันตราให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน คือ การมีผู้นำที่เข้มแข็ง และได้รับการยอมรับจากคนในท้องถิ่นในการให้ความร่วมมือ ประกอบกับความสัมพันธ์ระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน เป็นไปในทางที่ส่งเสริมซึ่งกันและกัน แม้ว่าด้วยบริบทวัดหันตรา ยังคงลักษณะวิถีแบบเรียบง่าย แต่ก็ให้การหนุนเสริมกิจกรรมของชุมชน สอดคล้องกับการศึกษาของ Phramaha Seksun Akkajaree (2013) ได้ศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาวัด ในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์” ผลการวิจัยกล่าวว่าวัดควรให้มีการจัดการประชุมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาในวัดทั้งด้านการวางแผน ด้านการปฏิบัติงาน ด้านการตรวจสอบ และด้านการแก้ไขปัญหาให้บ่อยขึ้นอย่างน้อยเดือนละสองครั้งเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการมีส่วนร่วมของประชาชน และหน่วยงานราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถือเป็นหน่วยงานสำคัญที่จะผลักดันให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาวัด โดยการจัดกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับวัดเพื่อเสริมสร้างให้ประชาชนเข้าวัด เพื่อจะทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับประชาชนและทั้งนี้ก็จะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้นด้วย

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 2 การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลหันตรา พบว่า วิถีชุมชน วิถีท่องเที่ยวของชุมชนเชื่อมโยงกับพระพุทธศาสนา วัดเป็นศูนย์กลางในการเชื่อมโยงคนในชุมชน ดังนั้นวัดกับชุมชนจึงต้องมีสัมพันธ์ภาพแบบเกื้อกูลอาศัยซึ่งกันและกัน โดยอาศัยการมีส่วนร่วมเป็นกลไกสำคัญ สอดคล้องกับการศึกษาของ Sridee et al. (2013) นำเสนอเรื่อง “รูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในภาคกลาง: กระบวนการจัดการพุทธศิลป์ถิ่นสยาม เพื่อความงามของจิตใจและปัญญา” พบว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น

ททท. และ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรมีส่วนในการสนับสนุนกิจกรรมของวัด มีส่วนร่วมในฐานะองค์กรที่ให้การสนับสนุนทั้งด้านความรู้ กระบวนการจัดการและงบประมาณ ผลการศึกษายังพบอีกว่าวัดที่เน้นการปฏิบัติธรรมหรือสำนักปฏิบัติธรรม มีความพร้อมในด้านการจัดกิจกรรมแต่ยังขาดทักษะด้านการท่องเที่ยว ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มศักยภาพ โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรลงพื้นที่สำรวจและเก็บข้อมูลในด้านท่องเที่ยว รวมทั้งควรมีการเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ และการปฏิบัติธรรมเข้าด้วยกันโดยคำนึงถึงคุณภาพ และระมัดระวังไม่ให้เกิดกิจกรรมที่ไม่เหมาะสมต่อกฎระเบียบของวัด หลักการทางพระพุทธศาสนา และโบราณสถาน และผลกระทบต่อวัดและชุมชนและองค์กรต่างๆ ควรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมและจัดการเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ และควรวางมาตรการที่เหมาะสมในการรองรับทางการท่องเที่ยวเพื่อมิให้เกิดผลกระทบต่อวัดและพระพุทธศาสนา และที่สำคัญวัดที่เป็นโบราณสถาน มีโบราณวัตถุ หรือมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ควรมีการสร้างร่วมมือกับผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ ศิลปกรรมมาช่วยในการจัดการเพื่อให้เกิดทัศนียภาพที่เหมาะสมมากยิ่งขึ้น

สรุป

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนตามหลักพุทธสันติวิธี ตำบลหันตรา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยได้นำเสนอเป็นแผนปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม PAOR คือ การวางแผน(Plan) การลงมือปฏิบัติ (Action) การสังเกต(Observation) และการสะท้อนผล (Reflection) โดยใช้หลักทฤษฎีสัมยใหม่และหลักพุทธสันติวิธีในการจัดกิจกรรมครั้งนี้ ชุมชนตำบลหันตราเป็นชุมชนที่มีจุดแข็งคือมี ต้นทุนทางชุมชน คือ โบราณสถาน เช่น วัดหันตรา (โบสถ์มหาอุด์) พุทธาณุกาล (สถานที่ประสูติพระบรมไตรโลกนาถ และเส้นทางเดินทัพพระเจ้าตาก รวมทั้งใช้เป็นสถานที่พิธีแรกนาขวัญ หลวง อนุสรณ์จงรักภักดี ต้นทุนทางปัญญา คือ มีวัฒนธรรมอาหารซึ่งเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ไทย สมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช “ขนมหันตรา” และการแสดงรำดาบ อีกทั้งยังมีของดีประจำตำบลหันตราที่หลากหลาย จากการลงพื้นที่ทำกิจกรรมการมีส่วนร่วมกับชุมชนหันตรา ได้รับการตอบรับจากการจัดกิจกรรมอย่างดีทั้งจากนักท่องเที่ยวในชุมชนเอง และนักท่องเที่ยวภายนอก จากสื่อท้องถิ่น และสื่อออนไลน์ ทำให้ตำบลหันตราเป็นที่รู้จัก ตำบลหันตราสามารถยกระดับเข้าสู่กระบวนการรัฐวิสาหกิจชุมชน และพัฒนาเพื่อความยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

สำหรับด้านการศึกษาองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย สามารถถอดบทเรียนจากการมีส่วนร่วมของชุมชนนำมาพัฒนาชุมชน พุทธศาสนา สังคม และสันติศึกษา และสาขาวิชาอื่นๆ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปต่อยอดองค์ความรู้ในการพัฒนาพื้นที่ส่วนอื่นๆ ทั้งสถาบันการศึกษา หน่วยงานรัฐ และเอกชน สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสนใจ เช่น องค์กรการท่องเที่ยวกีฬา หรือเครือข่ายเอกชน ควรนำผลการวิจัยนี้ไปต่อยอดในกระบวนการเพื่อขยายผลความรู้ให้องค์กรที่มีบทบาทในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อยกระดับการมีส่วนร่วมของชุมชน ต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีศึกษาแนวทางในการฝึกอบรมชาวบ้านให้รู้จักการใช้สื่อออนไลน์ สื่อดิจิทัล เพื่อสร้างสปอร์ตไลท์ให้ชุมชนตนเองเป็นที่รู้จัก

2.2 การศึกษาวิจัยการสร้างเครือข่ายชุมชนต่อชุมชน ตำบลสู่ตำบล เพื่อขยายตลาดผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่รู้จัก และพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค

References

- Benjaporn, C. et al. (2021). The Potential Development Approach for Tourism Souvenir Products in Ayutthaya Province. *Journal of Thai Hospitality and Tourism*, 17(1), 19-33.
- Kemmis, S., & McTaggart, R. (1988). *The Action Research Planner*. (3rd ed.). Geelong Victoria: Deakin University Press.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitakas*. Bangkok: MCU Press.
- Phramaha Seksun Akkajaree (Kaewsub). (2013). *The Participation of People in Development of Monasteries in Takfa District, Nakhonsawan Province*. (Master's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Somdet Phra Buddhaghosacaraya (Prayut Payutto). (2018). *Sustainable Development*. 21th ed. Nakornpratom: Wat Nyanavesakavan.
- Sonchai, A. et al. (2021). Community Potential Development for Community-based Tourism Through Linkage between Local Economy and Cultural Practices, Bung Nam Tao Sub-district, Phetchabun Province. *Journal of Legal Entity Management and Local Innovation*, 7(6), 191-200.
- Sridee, N. et al. (2013). *Model and Processes for Organizing Buddhist Tourism in The Central Region: Processes for Managing Buddhist Arts in Siam for the Beauty of the Mind and Wisdom*. (Research Report). Bangkok: National Research Council of Thailand (NRCT) and The Thailand Research Fund (TRF).
- Touronthai. (2018) *Memorial of Loyalty Hantra Field*. Retrieved December 2, 2022, from <https://www.touronthai.com/article/2138>

การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของครูสอนพระปริยัติธรรม เพื่อพัฒนาสันติวัฒนธรรมในชั้นเรียน*

The Building of Professional Learning Community for Phra Pariyattidhamma
Teachers to Foster a Culture of Peace in the Classroom

¹พระมหาพงศ์ธร ธมมภาณี (คลังสอน) และ ขันทอง วัฒนประดิษฐ์

¹Phramaha Phongsathorn Thammapanee (Klangson)

and Khanthong Wattanapradith

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: Dhammatrooper@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาความต้องการจำเป็นและแนวคิดทฤษฎีและหลักพุทธสันติวิธีที่เกี่ยวกับการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับครูสอนพระปริยัติธรรมเพื่อพัฒนาสันติวัฒนธรรมในชั้นเรียน โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดกุฎศณเวฬุพุทธาราม (ไผ่ดำ) 2) เพื่อพัฒนาการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาสันติวัฒนธรรมในชั้นเรียนตามหลักพุทธสันติวิธี สำหรับครูสอนพระปริยัติธรรมโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดกุฎศณเวฬุพุทธาราม (ไผ่ดำ) ใช้วิธีการวิจัยแบบปฏิบัติการ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 37 รูป / คน การสนทนากลุ่มเฉพาะผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 6 รูป/คน ชุดปฏิบัติการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมด้วยเทคนิค AIC การสะท้อนผลด้วยเทคนิค AAR การกับกลุ่มครูผู้บริหาร จำนวน 12 รูป/คน วิเคราะห์ผลด้วยอุปนัยวิธี

ผลการศึกษาพบว่า

1) ปัญหาในการจัดการเรียนการสอนอย่างโดดเด่นในมิติปัญหาที่หลากหลายและซับซ้อน การบริหารจัดการห้องเรียนแบบการสอนเดิมๆ ไม่ตอบสนองความต้องการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงของผู้เรียนในยุคใหม่ แนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการแก้ปัญหา ด้วยการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่คำนึงถึงผู้เรียนเป็นสำคัญแบบองค์รวม โดยนำหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ คือ สาราณียธรรม, หลักอภิธานิยธรรม, หลักไตรสิกขา, หลักกัลยาณมิตร

2) ในการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับครูสอนพระปริยัติธรรมเพื่อพัฒนาสันติวัฒนธรรมในชั้นเรียน ได้ชุดปฏิบัติการที่มีรูปแบบเป็นไปตามหลักสาราณียธรรม และหลักอภิธานิยธรรม ด้วยกระบวนการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติสร้างการมีส่วนร่วม โดยจัดกิจกรรม 2 วัน การจัดกิจกรรม 2 วัน ประกอบด้วย 3 กิจกรรม ติดตามประเมินผล 1 เดือน องค์กรความรู้ที่ได้ “A.S.,K.T. 4P: MODEL”

คำสำคัญ: การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ; ครูสอนพระปริยัติธรรม; การพัฒนาสันติวัฒนธรรมในชั้นเรียน

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to analyze contexts, problems, needs, concepts, and the Buddhist peaceful means conducive to the building of professional learning community for Phra Pariyattidhamma teachers to foster a culture of peace in the classroom; and 2) to develop the building of professional learning community in order to foster a culture of peace in the classroom based on the Buddhist peaceful means for Phra Pariyattidhamma teachers at Wat Kritsana Weru Phuttharam (Phai Dam). The study employed action research method, in which the data were collected via in-depth interviews with 38 persons, focus group discussions with 6 persons, as well as a participatory action package of building a professional learning community using the AIC technique and an after action review (AAR) with 12 administrators and teachers. The obtained data were analyzed by inductive method.

From the study, the following results are found:

1) Problems with teaching and learning arrangements in diverse and complex dimensions of problems include an old-style classroom management that does not respond to learning requirements and changes in students in the modern period. The theories for solving problems include the building of a professional learning community that focuses holistically on students, as well as the Buddhist peaceful means that are conducive to the building of a professional learning community, such as *Sārāṇīyadhamma* (states of conciliation), *Aparihāṇīyadhamma* (conditions of welfare), *Tisikkhā* (the threefold learning), and *Kalyāṇamittatā* (good friend).

2) The building of professional learning community for Phra Pariyattidhamma teachers in order to foster a culture of peace in the classroom has resulted in a participatory action package based on *Sārāṇīyadhamma* and *Aparihāṇīyadhamma*. This entails two days of three activities and another one month of follow-up and evaluation. A body of knowledge gained from the study is called “A.S., K.T. 3P: MODEL”.

Keywords: The Building of Professional Learning Community; Phra Pariyattidham Teachers; The Development of a Culture of Peace in Classroom

บทนำ

การศึกษาพระปริยัติธรรม คือ การพัฒนาความรู้และคุณธรรมด้วยระบบการศึกษาที่ผู้เรียนจะต้องบรรพชาเข้ามาเป็นสามเณร ซึ่งเป็นการขยายโอกาสทางการศึกษาให้ทั่วถึงแก่เยาวชน ให้เติบโตขึ้นเป็นกำลังของประเทศชาติในอนาคต ในปี พ.ศ.2514 กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศระเบียบว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา คือ การศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยจัดการศึกษาที่ประยุกต์เข้ากับสมณภาวะ การบริหารจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นการจัดการศึกษาตามสภาพจริง โดยมีพระภิกษุเป็นผู้มีอำนาจบริหารจัดการตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐานบูรณาการกับศาสตร์พระพุทธศาสนา จัดการเรียนการสอนวิชาทางโลกและหลักธรรม

ทางพระพุทธศาสนาเข้าด้วยกัน ทั้งนี้การบริหารจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาเป็นการจัดการศึกษาตามสภาพจริง โดยมีพระภิกษุเป็นผู้มีอำนาจบริหารจัดการตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานบูรณาการกับศาสตร์พระพุทธศาสนา จัดการเรียนการสอนวิชาทางโลกและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้าด้วยกันในอดีตจึงเป็นจุดที่ทำให้พระพุทธศาสนามีศาสนาทายาทจากการจัดการศึกษาในรูปแบบของโรงเรียนพระปริยัติธรรมจำนวนมาก (Faisong, and Sinjindawong, 2018)

ทั้งนี้ การจัดการเรียนการสอนวิชาทางโลกและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้าด้วยกันด้วยวิธีบูรณาการให้สอดคล้องกับยุคปัจจุบัน ครูผู้สอนจะต้องมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยจะต้องพัฒนาความรู้ความสามารถในการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางอย่างเหมาะสมและเท่าเทียม (Kemma, Shuson, and Chansirisira, 2018) ด้วยการออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ด้วยทักษะในการจัดการเรียนรู้ร่วมสมัยแล้ว ที่เป็นการบ่มเพาะผู้เรียนซึ่งเป็นสามเณรให้เรียนรู้พัฒนาสันติภายในที่จะเป็นรากฐานให้สามเณรได้เติบโตอย่างมีคุณภาพด้วยสันติวัฒนธรรม ให้สอดคล้องกับยุคไทยแลนด์ 4.0 เพื่อสร้างภาพลักษณ์ให้กับองค์กรและรักษาศาสนทายาทตลอดการส่งเสริมการศึกษาในฐานะยุวชนให้มีประสิทธิภาพตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ด้วยการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ระบุสาระสำคัญว่ามุ่งเน้นผู้เรียนให้มีทักษะการเรียนรู้และมีใจใฝ่เรียนรู้ตลอดเวลา โดย (1) การปรับเปลี่ยนระบบการเรียนรู้ให้เอื้อต่อการพัฒนาทักษะสำหรับศตวรรษที่ 21 (2) การเปลี่ยนโฉมบทบาท “ครู” ให้เป็นครูยุคใหม่ (3) การเพิ่มประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการศึกษาในทุกระดับ ทุกประเภท (4) การพัฒนาระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต (5) การสร้างความตื่นตัวให้คนไทยตระหนักถึงบทบาท ความรับผิดชอบ และการวางตำแหน่งของประเทศไทยในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์และประชาคมโลก (6) การวางพื้นฐานระบบรองรับการเรียนรู้โดยใช้ดิจิทัลแพลตฟอร์ม และ (7) การสร้างระบบการศึกษาเพื่อเป็นเลิศทางวิชาการระดับนานาชาติ (Wikipedia, 2019) ดังนั้น การพัฒนาผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพหรือผลลัพธ์ที่คาดหวังเป็นอย่างไร จึงขึ้นอยู่กับ “ครู” ซึ่งมีझेเฉพาะครูท่านใดท่านหนึ่งอีกต่อไป แต่ต้องเป็นครูเพื่อศิษย์ที่ต้องอาศัยพลังแห่งการมีส่วนร่วม อันเกิดจากชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของครู

การสร้างและพัฒนาเครือข่ายการทำงานแบบร่วมมือรวมพลัง เพื่อส่งเสริมให้ปฏิบัติตามมาตรฐานวิชาชีพของครูส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนและครูตามหลักกัลยาณมิตรธรรม (Kemma, Shuson, and Chansirisira, 2018) “การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ” บุคลากรในโรงเรียนต้องมีความเชื่อในเรื่องของการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ร่วมกันและมีการแลกเปลี่ยนความเชื่อ หลักพันธกิจหรือเป้าหมายที่ส่งไปยังการเรียนรู้ร่วมกัน (Phramaha Likit Khamwongsa, Intusamit, and Nawasit, 2016) โดยทำงานร่วมกันแบบทีม เรียนรู้ที่ครู เป็นผู้นำ ร่วมกันและผู้บริหารแบบผู้ดูแลสนับสนุน สู่การเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพเปลี่ยนแปลงคุณภาพตนเอง สู่คุณภาพการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความสำเร็จหรือประสิทธิผลของ ผู้เรียนเป็นสำคัญ และความสุขของการทำงานร่วมกันของสมาชิกในชุมชน (Chookamnerd, Sungtong, and Kerdtip, 2014) ซึ่งจะนำไปให้ผู้เรียนที่เกิดทักษะการเรียนรู้ (Learning Skill) (Petraksa, and Korburaew, 2015) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจและประสงค์ที่จะสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของครูสอนพระปริยัติธรรมเพื่อพัฒนาสันติวัฒนธรรมในชั้นเรียน โดยใช้สันติวัฒนธรรมเชิงพุทธมาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาส่งเสริมประสิทธิภาพการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เป็นกระบวนการขับเคลื่อนการพัฒนาสันติวัฒนธรรมในชั้นเรียน ของครูสอนพระปริยัติธรรมโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดกฤษณเวฬุพุทธาราม ตำบลทองเอน อำเภอนิคมบ่งบุรี จังหวัดสิงห์บุรี ด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบ PLC ภายใต้ชื่องานวิจัยเรื่อง “การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของครูสอนพระปริยัติธรรมเพื่อพัฒนาสันติวัฒนธรรมในชั้นเรียน”

โดยคาดหวังว่าผลการศึกษาจะนำไปสู่แนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม ที่นอกจากพัฒนายกระดับคุณภาพการศึกษาของภิกษุ สามเณรแล้ว ยังช่วยพัฒนาพฤติกรรมหรือจริยธรรมของผู้เรียนซึ่งเป็นศาสนทายาทอนาคตภาพของพระพุทธศาสนาให้เป็นที่พึงพอใจ และเป็นที่ตั้งแห่งความเลื่อมใส นำสันติสุขไปสู่สังคมตราบกาลนาน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาความต้องการจำเป็นและแนวคิดทฤษฎีและหลักพุทธสันติวิธีที่เกี่ยวกับการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับครูสอนพระปริยัติธรรมเพื่อพัฒนาสันติวัฒนธรรมในชั้นเรียน
- 2) เพื่อพัฒนาการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาสันติวัฒนธรรมในชั้นเรียนตามหลักพุทธสันติวิธี สำหรับครูสอนพระปริยัติธรรมโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดกฤษณเวฬุพุทธาราม (ไผ่ดำ)

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ดำเนินการค้นหาคำตอบงานวิจัยด้วยรูปแบบวิธีดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ด้วยวงจร Plan-Action-Observation-Reflection หรือ P-A-O-R ของ Kemmis & McTaggart (198) โดยมีวิธีการดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เป็นขั้นตอนเพื่อวิเคราะห์ บริบท สภาพปัญหาความต้องการจำเป็นและแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับครูสอนพระปริยัติธรรมเพื่อพัฒนาสันติวัฒนธรรมในชั้นเรียน เพื่อนำมาใช้ในการสร้างกรอบแนวคิดและเครื่องมือวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งมีโครงสร้าง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง (Purpose sampling) โดนกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเพื่อให้ตอบวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้ (1) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 4-6 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดกฤษณเวฬุพุทธาราม (ไผ่ดำ) 20 รูป (2) ผู้บริหารและครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดกฤษณเวฬุพุทธาราม (ไผ่ดำ) 12 รูป/คน (3) ผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธธรรมและการเรียนรู้ 5 รูป/คน

ขั้นตอนที่ 3 การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อรับรองชุดปฏิบัติการการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของครูสอนพระปริยัติธรรม เพื่อพัฒนาสันติวัฒนธรรมในชั้นเรียน โดยมีกลุ่มผู้เชี่ยวชาญและผู้เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการองค์กร การวางแผนและพัฒนาการวิจัย การจัดการกิจกรรมการอบรม การเรียนรู้ตลอดชีวิต การวิจัยและพุทธสันติวิธี รวมทั้งสิ้น 6 ท่าน

ขั้นตอนที่ 4 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ด้วยการคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Consistence: IOC) เชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ผลการพิจารณาของคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญ ได้คะแนน IOC ร้อยละ 80 เครื่องมือวิจัยได้รับรองจริยธรรมการวิจัย จากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ใบรับรองที่ ว.16/2566

ขั้นตอนที่ 4 การลงพื้นที่ด้วยชุดปฏิบัติการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของครูสอนพระปริยัติธรรมของโรงเรียนวัดไผ่ดำ กับผู้บริหารและคณะครู โดยใช้ระยะเวลาในการจัดกิจกรรม 2 วัน ประกอบด้วย 3 กิจกรรม พร้อมกับติดตามประเมินผลหลังการอบรม 1 เดือน เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลก่อนและหลังการทดลองเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสังเกตพฤติกรรม รวม 15 ท่าน ใช้เครื่องมือวิจัย คือ การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ Appreciative Interaction Commitment (AIC)

ขั้นตอนที่ 5 รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) คือ การตรวจทานด้วยข้อมูล ตรวจทานด้วยแหล่งผู้ให้ข้อมูล และตรวจทานด้วยวิธีการเก็บข้อมูล นำสรุปผลการวิจัยโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และรายงานผลสรุปผลการวิจัยตอบวัตถุประสงค์การวิจัย สรุปผลและนำเสนอแบบพรรณนาโวหาร

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 สภาพปัญหาความต้องการจำเป็นและแนวคิดทฤษฎีและหลักพุทธสันติวิธีที่เกี่ยวข้องกับการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับครูสอนพระปริยัติธรรมเพื่อพัฒนาสันติวัฒนธรรมในชั้นเรียน โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดกฤษณเวฬุพุทธาราม (ไม่คำ) จากการการให้ข้อมูลสัมภาษณ์ พบว่า แนวโน้มจำนวนผู้เรียนลดลงเรื่อยๆ เนื่องมาจากผู้เข้ามาบวชเรียนในพระพุทธศาสนาน้อย และการบวชเรียนในสมัยปัจจุบันไม่ได้เป็นที่นิยม และในจำนวนที่มีอยู่ก็มีลาสิกขาออกไปในทุกๆ ปี ประกอบกับความอดทนและศรัทธาที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสมณวิสัยของกุลบุตรที่บรรพชาเข้ามาไม่แข็งแกร่งที่จะต้านทานกระแสสังคมโลกาภิวัตน์ นอกจากนี้ยังพบว่า นักเรียนมีความย่อหย่อนทอดธุระในการศึกษา ไม่ฝึกฝัที่จะรักษากฎระเบียบวินัยทั้งในฐานะนักเรียนและภาวะของสมณะ มีพฤติกรรมต่อต้านต่อกฎระเบียบของวัด และโรงเรียน นอกจากนี้ยังพบพฤติกรรมที่ควรระวัง ซึ่งสุ่มเสี่ยงไม่เหมาะสมในการเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดหรือการทะเลาะวิวาท ส่งผลเสียต่ออนาคตของนักเรียน และทำให้เกิดภาพลักษณ์ที่ควรปรับปรุงกับสถานศึกษาและพระศาสนาด้วย ซึ่งเป็นส่วนที่จะต้องพัฒนาแก้ไขให้ดีขึ้นด้วยกระบวนการพัฒนาครูและนักเรียน ให้มีความรู้และคุณธรรมอันเป็นแนวทางที่ยั่งยืน

สภาพปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น นำไปสู่แสวงหาวิธีการที่จะแก้ไขปัญหาและพัฒนาสันติวัฒนธรรมที่จำเป็นต่อการนำไปจัดการเรียนการสอน ด้วยทักษะในการจัดการเรียนรู้ร่วมกับหลักพุทธธรรม ซึ่งเป็นแนวทางการบูรณาสอดแทรกแนวทางบ่มเพาะผู้เรียนซึ่งเป็นสามเณรให้มีการเรียนรู้เติบโตเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ด้วยการพัฒนาสันติภายในซึ่งจะเป็นอุปนิสัยไปสู่พัฒนาการด้านอื่น ซึ่งถือว่าเป็นรากฐานของการเติบโตอย่างมีคุณภาพ ทั้งด้านทัศนคติ และรูปแบบพฤติกรรม และทักษะการใช้ชีวิตของตนเอง และปฏิสัมพันธ์กับสังคม นำไปสู่การสร้างสังคมที่เรียกว่า สันติวัฒนธรรมให้กับสามเณร โดยมีครูผู้สอนเป็นกัลยาณมิตรจัดตั้งชุมชนแห่งการเรียนรู้ร่วมกันขึ้นเพื่อการพัฒนาเปลี่ยนแปลงแบบองค์รวม การเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อสร้างสันติวัฒนธรรมในชั้นเรียนของครูสอนพระปริยัติธรรมโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดกฤษณเวฬุพุทธาราม ได้นำเอาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ประกอบด้วย แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นการจัดการเรียนการสอนที่ความสำคัญและจำเป็นอย่างต่อเนื่องต่อการดำรงชีวิตในศตวรรษใหม่ ที่จะช่วยเตรียมความพร้อมผู้เรียนให้คนรู้จักคิด เรียนรู้ ทำงาน แก้ปัญหา สื่อสารและร่วมมือทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพไปตลอดชีวิต เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ในด้านรูปแบบการใช้ชีวิตที่พึ่งพาอาศัยกันและกัน แนวคิดและทฤษฎีชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional learning community) ซึ่งเป็นการพัฒนาการจัดการความรู้ (Knowledge management) องค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning organization) และชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning community) โดยเป็นการผสมผสาน แนวคิด 2 ประการ คือ 1) ความเป็นมืออาชีพ (Professional) 2) ชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning community) ซึ่งหมายถึง การรวมกลุ่มกันของผู้ประกอบวิชาชีพที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนา สมรรถนะเชิงวิชาชีพ และคุณภาพของนักเรียนร่วมกัน ผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจ (Collaborative learning) การเรียนรู้ประสบการณ์ปฏิบัติงานในเขตพื้นที่ หรือโรงเรียน (Field) และการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ (Sharing learning) อย่างต่อเนื่อง เป็นการเรียนรู้ร่วมกันมากกว่าการสอนงานวิชาชีพ

(focus on learning rather than on teaching) มีการทำงานร่วมกัน (work collaborative) และความรับผิดชอบต่อตนเอง (self-accountable) 3) แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม คือ การเรียนรู้เชิงประสบการณ์และการเรียนรู้โดยกระบวนการกลุ่ม โดยเพิ่มเติมในส่วนของรายละเอียดที่จะเข้าใจในตัวผู้เรียนหรือสมาชิกกลุ่ม การจัดสภาพแวดล้อม ตลอดจนวิธีการ เทคนิคเข้ามา และสรุปออกมาเป็นกระบวนการการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

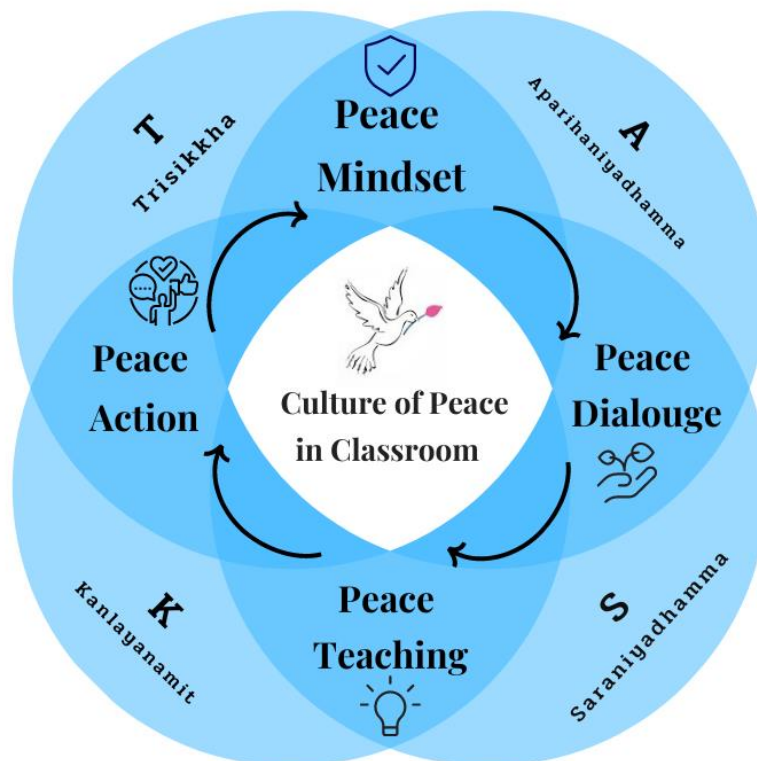
หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของครูสอนพระปริยัติธรรม เพื่อพัฒนาสันติวัฒนธรรมในชั้นเรียน หลักสาราณียธรรม 6 (เมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม เมตตาโมกกรรม สาราณโกศ สีสสามัญญตา ทิฏฐิสามัญญตา) มาบูรณาการให้สอดคล้องกับการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ในทุกมิติ ทั้งในด้านการสร้างทัศนคติร่วม การจัดการเรียนการสอน การสื่อสารอย่างสร้างสรรค์เพื่อการเปลี่ยนแปลง ด้านการสร้างทัศนคติร่วม จากการสังเกตการณ์ จะเห็นได้ว่าผู้เข้ารับการอบรมมีอุดมการณ์และเป้าหมายในการทำงานร่วมกัน การจัดการเรียนการสอน สามารถออกแบบการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อพัฒนาสันติวัฒนธรรมในองค์กร และสามารถถ่ายทอดไปสู่ผู้เรียนได้ ด้านการสื่อสารเพื่อการเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์ กล่าวคือ มีการรับฟังและถ่ายทอดข้อคิดเพื่อการช่วยเหลือเพื่อนครูด้วยกันอย่างสร้างสรรค์ โดยการไม่ตัดสิน และเป็นการรับฟังเพื่อช่วยเหลือ ถ่ายทอดเพื่อแก้ไขด้วยน้ำใจที่ปรารถนาดีต่อกัน ภายใต้อุดมการณ์และจุดร่วมในวิชาชีพเดียวกัน

วัตถุประสงค์ที่ 2 การพัฒนาการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาสันติวัฒนธรรมในชั้นเรียนตามหลักพุทธสันติวิธี สำหรับครูสอนพระปริยัติธรรมโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดกุฎศนเวฬุ-พุทธาราม (ไผ่ดำ) การนำหลักพุทธสันติวิธีมาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ที่น่าสนใจในการออกแบบชุดปฏิบัติการการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของครูสอนพระปริยัติธรรมเพื่อพัฒนาสันติวัฒนธรรมในชั้นเรียน จากการลงพื้นที่ทดลองใช้ชุดปฏิบัติการการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ คือ ชุดฝึกปฏิบัติการการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของครูสอนพระปริยัติธรรมเพื่อพัฒนาสันติวัฒนธรรมในชั้นเรียน มีระยะเวลาการจัดฝึกอบรม 2 วัน โดยมีเนื้อหาอบรมประกอบด้วย วงรอบที่ 1: พลังแห่งการสร้างสรรค์ทัศนคติ วงรอบที่ 2: การสร้างสรรค์กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม วงรอบที่ 3: สันติสนทนาเพื่อการเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์แบบมีส่วนร่วม ผลการทดลองใช้ชุดปฏิบัติการพบว่า การร่วมกันสร้างสรรค์ของครูในการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ ทำให้เห็นปรากฏการณ์การรวมตัวกันของเพื่อสมาชิกครูเพื่อแบ่งปัน แลกเปลี่ยน และเรียนรู้จากประสบการณ์เชิงปฏิบัติการในหลายระดับ จากระดับเริ่มต้นที่มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนวิธีการสอนในชั้นเรียน และเริ่มต้นขับเคลื่อนเปลี่ยนแปลงการศึกษา เป็นการเคลื่อนจากการแลกเปลี่ยนแนวคิดไปเป็นการลงมือปฏิบัติจนเกิด “PLC Phiadum Model” ได้องค์ความรู้จากการวิจัย คือ “A.S.K.T 3P Model” พลัง 3 สันติแห่งการสร้างคุณลักษณะชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธ โดยดำเนินวิธีการดังนี้ **Peace Mindset** คือ การสร้างทัศนคติให้ทราบถึงคุณค่าของแนวความคิดสร้างสรรค์ที่จะส่งผลต่อการตระหนักรู้ พัฒนาและเปลี่ยนแปลง ซึ่งมีการศึกษาพบว่าบุคคลนั้นจะเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นเมื่อพวกเขาได้รับการสนับสนุน มีแรงจูงใจ และได้รับการยอมรับ ด้วยการมีทัศนคติที่ดีงาม เช่น การคิดแบบมีเหตุมีผลด้วยความตระหนักรู้ การตั้งคำถามอย่างสร้างสรรค์ การรู้จักแบ่งปัน รวมถึงพลังความคิดบวก **Peace teaching** หรือ กระบวนการจัดการเรียนการสอนอย่างสร้างสรรค์มุ่งเน้นผู้เรียนให้มีโอกาสการเรียนรู้และมีใจใฝ่เรียนรู้ตลอดเวลา ซึ่งเป็นการพัฒนาระบบการเรียนรู้ให้เอื้อต่อการพัฒนาทักษะสำคัญสำหรับศตวรรษที่ 21 ด้วยการเปลี่ยนโฉมบทบาท “ครู” ให้เป็นกัลยาณมิตร **Peace dialogue** หรือ การสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ และมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นทักษะที่ใช้เป็นประจำไม่ว่าจะอยู่ในบทบาทหัวหน้า หรือสมาชิกในองค์กร หากมีทักษะในการสื่อสารที่ดีจะช่วยให้ได้สาระตามต้องการ จัดการเรียนการสอนได้อย่างราบรื่น

มีประสิทธิภาพ และมีความสุขในการทำงาน มีความร่วมมือกัน และการสื่อสารที่ดีควรเป็น Two-way communication หรือการสื่อสารสองทาง ซึ่งเป็นการสื่อสารที่ผู้รับสารมีการตอบสนอง มีปฏิริยาตอบกลับไปยังผู้ส่งสาร เช่นโต้ตอบ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างมีสติด้วยใจปรารถนาดีต่อกัน ด้วยการที่สามารถเข้าใจและมองเห็นภาพอนาคตของเป้าหมายการพัฒนาสันติวัฒนธรรมร่วมกัน (วิสัยทัศน์ร่วม) ช่วยกันกำหนดจุดหมายเป้าหมายเชื่อมโยงกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ ค่านิยม และอุดมการณ์เดียวกันแล้วมุ่งสู่จุดหมายปลายทางที่ต้องการดังกล่าวด้วยความชัดเจน มีพลังและตามสมควรแก่สภาพบริบท ทั้งนี้ความสำคัญของอุดมการณ์ร่วม คือ 1) การสร้างพื้นที่ปลอดภัย หยุดการเปรียบเทียบและให้กำลังใจกันเสมอ 2) การดูแลความขัดแย้ง โดยใช้พรหมวิหารธรรม 4 3) รูปแบบการมอบหมายของทีม กำหนดหน้าที่รับผิดชอบที่ชัดเจน และมอบหมายให้ตามความถนัดและเหมาะสม 4) การประชุมทีม ด้วยการนัดหมายพูดคุยกันเป็นประจำทั้งในรูปแบบ on-site และ on-line 5) การเรียนรู้และการเติบโตของทีม ด้วยการพัฒนาตนเอง พัฒนาทีม (บุคลากร) พัฒนางาน 6) การดูแลนักเรียน ด้วยการใส่ใจเห็นใจ เข้าใจ และให้กำลังใจ 7) รูปแบบการติดตาม มี Line group ในการสื่อสารร่วมกัน เพื่อการสอบถาม ติดตาม และประเมินผลร่วมกัน และ 8) การให้ Feed back ยินดีรับฟังทุกความเห็นด้วยการเปิดใจยอมรับข้อเท็จจริงที่แตกต่างอย่างสันติ นำไปสู่การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ “PLC Phiadum Model”: สื่อสาร เปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์ เจริญงอกงามอย่างสันติ โดยชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของครูสอนพระปริยัติธรรมวัดกฤษณเวฬุพุทธาราม (ไผ่ดำ)

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยครั้งนี้ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ เรียกว่า PLC 4P A.S.K.T Model

Picture 1: PLC 4P A.S.K.T Model

A.S.K.T 4P: MODEL ประกอบด้วย 4 P เป็นองค์ประกอบของการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของครูสอนพระปริยัติธรรม ได้แก่ Peace Mindset, Peace Dialogue, Peace Teaching, Peace Action โดยมี A-S-K-T เป็นกลไกในกระบวนการขับเคลื่อนสันติวัฒนธรรมในชั้นเรียนผ่าน PLC กล่าวคือ A- Aparihaniyadhamma (อปรีหานิยธรรม) S- Saraniyadhamma (สาราณียธรรม) K-Kalayanamittadhamma (กัลยาณมิตรธรรม) T- Traisikkha (ไตรสิกขา)

Peace Mindset กล่าวคือ การมีสัมมาทิฐิเป็นแนวความคิดที่นำไปสู่วิสัยทัศน์ภาพ ที่มีหลากหลายด้าน อาทิ ด้านความคิดแบบสันติพัฒนา คือ แนวคิดที่เชื่อว่า มนุษย์ทุกคนนั้นเปลี่ยนแปลงพัฒนาได้ผ่านพากเพียรความพยายาม และการฝึกฝนเรียนรู้

Peace Dialogue กล่าวคือ สุนทรียสนทนา หรือการสื่อสารที่ดี และมีประสิทธิภาพ การสื่อสารเป็นทักษะที่ใช้เป็นประจำไม่ว่าจะอยู่ในบทบาทหัวหน้า ลูกน้อง เพื่อนร่วมงาน หลายครั้งปัญหาต่างๆ เกิดขึ้นจากความเข้าใจที่ไม่ตรงกันของผู้ส่งสารและผู้รับสาร

ทั้งนี้การสร้างการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของครูสอนพระปริยัติธรรมการเกิด Peace Mindset และ Peace Dialogue จะเกิดขึ้นได้ด้วยการสร้างความเข้มแข็งของพลังกลุ่มครูด้วยหลัก อปรีหานิยธรรม และการประสานเชื่อมสัมพันธ์เพื่อให้ความกลมเกลียวด้วยหลักสาราณียธรรม

Peace teaching หมายถึง หลักคิดพื้นฐานสำคัญในการสอนของความเป็นครู คือ การนำพาผู้เรียนให้เกิดสันติวิถีในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยการพัฒนาสันติภายในของตนเอง ทั้งนี้ผู้สอนเป็นตัวอย่างสำคัญ กล่าวคือ การเป็นกัลยาณมิตร ในทางพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญของการก่อเกิดปัญญาที่ประกอบด้วย ปรโตโฆสะ หรือเสียงสะท้อนแห่งปัญญาที่ถ่ายทอดไปสู่ผู้เรียน โดยมีคุณลักษณะ 7 ประการ ได้แก่ ความน่ารัก มีความหนักแน่น มีความน่าเคารพ น่ายกย่อง มีการสื่อสารที่ดี สามารถแนะนำผู้เรียนด้วยความแยบคาย และถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียนแบบรายบุคคล

Peace action กล่าวคือ การจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนที่มุ่งหมายพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านกาย วาจา ใจ โดยมีหลักไตรสิกขาเป็นกรอบในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งสามารถนำหลักการสอนสมัยใหม่ คือ การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติหรือ Active Learning มาออกแบบการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ รวมถึงสื่อการสอนออนไลน์ที่จะช่วยให้เข้าถึงบริบทของผู้เรียนยุคใหม่

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า จากการศึกษาข้อมูลทั่วไปที่รวบรวมได้จากการทดลองใช้ชุดปฏิบัติการ พบข้อสังเกตว่า ผู้เข้ารับการอบรมมีความตระหนักรู้ถึงความสำคัญในการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในด้านการให้ความสำคัญกับกระบวนการกลุ่ม และต้องการมีกัลยาณมิตรที่เป็นพื้นที่ปลอดภัยไว้สำหรับแลกเปลี่ยนสนทนาพูดคุย เพื่อร่วมกันแก้ไขและพัฒนาการทำงานในวิชาชีพ เพื่อสร้างสันติวัฒนธรรมในชั้นเรียน สอดคล้องกับแนวคิดของ (Wongyai, and Patpon, 2014) ซึ่งได้กล่าวถึงการทำงานแบบชุมชนที่มีลักษณะแห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันและกันไว้ว่า คือชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional learning community) ซึ่งเป็นการพัฒนาการจัดการจัดการความรู้ (Knowledge management) องค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning organization) และชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning community) โดยเป็นการผสมผสาน แนวคิด 2 ประการ คือ 1) ความเป็นมืออาชีพ (Professional) ซึ่งหมายถึง การทำอะไรได้ดีกว่าเมื่อสมัครเล่น การไม่ทำร้ายสังคมจากความเชี่ยวชาญของตนเอง การมีความสุจริตแห่งวิชาชีพ การมีความสุข จากการได้ทำประโยชน์เพื่อสังคม และการตระหนัก ถึงจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ ทั้งนี้ การเป็นวิชาชีพ ประกอบด้วย การมีหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ที่ได้มาตรฐาน มี

การฝึกปฏิบัติทาง วิชาชีพ และมืองค์กร วิชาชีพรับรอง และ 2) ชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning community) ซึ่งหมายถึง การรวมกลุ่มกันของผู้ประกอบวิชาชีพที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนา สมรรถนะเชิงวิชาชีพ และคุณภาพของนักเรียนร่วมกัน ผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจ (Collaborative learning) การเรียนรู้ประสบการณ์ ปฏิบัติงานในเขตพื้นที่ หรือโรงเรียน (Field) และการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ (Sharing learning) อย่างต่อเนื่อง เป็นการเรียนรู้ร่วมกันมากกว่าการสอนงานวิชาชีพ (Focus on learning rather than on teaching) มีการทำงานร่วมกัน (Work collaborative) และความรับผิดชอบต่อตนเอง (Self-accountable) ดังนั้น ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ จึงหมายถึง การเรียนรู้ร่วมกันของผู้ร่วมวิชาชีพ นั่นก็คือ ครูกับครู และครูกับนักเรียน ที่เป็นมากกว่า การจัดการเรียนรู้ แต่ยังมีการแลกเปลี่ยน ความคิด ความรู้เพื่อการเรียนรู้ต่อยอดการเรียนรู้ ในลักษณะนี้จะเป็นการเรียนรู้ เพื่อการเปลี่ยนแปลง (Transformative learning) นอกจากนี้ องค์ความรู้ที่ได้จากการจัดการ เรียนรู้ในชั้น เรียนของครูแต่ละคน จะถูกนำมาจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ ผ่านการอภิปรายสะท้อนคิด ตาม หลักวิชาการ และนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกัน อย่างต่อเนื่อง สิ่งที่ได้ตามมาคือครูมีความรู้ในเนื้อ หาเทคนิควิธีการจัดการเรียนรู้ และกระบวนการวัด ประเมินผลทำให้สามารถจัดการเรียนรู้ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของครูสอนพระปริยัติธรรมเพื่อพัฒนาสันติวัฒนธรรมในชั้นเรียนด้วยหลักสาราณียธรรม 6 ซึ่งเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน คือทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่ความเคารพเพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อการไม่ทะเลาะวิวาทกัน เพื่อความสามัคคีปรองดองกัน เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (Somdet Phra Buddhaghosacariya (P.A. Payutto), 2018) ได้แก่ 1) **เมตตาภาวกรรม** ด้วยการปฏิบัติทางกายด้วยการช่วยเหลือเกื้อกูล แสดงอาการกิริยาสุภาพต่อกัน เคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง 2) **เมตตาวจกรรม** ด้วยการกล่าววาจาที่สุภาพต่อกัน ไม่กล่าวร้ายหรือพูดคำหยาบ แนะนำ หรือบอกสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอน ตักเตือนด้วยความหวังดี พูดถึงกันด้วยความเคารพ ให้เกียรติแก่กันและกัน 3) **เมตตา मनกรรม** ด้วยจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ มองกันในแง่ดีมีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน 4) **สาธารณโภคี** ด้วยการ แบ่งปันกันกินแบ่งกันใช้ให้คนอื่น การเสียสละให้ตกเป็นของกลางเพื่อการใช้สอยบริโภคร่วมกันการแบ่งปันกันกินแบ่งกันใช้ให้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน 5) **ศีลสามัญญตา** ด้วยการประพฤติที่สุจริตดีงาม รักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจหรือเสื่อมเสีย และ 6) **ทัญญูสามัญญตา** ด้วยการเคารพฟังความคิดเห็นกัน เห็นชอบร่วมกัน ตกลงกันได้ในหลักการสำคัญ ไม่สร้างข้อขัดแย้งโดยไม่มีเหตุผล นัยยะหลักการและคำสอนดังกล่าว มีความสอดคล้องกับหลักสามัคคี หลักพุทธสันติวิธีนี้ได้นำมาบูรณาการให้สอดคล้องกับการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับชุดปฏิบัติการ **ด้านพลังแห่งการสร้างสรรค์ทัศนคติ: Peace Mindset** จากการสังเกตจะเห็นได้ว่า ผู้เข้าอบรมมีทัศนคติที่ร่วมกันเป็นพื้นฐานที่จะพัฒนาสันติวัฒนธรรมร่วมกัน (ทัญญูสามัญญตา) หากแต่ไม่มีการแลกเปลี่ยนพูดคุย (เมตตาวจกรรม: Peace dialogue) จึงไม่สามารถแสวงจตุรร่วมประสานแบ่งงานวางระเบียบปฏิบัติร่วมกันได้ (ศีลสามัญญตา) **ด้านการสร้างสรรค์กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม: Peace Teaching** จากการสังเกตจะเห็นได้ว่า เมื่อผู้เข้าอบรมตั้งแนวคิดไว้ถูกต้อง (ทัญญูสามัญญตา) แล้ว วิธีการออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ได้ถูกสร้างสรรค์ไว้โดยพฤติกรรมที่ครูทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตร มีการแสดงออกต่อเพื่อนครูด้วยหลักความปรารถนาดีทางกาย วาจา และใจ (เมตตาภาวกรรม, เมตตาวจกรรม, เมตตา मनกรรม) **ด้านสันติสนทนาเพื่อการเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์แบบมีส่วนร่วม: Peace Dialogue** จากการสังเกตการณ์พบว่า ผู้เข้าอบรมได้แลกเปลี่ยนเรียนพูดคุยสนทนากันด้วยการแสดงออกมาด้วยภาษากาย และวาจา (เมตตาภาวกรรม,เมตตาวจกรรม) เพื่อนำไปสู่การแบ่งปันประสบการณ์การจัดการเรียนการสอนด้วยความตระหนักถึงความเป็นชุมชนเดียวกัน มีพันธกิจร่วมกันที่จะต้องรับผิดชอบ (สาธารณโภคี) และร่วมด้วยช่วยกัน

แก้ไขของเพื่อสมาชิก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ที่ได้สังเคราะห์ได้ 5 องค์ประกอบ 1. ชุมชนกัลยาณมิตร (Caring community) หมายถึง การเอาใจใส่และรับฟังความคิดเห็น ทำงานร่วมกันด้วยบรรยากาศความเป็นมิตร มีความรู้สึกแบบเกื้อกูลและเอื้ออาทร เป็น ความสัมพันธ์กันแบบคนในครอบครัวมากกว่าแบบสายงาน ทำให้เกิดความรู้สึกไว้วางใจซึ่งกันและกันเปิดใจเข้าหากันการเป็นชุมชนกัลยาณมิตร มีลักษณะที่สำคัญ 4 ประการ คือ 1) การดำรงหรือ หล่อเลี้ยงธรรมชาติของการอยู่ร่วมกันแบบเกื้อกูล 2) การเปลี่ยนบรรยากาศจาก สายงานที่เป็นทางการและมีลำดับชั้นมาเป็นบรรยากาศของการอยู่ร่วมกันแบบครอบครัว 3) การเปลี่ยนจากวัฒนธรรมแบบปกป้องการทำงานแบบโดดเดี่ยวสู่วัฒนธรรมแห่งความไว้วางใจ และ การรับฟังความคิดเห็นอย่างปราศจากอคติ การเปลี่ยนจาก ความขัดแย้งมาสู่วัฒนธรรมที่ เคารพความแตกต่าง ระหว่างบุคคล และ 4) การมีวิสัยทัศน์และค่านิยมร่วมกัน (Sharing vision and values) หมายถึง ความรู้สึกร่วมกันเป็นเจ้าของงานที่ต้องรับผิดชอบอย่างตระหนักถึงคุณค่าของงานนั้น (Mongkolwanich, 2012) ทำให้เกิดแรงขับ (Drive) ที่จะทำความเข้าใจในทิศทางการทำงานร่วมกันอย่างมีเป้าหมายนั่นคือ การพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน การเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพครู เพื่อนักเรียน การรู้จักตนเองและ พัฒนาคุณภาพของความเป็นครู การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และการทำภารกิจต่างๆ ร่วมกัน ภายใต้เป้าหมายที่กำหนด 2. การมีภาวะผู้นำ (Leadership) หมายถึง การเป็นผู้นำที่สามารถทำให้สมาชิกในชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเกิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงทั้งในตนเองและวิชาชีพ จนสมาชิกเกิดภาวะผู้นำในตนเองและเปลี่ยนบทบาทมาเป็นผู้นำร่วมขับเคลื่อน โดยมีผลมาจากการเสริมพลังจากผู้นำทั้งทางตรงและ ทางอ้อมที่ลงมือทำงานอย่างตระหนักรู้ และใส่ใจ รวมทั้งให้ ความสำคัญกับผู้ร่วมงานทุกคน ลักษณะการทำงานเช่นนี้ จะเหนี่ยวนำให้ผู้ร่วมงานมีแรงบันดาลใจ และมีความสุขในการทำงานรวมไปถึงการนำแบบไม่นำโดยทำหน้าที่เป็นผู้สนับสนุนและเปิด โอกาส ให้สมาชิกได้เติบโตด้วยการสร้างความเป็นผู้นำร่วม (shared leadership) ผู้นำที่จะสามารถ สร้างให้ เกิดการนำร่วมดังที่ กล่าวมาจะมีลักษณะสำคัญ คือ มีความสามารถในการลงมือทำงาน ร่วมกับผู้อื่น การเข้าไปอยู่ในความรู้สึกของผู้อื่นได้ การตระหนักรู้ ในตนเอง การคอยดูแลช่วยเหลือ เกื้อกูลเพื่อนร่วมงาน และการมีความมุ่งมั่นและ พุ่งเท่ต่อพัฒนาการของผู้อื่น เป็นต้น (Tanyarattanasrisakul, 2017) 3. การเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจ (Collaborative learning) หมายถึง การมีปฏิสัมพันธ์ และการปฏิบัติงานร่วมกันของครู โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน และพัฒนา ศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียน ครูจะต้องร่วมกันแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ทักษะและ ประสบการณ์ที่ จำเป็นต่อการพัฒนาทางวิชาชีพ เพื่อเป็นการถ่ายทอดวิธีการที่มีประสิทธิภาพไป สู่ครูท่านอื่นและ นำไปใช้ในโอกาสต่อไป เช่น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับการพัฒนา ทักษะเพื่อความเป็นครู มีอาชีพหรือทักษะ 7C ได้แก่ 1) ทักษะการสร้างหลักสูตร (Curriculum construction skills) 2) ทักษะการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Child-oriented instructional management skills) 3) ทักษะการใช้นวัตกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียน (Classroom innovation implementation skills) 4) ทักษะการประเมินผลการเรียนรู้ (Classroom learning assessment skills) 5) ทักษะการวิจัยเชิง ปฏิบัติการในชั้นเรียน (Classroom action research skills) 6) ทักษะการจัดการชั้นเรียน (Classroom management skills) และ 7) ทักษะการพัฒนาลักษณะนิสัย (Character development skills) (Dechakupt, and Yindeesuk, 2017) 4. การมีพื้นที่ปฏิบัติงานร่วมกัน (sharing field) หมายถึง การมีพื้นที่ใน 2 มิติ คือ 1) มิติของสถานที่ ที่ใช้ดำเนินการ และ 2) มิติของเวลาร่วมกัน ที่ให้ครูได้ร่วมกันสะท้อนผลการ ปฏิบัติงานทางวิชาชีพ และให้ ข้อมูลย้อนกลับเกี่ยวกับการปฏิบัติงานเพื่อนำไปสู่การพัฒนาทางวิชาชีพและปรับปรุงการปฏิบัติงานในการจัดการเรียนรู้ เช่น การสนทนา ทางวิชาชีพ การสังเกตการ

จัดการเรียนรู้ และ ประเมินผลการปฏิบัติงานร่วมกัน รวมถึงการเปิดเผย การปฏิบัติงานทางการ จัดการเรียนรู้ เป็นต้น

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ข้อที่ 2 พบว่า การพัฒนาโดยการนำหลักพุทธสันติวิธีมาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ที่ใช้ในการออกแบบชุดปฏิบัติการการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของครูสอนพระปริยัติธรรมเพื่อพัฒนาสันติวัฒนธรรมในชั้นเรียน จากการลงพื้นที่ทำกระบวนการทดลอง และพัฒนาตามรูปแบบ “A.S.K.T 4P Model” พลัง 4 สันติแห่งการสร้างคุณลักษณะชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธ โดยดำเนินวิธีการดังนี้ **Peace Mindset** คือ การสร้างทัศนคติให้ทราบถึงคุณค่าของแนวความคิดสร้างสรรค์ที่จะส่งผลกระทบต่อภาระหน้าที่ พัฒนาและเปลี่ยนแปลง ซึ่งมีการศึกษาพบว่าบุคคลนั้นจะเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เมื่อพวกเขาได้รับการสนับสนุน มีแรงจูงใจ และได้รับการยอมรับ ด้วยการมีทัศนคติที่ดีงาม เช่น การคิดแบบมีเหตุมีผลด้วยความตระหนักรู้ การตั้งคำถามอย่างสร้างสรรค์ การรู้จักแบ่งปัน รวมถึงพลังความคิดบวก **Peace teaching** หรือ กระบวนการจัดการเรียนการสอนอย่างสร้างสรรค์มุ่งเน้นผู้เรียนให้มีทักษะการเรียนรู้และมีใจใฝ่เรียนรู้ตลอดเวลา ซึ่งเป็นการพัฒนาระบบการเรียนรู้ให้เอื้อต่อการพัฒนาทักษะสำคัญสำหรับศตวรรษที่ 21 ด้วยการเปลี่ยนโฉมบทบาท “ครู” ให้เป็นกัลยาณมิตร **Peace dialogue** หรือ การสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ และมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นทักษะที่ใช้เป็นประจำไม่ว่าจะอยู่ในบทบาทหัวหน้า หรือสมาชิกในองค์กร หากมีทักษะในการสื่อสารที่ดีจะช่วยให้ได้สาระตามต้องการ จัดการเรียนการสอนได้อย่างราบรื่นมีประสิทธิภาพ และมีความสุขในการทำงาน มีความร่วมมือกัน และการสื่อสารที่ดีควรเป็น Two-way communication หรือการสื่อสารสองทาง ซึ่งเป็นการสื่อสารที่ผู้รับสารมีการตอบสนอง มีปฏิกิริยาตอบกลับไปยังผู้ส่งสาร เช่นโต้ตอบ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างมีสติด้วยใจปรารถนาดีต่อกัน ด้วยการที่สามารถเข้าใจและมองเห็นภาพอนาคตของเป้าหมายการพัฒนาสันติวัฒนธรรมร่วมกัน (วิสัยทัศน์ร่วม) ช่วยกันกำหนดจุดหมายเป้าหมายเชื่อมโยงกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ ค่านิยม และอุดมการณ์เดียวกันแล้วมุ่งสู่จุดหมายปลายทางที่ต้องการดังกล่าวด้วยความชัดเจน มีพลังและตามสมควรแก่สภาพบริบททั้งนี้ความสำคัญของอุดมการณ์ร่วม คือ (1) การสร้างพื้นที่ปลอดภัย หยุคการเปรียบเทียบและให้กำลังใจกันเสมอ (2) การดูแลความขัดแย้ง โดยใช้พรหมวิหารธรรม 4 (3) รูปแบบการมอบหมายของทีม กำหนดหน้าที่รับผิดชอบที่ชัดเจน และมอบหมายให้ทำตามความถนัดและเหมาะสม (4) การประชุมทีม ด้วยการนัดหมายพูดคุยกันเป็นประจำทั้งในรูปแบบ On-site และ On-line (5) การเรียนรู้และการเติบโตของทีม ด้วยการพัฒนาตนเอง พัฒนาทีม (บุคลากร) พัฒนางาน (6) การดูแลนักเรียน ด้วยการใส่ใจเห็นใจ เข้าใจ และให้กำลังใจ (7) รูปแบบการติดตาม มี Line group ในการสื่อสารร่วมกัน เพื่อการสอบถาม ติดตาม และประเมินร่วมกัน และ (8) การให้ Feed back ยินดีรับฟังทุกความเห็นด้วยการเปิดใจยอมรับข้อเท็จจริงที่แตกต่างอย่างสันติ นำไปสู่การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ “PLC Phiadum Model”: สื่อสาร เปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์ เจริญงอกงามอย่างสันติ โดยชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของครูสอนพระปริยัติธรรม วัดกุฎศณเฑาะพทุธาราม (ไม่ดำ)

สรุป

สรุปได้ว่า การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของครูสอนพระปริยัติธรรมเพื่อพัฒนาสันติวัฒนธรรมในชั้นเรียน ผู้บริหาร/คณะครูที่เข้าร่วมในหลักสูตรสามารถสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาสันติวัฒนธรรมในชั้นเรียนร่วมกัน รวมถึงการวางแผนพัฒนาต่อยอดเพื่อยกระดับทักษะการเป็นชุมชนที่ประสิทธิภาพ ด้วยการกำหนดการประชุม ติดตามพัฒนาเพื่อเปลี่ยนแปลงสอดคล้องกับบริบทของ

สถานศึกษา รวมถึงเป็นก่อร่างเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่เติบโตและขยายเครือข่ายไปสู่กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้อื่นๆ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 สำหรับด้านการพัฒนา องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยสามารถนำไปถอดบทเรียนเป็นพื้นที่ หรือเป็นกรณีศึกษาให้กับสถานศึกษา หน่วยงาน หรือองค์กรอื่นๆ ที่มีกระบวนการทำงานเป็นทีม เพื่อนำไปต่อยอดองค์ความรู้ การนำไปเป็นแนวทางในการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของครูสอนพระปริยัติธรรม เพื่อพัฒนาสันติวัฒนธรรมในชั้นเรียน สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสนใจ เช่น หน่วยงานอื่นใดที่ต้องการการบริหารจัดการองค์กรแบบมีส่วนร่วม

1.2 ควรนำผลการวิจัยนี้ไปถอดบทเรียน และศึกษาต่อยอดในกระบวนการเพื่อขยายผลองค์ความรู้ให้กับบุคลากรที่มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการทำงานเป็นทีม ไปขยายผลเพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงเครือข่ายและพลังขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ในรูปแบบที่เหมาะสมกับบริบทนั้นๆ

1.3 ภาครัฐควรมีการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาสำหรับโรงเรียนพระปริยัติธรรม เพื่อพัฒนาสันติวัฒนธรรมในองค์กร รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการพัฒนาทักษะการจัดการจัดการเรียนการสอนของครูอย่างเหมาะสมเป็นเครือข่าย เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนขยายผลออกไปในวงกว้างและเป็นการพัฒนาที่มีการเชื่อมโยงเป็นภาคีที่แน่นแฟ้นต่อเนื่องด้วยการกำกับติดตามเพื่อให้เกิดความยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การขยายพื้นที่วิจัยในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี และสถานศึกษาสายทั่วไป เพื่อให้ผลการวิจัยที่ได้ศึกษานำไปต่อยอดขยายผลและเพิ่มเครือข่ายชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่กว้างขวาง

2.2 การพัฒนาสันติวัฒนาด้วยการขับเคลื่อนพลังเครือข่ายชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่แบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนพระปริยัติธรรม และโรงเรียนสายสามัญ รวมทั้งมหาวิทยาลัย

References

- Chookamnerd, W., Sungtong, E., & Kerdtip, C. (2014). A Model of a Professional Learning Community of Teachers toward 21st Century Learning of Schools in Thailand. *Hatyai Journal*, 12(2), 123-134.
- Dechakupt, P., & Yindeesuk, P. (2017). *7c Skills of 4.0 Teachers*. Bangkok: Chulalongkorn University Print.
- Faisong, S., & Sinjindawong, S. (2018). Phrapariyati Dhamma Secondary Schools in Thailand 4.0. *The Journal of Institute of Trainer Monk Development*, 1(1), 80-92.
- Kemma, H., Shuson, P., & Chansirisira, P. (2018). Strategies to Enhance Professional Development of Teacher in General Buddhist School. *Journal of Educational Administration, Khon Kaen University*, 14(2), 1-10.
- Mongkolwanich, C. (2012). *Organizational and Educational Personnel Administration*. Bangkok: Thawee Print.

- Petraksa, S., & Korburkaew, S. (2015). *21st Century Learning Skills in the New Century*. Retrieved July 30, 2022, from <https://supannapetraksa.blogspot.com/>
- Phramaha Likit Khamwongsa, Intusamit, M., & Nawasit, S. (2016). The Development of Professional Learning Community Indicator of Pariyattidhamma Schools in General Education Division under the Office of National Buddhism. *Journal of Educational Administration, Khon Kaen University*, 12(1), 95-104.
- Somdet Phra Buddhaghosacariya (P.A. Payutto). (2018). *Dictionary of Buddhism*. (31th ed.) Bangkok: Sahadhammik Printing.
- Tanyarattanasrisakul, M. (2017). The Professional Learning Community: Practices Guidelines for Teachers. *RMUTSB Acad. J. (Humanities and Social Sciences)*, 2(2), 214-228.
- Wikipedia. (2019). *National Strategy, National Strategy for Development and Strengthen Human Resource Potential*. Retrieved October 11, 2022, from https://www.nesdb.go.th/download/document/SAC/NS_SumPlan Oct2018.pdf
- Wongyai, W., & Patpon, M. (2014). *Cognitive Coaching*. (3rd ed.). Bangkok: Charan Sanit Wong Printing.

การพัฒนาภาวะผู้นำโดยพุทธสันติวิธีของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จังหวัดกาญจนบุรี*

Leadership Development by Buddhist Peaceful Means of Village Public Health Volunteers in Kanchanaburi Province

วัชรีย์ วัฒนาสุทธีวงศ์

Vatcharee Wattanasutiwong

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Corresponding Author's Email: vw.chompoo@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัย มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์บริบทการปฏิบัติหน้าที่ในภาวะผู้นำของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) จังหวัดกาญจนบุรี และแนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาภาวะผู้นำตามวิทยาการสมัยใหม่ 2) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาภาวะผู้นำแนวพุทธสันติวิธีในการปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) จังหวัดกาญจนบุรี 3) เพื่อพัฒนาและนำเสนอกระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำโดยพุทธสันติวิธี ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) จังหวัดกาญจนบุรี การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการอริยสัจจโมเดล เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และกระบวนการวิพากษ์ แบ่งเป็น 6 กลุ่ม จำนวน 24 รูป/คน

ผลการวิจัยพบว่า

1) ประชาชนไม่ให้ความร่วมมือ ไม่เชื่อมั่นในตัว อสม. เนื่องจากผู้เป็น อสม. ยังขาดภาวะการเป็นผู้นำ เช่นขาดภาวะการสั่งการ การสื่อสาร การมีวิสัยทัศน์ การมีส่วนร่วม การสร้างสันติภาพ ขาดทักษะการสอน ส่วนแนวคิดทฤษฎีการพัฒนาภาวะผู้นำตามวิทยาการสมัยใหม่ 5 ด้าน คือ ด้านการสั่งการ สั่งด้วยความชอบธรรม เป็นการขอความร่วมมือ ด้านการมีวิสัยทัศน์ ตั้งเป้าพัฒนาสุขภาพประชาชน นำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ ด้านการมีส่วนร่วม ร่วมกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพชุมชน ด้านการสร้างสันติภาพ ไม่สร้างความขัดแย้ง พูดสิ่งที่สร้างสรรค์ ด้านการสอน สิ่งที่เหมาะสมถูกต้อง เป็นผู้ฟังที่ดี

2) พุทธธรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาภาวะผู้นำ คือหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน (การให้) แบ่งปันสิ่งของให้ความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ ปิยะวาจา พูดสุภาพ-ไพเราะ-อ่อนหวาน พูดสร้างสรรค์ อัตถจริยา ทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น ต่อส่วนรวม สมานัตตตา วางตนเสมอต้นเสมอปลาย ออกเยี่ยมชุมชนอย่างต่อเนื่อง และหลักภavana 4 คือ ด้านกายภาพ ด้านพฤติกรรม ด้านจิตภาพ และด้านปัญญาภาพ

3) กระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำโดยพุทธสันติวิธีของ อสม. คือการบูรณาการหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 กับทฤษฎีภาวะผู้นำ 5 มิติ สังเคราะห์เป็น 5D² Plus Model ผ่านการอบรมพัฒนาตามหลักภavana 4 คือ ด้านกายภาพ ด้านพฤติกรรม ด้านจิตภาพ และด้านปัญญาภาพ ได้องค์ความรู้ใหม่ที่เรียกว่า 5D² & Plus² Model มีความหมายดังนี้ 5D แรกคือ 5D Leadership ภาวะมิติผู้นำ 5 ด้าน ส่วน 5D ที่สองหมายถึง 5D ที่ได้จากการสังเคราะห์งานวิจัย คือ 1. Delivering knowledge การส่งมอบความรู้สู่ชาวบ้าน 2. Declare rewards การสร้าง

*Received July 12, 2023; Revised September 7, 2023; Accepted September 13, 2023

แรงจูงใจ 3. Desire health leader สร้าง อสม.ให้เป็นผู้นำด้านสุขภาพ 4. Diamond VHV. สร้าง อสม.ต้นแบบจุดเพชรที่ได้รับการเจียรไนอย่างดี 5. Digital skill การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล คำว่า Plus² คือ Plus ตัวที่ 1 หมายถึงหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ส่วน Plus ตัวที่ 2 หมายถึงภาวนา 4 ดังนั้น 5D² & Plus² Model จึงเป็นกุญแจสู่การพัฒนาภาวะผู้นำโดยพุทธสันติวิธีของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) จังหวัดกาญจนบุรี

คำสำคัญ: การพัฒนา; ภาวะผู้นำ; พุทธสันติวิธี

Abstract

The study entitled “Leadership Development by Buddhist Peaceful Means of Village Public Health Volunteers (VHV) in Kanchanaburi Province” consisted of the following objectives: 1) to examine the performance context of village public health volunteers' leadership in Kanchanaburi province as well as concepts and theories of leadership development based on modern science; 2) to explore the Buddhadhamma favorable to leadership development in village public health volunteers (VHV) performing duties in Kanchanaburi province; and 3) to develop and present a process of leadership development by Buddhist peaceful means of village public health volunteers (VHV) in Kanchanaburi province. The study employed a qualitative research method by using an action research based on *Ariyasacca* (the Four Noble Truths). The research tools were an in-depth interview form and a critical thinking process, with key informants separated into six groups totaling 24 persons.

From the study, the following results are found:

1) People lack coordination and trust in village public health volunteers as they lack leadership skills such as command, communication, vision, participation, peacebuilding, and teaching. The concepts of leadership development based on modern science consist of 5 aspects including (1) Structural directing based on righteousness through cooperation; (2) Having vision by aiming to enhance people's health and using technology and new communication methods; (3) Participation in planning, defining work, and promoting activities that improve people's health; (4) Peacebuilding by not inciting conflict, speaking the truth and useful things; and (5) Teaching and advising the right things, as well as being a good listener;

2) The Buddhadhamma favorable to leadership development involves an application of 4 bases of social solidarity (*Saṅgahavattthu*), which include sharing and giving things, assistance, encouragement, and advice (*dāna*); speaking politely, pleasantly, and kindly (*piyavācā*); providing services and being helpful to others and the public (*atthacariyā*); participation and behaving oneself in an even and equal treatment through visiting the community continuously (*samānattatā*). *Bhāvanā* (four developments) should also be applied in leadership development, including physical, moral, emotional, and intellectual aspects.

3) The process of leadership development through Buddhist peaceful means of village public health volunteers (VHV) is an integration of *Sanḡahavatthu* and 5-dimension leadership theory, followed by a synthesis into the "5D² Plus Model." The model is then revised based on the development in 4 aspects (*Bhāvanā*): physical, emotional, moral, and intellectual. On this basis, a new body of knowledge is created, called the "5D² & Plus² Model". According to this model, the first 5Ds refer to the 5 dimensions of leadership, the second 5Ds refer to the results of the research synthesis, which are: (1) Delivering knowledge to villagers; (2) Declaring rewards as a way to build motivation; (3) Desire of village public health volunteers to become health leaders; (4) Diamond VHV, in which village public health volunteers are developed into role models like a polished diamond; and (5) Digital skills, including skills to use modern equipment and materials. The first 'Plus²' refers to *Sanḡahavatthu*, while the second 'Plus²' refers to the development in 4 aspects (*Bhāvanā*). 5D² & Plus² Model is the key to leadership development by Buddhist peaceful means of village public health volunteers (VHV) in Kanchanaburi province.

Keywords: Development; Leadership; Buddhist Peaceful Means

บทนำ

สืบเนื่องจากมติที่ประชุมสมัชชาองค์การอนามัยโลก (World Health Organization; WHO) ปี พ.ศ. 2520 ที่ว่า “การมีสุขภาพดีเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทุกคนที่พึงได้รับ โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างในเรื่องเชื้อชาติ ศาสนา การเมือง เศรษฐกิจ และสังคม” และแถลงการณ์ คำประกาศอัลมา อตา ปี พ.ศ. 2521 (Alma Ata Declaration) ระบุว่า “การสาธารณสุขมูลฐาน เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเพื่อความยุติธรรมในสังคม” จะเห็นได้ว่าประเทศต่างๆ ทั่วโลก เห็นความสำคัญของการมีสุขภาพดีของประชาชนมาเป็นเวลาเกือบ 50 ปี ทั้งนี้โดยมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ คือ เพื่อความสันติสุขของมวลมนุษยชาติแห่งสังคมโลก สำหรับประเทศไทย ได้มีการร่วมลงนามในกฎบัตรเพื่อพัฒนาทางสุขภาพ (Charter for Health Development) อันเป็นข้อตกลงระหว่างไทยกับองค์การอนามัยโลก (WHO) ยืนยันว่าจะยึดถือสาธารณสุขมูลฐานเป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการพัฒนาระบบการสาธารณสุขของประเทศ เมื่อ วันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2523 โดย พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น

ความเป็นมาของระบบอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เป็นรูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลสุขภาพของตนเอง ครอบครัวและสุขภาพชุมชน โดยผ่านกระบวนการอบรมให้ความรู้จากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ช่วยภาครัฐในการดูแลด้านสาธารณสุขมูลฐาน 4 ด้าน คือ ด้านการรักษาพยาบาลเบื้องต้น ด้านการป้องกันโรค ด้านการส่งเสริมสุขภาพ และด้านการฟื้นฟูสุขภาพ อสม. ถือเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าต่อสังคม เป็นงานจิตอาสา จึงมีต้นทุนต่ำ แต่ได้ผลลัพธ์สูง ดังนั้น หากผู้เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ได้รับการอบรมให้มีภาวะผู้นำตามแนวพุทธสันติวิธี จะทำให้การปฏิบัติหน้าที่ในฐานะอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ได้ประสิทธิผลดียิ่งขึ้น ได้รับความเชื่อถือเชื่อมั่นจากประชาชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประชาชนมีสุขภาพดี ภาครัฐจะประหยัดงบประมาณด้านสาธารณสุข ประเทศชาติได้ทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่า ความสำคัญและประโยชน์ของ อสม. จึงเป็นแรงจูงใจให้ผู้ท้าววิจัยเรื่อง การพัฒนา

ภาวะผู้นำโดยพุทธสันติวิธีของ อสม. จังหวัดกาญจนบุรี นอกจากนั้น ผลงานของ อสม. ประเทศไทยได้รับการชื่นชมไปทั่วโลกในเรื่องการจัดการโรคระบาดไวรัสโคโรนา 2019 (COVID -19) ติดต่อกัน 3 ปี ดังนี้

1) เมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน 2563 ดร.ทีโดรส อัดฮานอม กีบรีเยซุส (Dr.Tedhanom Ghebreyessus) ผู้อำนวยการองค์การอนามัยโลก (WHO World Health organization) เรียกร้องทุกประเทศทำตามแนวทางของไทย และกล่าวชื่นชม ท่านนายก ประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นผู้นำประเทศที่รับมือ COVID-19 ได้ดีเยี่ยม

2) ประเทศไทยเป็นตัวอย่างที่ยอดเยี่ยมในการดำเนินการอย่างครอบคลุมทั้งในระดับรัฐบาลและระดับสังคม ประเทศไทยติดอันดับ 1 ประเทศที่ฟื้นตัวและรับมือการระบาดของโรคโควิด 19 จากการจัดอันดับดัชนี Global COVID-19 Index (GCI) ในมิติด้านการฟื้นตัวดัชนี (Global Recovery Index) และด้านความรุนแรงของการระบาด (Global Severity Index) ไทยได้รับการประเมินให้ได้คะแนนดีที่สุดจาก 184 ประเทศทั่วโลก ประจำปี 2564 ที่ผ่านมา (Nilpraphan, 2022)

3) องค์การอนามัยโลก (WHO) ยกย่องไทยคุมโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สำเร็จระดับโลก ซึ่งวันที่ 5 พฤษภาคม 2565 ทางกระทรวงสาธารณสุข โดยนายอนุทิน ชาญวีรกูล รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข และ นายแพทย์จอส ฟอนเตลาร์ ผู้แทนองค์การอนามัยโลก (WHO) ประจำประเทศไทย ร่วมแถลงผลสรุปการถอดบทเรียนไทยรับมือวิกฤตโควิดสำเร็จ จาก 5 ปัจจัย ได้แก่ 1. มีการสนับสนุนโดยผู้บริหารระดับสูงที่กำหนดนโยบายประเทศ 2. ระบบสาธารณสุขไทยมีความเข้มแข็งจากการลงทุนในระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าและระบบปฐมภูมิอย่างต่อเนื่องกว่า 40 ปี 3. มีความร่วมมือเชื่อมต่อทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ เอกชน ประชาสังคม การศึกษา และ อสม. 4. มีกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมกับประชาชนและชุมชน และ 5. มีการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล นวัตกรรม การวิจัย เพื่อการตัดสินใจบนพื้นฐานข้อมูล (Kochaseni, 2022)

ปัญหาของ อสม. สามารถสรุปปัญหาและอุปสรรคได้ดังนี้ 1) ประชาชนไม่ค่อยให้ความร่วมมือ ไม่เชื่อมั่นในอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เนื่องจากผู้เป็น อสม. ยังขาดภาวะการเป็นผู้นำ เช่น ขาดภาวะการสั่งการ การสื่อสาร การมีวิสัยทัศน์ การมีส่วนร่วม การสร้างสันติภาพ ขาดทักษะการสอนหรือแนะนำผู้อื่น 2) ขาดทักษะในการปฏิบัติงานขั้นพื้นฐาน 3) ขาดอุปกรณ์เครื่องมือในการปฏิบัติหน้าที่ 4) อสม. ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ มีปัญหาเรื่องการใช้เครื่องมือสื่อสาร ปัญหาเรื่องไม่ลงพื้นที่ปฏิบัติงานเนื่องจากสุขภาพจึงเป็นภาระผู้อื่น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์บริบทการปฏิบัติหน้าที่ในภาวะผู้นำของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) จังหวัดกาญจนบุรี และแนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาภาวะผู้นำตามวิทยาการสมัยใหม่
2. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาภาวะผู้นำแนวพุทธสันติวิธีในการปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) จังหวัดกาญจนบุรี
3. เพื่อพัฒนาและนำเสนอกระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำโดยพุทธสันติวิธีของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) จังหวัดกาญจนบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการอริยสัจจโมเดล เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของ อสม. ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหา เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี

ผู้วิจัยเลือกทฤษฎีภาวะผู้นำ 5 มิติ (5-D LEADERSHIP KEY DIMENSIONS by SCOTT CAMPBELL & ELLEN SAMIEC) ซึ่งได้ให้แนวทางทฤษฎีความหมายของภาวะผู้นำ 5 มิติ ไว้ดังนี้ คือ 1) มิติภาวะผู้นำด้านการสั่งการ 2) มิติภาวะผู้นำด้านการมีวิสัยทัศน์ 3) มิติภาวะผู้นำด้านการมีส่วนร่วม 4) มิติภาวะผู้นำด้านการสร้างสันติภาพ และ 5) มิติภาวะผู้นำด้านการแนะนำหรือสอนคนอื่น

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาหลักพุทธธรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาภาวะผู้นำโดยพุทธสันติวิธีของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ผู้วิจัยเลือกหลักพุทธธรรมสังคหวัตถุ 4 คือ 1) ทาน การให้ เอื้อเพื่อเผื่อแผ่ เสียสละ ช่วยเหลือกัน ตลอดถึงให้ความรู้ คำแนะนำ 2) ปิยวาจาหรือเพียรวิเศษะ วจีไพเราะ พูดสิ่งที่ เป็นประโยชน์ 3) อตถจริยา ประโยชน์ คือ ช่วยเหลือกิจการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ 4) สมานัตตตา คือ ทำตน เสมอต้นเสมอปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอ

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ออกแบบแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

1. ผู้ให้ข้อมูลแบ่งเป็น 6 กลุ่ม 17 รูป/คน ได้แก่ 1) กลุ่มผู้บริหารอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 5 คน 2) กลุ่มเจ้าหน้าที่กระทรวงสาธารณสุข 4 คน 3) กลุ่มผู้นำชุมชน ได้แก่ นายกองค์การบริหารตำบล 2 คน 4) กลุ่มนักวิชาการด้านพุทธศาสนา 2 รูป 5) กลุ่มนักวิชาการด้านสันติศึกษา 2 รูป/คน 6) กลุ่มนักวิชาการด้านภาวะผู้นำ 2 คน

2. กลุ่มผู้เข้าร่วมกระบวนการวิพากษ์ (Focus group) จำนวน 7 รูป/คน

รวมผู้ให้ข้อมูลจำนวนทั้งสิ้น 24 รูป/คน

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา

1) การขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 6 กลุ่ม จำนวน 17 รูป/คนรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิจัยจัดหมวดหมู่จะได้โมเดลการบูรณาการทฤษฎีภาวะผู้นำ 5 มิติ กับหลักพุทธธรรมสังคหวัตถุ 4 และสังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเป็น **5D² Plus Model**

2) จัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus group discussion) โดยมีประธานกรรมการชุมชนนิพนธ์ และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 รูป/คน โดยนำองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย **5D² Plus Model** เข้ากระบวนการวิพากษ์เพื่อให้ได้หลักสูตรนำไปอบรม อสม. กลุ่มตัวอย่างจำนวน 16 คน อบรมเชิงปฏิบัติการ 4 ด้าน ตามหลักภาวะ 4 คือ ด้านกายภาพ ด้านพฤติกรรม ด้านจิตภาพ และด้านปัญญาภาพ โดยแบ่งอบรมเป็น Onsite 2 วัน และติดตามผลแบบ Online 2 ครั้ง

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล

1 ผู้วิจัยดำเนินการจัดอบรม อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) จังหวัดกาญจนบุรี กลุ่มตัวอย่างจำนวน 16 คน

2. ผู้วิจัยแจ้งข้อตกลงเบื้องต้น สิทธิและประโยชน์ของงานวิจัยให้กลุ่มตัวอย่างทราบ ลงชื่อในเอกสารยินยอมเข้าร่วมการฝึกอบรมในครั้งนี้

3. หลังสิ้นสุดการอบรมผู้วิจัยให้ อสม. ที่เป็นตัวอย่างทำแบบสอบถาม หลังเข้า ร่วมการอบรม นำข้อมูลไปวิเคราะห์ทางสถิติ สรุปผลและอภิปรายผล

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการอบรม

การวิเคราะห์ข้อมูลความแตกต่างค่าเฉลี่ย($\bar{X}$) และค่า t-test ของประเมินการอบรมภาวะผู้นำของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) จังหวัดกาญจนบุรี ทั้งก่อนและหลังการอบรม

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัยกระบวนการอบรมและการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมจากการทำคู่มือฟอร์มทั้งก่อนและหลังการอบรม ของ อสม.กลุ่มตัวอย่างจำนวน 16 คน

ขั้นตอนที่ 8 องค์ความรู้ใหม่ 5D² & Plus² Model เป็นโมเดลองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการบูรณาการทฤษฎีภาวะผู้นำ 5 มิติกับหลักพุทธธรรมสังคหวัตถุ 4 แล้วนำมาสังเคราะห์เป็น 5D² Plus Model และนำไปออกแบบหลักสูตรเพื่อทำกิจกรรมอบรม 4 ด้าน คือ ด้านการพัฒนากายภาพ ด้านการพัฒนาพฤติกรรม ด้านการพัฒนาจิตภาพ และด้านการพัฒนาปัญญาภาพ คือการทำกิจกรรมตามหลักภavana 4 ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่เป็น 5D² & Plus² Model ภายใต้งานพัฒนาภาวะผู้นำโดยพุทธสันติวิธีของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน(อสม.) จังหวัดกาญจนบุรี อย่างยั่งยืน

ขั้นตอนที่ 9 กระบวนการติดตามผลและพัฒนาต่อยอดให้มีความมั่นคง ยั่งยืนต่อไป โดยมีประธาน อสม. และผู้บริหาร อสม. แต่ละจังหวัด คอยติดตามผลนำเสนอการพัฒนาต่อยอด

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 บริบทการปฏิบัติหน้าที่ในภาวะผู้นำของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) จังหวัดกาญจนบุรี และแนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาภาวะผู้นำตามวิทยาการสมัยใหม่ พบว่า **มิติภาวะผู้นำด้านการสั่งการ** สรุปได้ดังนี้ คือ 1) สำหรับผู้เป็น อสม. ด้วยกัน จะต้องสั่งการตามโครงสร้าง ตามลำดับสายงาน 2) การสั่งการควรมีการอธิบายรายละเอียดและเหตุผลของงานที่ให้ทำ 3) ไม่สั่งการแบบใช้อำนาจหรือตำแหน่ง 4) สั่งการด้วยความชอบธรรม ยุติธรรม รอบคอบ 5) เป็นลักษณะการขอความร่วมมือ มากกว่าการสั่งให้ทำ เพื่อประโยชน์ของผู้ทำและส่วนรวม 6) งานที่สั่งต้องปฏิบัติได้จริง ปฏิบัติได้ตามเป้าหมาย **มิติภาวะผู้นำด้านการมีวิสัยทัศน์** สรุปได้ดังนี้ 1) ตั้งเป้าพัฒนาความสุข สุขภาพที่ดีของประชาชน 2) พัฒนาองค์กร พัฒนาคณะสร้าง อสม. ต้นแบบ 3) ผู้เป็น อสม. ต้องเห็นคุณค่าการสร้างประโยชน์ 4) มีวิสัยทัศน์ในการนำความรู้ และเทคโนโลยีการสื่อสารใหม่ๆ มาใช้ 5) มีวิสัยทัศน์การใช้คนและแก้ปัญหา 6) มีวิสัยทัศน์การประสานงาน-ประสานคนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง **มิติภาวะผู้นำด้านการมีส่วนร่วม** สามารถสรุปได้ดังนี้ 1) ร่วมคิด-วิเคราะห์ กำหนดแผนงาน 2) มีส่วนร่วมในการทำงานกับหน่วยงานอื่น 3) ร่วมรับข่าวสารทั้งภาครัฐ-เอกชน 4) ร่วมงานต่างๆ ของคนในชุมชน เพื่อรับรู้ปัญหาและความต้องการของคนในชุมชน 5) ร่วมกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรคของคนในชุมชน 6) การมีส่วนร่วมกับประชาชนในพื้นที่เป็นการสร้างสัมพันธภาพและความร่วมมือ **มิติภาวะผู้นำด้านการสร้างสันติภาพ** สรุปได้ดังนี้ 1) ไม่สร้างความขัดแย้งในองค์กร-ชุมชน 2) พูดความจริง ไม่โกหก ไม่พูดลักษณะให้ร้าย-ยุแหย่ 3) ทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยเจรจาหากเกิดความขัดแย้ง 4) อสม. ต้องเป็นแบบอย่างความสามัคคี เคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน 5) พูดสิ่งที่สร้างสรรค์-เป็นประโยชน์ 6) เปิดใจในการยอมรับซึ่งกันและกัน ต้องเป็นผู้ฟังที่ดี **มิติภาวะผู้นำด้านการสอน** สรุปได้ดังนี้ 1) ต้องมีความรู้-ประสบการณ์ เรื่องนั้นๆ เป็นอย่างดี 2) อสม. ต้องได้รับการอบรมความรู้สาธารณสุขมูลฐาน-ทักษะการปฏิบัติงาน 3) สิ่งที่เหมาะสมต้องถูกต้อง ถูกวิธี มีความใจเย็นในการสอน 4) มีเทคนิค-ทักษะ ในการแนะนำ-สาธิต อธิบายเหตุผล พูดจูงใจ 5) ต้องเป็นนักสังเกต นักวิเคราะห์ นักตั้งคำถาม เป็นผู้ฟังที่ดี 6) ต้องมีความรู้และสามารถแนะนำหรือสอนการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ได้

วัตถุประสงค์ที่ 2 หลักพุทธธรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาภาวะผู้นำแนวพุทธสันติวิธีในการปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) จังหวัดกาญจนบุรี ได้แก่**หลักสังคหวัตถุ 4** ประกอบด้วย 1) ทาน การเอื้อเฟื้อ การให้ การแบ่งปัน ให้ความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ 2) ปิยะวาจา วาจาสุภาพ ไพเราะ

อ่อนหวาน ไม่หยาบคาย ไม่พุดุแหย่ 3) อัจฉริยา การปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น ต่อชุมชน ต่อสังคม 4) สมานัตตา การวางตนสม่ำเสมอ ประพฤติตนเสมอต้นเสมอปลาย และหลักภavana 4 ได้แก่ 1) ภาวนา การพัฒนากาย การฝึกอบรมกาย 2) ศีลภาวนา การฝึกอบรมศีลให้ตั้งอยู่ในระเบียบ การพัฒนาความประพฤติ 3) จิตตภาวนา การพัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญด้วยคุณธรรม 4) ปัญญาภาวนา การพัฒนาปัญญา ฝึกอบรมปัญญา แก้ไขปัญหาด้วยปัญญา

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อพัฒนาและนำเสนอกระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำโดยพุทธสันติวิธี ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) จังหวัดกาญจนบุรี พบว่าองค์ประกอบของกระบวนการพัฒนาได้แก่ 1) หลักการพัฒนาภาวะผู้นำ 5 มิติ 2) หลักพุทธสันติวิธี สังคหวัตถุ 4 และ 3) กิจกรรมการอบรมตามหลักพุทธธรรมภavana 4 พัฒนา กาย ศีล จิต ปัญญา เมื่อนำข้อมูลเชิงลึกด้านภาวะผู้นำ 5 มิติ มาบูรณาการกับหลักพุทธธรรมสังคหวัตถุ 4 และ พัฒนา กาย ศีล จิต ปัญญา จะได้กระบวนการดังนี้ 1) จัดการประชุม-อบรมความรู้ ทักษะ ด้านสาธารณสุขตามระเบียบของกระทรวงสาธารณสุข อย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ อสม. นำความรู้สู่ชุมชน 2) สร้างแรงจูงใจ – ให้กำลังใจ – ให้รางวัล แก่ อสม. ผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยจิตอาสา 3) สร้าง อสม. ให้เป็นผู้นำด้านสุขภาพ เป็นตัวอย่างให้คนในชุมชน 4) สร้าง อสม. ให้มีภาวะผู้นำ 5 มิติ เป็นคนดีมีคุณธรรม นำสังคหวัตถุ 4 มาใช้ 5) พัฒนา อสม. ให้มีความรู้ สามารถใช้เทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่

องค์ความรู้ใหม่

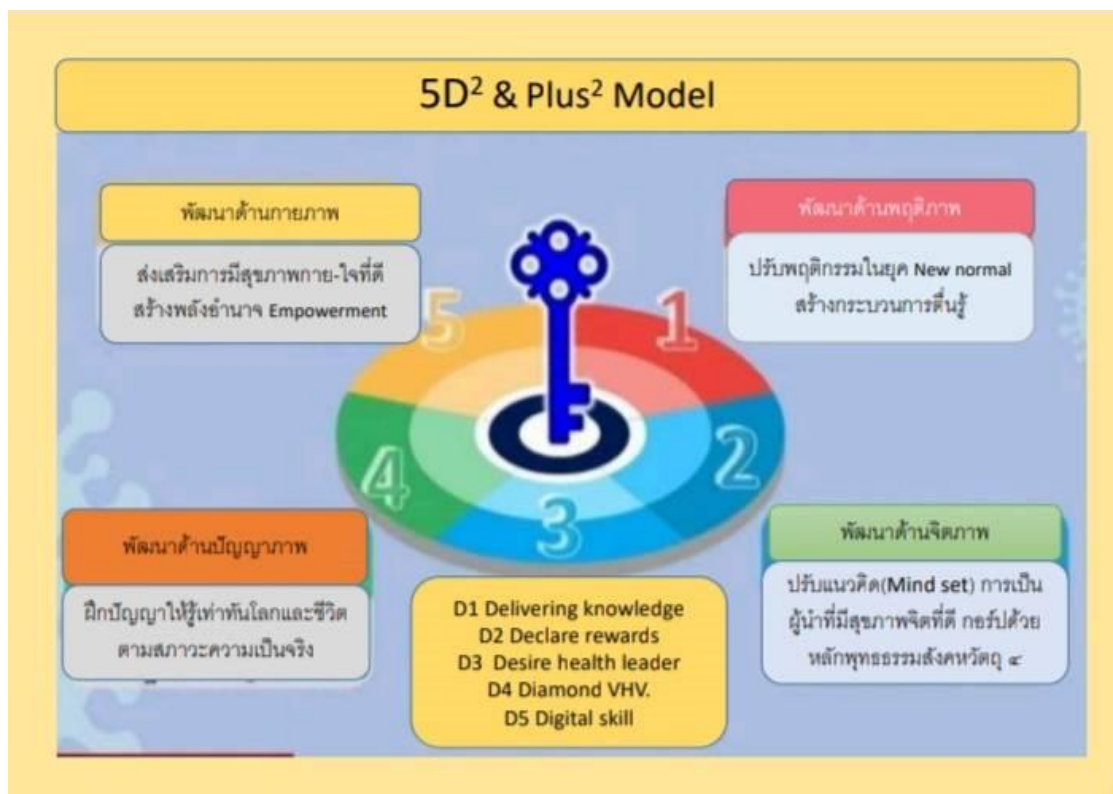

Figure 1: The new body of knowledge

โดยสรุป การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับแนวคิดทฤษฎีสมัยใหม่ ได้องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์งานวิจัย บูรณาการเข้ากับความรู้ที่ได้รับจากการกระบวนการทำกิจกรรมอบรมตามหลักภavana 4 คือ พัฒนา

ด้านกายภาพ ด้านพฤติกรรมภาพ ด้านจิตภาพ และด้านปัญญาภาพ จึงได้ BODY OF KNOWLEDGE MODEL ที่เรียกว่า **5D² & Plus² Model** อธิบายได้ดังนี้ 5D แรกคือ 5D Leadership ภาวะมีผู้นำ 5 ด้าน คือ ด้านการสั่งการ ด้านการวิสัยทัศน์ ด้านการมีส่วนร่วม ด้านการสร้างสันติภาพ และด้านการสอนหรือแนะนำ ส่วน 5D ที่สอง หมายถึง 5D ที่ได้จากการสังเคราะห์งานวิจัย ได้แก่ 1. Delivering knowledge หมายถึงการส่งมอบความรู้สู่ชาวบ้าน 2. Declare rewards หมายถึงการสร้างแรงจูงใจ ชื่นชม ให้รางวัล 3. Desire health leader หมายถึง สร้าง อสม.ให้เป็นผู้นำด้านสุขภาพ 4. Diamond VHV. หมายถึงสร้าง อสม.ต้นแบบดุษฎีเพชรที่ได้รับการเจียรนัยอย่างสวยงาม 5. Digital skill หมายถึงการใช้เทคโนโลยี นำอุปกรณ์สมัยใหม่มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ความหมายของคำว่า **Plus²** คือ **Plus ตัวที่ 1** หมายถึงหลักพุทธธรรมสังคหวัตถุ 4 คือ ทาน (การให้) ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตตา ส่วน **Plus ตัวที่ 2** หมายถึงหลักพุทธธรรมภาวนา 4 คือ การพัฒนาด้านกายภาพ ด้านพฤติกรรมภาพ ด้านจิตภาพ ด้านปัญญาภาพ

สรุป **5D² & Plus² Model** จึงเป็นกุญแจสำคัญเพื่อนำไปพัฒนาภาวะผู้นำโดยพุทธสันติวิธีของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) จังหวัดกาญจนบุรี อย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า บริบทการปฏิบัติหน้าที่ในภาวะผู้นำของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) จังหวัดกาญจนบุรี สิ่งที่สำคัญที่สุดของผู้นำคือ การหาความรู้และการรู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง ของสถานการณ์ต่างๆ การกล้าเผชิญหน้ากับปัญหาและหาแนวทางการแก้ไข ปัญหา ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ Sikkhapan (2014) ภาวะผู้นำที่แท้จริงและภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ส่งผลต่อประสิทธิภาพของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล การสนับสนุนชุมชนเข้มแข็ง ประชาชนสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเป็นตัวแปรที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำอย่างแท้จริง ผู้นำต้องสนับสนุน และส่งเสริมการทำงานเป็นทีม การเป็นผู้ฟังที่ดี การเข้าใจถึงความแตกต่างของบุคคล การมอบหมายงานที่เหมาะสมกับบุคคลและ การให้ความสำคัญต่อการสนับสนุนให้สมาชิกในทีม ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ Jamkling (2014) คุณลักษณะเด่นของผู้นำ มีวิสัยทัศน์ ความรู้ ทักษะ ค่านิยมที่เหมาะสม สามารถปกครองบังคับบัญชา จูงใจคนให้ปฏิบัติตามคำสั่ง ตามความต้องการของผู้นำได้ สามารถตัดสินใจที่ยากและซับซ้อนได้อย่างเหมาะสม คิดค้นหาวิธีการทำงานที่ดีขึ้น

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า หลักพุทธธรรมสังคหวัตถุ 4 เอื้อต่อการพัฒนาภาวะผู้นำแนวพุทธสันติวิธีในการปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) จังหวัดกาญจนบุรี สังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมที่สอนให้คนรู้จักผูกไมตรีเอื้อเฟื้อ เกื้อกูลสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดความเคารพรักใคร่นับถือเกรงอกเกรงใจกัน ซึ่งจะทำให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข สังคหวัตถุ 4 จึงเป็นธรรมะที่ทำให้คนรอบข้างรักใคร่ ซึ่งเป็นการปฏิบัติเพื่อยึดเหนี่ยวน้ำใจซึ่งกันและกัน ช่วยยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ Munmee (2019) การปฏิบัติตามหลักสังคหวัตถุ 4 จะสร้างความสุขขึ้นได้ในสังคม การทำเพื่อผู้อื่นก็คือการปฏิบัติธรรมของตัวเอง เราทำให้แก่เขาก็คือเราพัฒนาชีวิตของตนเอง พระพุทธเจ้าตรัสหลักธรรมไม่เบียดเบียนตนและผู้อื่น ทำประโยชน์ตน (อตถัตถะ) ทำประโยชน์ผู้อื่น (ปรัตถะ) ประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่าย (อุภยัตถะ) โดยประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่นจะมากำกันเสมอ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า กระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำโดยพุทธสันติวิธีของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) จังหวัดกาญจนบุรี ความเป็นภาวะผู้นำยึดหลักธรรมมีเหตุผลในการปฏิบัติหน้าที่ที่มีความเข้มแข็งทางจิตใจ ความกล้าคิด กล้าริเริ่ม กล้าตัดสินใจ กล้าทำ และกล้ารับผิดชอบ

มองโลกในแง่ดีอยู่เสมอเป็นผู้เสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวมมีความริเริ่มงานใหม่ๆโดยมุ่งที่จะให้เกิดผล แก่มวลชน สังคม และประเทศชาติอย่างมั่นคงและยั่งยืนตลอดไป ซึ่งสอดคล้องการวิจัยของ Phra Pramote Vadakovido, and Phramaha Hansa Dhammahaso (2019) การพัฒนาวิทยากรต้นแบบสันติภาพ โดยพุทธสันติวิธี พบว่า การพัฒนาทางด้านจิตใจถือว่าเป็นรูปแบบที่มีความสำคัญ มากในการพัฒนาทรัพยากร มนุษย์ให้เกิดความรู้ ทักษะ ทักษะคิด เป็นมิติของการพัฒนาทางสังคม เป็นการพัฒนาด้านจิตใจและคุณภาพ ชีวิต

สรุป

การวิจัยนี้เน้นที่การศึกษาเกี่ยวกับบทบาทและคุณลักษณะของผู้นำในอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในจังหวัดกาญจนบุรี พบว่า ความสำคัญของการหาความรู้และการรู้เท่าทันในการเปลี่ยนแปลง สถานการณ์ และการกล้าเผชิญหน้ากับปัญหา ผู้นำควรสนับสนุนการทำงานเป็นทีมและการเป็นผู้ฟังที่ดี ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการส่งเสริมประสิทธิภาพของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลและการสนับสนุนชุมชน เข้มแข็ง ผู้นำยังต้องมีคุณลักษณะเด่นเช่น วิสัยทัศน์ ความรู้ ทักษะ และค่านิยมที่เหมาะสม และหลักพุทธธรรม สังคม 4 เอื้อต่อการพัฒนาภาวะผู้นำที่สำคัญ และระบุว่า การปฏิบัติตามหลักสังคหวัตถุ 4 จะสร้างความสุข ในสังคม และการทำเพื่อผู้อื่นเป็นการปฏิบัติธรรมของตนเอง การพัฒนาด้านจิตใจและคุณภาพชีวิตจึงเป็น สิ่งสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และสังคม ทั้งนี้การพัฒนาภาวะผู้นำโดยพุทธสันติวิธีมีความสำคัญ ในการยึดหลักธรรมและมีความเข้มแข็งทางจิตใจ และการพัฒนาวิทยากรต้นแบบสันติภาพโดยพุทธสันติวิธีเป็น รูปแบบที่สำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และสังคม ดังนั้น การวิจัยเหล่านี้ช่วยให้เราเข้าใจถึงคุณลักษณะ และบทบาทของผู้นำในอาสาสมัครสาธารณสุข และการสะท้อนความสำคัญของการศึกษาและปฏิบัติตาม หลักพุทธธรรมในการพัฒนาภาวะผู้นำและสังคมอย่างยั่งยืนและมีความสุข

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

- 1.1 กระทรวงสาธารณสุขควรนำงานวิจัยเกี่ยวกับ อสม. ไปขยายผลให้เกิดเป็นรูปธรรม
- 1.2 ปรับปรุงกฎกระทรวง ระเบียบข้อบังคับ อสม.ให้เหมาะสมกับสภาวะปัจจุบัน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 2.1 ควรทำการศึกษาวิจัยเรื่องความพึงพอใจของประชาชนต่อการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะอาสาสมัคร สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)
- 2.2 ควรทำการศึกษาวิจัยปัญหาอุปสรรคการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะอาสาสมัครสาธารณสุขประจำ หมู่บ้าน (อสม.) ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และปัญหาอุปสรรคต่อการลงพื้นที่

References

- Jamkling, W. (2014). *Leadership Behaviors that Should Be of Private Vocational School Administrators*. (Master's Thesis). King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang. Bangkok.
- Kochaseni, W. (2022). *Universal Health and Preparedness Review (UHPR)*. Retrieved June 15, 2022, from <https://thainews.prd.go.th/th/news/detail TCATG220505152253211>

- Munmee, T. (2019). *Public Administration in Tripitaka*. Ayutthaya: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Nilpraphan, P. (2022). *PMDU Prime Minister's Delivery Unit*. Retrieved June 15, 2022, from <https://www.pmdu.go.th/thailand-rank-1st-for-best-covid-19-recover>
- Phra Pramote Vadakovid, & Phramaha Hansa Dhammaso. (2019). A Model of Developing an Ideal Expert in Peace by Buddhist Peaceful Means. *Journal of MCU Peace Studies*, 7(Supplement Issue), S253-S265.
- Sikkhapan, S. (2014). *Real Leadership Model and Transformative Leadership of Director of Sub-district Health Promoting Hospitals Affecting the Effectiveness of Sub-district Promoting Hospitals in Southern Thailand*. (Master's Thesis). Thaksin University. Songkhla.
- Wattanasuthiwong, V. (2021). *Effectiveness of Village Health Volunteers in Muang District, Kanchanaburi Province*. (Master's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Phranakhon Si Ayutthaya.

การออกแบบและพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้เครื่องมือการคิด กับนักศึกษาวิชาชีพครู*

Designing and Developing Learning Activities by Using Thinking Tools with Student Teachers

¹ชาญณรงค์ วิเศษสัตย์, ²ประสาธต์ เมืองเฉลิม และ ³วาสนาไทย วิเศษสัตย์

¹Channarong Wisetsat, Prasart Nuangchalerm and Wissanathai Wisetsat

¹คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

²คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

³สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์

¹Faculty of Education, Roi Et Rajabhat University, Thailand.

²Faculty of Education, Mahasarakham University, Thailand.

³The Secondary Educational Service Area Office Buriram, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: chanwi7@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้โดยใช้เครื่องมือการคิดกับนักศึกษาวิชาชีพครู 2) เพื่อศึกษาดัชนีประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้เครื่องมือการคิดกับนักศึกษาวิชาชีพครู และ 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาวิชาชีพครูที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้เครื่องมือการคิด กลุ่มตัวอย่างคือ นักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 3 ภาคปกติ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด ใช้วิธีการสุ่มแบบกลุ่ม (Custer Random Sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เครื่องมือคิดจำนวน 10 แผน แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์เป็นแบบปรนัยมีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.28 ถึง 0.96 มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.88 แบบวัดความพึงพอใจเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่ามีค่าอำนาจจำแนก (r_{xy}) ตั้งแต่ 0.47 ถึง 0.76 มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.90

ผลการศึกษาพบว่า

1) ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้เครื่องมือการคิดกับนักศึกษาวิชาชีพครู พบว่าหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้ง 10 แผน นักศึกษาได้เรียนรู้เครื่องมือคิด 10 ชนิด ได้แก่ Key Question, Walk and talk, Think pair share, Round Robin, Mind Mapping, Jigsaw, Tug of war, Place Mats, Card add Chart และ Hot Ball เครื่องมือคิดเหล่านี้ให้นักศึกษาให้ความสนใจกิจกรรมเป็นอย่างมาก บางคนมีข้อสงสัยและตั้งคำถามถามครูนอกเหนือจากแผนที่เขียนไว้ ซึ่งก่อนที่ครูจะตอบก็ใช้วิธีการถามกลับให้คิดก่อน แล้วค่อยๆ เชื่อมโยงคำตอบให้เข้าใจ เมื่อเรียนรู้ครบทั้งทุกแผนนักศึกษาได้ข้อสรุปว่าควรนำเครื่องมือคิดไปใช้ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับพัฒนานักเรียนในอนาคต โดยเฉพาะการพัฒนากระบวนการคิดของนักเรียนทั้งคิดคนเดียว คิดเป็นคู่ หรือ คิดเป็นกลุ่ม

2) ดัชนีประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้เครื่องมือการคิดกับนักศึกษาวิชาชีพครูมีเท่ากับ 0.84

3) ความพึงพอใจของนักศึกษาวิชาชีพครูที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้เครื่องมือการคิดอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้; เครื่องมือการคิด; นักศึกษาวิชาชีพครู

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to investigate learning management by using thinking tools with student teachers; 2) to explore the effectiveness index (EI) of the learning management by using thinking tools with student teachers; and 3) to examine the satisfaction of student teachers toward learning management by using thinking tools. A sample group consisted of third-year Bachelor's degree students enrolled in the regular curriculum at Roi Et Rajabhat University who were chosen using cluster random sampling with a classroom as the random unit. The study's instruments comprised 10 learning management plans based on thinking tools, a multiple-choice accomplishment exam with discrimination power ranging from 0.28 to 0.96, and a reliability of 0.88. The rating scale of the satisfaction form for discrimination power varied from 0.47 to 0.76, with a reliability of 0.90.

From the study, the following results are found:

1) The results of learning management using thinking tools with student teachers showed that after implementing ten learning activity plans, students could learn ten different types of thinking tools, including key questions, walk and talk, think pair share, round Robin, mind mapping, jigsaw, tug of war, place mats, card add chart, and hot ball. These tools could pique the interest of many students, while others were curious and asked teachers questions that were not on the map, to which the teachers would ask them back first and gradually linked to the answers. When students learned all of the plans, they were able to conclude that thinking tools should be utilized to construct learning activities for future students, with a focus on enhancing students' thinking processes, whether they think alone, in pairs, or in groups.

2) The effectiveness index (EI) of learning management by using thinking tools with student teachers was equal to 0.84.

3) The satisfaction of student teachers toward learning management by using thinking tools was at the highest level.

Keywords: Learning Management; Thinking Tools; Student Teachers

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้วางหลักการและมาตรการที่จะส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพ ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา และพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ในมาตรา 52 คือ ให้กระทรวงศึกษาธิการส่งเสริมให้มีระบบ กระบวนการผลิต การพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง โดยการกำกับและ

ประสานให้สถาบันการศึกษา ให้ทำหน้าที่ผลิตและพัฒนาครูให้มีความพร้อมและมีความเข้มแข็งในการเตรียมบุคลากรใหม่ให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาหรือปฏิรูปการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มีสาระสำคัญในหมวด 4 ว่าด้วยแนวการจัดการศึกษาตั้งแต่มาตราที่ 22-30 สาระสำคัญที่กำหนดไว้ในมาตรา 9 ได้ให้แนวทางในการจัดกระบวนการเรียนรู้แก่ครู ผู้บริหาร และสถานศึกษาไว้ โดยในด้านหลักการจัดการเรียนรู้ เน้นให้นักเรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นการส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มศักยภาพ ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เรียนรู้ได้ตลอดเวลาทุกสถานที่ จัดเนื้อหาสาระให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัด และความแตกต่างระหว่างบุคคล ปลุกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง เผชิญสถานการณ์จริง ลงมือทำจริง ปฏิบัติจริง (Techakupt, 2002) ที่สำคัญครูผู้สอนควรฝึกทักษะและกระบวนการคิดให้แก่ผู้เรียนด้วย โลกในยุคศตวรรษที่ 21 นั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูจะต้องพัฒนานวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้สอนผู้เรียนให้คิดเป็น เพื่อที่ผู้เรียนจะสามารถสร้างสรรค์และพัฒนานวัตกรรม การจัดการเรียนรู้ในการประกอบอาชีพ และสร้างความสำเร็จให้กับตนเองในอนาคต (Weiss, and Legrand, 2011) ครูซึ่งเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้เติบโตเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งทางร่างกาย ความคิด และสติปัญญา จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการพัฒนาการสอนคิดตั้งแต่เป็น นักศึกษาวิชาชีพครู (Bellanca, 2010)

การจัดการเรียนรู้โดยใช้เครื่องมือการคิดถูกใช้อย่างแพร่หลายในต่างประเทศเพราะเครื่องมือคิดสามารถช่วยในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาศักยภาพทางการคิด (Liedtka, 2011) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางความคิด ตลอดจนช่วยให้ผู้เรียนบรรลุผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้เป็นอย่างดี เครื่องมือคิดมีหลายชนิด ได้แก่ Key Question, Walk and talk, Think pair share, Roundtable, Round Robin, Mind Mapping, Jigsaw, Wall Thinking, Place Mats, Card add Chart, Brainstorming, Hot Ball, Six Thinking Hats, Corners และ ชักเย่อความคิด (Chaiyabang, 2019) จิตใจความคิดของผู้เรียนก็จะล่องลอยไปตามแนวทางความคิดที่เขาคุ้นเคยและอยู่ในวังวนความคิดเดิมๆ เครื่องมือคิดนี้ ส่วนใหญ่แล้วจะถูกค้นคิดและพัฒนาโดย De Bono (2016) ซึ่งถูกนำไปใช้ในหลายประเทศทั่วโลกเป็นเวลากว่า 20 ปี เป็นเครื่องมือที่เรียนรู้ง่ายฝึกฝนง่ายและนำไปใช้ได้ง่าย Amorncheewin (2011) ได้กล่าวว่าครูที่ผู้เรียนจะคิดได้ดีก็ต่อเมื่อได้รับการกระตุ้นอย่างเหมาะสม นอกเหนือจากครูในห้องเรียนแล้ว บรรยากาศในการเรียนที่สำคัญคือเครื่องมือคิดและเทคนิคต่างๆ นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการช่วยพัฒนาการคิดของผู้เรียน เครื่องมือคิดที่ได้การยอมรับและนำไปใช้ได้ผลดีในต่างประเทศ ได้แก่ Mind Mapping การคิดแบบหมวกหกใบ กุญแจนักคิด การคิดด้วยการถาม การคิดแบบ CORT การคิดด้วยเทคนิค SCAMPER นอกจากนี้ De Bono (2016) เป็นผู้ริเริ่มแนวความคิดเรื่อง การคิดนอกกรอบและเป็นคนพัฒนาเทคนิคเครื่องมือคิดจนกระทั่งมีเครื่องมือคิดที่เรียกว่า Six Thinking Hats ซึ่งเครื่องมือคิดชนิดนี้เป็นวิธีคิดที่มีมุมมองแบบรอบด้าน ความคิดสร้างสรรค์ถือเป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็นสำหรับผู้เรียน (Cam, 2006) เพราะนอกจากจะช่วยสร้างสิ่งใหม่ๆ แล้ว ยังช่วยในการคิดค้นกลยุทธ์แก้ไขปัญหาต่างๆ ในการจัดการศึกษา (Woods, and Rosenberg, 2016)

จากเหตุผลและความสำคัญดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจทำวิจัยเกี่ยวกับการออกแบบและพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เครื่องมือการคิดกับนักศึกษาวิชาชีพครู เพื่อพัฒนานักศึกษาวิชาชีพครูให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคนิคการสอนที่สำคัญและจำเป็นต้องใช้ในการเป็นครูในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้โดยใช้เครื่องมือการคิดกับนักศึกษาวิชาชีพครู
2. เพื่อศึกษาดัชนีประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้เครื่องมือการคิดกับนักศึกษาวิชาชีพครู
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาวิชาชีพครูที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้เครื่องมือการคิด

วิธีดำเนินการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากร คือ จำนวนนักศึกษาครุศาสตร์ ชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด ปีการศึกษา 2566 จำนวน 1,060 คน ซึ่งแยกเป็นสาขาวิชาได้ดังนี้ คือ สาขาสังคมศึกษา จำนวน 146 คน สาขาพลศึกษาและการจัดการกีฬา จำนวน 179 คน สาขาภาษาไทย จำนวน 132 คน สาขาคณิตศาสตร์ จำนวน 35 คน สาขาวิทยาศาสตร์ จำนวน 132 คน สาขาภาษาอังกฤษจำนวน 137 คน สาขาศึกษาปฐมวัย จำนวน 136 คน สาขาคณิตศาสตร์จำนวน 134 คน และสาขาคอมพิวเตอร์จำนวน 99 คน รวมประชากรทั้งสิ้น จำนวน 1,060 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 3 ภาคปกติ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด ใช้วิธีการสุ่มแบบกลุ่ม (Custer Random Sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม

ขอบเขตด้านฐานข้อมูล กำหนดฐานข้อมูลสืบค้นจำนวน 5 ฐานข้อมูล ได้แก่ Thai Journals ProQuest Springer Google Scholar และ ERIC

ขอบเขตด้านเนื้อหา คือ เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย เรื่อง เทคนิคการสอนผู้เรียนให้คิด ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการสอนรายวิชาศาสตร์การสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

ระยะเวลาในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้การออกแบบและพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เครื่องมือการคิดกับนักศึกษาวิชาชีพครู และทดลองจัดการเรียนรู้กับกลุ่มตัวอย่างซึ่งมีการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 โดยออกแบบขั้นตอนการดำเนินการวิจัยออกเป็น ดังนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เครื่องมือการคิด จำนวน 10 แผน
2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์เรื่องเทคนิคการสอนผู้เรียนให้คิดแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ
3. แบบวัดความพึงพอใจ 4 ด้านๆ ละ 3 ข้อ จำนวน 12 ข้อ

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

1. ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างคือ นักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 3 ภาคปกติ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด ใช้วิธีการสุ่มแบบกลุ่ม (Custer Random Sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม
3. ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือในการวิจัยได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้เครื่องมือคิด แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบวัดความพึงพอใจ ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้เครื่องมือคิดจากนั้นนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องด้านภาษาและเนื้อหาเสร็จแล้วนำมาปรับปรุงและแก้ไข
4. ผู้วิจัยเครื่องมือที่หาคุณภาพแล้ว ไปทดลองใช้กับกลุ่มนักศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ของเครื่องมือแต่ละฉบับ
5. นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลกับนักศึกษากลุ่มตัวอย่างตามที่ระบุไว้
6. วิเคราะห์ข้อมูล

7. สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การศึกษาการจัดการเรียนรู้โดยใช้เครื่องมือการคิดกับนักศึกษาวิชาชีพครู ผลการวิจัยแสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงการศึกษาการจัดการเรียนรู้โดยใช้เครื่องมือการคิดกับนักศึกษาวิชาชีพครู

เครื่องมือการคิด	ลักษณะการจัดการเรียนรู้
1) Key question	เป็นเครื่องมือการคิดแนวการสอนจากคำถาม สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้ตั้งคำถามกุญแจคิดสอดแทรกในเนื้อหาที่สอน ลักษณะการตั้งคำถามมีหลายแบบมาก ได้แก่ ตั้งคำถามแบบคิดกลับ ตั้งคำถามแบบถ้าแล้ว ตั้งคำถามแบบหาสิ่งสัมพันธ์ ตั้งคำถามแบบต่อเติม และ ตั้งคำถามหาอนาคต ซึ่งคำถามเหล่านี้ผู้สอนสอดแทรกในการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสม
2) Walk and talk	เป็นเครื่องมือการคิดแนวการสอนแบบเดินไปคุยไปในอิริยาบถผ่อนคลาย เป็นเครื่องมือการคิดแบบคิดเป็นคู่ อาจกำหนดให้ผู้เรียนคนหนึ่งเป็น A อีกคนเป็น B เครื่องมือการคิดประเภทนี้สามารถนำไปใช้ในการสรุปบทเรียน โดยผู้สอนอาจมีคำถามนำแล้วให้สลับกันเป็นผู้ตอบ เช่น ถ้า A ตอบก่อน A จะจูมมือ B เดินไปเรื่อยๆ เล่าไปเรื่อยๆ จนตอบเสร็จ จากนั้นก็สลับกันให้ B เป็นผู้ตอบ
3) Think pair share	เป็นเครื่องมือการคิดแบบคิดเป็นคู่ ซึ่งผู้สอนอาจมีคำถามนำหรือประเด็นให้คิด ซึ่งเริ่มต้นจากต่างคนต่างคิดโดยการเขียนลงในกระดาษ จากนั้นก็นำกระดาษมาวางใกล้กัน สลับกันอ่าน จากนั้นก็หาประเด็นที่คิดคล้ายกันและสรุปรวมเป็นความคิดใหม่
4) Round Robin	เป็นเครื่องมือการคิดแบบคิดเป็นกลุ่มในลักษณะการพูดรอบวง เป็นเครื่องมือการคิดที่สมาชิกของกลุ่มผลัดกันพูด ตอบ เล่า อธิบาย โดยไม่ใช้การเขียนการวาดและเป็นการพูดที่ผลัดกันทีละคนตามเวลาที่กำหนดจนครบทุกคน
5) Jigsaw	เป็นเครื่องมือการคิดแบบคิดเป็นกลุ่ม เครื่องมือการคิดนี้ผู้สอนควรแบ่งจำนวนสมาชิกในกลุ่มให้เท่ากับประเด็นที่ต้องการศึกษา จากนั้นก็เริ่มต้นโดยการให้แต่ละกลุ่มเข้ากลุ่ม จากนั้นก็ส่งสมาชิกแต่ละคนไปเรียนร่วมกันกับสมาชิกของกลุ่มอื่นๆ ในหัวข้อที่ต่างกันออกไป แล้วทุกคนกลับมากลุ่มของตน แล้วถ่ายทอดนำเสนอเพื่อนในสิ่งที่ตนไปเรียนรู้มา เล่าถ่ายทอดทีละคนจนเล่าครบทุกประเด็นผู้เรียนก็เข้าใจทุกประเด็น
6) Tug of war	เป็นเครื่องมือการคิดในลักษณะชักเย่อความคิด โดยผู้สอนต้องคิดประเด็นคำถามที่ให้ผู้เรียนได้ตัดสินใจ ส่วนใหญ่ควรมีแนวโน้มคำตอบที่ใกล้เคียงกัน ตัวอย่างคำถาม อาทิ เช่น การทำกระทงจากเศษวัสดุกับต้นกล้วยคุณจะทำอะไรจอตัดสนใจและเขียนเหตุผล เมื่อผู้เรียนแต่ละคนเขียนเสร็จจากนั้นผู้สอนก็ให้เอากระดาษไปวางบนเส้นเชือก ใครเห็นด้วยฝั่งไหนก็วางกระดาษฝั่งนั้น จากนั้นผู้สอนให้อ่านเหตุผลของแต่ละด้านให้ผู้เรียนฟัง
7) Place Mats	เป็นเครื่องมือการคิดแบบคิดเป็นกลุ่ม โดยแต่ละกลุ่มจะได้กระดาษปรีฟ และวาดวงกลมตรงกลางกระดาษ จากนั้นลากเส้นจากวงกลมมายังขอบกระดาษแบ่งพื้นที่ให้เท่ากับจำนวนสมาชิก จากนั้นผู้สอนมีประเด็นคำถามให้ผู้เรียนแต่ละคนคิดอิสระแล้วเขียนในพื้นที่ของตนเอง จากนั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้อ่านแนวคิดของเพื่อนแต่ละคน จากนั้นร่วมกันหาสิ่งที่คิดคล้ายกันหลอมรวมแล้วเขียนไว้วงกลมตรงกลาง

เครื่องมือการคิด	ลักษณะการจัดการเรียนรู้
8) Card and Chart	เครื่องมือการคิดชนิดนี้จะเขียนในการ์ด แล้วสรุปบนกระดานชาร์ต เริ่มต้นผู้สอนควรจะมีคำถาม เช่น ประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อมควรแก้ปัญหาเร่งด่วน จากนั้นให้ผู้เรียนคิดอย่างอิสระแล้วเขียนลงในกระดาน จากนั้นส่งให้ผู้สอนทุกคน จากนั้นผู้สอนจะจัดกลุ่มประเด็นปัญหา ทำให้เห็นภาพรวมความคิดของผู้เรียนว่าให้ความสำคัญกับเรื่องใดมากที่สุด
9) Hot Ball	เครื่องมือการคิดชนิดนี้มีอุปกรณ์คือลูกบอลขนาดพอตีมือ ให้โยนรับได้ง่าย ลักษณะการจัดกิจกรรมผู้เรียนจะยืนเป็นวงกลม ผู้สอนจะยืนด้านในวงกลมถือลูกบอล สมมุติให้ร้อนเมื่อผู้สอนตั้งคำถามเสร็จจะโยนลูกบอลให้ผู้เรียนแต่ละคนจะรับแล้วตอบคำถามที่แตกต่างกัน ซึ่งจะฝึกการคิดคล่องและคิดให้หลากหลาย
10) Mind Mapping	เครื่องมือการคิดชนิดนี้เรียกว่าแผนที่ความคิด ซึ่งเป็นเครื่องมือการคิดที่จำลองความคิดจากสมองลงสู่กระดาน โดยสรุปองค์ความรู้ลงในกระดานในลักษณะผังแม่น้ำประกอบด้วย แก่นแกน กิ่งแก้ว กิ่งก้อย แต่ละเส้นใช้สีเดียวกันโคนเส้นควรหนาๆ เขียนบนเส้น ใช้คำให้กระชับ วาดภาพแทนคำ ออกแบบให้ประณีตสวยงาม

จากตาราง1 จะได้ว่าจัดการเรียนรู้โดยเลือกใช้เครื่องมือคิด 10 ชนิด ได้แก่ Key Question, Walk and talk, Think pair share, Round Robin, Mind Mapping, Jigsaw, Tug of war, Place Mats, Card add Chart และ Hot Ball ซึ่งเครื่องมือการคิดแต่ละชนิดจะมีวิธีการจัดการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การศึกษาดัชนีประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้เครื่องมือการคิดกับนักศึกษาวิชาชีพครู ผลการวิจัยแสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงดัชนีประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้เครื่องมือการคิดกับนักศึกษาวิชาชีพครู

จำนวนนักศึกษา	คะแนนเต็ม	ผลรวมของคะแนนทดสอบ		ดัชนีประสิทธิผล (E.I.)
		ก่อนเรียน	หลังเรียน	
135	30	2,320	3,780	0.84

จากตารางที่ 2 จะพบว่า ดัชนีประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้เครื่องมือการคิดกับนักศึกษาวิชาชีพครู มีเท่ากับ 0.84

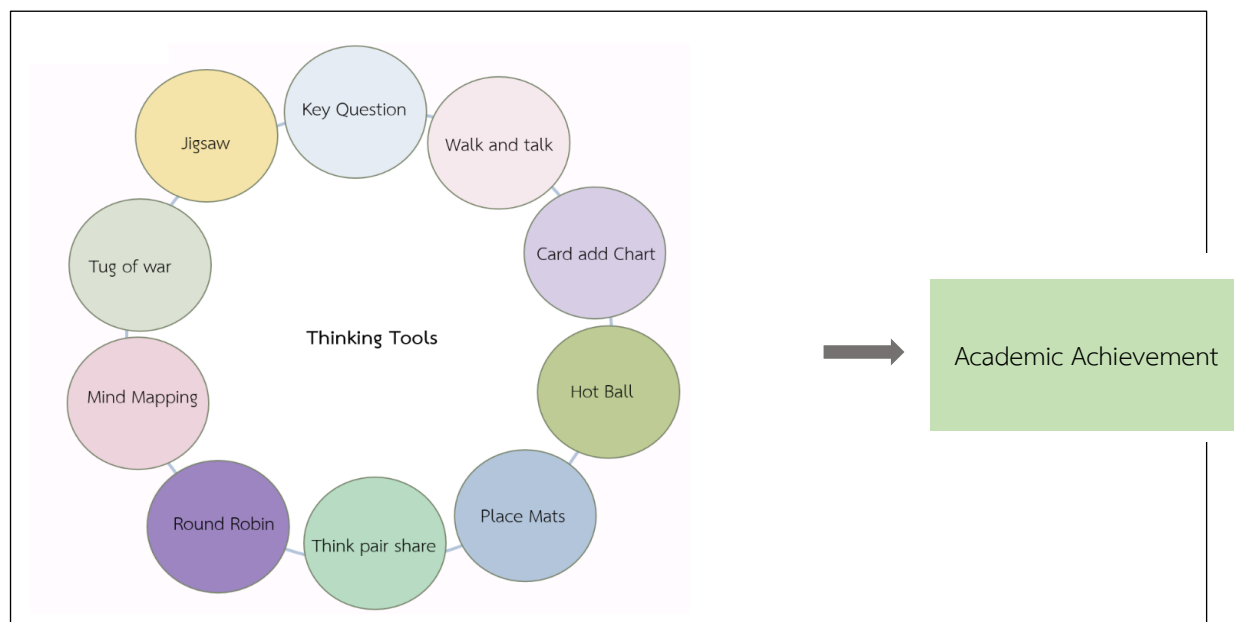
วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาวิชาชีพครูที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้เครื่องมือการคิด ผลการวิจัยแสดงดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงระดับความพึงพอใจของนักศึกษาวิชาชีพครูที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้เครื่องมือการคิด

ด้าน	ค่าเฉลี่ย	ระดับความพึงพอใจ
1) เนื้อหา	4.51	มากที่สุด
2) สื่ออุปกรณ์	4.53	มากที่สุด
3) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.59	มากที่สุด
4) บรรยากาศ	4.54	มากที่สุด
ภาพรวม	4.54	มากที่สุด

จากตาราง 3 ความพึงพอใจของนักศึกษาวิชาชีพครูที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้เครื่องมือการคิด โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ย 4.54 อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าทุกด้านมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านบรรยากาศ ด้านสื่ออุปกรณ์ และด้านเนื้อหาตามลำดับ

องค์ความรู้ใหม่

จากภาพ 1 จะได้ว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้เครื่องมือการคิด สามารถจัดการเรียนรู้โดยเลือกใช้เครื่องมือคิด 10 ชนิด ได้แก่ Key Question, Walk and talk, Think pair share, Round Robin, Mind Mapping, Jigsaw, Tug of war, Place Mats, Card add Chart และ Hot Ball ซึ่งเครื่องมือการคิดแต่ละชนิดจะมีวิธีการใช้ที่แตกต่างกัน ดังนี้

1) Key question เป็นเครื่องมือการคิดแนวการสอนจากคำถาม สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้ตั้งคำถามกฤตเจคิดสอดแทรกในเนื้อหาที่สอน ลักษณะการตั้งคำถามมีหลายแบบมาก ได้แก่ ตั้งคำถามแบบคิดกลับ ตั้งคำถามแบบถ้าแล้ว ตั้งคำถามแบบหาสิ่งสัมพันธ์ ตั้งคำถามแบบต่อเติม และ ตั้งคำถามหาอนาคต ซึ่งคำถามเหล่านี้ผู้สอนสอดแทรกในการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสม

2) Walk and talk เป็นเครื่องมือการคิดแนวการสอนแบบเดินไปคุยไปในอิริยาบถผ่อนคลาย เป็นเครื่องมือการคิดแบบคิดเป็นคู่ อาจกำหนดให้ผู้เรียนคนหนึ่งเป็น A อีกคนเป็น B เครื่องมือการคิดประเภทนี้สามารถนำไปใช้ในการสรุปบทเรียน โดยผู้สอนอาจมีคำถามนำแล้วให้สลับกันเป็นคนผู้ตอบ เช่น ถ้า A ตอบก่อน A จะจูงมือ B เดินไปเรื่อยๆ เล่าไปเรื่อยๆ จนตอบเสร็จ จากนั้นก็สลับกันให้ B เป็นผู้ตอบ

3) Think pair share เป็นเครื่องมือการคิดแบบคิดเป็นคู่ ซึ่งผู้สอนอาจมีคำถามนำหรือประเด็นให้คิด ซึ่งเริ่มต้นจากต่างคนต่างคิดโดยการเขียนลงในกระดาษ จากนั้นก็นำกระดาษมาวางใกล้กันสลับกันอ่าน จากนั้นก็หาประเด็นที่คิดคล้ายกันและสรุปรวมเป็นความคิดใหม่

4) Round Robin เป็นเครื่องมือการคิดแบบคิดเป็นกลุ่มในลักษณะการพูดรอบวง เป็นเครื่องมือการคิดที่สมาชิกของกลุ่มผลัดกันพูด ตอบ เล่า อธิบาย โดยไม่ใช้การเขียนการวาดและเป็นการพูดที่ผลัดกันทีละคนตามเวลาที่กำหนดจนครบทุกคน

5) Jigsaw เป็นเครื่องมือการคิดแบบคิดเป็นกลุ่ม เครื่องมือการคิดนี้ผู้สอนควรแบ่งจำนวนสมาชิกในกลุ่มให้เท่ากับประเด็นที่ต้องการศึกษา จากนั้นก็เริ่มต้นโดยการให้แต่ละกลุ่มเข้ากลุ่ม จากนั้นก็ส่งสมาชิกแต่ละคนไปเรียนร่วมกันกับสมาชิกของกลุ่มอื่นๆ ในหัวข้อที่ต่างกันออกไป แล้วทุกคนกลับมากลุ่มของตน แล้วถ่ายทอดนำเสนอเพื่อนในสิ่งที่ตนไปเรียนรู้มา แล้วถ่ายทอดทีละคนจนเล่าครบทุกประเด็นผู้เรียนก็เข้าใจทุกประเด็น

6) Tug of war เป็นเครื่องมือการคิดในลักษณะชักเย่อความคิด โดยผู้สอนต้องคิดประเด็นคำถามที่ให้ผู้เรียนได้ตัดสินใจ ส่วนใหญ่ควรมีแนวโน้มคำตอบที่ใกล้เคียงกัน ตัวอย่างคำถามเช่น การทำกระต๊อจากเศษวัสดุกับต้นกล้วยคุณจะได้เลือกอะไรใจเด็ดและเขียนเหตุผล เมื่อผู้เรียนแต่ละคนเขียนเสร็จผู้สอนก็ให้เอากระดาษไปวางบนเส้นเชือกที่ยาวขอบสุดของเชือกเขียนแต่ละประเด็น ใครเห็นด้วยฝั่งไหนก็วางกระดาษฝั่งนั้น

7) Place Mats เป็นเครื่องมือการคิดแบบคิดเป็นกลุ่ม โดยแต่ละกลุ่มจะได้กระดาษปรีฟ และวาดวงกลมตรงกลางกระดาษ จากนั้นลากเส้นจากวงกลมมายังขอบกระดาษแบ่งพื้นที่ให้เท่ากับจำนวนสมาชิก จากนั้นผู้สอนมีประเด็นคำถามให้ผู้เรียนแต่ละคนคิดอิสระแล้วเขียนในพื้นที่ของตนเอง จากนั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้อ่านแนวคิดของเพื่อนแต่ละคน จากนั้นร่วมกันหาสิ่งที่คิดคล้ายกันหลอมรวมแล้วเขียนไว้วงกลมตรงกลาง

8) Card and Chart เครื่องมือการคิดชนิดนี้จะเขียนในการ์ด แล้วสรุปบนกระดาษชาร์ต เริ่มต้นผู้สอนควรมีคำถาม เช่น ประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อมควรแก้ปัญหาเร่งด่วน จากนั้นให้ผู้เรียนคิดอย่างอิสระแล้วเขียนลงในกระดาษ จากนั้นส่งให้ผู้สอนทุกคน จากนั้นผู้สอนจะจัดกลุ่มประเด็นปัญหา ทำให้เห็นภาพรวมความคิดของผู้เรียนว่าให้ความสำคัญกับเรื่องใดมากที่สุด

9) Hot Ball เครื่องมือการคิดชนิดนี้มีอุปกรณ์คือลูกบอลขนาดพอตีมือ ให้โยนรับได้ง่าย ลักษณะการจัดกิจกรรมผู้เรียนจะยืนเป็นวงกลม ผู้สอนจะยืนด้านในวงกลมถือลูกบอล สมมติให้ร้อนเมื่อผู้สอนตั้งคำถามเสร็จจะโยนลูกบอลให้ผู้เรียนแต่ละคนจะรับแล้วตอบคำถามที่แตกต่างกัน ซึ่งจะได้ฝึกการคิดคล่องและคิดให้หลากหลาย

10) Mind Mapping เครื่องมือการคิดชนิดนี้เรียนว่าแผนที่ความคิด ซึ่งเป็นเครื่องมือการคิดที่จำลองความคิดจากสมองลงสู่กระดาษ สรุพอองค์ความรู้ลงในกระดาษในลักษณะผังแม่ม้า ประกอบด้วย แก่นแกน กิ่ง แก้ว กิ่งก้อย แต่ละเส้นใช้สีเดียวกันโคนเส้นควรหนาๆ เขียนบนเส้น ใช้คำให้กระชับ วาดภาพแทนคำ ออกแบบให้ประณีตสวยงาม

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้เครื่องมือการคิดกับนักศึกษาวิชาชีพรูปว่าหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เครื่องมือคิด 10 ชนิด ได้แก่ Key Question, Walk and talk, Think pair share, Round Robin, Mind Mapping, Jigsaw, Tug of war, Place Mats, Card add Chart และ Hot Ball พบว่านักศึกษาให้ความสนใจกิจกรรมเป็นอย่างมาก บางคนมีข้อสงสัยและตั้งคำถามถามครู นอกเหนือจากแผนที่เขียนไว้ ซึ่งก่อนที่ครูจะตอบก็ใช้วิธีการถามกลับให้คิดก่อน แล้วค่อยๆ เชื่อมโยงคำตอบให้เข้าใจ เมื่อเรียนรู้ครบทั้งทุกแผนนักศึกษาได้ข้อสรุปว่าควรนำเครื่องมือคิดไปใช้ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับพัฒนานักเรียนในอนาคต โดยเฉพาะการพัฒนากระบวนการคิดของนักเรียนทั้งคิดคนเดียว คิดเป็นคู่ หรือ คิดเป็นกลุ่ม และสิ่งที่จะสามารถช่วยพัฒนากระบวนการคิดของนักเรียนได้ก็คือเครื่องมือคิดเหล่านี้ นักศึกษาก็ได้มีตระหนักว่าควรนำไปใช้ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับพัฒนานักเรียน

ในอนาคต สอดคล้องกับ Chaiyabang (2019) ได้กล่าวว่าจัดการเรียนรู้โดยใช้เครื่องมือการคิดถูกใช้อย่างแพร่หลายในต่างประเทศเพราะเครื่องมือคิดสามารถช่วยในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาศักยภาพทางการคิด การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางความคิด ตลอดจนช่วยให้ผู้เรียนบรรลุผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับ De Bono (2016) ที่กล่าวว่าการคิดนอกกรอบและเป็นคนพัฒนาเทคนิคเครื่องมือคิดจนพัฒนาเครื่องมือคิดที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนขึ้นมาอีกมากมาย

ผลจากวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 ดัชนีประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้เครื่องมือการคิดกับนักศึกษาวิชาชีพครูมีเท่ากับ 0.84 แสดงว่านักศึกษามีคะแนนเพิ่มขึ้น ก้าวหน้าขึ้น หรือเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ร้อยละ 84.12 นั่นคือการสอนโดยใช้เครื่องมือคิดนักศึกษามีพัฒนาการในการเรียนรู้ที่ดี ถือว่าประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ ทั้งนี้อาจมีสาเหตุมาจาก นวัตกรรมการใช้เครื่องมือคิดในการสอนสามารถพัฒนากระบวนการคิดของนักศึกษาได้เป็นอย่างดีจนนำไปสู่การเข้าใจบทเรียน สอดคล้องกับ Anuthida (2021) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านผ่านเฟซบุ๊กกับการเรียนรู้แบบเครื่องมือการคิดเพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนเทศบาลวัดไทยชุมพล (ดำรงประชาสรรค์) การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบทักษะการคิดวิเคราะห์ระหว่างกลุ่มห้องเรียนกลับด้าน 4 ห้อง ได้แก่ (1) ห้องเรียนกลับด้านผ่านเฟซบุ๊กกับการเรียนรู้แบบเครื่องมือการคิด (2) ห้องเรียนแบบบรรยาย ร่วมกับการเรียนรู้แบบเครื่องมือการคิด (3) ห้องเรียนบรรยายร่วมกับเฟซบุ๊ก (4) ห้องเรียนบรรยาย และเพื่อ เปรียบเทียบคะแนนประเมินชิ้นงานทักษะการคิดวิเคราะห์ ระหว่าง (1) ห้องเรียนกลับด้านผ่าน เฟซบุ๊กกับการ เรียนรู้แบบเครื่องมือการคิดกับ (2) ห้องเรียนแบบบรรยายร่วมกับการเรียนรู้แบบเครื่องมือการคิด กลุ่ม ตัวอย่างคือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนเทศบาลวัดไทยชุมพลฯ อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย 4 ห้องเรียน จำนวน 160 คน ปีการศึกษา 2561 ซึ่งได้มาจากการสุ่มอย่างง่ายโดยวิธีการจับฉลาก เครื่องมือที่ใช้ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย แบบประเมินชิ้นงาน (Rubric) และแบบทดสอบวัดทักษะการคิดวิเคราะห์

ผลจากวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 ความพึงพอใจของนักศึกษาวิชาชีพครูที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้เครื่องมือการคิดอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจมีสาเหตุมาจาก การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ทั้ง 10 แผน เป็นการให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริง ลงมือทำจริง และมีกระบวนการที่ให้นักเรียนได้ตั้งคำถาม ได้แสดงความคิดเห็น นอกจากนี้กระบวนการสอนยังมีลักษณะเป็นเกมสนุกสนานซึ่งทำให้นักศึกษาตื่นเต้นและไม่เบื่อ ในขณะที่จัดกิจกรรมการสอนครูใช้จิตวิทยาด้านบวก คือการพูดชมเชย ได้แก่ เก่งมาก เยี่ยมมาก การปรบมือให้กำลังใจ การเสริมแรงด้วยรอยยิ้ม และครูเป็นกัลยาณมิตรกับนักศึกษา และใช้เพลงคลื่นสมองต่ำสร้างบรรยากาศขณะสอนให้น่าเรียนรู้อย่างยิ่งขึ้น ในแต่ละแผน จะมีสื่อและอุปกรณ์ประกอบการสอนที่แปลกใหม่หลากหลาย และเพียงพอสำหรับทุกคน ซึ่งสอดคล้องกับ Chaiyabang (2019) ได้กล่าวว่าจัดการเรียนรู้โดยใช้เครื่องมือการคิดถูกใช้อย่างแพร่หลายในต่างประเทศเพราะเครื่องมือคิดสามารถช่วยในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาศักยภาพทางการคิด ช่วยให้ผู้เรียนบรรลุผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้เป็นอย่างดี และสร้างความพึงพอใจในการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนสอดคล้องกับ Liedtka (2011) ได้กล่าวว่าเครื่องมือการคิดนอกจากจะช่วยในการพัฒนานวัตกรรมประสบผลสำเร็จแล้วยังช่วยให้การจัดการเรียนรู้ประสบผลสำเร็จอีกด้วย

สรุป

ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้เครื่องมือการคิดกับนักศึกษาวิชาชีพรู้ พบว่าหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เครื่องมือคิด 10 ชนิด ได้แก่ Key Question, Walk and talk, Think pair share, Round Robin, Mind Mapping, Jigsaw, Tug of war, Place Mats, Card add Chart และ Hot Ball พบว่านักศึกษาให้ความสนใจกิจกรรมเป็นอย่างมาก บางคนมีข้อสงสัยและตั้งคำถามถามครูนอกเหนือจากแผนที่เขียนไว้ ซึ่งก่อนที่ครูจะตอบก็ใช้วิธีการถามกลับให้คิดก่อน แล้วค่อยๆ เชื่อมโยงคำตอบให้เข้าใจ เมื่อเรียนรู้ครบทั้งทุกแผนนักศึกษาก็ได้ข้อสรุปว่าควรนำเครื่องมือคิดไปใช้ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับพัฒนาการเรียนในอนาคต โดยเฉพาะการพัฒนากระบวนการคิดของนักเรียนทั้งคิดคนเดียว คิดเป็นคู่ หรือ คิดเป็นกลุ่ม ดัชนีประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้เครื่องมือการคิดกับนักศึกษาวิชาชีพรู้มีเท่ากับ 0.84 และความพึงพอใจของนักศึกษาวิชาชีพรู้ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้เครื่องมือการคิดอยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 หากผู้สอนจะจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เครื่องมือคิด ควรเลือกใช้เครื่องมือคิดที่เหมาะสมกับกิจกรรมที่จัด ซึ่งมีหลายเครื่องมือคิด ได้แก่ Key Question, Walk and talk, Think pair share, Round Robin, Mind Mapping, Jigsaw, Tug of war, Place Mats, Card add Chart และ Hot Ball โดยเครื่องมือการคิดแต่ละชนิดจะมีวิธีการจัดกิจกรรมที่แตกต่างกัน ทั้งคิดคนเดียว คิดเป็นคู่ หรือ คิดเป็นกลุ่ม ผู้สอนเลือกใช้ตามความเหมาะสม

ผลจากวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 ดัชนีประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้เครื่องมือการคิดกับนักศึกษาวิชาชีพรู้มีเท่ากับ 0.84 แสดงว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้เครื่องมือการคิดมีคุณภาพสามารถจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนบรรลุผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เหมาะมากในการจัดการเรียนรู้ในระดับอุดมศึกษา หากผู้สอนในระดับอื่น เช่น ประถมศึกษา มัธยมศึกษา หรืออาชีวศึกษา จะนำไปปรับใช้ควรเลือกเป็นบางเครื่องมือการคิด

ผลจากวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 ความพึงพอใจของนักศึกษาวิชาชีพรู้ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้เครื่องมือการคิดอยู่ในระดับมากที่สุด หากผู้สอนต้องการให้ผู้เรียนพึงพอใจในการเรียนควรคำนึงถึงองค์ประกอบต่างๆ ในการจัดการเรียนการสอน อาทิเช่น ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านบรรยากาศ ด้านสื่ออุปกรณ์ และด้านเนื้อหา ทุกด้านผู้สอนควรใส่ใจทุกรายละเอียด

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้จัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เครื่องมือคิด เพียงแค่ 10 ชนิด เท่านั้น ควรที่จะนำเครื่องมือการคิดแบบอื่นๆ เช่น Graphic organizers Round table thinking Wall thinking และอีกหลายเครื่องมือการคิด ซึ่งใช้จัดการเรียนการสอนแพร่หลายในต่างประเทศมาทดลองวิจัยด้านการศึกษาในประเทศไทย

References

- Amorncheewin, B. (2011). *Thinking School*. Bangkok: Parbpim.
- Anuthida, K. (2021). Flipped Classroom Learning Management via Facebook and Thinking Tools for Analytical Thinking Enhancement of Mathyom 2 WatThaichumpol Municipality School. *Journal of Faculty of Education Pibulsongkram Rajabhat University*, 8(1), 23-36.
- Bellanca, J. A. (2010). *21st Century Skills: Rethinking How Students Learn*. United States: Solution Tree Press.
- Cam, P. (2006). *Twenty Thinking Tools*. Victoria: Australian Council for Educational Research Ltd.
- Chaiyabang, W. (2019). *Nokkala School*. (19th ed.). Mahasarakham: Lamplaimat Pattana Printing.
- De Bono, E. (2016). *Six Thinking Hats: The Multi-million Bestselling Guide to Running Better Meetings and Making Faster Decisions*. UK: Penguin Life.
- Liedtka, J. (2011). Learning to Use Design Thinking Tools for Successful Innovation. *Strategy & Leadership*, 39(5), 13-19.
- Techakupt, P. (2002). *Learning Management in the 21st Century*. (2nd ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Printing House.
- Weiss, D. S., & Legrand, C. (2011). *Innovative Intelligence: The Art And Practice of Leading Sustainable Innovation In Your Organization*. Toronto, Canada: John Wiley & Sons Canada, Ltd.
- Woods, M., & Rosenberg, M. E. (2016). Educational Tools: Thinking Outside the Box. *Clinical Journal of the American Society of Nephrology: CJASN*, 11(3), 518-526.

การคิดเชิงระบบแบบพุทธบูรณาการเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ*

Systematic Thinking According to the Buddhist Integrated Approach for Peaceful Coexistence

¹ยุติธรรม สินธุ และ อุทัย สติมัน

¹Yutitham Sinthu and Uthai Satiman

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: yutitham@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอการคิดเชิงระบบแบบพุทธบูรณาการเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ โดยมีการนำแนวคิดของการคิดเชิงระบบตามหลักการทางตะวันตกซึ่งเป็นความสามารถของบุคคลที่มีการคิดและมองสถานการณ์หรือสิ่งต่างๆ แบบองค์รวม มาบูรณาการกับคำสอนทางศาสนาพุทธซึ่งได้แก่หลักโยนิโสมนสิการ คือการทำในใจโดยแยบคาย เริ่มต้นคิดอย่างถูกต้องเป็นระบบ มองสิ่งทั้งหลายด้วยความคิดพิจารณาหา ต้นเหตุ หาเหตุผลประกอบตั้งแต่ต้นทางจนถึงปลายทาง โดยเริ่มต้นมาจากความคิดที่จะไม่ทำให้ตัวเองและผู้อื่นเดือดร้อน ผลลัพธ์ที่ได้จากการเชื่อมประสานแนวคิดจากฝั่งตะวันตกและตะวันออกสิ่งที่ได้คือ “การคิดเชิงระบบแบบพุทธบูรณาการ” ที่อาจถือได้ว่าเป็นความคิดที่เรียบง่าย มีคุณภาพ เพื่อให้มีชีวิตที่ดี ที่งาม โดยอยู่บนฐานคิด 3 ประการดังนี้ (1) รู้แจ้งเห็นความจริง (2) แก้ปัญหาได้อย่างยั่งยืน (3) ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เป็นที่เชื่อว่าด้วยวิธีคิดที่เป็นระบบแบบพุทธบูรณาการนี้ จะทำให้ผู้คนไม่ติดอยู่ในกับดักของสิ่งเร้ารอบด้านในสังคมปัจจุบันที่เต็มไปด้วยความผันผวนไม่แน่นอนอีกทั้งยังซับซ้อนและเข้าใจยาก และก่อให้เกิดความขัดแย้ง ความรุนแรง และส่งผลให้ผู้คนเกิดความเครียดจนมีปัญหาหลายประการตามมาทั้งในด้านส่วนบุคคล ครอบครัว หรือการอยู่ร่วมกันในชุมชน ดังที่มีการนิยามโลกยุคใหม่นี้ว่าโลกยุค BANI ที่เป็นโลกแห่งความเปราะบางและกระทบอารมณ์ทางลบของผู้คนได้ง่าย ดังนั้น การนำคิดอย่างเป็นระบบแบบพุทธบูรณาการจะเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้คนในสังคมยอมรับความจริงตามธรรมชาติและใช้ชีวิตเพื่อเผชิญหน้ากับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ และช่วยให้มีการพิจารณา วิเคราะห์ แยกแยะ ข้อมูลต่างๆ ได้ดี ซึ่งจะทำให้มีการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ โดยผู้เขียนได้นำเสนอขั้นตอน 5 ขั้นตอนของการคิดเชิงระบบแบบพุทธบูรณาการเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคม ดังนี้ (1) เผชิญหน้ากับสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้น (2) จัดการความคิดจากภายใน (3) จัดการสิ่งแวดล้อมภายนอก (4) สันติวิธี (5) สันติภาพภายนอก ชีวิต ครอบครัว สังคม

คำสำคัญ: การคิดเชิงระบบ; โยนิโสมนสิการ; พุทธบูรณาการ; การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

Abstract

This research article aims to present the concept of Buddhist systematic thinking as a means to promote peaceful coexistence. Drawing from the Western perspective, systematic thinking is an individual's ability to holistically assess circumstances and phenomena. Aligned

*Received June 16, 2023; Revised August 28, 2023; Accepted September 11, 2023

with the teachings of Buddhist philosophy, particularly the principle of *Yonisomanasikāra* (systematic attention or reflection), which involves examining causal relationships and careful consideration. This process starts with the intention of avoiding agitation for oneself and others and includes contemplating, analyzing, and seeking causes and reasons for all things, from the beginning to the end, within one's mind. The result of integrating perspectives from both the Western and Eastern traditions is the emergence of 'Systematic Thinking based on Buddhist Integration', distinguished by its acute and quality-oriented attributes, facilitating a virtuous and aesthetically pleasing life. Rooted in three fundamental principles: (1) seeing the truth in all things; (2) solving problems in a sustainable manner; and (3) not troubling oneself and others. It is hypothesized that systematic thinking grounded in Buddhist integration can shield individuals from becoming ensnared in today's intricate and uncertain world. These intricacies often lead to conflicts, violence, tension, and challenges for individuals, families, and communal coexistence. Therefore, this contemporary environment is termed the BANI world, contributing to vulnerability and negative emotional impacts. This systematic thinking, anchored in Buddhist integration, empowers individuals to embrace the inherent truths of nature and navigate the inevitable transformations of life. Furthermore, it aids individuals in contemplating, analyzing, and discerning various pieces of information, thereby fostering peaceful coexistence. The systematic thinking, built upon Buddhist integration to promote harmonious coexistence, encompasses five stages as follows: (1) confronting all arising things; (2) managing inner thoughts; (3) managing the external environment; (4) peaceful means; and (5) external peace, which includes life, family, and society.

Keywords: Systematic Thinking; Yonisomanasikāra; Buddhist Integration; Peaceful Coexistence

บทนำ

ในสถานการณ์ของสังคมที่เต็มไปด้วยความรุนแรงและความสับสนวุ่นวายในเรื่องต่างๆ ที่อยู่รอบตัว ตั้งแต่องค์การอนามัยโลก (WHO) ประกาศให้การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่เป็น "การระบาดใหญ่" เมื่อปี พ.ศ. 2563 และท่ามกลางความยึดเยื้อของแห่งสงครามรัสเซีย ยูเครน ที่ยังคงดำเนินต่อไป ผสมกับ โลกกำลังกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Change) และวิกฤติการณ์โลกร้อน (Global Warming) ที่แผ่ขยายสร้างผลกระทบและความเสียหายไปทั่วทุกมุมโลกอยู่ในขณะนี้ จนเกิดประเด็นของความขัดแย้งของมนุษย์เกิดขึ้นดังเช่นบทความเรื่อง โลกร้อนวิกฤตการณ์ความขัดแย้งและผู้ลี้ภัย ของ สมานฉันท์ พุทธจักร (Buddhajak, 2018) ที่กล่าวไว้ว่า ภาคเกษตรกรรมที่ผลิตอาหารเป็นภาคส่วนที่โดนกระทบจากภาวะโลกร้อนมากที่สุด เมื่อภาคการเกษตรไม่สามารถหล่อเลี้ยงชีวิตผู้คนได้อีกต่อไป มีผลสำรวจชี้ว่าผู้ที่ประสบกับภัยแล้งส่วนใหญ่ใช้การย้ายถิ่นฐานเข้ามาในเมือง ทำให้เกิดการขยายตัวของคนจน คนชายขอบ ทั้งในพื้นที่ชนบทและในเมืองใหญ่และปฏิเสธไม่ได้ว่าการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศเป็นตัวเร่งให้ความรุนแรงมากขึ้น เมื่อทรัพยากรมีจำกัด ความอยู่รอดถูกคุกคามการเผชิญหน้าเพื่อแย่งชิงทรัพยากรก็เลื่องไม่ได้อีก ในสังคมที่ไม่มีเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการกระจายทรัพยากรและจัดการความขัดแย้ง ส่งผลให้มนุษย์ถูกบีบให้ลุกขึ้นมาทำสงครามจากทรัพยากรที่จำกัด ในความเป็นจริงของโลกปัจจุบันที่กลุ่มคนแต่ละกลุ่ม

มีความสามารถในการไขว่คว้าเอาทรัพยากรไม่เท่ากัน และความสามารถในการจัดการความขัดแย้งที่ต่างแตกต่างกันในแต่ละสังคมนับได้ว่าเป็นสถานการณ์อันเลวร้ายที่มนุษย์ต้องเผชิญโดยยากจะหลีกเลี่ยงได้ สิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมอย่างมาก เนื่องจากสถานการณ์ต่างๆ มีการเปลี่ยนแปลงไปและมีผลต่อเนื่องไปถึงภาวะความไม่แน่นอนทางด้านเศรษฐกิจที่ทำให้ผู้คนต้องปรับตัวอย่างหนักหน่วงและรวดเร็ว

เมื่อหันมามองดูทางด้านผลกระทบที่เกิดขึ้นกับผู้คนในสังคมไทย ในการแถลงข่าวในวันป้องกันการฆ่าตัวตายโลก ปี 2564 พญ.พรณพิมล วิบุลากร อธิบดีกรมสุขภาพจิต กล่าวว่า “จากการติดตามสถานการณ์การฆ่าตัวตายมาอย่างต่อเนื่อง พบอัตราการฆ่าตัวตายที่สูงขึ้นตั้งแต่ปี 2563 ตั้งแต่เผชิญกับสถานการณ์โควิด-19 พบคนไทยมีภาวะความเครียด และซึมเศร้าที่เพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากสถานการณ์โควิดค่อนข้างต่อเนื่องยาวนาน คนจึงเริ่มเกิดภาวะเหนื่อยล้าทางอารมณ์จนทำให้หมดพลัง จากข้อมูลในปี 2564 พบว่ามีอัตราการฆ่าตัวตายที่สูงกว่าปีที่ผ่านมามีส่วนปัจจัยที่นำไปสู่การฆ่าตัวตาย คือ ความสัมพันธ์กับคนใกล้ชิดที่เกิดความขัดแย้งซึ่งอาจจะเป็นตัวกระตุ้นการใช้ชีวิตที่ตึงเครียดด้วยเช่นเดียวกันและปัจจัยด้านเศรษฐกิจเริ่มมีปัญหาเพิ่มสูงขึ้นจากระบบความเหลื่อมล้ำต่างๆ เช่น กลุ่มที่มีปัญหาเรื่องรายได้ กลุ่มอาชีพฟรีแลนซ์ ถือเป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงและมีความเปราะบางมากขึ้นในสถานการณ์โควิด-19” (TODAY | Writer, 2021)

ในบทความนี้ยกประเด็นนำเสนอ เรื่องของวิถีโลกที่เปลี่ยนผ่านและวิถีคิดโดยเน้นไปที่ “การคิดเชิงระบบ” โดยนำมาบูรณาการร่วมกับหลักธรรมทางพุทธศาสนา คือ “โยนิโสมนสิการ” เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและพฤติกรรมของตน เพื่อทำความเข้าใจให้ถูกต้องตามที่เป็นจริงกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปของวิถีโลกเพื่อให้ปรับตัวประพฤติกรรมให้ดงามอยู่กับภาวะปัจจุบันได้ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นพร้อมทั้งคิดหาทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข

สิ่งที่ต้องตระหนักเมื่อโลกได้เปลี่ยนผ่านจาก VUCA World สู่ BANI World

จากวิกฤตการณ์ต่างที่ผู้เขียนได้นำเสนอมาจะเห็นได้ว่าสถานการณ์ของสังคมมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาและไม่สามารถคาดการณ์ได้เป็นสภาวะที่เรียกว่า VUCA ซึ่งย่อมาจากคำว่า ความผันผวน (Volatility) ความไม่แน่นอน (Uncertainty) ความซับซ้อน (Complexity) และความคลุมเครือ (Ambiguity) โดยเฉพาะสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ที่ขยายภาพ ของโลก VUCA ได้อย่างชัดเจนขึ้น โดย VUCA World เป็นคำย่อที่วิทยาลัย กองทัพสหรัฐฯ ใช้เรียกและอธิบายสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็วและรุนแรงอย่างต่อเนื่องในช่วงสงคราม อัฟกานิสถานและอิรัก ในช่วงทศวรรษที่ 1990 และต่อมาได้ถูกนำมาใช้ในโลกรธุรกิจเพราะสภาพแวดล้อมทาง ธุรกิจ เศรษฐกิจและสังคม มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วไม่แพ้สถานการณ์สงครามเช่นกัน (Piyakun, 2022)

เมื่อโลกยุคใหม่มีอัตราการเปลี่ยนแปลงรวดเร็วมากขึ้นผลกระทบก็ยิ่งทวีความรุนแรงและยังมีผลต่อสภาพจิตใจของทุกคนที่ต้องอยู่ในสภาพสังคมเช่นนี้ด้วย นครินทร์ วณกิจไพบูลย์ กล่าวไว้อย่างน่าสนใจยิ่งว่า “ไม่ว่าคุณจะเป็นใครเก่งมาจากไหนโลกถัดจากนี้ไปจะเป็นโลกที่ทำให้คุณ “หน้าแตก” ได้ทุกเมื่อ ยิ่งคุณพยายามจะพึ่งพิงมากเท่าไร โอกาสที่คุณจะหน้าแตกซ้ำแล้วซ้ำเล่าก็ยิ่งมากขึ้นเท่านั้น” (Wanakijpaibul, 2023) ด้วยเหตุดังกล่าวจึงส่งผลให้ VUCA World ที่ใช้มานานกว่า 30 ปีอาจอธิบายสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ยังไม่ครอบคลุม ในการพัฒนาองค์กรนักบริหารจากหลาย วงการอาชีพจึงนำแนวคิด BANI World มาใช้อธิบายโลกยุคใหม่แทน VUCA World เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการรับมือกับผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเฉพาะเจาะจงยิ่งกว่าเดิม (Wisetdonwai, 2022)

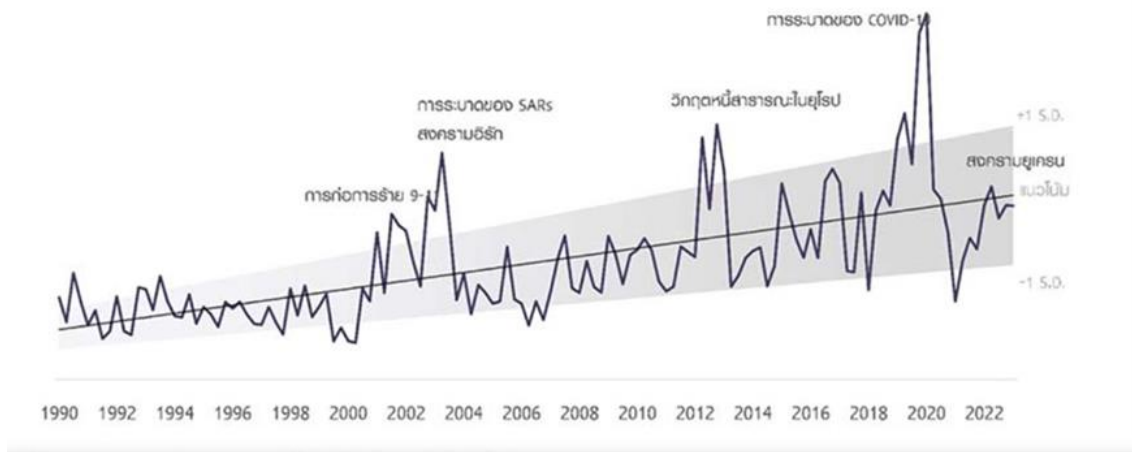
BANI World เป็นแนวคิดของ Jamais Cascio นักมานุษยวิทยาชาวอเมริกาที่ศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ อาจกล่าวได้ว่าโลกแบบ BANI เป็นมากกว่าการอธิบายโลกทางกายภาพแบบ VUCA แต่ช่วยให้เรา

มองเห็นโลกที่กระทบต่ออารมณ์ของผู้คนด้วย เช่น ความหดหู่ ความเครียด ความกังวล ความสับสน กล่าวได้ว่าโลกแบบ BANI ประกอบไปด้วย

1. โลกที่เปราะบาง (B - Brittle) สถานการณ์หลายอย่างที่เกิดขึ้นเหมือนจะมั่นคงแน่นอนแต่ที่แท้จริงแล้วจะมีความเสี่ยงและอ่อนไหวต่อสิ่งต่างๆ พร้อมจะล้มเหลวได้ทุกเมื่อ
2. โลกที่เต็มไปด้วยความกังวล (A - Anxious) เนื่องจากอะไรก็เกิดขึ้นได้ในโลกแบบ BANI จึงนำไปสู่ความลังเลไม่กล้าตัดสินใจ เกิดความกังวล ไม่สบายใจ ซึ่งเป็นสภาพจิตใจของคนทั่วไปในยุคนี้นั่นเอง
3. โลกที่คาดเดายาก (N - Nonlinear) สถานการณ์หลายอย่างมักส่งผลกระทบต่อกันโดยอ้อม สาเหตุเล็กๆ อาจจะไปสู่ปัญหาที่ใหญ่เกินคาดเดาได้ นั่นเพราะระบบต่างๆ ในโลกซับซ้อนขึ้นนั่นเอง
4. โลกที่เข้าใจยาก (I - Incomprehensible) การคาดการณ์ให้สิ่งต่างๆ เกิดขึ้นตามต้องการอาจจะทำได้ยากในโลกแบบ BANI เพราะมีความผันผวน พลิกผันอยู่ตลอดเวลาจนบางครั้งยากต่อการอธิบาย (Ratanapitakdhada, and Trirat, 2023)

สมประวิณ มันประเสริฐ (Monprasert, 2023) เขียนบทความเรื่อง “เราจะอยู่อย่างไรบนโลกที่เต็มไปด้วย ‘สถานการณ์เลวร้าย’ จากการคำนวณค่าความไม่แน่นอนเพื่อแสดงเส้นแนวโน้มแสดงดัชนี World Uncertainty Index พบว่าความไม่แน่นอนของโลกสูงมีแนวโน้มที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

รูปที่ 1 World Uncertainty Index

Graph 1: World Uncertainty Index (Monprasert 2023)

จากภาพดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ความไม่แน่นอนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทั่วโลก ทั้งจากสงคราม (สงครามอิรักและสงครามยูเครน) ภัยธรรมชาติ โรคภัย (COVID-19) ไปจนถึงวิกฤตทางเศรษฐกิจคือหนี้สาธารณะของยุโรป นอกจากนั้น ในบทความดังกล่าวยังชี้ประเด็นให้เห็นอีกว่า ผลของสถานการณ์เลวร้ายขยายตัวบนความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจเศรษฐกิจไทยมีแนวโน้มที่จะได้รับผลกระทบจากสถานการณ์เลวร้ายมากขึ้น เพราะเรามีความเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจโลกมากโดยเฉพาะความเชื่อมโยงผ่านห่วงโซ่อุปทานการผลิตโลก

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ถึงบริบทของโลกที่ตอกย้ำว่าถึงเวลาแล้วที่คนในโลกต้องหันกลับเข้ามาปรับที่วิธีคิดโดยมองต่อสิ่งต่างๆ รอบตัวอย่างเป็นระบบแบบองค์รวมและมองหาความเชื่อมโยงกันระหว่างองค์ประกอบย่อยอย่างสมเหตุสมผล เพื่อให้เกิดการยอมรับในการแก้ไขปัญหาต่างๆ และปรับตัวให้อยู่กับวิถีโลกที่เป็นอยู่

การคิดเชิงระบบ(Systematic Thinking): ทักษะการแก้ไขปัญหาที่มีความซับซ้อน

ความคิดเป็นกระบวนการทางสมองที่มนุษย์ใช้จัดการกับข้อมูลข่าวสารที่ได้รับ ด้วยการจำแนกองค์ประกอบ, ความเหมือน-ความแตกต่าง, การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ รวมไปถึงการสรุปอ้างอิงอย่างใช้เหตุผลเป็นกระบวนการภายในสมองที่ไม่สามารถมองเห็นได้ แต่อาจแสดงความคิดเห็นเหล่านั้นออกมาด้วยการกระทำที่แสดง เช่น การพูด การเขียน เป็นต้น

คำถามที่ต้องการหาคำตอบคือ เมื่อโลกกำลังเข้าสู่ห้วงเวลาของความซับซ้อน ตลอดจนความไม่ชัดเจนหรือแม้กระทั่งความไม่แน่นอน กลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตผู้คน ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน จึงกลายเป็นปัญหาที่มีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ไม่ใช่เพียงแค่ปัญหาที่มีสาเหตุหรือปัจจัยเพียงหนึ่งเดียว มีสิ่งใดบ้างที่เป็นทักษะจำเป็นในการเผชิญปัญหาเหล่านั้นและรับมือด้วยความเหมาะสม

เกียรตินันต์ ล้วนแก้ว (Lounkaew, 2022) คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อ้างอิงจากข้อมูล World Economic Forum ในปี 2015 พบว่า 10 ทักษะที่จำเป็นต่อโลกอนาคต ได้แก่ ทักษะการคิดสร้างสรรค์ ทักษะการเจรจากับผู้คน ทักษะความฉลาดทางอารมณ์ ทักษะความยืดหยุ่นทางความคิด ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการบริการ ทักษะประสานงานกับผู้อื่น ทักษะการบริหารคน ทักษะการใช้ดุลยพินิจและการตัดสินใจ และทักษะการควบคุมคุณภาพ แต่เมื่อสำรวจอีกครั้งในปี 2020 ผ่านไปเพียง 5 ปี กลับพบทักษะใหม่เกิดขึ้นมากมาย และความต้องการทักษะเดิมในปี 2015 ก็หายไปเกือบทั้งหมด เหลือเพียงทักษะการแก้ไขปัญหาที่มีความซับซ้อน (Complex problem-solving) เท่านั้นการแก้ไขปัญหาที่มีความซับซ้อน จะเป็นการค้นหาวิธีการจัดการผลกระทบ ที่จะไม่ทำให้เกิดผลกระทบนั้นซ้ำ ผ่านการสังเคราะห์สาเหตุจากความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มปัจจัยต่างๆ และยังเป็นการมองหารูปแบบการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้เกิดความผิดปกติ

ปีเตอร์ เซ็งเก้ (Senge, 1993) ได้อธิบายว่าการคิดเชิงระบบ เป็นการคิดภาพรวมทั้งระบบที่เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างเป็นระบบ อย่างเป็นขั้นตอน การคิดเป็นระบบทำให้ความซับซ้อนเป็นสิ่งที่สามารถจัดการได้

แอนเดอร์สัน และจอห์นสัน (Anderson, and Johnson, 1997) ได้อธิบายว่าการคิดเชิงระบบเป็นภาษาชนิดหนึ่งที่เสนอแนวทางการสื่อสารเกี่ยวกับการเชื่อมโยงซึ่งกันและกันของสิ่งต่างๆ ทั้งนี้เพราะว่าปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันมิใช่เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นเพียงแบบเป็นเชิงเส้นตรง หากแต่ว่าปัญหาส่วนใหญ่จะมีเหตุที่โยงใยเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน

เซอร์โต (Certo, 2000) ให้ความหมายการคิดเชิงระบบว่า หมายถึงการนำส่วนหรือหน่วยต่างๆ มาจัดรวมเป็นระบบหรือเป็นหน่วยเดียวตามความสัมพันธ์ที่เป็นเหตุและผลกันของส่วนประกอบย่อย

พิจารณาจากการอธิบายแนวคิดเชิงระบบจากทางฝั่งตะวันตกพบว่ามีความสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันว่ามีหลักการสำคัญคือ “การคิดโดยมองแบบองค์รวม” และหา “ความเชื่อมโยง” ของส่วนย่อย ซึ่งเป็นทักษะการแก้ไขปัญหาที่มีความซับซ้อนได้เพราะเพราะทุกสรรพสิ่งในโลกล้วนเป็นระบบจำเป็นต้องพิจารณาความสัมพันธ์สิ่งต่างๆ ที่เชื่อมโยงและกระทบต่อกันเสมอจะพิจารณาแค่เพียงสิ่งเดียวไม่ได้ จะเห็นได้ว่าการใช้ความคิดเชิงระบบมาทำความเข้าใจปรากฏการณ์ต่างๆ เป็นทักษะหนึ่งที่จะช่วยให้มองเห็นต้นเหตุของปรากฏการณ์เหล่านั้น และสามารถจัดการปัญหาต่างๆ ได้ตรงจุด ไม่ใช่การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ซึ่งอาจทำให้ปัญหาเหล่านั้นกลับมาให้ต้องขบคิดแก้ไขอีกครั้ง นั่นคือเหตุผลที่การคิดเชิงระบบมีความสำคัญ เพราะสิ่งต่างๆ รอบตัวเรา รวมไปถึงตัวเราเองด้วยนั้น ล้วนมีความสัมพันธ์โยงใยที่เกี่ยวเนื่องกันนั่นเอง

จากที่ได้กล่าวมาแม้ว่าการคิดเชิงระบบจะเป็นแนวคิดจากตะวันตก และถูกเผยแพร่โดยนักคิดชาวตะวันตกเช่น ปีเตอร์ เซ็งเก้ อย่างแพร่หลาย ผู้เขียนเห็นว่าแนวคิดทางตะวันตกยังขาดอยู่คือแนวคิดเหล่านี้มุ่งเน้นไปที่ตัวปัญหาหรือเหตุการณ์เป็นสำคัญมองทุกอย่างเป็นระบบเชื่อมโยงกัน ยังไม่ได้มีการเน้นไปที่ ต้นตอ

ของความคิดภายในของตนเองซึ่งเป็นแนวคิดที่มีอยู่แล้วในปรัชญาตะวันออกหลายสำนัก ไม่ว่าจะเป็นคำสอนของลัทธิเต๋า หรือคำสอนเรื่องของศาสนาพุทธ ที่มีคำสอนในเรื่องนี้ คือสอนให้มนุษย์อยู่ในโลกด้วยความรู้เข้าใจโลก ใช้ชีวิตตามเป็นจริงและวางจิตให้ลงตัวพอดี ในลำดับถัดไปบทความนี้จะนำเสนอหลักโยนิโสมนสิการ ซึ่งเป็นหลักธรรมทางศาสนาพุทธศาสนาที่สามารถนำมาปรับใช้ร่วมกับแนวคิดจากตะวันตก

โยนิโสมนสิการ: การคิดเชิงระบบวิถีพุทธ

ศาสนาพุทธเกิดมาเพื่อพัฒนามนุษย์ ด้วยเหตุที่ว่าพระพุทธเจ้าทรงสอนให้รู้จักธรรมชาติของชีวิต มนุษย์มีหน้าที่ในการปฏิบัติตนตามธรรมชาติด้วยความถูกต้องและสมบูรณ์ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มุ่งสอนให้คนเรารู้จักวิถีดับทุกข์ โดยเฉพาะทุกข์ทางใจ การที่คนเราเป็นทุกข์ก็เพราะขาดความรู้ หรือไม่ได้มองทุกสิ่งทุกอย่างตามความเป็นจริง โดยที่พื้นฐานที่เป็นตัวกำหนดในการดำเนินชีวิตให้ไม่เป็นทุกข์ก็คือการคิดให้ถูกวิธี ซึ่งความรู้จักคิดคือ “คิดเป็น” คือ การทำใจโดยแยบคายมองสิ่งทั้งหลายด้วยการคิดพิจารณา รู้จักสืบค้นหาเหตุผลแยกแยะสิ่งต่างๆ ปัญหาต่างๆ ออกได้ตามสภาวะและความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยคือ “โยนิโสมนสิการ” ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่บุคคลจะเกิดการเรียนรู้ในสิ่งต่างๆ ได้อย่างถ่องแท้จึงอาจกล่าวได้ว่า โยนิโสมนสิการเป็นวิธีคิดทำให้เกิด ปัญญา โดยไม่สร้างทุกข์ให้กับทั้งตนเองและผู้อื่น ดังที่ พระพุทธเจ้าทรงย้ำให้เห็นถึงความสำคัญของโยนิโสมนสิการว่า ตราบใดที่พุทธบริษัทยังคงให้ความสำคัญต่อการกระทำในใจ อยู่อย่างแยบคาย ตรานั้นพระสัทธรรมก็จะยังคงดำรงมั่นไม่ เสื่อมสูญไปอย่างแน่นอน

พระพรหมคุณาภรณ์ Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto) (2016) ได้ให้ความหมายว่า โยนิโสมนสิการ หมายถึงการใช้ความคิดถูกวิธี คือการทำในใจโดยแยบคาย มองสิ่งทั้งหลายด้วยความคิดพิจารณาสิ่งต่างๆ ตั้งแต่ต้นถึงปลายน้ำและใช้เหตุผลขบคิด วิเคราะห์ทำความเข้าใจหาวิธีการ ให้เห็นสิ่งนั้นๆ หรือปัญหานั้นๆ ตามสภาวะและตามความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยตามธรรมชาติที่มีอยู่ และหาทางแก้ไขปัญหา ที่ให้ทุกข์โดยไม่ทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน

การคิดแบบ โยนิโสมนสิการหรือการทำในใจโดยแยบคายเป็นการคิดพิจารณาอย่างละเอียด ถี่ถ้วนและลึกซึ้ง หรือการคิดที่ถูกวิธี มีระเบียบ มีเหตุผล และสร้างสรรค์ ตามความจริงในธรรมชาติของสิ่งต่างๆ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญญา ในหนังสือ “ความคิด” ของ ลักขณา สิริวัฒน์ (Sariwat, 2006) ได้กล่าวถึงความวิธีการคิดแบบโยนิโสมนสิการ 10 วิธี ดังนี้

1. วิธีคิดแบบสืบค้นหาเหตุปัจจัย คือ คิดแบบมีเหตุผล เป็นการค้นหาเหตุปัจจัย เห็นเหตุปัจจัยให้ค้นหาผล เห็นผลให้ค้นหาเหตุปัจจัย โดยมีได้หยุดอยู่แค่คิด รู้เท่านั้น แต่ต้องทำตามทีที่คิดรู้นั้น จนเกิดทักษะ จึงเรียกว่า คิดเป็น เช่น ถ้าถามว่าต้นไม้เจริญเติบโตเพราะอะไร จะต้องค้นไปถึง “เหตุปัจจัย” ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ตั้งแต่เมล็ดพันธุ์ ดิน ปุ๋ย น้ำ อุณหภูมิ การดูแลเอาใจใส่ของคน ฯลฯ ที่เป็นเหตุปัจจัยให้ต้นไม้งอกงาม

2. วิธีคิดแบบแยกแยะ คือ การคิดเชิงวิเคราะห์เป็นการคิดแยกสิ่งต่างๆ ออกเป็นส่วนๆ ให้เห็นความสัมพันธ์ขององค์ประกอบย่อยว่ามีความเกี่ยวเนื่องกัน เป็นเหตุเป็นผลและพึ่งพาอาศัยกันอย่างไร เช่นการวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นในองค์กร ก็แยกออกเป็นฝ่ายบุคคล ฝ่ายปฏิบัติการ ฝ่ายการเงิน เป็นต้น แล้ววิเคราะห์ทีละฝ่าย โดยใช้วิธีคิดแบบอื่นมารวมใช้ด้วย

3. วิธีแบบสามัญญลักษณะ คือ คิดแบบไตรลักษณ์ (อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา) เป็นการคิดแบบรู้เท่าทันธรรมชาติ ชีวิตของคนเราที่ต้องเป็นเช่นนี้จากอนิจจังไม่เที่ยงแท้ ทุกขังมีแต่ความทุกข์อนัตตาไม่มีตัวตนที่แน่นอน

4. วิธีคิดแบบอริยสัจ คือวิธีคิด ที่ตรงจุดตรงเรื่อง ตรงไปตรงมา (Hit the point) ตามโฆทราทางธรรมได้ว่า วิธีแห่งความดับทุกข์เป็นวิธีการคิดตามเหตุและผล หรือเป็นไปตามเหตุและผล ซึ่งสาระสำคัญคือวิธีการนี้คือการหาสาเหตุหรือทุกข์ก่อนแล้วชัดเจนแล้วสืบสาวหาสาเหตุหรือหนทางแก้ไข

5. วิธีคิดแบบบรรทัดธรรมสัมพันธ์ คือวิธีคิดแบบเน้นแนวคิดของหลักการกับความมุ่งหมายหลักธรรม เทียบเคียงกับบรรทัดประโยชน์ การดำเนินชีวิตประจำวันของคนเราบางครั้ง บางคนก็ประสบความสำเร็จบางคน ก็ล้มเหลว ที่เป็นเช่นนี้ เพราะบางคนไม่มีเป้าหมาย บางคนกำหนดเป้าหมายไว้มัวๆ ไม่ชัดเจน หรือกำหนดเป้าหมาย ไวเกินความสามารถ หรือ กำหนดเป้าหมายไว้อย่างชัดเจนแต่การลงมือปฏิบัติมันไม่สอดคล้องกับเป้าหมาย ที่กำหนดไว้ หรือไม่ใช่ว่าแนวทางที่จะนำไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ การกระทำนั้นจึงไม่สำเร็จตามประสงค์ ซึ่งในการ ทำให้เป้าหมายสำเร็จได้นั้น ต้องเป็นผู้รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักบุคคล รู้จักชุมชน

6. วิธีคิดแบบเห็นคุณค่า-โทษและทางออก คือการมองสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงอีกแบบหนึ่ง ซึ่งเน้นการยอมรับความจริงตามที่เป็นอยู่ เป็นอยู่ทุกแง่ทุกด้าน ทั้งด้านดี ด้านเสีย และเป็นวิธีคิดที่ต่อเนื่องกับการปฏิบัติมาก เช่น บอกว่า ก่อนจะแก้ปัญหา ต้องเข้าใจปัญหาให้ชัด และรู้ที่ไปให้ดีกว่า

7. คิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม คือการพิจารณาถึงคุณค่าในการบริโภคหรือการกระทำต่างๆ ว่าอะไร หรืออย่างไหนที่มีคุณค่าแท้(ต่อการดำเนินชีวิต) และอะไร หรืออย่างไหนที่มีคุณค่าเทียม ทั้งนี้คุณค่าแท้ มักจะเป็นสิ่งที่เกื้อกูลการดำเนินชีวิต เป็นสิ่งที่จำเป็นในการดำเนินชีวิต แต่คุณค่าเทียม เป็นสิ่งที่มักถูกปรุงแต่งขึ้น อาจเกื้อกูลต่อการดำเนินชีวิตและแฝงด้วยหลุมพรางบางอย่าง เป็นสิ่งที่อาจจะไม่จำเป็นแต่ต้องการ

8. วิธีคิดแบบปลูกเร้าคุณธรรม คือคิดให้เกิดการกระทำในทางดี หรือคิดสร้างสรรค์สิ่งที่ดี การบำเพ็ญความดี ซึ่งจะต้องกระทำให้ถึงที่สุด

9. วิธีคิดแบบเป็นอยู่ในขณะปัจจุบัน คือ คิดอยู่ในปัจจุบันซึ่งไม่ได้หมายถึงว่าไม่คิดถึง อดีต ไม่คิดถึงอนาคต การนำอดีตมาเป็นบทเรียนและวางแผนในอนาคต ด้วยสติ ด้วยความรอบคอบนั้นแหละเรียกว่า คิดแบบอยู่ในปัจจุบัน พระท่านจึงสอนว่า การจะอยู่ในปัจจุบันให้ได้ดี จะต้องมีสติสัมปชัญญะกับการเคลื่อนไหวทุกอย่าง

10. วิธีคิดแบบวิภาษวาท (แบบจำแนก) คือ คิดแบบรอบด้าน แยกแยะ มองสิ่งต่างๆ ในหลายๆ มุมอย่างละเอียดรอบคอบ

ทั้งนี้ พระพรหมบัณฑิต ราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาปรัชญาได้กล่าวถึงวิธีการคิดแบบโยนิโสมนสิการว่าเป็น “ระบบคิดที่เป็นการทำใจในวิถีแห่งความจริงความงามและความดีด้วยการคิด 4 ประเด็นเป็นสำคัญ ที่ท่องได้และนำหลักการไปปรับใช้ได้ด้วยความเข้าใจง่าย ๆ คือ “คิดอะไรก็ให้มีวิธีคิด ตั้งดวงจิตแน่วแน่ไม่แปรผัน ใช้เหตุผลแก้ปัญหาสารพัน ต้องใจมั่นตามครรลองมองแง่ดี” (Phra Nitinan Santakayo (Boonsiripiphat), 2018)

จากที่กล่าวมาข้างต้นกล่าวได้ว่าแนวคิดแบบโยนิโสมนสิการเป็นหลักธรรมที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในด้านต่างๆ ได้มากมายและพร้อมที่จะนำไปใช้ประโยชน์ได้ตลอดเวลาโดยเริ่มต้นจากภายในใจของตนเอง โดยนำไปแทรกอยู่ในการดำเนินชีวิตประจำวันเริ่มต้นจาก "การวางใจและการกำหนดท่าที" โดยอาศัยวิธีการคิดแบบโยนิโสมนสิการ มาปรับใช้ให้เหมาะสมต่อไป

การคิดเชิงระบบแบบพุทธบูรณาการ

เพราะความคิดเป็นสิ่งที่จับต้องไม่ได้ดังนั้นผู้คนจึงมีวิธีการพัฒนาการคิดเชิงระบบที่เป็นการการพัฒนาความคิดจากภายใน ที่เป็นจุดเกิดของจิตสำนึก และปัญญา ที่ทำให้เกิดความรู้ใหม่ ทางเลือกใหม่ๆ ที่หลากหลายและทำให้ตัวเองให้เจริญและทำให้สังคมที่อยู่รวมงอกงามในท้ายที่สุดจากข้อมูลที่มีผู้เขียนได้นำเสนอแนวความคิดเชิงระบบตามแนวคิดตะวันตกและโยนิโสมนสิการนั้น สามารถสรุปได้ดังนี้

1. การคิดเชิงระบบตามแนวคิดตะวันตก คือกระบวนการทำความเข้าใจสิ่งต่างๆ โดยมองให้เห็นถึงระบบที่เป็นอยู่ว่ามีการทำงานอย่างไร องค์ประกอบภายในระบบมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงและมีอิทธิพลต่อกัน

อย่างไร รวมถึงโครงสร้างต่างๆ ที่ทำให้เกิดระบบขึ้นมีอะไรบ้าง โดยมีหลักการสำคัญคือ “การคิดโดยมองแบบองค์รวม” และหา “ความเชื่อมโยง” ของส่วนย่อย ตัวอย่างเช่นเมื่อพิจารณาเรื่องการการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ การคิดเชิงระบบจะไม่เพียงแค่พิจารณาเหตุการณ์แต่ละเหตุการณ์แยกส่วนเท่านั้นแต่จะมองทั้งระบบการเงิน การการค้า การผลิต และสัมพันธ์ระหว่างกันทั้งหมด ว่ามีอิทธิพลกันอย่างไร และทำไมสิ่งต่างๆ ถึงเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน การที่เราเห็นภาพรวมทั้งหมดนี้จะช่วยให้เราเข้าใจระบบเศรษฐกิจอย่างลึกซึ้งและเข้าใจความเป็นจริงของสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเพื่อแก้ปัญหาได้ดียิ่งขึ้น

แนวคิดนี้ผู้เขียนได้สรุปลักษณะการคิดนี้ออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

- (1) การคิดโดยมองแบบองค์รวม
- (2) หาความเชื่อมโยงของส่วนย่อย

2. โยนิโสมนสิการ: การคิดเชิงระบบวิถีพุทธ นั้นเป็นหลักธรรมภาคปฏิบัติ ทำให้มีการใช้ความคิดถูกวิธี คือการทำในใจโดยแยบคาย มองสิ่งทั้งหลายด้วยความคิดพิจารณาหา ต้นเหตุ หาเหตุผลประกอบตั้งแต่ต้นจนถึงปลายทางตลอดแล้วแยกแยะออกเป็นส่วนๆ มีระเบียบ มีเหตุผล และสร้างสรรค์ ไม่มองสิ่งต่างๆ อย่างผิวเผินเป็นการเข้าถึงความจริงของธรรมชาติและเลือกปฏิบัติให้สอดคล้องกับธรรมชาติโดยไม่สร้างทุกข์ให้กับตนเองและผู้อื่น แนวคิดนี้ผู้เขียนได้สรุปลักษณะการคิดนี้ออกเป็น 4 ลักษณะ ได้แก่

2.1 คิดเป็นระเบียบ คือ การคิดที่จัดลำดับความสำคัญของสิ่งที่ผ่านเข้ามากระทบ เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนและไม่สับสน

2.2 คิดถูกวิธี คือ การคิดที่เพื่อหาวิธีการที่ถูกต้องและเหมาะสมในการแก้ไขปัญหาหรือการจัดการสถานการณ์ต่างๆ เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ดีที่สุด

2.3 คิดเป็นเหตุเป็นผล คือ การคิดเพื่อหาเหตุและผลที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ต่างๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจว่าสิ่งต่างๆ เกิดขึ้นมาอย่างไรและมีผลอย่างไร

2.4 คิดให้เกิดการกระทำที่เป็นกุศล คือ การคิดที่เน้นการกระทำที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น โดยไม่สร้างความทุกข์ให้กับใคร เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

3. การคิดเชิงระบบแบบพุทธบูรณาการ ผู้เขียนได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลของการคิดทั้ง 2 ฝากฝั่ง ชักโลกและนำมาบูรณาการเชื่อมโยงกันด้วยคำว่า “พุทธบูรณาการ” โดยคำว่าพุทธ ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานแล้ว คือรู้แจ้ง เห็นจริง ในสรรพสัตว์และสรรพสิ่งทั้งปวง ด้วยญาณทัศนะ อันบริสุทธิ์ ที่หมดกิเลสแล้ว โดยผู้เขียนให้นิยามว่าการคิดเชิงระบบแบบพุทธบูรณาการคือ “คิดที่เฉียบคม มีคุณภาพ” เพื่อให้มีชีวิตที่ดี ที่งาม โดยอยู่บนฐานคิด 3 ประการดังนี้

3.1 รู้แจ้งเห็นความจริง คือการคิดโดยมีความรู้และเห็นความจริงของสิ่งต่างๆตามธรรมชาติ โดยไม่เอาเอาตัวเองเข้าไปเป็นศูนย์กลางของจักรวาล

3.2 แก้ปัญหาได้อย่างยั่งยืน คือความสามารถในการคิดแก้ไขปัญหาให้เกิดผลที่ยั่งยืนและไม่เกิดปัญหาเดิมซ้ำมาเกิดใหม่ โดยใช้ความเข้าใจและการแก้ไขอย่างตรงประเด็น

3.3 ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น คือ การคิดโดยให้หลักเมตตาเป็นตัวตั้ง นั่นคือไม่ทำร้ายทั้งตนเองและผู้อื่น รวมถึงมีความเห็นอกเห็นใจต่อความคิดและความรู้สึกของผู้อื่น

ดังที่ได้แสดงในภาพภาพด้านล่างนี้

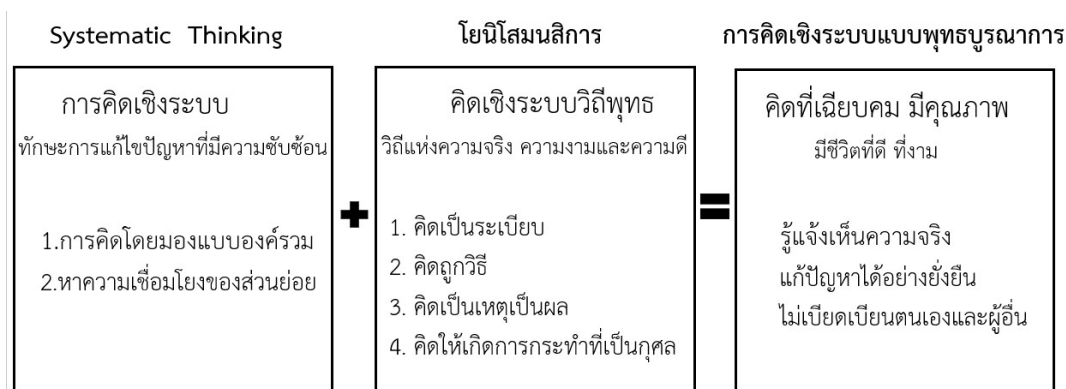

Figure 1: Systematic Thinking according to the Buddhist Integrated

จะเห็นว่า การคิดเชิงระบบ ตามแนวคิดตะวันตกนั้นเมื่อถูกเติมเต็มด้วยแนวคิดของโยนิโสมนสิการที่เน้นให้เข้าใจในความจริงของธรรมชาติที่มีอยู่ โดยโน้มเอียงไปในการเกี่ยวโยงพัวพันกันพร้อมที่จะยอมรับซึ่งกันและกัน นั้นจะช่วยให้ผู้ที่นำวิธีการคิดไปใช้คิดได้อย่างที่ลุ่มลึกมากขึ้นและมีลักษณะใกล้เคียงกับชีวิตจริงและด้วยแนวคิดนี้อาจถือได้ว่าเป็นแนวทางที่ช่วยให้ผู้คนได้ทำงานร่วมกัน หรือประสานงานร่วมกันอย่างมีความสุขดังที่ผู้เขียนจะได้นำเสนอในลำดับถัดไป

การคิดเชิงระบบแบบพุทธบูรณาการกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมไทยปัจจุบัน

ในบริบทสังคมไทย ซึ่งเป็นสังคมหนึ่งที่อยู่ภายใต้บริบทสังคมโลกที่อยู่ในยุค เปลี่ยนผ่านจาก VUCA World สู่ BANI World ที่ความไม่แน่นอนมีอยู่สูงมากขึ้น ความซับซ้อนของเหตุการณ์หรือปัญหาที่มีความซับซ้อนและคาดเดาได้ยากไม่จากสถานการณ์อื่นในโลก ถ้าวิธีคิดไม่ถูกต้องตั้งแต่เริ่มต้นย่อมทำให้ชีวิตขาดสติได้เช่นเดียวกัน การขาดสติ นี้เองเรียกว่า “ชีวิตเสียศูนย์” หรือคนโบราณเรียกว่า “ขวัญเสีย” ดังที่ปรากฏข้อมูลให้เห็นตามที่ผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นสภาพปัญหาความเครียด ความเหนื่อยล้า ของผู้คน จากกรมสุขภาพจิต

แต่ไม่ว่าอย่างไรก็ตาม สภาพปัญหาเหล่านั้นคือสิ่งที่ทุกคนต้องเผชิญและรับมือด้วยความเข้าใจในความ เป็นไปต่างๆ เนื่องจากมนุษย์ไม่สามารถที่จะควบคุมเหตุปัจจัยอันหลากหลายที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ การหันกลับมาเริ่มต้นที่ตัวเองด้วยการปรับวิธีคิด ดังมีคำกล่าวว่า “ชีวิตของเราจะเป็นอย่างไร ความคิดเท่านั้นที่เป็นตัวกำหนด”

การที่ผู้คนจะอยู่ร่วมกันได้นั้นจะต้องใช้วิธีการที่เราเรียกว่า “สันติวิธี” ซึ่งโดยความหมายแล้วจะเป็น การจัดการความขัดแย้งด้วยวิธีการอันสงบ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งสันติวิธีคือการไม่ใช้ความรุนแรงนั่นเอง ซึ่งการจะทำเช่นนั้นได้ฐานคิดเป็นเรื่องสำคัญมาก ผู้เขียนจะขอนำเสนอเป็นบันได 5 ขั้นของการคิดเชิงระบบแบบพุทธบูรณาการสำหรับผู้คนในสังคมไทยเพื่อเป็นทางเลือกที่จะนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมไทย ดังนี้

Figure 2: Five-step Ladder of Systematic Thinking according to the Buddhist Integrated

บันได 5 ขั้นของการคิดเชิงระบบแบบพุทธบูรณาการ

1. **เผชิญหน้ากับสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้น** ไม่หลีกเลี่ยงปัญหา ยอมรับว่าความขัดแย้งที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะให้เกิดความรุนแรงหรือไม่ก็ตามไม่ใช่ปรากฏการณ์ที่แปลกใหม่ ไม่ใช่สิ่งที่ต้องหลบหนีหลีกเลี่ยง ความขัดแย้งย่อมจะเกิดขึ้นอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ เมื่อมนุษย์ต้องอยู่ร่วมกันในสังคมเนื่องจากมนุษย์มีความแตกต่างกันทั้งในเรื่องความเชื่อ ทศนคติ ทุกคนมีพื้นฐานที่แตกต่างกัน การเผชิญหน้าจึงเป็นบันไดขั้นแรกที่รับมือกับสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้น

2. **จัดการความคิดจากภายใน** จากการเผชิญหน้ากับความขัดแย้งในบันไดขั้นแรก กระบวนการคิดแบบพุทธบูรณาการ ที่เป็นการคิดบนฐานคติที่จะทำให้ชีวิตดี ชีวิตงาม มีความสุขสงบ รู้แจ้งเห็นความจริง แก้ปัญหาได้อย่างยั่งยืน ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เป็นการคิดที่ทำให้เกิดปัญญา ทำให้จิตใจเบาและสงบ ไม่หลงไปตามเหตุปัญหาละเอียดต่างๆ ที่อยู่รอบข้าง จนทำให้ตัวเองและผู้อื่นเดือดร้อน

3. **จัดการสิ่งแวดล้อมภายนอก** เมื่อสามารถจัดการใจให้มีความคิดมีคุณภาพได้แล้ว การที่จะออกมาจัดการสิ่งแวดล้อมภายนอกย่อมเป็นเรื่องที่ไม่ยากเพราะความคิดที่เฉียบคมจะทำให้มองทุกอย่างได้ด้วยเหตุผล ไม่หลงอารมณ์จนทำให้ความขัดแย้งลุกลามและขยายวงมากขึ้น

4. **สันติวิธี** เป็นวิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้งโดยไม่ใช้กำลังและไม่ใช้ความรุนแรง เช่น การเจรจาไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง การใช้อनुญาโตตุลาการ สาสนเสวนา การเจรจาไกล่เกลี่ยข้ามวัฒนธรรม การไต่สวน ไม่ให้ความร่วมมือและอารยะขัดขืน การตื้อแพ่ง ในการเลือกใช้แนวทางจัดการโดยสันติวิธีจึงควรอาศัยรูปแบบที่เหมาะสมซึ่งก็จะทำให้สามารถทำให้ความขัดแย้งยุติลงได้อย่างเป็นที่พอใจของทุกฝ่ายและทำให้สังคมมีความสุข

5. **สันติภาพภายนอก ชีวิต ครอบครัว สังคม** เป็นเป้าหมายสุดท้ายที่สุดของการคิดเชิงระบบแบบพุทธบูรณาการเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

คนที่อยู่ในโลกด้วยความรู้และเข้าใจโลกและชีวิตตามความเป็นจริง จิตใจจะไม่ถูกรบกวนโดยอารมณ์หรือความรู้สึกที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งอาจเกิดจากสถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลง โดยยากแก่การคาดเดา รวมถึงไม่ติดอยู่ในกับดักของความปรารถนาที่เกิดขึ้นจากสิ่งต่างๆ ภายนอกและมีแนวความคิดที่เป็นระบบ เฉียบคม ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นคือความสุขที่มาจากภายในอย่างเต็มอ้อม โดยไม่

จำเป็นต้องพึ่งพาความสุขจากภายนอก และพร้อมที่จะกระทำเพื่อผู้อื่นอย่างเต็มที่ เพื่อสร้างพื้นที่ที่ปลอดภัยในการดำเนินชีวิตร่วมกันอย่างสันติ แต่ไม่ว่าอย่างไรก็ตาม แม้ว่าบันได 5 ขั้นของการคิดเชิงระบบแบบพุทธบูรณาการจะมีจุดแข็งในการช่วยให้มีการแก้ปัญหาที่ยั่งยืนโดยการเข้าใจโครงสร้างระบบและใช้สันติวิธีในการจัดการความขัดแย้ง แต่ก็มีข้อจำกัดในเรื่องของการที่อาจต้องใช้เวลาในการคิดเพื่อลงมือทำพอสมควร แต่ในท้ายที่สุดเชื่อได้ว่าแนวคิดนี้จะสามารถช่วยสร้างสันติสุขให้เกิดในสังคมได้

สรุป

ในยุคสมัยที่โลกที่เดินทางมาถึงจุดเปลี่ยนที่สำคัญ ผลกระทบที่เกิดขึ้นในหลายระดับ กระทบวิถีชีวิตของมนุษย์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การทำความเข้าใจ และมองเห็นความจริงและยอมรับความไม่แน่นอนที่เกิดขึ้นเดากับปรากฏการณ์ต่างๆ ที่ซับซ้อนและคลุมเครือ วิธีคิดเชิงระบบของฝั่งตะวันออก เมื่อนำมาผนวกบูรณาการเข้ากับแนวคิดตะวันออกคือแนวคิดของศาสนาพุทธ ทำให้เราได้การคิดเชิงระบบแบบพุทธบูรณาการที่ผู้เขียนเชื่อว่าภายใต้บริบทที่เปลี่ยน ความท้าทายต่างๆมิให้เผชิญมากมายนั้น คำตอบที่ได้จากการคิดเชิงระบบแบบพุทธบูรณาการนั้นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับตัวของผู้ที่คิดในระดับปัจเจกคือการมีปัญญาเห็นความจริงของสรรพสิ่งด้วยใจที่สงบเย็นและมีชีวิตที่เป็นประโยชน์ มีคำสอนของพระพุทธเจ้าที่เราคุ้นหูกล่าวไว้ว่า “การไม่ทำความชั่วทั้งปวง การทำความดีให้ถึงพร้อม การทำใจให้บริสุทธิ์ผ่องใส” เป็นคำสอนที่ว่าด้วยด้วยการไม่ทำชั่ว ทำความดี และทำใจให้ผ่องใส ซึ่งจะส่งผลถึงผู้คนที่อยู่รอบกายและสร้างสังคมสันติสุขในท้ายที่สุดนั่นเอง บันได 5 ขั้นของการคิดเชิงระบบแบบพุทธบูรณาการ ที่ผู้เขียนได้นำหลักการของความคิดเชิงระบบทางฝั่งตะวันตกและหลักคิดโยนิโสมนสิการ : การคิดเชิงระบบวิถีพุทธ มาเชื่อมโยงกันเพื่อเติมเต็มให้ผู้คนมีหลักคิดที่เฉียบคม มีคุณภาพโดยใช้บันได 5 ขั้นของการคิดเชิงระบบแบบพุทธบูรณาการ

References

- Anderson, V., & Johnson, L. (1997). *Systems Thinking Basics: From Concepts to Causal Loop*. (1st ed.). Waltham: Pegasus Communication.
- Buddhajak, S. (2018). *Global Warming, Crises, Conflicts and Refugees*. Retrieved August 26, 2023, from <https://www.tcijthai.com/news/2018/24/article/7928>
- Certo, G. (2000). *System Thinking*. (2nd ed.) London: SAGE Publications.
- Lounkaew, K. (2022). *The World Is Spinning Faster Every Day! Essential Skills for the Year 2025*. Retrieved June 8, 2023, from <https://theactive.net/data/top-skills-for-2025/>
- Monprasert, S. (2023). *How Can We Live in a World Full of Adverse Situations?* Retrieved June 7, 2023, from <https://thestandard.co/how-do-we-live-in-bad-situation/>
- Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto) (2016). *Dictionary of Buddhism*. (34th ed.). Bangkok: Pali Dhamma Publishing Company.
- Phra Nitinan Santakayo (Boonsiripiphat) (2018). *Buddhist Psychology Factors Generating Cognitive Processes in Buddhist Art*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkorn University. Ayutthaya.
- Piyakun, A. (2022). University Students' Intolerance of Uncertainty and Psychological Well-being in an Uncertain Time from the COVID-19 Pandemic. *Journal of Education Studies Chulalongkorn University*, 50(2), 1-14.

- Ratanapitakdhada, C., & Trirat, P. (2023). Educational Leaders' Competencies to Survive and Thrive in a BANI World. *The Journal of Pacific Institute of Management Science*, 9(1), 16-28.
- Sariwat, L. (2006). *Thinking*. (1st ed.). Bangkok: Odeonstore.
- Senge, P. (1993). *The Fifth Discipline: The Art & Practice of the Learning Organization*. (1st ed.). London: Century Business.
- TODAY | Writer. (2021). *The Relationship of Close Individuals and the Economic Problems During the COVID-19 Era*. Retrieved June 7, 2023, from <https://workpointtoday.com/news-40/>
- Wanakijpaibul, N. (2023). *The Invisible Leader: Leading from the Shadows*. (1st ed.). Bangkok: The Standard Publisher.
- Wisetdonwai, J. (2022). *Goodbye VUCA, Here Comes BANI: Encouraging School Leaders to Adapt and Keep up with Change*. Retrieved June 7, 2023, from <https://www.educathai.com/knowledge/articles/652>

บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ: มุมมองจากเส้นงบประมาณทางเศรษฐศาสตร์*

State Welfare Card: Perspectives from the Budget Line in Economic

¹กอบกาญจน์ ปั่นพงษ์ และ ²ชिरาภรณ์ วงศ์แสน

¹Kobkan Panphong and ²Chiraporn Wongsaeen

คณะเศรษฐศาสตร์ ศรีราชา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา

Faculty of Economics at Sriracha, Kasetsart University Sriracha Campus, Thailand.

²Corresponding Author's Email: chiraporn.w@ku.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงมุมมองเกี่ยวกับโครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐผ่านการวิเคราะห์ด้วยเส้นงบประมาณในทางเศรษฐศาสตร์ ซึ่งเงื่อนไขการใช้จ่ายวงเงินซื้อสินค้าผ่านบัตรโดยไม่สามารถถอนออกมาเป็นเงินสดได้ทำให้เส้นงบประมาณมีลักษณะแตกต่างไปจากปกติ เมื่อพิจารณาในความเป็นจริงที่การตั้งราคามีความแตกต่างกันระหว่างร้านค้า (เปรียบเทียบร้านค้าสวัสดิการแห่งรัฐกับร้านค้าทั่วไปอื่นๆ) และการที่ผู้บริโภคอาจเก็บออมโดยการเปลี่ยนสิทธิที่ได้รับเป็นเงินออม ส่งผลกระทบให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของเส้นงบประมาณและอำนาจซื้อของผู้บริโภคในลักษณะที่แตกต่างกันออกไป แต่อย่างไรก็ตาม ผลได้ทางด้านรายได้ยังคงทำให้ผู้บริโภคมีสวัสดิการที่ดีขึ้นกว่ากรณีที่ไม่มีโครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ พร้อมกันนี้เพื่อป้องกันไม่ให้นักค้าฉวยโอกาสในการขึ้นราคาสินค้าซึ่งเป็นการเอารัดเอาเปรียบผู้บริโภคและทำให้ประสิทธิภาพของการดำเนินโครงการลดลง หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องอาจอำนวยความสะดวกโดยการจัดทำรายการข้อมูลสินค้าและราคาสินค้าอุปโภคบริโภคแบบเข้าใจง่ายเพื่อประชาสัมพันธ์ไปยังกลุ่มผู้บริโภค และขอความร่วมมือให้ร้านค้าที่เข้าร่วมโครงการติดป้ายแสดงราคา รวมถึงการมอบหมายเจ้าหน้าที่หรืออาสาสมัครในพื้นที่แต่ละชุมชนให้ช่วยกันตรวจตรา

คำสำคัญ: บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ; เส้นงบประมาณ; นโยบายการคลัง; ร้านธงฟ้า

Abstract

This article aims to present perspectives on the state welfare cards program through economics budget line analysis. Conditions for spending on purchases via the card that cannot be withdrawn in cash make the budget line different from the normal budget line. If considering the real world where pricing differs between stores (comparison of government welfare stores with other general stores) and consumers, they may save by converting the rights granted by the welfare card to savings. This affects the changes in the budget line and the purchasing power of consumers in different ways. However, income gains still provide consumers with better welfare than without the government subsidy program. As well as to prevent merchants from taking advantage of consumers in raising product prices and not reducing the effectiveness of government projects, relevant government agencies may

*Received June 6, 2023; Revised August 19, 2023; Accepted February 22, 2024

facilitate by preparing easy-to-understand product information and price lists for consumers and asking participating stores to display price tags clearly. Including assigning staff or volunteers in each community area to inspect the prices of goods.

Keywords: State Welfare Card; Budget Line; Fiscal Policy; Thong Fah Shops

บทนำ

โครงการ “บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ” ได้ริเริ่มขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560 จนถึงปัจจุบัน โดยรัฐบาลพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนผู้มีรายได้น้อยมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และลดความเหลื่อมล้ำภายในประเทศ จากข้อมูล ณ วันที่ 26 มี.ค.2566 พบว่า มีผู้ผ่านเกณฑ์ที่ยืนยันตัวตนสำเร็จจำนวนทั้งสิ้น 12,565,853 คน (ร้อยละ 86.09 ของจำนวนผู้ผ่านเกณฑ์ทั้งหมดจำนวน 14,596,820 คน) (Royal Thai Government, 2023 A) ซึ่งจะสามารถใช้สิทธิผ่านบัตรได้ตั้งแต่เดือนเมษายน 2566 เป็นต้นไป โดยมีวงเงินซื้อสินค้าอุปโภคบริโภค 200-300 บาทต่อเดือน จากร้านธงฟ้าราคาประหยัดพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น (ร้านธงฟ้าประชารัฐ) และร้านอื่นๆ ตามที่กระทรวงพาณิชย์กำหนด จากมาตรการทางการคลังดังกล่าว หากพิจารณาโดยผิวเผิน ก็พอจะมองเห็นภาพการยกระดับของสวัสดิการสังคมของผู้บริโภคจากเม็ดเงินให้เปล่าที่รัฐบาลสนับสนุนงบประมาณค่าครองชีพในแต่ละเดือน แต่ถ้าพิจารณาให้ลึกลงไปเชิงทฤษฎีเศรษฐศาสตร์นั้น รายได้ที่เพิ่มขึ้นอาจไม่ทำให้อำนาจซื้อของผู้มีสิทธิเพิ่มขึ้นอย่างที่ควรจะเป็นถ้าภาครัฐไม่สามารถควบคุมการกำหนดราคาของร้านค้าที่รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐได้ ซึ่งร้านค้าที่รองรับการจ่ายเงินผ่านบัตรสวัสดิการแห่งรัฐในปี พ.ศ. 2562 มีจำนวน 87,514 ร้าน ถัดมาในปี พ.ศ. 2563 มีจำนวนร้านค้าเพิ่มขึ้นเป็น 94,061 ร้าน และเพิ่มเป็น 117,747 ร้านในปี พ.ศ. 2564 ส่วนปี พ.ศ. 2565 ยังคงเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างต่อเนื่อง แม้ในระหว่างนั้นอาจจะมีร้านค้าถอนตัวหรือถูกเพิกถอนสิทธิ แต่ก็มีร้านใหม่ๆ เข้ามาแทนที่ โดยยอดจดทะเบียนเพิ่มขึ้นเป็น 133,566 ร้าน จนกระทั่งเมื่อเดือนมกราคม ปี พ.ศ. 2566 อยู่ที่ 138,073 ร้าน เมื่อรวมแล้วตลอดช่วงระยะเวลา 5 ปี ยอดร้านค้าที่ร่วมโครงการมีมากขึ้นเกินกว่าร้อยละ 50 จากปี พ.ศ. 2562 (CH7HD News, 2023) ซึ่งในทางปฏิบัติแล้วการควบคุมราคาขายอาจเป็นไปได้ยาก

ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์เกี่ยวกับการตัดสินใจของผู้บริโภคในการเลือกซื้อสินค้าผ่านเส้นงบประมาณเป็นฐานคิดที่จะช่วยให้ทำความเข้าใจในประเด็นข้างต้นได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น เนื่องจากเราสามารถพิจารณาผลจากการเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้าที่อาจเกิดและไม่เกิดขึ้นได้ในโลกของความเป็นจริง เพื่อศึกษาทิศทางการปรับตัวพฤติกรรมของผู้บริโภคในกรณีต่างๆ รวมถึงเป็นการสะท้อนมุมมองในเชิงวิชาการแก่ผู้ดำเนินนโยบายและผู้สนใจ

ในบทความนี้ผู้ศึกษาจึงแสดงบทวิเคราะห์เกี่ยวกับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐของไทยผ่านเส้นงบประมาณภายใต้ข้อสมมติของการตั้งราคาที่แตกต่างกันของร้านค้าที่รองรับการจ่ายเงินผ่านบัตรสวัสดิการแห่งรัฐกับร้านค้าทั่วไปอื่นๆ รวมถึงกรณีที่ผู้บริโภคเก็บออมโดยการเปลี่ยนสิทธิที่ได้รับเป็นเงินออม โดยการลดค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคเดิมลงเท่ากัน ซึ่งพบว่าในท้ายที่สุดแล้วราคาก็คือปัจจัยสำคัญที่บ่งบอกอำนาจซื้อที่แท้จริงของผู้มีสิทธิสวัสดิการได้รับ ดังนั้น เนื้อหาที่แสดงในบทความนี้จะประโยชน์ต่อผู้กำหนดนโยบายให้ดำเนินการอย่างรัดกุมมากยิ่งขึ้นเพื่อป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นตามมาและเพื่อให้นโยบายมีประสิทธิผลอย่างเต็มที่ตามความคาดหวังของรัฐบาล

บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ

บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ภายใต้โครงการประชารัฐสวัสดิการ เป็นมาตรการช่วยเหลือประชาชน ให้ประชาชนผู้มีรายได้น้อยซึ่งขึ้นทะเบียนไว้กับกระทรวงการคลังมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เริ่มต้นดำเนินการตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. 2560 เป็นต้นมา โดยบัตรมีคุณลักษณะทำจากพลาสติก มี Chip และแถบแม่เหล็ก มีระบบรักษาความปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคลเทียบเท่ากับระบบสากล สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการชำระ ค่าสินค้าและบริการทั้งในภาคการขนส่งและนอกภาคการขนส่ง รวมทั้งใช้เพื่อยืนยันสิทธิในการรับความช่วยเหลืออื่นๆ จากภาครัฐ นอกจากนี้ยังมีคุณสมบัติเป็นกระเป๋าเงินอิเล็กทรอนิกส์ (e-Money) สามารถเติมเงินลงในบัตรและถอนเงินเป็นเงินสดที่ตู้ ATM ได้ (The Comptroller General's Department, 2017)

จากอดีตจนถึงปัจจุบันรัฐบาลได้มีความพยายามออกแบบนโยบายและจัดสวัสดิการต่างๆ ของบัตรสวัสดิการแห่งรัฐให้มีความเหมาะสมมากขึ้นตามลำดับ โดยสรุปแนวทางการจัดประชารัฐสวัสดิการ ในปี พ.ศ. 2566 ที่มีการจัดสรรเงินเข้าบัตรสวัสดิการแห่งรัฐตามรอบได้ดังนี้ (Royal Thai Government, 2023 B)

ทุกวันที่ 1 ของเดือน (ไม่สามารถถอนเป็นเงินสดได้ และไม่สะสมในเดือนถัดไป)

- วงเงินซื้อสินค้าอุปโภคบริโภค 200-300 บาทต่อเดือน
- ส่วนลดค่าซื้อก๊าซหุงต้ม 100 บาทต่อ 3 เดือน
- ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ประกอบด้วย ค่าโดยสารรถ ขสมก. 500 บาทต่อเดือน, ค่าโดยสารรถไฟ 500 บาทต่อเดือน, ค่าโดยสารรถ ขสมก./รถไฟฟ้า (MRT/BTS/ARL) 500 บาทต่อเดือน (สำหรับผู้ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐที่อาศัยอยู่ในเขต กทม. และปริมณฑล)

ทุกวันที่ 18 ของเดือน (สามารถถอนเป็นเงินสดได้ และสะสมในเดือนถัดไปได้)

- เงินชดเชยค่าไฟฟ้า ไม่เกิน 315 บาทต่อครัวเรือนต่อเดือน
- เงินชดเชยตามจำนวนเงินที่ชำระค่าน้ำประปา ไม่เกิน 100 บาทต่อครัวเรือนต่อเดือน

ทุกวันที่ 22 ของเดือน (สามารถถอนเป็นเงินสดได้ และสะสมในเดือนถัดไปได้)

- เงินเพิ่มเบี้ยความพิการ 200 บาทต่อเดือน (สำหรับผู้ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ที่มีบัตรประจำตัวคนพิการและได้รับเงินเบี้ยความพิการ)

ผู้มีสิทธิสามารถใช้สิทธิตามวงเงินในบัตรสวัสดิการแห่งรัฐเพื่อชำระค่าสินค้าและบริการ ผ่านเครื่องรับชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ของหน่วยงานหรือร้านค้าที่กำหนด ได้แก่

- จุดรับชำระเงินตามร้านธงฟ้าประชารัฐ และร้านอื่นๆ ตามที่กระทรวงพาณิชย์กำหนด
- จุดรับชำระเงินตามร้านค้าก๊าซที่กระทรวงพลังงานกำหนด
- เครื่องแตะบัตรชำระเงินบนรถประจำทาง
- จุดจำหน่ายบัตรโดยสาร

การศึกษานี้ ผู้ศึกษาจะมุ่งศึกษาการใช้บัตรสวัสดิการแห่งรัฐเพื่อซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคที่ผู้บริโภคซื้อจากร้านธงฟ้าราคาประหยัดพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น (ร้านธงฟ้าประชารัฐ) และร้านอื่นๆ ตามที่กระทรวงพาณิชย์กำหนด กล่าวคือร้านค้าปลีกท้องถิ่นนั้นจะต้องไม่เป็นสาขาของร้านค้าปลีกสมัยใหม่ระดับประเทศ จำหน่ายสินค้าอุปโภค บริโภค สินค้าเพื่อการศึกษา และสินค้าวัตถุดิบเพื่อเกษตรกรรม สถานที่ตั้งร้านค้าที่แน่นอนอยู่ในเขตชุมชน และขึ้นทะเบียนกับกรมการค้าภายในว่าเป็นร้านธงฟ้าประชารัฐ (Phonginwong et al., 2020) เนื่องจากธุรกิจค้าปลีกจัดเป็นธุรกิจที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศไทย เป็นธุรกิจที่เป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนที่สำคัญ สถานะการแข่งขันในอุตสาหกรรมค้าปลีกในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก ซึ่งเกิดจากการขยายตัวที่รวดเร็วและต่อเนื่องของธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่และ

ร้านค้าสะดวกซื้อที่มีการกระจายสาขาเข้าสู่ชุมชนท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น จึงส่งผลกระทบโดยตรงต่อธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิมที่อยู่คู่กับชุมชนท้องถิ่นมาอย่างยาวนาน

ผลกระทบของเงินอุดหนุนจากบัตรสวัสดิการแห่งรัฐที่มีต่อเส้นงบประมาณ

แม้ว่าส่วนผสมของการเลือกบริโภคสินค้าของผู้บริโภคจะมีมากมายที่ผู้บริโภคสามารถเลือกตัดสินใจได้ แต่ผู้บริโภคหาได้เลือกส่วนผสมได้ตามที่ตนเองต้องการเสมอไป เนื่องจากผู้บริโภคนั้นมีรายได้หรืองบประมาณอยู่อย่างจำกัด นอกจากนั้นราคาของสินค้าแต่ละชนิดก็ยังมีผลต่อการตัดสินใจเลือกของผู้บริโภคด้วย เพราะราคถือเป็นหนึ่งในปัจจัยที่จะบอกถึงขีดความสามารถที่จะสามารถนำไปแลกเปลี่ยนได้ในปริมาณที่แตกต่างกันออกไป ฉะนั้นความพยายามเลือกสินค้าของผู้บริโภคที่จะทำให้ตนเองได้รับซึ่งความพึงพอใจสูงสุดนั้นจึงอยู่ภายใต้ข้อจำกัดของเงื่อนไขแห่งงบประมาณ ซึ่งในการศึกษาถึงผลกระทบของเงินอุดหนุนจากบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ผู้ศึกษาประยุกต์ใช้ทฤษฎีพฤติกรรมผู้บริโภคในเรื่อง “เส้นงบประมาณ (Budget Line)” ที่อาจเรียกชื่ออื่นๆ ได้อีกเช่น “เส้นรายได้” “เส้นราคา” หรือ “เส้นขีดจำกัดแห่งงบประมาณ” อันเป็นเส้นที่แสดงส่วนผสมต่างๆ ของสินค้าตั้งแต่ 2 ชนิดขึ้นไปที่ผู้บริโภคสามารถซื้อได้ด้วยเงินงบประมาณจำนวนเดียวกัน ณ ระดับราคาที่เป็นอยู่ในขณะนั้น (Preedasak, 2006) มาทำการวิเคราะห์เพื่อให้เห็นมุมมองของผลกระทบที่เกิดขึ้นในมิติทางด้านเศรษฐศาสตร์ที่ชัดเจนมากขึ้น

โดยมีข้อกำหนดและข้อสมมติเบื้องต้นของการวิเคราะห์ ดังนี้

- ผู้บริโภคมีทางเลือกในการใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค 2 ทาง คือ ซื้อสินค้าจากร้านค้าที่รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ (ประกอบด้วยร้านธงฟ้าราคาประหยัดพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น และร้านอื่นๆ ตามที่กระทรวงพาณิชย์กำหนด) กับซื้อสินค้าจากร้านทั่วไปอื่นๆ ที่ไม่ได้รับชำระด้วยบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ
- ราคาสินค้าโดยเฉลี่ยของสินค้าจากร้านธงฟ้า และร้านค้าทั่วไปอื่นๆ มีราคาเท่ากัน
- เงินอุดหนุนที่ผู้บริโภคได้รับจากบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ไม่มีผลต่อรสนิยมการบริโภค
- ผู้บริโภคใช้เงินทั้งหมดจากวงเงินที่ได้รับจากบัตรสวัสดิการแห่งรัฐไปเพื่อการอุปโภคบริโภค

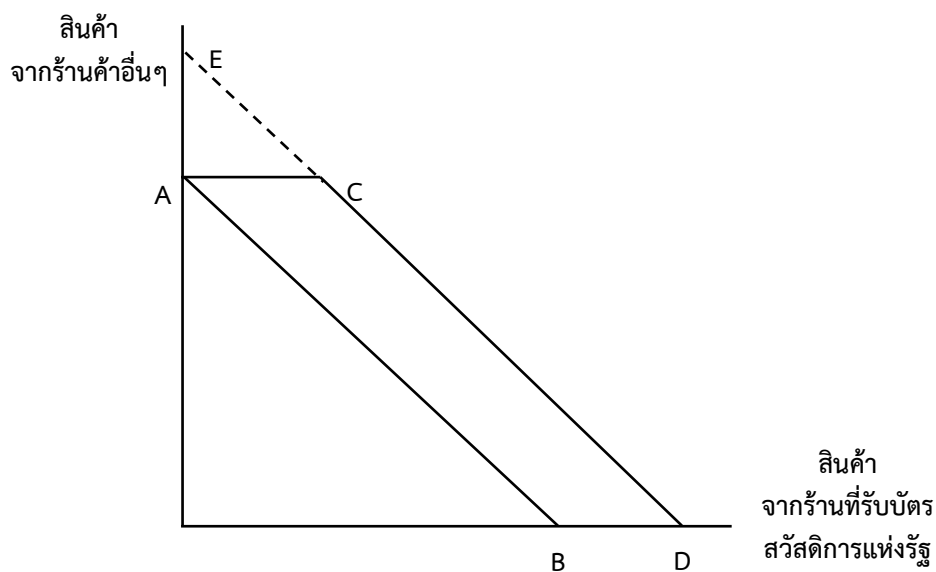

Figure 1: Shift in Budget Line when Subsidized by the Welfare Card

จากภาพที่ 1 แสดงผลกระทบที่มีต่อเส้นงบประมาณเมื่อรัฐบาลให้เงินอุดหนุนผ่านบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ (King, 2016) กำหนดให้แกนนอนแทนปริมาณสินค้าที่ประชาชนซื้อจากร้านธงฟ้าราคาประหยัดพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น และร้านอื่นๆ ตามที่กระทรวงพาณิชย์กำหนด ส่วนแกนตั้งแทนปริมาณสินค้าที่ประชาชนซื้อจากร้านค้าทั่วไปอื่นๆ นอกเหนือจากร้านค้าในแกนนอนที่ไม่ได้รับชำระด้วยบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ จุดเริ่มต้นในกรณีที่ยังไม่มีเงินอุดหนุนจากรัฐบาล เส้นงบประมาณคือเส้น AB ผู้บริโภคสามารถจัดสรรส่วนผสมการบริโภคสินค้าจากสองแหล่งได้ภายใต้งบประมาณที่เขามี ความชันจะถูกกำหนดหนดจากปัจจัยภายนอก ในที่นี้คือราคา และจากข้อสมมติข้างต้นที่กำหนดให้ราคาของสินค้าจากสองแหล่งมีค่าเท่ากัน ทำให้สามารถบอกได้ว่า ความชันของเส้นงบประมาณ AB มีค่าเท่ากับ 1

เมื่อรัฐบาลให้เงินอุดหนุนเพื่อการอุปโภคบริโภคผ่านบัตรสวัสดิการแห่งรัฐมูลค่า 200-300 บาท ซึ่งเพียงพอที่จะซื้อสินค้าจากร้านค้าที่รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐได้เท่ากับ BD หน่วย (หรือเท่ากับ AC หน่วย) ดังนั้น เส้นงบประมาณจะเปลี่ยนเป็นเส้น ACE เท่ากับการให้เงินอุดหนุนดังกล่าวจะกระตุ้นให้ประชาชนเกิดการบริโภคสินค้าจากร้านค้าธงฟ้าประชารัฐเพิ่มขึ้น トラบเท่าที่สินค้าดังกล่าวยังเป็นสินค้าปกติ (Normal Goods) แต่หากรัฐบาลใช้นโยบายให้เงินอุดหนุนที่ผู้บริโภคสามารถนำเงินไปใช้จ่าย ณ ร้านค้าใดๆ ก็ได้ เส้นงบประมาณจะเคลื่อนย้ายไปทางขวาทั้งเส้นตามปกติ เป็นเส้น ED (ซึ่งระยะ EC จะเกิดขึ้นไม่ได้ตามเงื่อนไขการใช้สิทธิในบัตรโดยไม่สามารถถอนเป็นเงินสดได้)

ในส่วนนี้สามารถแบ่งการพิจารณาการเปลี่ยนแปลงได้ใน 2 ลักษณะ คือการเปลี่ยนแปลงตามแนวนอน และการเปลี่ยนแปลงในแนวตั้ง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงในแนวนอนจะเป็นการพิจารณาอย่างตรงไปตรงมาก กล่าวคือ เงินที่ได้รับเพิ่มมาในบัตรสวัสดิการแห่งรัฐจำนวน 200-300 บาท นั้น ประชาชนนำไปซื้อของตามเงื่อนไขการใช้บัตร คือซื้อสินค้าจากร้านธงฟ้าประชารัฐ และร้านอื่นๆ ตามที่กระทรวงพาณิชย์กำหนด ทำให้ร้านค้าประเภทนี้สามารถจำหน่ายสินค้าได้ในปริมาณที่มากขึ้นตามวงเงินที่ได้รับอนุมัติในบัตร เทียบเท่ากับระยะ H_1H_2 ในภาพที่ 2

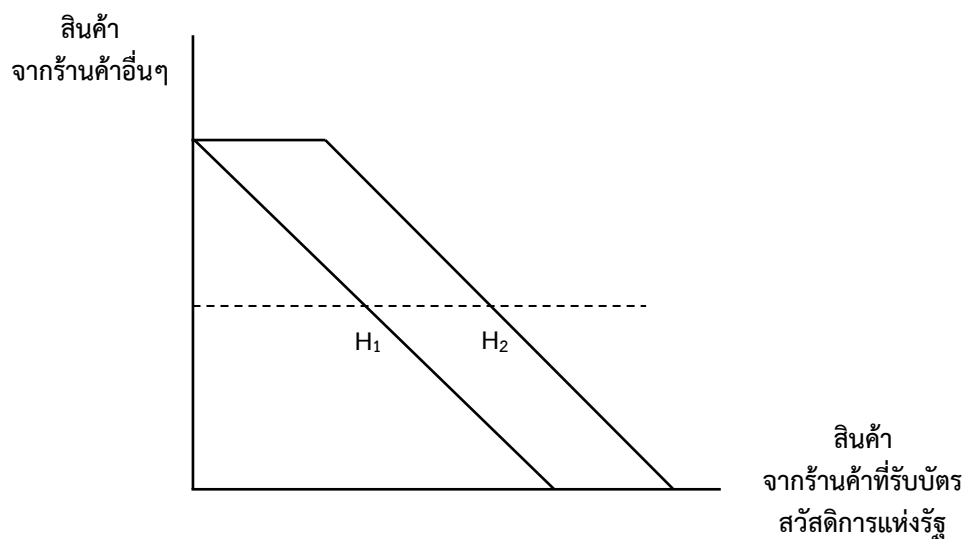

Figure 2: Budget Line when People Bring All the Money from the Welfare Card to Buy Products from the Accepting Stores

สำหรับการพิจารณาการเปลี่ยนแปลงตามแนวดังนั้น อาจจะไม่ตรงไปตรงมาอย่างเช่นกรณีที่ผ่านมา (พิจารณาภาพที่ 3) กล่าวคือ การที่ส่วนผสมการบริโภคจะเคลื่อนย้ายจากจุด F_1 เป็น F_2 จะเป็นไปไม่ได้ในทันที เนื่องจากเงินจำนวน 200-300 บาท ที่ได้รับจากบัตรสวัสดิการแห่งรัฐนั้น ไม่สามารถนำมาใช้จ่ายใช้สอยได้ในร้านค้าทั่วไป แต่มีความเป็นไปได้ที่ผู้บริโภคจะซื้อสินค้าจากร้านที่รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐเท่าเดิม กำหนดเป็นระดับการบริโภคที่จุด F_1 ซึ่งอธิบายได้ว่าเมื่อผู้บริโภคได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐบาลผ่านบัตรสวัสดิการแห่งรัฐจำนวน 200-300 บาท ทำให้สามารถซื้อสินค้าได้มากขึ้นเท่ากับระยะ F_1G_1 แต่เนื่องจากผู้บริโภครู้ล่วงหน้าว่าจะได้รับเงินจัดสรรในส่วนนี้ ผู้บริโภคจึงลดการใช้เงินส่วนตัวที่เคยใช้เพื่อซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคจากร้านธงฟ้าประชารัฐลงในจำนวนที่เท่ากัน 200-300 บาท (ซื้อสินค้าได้ลดลงเท่ากับระยะ F_1G_2) ทำให้ผู้บริโภครายนี้สามารถซื้อสินค้าจากร้านธงฟ้าประชารัฐได้ในปริมาณเท่าเดิมที่ F_1 แต่ยังคงมีเงินส่วนตัวเหลือจำนวน 200-300 บาท ที่สามารถนำไปใช้จ่ายเพื่อซื้อสินค้าจากร้านทั่วไปได้เพิ่มขึ้น จาก F_1 เป็น F_2 เท่ากับว่าประชาชนนำเงินที่รัฐบาลสนับสนุนไปซื้อของจากร้านธงฟ้าประชารัฐ ได้สินค้าในปริมาณเท่าเดิม และมีเงินออมเหลือจำนวนหนึ่ง แล้วนำเงินส่วนที่เหลือนั้นไปซื้อของจากร้านค้าทั่วไปอื่นๆ แทน ซึ่งหากเรากำหนดให้ราคาสินค้าจากร้านค้าทั้งสองมีราคาเท่ากันแล้ว จะสามารถกล่าวได้ว่า ระยะ F_1G_1 เท่ากับระยะ F_1G_2 และเท่ากับระยะ F_1F_2 นั่นเอง

สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่า จากการที่ผู้บริโภคได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐบาลผ่านบัตรสวัสดิการแห่งรัฐที่กำหนดให้สามารถใช้จ่ายได้ที่ร้านธงฟ้าประชารัฐ และร้านอื่นๆ ตามที่กระทรวงพาณิชย์กำหนดเท่านั้น แต่ผู้บริโภคก็สามารถกันเงินที่จะซื้อสินค้าจากร้านค้าที่รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ เพื่อมาซื้อสินค้าจากร้านค้าทั่วไปได้เช่นกัน จึงเท่ากับว่านโยบายรัฐสวัสดิการดังกล่าวอาจไม่ได้ส่งผลดีต่อร้านค้ารายย่อยเป้าหมายที่รัฐบาลต้องการอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วยเสียทีเดียว แต่ก็ยังผลดีต่อระบบเศรษฐกิจในภาพรวม

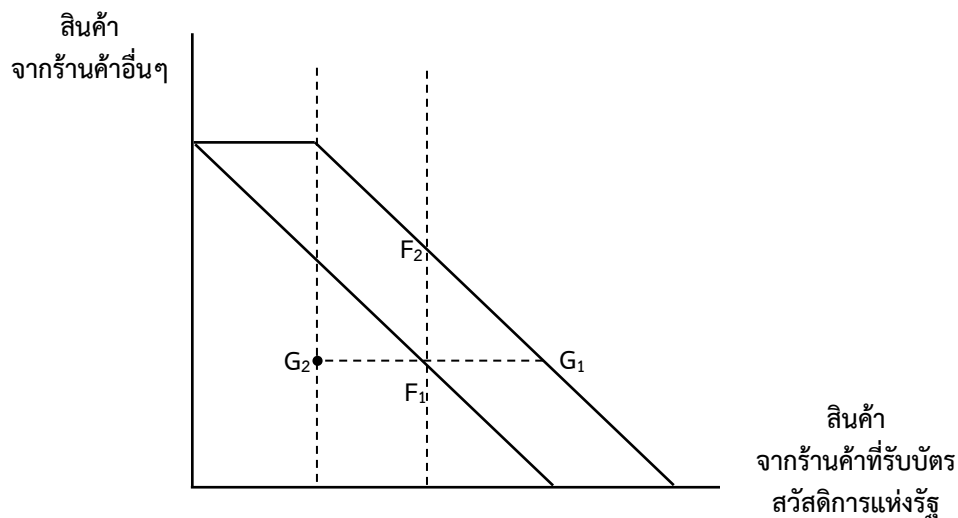

Figure 3: Budget Line when People Allocate the Money Received from the Welfare Card and Use the Rest of the Money to Buy Products from other General Stores

ความท้าทายของบัตรสวัสดิการแห่งรัฐในมุมมองเชิงทฤษฎีกับปรากฏการณ์จริงในสังคม

การพิจารณาผลที่อาจเกิดขึ้นกับร้านค้าจากนโยบายประชานิยมอย่าง “บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ” นั้น หากมองในเชิงทฤษฎีแล้วอาจไม่ได้เป็นไปตามที่หลายฝ่ายคาดการณ์ไว้ ซึ่งจริงอยู่ที่แนวคิดการบริโภคของ

เคนส์ (Keynes) ทำให้เราเข้าใจว่าประชาชนจะทำการบริโภคตามรายได้ที่เพิ่มขึ้น โดยอิงกับค่าความโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายของการบริโภค (Marginal Propensity to Consume: MPC) หรือ สัดส่วนค่าใช้จ่ายในการบริโภคที่เปลี่ยนแปลงไปเมื่อระดับรายได้มีการเปลี่ยนแปลง แต่ปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อในทางเศรษฐศาสตร์ไม่ใช่เพียงรายได้ หากแต่เป็นราคาสินค้า และแน่นอนว่าในความเป็นจริงทางด้านผู้ประกอบการร้านค้าไม่ว่าจะเป็นร้านค้าที่รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐหรือร้านค้าทั่วไปอื่นๆ ย่อมต้องการแสวงหาผลประโยชน์เพื่อให้กิจการอยู่รอด และบัตรสวัสดิการแห่งรัฐนี้เองที่เป็นเหมือนโอกาสให้ร้านค้าต่างๆ สามารถเพิ่มยอดขายและทำกำไรมากขึ้นได้

ภายใต้ข้อสมมติที่ว่าเรากำลังพิจารณาพฤติกรรมการตัดสินใจของผู้บริโภคในกลุ่มที่ได้รับสิทธิสวัสดิการแห่งรัฐ และขณะเดียวกันคนกลุ่มนี้ก็เป็นผู้ที่ซื้อสินค้าจากร้านค้าที่รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐหรือร้านค้าทั่วไปอื่นๆ เมื่อราคามีผลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค ทำให้สามารถแยกประเด็นการพิจารณาได้เป็น 2 กรณี โดยสมมติให้กรณีแรกเป็นกรณีที่สินค้าที่จำหน่ายในร้านค้าที่รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐมีราคาถูกกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับร้านค้าทั่วไป จะเห็นว่า ผู้บริโภคจะนำบัตรสวัสดิการแห่งรัฐไปซื้อสินค้าที่จำหน่ายในร้านค้าที่รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐเพิ่มขึ้นมากกว่าที่จะไปซื้อจากร้านค้าทั่วไป แต่การซื้อของจากร้านค้าทั่วไปก็ยังมีโอกาสเพิ่มขึ้นได้ ยกตัวอย่างให้เข้าใจง่าย คือ เงินที่ผู้บริโภคแบ่งส่วนมาจากรายได้ปกติไว้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการบริโภค ณ ระดับเดิม (ก่อนมีโครงการ) ให้อยู่ในกระเป๋า A โดยมีสัดส่วนการบริโภคสินค้าจากร้านค้าทั้ง 2 ประเภทเท่ากับจุด F_1 บนเส้นงบประมาณเดิม (เส้น AB) ส่วนสิทธิที่ได้รับตามบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ (เดือนละ 200-300 บาท) ให้อยู่ในกระเป๋า B ซึ่งเมื่อรวมเงินทั้ง 2 ส่วนแล้วเส้นงบประมาณจะเปลี่ยนเป็นเส้น ACD ซึ่งสามารถซื้อสินค้าจากร้านค้าทั้ง 2 ประเภทได้เพิ่มขึ้นเท่ากัน เมื่อกำหนดให้การซื้อสินค้าจากอีกร้านค้าหนึ่งคงที่

ถ้าหากสินค้าที่จำหน่ายในร้านค้าที่รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐมีราคาถูกกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับร้านค้าทั่วไป ในทางทฤษฎีผู้บริโภคจะเลือกซื้อสินค้าจากร้านค้าที่รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐเพิ่มขึ้นมากกว่า เพราะสินค้านี้มีราคาถูกกว่าและยังสามารถใช้ทดแทนกันได้ จากภาพที่ 4 จะเห็นได้ว่าเงินจำนวนเท่ากันสามารถซื้อสินค้าจากร้านค้าอื่นๆ เพิ่มขึ้นได้น้อยกว่า บนเส้นงบประมาณเส้นใหม่ (เส้น AU) เทียบจากการเปลี่ยนแปลงจากจุด F_1 เป็น F_3 กับ G_1 เป็น G_3 แต่ประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการตั้งราคาขายที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับสัดส่วนการบริโภคสินค้าจากร้านค้าทั้ง 2 ประเภทของผู้บริโภค โดยหากผู้บริโภคมีสัดส่วนการบริโภคสินค้าจากร้านค้าอื่นๆ มากกว่า ผลประโยชน์ด้านราคาที่ได้รับก็จะน้อย แต่ถ้าผู้บริโภคมีสัดส่วนการบริโภคสินค้าจากร้านค้าที่รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐมากกว่า ผลประโยชน์ด้านราคาที่ได้รับก็จะมาก ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว ร้านค้าที่รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐไม่ได้รับชำระเงินแค่จากบัตรสวัสดิการแห่งรัฐเท่านั้น แต่สามารถชำระเงินในรูปแบบเงินสดและโอนผ่านมือถือได้ด้วย ดังนั้น การตั้งราคาขายที่ถูกกว่าโดยเปรียบเทียบก็จะส่งผลดีต่อทั้งผู้ที่ได้รับสิทธิสวัสดิการแห่งรัฐรวมถึงร้านค้าจากการมียอดขายที่เพิ่มขึ้นด้วย

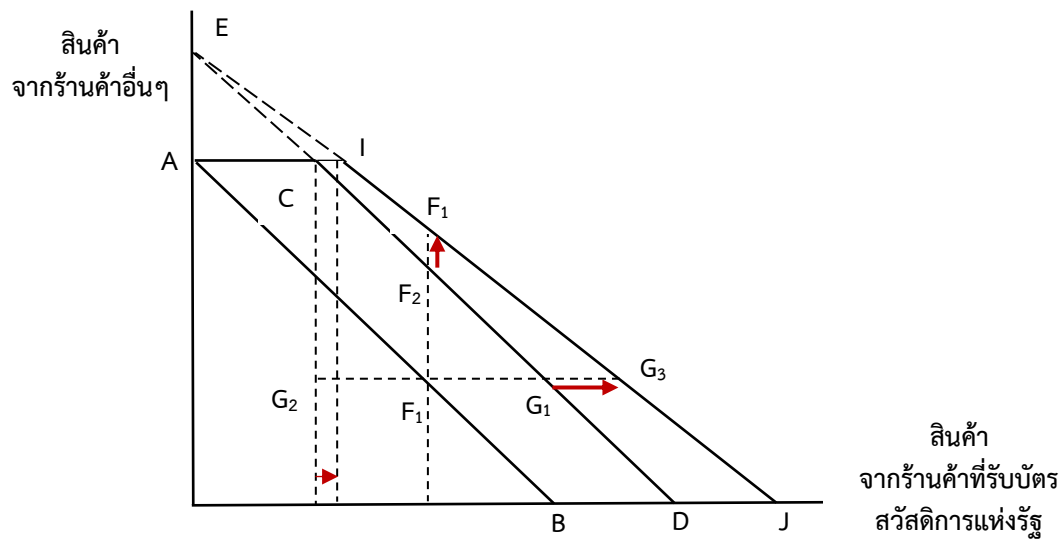

Figure 4 Budget line when the Price of Goods Sold in Stores that Accept Welfare Cards is Cheaper than other General Stores

ในกรณีตรงข้าม หากร้านค้าที่รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐถือโอกาสขึ้นราคาสินค้าโดยไม่สมเหตุสมผล ด้วยเห็นว่าผู้บริโภคได้รับเงินอุดหนุนแบบให้เปล่าและอาจไม่ได้คำนึงถึงราคาสินค้ามากนัก รวมถึงการตรวจตราที่อาจไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ของภาครัฐ ในทางทฤษฎีจะพบว่าผู้บริโภคจะซื้อสินค้าจากร้านค้าทั้งสองประเภทลดลงเมื่อเทียบกับกรณีพื้นฐานที่ราคาสินค้าของร้านค้าทั้งสองประเภทเท่ากัน ดังภาพที่ 5 แต่ผลได้ทางด้านการรายได้ยังคงทำให้ผู้บริโภคมีสวัสดิการที่ดีขึ้นกว่ากรณีที่ไม่มีโครงการสวัสดิการแห่งรัฐ ซึ่งเหตุการณ์การขายเกินราคานี้ได้เกิดขึ้นจริง แต่อย่างไรก็ตามภาครัฐก็มีมาตรการตรวจสอบและป้องกันโดยการปลดร้านธงฟ้าที่ขายสินค้าเกินราคา ไม่ติดป้ายราคา และรับแลกเงิน (National News Bureau of Thailand, 2022)

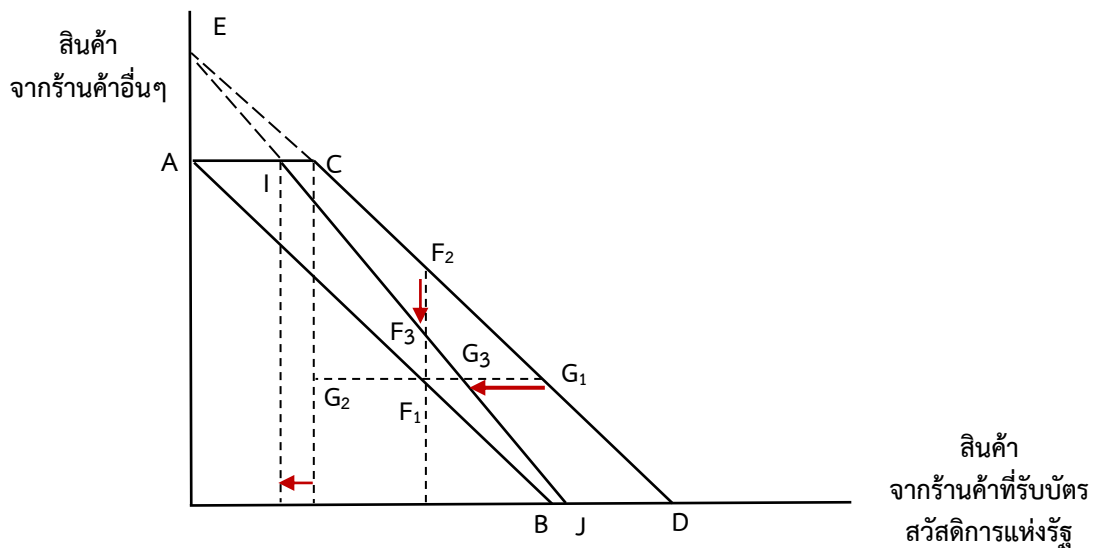

Figure 5: Budget line when the Price of Goods Sold in Stores that Accept Welfare Cards is Higher than other General Stores

นอกเหนือจาก 2 กรณีที่กล่าวมาแล้วข้างต้นยังมีอีกเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นได้ ซึ่งไม่เป็นผลดีต่อระบบเศรษฐกิจและการงบประมาณของภาครัฐ นั่นคือ กรณีที่ผู้ที่ได้รับสิทธิสวัสดิการแห่งรัฐต้องการรักษาระดับการบริโภคเดิมเอาไว้และแปลงสิทธิที่ได้รับนี้ไปเก็บออม (Saving) ทำให้ความมั่งคั่ง (Wealth) ส่วนบุคคลเพิ่มขึ้น หรือก็คือ การลดการใช้จ่ายเงินในกระเป๋า A ลง เท่ากับสิทธิที่ได้รับในกระเป๋า B เส้นงบประมาณจะยังคงเป็นเส้นเดิมดังภาพที่ 6 ซึ่งเหตุการณ์ในลักษณะเช่นนี้อาจเกิดขึ้นได้จากความไม่มั่นคงทางรายได้ หรือปัญหาการว่างงานเนื่องจากภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำ นั้นหมายความว่า บัตรสวัสดิการแห่งรัฐอาจไม่มีประสิทธิผลในการส่งเสริมให้เศรษฐกิจฐานรากขยายตัวเพิ่มขึ้น โดยงานศึกษาเชิงประจักษ์ในอดีตที่ช่วยสนับสนุนบทวิเคราะห์นี้ อาทิ ผลงานของ Durongkaveroj (2022) ที่ได้ประเมินผลกระทบเชิงสาเหตุ (Causal Impact) ของบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ซึ่งเริ่มต้นในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2560 ต่อความยากจนทางเศรษฐกิจ (Monetary Poverty) โดยวัดจากค่าใช้จ่ายของผู้ที่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ พบว่า ผู้ที่ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐไม่ได้มีค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคและบริโภคที่เพิ่มขึ้นนอกจากนั้น ยังพบว่าค่าใช้จ่ายด้านอาหารของผู้ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐยังลดน้อยลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

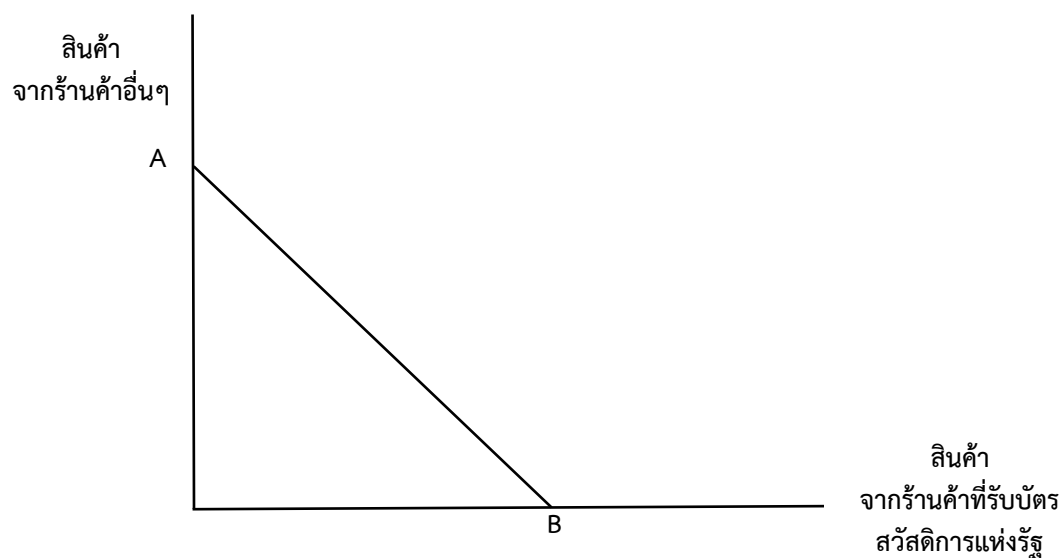

Figure 6: Budget Line when People Maintain their Consumption Levels before-after Receiving State Welfare Subsidies

แต่อย่างไรก็ตาม งานศึกษาเชิงประจักษ์ของประเทศไทยหลายชิ้นต่างระบุว่า โดยทั่วไปแล้วความโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายของการบริโภค (Marginal Propensity to Consume: MPC) ของกลุ่มคนที่มีรายได้น้อย ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในภาคการเกษตรจะค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับกลุ่มคนที่มีรายได้มาก นั้นหมายความว่าเมื่อรายได้ทุก 1 บาทที่เพิ่มขึ้น พวกเขาจะใช้ไปเพื่อการอุปโภคบริโภคเพิ่มขึ้นมาก เนื่องจากยังขาดปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีพ ซึ่งนอกจากอาหารแล้วยังรวมถึงเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม รวมถึงที่อยู่อาศัยด้วย (Amnuaykanchanasin, 2019) งานวิจัยหนึ่งที่ได้ทำการศึกษาการปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริโภคของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งกลุ่มตัวอย่าง 400 คน มีรายได้เฉลี่ยเท่ากับ 324,812.29 บาทต่อปี โดยมีค่าใกล้เคียงกับรายได้เฉลี่ยของคนทั้งประเทศจากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติปี พ.ศ. 2553 และพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้สูงกว่าค่าเฉลี่ยนั้นมีค่า $MPC=0.28$ ซึ่งน้อยกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยที่มี

ค่า MPC=0.47 (Nongkhoo, 2013) นอกจากนี้ ความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจก็เป็นปัจจัยสำคัญต่อการบริโภคและการออม ตัวอย่างเช่นการระบาดของ COVID-19 ส่งผลกระทบต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจทั่วโลกเป็นอย่างมาก ซึ่งจากข้อมูลจากหลายๆ ประเทศบ่งชี้ว่า เงินออมปรับสูงขึ้นมากที่สุดในช่วงไตรมาสที่ 2 ของปี พ.ศ. 2563 ซึ่งเป็นช่วงที่เริ่มเกิดการแพร่ระบาดของ COVID-19 เป็นวงกว้าง สาเหตุสำคัญมาจากการที่ภาครัฐประกาศใช้มาตรการปิดเมืองอย่างเข้มงวด ทั้งการจำกัดการเดินทางและการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆ เพื่อควบคุมการแพร่ระบาดของโรค ส่งผลให้การใช้จ่ายและการบริโภคของภาคครัวเรือนลดลงอย่างมาก แต่พอสถานการณ์การแพร่ระบาดเริ่มบรรเทาลง ความเชื่อมั่นของประชาชนก็เริ่มดีขึ้น อัตราการออมก็จะเริ่มปรับลดลง (SCB Economic Intelligence Center, 2021) สอดคล้องกับงานของ Wongsra (2004) ที่ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมการบริโภคของครัวเรือนก่อนและหลังวิกฤตต้มยำกุ้ง ซึ่งพบว่าในช่วงหลังเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจทำให้เศรษฐกิจไทยตกต่ำและ MPC ลดลงเมื่อเทียบกับก่อนหน้า

สรุป

การดำเนินโครงการ “บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ” ของรัฐบาล มีวัตถุประสงค์ในการช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายในการครองชีพของประชาชนผู้มีรายได้น้อยและสนับสนุนร้านค้าที่เข้าร่วมโครงการร้านค้าธงฟ้าประชารัฐ ซึ่งจากวิเคราะห์ในเชิงทฤษฎีโดยการมองบัตรสวัสดิการแห่งรัฐของไทยผ่านเส้นงบประมาณของผู้ศึกษานั้นสรุปได้ว่า มีโอกาสที่ผู้บริโภคจะกันเงิน (งบประมาณ) ที่ใช้ซื้อสินค้าจากร้านค้าที่รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐมาเพื่อซื้อสินค้าจากร้านค้าทั่วไปได้ นั่นหมายความว่านโยบายรัฐสวัสดิการดังกล่าวอาจไม่ได้ส่งผลดีต่อร้านค้ารายย่อยเป้าหมายที่รัฐบาลต้องการสนับสนุนอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วยเสียทีเดียว ซึ่งปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้สัดส่วนของงบประมาณถูกจัดสรรไปเพื่อซื้อสินค้าจากร้านค้าที่รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐหรือร้านค้าทั่วไปอื่นๆ ในสัดส่วนที่แตกต่างกันนั้นมาจากการตั้งราคาสินค้า โดยถ้าหากสินค้าที่จำหน่ายในร้านค้าที่รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐมีราคาถูกกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับร้านค้าทั่วไป ในทางทฤษฎีผู้บริโภคจะเลือกซื้อสินค้าจากร้านค้าที่รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐเพิ่มขึ้นมากกว่า เพราะสินค้ามีราคาถูกกว่าและยังสามารถใช้ทดแทนกันได้ (Substitution Goods) ซึ่งผลได้ทางด้านราคานี้จะส่งผลให้สวัสดิการสังคมของผู้บริโภคสูงขึ้น โดยเฉพาะในกรณีที่ผู้บริโภคมีสัดส่วนการบริโภคสินค้าจากร้านค้าที่รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐมากกว่า แต่หากร้านค้าต่างๆ อนุญาตโอกาสในการขึ้นราคาสินค้าและเอาเปรียบผู้บริโภคสวัสดิการสังคมส่วนเพิ่มจะลดลง นอกจากนี้ความไม่แน่นอนทางด้านรายได้และเศรษฐกิจอาจเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ประชาชนเลือกออม (งบประมาณ) ทั้งหมด แทนการนำงบประมาณที่เพิ่มขึ้นมานี้ไปใช้เพื่อบริโภคเพิ่มขึ้นตามวัตถุประสงค์ของโครงการ อย่างไรก็ตาม กรณีนี้อาจเกิดขึ้นได้ยากสำหรับกรณีผู้มีรายได้น้อย เนื่องจากความไม่เพียงพอของปัจจัยพื้นฐานในการยังชีพ ดังนั้น ผู้กำหนดนโยบายจำเป็นต้องวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องเหล่านี้ เพื่อให้การดำเนินโครงการเป็นไปอย่างรัดกุมมากยิ่งขึ้นตามวัตถุประสงค์ในการให้เงินอุดหนุนเพื่อเป็นงบประมาณที่จะช่วยลดภาระค่าครองชีพให้กับประชาชน และเพื่อวางแผนป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นตามมาที่อาจจะลดทอนประสิทธิผลของโครงการและไม่เป็นไปตามความคาดหวังของรัฐบาล

ทั้งนี้ การแสดงความเห็นในประเด็นข้างต้นนี้เป็นเพียงการวิเคราะห์ตามหลักการทางทฤษฎีด้านเศรษฐศาสตร์ของผู้ศึกษา ซึ่งอาจไม่สามารถชี้ชัดได้ว่าสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลาเป็นอย่างไร โดยประสิทธิผลของโครงการขึ้นอยู่กับปัจจัยแวดล้อมหลายประการและการตรวจสอบที่เข้มงวดของภาครัฐ แต่อย่างไรก็ตาม ผลงานชิ้นนี้จะช่วยให้ภาครัฐมีมุมมองที่หลายหลายและวางแผนการดำเนินโครงการได้อย่างรัดกุมมากยิ่งขึ้น

References

- Amnuaykanchanasin, A. (2019). *How is Purchasing Power in the Agricultural Sector Related to Industrial Production?* Retrieved May 9, 2023, from https://www.oie.go.th/assets/portals/1/fileups/2/files/ArticlesAnalysis/agriculturalincome_with_mpi.pdf
- CH7HD News. (2023). *Statistics for 5 Years, the Number of Thong Fah Shops has Increased by More than 50%*. Retrieved May 4, 2023, from <https://www.youtube.com/watch?v=5ApEOX0SSjs>
- Durongkaverroj, W. (2022). The Causal Impact of the State Welfare Card on Monetary Poverty. *Applied Economics Journal*, 29(2), 1-15.
- King, D. (2016). *Fiscal Tiers (Routledge Revivals)*. The Economics of Multi-Level Government. Routledge.
- National News Bureau of Thailand. (2022). *The Government Warns Blue Flag Shops Not to Take Advantage of Consumers from the State Welfare Card Program*. Retrieved July 20, 2023, from <https://thainews.prd.go.th/th/news/detail/TCATG220906093621531>
- Nongkhoo, A. (2013). *Factors Influencing Expenditure of Populations in Bangkok Territory*. Retrieved May 9, 2023, from http://dspace.spu.ac.th/bitstream/123456789/4399/1/%28บทความวิจัย%29KM_Consumption.pdf
- Phonginwong, R. et al. (2020). Factors Affecting the Increasing Rattail's Sales Thailand 4.0 Era: A Case Study of Thong Fah Pracharat Shops Providing Thong Fah Welfare Smartcard in Buriram Province. *Humanities and Social Sciences Journal, Ubon Ratchathani Rajabhat University*, 11(2), 213-227.
- Preedasak, P. (2006). *Economics Dictionary*. Bangkok: Thammasat University Press.
- Royal Thai Government. (2023A). *Start Using State Welfare Rights for Those Who have Successfully Verified*. Retrieved May 5, 2023, from <https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/66651>
- Royal Thai Government. (2023B). *The Comptroller General's Department Clarified What the State Welfare Card Paid for*. Retrieved May 5, 2023, from <https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/64484>
- SCB Economic Intelligence Center. (2021). *Will the Increased Savings During the COVID-19 Crisis Be Spent More?* Retrieved May 5, 2023, from <https://www.scbeic.com/th/detail/product/7711>
- The Comptroller General's Department. (2017). *Public Welfare Information*. Retrieved May 5, 2023, from <https://www.cgd.go.th/cs/Satellite?blobcol=urldata&blobkey=id&blobtable=MungoBlobs&blobwhere=1438169292243&ssbinary=true>
- Wongsa, P. (2004). *An Analysis of Household Consumption in Lampang Province Before and After the Economic Crisis*. Retrieved May 9, 2023, from <http://cmuir.cmu.ac.th/handle/6653943832/10625>

กฎของธรรมชาติในมุมมองของพระพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์*

The Laws of Nature from the Perspective of Buddhism and Science

¹พระมหามิตร จิตปณฺโณ, ²จันทรศิริ พลอยงาม และ ³กิตติคุณ แก้วภิรมย์

¹Phramaha Mit Thitapanyo, ²Jansiri Ployngam and ³Kittikun Keawpirom

¹มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วิทยาเขตขอนแก่น

^{2,3}มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน, วิทยาเขตขอนแก่น

¹Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khonkaen Campus, Thailand.

^{2,3}Rajamangala University of Technology Isan, Khonkaen Campus, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: pmahamit@gmail.com

บทคัดย่อ

พระพุทธศาสนาและวิทยาศาสตร์นั้นเป็นการทำความเข้าใจในเรื่องเดียวกันคือ 'ธรรมชาติและกฎของธรรมชาติ' ทั้งพระพุทธศาสนาและวิทยาศาสตร์ให้การยอมรับในธรรมชาติและกฎของธรรมชาติ เช่นเดียวกัน แต่พระพุทธศาสนาและวิทยาศาสตร์ให้ความสำคัญและมุ่งเน้นในเรื่องที่แตกต่างกัน ในขณะที่พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญและมุ่งเน้นในเรื่องธรรมชาติภายใน [ธรรมชาติของจิต เพื่อนำไปสู่ความรู้และความเข้าใจในเรื่องของชีวิตความทุกข์และการดับทุกข์ ส่วนวิทยาศาสตร์ให้ความสำคัญและมุ่งเน้นในเรื่องธรรมชาติภายนอก (วัตถุสารพลังงาน จักรวาล และสิ่งที่เป็นรูปธรรมต่าง ๆ) อย่างไรก็ตามพระพุทธศาสนาและวิทยาศาสตร์นั้นมุ่งการค้นหาคำตอบเพื่อนำไปความเข้าใจในธรรมชาตินั้นและการมีอยู่ของสิ่งนั้นๆ หรือนำสิ่งที่มียุ่กันมาใช้ประโยชน์ การยอมรับในธรรมชาติ และกฎของธรรมชาตินั้นเป็นคำสอนที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา คำสอนเกี่ยวกับธรรมชาติทางพระพุทธศาสนามีปรากฏปรากฏชัดว่า พระพุทธเจ้าจะเกิดขึ้นหรือไม่ก็ตาม กฎของธรรมชาติและความเป็นไปตามกฎของธรรมชาตินั้นก็ยังคงมีอยู่ กฎของธรรมชาติที่มีการดำเนินไป พระพุทธเจ้าทรงแนะนำแนวทางในการปฏิบัติให้สอดคล้องกันธรรมชาตินั้นที่มากกว่านั้น ก็เพื่อให้มนุษยชาติให้เข้าใจในผลของการปฏิบัติต่อธรรมชาติ จึงเห็นว่าการยอมรับในธรรมชาติ และกฎของธรรมชาตินั้นเป็นคำสอนที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา คำสอนเกี่ยวกับธรรมชาติทางพระพุทธศาสนามีปรากฏปรากฏชัดว่า พระพุทธเจ้าจะเกิดขึ้นหรือไม่ก็ตาม กฎของธรรมชาติและความเป็นไปตามกฎของธรรมชาตินั้นก็ยังคงมีอยู่ กฎของธรรมชาติที่มีการดำเนินไป ทรงแนะนำแนวทางในการปฏิบัติให้สอดคล้องกันธรรมชาตินั้นที่มากกว่านั้นก็เพื่อให้มนุษยชาติให้เข้าใจในผลของการปฏิบัติต่อธรรมชาติ

คำสำคัญ: กฎของธรรมชาติ; มุมมองพระพุทธศาสนา; พระพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์

Abstract

Buddhism and science both aim to understand the same thing: nature and the laws of nature that both disciplines embrace. However, the focus of Buddhism and science is different. Buddhism emphasizes the inner nature, which is the nature of mind and leads to knowledge, the understanding of suffering and the cessation of suffering; whereas science

*Received April 8, 2023; Revised July 8, 2023; Accepted July 14, 2023

emphasizes the outer nature, which includes objects, matter, energy, the universe, and various concrete things. However, both Buddhism and science seek knowledge in order to understand and utilize the nature of every phenomenon and existence. For Buddhism, it is important to accept nature and its laws, as Buddhist teachings include the laws of nature, in which the Buddha stated that the laws of nature continue to exist regardless of whether he has arisen or not, and he also gave guidelines for living in harmony with nature. Thus, human beings will be able to understand their actions towards nature and the consequences.

Keywords: Laws of Nature; Buddhist Perspective; Buddhism and Science

บทนำ

พระพุทธศาสนามีหลักสอนที่ให้พิจารณาเหตุผลในความเชื่อแม้หลักวิทยาศาสตร์ก็อธิบายในเชิงประจักษ์ ทั้งพระพุทธศาสนาและวิทยาศาสตร์ไม่ได้สอนหรืออธิบายให้มนุษย์เชื่อและศรัทธาอย่างงมงาย ไม่สอนหรืออธิบายให้เชื่อให้ศรัทธาในสิ่งที่อยู่นอกเหนือประสาทสัมผัสในอทิปาฏิหาริย์ และอทิปาฏิหาริย์ แต่สอนหรืออธิบายให้มีศรัทธาในอนุสาสนีปาฏิหาริย์ ที่จะก่อให้เกิดปัญญาในการแก้ทุกข์แก้ปัญหาชีวิต

หลักการทางวิทยาศาสตร์มีการอธิบายความเชื่อพื้นฐานว่า ปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในธรรมชาติ นั้นมีกฎเกณฑ์หรือระเบียบ ไม่เกิดขึ้นแบบลึกลับ เกิดขึ้นเพราะมีสาเหตุ ซึ่งอาจค้นพบได้หากผู้ค้นมีความสามารถเฉลียวฉลาดพอปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นเหล่านี้อาจค้นหาความจริงเหล่านี้ (Kaku, and Trainer, 1987) ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ โดยใช้หลักของเหตุผล เช่น การสังเกต การเปรียบเทียบ การจำแนก การวิเคราะห์ การหาข้อมูล การทดลอง การพิสูจน์ นักวิทยาศาสตร์มีความเชื่อว่า ความจริงอาจค้นพบได้หรือทราบได้จากการสังเกตโดยตรง หรือจากการทดลอง แต่ไม่นิยมการหาความจริงจากแหล่งความรู้ที่มีการยอมรับโดยฐานะ เช่น เพราะผู้ใหญ่แนะนำ เพราะมีการระบุไว้ในคัมภีร์โบราณ เพราะผู้พูดเป็นบุคคลสำคัญการทดลองทางวิทยาศาสตร์จะต้องมีการยอมรับสากลไม่ว่าผู้ใดจะเป็นผู้ทดลอง (Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology, 2003) ถ้าสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ต่างๆ เหมือนกัน ผลการทดลองจะต้องเป็นแบบเดียวกันเสมอ ไม่ขึ้นอยู่ตัวผู้ทดลอง การค้นพบครั้งนั้นก็จะได้รับการยอมรับในวงการวิทยาศาสตร์วิทยาศาสตร์สอนให้มนุษย์นำเอาหลักศรัทธาโยงไปหาการพิสูจน์ด้วยประสบการณ์ ด้วยปัญญา และด้วยการปฏิบัติ ดังหลักของความเชื่อใน “กาลามสูตร” คืออย่าเชื่อ เพียงเพราะให้ฟังตามกันมา อย่าเชื่อ เพียงเพราะได้เรียนตามกันมา

อย่าเชื่อ เพียงเพราะได้ถือปฏิบัติสืบต่อกันมา

อย่าเชื่อ เพียงเพราะเสียงเล่าลือ

อย่าเชื่อ เพียงเพราะอ้างตำรา

อย่าเชื่อ เพียงเพราะตรรกะ หรือนึกคิดเอาเอง

อย่าเชื่อ เพียงเพราะอนุমানหรือคาดคะเนเอา

อย่าเชื่อ เพียงเพราะคิดตรองตามแนวเหตุผล

อย่าเชื่อ เพียงเพราะตรงกับทฤษฎีของตนหรือความเห็นของตน

อย่าเชื่อ เพียงเพราะรูปลักษณะน่าเชื่อ

อย่าเชื่อ เพียงเพราะท่านเป็นสมณะหรือเป็นครูอาจารย์ของเรา (Thai Tripitakas: 20/2/226) ในหลักกาลามสูตรนี้ พระพุทธเจ้ายังตรัสต่อไปว่า จะต้องรู้เข้าใจด้วยว่า สิ่งเหล่านี้เป็นกุศล หรืออกุศล ถ้ารู้ว่า

เป็นอกุศล มีโทษ ไม่เป็นประโยชน์ ทำให้เกิดทุกข์ พังละเสีย ถ้ารู้ว่าเป็นกุศล มีคุณ เป็นประโยชน์ เป็นไปเพื่อความสุข ก็ให้ถือปฏิบัติ นั่นคือศรัทธาหรือความเชื่อที่ก่อให้เกิดปัญญา **วิทยาศาสตร์เริ่มต้นจากประสบการณ์** คือ จากการที่ได้พบเห็นสิ่งต่างๆ แล้วเกิดความอยากรู้อยากเห็นก็แสวงหาคำอธิบาย วิทยาศาสตร์ไม่เชื่อหรือยึดถืออะไรล่วงหน้าอย่างตายตัว แต่จะอาศัยการทดสอบด้วยประสบการณ์สืบสาวไปเรื่อยๆ จะไม่อ้างอิงถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ใดๆ ที่อยู่นอกเหนือประสบการณ์และการทดลอง วิทยาศาสตร์แสวงหาความจริงสากล (Truth) ได้จากฐานที่เป็นความจริงเฉพาะองค์ความรู้ในทางวิทยาศาสตร์ได้จากประสบการณ์ ความรู้ที่อยู่นอกขอบเขตของประสบการณ์ไม่ถือว่าเป็นความรู้ทางวิทยาศาสตร์ **พระพุทธเจ้าก็ทรงเริ่มคิดจากประสบการณ์** คือ ประสบการณ์ที่ได้เห็นความเจ็บ ความแก่ ความตาย และที่สำคัญที่สุดคือความทุกข์ พระองค์มีพระประสงค์ที่จะค้นหาสาเหตุของทุกข์ในการค้นหานี้ พระองค์มิได้เชื่ออะไรล่วงหน้าอย่างตายตัว ไม่ทรงเชื่อว่ามิใช่พระเป็นเจ้าหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ใดๆ ที่จะให้คำตอบได้แต่ได้ทรงทดลองโดยอาศัยประสบการณ์ของพระองค์เองตั้งเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้ว จึงเห็นได้ว่าทั้งพระพุทธศาสนาและวิทยาศาสตร์เมื่อนำศึกษาแล้วจึงเห็นได้ว่าเป็นความรู้ [Wisdom] ที่ยอมรับความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ หมายถึง การที่ตา หู จมูก ลิ้น กาย เป็นประสบกับที่เกิดขึ้นจากความรู้สึกลึกซึ้ง เช่น รู้สึกดีใจ รู้สึกอยากได้ เป็นเหตุและผลที่นำมาสู่การพิสูจน์

หลักการทางพระพุทธศาสนาและวิทยาศาสตร์

พุทธศาสนาที่เป็นของดั้งเดิมหรือแท้จริง สิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงนำมาสอนนั้นเป็นความจริงแท้ และมีเหตุผล เป็นกระบวนการของธรรมชาติ ซึ่งอาศัยกันและเป็นเหตุปัจจัยเกี่ยวโยงกัน จึงจะปรากฏการณ์ขึ้น ดังพุทธพจน์ว่า “อุทายี จงตขันธ ส่วนอดีตและขันธส่วนอนาคต เราจักแสดงธรรมแก่ท่านว่า เมื่อเหตุนี้มี ผลนี้จึงมี เพราะเหตุนี้” (Thai Tripitakas: 13/271/320) มีการเกิดขึ้น ผลนี้จึงเกิด เมื่อเหตุนี้ไม่มี ผลนี้จึงไม่มี เพราะเหตุนี้ดับ ผลนี้จึงดับปฏิเสธสมุปบาทเป็นหลักธรรมซึ่งพระพุทธเจ้าทรงแสดงในรูปของกฎธรรมชาติหรือความจริงอันมีอยู่โดยธรรมดา เป็นสภาวะธรรมชาติที่ไม่เกี่ยวกับการอุบัติขึ้นของพระพุทธเจ้า ดังพุทธพจน์ที่ว่า ภิขุทั้งหลาย ตถาคตเกิดขึ้นก็ตาม ไม่เกิดขึ้นก็ตาม ธาตุนั้นคือ ความตั้งอยู่ตามธรรมดา ความเป็นไปตามธรรมดาก็คงตั้งอยู่อย่างนั้น ตถาคตรู้ บรรลุธาตุนั้นว่า สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง ครั้นรู้ บรรลุแล้วจึงบอกแสดงบัญญัติ กำหนด เปิดเผย จำแนก ทำให้ง่ายว่า สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง ตถาคตเกิดขึ้น ก็ตาม ไม่เกิดขึ้นก็ตาม ธาตุนั้นคือความตั้งอยู่ตามธรรมดา ความเป็นไปตามธรรมดา ก็คงตั้งอยู่อย่างนั้น (Thai Tripitakas: 20/137/385) สภาวะธรรมชาติ ไม่ว่าพระพุทธเจ้าจะอุบัติขึ้นหรือไม่ก็ตาม สภาวะธรรมชาตินี้มีอยู่ สภาวะหรือความจริงแห่งกฎธรรมชาตินี้เป็นหนึ่งในหลักธรรมคือธรรมนิยาม หมายถึง นิยาม 5 คือ อุดุนิยาม พิชินิยาม จิตนิยาม กรรมนิยาม และธรรมนิยาม เพื่อให้รู้กฎเกณฑ์ความจริงของชีวิตมนุษย์ นำความรู้ที่ได้มาแก้ปัญหาและเพื่อการดับทุกข์ และเพื่อการเข้าถึงความเป็นมนุษย์ที่แท้จริงกำหนดสิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติ และความ เป็นไปอันมีระเบียบแน่นอนของธรรมชาติหรือกฎธรรมชาติ ซึ่งท่านจำแนกไว้เป็นกฎเกณฑ์ย่อยๆ ได้ 5 กฎเกณฑ์ กฎเกณฑ์ย่อยๆ หรือกฎธรรมชาตินี้ในภาษาบาลีใช้คำว่า นิยาม แปลว่า กำหนดอันแน่นอนหรือแนวทางที่แน่นอนหรือความเป็นไปอันเป็นระเบียบแน่นอน นิยาม 5 จึงครอบคลุมปรากฏการณ์ทุกอย่างในโลกและจักรวาล (Promta, 1997) กฎ 4 ข้อแรกคือ อุดุนิยาม พิชินิยาม จิตนิยามและกรรมนิยาม แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กฎทางรูปธรรมคือพิชินิยามและอุดุนิยามหนึ่ง กับกฎทางนามธรรมคือจิตนิยามและกรรมนิยามอีกฝ่ายหนึ่ง นั่นคือ เป็นกฎที่กำกับนามรูปนั่นเอง กฎทั้งหมดนี้ประสานรวมอยู่ภายใต้กฎใหญ่ที่สุดคือกฎธรรมนิยามหรือกฎธรรมชาติ (Thai Tripitakas: 17/26-27, 1/330) อย่างไรก็ตามพระพุทธศาสนายังสอนให้พิสูจน์ความจริงด้วยวิธีการคิดเริ่มต้นด้วยการตรวจสอบสาเหตุของทุกข์แล้วเข้าไปทดลองเพื่อขจัดความทุกข์ ต่อจากนั้นก็นำไปสู่การวิเคราะห์สาเหตุของทุกข์จนนำเข้าสู่ความรู้แจ้งสามารถขจัดสาเหตุของความทุกข์ได้

นั่นเอง (Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto), 2009) นี่เป็นนั่นเป็นหลักการทางพระพุทธศาสนา ที่คำสอนให้มนุษย์ที่ต้องพิสูจน์เพื่อให้ประจักษ์ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นหลักคำสอนที่มีความสัมพันธ์เชิงหลักการและเหตุผลตามหลักคำสอนในกาลามสูตร (Thai Tripitakas: 20/66/260) นี่เป็นหลักการแสวงหาเหตุผลเพื่อเข้าไปพิสูจน์ความจริง จึงเห็นว่าคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นคำสอนที่มุ่งเน้นให้เกิดประโยชน์ที่เริ่มต้นจากตัวบุคคลแล้วขยายสู่สังคมและชุมชนตามลำดับ

หลักการทางวิทยาศาสตร์เป็นแสวงหาความรู้จากประสบการณ์ ความรู้ใดที่อยู่นอกขอบเขตของประสบการณ์ไม่ถือว่าเป็นความรู้ทางวิทยาศาสตร์ วิธีการทางวิทยาศาสตร์ในการค้นหาความจริงในธรรมชาติ ในข้อนี้ไดโนสไตนได้กล่าวไว้ว่า “ธรรมชาติย่อมมีความแน่นอน มีกฎระเบียบ ไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติในระดับที่เราสามารถสังเกตด้วยประสาทสัมผัสหรือระดับอะตอมและอนุภาคก็ตาม เราไม่อาจนึกภาพออกเลยว่า โลกที่ปราศจากความเป็นระเบียบจะเป็นอย่างไร” (Kaku and Trainer, 1987) ธรรมชาติและกฎของธรรมชาติ ซึ่งจะให้ความสำคัญและมุ่งเน้นในเรื่องธรรมชาติภายนอก คือ วัตถุ สสาร พลังงานจักรวาล และสิ่งที่เป็นรูปธรรมต่างๆ เพื่อนำไปสู่ความรู้ความเข้าใจในธรรมชาติในเรื่องนั้น การมีอยู่ของสิ่งนั้น (Einstein, 1921) กระบวนการแสวงหาความรู้ธรรมชาติ เพื่อนำมาปรับใช้ให้เป็นประโยชน์ตามต้องการของมนุษย์ วิธีการทางวิทยาศาสตร์จึงมักจะเป็นเครื่องมือที่เป็นรูปธรรมที่สามารถจับต้องและตรวจสอบได้อย่างอย่างเป็นรูปธรรม การดำเนินการเพื่อตรวจสอบนั้นจะเป็นไปตามขั้นตอน อย่างเป็นลำดับตั้งแต่ต้นจนแล้วเสร็จตามจุดประสงค์ที่กำหนดกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ จึงเป็นแนวทางการดำเนินการ โดยใช้ทักษะวิทยาศาสตร์มาใช้ในการจัดการ ซึ่งมีลำดับขั้นตอน 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การกำหนดปัญหา
2. การตั้งสมมติฐาน
3. การทดลองและรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล
5. การสรุปผล (Michelson, and Morley, 1887)

ดังนั้น พระพุทธศาสนาและวิทยาศาสตร์ อาจจะพิจารณาได้ว่ามีความแตกต่างกัน เพราะพระพุทธศาสนาเป็น ‘ศาสนา’ มีพระพุทธเจ้าเป็นพระศาสดามีคำสอนและผู้ปฏิบัติตามเหมือนจะเน้นในเรื่องศรัทธาความเชื่อตามคำสอน และการปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้าในขณะที่วิทยาศาสตร์ คือ กระบวนการศึกษาและรวบรวมความรู้ในเรื่องของธรรมชาติอย่างเป็นระบบ หลักพระพุทธศาสนาได้อธิบายหลักปฏิจจสมุปบาทว่า เป็นการเกิดขึ้นร่วมกันโดยอาศัยกัน การเกิดขึ้นร่วมกันโดยอาศัยกันของอริขะ สังขาร วิญญาณ นามรูป สฬายตนะ ผัสสะ เวทนา ตัณหา อุปาทาน ภพชาติ ชรามรณะ (Thai Tripitakas: 13/337/407; 25/1/1) ปฏิจจสมุปบาท” เป็นกิริยา อาการที่อาศัยกัน ปัจจัยที่อาศัยกันเกิดขึ้นโดยชอบ (Thai Tripitakas: 31/174/494; Thai Tripitakas: 44/59) ความไม่รู้ความจริงในธรรมชาติพร้อมด้วยความเชื่อว่าเป็นความเป็นธรรมชาติดีมีกฎเกณฑ์แห่งความเป็นเหตุเป็นผลที่สม่าเสมอแน่นอน ทั้งสองประการนี้เป็นรากฐานที่ทำให้นักวิทยาศาสตร์ เชื่อมประกอบกิจกรรมในการค้นคว้าศึกษาหาความรู้อยู่เบื้องหลังของธรรมชาติ จุดกำเนิดของวิทยาศาสตร์จึงอยู่ที่ความต้องการของมนุษย์และจะต้อง “เป็นวิทยาศาสตร์ที่เกิดมาจากความไม่รู้ความจริงของธรรมชาติ และความไม่ปรารถนาที่จะเข้าถึงความดั่งามสูงสุด ซึ่งเป็นรากฐานของการสร้างสรรค์ชีวิตและสังคมที่ดีงาม” (Phra Dhammapitaka (P. A. Payutto), 1999) ความแน่นอนแห่งธรรมหรือความแน่นอนตามธรรมหมายถึง ความแน่นอนแห่งปัจจัยหรือความแน่นอนตามปัจจัย สิ่งที่แน่นอนตามปัจจัยนั้นก็คือ อริขะ สังขาร ฯลฯ ชาติ ชรามรณะ ซึ่งก็หมายความว่า อริขะเป็นปัจจัยให้สังขารเกิดแน่นอน สังขารเป็นปัจจัยให้วิญญาณเกิดแน่นอน วิญญาณเป็นปัจจัยให้นามรูปเกิดแน่นอน นามรูปเป็นปัจจัยให้

สหายตะนะเกิดแน่นอน สหายตะนะเป็นปัจจัยให้ผัสสะเกิดแน่นอน ผัสสะเป็นปัจจัยให้เวทนาเกิดแน่นอน เวทนาเป็นปัจจัยให้ตัณหาเกิดแน่นอน ตัณหาเป็นปัจจัยให้อุปาทานเกิดแน่นอน อุปาทานเป็นปัจจัยให้ภพเกิดแน่นอน ภพเป็นปัจจัยให้ชาติเกิดแน่นอน ชาติเป็นปัจจัยให้ขรามรณะเกิดแน่นอน เมื่อมีชาติ ขรามรณะ โสกะปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาสย่อมเกิดด้วยอย่างแน่นอน (Bannaruj, 2002) จึงเป็นศาสตร์ที่อาจจะมิได้เกี่ยวกับศรัทธาความเชื่อแต่เน้นในเรื่องเหตุผลและสิ่งที่มีหลักฐานพิสูจน์ได้ ดังนั้นหลักการของพระพุทธศาสนากับหลักการของวิทยาศาสตร์จึงเหมือนมีความแตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาในเรื่องของขบวนการอย่างถ่องแท้แล้วก็จะเห็นว่าขบวนการในการแสวงหาความจริงที่มีความสอดคล้องกันระหว่างพระพุทธศาสนากับหลักการวิทยาศาสตร์สิ่งเหล่านี้สามารถนำหลักการและขบวนการมาพิจารณาให้เห็นเป็นประเด็นดังนี้

ด้านความเชื่อ (Confidence) หลักการวิทยาศาสตร์ ถือหลักว่า จะเชื่ออะไรนั้นจะต้องมีการพิสูจน์ให้เห็นจริงได้เสียก่อน วิทยาศาสตร์เชื่อในเหตุผล ไม่เชื่ออะไรลอยๆ และต้องมีหลักฐานมายืนยัน วิทยาศาสตร์ไม่อาศัยศรัทธาแต่อาศัยเหตุผล เชื่อการทดลองว่าให้ความจริงแก่เราได้ แต่ไม่เชื่อการดลบันดาลของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพราะทุกอย่างดำเนินอย่างมีกฎเกณฑ์ มีเหตุผล และวิทยาศาสตร์อาศัยปัญญาและเหตุผลเป็นตัวตัดสินความจริง วิทยาศาสตร์มีความเชื่อว่า สรรพสิ่งในจักรวาลล้วนดำเนินไปอย่างมีเหตุผล มีความเป็นระเบียบและมีกฎเกณฑ์ที่แน่นอน พระพุทธศาสนาอธิบายถึงความแน่นอนแห่งธรรมหรือความแน่นอนตามธรรมนั้นว่าความแน่นอนแห่งปัจจัยหรือความแน่นอนตามปัจจัย เป็นการเกิดขึ้นร่วมกันโดยอาศัยกัน

ด้านขบวนการ (Movement) พระพุทธศาสนาและวิทยาศาสตร์ อาจจะพิจารณาได้ว่าแตกต่างกัน เพราะพุทธศาสนาเป็น 'ศาสนา' มีพระพุทธเจ้าเป็นพระศาสดามีคำสอนและผู้ปฏิบัติตามเหมือนจะเน้นในเรื่องศรัทธาความเชื่อตามคำสอน และการปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้าในขณะที่วิทยาศาสตร์ คือ กระบวนการศึกษาและรวบรวมความรู้ในเรื่องของธรรมชาติอย่างเป็นระบบ มีความเป็น 'ศาสตร์' ที่อาจจะมิได้เกี่ยวกับศรัทธาความเชื่อแต่เน้นในเรื่องเหตุผลและสิ่งที่มีหลักฐานพิสูจน์ได้

วิธีแสวงหาความจริงของพุทธศาสนาและวิทยาศาสตร์

หลักการทางพระพุทธศาสนาพระองค์มีพระประสงค์ที่จะค้นหาสาเหตุของทุกข์ในการค้นหานี้ มิได้เชื่ออะไรล่วงหน้าอย่างตายตัว ไม่ทรงเชื่อว่ามีพระเป็นเจ้าหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ใดๆ ที่จะให้คำตอบได้แต่ได้ทรงทดลองโดยอาศัยประสบการณ์เป็นพื้นฐาน การแสวงหาความจริงอาศัยปรากฏการณ์ที่ปรากฏทั้งภายในและภายนอกมนุษย์ โดยมีสมมติฐานว่าสิ่งทั้งปวงย่อมเป็นไปตามธรรมดาแห่งปัจจัย กฎธรรมชาตินี้เป็นธาตุคือ ภาวะที่ทรงตัวอยู่โดยธรรมดา เป็นธรรมชาติคือ ภาวะที่ดำรงอยู่แน่นอนโดยธรรมดาเป็นธรรมนิยาม คือ กฎธรรมชาติหรือกำหนดแน่นอนแห่งธรรมดาไม่ผู้สร้างหรือบันดาล ธรรมนิยามในฐานะเป็นกฎสูงสุดของธรรมชาติ แบ่งนิยามออกเป็น 5 ประการ ได้แก่ อุดุนิยาม พินนิยาม จิตนิยาม กรรมนิยาม ฌมมนิยาม (Thai Tripitakas: 17/26-27, 1/330) กฎธรรมชาตินี้มีการตีความเพื่อให้เกิดการประเมินความจริงด้วยตนเองตามหลักที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ในกาลามสูตรหลักกาลามสูตร ทั้ง 10 ข้อ พระพุทธองค์ทรงแนะนำถึงท่าทีที่ควรมีต่อแหล่งความรู้ที่เป็น ความรู้เชิงประจักษ์ ความรู้ตามแนวตรรกะ ความรู้ที่ได้รับผ่านศรัทธาทั้งหลายว่า อย่าเพิ่งปลงใจเชื่อในทันที (Thai Tripitakas: 20/66/260) แต่ก็มีได้ทรงสอนให้ไม่เชื่ออะไรเลยเพียงแต่ให้รับเข้ามาไว้แล้วตรวจสอบด้วยตนเองก่อนว่า เมื่อนำมาปฏิบัติแล้วเป็นกุศล เกื้อกูลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้จริง ก็ถือว่าเป็นความจริงโดยไม่สนใจว่าจะต้องตรงกับความเป็นจริงภายนอกหรือไม่แต่อย่างใดพระพุทธเจ้าตรัสถึงความเป็นจริงไว้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้มนุษย์ตามรู้และสามารถปล่อยวางและดับทุกข์ได้ในชีวิตจริงได้แก่ หลักธรรมเรื่อง "อิทัปปัจจตา" Buddhadasa Bhikkhu (2002) ที่กล่าวว่า สรรพสิ่งล้วนอิงอาศัยต่อกันไปตามสาเหตุและปัจจัย ซึ่งแสดงถึงความไม่มีต้นกำเนิดเดิมสุดของสิ่งทั้งหลายความเปลี่ยนแปลงจึงเป็นสภาพที่แท้จริงของโลก

หลักไตรลักษณ์สอนว่า สิ่งทั้งปวงที่เราพบเห็นในชีวิตประจำวันนั้นมีลักษณะ 3 ประการคืออนิจจัง ทุกขังและ อนัตตา (Wittawat, 2010)

จึงเห็นว่าวิธีแสวงหาความจริงของพระพุทธศาสนาเป็นการแสวงหาจากประสบการณ์ เช่น ตาเห็นรูป หูได้ยินเสียง จมูกได้รับกลิ่น กายมีความรู้สึกจากผัสสะ เป็นประสบการณ์เกี่ยวกับวิถีชีวิตของมนุษย์มากกว่ากฎเกี่ยวกับสิ่งที่ไร้ชีวิต เป็นประสบการณ์ที่ประจักษ์ชัดในจิตใจเฉพาะตน ไม่สามารถตีแผ่ให้สาธารณชนประจักษ์ด้วยสายตา แต่พิสูจน์ทดลองได้ด้วยความรู้สึกละเอียด และหลักการพระพุทธศาสนาไม่ได้เน้นในเรื่องให้สาธารณชนยอมรับหรือไม่ยอมรับ มุ่งให้ศึกษาเข้าไปในจิตใจตนเอง แต่มุ่งแสวงหาความจริงจากทั้งภายนอกและภายในตัวมนุษย์อันเป็นเหตุที่ทำให้เกิดปัญหา ทางด้านจิตวิญญาณอันเป็นผลกระทบต่อการดำรงชีวิตและต่อคุณภาพชีวิต

วิธีแสวงหาความจริงของวิทยาศาสตร์นิยมธรรมชาติและเรื่องอื่นๆ ภายนอกตัวเพื่อแสวงหาและสร้างองค์ความรู้และการแสวงหาความจริงแบบประจักษ์นิยม มักเริ่มต้นด้วยการสังเกต การตั้งคำถาม การตั้งสมมุติฐานการคิดอนุมานด้วยเหตุผล การทำการทดลองซ้ำหลายๆ ครั้งการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูล การหาข้อสรุป การนำเสนอหรือรายงานเพื่อให้มีการวิเคราะห์ ทบทวน และตรวจสอบ กำเนิดของวิทยาศาสตร์ คือความไม่รู้จักความจริงในธรรมชาติพร้อมด้วยความเชื่อว่าในความเป็นธรรมชาติมีกฎเกณฑ์แห่งความเป็นเหตุเป็นที่สม่าเสมอแน่นอน ทั้งสองประการนี้เป็นรากฐานที่ทำให้นักวิทยาศาสตร์ เชื่อมประกอบกิจกรรมในการค้นหา ศึกษาหาความรู้อยู่เบื้องหลังของธรรมชาติ วิทยาศาสตร์จึงอยู่ในความต้องการของมนุษย์ (Phra Dhammapitaka (P. A. Payutto), 1999) มนุษย์ทำการเรียนรู้ความลึกลับของ ธรรมชาติก็เพื่อจะได้มาซึ่งการจัดการกับธรรมชาติให้เป็นไปตามความปรารถนาของตน (Williams, 1933) จุดประสงค์ที่สำคัญอีกประการหนึ่งของวิทยาศาสตร์คือ การอธิบายความจริงในธรรมชาติเชิงตรรกศาสตร์ (Thongproset, 1966) กฎแห่งธรรมชาติจะคงที่เสมอในทุก ระบบที่กำลังเคลื่อนที่อย่างสม่าเสมอและเหมือนกันในทุกระบบที่เคลื่อนที่ด้วยความเร็วสม่าเสมอ อีกทั้งยังเป็นธรรมชาติที่มีระเบียบแน่นอนไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติในระดับที่เราสังเกตด้วยประสาทสัมผัสหรือระดับอะตอมของวัตถุก็ตามกฎเกณฑ์นี้จะคงที่เสมอ (Einstein, 1988)

จึงเห็นได้ว่า จึงเห็นว่าวิธีแสวงหาความจริงของวิทยาศาสตร์เป็นการเริ่มต้นจากประสบการณ์ที่ได้พบเห็นสิ่งต่างๆ เน้นความสนใจกับปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วเกิดความอยากรู้อยากเห็นก็แสวงหาคำอธิบาย วิทยาศาสตร์ไม่เชื่อหรือยึดถืออะไรล่วงหน้าอย่างตายตัว แต่จะอาศัยการทดสอบด้วยประสบการณ์ อาศัยปัญหาและเหตุผลเป็นตัวตัดสินความจริงที่ปรากฏ ถือได้ว่าวิทยาศาสตร์เน้นการควบคุมธรรมชาติภายนอกมุ่งแก้ปัญหาภายนอกวิทยาศาสตร์ถือว่าการพิสูจน์ทดลองทางวิทยาศาสตร์เป็นสิ่งที่นำมาแสดงให้สาธารณชนประจักษ์ชัดเป็นหลักฐานยืนยันในสิ่งที่ค้นพบนั้นได้ จึงจะเป็นการยอมรับในวงการวิทยาศาสตร์

องค์ความรู้

พระพุทธศาสนาและวิทยาศาสตร์นี้เป็นศึกษาและทำความเข้าใจในเรื่องเดียวกัน คือ ธรรมชาติและกฎของธรรมชาติทั้งสองศาสตร์ยอมรับในธรรมชาติและกฎของธรรมชาติ แต่มีความความสำคัญและมุ่งเน้นที่แตกต่างกันในขณะที่พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญและมุ่งเน้นในเรื่องธรรมชาติภายในคือธรรมชาติของจิตเพื่อนำไปสู่ความรู้และความเข้าใจในเรื่องของชีวิตความทุกข์และการดับทุกข์อันเป็นนามธรรม ส่วนวิทยาศาสตร์ให้ความสำคัญและมุ่งเน้นในเรื่องธรรมชาติภายนอกคือ วัตถุสสาร พลังงาน จักรวาล และสิ่งที่เป็นรูปธรรมต่างๆ เพื่อนำไปสู่ความรู้ความเข้าใจในธรรมชาติ การมีอยู่ของสิ่งนั้นหรือนำสิ่งที่มียู่นั้นมาใช้ประโยชน์การยอมรับในธรรมชาติ ส่วนกฎของธรรมชาติของพระพุทธศาสนาปรากฏชัดว่า พระตถาคตจะบังเกิดขึ้นหรือไม่ก็ตาม กฎของธรรมชาติและความเป็นไปตามกฎของธรรมชาตินั้นก็ยังคงมีอยู่

หลักการทางพระพุทธศาสนาเป็นการแสวงหาเหตุผลเพื่อเข้าไปพิสูจน์ความจริง เริ่มต้นจากตัวบุคคล ให้เข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างกายและจิต มุ่งอธิบายความจริงจากทั้งภายนอกและภายในตัวมนุษย์อันเป็นเหตุที่ทำให้เกิดปัญหา เพื่อนำไปใช้ไปปฏิบัติให้พ้นทุกข์อันเป็นผลกระทบต่อการดำรงชีวิตและต่อคุณภาพชีวิต

หลักการวิทยาศาสตร์ถือหลักเป็นแสวงหาความจริงด้วยการการพิสูจน์ให้เห็นจริงให้ได้เสียก่อน วิทยาศาสตร์เชื่อในเหตุผล ไม่เชื่ออะไรลอยๆ และต้องมีหลักฐานมายืนยัน เชื่อผลการทดลองว่าให้ความจริงแก่เรา วิทยาศาสตร์มีความเชื่อว่า สรรพสิ่งในจักรวาลล้วนดำเนินไปอย่างมีเหตุผล มีความเป็นระเบียบและมีกฎเกณฑ์ที่แน่นอน อาจต้องข้อสังเกตว่าวิทยาศาสตร์เน้นการควบคุมธรรมชาติภายนอกมุ่งแก้ปัญหาภายนอก การพิสูจน์ทดลองทางวิทยาศาสตร์ต้องเป็นสิ่งที่สามารถนำมาแสดงให้สาธารณชนประจักษ์ชัด และเป็นหลักฐานยืนยันในสิ่งที่ค้นพบนั้นได้จริง จึงจะเป็นการยอมรับในวงการวิทยาศาสตร์

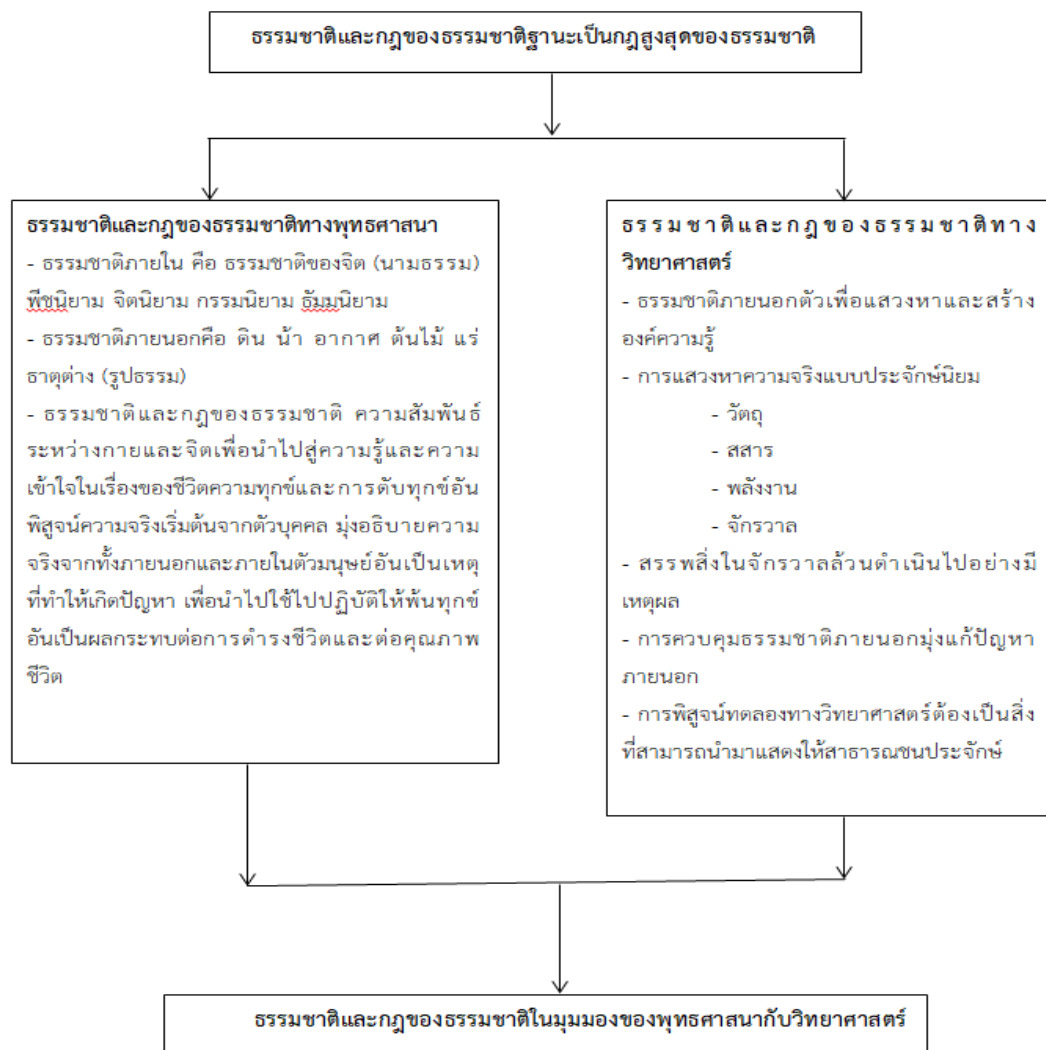

Figure 1: The Nature of Laws in View of Buddhism and Science

สรุป

หลักการทางพระพุทธศาสนาเป็นการแสวงหาเหตุผลเพื่อเข้าไปพิสูจน์ความจริง คำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นคำสอนที่มุ่งเน้นให้เกิดประโยชน์ที่เริ่มต้นจากตัวบุคคลแล้วขยายสู่สังคมและขยายต่อชุมชนตามลำดับ พระพุทธศาสนาอธิบายถึงความแน่นอนแห่งธรรมหรือความแน่นอนตามธรรมนั้นว่าความแน่นอนแห่งปัจจัยหรือความแน่นอนตามปัจจัย เป็นการเกิดขึ้นร่วมกันโดยอาศัยกัน แต่ไม่ได้เน้นในเรื่องให้สาธารณชนยอมรับหรือไม่ยอมรับ มุ่งให้ศึกษาเข้าไปในจิตใจตนเอง มุ่งแสวงหาความจริงจากทั้งภายนอกและภายในตัวมนุษย์อันเป็นเหตุที่ทำให้เกิดปัญหา ทางด้านจิตวิญญาณอันเป็นผลกระทบต่อการดำรงชีวิตและต่อคุณภาพชีวิต

หลักการวิทยาศาสตร์ถือหลักว่าจะเชื่ออะไรนั้นจะต้องมีการพิสูจน์ให้เห็นจริงได้เสียก่อน วิทยาศาสตร์เชื่อในเหตุผล ไม่เชื่ออะไรลอยๆ และต้องมีหลักฐานมายืนยัน วิทยาศาสตร์ไม่อาศัยศรัทธาแต่อาศัยเหตุผล เชื่อการทดลองว่าให้ความจริงแก่เราได้ แต่ไม่เชื่อการดลบันดาลของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพราะทุกอย่างดำเนินอย่างมีกฎเกณฑ์ มีเหตุผล วิทยาศาสตร์มีความเชื่อว่า สรรพสิ่งในจักรวาลล้วนดำเนินไปอย่างมีเหตุผล มีความเป็นระเบียบและมีกฎเกณฑ์ที่แน่นอน

พระพุทธศาสนาและวิทยาศาสตร์ อาจจะพิจารณาได้ว่าแตกต่างกัน เพราะพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีพระพุทธเจ้าเป็นพระศาสดามีคำสอนและผู้ปฏิบัติตามเหมือนจะเน้นในเรื่องศรัทธาความเชื่อตามคำสอนและการปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้าในขณะที่วิทยาศาสตร์ คือ กระบวนการศึกษาและรวบรวมความรู้ในเรื่องของธรรมชาติอย่างเป็นระบบ มีความเป็นศาสตร์ที่อาจจะมิได้เกี่ยวกับศรัทธาความเชื่อแต่เน้นในเรื่องเหตุผลและสิ่งที่มีหลักฐานพิสูจน์ได้

References

- Bannaruj, B. (2002). *Paṭiccasamuppāda*. Bangkok: Pornboon Printing.
- Buddhadasa Bhikkhu. (2002). *Idappaccayatā*. Bangkok: Arunvithaya.
- Einstein, A. (1921). *Relativity: The Special & the General Theory*, Tr. R. W. Lawson. London: Methuen & Co., LTD.
- Einstein, A. (1988). “ $E = mc^2$ ” in *Albert Einstein, Ideas and Opinions*. New York: Bananza Books.
- Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology (IPST). (2003). *Organization of Learning Basic Education Curriculum Science Group*. Bangkok: The Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology.
- Kaku, M. & Trainer, J. (1987). *Beyond Einstein: The Cosmic Quest for the Theory of the Universe*. New York: Bantam.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitakas*. Bangkok: MCU Press.
- Michelson, A. A., & Morley, E. W. (1887). On the Relative Motion of the Earth and the Luminiferous Ether. *American Journal of Science*, 34, 333-345.
- Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto). (1999). *Thotsawat Thammathat Phra Thammapidok Science and Technology Division*. Bangkok: Thammasapa.
- Pra Brahmaganabhorn (P.A. Payutto). (2009). *Buddha Dharma*. Bangkok: MCU Press.
- Promta, S. (1997). *Buddhism and Science*. Bangkok: Chulalongkorn University Printing House.

- Thongpraset, Ch. (1966). *Logic: The Art of Defining and Reasoning*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press.
- Williams, L. P. (1933). "Science, the History of" in the *New Encyclopaedia Britannica* (Vol. 27, pp. 32-42). In McHenry, R. (Ed.). 15th Edition. Chicago: Encyclopaedia Britannica Inc.
- Wittawet, W. (2010). *Pratchayathat: Buddhist Philosophy*. Bangkok: Chulalongkorn University Printing House.

สะเปา: จากศรัทธาสู่การพัฒนาเศรษฐกิจวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำวัง*

Sapao: From Faith to Economic and Cultural Development in the Wang River Basin

¹พระครูโสภณวิรัตน์ และ พระครูโกวิทธรรมวาทิ

¹Phrakrusophonveerabunthit and Phrakrukovitattawatee

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Lamphun Buddhist College, Thailand.

¹Corresponding Author's E-mail: srawat1@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะนำเสนอประเพณีลอยสะเปาวัฒนธรรมในลุ่มแม่น้ำวังที่มีความเชื่อความศรัทธา กลายมาเป็นกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่มีลักษณะการจัดกิจกรรมคล้ายๆ กับประเพณีลอยกระทง โดยมีลักษณะเป็นการนำเรือสำเภาไปลอยในแม่น้ำ ซึ่งเป็นการขอมาต่อแม่น้ำคงคา และอธิษฐานให้หมดทุกข์หมดโศก โรคภัยต่างๆ อีกทั้ง ตลอดจนหนุ่มสาวที่ต้องการจะร่วมชีวิตกันจะอธิษฐานเรื่องความรักสุขสมหวัง หรืออธิษฐานที่ตนปรารถนา จนกลายมาเป็นประเพณีที่หน่วยงานจังหวัดลำปางและคนในพื้นที่จังหวัดลำปางร่วมกันขับเคลื่อนผ่านนโยบายของจังหวัดจนนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจเชิงพื้นที่จนเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ สร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจโดยเน้นส่งเสริมการท่องเที่ยว การค้า การลงทุน อีกทั้งได้การสนับสนุนนโยบายรัฐบาลในการสร้างรายได้ ตามโครงการ “เมืองต้องห้าม...พลาด” ภายใต้แนวคิดปีท่องเที่ยววิถีไทย ซึ่งจังหวัดลำปางได้ถูกจัดให้เป็นเมืองท่องเที่ยว เพื่อส่งเสริมและกระตุ้นการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาท่องเที่ยวและเปิดประสบการณ์ใหม่ภายใต้ “เมือง...ที่ไม่หมุนตามกาลเวลา” ซึ่งถือเป็นเสน่ห์ของจังหวัดลำปาง ฉะนั้นประเพณีการลอยสะเปาจากเวียงละกอนจึงเป็นการสร้างมูลค่าของสินค้าและบริการที่เกิดจากภูมิปัญญาเพื่อพัฒนาไปสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์บนพื้นฐานขององค์ความรู้ทางวัฒนธรรม

คำสำคัญ: การพัฒนาเศรษฐกิจและวัฒนธรรม; ความศรัทธา; ความเชื่อ; ลุ่มแม่น้ำวัง; สะเปา

Abstract

The research article aims to present the 'Long Sapao' tradition in the Wang River basin, where belief and faith have evolved into a cultural activity akin to the 'Loy Krathong' festival. Long Sapao involves floating junk in the river as an apology to the river and a desire to be free from all suffering, sadness, and disease. Furthermore, any young individuals who desire to marry will pray for a successful love life or for their wishes to come true. This Long Sapao tradition has become a tradition of Lamphun provincial agencies and people of Lamphun province, in which they mobilize via provincial policies, resulting in spatial economic development and becoming well-known among Thai and foreign tourists. The tradition also promotes economic growth, focusing on tourism, trade and investment. In addition, it is also

*Received March 19, 2023; Revised June 7, 2023; Accepted June 9, 2023

in line with the government's income-generating plans, as outlined in the "City Not to Miss" project as part of Thai Way of Tourism. As Lampang has been designated as a tourism city, Lampang has to motivate tourists to visit and offer them new experiences under the concept of "A city that does not change with the times", which is the charm of the province. The Long Sapao tradition of Wiang Lakorn adds value to products and services derived from the wisdom of the people, leading to a creative economy based on cultural knowledge.

Keywords: Economic and Cultural Development; Faith; Belief; Wang River Basin; Sapao

บทนำ

ความเชื่อเป็นธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ทุกคนสำหรับในทางพระพุทธศาสนานั้น ความเชื่อเป็นการเห็นดีเห็นงาม ความเลื่อมใส อันเป็นจุดเริ่มต้นแห่งความดี ดังเช่น ความเชื่อทำให้เกิดประเพณีต่างๆ ในแต่ละพื้นที่ เช่น ประเพณี 12 เดือน รวมไปถึงกิจกรรมอื่นๆ ที่สืบเนื่องเกี่ยวกับวิถีชีวิต ตั้งแต่เกิดจนตาย เช่น การบวช การสืบทอด การขึ้นบ้านใหม่ งานศพ เป็นต้น ทั้งนี้ ผู้คนยังนิยมไปทำบุญเพื่อเตือนสติให้ตนอยู่ในศีลธรรม เพราะจะช่วยหนุนนำผลบุญกุศลให้ตนไปเกิดในภพภูมิที่ดี (Office of the Promotion of Arts and Culture Chiang Mai University, 2022) ซึ่งจะเห็นได้ว่า ความเชื่อเป็นที่มาของคำว่า “วัฒนธรรม” เพราะความเชื่อเป็นแนวทางในการกำหนดวิถีชีวิตทำให้เกิดแนวปฏิบัติเกี่ยวกับจารีตประเพณี กฎเกณฑ์ กติกา ระบบ ระเบียบ การปฏิบัติตน และแนวทางของกิจกรรมทางสังคมต่างๆ รวมถึงสิ่งของเครื่องใช้ ระบบระเบียบปฏิบัติต่างๆ ในวิถีชีวิตจะถูกสร้างขึ้นเพื่อสนองความต้องการ เช่น กฎเกณฑ์ที่ใช้ในพิธีการ พิธีกรรมเนื่องในโอกาสต่างๆ (Lanchakorn, 2018)

จังหวัดลำปางเป็นจังหวัดหนึ่งในประเทศไทย ที่มีอายุทางประวัติศาสตร์เก่าแก่ประมาณกว่า 1,300 ปี โดยมีหลักฐานปรากฏทั้งในทางโบราณคดีและในตำนานสำคัญที่กล่าวถึงความเป็นมาของบ้านเมืองต่างๆ ในทางเหนือ อาทิ ตำนานมูลศาสนา ชินกาลมาลีปกรณ์ ตำนานจามเทวีวงศ์ และพงศาวดารโยนก เป็นต้น มีวัฒนธรรมและประเพณีต่างๆ ที่สืบทอดกันมาซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ โดยเฉพาะประเพณีล่องสะเปา การล่องสะเปาเป็นกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่คล้ายกับการลอยกระทงแบบกรุงเทพฯ ถูกกล่าวอ้างว่าเป็นประเพณีเฉพาะท้องถิ่นพบอยู่ที่จังหวัดลำปางเพียงแห่งเดียวในภาคเหนือ การนำเรือสำเภาลอยไปตามลำน้ำประเพณีนี้ไม่มีหลักฐานที่กล่าวถึงประวัติความเป็นมาที่ชัดเจน จึงไม่อาจจะระบุได้ว่าแต่เดิมมีการจัดพิธีล่องสะเปาในลักษณะอย่างไร และช่วงวันเวลาใด บางความเห็นกล่าวว่ามีการจัดขึ้นในวันเพ็ญเดือนยี่เหนือหรือวันเพ็ญเดือนสิบสองของภาคกลาง ซึ่งตรงกับงานประเพณียี่เป็งของล้านนา ซึ่งสันนิษฐานว่ามีแต่จากหลักฐานที่พบคือจารึกวัดพระธาตุลำปางหลวง พ.ศ. 2339 ได้กล่าวถึงงานประเพณียี่เป็งในเมืองลำปางปี พ.ศ. 2339 ว่าพระเจ้ากาวิละพร้อมด้วยพระราชวงศ์ได้เสด็จจากนครเชียงใหม่มายังวัดพระธาตุลำปางหลวงเพื่อบูชาพระธาตุตามที่ได้เคยปฏิบัติมาและได้ร่วมกันสร้างรั้วเหล็กครอบองค์พระธาตุ รวมทั้งอธิษฐานขอให้บรรลุนิพพานและอุทิศส่วนกุศลให้เทวดา ครูอาจารย์ ญาติพี่น้อง ตลอดจนสรรพสัตว์ทั้งปวงด้วย นอกจากนี้หลักฐานระบุเกี่ยวกับงานประเพณียี่เป็งของวัดพระธาตุลำปางหลวงปี พ.ศ. 2349 อีกว่า พระเจ้ากาวิละแห่งนครเชียงใหม่ได้มาถวายครีวทานที่เรียกว่า “มหาทานปางใหญ่เจ้าวงศ์เจ็ดตน” แต่พระภิกษุสงฆ์และบูชาองค์พระธาตุลำปางหลวง และการถวายครีวทานนี้ยังเป็นประเพณีที่คงปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงทุกวันนี้ จากหลักฐานดังกล่าวในงานประเพณียี่เป็งเมืองลำปางไม่ปรากฏว่ามีเรื่องราวเกี่ยวกับการล่องสะเปาแต่อย่างใด (Chaimuangchuen, 2014) สำหรับงานประเพณียี่เป็งที่วัดพระธาตุลำปางหลวงซึ่งถือเป็นวัดหลวง

ที่เจ้าผู้ครองนครลำปางทุกพระองค์นับตั้งแต่ปฐมวงศ์เจ้าเจ็ดตนถึงสมัยเจ้าบุญวาทย์วงษ์มานิต เจ้าผู้ครองนครลำปางองค์สุดท้าย ระหว่างปี พ.ศ. 2275-2465 ได้เป็นผู้อุปถัมภ์และมาเป็นองค์ประธานในงานประเพณียี่เพ็งประจำปีซึ่งมีพิธีกรรมทางศาสนาต่างๆ ได้แก่ การสงฆ์น้ำองค์พระธาตุ การปิดทองพระแก้วมรกตตอนเต้า การสวดเบิก การถวายประทีปแด่องค์พระธาตุและการแห่มหาควัรวาน เป็นต้น มีเรื่องเล่าสืบต่อกันมาว่า ช่วงงานประเพณียี่เพ็งได้มีคำสั่งจากเจ้าผู้ครองนครลำปางห้ามไม่ให้วัดต่างๆ ในเมืองลำปางจัดงานประเพณียี่เพ็ง โดยให้ประชาชนในเมืองลำปางมาร่วมงานประเพณีนี้ที่วัดพระธาตุลำปางหลวงเพียงแห่งเดียวเท่านั้น

Picture 1: Public Relations Poster of the Sapao Chao Wiang Lakon Event Organized by a Government Agency (Lampang Municipality, 2022)

ประเพณีล่องสะเปาของเมืองลำปาง เดิมจัดขึ้นในราวเดือนเกี๋ยงแรม 1 ค่ำ (ราวเดือนตุลาคม) ต่อมาเมื่อจารีตประเพณีจากสยามเดินทางเข้ามาในเมืองลำปางจึงได้เปลี่ยนจากวันเดือนของขบเดิมมาเป็นวันเพ็ญเดือนยี่เหือนหรือเดือนสิบสองของทางภาคกลางแทน โดยจะเริ่มพิธีการล่องสะเปาต้องให้เจ้าผู้ครองนครหรือเจ้าหลวงเป็นผู้ทำพิธีก่อน ปรากฏชัดในสมัยเจ้าบุญวาทย์วงษ์มานิต (เจ้าหนานบุญทวงษ์ ณ ลำปาง) เจ้าผู้ครองนครลำปางองค์สุดท้าย ทรงมีศรัทธาในประเพณีเก่าแก่โดยโปรดให้ทำเรือลักษณะคล้ายสำเภาขนาดใหญ่ติดกระดาด มีเสากระโดงเรือผูกด้วยหัวและท้าย ห้อยโคมเล็กๆ ในสะเปา ภายในก็มีข้าวปลาอาหารทั้งคาวหวาน หุ่นดินปั้นช้างม้าวัวควายและข้าทาสบริวาร เมื่อเวลาพลบค่ำจะเสด็จลงบริเวณหน้าคุ้มหลวงไปฟังธรรมอันสงฆ์ที่วัดบุญวาทย์วิหาร จากนั้นทรงจุดผางประทีปถวายเป็นพุทธบูชา เสร็จแล้วเสด็จตามขบวนเชิญสะเปาหลวงจนถึงบริเวณริมแม่น้ำวังบริเวณท่าน้ำข้าหลวง (สะพานช้างเผือก) บริวารปูผ้าขาวทรงประทับราบแล้วทรงหยิบเกศาขึ้นมาหนึ่งปอยขลิบเกศา ทรงตัดขน (เล็บ) อย่างละเล็บบริวารเชิญไปใส่สะเปา ทรงหยิบใบไม้มงคลอธิษฐานปิดเคราะห์ลูปตั้งแต่เศียรไล่ไปตามเนื้อตัวจนถึงปลายเท้า บริวารเชิญใบไม้ นั้นลงน้ำวัง จากนั้นเจ้าหลวงปิดเคราะห์ด้วยเทียนไฟทรงอธิษฐานดับเคราะห์ แล้วนำเทียนนั้นไปตั้งไว้ในมณฑลพิธีจนเทียนดับ ขั้นตอนสุดท้ายทรงนำน้ำขมิ้นส้มป่อยสระเกล้าดำหัวลงในสะเปา แล้วจึงเสด็จไปปล่อยสะเปา

ลงน้ำโดยให้บริวารเชิญไปลอยในแม่น้ำวังเป็นปฐม หลังจากนั้นราษฎรจึงได้นำสะพานของตนเองมาร่วมลอยกับ สะพานหลวงอีกด้วย ทั้งภายในคุ้มก็จะจุดผางประทีปและจุดโคม สว่างไสว เสร็จแล้วจะเสด็จไปยังวัดพระบาท เพื่อทรงจุดบอกไฟ (พลุ) ร่วมกับเจ้านาย และข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ถวายรอยพระพุทธรูปของพระพุทธเจ้า เป็นพุทธรูปบูชา ทั้งยังมีการร้องครวญอาลัยเป็นที่สนุกสนานครึกครื้น จากข้อมูลดังกล่าวเชื่อว่าการล่องสะพาน เป็นประเพณีของชาวบ้านตามชุมชนท้องถิ่นมาแต่เดิม ทางราชสำนักและสังคมในเมืองจะรับมาจัดขึ้น ในภายหลังมากกว่า ทั้งนี้จะเป็นเหตุผลทางการเมืองเพื่อสร้างความเป็นปึกแผ่นของคนในสังคมโดยเฉพาะ ในสมัยของเจ้าบุญวาทย์วงศ์มานิตได้มีนโยบายทางการเมืองในการหลอมรวมผู้คนต่างเผ่าพันธุ์ให้มาเป็น คนเมืองลำปาง โดยใช้ประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนเป็นเครื่องมือและสื่อกลาง เพื่อให้ผู้คนได้มาสังสรรค์ สนุกสนานร่วมกัน สร้างความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน อันส่งผลให้เกิดความสามัคคีมีความเป็นเอกภาพของสังคม อย่างไรก็ตามไม่อาจกล่าวอ้างได้เลยทีเดียว อย่างที่เข้าใจกันว่าประเพณีล่องสะพานเป็นกิจกรรมทางวัฒนธรรม ที่มีเฉพาะท้องถิ่นเมืองลำปาง เนื่องจากเรื่องราวเกี่ยวกับสะพานเป็นความเชื่อของชาวล้านนาโดยทั่วไปเพียงแต่ อาจพบเห็นการปฏิบัติกิจกรรมดังกล่าวอย่างชัดเจนและต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบันที่เมืองลำปางเท่านั้น (Inprom, 2022)

ล่องสะพานถือว่าเป็นประเพณีที่ชาวลำปางให้ความสำคัญอีกประเพณีหนึ่งที่ไม่น้อยไปกว่าประเพณี อื่นๆ และประเพณีล่องสะพานไม่ได้ปรากฏหลักฐานเด่นชัดว่าเกิดขึ้นในยุคใด จากข้อมูลสำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดลำปาง (Lampang Provincial Cultural Office, 2022) กล่าวว่า ประเพณีล่องสะพานที่เรียกตาม ในหนังสือตำนานโยนกและจามเทวีวงศ์ว่าเป็นประเพณีที่สนุกสนานครึกครื้น ก่อนจะถึงวันเพ็ญเดือน 12 จะมีพิธี ล่องสะพาน โดยมีความหมายเดียวกับประเพณีลอยกระทงของไทยซึ่งเป็นการลอยโดยความหมายว่าเป็นการ ลอยเคราะห์ลอยบาป ลอยเพื่อส่งของแก่บรรพบุรุษ ลอยเพื่อบูชาพระนารายณ์ และลอยเพื่ออธิษฐาน อีกทั้ง คำว่า “สะพาน” ยังมีความหมายและความเชื่ออีกนัยหนึ่งว่า เป็นการส่งเครื่องอุปโภค-บริโภค (ห่อข้าวห่อน้ำ และข้างของเครื่องใช้ต่างๆ) ไปยังผู้ล่วงลับโดยการใช้เรือสำเภาเป็นยานพาหนะนำพาข้าวของเครื่องใช้ไปสู่ สัมปรายภพ คล้ายกับการต้อนขบวนขบวนสงฆ์ กำหนดการทำพิธีในช่วงหลังออกพรรษา คาบเกี่ยวกับประเพณี ยี่เป็งของทุกๆ ปี เมื่อกล่าวถึงความเจริญทางอารยธรรมของล้านนาถือได้ว่ามีอารยธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของ ตนเอง โดยมีการถ่ายทอดสืบต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น และในอดีตล้านนายังนับถือคำสอนและลัทธิดั้งเดิมที่มีความ เชื่อเรื่อง ผีสาง เทวดา วิญญาณ ไสยศาสตร์ อำนาจลี้ลับ และศาสนาพราหมณ์ ซึ่งถือว่ามีอิทธิพลต่อการเชื่อ อย่างแน่นแฟ้น มานานหลายศตวรรษ ตลอดจนการประกอบพิธีต่างๆ ซึ่งมีวิธีการที่มีลักษณะผสมกลมกลืน กันโดยไม่สามารถแยกออกจากกันได้ และพระพุทธศาสนาได้เข้ามามีบทบาททำให้เกิดการยอมรับนับถือ หลักพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตทั้งทางโลกธรรมศน์ และชีวิตธรรมศน์ทำให้การปฏิบัติ พิธีกรรมส่วนใหญ่จึงเป็นการผสมผสานกันระหว่างศาสนาพุทธกับพราหมณ์และผีเข้าด้วยกัน (Payomyong, 1986) ในด้านความเชื่อทางศาสนาของคนล้านนาจึงเป็นลักษณะเดียวกันกับผู้ที่นับถือพุทธศาสนานั้นมีความ เชื่อถือในเรื่องของกฎแห่งกรรม รวมถึงอานิสงส์ผลบุญที่เกี่ยวข้องกับศาสนา เชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ตามลัทธิศาสนาพราหมณ์ จนเป็นแบบแผนในการประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความผาสุกปราศจาก การเบียดเบียนซึ่งกันและกันเมื่อประพฤติปฏิบัติเป็นเวลานานก็จะฝังแน่นอยู่ในความทรงจำ จนกลายเป็นจารีต ประเพณีที่มีอยู่ประจำในกลุ่มชนชั้นนั้นๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความเชื่อ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีต่างๆ (Payomyong, 1986)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมประเพณีของจังหวัดลำปาง สะท้อนให้เห็นถึงตัวตน แนวคิด ความเชื่อ และวิถีการดำเนินชีวิต ความเป็นมาของท้องถิ่นนั้น ที่สอดคล้องกับฤดูกาลทางธรรมชาติ มีการปฏิบัติสืบต่อกัน มาจนกลายเป็นเอกลักษณ์ ความผูกพันกับความเชื่อและพระพุทธศาสนา

สะเปากับความเชื่อทางพระพุทธศาสนา

สะเปามีปรากฏในวรรณกรรมและพิธีกรรมของภาคเหนืออยู่บ่อยครั้ง แต่มีได้บอกอย่างชัดเจนว่าเป็นเรื่องที่มีลักษณะเป็นอย่างไร สะเปาเป็นคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนาในโลกทัศน์ของชาวล้านนาที่เกี่ยวข้องกับชีวิตในโลกหลังความตาย ดังจะพบเห็นได้ตามวัดต่างๆ ในภาคเหนือตอนบนที่มีการทำรูป “สะเปาเงิน สะเปาค่า” ขึ้นจิตกรรมฝาผนังที่สะท้อนความเชื่อทางพุทธศาสนา นอกจากนี้ในตำนานวัดคู่คำอำเภอมือง จังหวัดลำปางได้กล่าวว่า ลักษณะผอบบรรจุพระธาตุคู่คำเป็นรูปสะเปาค่าหรือเรือสำเภาอีกด้วย” ชาวล้านนาเชื่อกันว่าการสร้างสะเปาให้อานิสงส์ส่งผลแก่ผู้ถวายทานไปสู่นิพพานหรือความสุขในโลกหน้า ดังที่ ศักดิ์ รัตนชัย กล่าวถึงลักษณะของตัวสะเปาว่า

“...ความหมายของรูปสำเภาเน้นคติเพื่อไปสู่สัมปรายภพที่ต้องผ่านห้วงทะเลแห่งวิญญูสงสาร...”

(Chaimuangchuen, 2014)

ในด้านคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนาของชาวล้านนา ให้ชื่อตามเอกลักษณ์ของสะเปา ที่ชาวบ้านได้จัดทำขึ้นจากคติความเชื่อที่ว่า การล่องสะเปาเป็นการทำทานให้แก่ผู้ล่วงลับ ขึ้นตอนประดิษฐ์สะเปาของชาวล้านนา ต้องใช้กาบกล้วย มะละกอ ไม้ไผ่ หรือกระดากแก้ว ตกแต่งและประดับประดาด้วยดอกไม้ หรือใช้กระดากสีตัดเป็นลวดลายต่างๆ ติดด้านข้างลำสะเปา นอกจากนี้ยังมีสิ่งของอื่นๆ ที่มักใส่ลงไปในสะเปาด้วย เช่น ข้าวสุก กล้วย อ้อยควั่น ข้าวต้มจิ้ม น้ำตาล เกลือ ยาสูบ หมาก พลุ ดอกไม้ ธูป เทียน และรูปสัตว์ต่างๆ เป็นต้น เพราะเชื่อกันว่าผู้ล่วงลับที่ได้อุทิศส่วนกุศลหรือบุญฝากเป็นสิริมงคลของ ตนเองในโลกหน้า (Lampang Provincial Cultural Office, 2018) ความเชื่อเรื่องโลกนี้ โลกหน้าเป็นความเชื่อเกิดขึ้นมาพร้อมกับมนุษย์เป็นเวลานานจนไม่อาจจะสืบค้นหาที่มาได้ แต่ยังเป็นปัญหาที่ทำให้มนุษย์ได้ขบคิดในเรื่องของชีวิตว่าเกิดมาจากไหน อิทธิพลต่อความเชื่อของมนุษย์เป็นเรื่องที่คู่กับมนุษย์มาอย่างไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ดังนั้น คำว่า “สังสารวัฏ” มาจากคำว่า “สังสาระ = การท่องเที่ยวไป” กับ “วัฏฏะ = วงกลม” ซึ่งสองคำนี้มีความหมายถึงการหลุดพ้น ส่วนคำว่า “สังสารวัฏ” หมายถึง การเวียนวน, การเวียนว่ายตายเกิด, ด้วยอำนาจกิเลสกรรมและวิบาก (Thai Tripitakas: 24/216/355; Thai Tripitakas: 25/153-154/79-80) เช่น กิเลสเกิดขึ้นแล้วให้ทำกรรม เมื่อทำกรรมแล้วย่อมได้รับผลของกรรม เมื่อได้รับผลของกรรมแล้ว กิเลสก็เกิดอีกแล้ว ทำกรรม แล้วเสวยผลกรรม หมุนเวียนต่อไป (Phra Brahmagunaporn (P.A. Payutto), 2010) ดังนั้น สะเปาจึงเป็นเครื่องมือที่เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของความเชื่อในทางพระพุทธศาสนาสำหรับการนำพาไปสู่โลกหลังความตาย และการทานสะเปาไปยังผู้ล่วงลับนั้นจะกำหนดเวลาประมาณ 100 วัน หรือ 1 ปี ขึ้นอยู่กับความพร้อมของญาติพี่น้อง บางพื้นที่ทำเป็นเรือรองรับปราสาทศพผู้ตายหรือทำเป็นรูปเรือบรรจุข้าวของถวายทานไปให้ผู้เสียชีวิตในพิธีงานศพ เป็นต้น จากความเชื่อในเรื่องสะเปาที่เกี่ยวข้องกับการส่งข้าวของเครื่องใช้ไปยังผู้ล่วงลับดับขันธเป็นพื้นฐานดั้งเดิม ปรากฏในตำนานมูลศาสนาฉบับกรมศิลปกรที่กล่าวถึง ชาวมอญหรือญายอที่อพยพหนีตายจากโรคห่าไปยังเมืองสะเทิม ครั้นเมื่อนึกถึงญาติผู้ล่วงลับจึงได้ทำสะเปาส่งข้าวของเครื่องใช้ไปให้แก่ผู้เสียชีวิต และความเชื่อดังกล่าวได้ผสมผสานเข้ากับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาว่าด้วยเรื่อง การนำพาดวงวิญญาณให้พ้นโอฆสงสาร และเส้นทางสู่นิพพาน อีกทั้งยังปรากฏไว้ในพิธีกรรมส่งสะเปา ไม่ว่าจะเป็นการห่อข้าว ห่อน้ำ ข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ บรรจุลงในสะเปาไปยังผู้เสียชีวิต นำเงินฝากไปยังผู้เสียชีวิตเพื่อซื้อค่าผ่านทางโลกหลังความตาย อีกทั้งยังเชื่อมโยงไปยังความเชื่อเกี่ยวกับการจุดประทีปบูชาแม่กาเผือก บูชาพระบาทพระพุทธเจ้าในนาคน้ำ ซึ่งเป็นที่มาของคำผานา (อาราธนา) ในคำถวายทานว่า “ขอเป็นสะเปาค่าล้ำประเสริฐ นำไปเกิดในเมืองฟ้าและสวรรค์” (Chaimuangchuen, 2014)

ประเพณีล่องสะเปาคือรากฐานทางเศรษฐกิจ

จากที่กล่าวมาในข้างต้นว่า การล่องสะเปาเป็นกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่คล้ายกับการลอยกระทงแบบกรุงเทพฯ และถูกกล่าวอ้างว่าเป็นประเพณีเฉพาะท้องถิ่นพบอยู่ที่จังหวัดลำปางเพียงแห่งเดียวในภาคเหนือเป็นการนำเอาเรือสำเภาลอยไปตามลำน้ำ (Chaimuangchuen, 2014) ซึ่งเป็นการขอขมาต่อแม่น้ำคงคา บูชาพระนารายณ์ที่รักษาแม่น้ำคงคาตามความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ การบูชารอยพระพุทธรูปที่ประดิษฐาน หาดทรายแม่น้ำมัมมทานอันเป็นการเจริญพุทธานุสติรำลึกต่อพระนารายณ์ อีกนัยหนึ่งเป็นการลอยเพื่อส่งของแก่บรรพบุรุษตามคติความเชื่อของคนโบราณในนครทริภุญไชยที่ส่งให้แก่ญาติพี่น้องในนครหงสาวดี ต่อมาชาวลำปางจึงยึดถือเป็นประเพณีปฏิบัติกันจนถึงทุกวันนี้ รวมมีความเชื่อว่าเป็นอริยฐานของหนุ่มสาวที่ต้องการจะร่วมชีวิตกัน เมื่อสะเปาแล้วก็ไปลอยในแม่น้ำและอริยฐานที่ตนปรารถนา

Picture 2: Public Relations Poster of the Sapao Chao Wiang Lakon Event Organized by a Government Agency (Travel around the world travel, 2023)

ประเพณีล่องสะเปาจึงเป็นอัตลักษณ์ของจังหวัดลำปาง และหน่วยงานราชการทุกส่วนงานบรรจุเข้าในแผนพัฒนาจังหวัดลำปาง ภายใต้ยุทธศาสตร์การพัฒนาสินค้าและบริการในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวครบวงจรบนพื้นฐานของเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ที่มีความโดดเด่นและมีคุณภาพสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน อีกทั้งยังส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในจังหวัดลำปาง สร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยเน้นส่งเสริมการท่องเที่ยว การค้า การลงทุน ที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนตามศักยภาพของพื้นที่ (Lampang Provincial Office Strategic and Information Group for Development of Lampang Province, 2018) อีกทั้งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้เลือกจังหวัดลำปางให้เป็น 1 ใน 12 จังหวัดทั่วประเทศ เพื่อสนับสนุนนโยบายรัฐบาลในการสร้างรายได้ ตามโครงการ “เมืองต้องห้าม...พลาด” ภายใต้แนวคิดการท่องเที่ยววิถีไทย ซึ่งจังหวัดลำปางได้ถูกจัดให้เป็นเมืองท่องเที่ยว เพื่อส่งเสริมและกระตุ้นการท่องเที่ยว ให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาท่องเที่ยวและเปิดประสบการณ์ใหม่ภายใต้ “เมือง...ที่ไม่หมุนตามกาลเวลา” ซึ่งถือเป็นเสน่ห์ของจังหวัดลำปาง จะเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวกลายเป็นเครื่องมือที่หน่วยงานภาครัฐให้ความสำคัญเนื่องจากมีความสำคัญต่อการสร้างรายได้เพื่อพัฒนาจังหวัดลำปางอย่างมากและยังเป็นรายได้ที่เป็นอันดับต้นๆ ของจังหวัดลำปาง และมีการกระจายไปในหลายอำเภออย่างชัดเจน เช่น การเดินทาง ที่พัก

การซื้อขายของที่ระลึก ร้านค้า ร้านอาหารต่างๆ จึงมีการประกอบกิจการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งโดยตรงและทางอ้อม อีกทั้ง การเพิ่มขึ้นของสถานที่พัก ทั้งโรงแรมไปถึงที่พักแบบพื้นบ้าน และแหล่งบริการอื่นๆ เพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ และการขยายตัวไปแต่ละพื้นที่ในจังหวัดลำปาง ก่อให้เกิดการตื่นตัว

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าเศรษฐกิจการท่องเที่ยวที่เกิดจากอัตลักษณ์ของพื้นที่ เช่น การล่องสะเปาจาวเวียงละกอน คือ การสร้างมูลค่าของสินค้าและบริการที่เกิดจากความคิด ภูมิปัญญา อัตลักษณ์ของชุมชน เพื่อพัฒนาไปสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ซึ่งหมายรวมไปถึงกิจกรรมการผลิตที่ต้องพึ่งพาอาศัยความคิดสร้างสรรค์เป็นสิ่งสำคัญ โดยอยู่บนพื้นฐานของการใช้องค์ความรู้ (Knowledge) การศึกษา (Education) การสร้างสรรค์งาน (Creativity) และการใช้ทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual property) ที่บูรณาการกับรากฐานทางวัฒนธรรม องค์ความรู้ภูมิปัญญาทางสังคม เทคโนโลยี นวัตกรรมสมัยใหม่

สรุป

จังหวัดลำปางมีประเพณีต่างๆ ที่สืบทอดกันมาซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะโดยเฉพาะ ประเพณีล่องสะเปา การล่องสะเปาเป็นกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่คล้ายกับการลอยกระทงแบบกรุงเทพฯ ถูกกล่าวอ้างว่าเป็นประเพณีเฉพาะท้องถิ่นพบอยู่ที่จังหวัดลำปางเพียงแห่งเดียวในภาคเหนือ โดยมีลักษณะเป็นการนำเรือสำเภาไปลอยในแม่น้ำ เมื่อศึกษาทางประวัติศาสตร์ ประเพณีนี้ไม่มีหลักฐานที่กล่าวถึงประวัติความเป็นมาที่ชัดเจน จึงไม่อาจจะระบุได้ว่าแต่เดิมมีการจัดพิธีล่องสะเปาในลักษณะอย่างไร และช่วงวันเวลาใด บางความเห็นกล่าวว่ามีการจัดขึ้นในวันเพ็ญเดือนยี่เหนือ หรือ วันเพ็ญเดือน 12 ของภาคกลาง ซึ่งตรงกับงานประเพณียี่เป็งของล้านนา

สำหรับความเชื่อทางพระพุทธศาสนา สะเปามีปรากฏในวรรณกรรมและพิธีกรรมของภาคเหนืออยู่บ่อยครั้ง ชาวล้านนาเชื่อกันว่าการสร้างสะเปาให้อานิสต์ส่งผลแก่ผู้ถวายทานไปสู่นิพพานหรือความสุขในโลกหน้า การล่องสะเปาคือการทำทานให้แก่ผู้ล่วงลับ ครั้นเมื่อนึกถึงญาติผู้ล่วงลับจึงได้ทำสะเปาส่งข้าวของเครื่องใช้ไปให้แก่ผู้เสียชีวิต และความเชื่อดังกล่าวได้ผสมผสานเข้ากับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาว่าด้วยเรื่อง การนำพาดวงวิญญาณให้พ้นโสมงสาร และเส้นทางสู่นิพพาน อีกทั้งยังปรากฏไว้ในพิธีกรรมส่งสะเปา ไม่ว่าจะเป็นการห่อข้าว ห่อน้ำ ข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ บรรจุลงในสะเปาไปยังผู้เสียชีวิต นำเงินฝากไปยังผู้เสียชีวิตเพื่อซื้อค่าผ่านทางโลกหลังความตาย

จากประเพณีสู่อัตลักษณ์เชิงพื้นที่ในจังหวัดลำปางจึงทำให้หน่วยงานภาครัฐ ทุกภาคส่วนบรรจุเข้าในแผนพัฒนา ภายใต้ยุทธศาสตร์การพัฒนาสินค้าและการบริการในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวครบวงจรบนพื้นฐานของเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ที่มีความโดดเด่นและมีคุณภาพสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน อีกทั้งยังส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในจังหวัดลำปาง สร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจโดยเน้นส่งเสริมการท่องเที่ยว การค้า การลงทุน อีกทั้ง จังหวัดลำปางยังเป็น 1 ใน 12 จังหวัดทั่วประเทศ ที่ได้รับการสนับสนุนนโยบายรัฐบาลในการสร้างรายได้ ตามโครงการ “เมืองต้องห้าม...พลาด” ภายใต้แนวคิดปีท่องเที่ยววิถีไทย ซึ่งจังหวัดลำปางได้ถูกจัดให้เป็นเมืองท่องเที่ยว เพื่อส่งเสริมและกระตุ้นการท่องเที่ยว ให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาท่องเที่ยวและเปิดประสบการณ์ใหม่ภายใต้ “เมือง...ที่ไม่หมุนตามกาลเวลา” ซึ่งถือเป็นเสน่ห์ของจังหวัดลำปาง ฉะนั้นประเพณีการล่องสะเปาจาวเวียงละกอนจึงเป็นการสร้างมูลค่าของสินค้าและบริการที่เกิดจากภูมิปัญญา เพื่อพัฒนาไปสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยอยู่บนพื้นฐานของการใช้องค์ความรู้ การศึกษา การสร้างสรรค์งาน และการใช้ทรัพย์สินทางปัญญา บูรณาการกับรากฐานทางวัฒนธรรม ตลอดจน นวัตกรรมสมัยใหม่

References

- Chaimuangchuen, P. (2014). *Long Sapao: Traces of Traditions in the Past*. Lampang: A Century Ago.
- Inprom, K. (2022). *Long Sapao Tradition*. Lampang: Lecturer in Social Studies General Department Lampang Technical College.
- Integrated Provincial Executive Committee, Lampang Province Lampang Provincial Office Strategic and Information Group for Development of Lampang Province. (2018). *Lampang 5-Year Development Plan (2018-2022)*. Review Edition 2021. Retrieved on December 31, 2022, from https://www.lampang.go.th/strategy/2563/img61_65-r2.pdf
- Lampang Municipality. (2022). *Road of Sapao*. Retrieved December 31, 2022, from <https://web.facebook.com/274768539314371/photos>
- Lampang Provincial Cultural Office. (2018). *Long Sapao Chao Lakon Festival 2018*. Retrieved December 5, 2022, from https://www.m-culture.go.th/lampang/ewt_news.php?nid=1937&filename=index
- Lampang Provincial Cultural Office. (2022). *Long Sa Pao or Loi Krathong*. Retrieved December 5, 2022, from https://www.m-culture.go.th/lampang/ewt_news.php?nid=2164&filename=index.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitakas*. Bangkok: MCU Press.
- Nilkan, L. (2018). Belief Culture and Community Faith Management. *Narkbhutparitat Journal Nakhon Si Thammarat Rajabhat University*, 10(2), 11-20.
- Office of the Promotion of Arts and Culture Chiang Mai University. (2022). *Religion and Beliefs of the Lanna People*. Retrieved December 31, 2022, from <http://art-culture.cmu.ac.th/lanna/articleDetail/857>
- Payomyong, M. (1986). *Thai Lanna Tradition Volume 1*. Chiang Mai: Sor Subpim
- Phra Brahmaganaporn (P.A. Payutto). (2010). *Thammanoon Life*. (12th e.). Bangkok: Sahathamik.
- Travel Around the World Travel. (2023). *The Only Land Heritage in Thailand*. Retrieved December 31, 2022, from <https://www.travelaroundtheworld-mag.com/update/lampangculture/>